4.

SPVRII

GALENO

ASCRIPTI LIBRI,

QVI VARIAM ARTIS MEDICAE farraginem ex varijs auctoribus excerptam continentes, optimo, quo fieri potuit, ordine sunt dispositi, & in vnum corpus redacti.

OCTAVA HAC NOSTRA EDITIONE *non parum ornamenti adepti, locis pluribus quam in alijs superioribus editionibus, ad graecorum librorum fidem emendatis.*

Locis etiam Hippocratis in margine notatis.

Librorum seriem sequenti pagina habes.

Τὰ Νέα.

VENETIIS APVD IVNTAS, M D C IX.

SPVRII LIBRI.

Siquid superesse videbitur in antiquis translationibus, quod in hisce nouis non reperiatur: id titulorum diuersitate contingere scias, non quia prætermissum aliquid sit. Nihil est enim in uetustis illis codicibus, quod in hisce nouis non contineatur: nam aut idem sunt, uerum alio nomine insigniti: aut compēdia: aut partes: aut fragmenta. Exempla aliquorum subijcietur. Opus, quod illic Myamir appellatur, idem est, ac id, quod hic De compositione medicamentorum secundum loca inscribitur. Libri item de iuuamentis membrorum, compendium sunt librorum De vsu partium. Libellus de præsagitura, finis est libri De constitutione medicinæ. Et qui de commoditatibus theriacæ inscriptionem habet, fragmentum est libri De theriaca ad Pisonem.

A

GALENI
LIBER DE HISTORIA PHILOSOPHICA

B Iulio Martiano Rota interprete

Hunc librum Galeni esse cum satis non constet, videndum num fortasse sit Aetij. Theodoretus enim lib. 2. & 4 de curatione Græcarum affectionum scribit Plutarchum, & Aetium Collectanea de placitis Philosophorum edidisse: Porphyrium vero non modo philosophicam eiusce generis confecisse historiam, uerum etiam opinionibus vitam ac mores philosophorum adiunxisse. Quare cum Plutarchi liber habeatur, hic aũt Porphyrio (quem forte Laertius est imitatus) tribui non queat, fit, ut Aetio potius, quàm vlli alteri adscribendus videat. Nisi forte quis putet, eo quod hic & apud Plutarchum eadem sępe verba legantur, ex vtroque fuisse congestum.

Qualis Philosophia fuerit ante Socratem: Quas ipse partes addiderit: ac de proposito Libri.

CVm illi, qui se primum ad philosophiam contulerunt, de rerum natura solummodo disceptarent, atque in ea finem studiorum suorum posuissent, multis post seculis natus Socrates, illorum sententiam improbauit, fieri nõ posse dicens, ut ab hoĩbus ea perciperentur, quæ tam remota à nostro sensu forent. Existimabat.n. summę difficultatis esse tam abditarum rerum certam notitiam consequi; plusque utilitatis hoĩes habituros, si scrutarentur, quo modo quis fęliceter vitã traduceret, & se, quam plurimis bonis fruens, C à malis omnibus tueretur. Hoc itaq; cum utilius fore Socrates iudicasset, dissertationes de natura rerum, quòd parum humanæ vitæ conducere uiderentur, omisit: & eam disciplinam excogitauit, quæ quid bonum, quid malum: quid turpe, quid honestum: quidq; honore, aut vituperatione dignum sit, inuestigat, arbitratus illos, qui hæc antea secum meditati fuissẽt, ab oĩbus vitæ incommodis se facile explicaturos: atq; philosophiæ pars altera hinc addita est, quæ de moribus agit, & illos instruit, qui vitam optime degere uelint. His autem ita mente præsumptis, idẽ quoq; cum aĩaduerteret, opùs sibi fore, ut quos inuentorum suorũ participes esse vellet, eos & assentiri faceret: idq; solum fieri posse, si q̃bus cũ sermonẽ instituisset, vere quæ diceret affirmare videretur: rerũ oĩum magistram disserendi facultatẽ adinuenit: cuius argumentationibus ducti a malis discedimus, & ea amplectimur, quæ prodesse semper, obesse nunquam suapte natura queunt. Sic itaq; Socratis opera, philosophia, quæ ad ipsum usq; naturalium rerum cognitionem nõ excesserat, tres partes obtinuit. Hęc præfari nos oportebat, ut calle quodam ad philosophiæ historiam veniremus: de qua nobis recensere hoc in libro propositum est, non quia noui aliquid ipsi apportemus: uerum ut quæ ab antiquis de primo eius genere sparsim & fuse dicta sunt, in unum D colligamus, breuiterq; & dilucide ea explicemus: ne, si prius hæc nostra legerint, qui discendi studio tenentur, expositoribus egeant, neve per se ipsos unaquaq; in re, quid ab antiquis philosophis pronunciatum sit aperte non intelligant. Commodius aũt qđ dicimus, efficiemus, si & enũciatorum comprobationes, & uerborum phaleras omittemus: nam neq; ostẽtationis gratia scribere hæc aggressi sumus, sed ut ijs cõmodi essemus, qui sibi utile quippiá ex philosophia sumere decreuerint: quiq; non solum abolla & pallio indutos, philosophos arbitrantur, sed ẽt eadẽ qua cęteri ueste utentes, mõ animũ philosopho dignum habere studeãt. Perspicue uero nunc omnia, quæ à doctoribus meis accepi, quęq; ipse legendo consecutus sum, in unum redigere cúrabimus: ut ex his intelligat uniusquisque, unde primum philosophia ad Græcos peruenerit, quibusq; auctoribus in Græciam transierit: ac demum qui ipsi animum adijcientes cęteris pręstare nisi sunt.

De successione philosophorum.

COnstat igitur inter q̃plurimos Thaletem Milesium, philosophiam primũ apud Iones inuenisse: unde & eius ętatis sapientiá oẽs Ionicam appellarunt. Huius familiaris Anaximãder extitit: qui & ipse eodẽ pacto philosophatus est, Anaximeneq; doctrinæ suę successorẽ, & ęmulũ

reliquit. Anaximenes Anaxagorã docuit, q Mileto relicta, migrauit Athenas, vbi Atheniensem E
Archelaũ ad studia philosophiæ concitauit. Archelaũ Socrates audiuit, is qui & ętatis suę, & post
se genitis hoibus, in causa fuit, vt synceto aĩo philosophiæ incũberent: oẽs.n. fermè quotquot ad
ipsum accedebant, philosophiæ desiderio inflãmatos dimittebat. Quãuis ãt multi fuerint appella-
ti Socratici, in præsentia tñ eorum tm̃ mentionẽ faciam, q disciplinæ successores ab eo relicti sũt.
Horum vnus Plato fuit, qui cæteris oĩbus plurimum excelluit, & vt aliquis diceret, solus inuidia
superata, Socratici nomen obtinuit. Clarus itaq; apud oẽs cũ esset, veteris Academiæ princeps ex
titit. Hunc Speusippus secutus est, q in eiusdem quidem inuentis mansit, sed in articularẽ morbũ
incidens nõ multo postea naturæ cõcessit, Xenocrate relicto, q Platonis auunculi dogmata ex-
plicaret. Xenocrati Polemo successit, qui & ipse a Platonis disciplina non deuiauit, Cratemq; in-
stituit, in quo vetus academia finẽ habuit: nã Archesilaus, qui Cratẽ audiuit, mediã Academiam
inuexit, & ὑποχὴν hoc est sententiæ suæ reticentiã, excogitauit. Hunc secutus Carneades, acade-
miæ nouæ fundamenta iecit, Clitomachumq; dogmatis sui sectatorẽ reliquit. Fuerunt præterea
duæ aliæ academiæ, quarum priori Philo, posteriori Antiochus pfuit. E reliquis autẽ Socraticis, F
quos plures admodum fuisse constat, multis parem, inferiorẽ nemini Antisthenẽ arbitror: is.n. au
steram vitã agẽs, philosophiam primus in opus deduxit. Antisthenem Diogenes sectatus est, &
illi similis uitæ instituto fuit. Hunc Zeno Citieus audiuit, qui & Stoicam sectã inuenit, & Clean-
thẽ docuit. Chrysippi magister Cleanthes fuit: amboq; Zenonis doctrinã & vitæ institutũ tenue-
re. Chrysippus Diogenem Babilonium discipulum babuit: Diogenes Antipatrum instruxit: An
tipater Posidoniũ docuit. Rursus quoq; Aristippus vnus ex Socratis auditoribus fuit, a quo Cy-
renaicus cum esset, Cyrenaicã sectã accepimus. Sed nec Megatensiũ dialecticã (hoc.n. nomen, ea
secta habuit) iure quispiam despiciet: huius auctor Euclides Megarensis fuit, qui Stilponẽ docuit,
& ingenij subtilitate nemini eorũ, qui Socratem audierunt, inferior fuit. Stilponem Menedemus
Erytriensis audiuit, à quo Erytriaca philosophia cognomen accepit: Phædonem Eliẽsem nemo
non nouit ut inter Socraticos è primis vnus habitus sit. Hunc Anaxarchus Abderita sectatus est,
qui Pyrrhonẽ docuit, Scepticæ philosophiæ auctorẽ. Aristoteles aũt diu qdẽ Platonis inuentis
adhæsit, sed tandem seipsum nouo dogmati addixit, & Theophrastũ scolæ & disciplinæ hęredẽ si
bi elegit. Theophrastus Stratonem docuit, qui suo quodã iure, de rerũ natura disputauit: nã Epi-
curus philosophiæ, ut quidã opinantur, eruditione contempta, disciplinæ genus quodam inuexit
quod ab accuratis plulosopbis nõ est approbatũ. Epicurum uero Metrodorus audiuit & Hema- G
chus, q Epicuro successit. Porrò philosophorũ genera duo suprema fuerunt, Ionicũ & Italicum.
Sed de Ionico multa satis iã diximus, Italici vero eius qdẽ, ꝙ Crotone & Tarento viguit, prĩceps
extitit Pythagoras: eius aũt, ꝙ Elææ floruit, Xenophanes Colophonius, quẽ pleriq; dubitãdo po-
tius, q̃ aliqd statuẽdo, philosophatũ ferũt. Xenophanis placitis delectati sũt Melissus & Parmeni-
des, quẽ abditarũ rerũ notitiã adeptũ sic tradũt, ut Zenonẽ Elæatã cõtẽtiosã philosophiã. Zeno-
nis auditor Leucippus Abderita fuit, q primus atomos excogitauit: ꝙ dogma susceptũ à Demo-
crito, & stabilitũ est. Democriti Protagoras discipulus fuit, q primus oratoriã facultatẽ philoso-
phiæ coniunxit.

De cognominibus Philosophiæ.

PHilosophia uero cognomen adepta est, partim ab auctoribus, ut Pythagorica, & Epicurea:
partim ab eorum patria, ut Pretriaca, Megarica: partim à fine, vt Pudæmoniaca, fiqdẽ Ana
xarchus philosophiæ, quæ suo tpe uiguit, finem esse fælicitatem dicebat: partim ab actionibus, ut
Peripatetica. Aristoteles nanq; deambulãdo cum sermonem ad discipulos hrẽt, hoc cognomine
philosophiã suam appellandam censuit: partim ab aduersando, ut Cynica: partim ab aliqua eius
portione, cui prę cęteris operam dederint, ut Dialectica: partim à locis, in quibus diuersabantur;
vt Academica, & Stoica: partim ab effectu, quo docentes utebantur, ut Sceptica: partim ab au- H
ctoribus, fine, & patria simul, ut quam Aristippus introduxit, quę ab ipso Aristippica dicta est,
ab eius patria Cyrenaica, à fine voluptaria, uoluptatem enim philosophiæ dicebat finem esse.
Voluptatem autem illum plerique significasse affirmant, non illam, sensuum motione excitatã
dulcedinem, sed eum animi statum, qui molestia careat, nec illecebris ullis mulceatur.

De ordine & definitione philosophiæ.

Eam philosophiæ partem, q̃ nobis disserendi artem tradit, duabus reliquis eius partibus antepo
nendam censuere, q posterioribus seculis extitere philosophi, arbitrãtes eos qui accurate uelint
philosophiæ operã dare, non prius alias partes attingere debere, q̃ disceptandi peritiam adepti
sint, & qd sit unũqdq; cognoscendi: philosophiã nãq; cognoscendi facultatẽ esse qdã dicebant,
& artẽ vitã optime traducendi: optimũ autẽ uitã scd̃m uirtutẽ uiuere. Quidam uero ipsam defi-
niebant, exercitationẽ artis ad uitã optimè degendã necessariæ. Ac exercitationẽ quidẽ philoso
phiũ esse omnes existimãt: artẽ uero sapiẽtiã, q̃ humanarũ & diuinarũ rerũ cõprehẽsio est. Quidã
uero ipsam esse potius arbitrati sunt facultatẽ spectandi quæ eligenda fugiendaq; sint per eligen
da, bona: pfugienda, mala significantes: bona enim esse, quæ propter se sequenda sunt, & adepta
possidẽtibus utilitatẽ apportant, mala uero, quæ uitanda, & obtenta damnum habẽtibus inferũt:

A *De Partibus Philosophiæ.*

Philosophiæ partes ex sententia plurium, & eorũ, q diligentissimi fuisse creduntur, tres esse in superioribus iã diximus. Harum prima Rationalis dicit̃, qua scimus vniuscuiusq; rei substantiam ab acciden tibus discernere, & quo quidque ab alio differat. Secũda naturalis vocatur, per quam intelligere valemus, quid in causa sit, vt cœlum tanto ordine circumuoluatur, & quæ partium eius tarditatis ac velocitatis ratio sit, ac id genus alia. Tertia, quæ alijs duabus magis est necessaria, & ad opus vitæ longe vtilior, Moralis nuncupatur: qua commode colloqui, & pacate conuersari scimus, ac imperiosos quidem & elatos, non odio prosequendo, sed partim eludendo, partim miserando, contemnere: mansuetos autem, & officiosos è contrario diligere, Horum autem vitam agere melius atq; facilius est, cum expositi omnium commodis sint: illorum autem & malum & difficile, quia nec adiri uolunt, & adeuntibus molesti sunt.

De Sectis, quid secta sit, & quot numero.

Sectam aliqui tribus modis dici affirmant, cõiter, proprie, & propijssime: ac cõiter quidẽ consensum esse reliqua in re, quæ ad uitam degendã pertinet: proprie uero cõsensum in artis alicuius exercitatione: proprijssime autem consensum rerum ad philosophiam spectantium. Hanc sic ex
B notione definiunt. Secta est collectio multorum dogmatum sibi ipsis concordantium, & ad unũ finem tendentium. Sectæ vero quas maxime generales existimant ij, quibus ista curæ fuerunt, quatuor enumerantur. Dogmatica, quę in multis constituta & stabilis est. Sceptica, quæ de singulis dubitat. Contentiosa, q̃ cauillis superior esse in concertationibus studet: sunt autẽ cauilli, sicut si dixeris, quod ego sum, tu non es: homo sum: ergo tu non es homo: & id genus aliæ pueriles & litigiosę deductiones. Mista, quę licet multa decreta habeat, de multis tñ adhuc dubitat, nec ita de singulis disputat, vt ea constituat. Dogmaticos fuisse tradunt Pythagorã Samium, & Epicurum Atheniensem. Scepticos Zenonẽ Elæatem, Anaxarchum Abderitam, & Pyrrhonem, quem exactissimum in hoc genere fuisse dicunt. Contentiosos autem appellarunt Euclidem, Menedemũ, & Clitomachum. Mistos vero Xenophanẽ, qui de rebus omnibus dubitauit, illudq; solum asseruit, cuncta unum esse: Deumque, & finitum, & immutabilem, & rõne pditum: Item Democritũ, qui nulla alia de re sententiam suam protulit, sed tantũ atomos, vacuum, & infinitum asseuerauit.

De Exortu Philosophiæ & cur inuenta.

Principium philosophiæ tribus modis dicitur, inuestigandi, constituendi, demonstrandi. Principium inuestigandi est, quod primos hoĩes in opinionem philosophiæ induxit; cõstituẽdi, pars
C ea philosophiæ, quæ prior in artem redacta fuit: demõstrandi, illud unde probare incipimus ea, quæ apud nos inuenta & constituta fuerunt. Xenocrates ideo repertam philosophiam asserit, q a cum turbulenta sit actiua uita, se ad contemplationis studium prudentes homines contulerunt.

De Signo.

Signum à dialecticis definitur proloquiũ mentis coniunctum: item antecedens, cui consequẽs aliquod annexum sit. Signorum autem quędam ostendere, quædã admonere dicuntur. Ostendunt, quæ sic annexa significatis sunt, ut cũ primum apparent, nos in cognitionem rei significatæ ducant, ut fumus, quẽ simul atq; conspeximus, ignem subesse statim intelligimus. Admonent, quæ non nisi prius obseruata, in notitiam rei significatæ, nos adducunt, ut lac in papillis: id enim vbi prius adesse cognouerimus, antea peperisse mulierem intelligimus.

De Syllogismo.

Syllogismus est oratio, quæ ex concessis ab eo cum quo disputamus, inexpectatum aliud quippiam colligit, veluti in primo de republica, Thrasymacho concedente, iustum id esse quod vrbiũ magistratibus est vtile, magistratusq; interdum aberrare, colligit Socrates iustum quoq; id esse, quod magistratibus inutile sit.

D *De definitione.*

Definitio est concisa oratio, quæ nos ducit in cognitionem vniuscuiusque. Vel definitio est oratio, quæ breui quadam commonefactione, nobis propositas res detegit. Definitionum aliæ à substantia, aliæ à notione sumuntur.

De Diuisione.

Diuisionem existimant separationem esse eorum, quæ in unum conuenerint: diuidi autem nomen, in significationes: totũ, in partes: genus, in species & differentias: species, in singularia: & hęc in accidentia: accidentia, tum in se ipsa, tum in subiecta.

De Iudicio.

Iudiciũ est rẽ discernens cõsideratio. Duplex aũt iudiciũ habemus, vnum quo uiuimus, alterũ quo res eẽ vel nõ eẽ dijudicam'. Tribus modis uero dr̃ iudiciũ, cõiter, proprie, & maxime ꝓprie.

De uero.

Verum est, quod alicui oppositum cum re conuenit. Differt autẽ uerum à ueritate, substantia, constitutione, potentia: Substantia, quoniam uerum incorporeum est, cum dignitas sit quæ ab oĩbus proloqui solet, ueritas autem corpus: nam omnium rerum scientia est, scientia principalis animi facultas, principalis facultas spiritus esse uidetur, qui merito corpus existimatur: Constitu

tione,quia verum euidens est,vt ego disputo: ueritas autem à nobis inquiratur oportet cum bona vniuersa comprehendat:Potentia,quoniam verum malis & ineruditis hominibus, nam vera E
interdum & ipsi dicunt:veritas autem non nisi probis & eruditis viris inesse potest.

De Demonstrationum Generibus.

Qm̃ ad eam philosophiæ partem,quã logicam uocant, pertinere vr̃ de demonstrationibus docere,consentaneum est,vt de his quoq; aliquid dicamus. Demõstrationes uoco syllogismos, qui euidentibus propositione & assumprione,conclusionem ostendunt: vel qui nulla alia egeãt comprobatione.Sunt autem bifariam distincti:nã alij cathegorici.i. prædicatiui, alij hypothetici hoc est conditionales,appellantur.Horum alij modum hñt,alij modo carent, alij mistu sunt, alijq; secundum,alij tertium adiacens prædicant.Conditionalium species sunt septem: Prima est in qua duobus positis,quorum vnum præcedat,alterum sequatur,præcedens assumit, & sequens infertur,vt,si dies est,lux est:sed dies est:ergo lux est. Scd̃a est,quæ ex antecedente & opposito consequentis,oppositum præcedentis colligit: ut, si dies est, lux est: sed lux non est: ergo dies non est. Tertia est,in qua ex annexo negato & opposito vnius partis alterius partis oppositũ deducitur: vt,non si dies est,lux non est:atqui dies est:igitur lux est.Quarta est,in qua ex disiuncto & partis
vnius opposito,alterũ probatur: vt uel dies uel nox est:sed dies nõ est:igitur nox est. Quinta est, F
in qua ex disiuncto & una eius parte,altera non esse arguitur:vt uel dies uel nox est: atqui dies ẽ igitur nox non est:Sexta est,quæ cõiuncto negato & una eius parte, reliquam nõ esse concluditur : vt,non & dies & nox est,sed dies est:igitur nox non est.Seprima est,in qua ex coniuncto, & parte vna negata,alteram colligimus:ut aut dies aut nox est:sed dies non est.ergo nox est.

De Naturalis Philosophia genere, ac primo de efficiente, & materia.

QVantum igit̃ par fuit de ijs agere,q̃ ad rõnalem philosophiæ partẽ attinent, à nobis est alio in opere fuse conscriptũ.Hic aũt pauca quædã solummodo perstringentes,ad ea recensẽda properamus,q̃ de natura rerũ antiqui tradidere. Nemo vero mihi succensere debet, si quæ ab alijs inuolute, & ꝑplexe scripta sunt,ea nos facile & explicate referre confidimus,nã & hoc fieri non posse nõ dubitamus & rudib. satis fore cẽsemus,hinc philosophiæ dogmatib. tanq̃ sactis q̃busdã,initiari.Exordiũ aũt faciemus à primis rerũ naturaliũ principijs,tã efficientibus q̃ materialibus:quibus cũ aĩum adiecissemus; iure omnib. anteponẽdas duximus causas efficientes. inter quas Deus principẽ locũ obtinet,quẽ oĩum q̃ sunt,quæq;in dies fiunt,auctorem, & artificẽ,ut ita dixerim,ueteres asserunt.Plato siquidẽ & Stoicus Zeno quid esset Deus explicantes, nõ mun
dum,ipsum esse dixerunt,sed ꝑter hæc oĩa quiddã aliud,incorporeũ quidẽ,vt Plato sensit: corpo- G
reum vero,sicut Zeno asseuerat:Neuter tñ,q̃ Dei forma sit exponere est ausus, sed Epicurus humanam ipsũ hr̃e figurã credit:Stoici propriam quidem eum semper non retinere,sed igneus spiritus cũ sit,oĩum q̃bus affluxerit,formã facile suscipere,illisq;similem effici.Locũ illi determinatũ Epicurus inter mundos assignat,vbi Deum incedere,& ambulare dicit: Stoici rebus omnibus cũ connasci,illisq;similẽ effectum,cum eisdem & moueri & locum mutare dicunt,ac ex ingenita sibi uirtute,cuicunq;rei sibi coniunctæ prospicere:ijdem quoq,Deum quidẽ cuncta gubernare dixerunt, sed nullius rei curam peculiariter habere: Stoicis Epicurus hac in parte consentit, affirmans beatã incorruptibilemq;naturam, neq; ipsam in se molestias ullas habere, neq; alicui alteri negotium facessere,immensis tñ hominibus bona Deũ elargiri. Plato aũt opinatus est Deũ & oĩum simul,& unicuiusq;priuatim,curã habere in illis solummodo, quæ ad uitam spectant. Quicunq;mundum genitum putant,Deum inquiunt ipsius extructorem fuisse. nõ tamẽ omnes qui genitum mundum concedunt,eandẽ quoque de ipsius fine sentẽtiã habent.Verum Plato ex admirabili artificio eius,qui ipsum cõstruxit, neq; dissolui, neq; aboleri posse mundũ existimat. Stoici contra absumi mundum putant, idq; ignis opera fieri in causa est, ut exustus in infini-
tum commutetur: sub quo certo quodam tẽpore materia quiescit, totque commutationũ uaca- H
tionem accipit, donec rursus in contrarium statim uergentibus rebus, alia quoq; elementa denuo prodire incipiant:& rursus diuino iussu segregata,atq; in unum corpus redacta nouum mũdum constituant. Ac cæteri quidem oẽs, qui Deum cunctarum rerum auctorem crediderũt, ipsum quoq;unum horum oĩum causam statuunt·Solus Plato ideas introduxit,quarum exẽplum Deus in conficiendis rebus sequeretur:item materiã oĩ qualitate carentem,ex qua singula queq; componeret,& dissimiles inter se res distinctasq;faceret:neq;enim ex his unum aliquid sufficere sed tria simul hæc requiri censet, si quid absolui debeat. Verum qm̃ de efficiente principio satis multa attulimus,tempus est ut de materia quoq;aliq̃d dicamus.Oẽs qui de rerum natura aliquid locuti sunt,concordes materiam esse concedunt,quænam uero sit,non omnes consentiunt. Sed Pherecydes Syrus,terram eam esse credidit.Thales autem,aquã.Anaximãder,infinitum. Anaximenes & Diogenes Apolloniata,aerem.Heraclitus,& Hippiasus Metapõticus, ignẽ, Xenophanes Colophonius,aquã & terrã.Hippo Rheginus,ignẽ & aquã.Oenopius Chius, ignem,& aerẽ. Empedocles,quatuor elementa,terrã,aquã,ignẽ,& aerẽ:His amicitiam, & litem adiungit, quarum altera coniungit,& unit,altera segregat,& distĩguit.Democritus, & eum secutus Epicurus,

A atomos omnium rerum materiam opinantur Heraclides Ponticus, & Asclepiades Bythinus, rerum principia faciunt moles quasdam omni actione carentes. Anaxagoras, minimas quasdā similes rerum particulas. Diodorus, qui Cronus appellatus est, indiuidua minimaq; corpuscula. Pythagoras, numeros. Mathematici corporū fines. Strato Physicus cognomento, quas vocant qualitates. Plato, Aristoteles, & Stoici, naturam quandam informē, ex qua primum quatuor elemēta, tū reliqua fiāt: sed Aristoteles elementis quintum corpus addit, qđ circumuoluitur, & est immutabile.

De Principÿ, & causæ differentia.

PRincipiū & causam aliqui nihil inter se differre putant. Aliqui principiū quidem rerū omium originē præcedere uolunt, non tñ ipsum euentus huiusce causam esse dicunt, sed id, quo fm vnumquęque modū res fiunt. Causarū gña quatuor ijdem statuunt. Præcedens, quod ab euentu separari pōt, idq; quod iam effecit permanet: Continens, quod rē quā facit non deserit, nā eo p̄sente, res gignitur, absente desinit, vrgente crescit, desistente minuitur. Perfectum, quod per se solū rē peragit: Concausans, qđ cæteris partes vires in euētū confert: vt in arando videmus, in quo uel plurimum affert, qui in minimum etiā adiumenti confert, vt bubus quidē duobus arator indigeat, sed multo facilius opus absoluat, si tertium iumentum adiunctum aliorum laborem leuet.

B *De Principÿ, & elementi differentia.*

Cum Iones elementū à principio nihil differre arbitrarentur, plurimū Plato interesse iudicauit, atq; ita vtrunq; distinxit, vt elementum id sit, quod cōpositum & effectū est, qūo terrā, aquā, aerē, & ignē elemēta uocamus: Principium uero dicat, q se prius quicq̄ nō habet, ex quo gigni potuerit, alioquin principiū non fore elemētis, nāq; priora sunt, tū materia informis & perennis, tū forma, spēs, & ἐντελέχεια hoc est perfectio nuncupata: demū priuatio, quā absentiam definiūt rei, q̄ tū adesse debeat. Merito igiť Plato reperta differentia, veterē Ionicorū sniam improbauit.

De Natura.

Naturā aliqui definiunt arte p̄ditū, suopteq; motu in gñationē tendentem igneum spiritum. Alij nihil aliud, q̄ minutorum corporū congressum & discessum. Aristoteles principium motus, & quietis eius, ī quo est primo & nō fm accidens. Naturalia vocat cū elemēta quatuor, tū cætera q̄ ex eis fiunt, aīalia, stirpes, metalla: & q̄ in aere gñanť imbres, niues, fulmina, grandines, venti.

De Motu.

Motum oēs penè concedunt, quicunq; paulo diligentius philosophati sunt. Locorum cōmutationem: ut cum quis Alexandria Romam venit, vel Alexandriam Roma discedit. Qualitatem C variationem, ut si quis ex frigido calidus fiat, vel ex calido frigidus euadat: Naturæ uicissitudinem vt si quis antea non existens homo, nunc esse incipiat, vel contra existens homo, esse desinat. Staturæ mutationem, vt si quis è paruo magnus crescat, aut è magno in paruum decrescat.

De corpore.

Reliquis corpus esse dicentibus quodcunq; siue agat, siue patiatur, Mathematici corpus esse definiunt, qđ trifariam extentum est, in longum, in latum, & profundum: Punctum nanque esse qui partes non habeat: Lineam vero longitudinē tantum: Superficiem, latitudinem longitudini coniunctam: Hanc, si profunditas accedat corpus appellari. Quidam etiam corporum fines corpus crediderunt. Plato molem esse corpus asseruit, quæ & locum occupat & intra se molem aliā non admittit, neque enim duo corpora vnum locum obtinere simul possunt.

De Figura.

Figura, corporis superficies, circunscriptio, & finis. Figurarum verò, aliæ rotundæ sunt, aliæ angulares, quarum infinita pene uaritio est.

De Forma seu idea.

Forma substantia est incorporea, q̄ quidē ex se nō subsistit, sed formis carentē materiā informans, omnia, q̄ videmus, extare facit: Socrates & Plato formas arbitrātur naturas esse à materia separatas ī intellectu, cognitioneq; Dei, hoc est in mēte diuina sitas. Aristoteles āt formas qdē & D spēs nō abstulit, sed eas materie cōiūctas esse uoluit. Stoici notas ītellectiones formas appellarūt.

De Mundo.

STtoici mundum unum esse dixerunt, quem & totum esse, & corporeum arbitrati sunt. Empedocles mundum quidem vnum esse concedit, totum tñ ipsum negat, sed exignam quandā totius particulam, reliquum vero, ociosam materiam. Plato mundū unum esse & totum, tribus argumentis coniectat, quia perfectus non esset, si omnia non contineret: nec exēplari similis, si unicus non esset: nec æternus, si quid extra se haberet. Metrodotus tam absurdum esse putat unum mundum in infinito natum dicere, q̄ in agro magno, unam spicam nam cum infinitę causę sint, mundos quoq; infinitos esse necessum est. Sunt autem infinitæ causæ .i. atomi, quare & infinitos effectus esse oportet, hoc est mundos, cum eorum quisque finitus sit.

De Constitutione mundi.

Mundus rotunda figura hoc pacto constitit. Indiuidua corpuscula, quæ tum fortuito motu ferebantur, cū unum in locū plurima cōuenissēt, magnitudine, & figuris, differebāt. Quęcūq; igiť

angulosa magna, & grauia fuerunt subsistere: quæ uero parua, leuia, & rotunda, in superiorem lo- E
cum ab illis extrusa sunt: nec prius ascendere desierunt, q̃ impulsionis violentia cessauit: tunc. n. recto acta, cum inferius descendere non possent, in loca sibi congrua deuenere, ea aūt sunt quę circumposita. Vt igitur inter se satis coagmentata sunt, quæ circum vndiq; erant, extimū coelū genuerunt: quæ verò illis & loco & natura proxima extiterunt, planetas effecerunt: nā aerem ex his latorum corporum multitudo composuit, qui concitatus in ventum, cœlum agitare cœpit, & cū in orbem actum circūuersare: quem motus ordinē stellas adhuc seruare uidemus. Vt āt ex corporib. in sublime eiaculatis, cœlū, ignis, & aer, ortus est, ita ex subsidentibus nata est terra: quā multa materia nimium adhuc corpulentam, cum ventorum impetus, tum stellarū splendor compingendo attenuarunt, & ad eam quam spectamus paruitatem, redegerunt aqua expressa: q̃ fluida cum sit, per decliuia labi cœpit in loca concaua: vel ipsa per se aqua huc illuc discurrens alueos sibi & latos sinus excauauit. Sic itaq; præcipue mundi partes in lucem prodierunt.

De Deo.

QVæ de Deo inter initia omisimus, ea nūc explicare nobis in animo est. Nā ex antiquis philosophis quosdam inuenimus, qui Deos non esse dixerunt: non tā id palā fateri ausi sunt, F
sed an Dij essent ignorare se dicebant. Fuerunt autem Diagoras Milesius, Theodorus Cyrenaicus, Euemerus Tegeata; & Euripides Atheniensis; quanq̃ id ipse non dicit, sed Sisyphum id dicentem introducit ob metum Areopagitarum: Sed istos missos faciamus, & Anaxagorā potius audiamus, qui diuinam mentē asserit, res oēs à primordijs mundi inter se confusas distinxisse, atque ita res oēs procreasse. Vel Anaximandrū, qui stellas cęlestes Deos arbitrabatur. Aut Democritum, qui mentem igneo circularíq; corpore vtentem, hoc est mundi animam Deū esse affirmabat. Nam Pythagoras ex hisce, quæ ipse inter principia collocauit, vnitatē, hoc est vnius naturam, & mentem ipsam, Deum atq; bonum existimauit. dualitatem vero, Dæmonem, & malum, q̃ corporea moles circunstat, idest quem aspicimus mundum. Socrates aūt, & eū secutus Plato, Deum id inquiunt esse, quod vnum, quod solum, quod bonum, & ex sese est: quæ oīa illuc tendūt vt Deum mentem esse significent nulli materiæ commistam, nulliq; affectui obnoxiam. Aristoteles vero supremū Deum formam esse definit, separabilem quidem, æthereo tātū corpori, quod quintum appellat, inhærentem. Id aūt cum in plures sphæras natura quidē coniunctas, rōne uero distinctas, separet, quāq; sphærā animal esse censet, ex anima & orbe compositum: quorum hic æthereum corpus est, in circuitum volubile: illa ratio, quæ ipsa quidē motum non admittit, sed tñ G
motus est cā. Stoici Deū esse pronunciant, ignem arte præditū, rōneq; & uia ad mundi generationem procedentem, atq; omnes rerū oīum rōnes cōtinentē, quib. vniuersa fato eueniunt. Itē aliter, spiritum toti mundo infusum, qui varias appellationes sortitur pro diuersitate materiæ, in quā diffusus est. Deos āt existimāt eū stellas & cœlū, tū præcipue mentem. Epicurus Deos oēs humanā speciem habere credidit, uideri tamen à nobis non posse, ob summā tenuitatem atomorum, quæ ipsos componunt. Quatuor etiam alia rerum genera sempiterna statuit, atomos, infinitū, vacuum, & similitudines, quæ ab eo eiusdem rationis partes & aliorum elementa cēsentur.

Vnde in cognitionem Dei venerimus.

Dei vero cognitionem habuimus ex pulchritudine, quā cælo inesse spectamus: nihil. n. temere, aut casu, pulchrū oritur, sed artificis alicuius opera: quamobrē & Euripides stellas inquit ornatus gratia ab Opifice sapienti cœlo inditas fuisse: Deueniemus autem in huiusmodi cognitionem cum ex alijs stellis, tū præcipue ex Sole & Lunā, quæ subterraneum iter emensa, eodem colore, eadem figura, eadem magnitudine nascuntur, eademq; & tempora & loca seruant.

De Heroibus & dæmonibus.

Thales, Pythagoras, Plato, & cum his Stoici, unanimes asserunt, Dæmones naturales substā- H
tias esse. Heroas aūt animas è corporibus separatas: & harū bonas esse, q̃ hoīum fuerint sanctè uitam traducentium: malas aūt male viuentium. Epicurus tam Dęmones, q̃ Heroas non cōcedit.

De Anima.

CVm multa de aīa ab antiquis inter se controuersa dicta sint, nemo me à proposito introductionis modo discedere arbitretur, si paulo fusius eas cōmemorauero, quę ab illustrissimis quibusq; dicta sunt. Animam igitur existimant aliqui spiritum esse toti corpori annexū, non tñ æquabiliter, sed uni membro magis, alteri minus: hoc Asclepiadis sectatores dicunt: Eandem alij facultatem, qua viuimus, arbitranī. Quidam principium motus oīum quæ fiunt & sunt. Epicurus āt aerē illū, quē respirando attraximus, aīam esse credidit. Cuius substantiam alij incorporeā dixerunt, ut Plato: Alij corporeā, vt Zeno, & ipsum secuti Stoici, nā spiritū ipsam esse opinati sunt. Item mortalē alij, vt Epicurus & *Diocles: Alij immortalē, ut Plato & Stoici, ipsam existimarūt, quanq̃ Plato suo sē motu semper mouentē, nec unq̃ interituram ipsam asseueret. Stoici contra; tamdiu animam durare, quoad mundus dissoluatur, tunc enim ipsam quoque corrumpi. Rursus alij sic annexas corporibus animas aiunt, ut ex eis ipsas sponte natas dicant: hocq; in causa esse, ut corporis uoluptatibus tantopere delectentur. Alij uero animam uolunt Dei particulam quan

*Al. Dicæarchus.

dam

A dam esse nec ullum extare elementum, quod ociosum sit, quodq; in compositarum rerum rationem non veniat. Peccare uerò animas inquiunt. Alij quia liberæ cum sint, suopte arbitrio ad malum feruntur: nam cum uoluptates appetant, ut eas assequantur, uitia persequi flagitiosum esse nō iudicant. Alij, cuncta fato euenire putantes, aīam quoque nulla electione habita delinquere posse concedunt. Pœnas dare sceleratorum animas, vbi à corporibus solutę fuerint, existimat Plato; bonorū aūt, ad Deum post mortem reuerti, & in astris habitare: Stoici nihil istorum admittunt, sed postq̄, aiunt, seiunctæ corporibus fuerint, quæ intemperanter uixerunt, & uoluptatum adhuc auidæ sunt, corpus aliud iterum subeunt, desiderio uoluptatum illectæ, quas corporis ministerio assequuntur: id aūt eas tandiu facere, quoad uirtutem edoctæ, in cognitionem ueri boni deueniāt ac meliorem uitam traducant: à qua statim vbi solutæ & iam ab impedimentis corporis liberę fuerint, ipsis perseuerent interlucentibus honesti ac decoris, ideis uniuntur, à quibus nunq̄ sic affectæ postea diuelluntur. Partes animæ Plato tres fecit, rationem, iracundiam, & concupiscentiam. Aristoteles quartum addidit naturalem, quæ corpus uegetat, Stoici & ipsi partes animæ quatuor enumerant, ratiocinandi sentiendi, loquendi & gignendi facultatē. Alij simplicē, & partibus carere animam arbitrantur: nihil enim aliud ipsam esse, q̄ prudentiam, quam tum mentem, tum intelle-
B ctum, appellant. Menemachus unus ex sectatoribus Stoicæ disciplinæ, ubi suspicionem addidit, loquendi & gignendi potestatem ademit, eas sentiendi facultatibus attribuens. Nonnulli demum in sensum & rationem animam diuiserunt, quibus aliquis merito potius assentiri poterit.

De Minimo.

ANte quatuor elementa nonnulli fragmenta quædam eiusdem ratione paruissima & rotūda, ceu elementorum elementa extitisse dicunt. Heraclitus quoque frustula quædam cum minima tum induidua, cognitione tantum apprehensibilia concedit.

De Colore.

Color est qualitas corporis uisibilis. Pythagorici colorem appellant superficiem corporis. Empedocles, quod meatibus oculorum quadraret. Plato flammam è corporibus prodeuntem, cuius partes apte oculis incidunt. Zeno is qui Stoicorum princeps fuit, colores esse definit, primos materiæ habitus. Qui Pythagoræ successerunt philosophi, colorum genera quatuor fecerunt, albū nigrum, rubrum, & pallidum. reliquas autem colorum uarietates ex diuersa elementorum commistione oriri: animalium uero etiam ex aeris, & locorum diuersitate consurgere.

De Mistione.

C Prisci mistionē elemētorū fieri dixerūt, ex mutua inter sese per primas qualitates actione. Anaxagoras, & Democritus ex eorum solummodo congressu. Empedocles è paruissimis micis elementa cōponit, quas minima quędam frustula, & veluti elementorū elemēta, esse dicit. Plato tria tm̄ corpora ex se mutuo fieri credidit, ignē, aerē, & aquā: terram nanq; solam immutabilem esse.

De Vacuo.

Qui à Thalete manarunt philosophi ad Platonem vsque, uacuum oēs abnegarunt. Empedocles, intra mundum, inquit, uacuum res nulla; nec extra est. Leucippus, Democritus, Epicurus, & Methodorus atomos quidem multitudine, uacuum autem magnitudine infinitum dicunt. Stoici intra mūdum vacui quidem nihil esse, extra uero infinitū: Alij tm̄ uacui solūmodo extra mundū esse quantum respirationem mundi faciat mundum enim, igneus cum sit, euentatione indigere.

De Loco, & receptaculo.

Stoici, & Epicurei locum à receptaculo differre censent, ac locum quidem esse, quod corpus totum tangit ut superficies: receptaculum autem, quod parte solum, ut uasis uinarijs contingit.

De Tempore.

Pythagoras tempus esse arbitratur, continentis nos cœli machinam. Plato mobilē ęternitatis
D imaginem, uel interuallum motus cœli. Eratosthenes, Solis circumuolutionem. Temporis autē essentiam Plato cœli motum existimat. Stoici fere omnes motum ipsum. Ac cæteri quidem ingenitum tempus arbitrantur: Plato genitum ex sensus nostri cogitatione.

De ortu & Interitu.

Parmenides, Melissus, & Zeno Elæata, ideo nec generari, nec corrumpi quicq̄ asseruerunt, q vniuersum immobile ponunt. Epicurus & cæteri, quotquot è minutis corpusculis mundum extruunt, ex atomorum conuentu gigni, & eorum discessu aboleri cuncta affirmant. Hi autem neq; fieri quicquam neq; interire proprie dicunt: nam cum ex congerie, non ex alteratione gigni res uelint, non qualitatis sed quantitatis motum, ortus & interitus momentum præcedere faciunt. Pythagoras, & alij quicunq; materiam pati supponunt, ortum, & interitum proprie astruunt, cū elementorum qualitatibus immutatis nasci res, & dissolui.

De necessitate.

Thales ualidissimam esse necessitatem dixit, cum uniuerso dominetur: Pythagoras mundo eā incubare credidit. Parmenides, & Democritus, omnia necessario euenire dicunt: eandemque ipsam esse cum fato, cum iudicio, & cum prouidentia. Plato quædā in prouidentiam, quædam in ne-

cessi-

cessitatem refert. Necessitatis aūt essentiam Empedocles arbitratus causam principijs & elemē- E
tis utentem. Democritus, resistentiam motum, & impetum materiæ. Plato nonnunquam mate
riam: interdum habitum eius, qui circa materiam operatur.

De Fato.

Heraclitus omnia fato euenire dicit: ipsumq; idem esse quod necessitas. Plato quamuis in hominum animis & uita fatum constituat, ei tñ & libertatem nostram adiungit. Stoici Platonē hac in parte sequuntur: ac necessitatem quidem definiunt insuperabilem & uiolētam causam: fatum vero causarum seriem, in qua tñ illa quoq; cā cōtinetur, quæ in nobis est. ut quædam fato fiant, q dam non fiant. Fati vero essentiam Heraclitus esse definit rationem, substantiam uniuersi permeantem: Fatum autem corpus æthereum, quo tanq̃ semine uniuersum gignitur. Plato perennem rationem & legem naturæ totius uniuersi. Chrysippus uim ordine cuncta gubernantem; Itē in definitionibus, fatum, inquit, est ratio seu lex, eius prouidentia reguntur omnia, quæ sunt in mundo: uel ratio per quam orta nata sunt nascentia oriuntur, oritura nascentur. Reliqui uero Stoici fatum describūt causarum seriem, hoc est ordinem & nexum intransgressibilem. Possidonius tertium ipsum a Ioue facit, ut primus sit Iupiter, secunda natura, tertium fatum.

De Fortuna. F

Plato fortunam definit causam, quæ sectetur & incidat rebus quas facere eligimus. Aristoteles causam, quæ hisce rebus interuenit, quas alicuius gratia & uolentes facimus, obscuram tñ & instabilem: Differre vero fortunam a casu, ex eo, quia quæ fortuna fiunt, casu quoq; fiāt: cū fortuna solum in nostris actionibus versetur: quæ vero casu fiunt, non oīa fortuna, in his.n. casus etiā consistit, q ad actiones nostras non attinent: Insuper fortunam ad hoïes tantū spectare: casū autē non ad homines solum, sed ad bruta, & reliqua quoque vita carentia. Epicurus, inconstantem & ipse cām m dis, tēporib. psonis fortunā dicit. Anaxagoras & Stoici, cām quā humanus discursus asseq nō possit. Atq, alia qdem necessitate, alia fato, alia electione, alia fortuna, alia casu fieri.

De Finitate & Infinitate Mundi.

Pythagoras primus hanc rerū oīum congeriē mundū appellauit, exactam eius dispositionem cōtēplatus. Thales, & qui ab eo deriuarunt, unum mundū asserūt. Democritus & Epicurus, & vtriusq; magister Leucippus, infinitos, in infinita uacui amplitudine sitos. Empedocles cum in suprema parte mundi solē circūuolui faciat, mundū finitū statuit, Seleucus aūt infinitū. Diogenes uniuersum qdē infinitū dicit, mundū aūt finitum. Stoici multum inter uniuersum & totū interesse dicunt: ac uniuersum qīdē infinitū esse, cū uacuū quod infinitum est, cōprehendat, totum G
autē quia uacuū excludit, finitū esse: quare cum totum & mundus idem sint, mundum finitū esse.

De Figura Mundi.

Aristoteles & Stoici rotunda figura mundum constare dicunt: Alij partim cono, partim ouo similem malunt. Epicurus, & his, & id genus reliquis, mundum constare posse concedit.

De Anima Mundi.

Reliqui oēs aīam habere, prouidentiaque regi mundū arbitrantur. Democritus, Epicurus, & quotquot atomos ac' calum introducunt, neq; aīam habere, neq; puidētia regi ipsum inquiunt, sed bruta quadam natura. Aristoteles non aīa, nō rōne, non mente, non prouidentia, pditū mundū oībus suis partibus existimat: sed cœlum tm̃modo, cœlestes enim orbes singulos & animā & uitam habere: reliqua uero infra cœlum posita, omnibus his carere: quod si ordine aliquo frui uideantur, non ex se illa ipsum habere, sed incidenter, quatenus à cœlestibus corporibus teguntur.

De Aeternitate Mundi.

Pythagoras & Plato factum à Deo mundum arbitrantur, ac quantum in ipso est interire posse, nam cum sensibus percipiatur, corporeum est & dissolubile: non intercidet tñ, Dei prouidentia & custodia præuentus. Epicurus & Stoici mundum interiturum concedunt, ortus cū sit: id q H
& reliquis accidere videmus & aīalibus & stirpibus. Xenophanes ingenitū, sempiternū, indelebilem, defendit. Aristoteles, quæ infra Lunā sunt, mortalia: quæ uero supra, immortalia statuit.

An Mundus alatur.

Aristoteles, qui mundum sempiternum tuetur, nullo ipsum alimento indigere concedit, nam si nutrimento egeret, interiret tandem. Heraclitus ex ijs, quæ hic corrumpuntur, ipsum sibi mundum immutatione quadam nutrimentum subministrare putat. Philolaus ex Pythagoricis unus corruptiones duas esse dixit, interdum nanque ignem è cœlo descendere, interdum uero lunaris aquæ circumuersatione aerem effundi: horum itaque exhalationibus cœlum nutriri.

A quo elemento Mundus Exordium ceperit.

Physici mundū à terra exordium sumpsisse dicunt, tanq̃ à centro, qđ rotundis oībus esse principiū solet. Pythagoras ab igne. Empedocles ætherē primo extitisse dicit, tum ignē postea terrā: de qua circumuoluentus se cœli impetu uehemēter astricta, exilijt aqua: quæ in vaporem conuersa, aerem peperit: Cœlum autem ethere, Solem igne solo cōstare credit: reliqua vero, q hic apud nos sunt, ex alijs. Plato cum uisibilem hunc mundum ad imitationem mundi intelligibilis factū

existi-

A existimet,animũ primũ extitisse dicit,tum corpus:quod ex igne & terra primo, ex aere & aqua secundo constat. Pythagoras cum quinque tantum figuras solidas esse cerneret, quas etiam Mathematicas appellant,è cubo terram natam credidit, e pyramide ignem, ex octoedra, aerem, ex icosiedra aquam,è dodecaedra cœlũ:atque Plato hac quoque in parte Pythagoram secutus est.

De Ordine Partium Mundi.

Mundi partes ita inter sese complicatas Parmenides asseruit, ut una ab alia contineatur, ac q̃uis oẽs ex raro & denso constent,eas tñ quæ in medio sunt,ex opaco & lucido mistas: q̃ uero cęteras continet,instar muri solidam esse. Leucippus,& Democritus tunicã & membranam quandam modo circũponunt. Epicurus partim raro,partim denso,mũdos operimento inuoluit,quorum alios circũagi putat,alios aũt minime. Plato supremo loco ętherẽ collocat,tũ ignem, postea aerem,deinde aquam,ultimo terram:interdũ tñ ætherẽ igni coniungit. Aristoteles ætherem primo collocat,quem incommutabilem,quintũ corpus facit:ab eo commutabilia disponit, ignem, aerem, aquam,& infimo loco terram. His autem ita motum attribuit,ut quintum corpus,hoc est cœlestes orbes,circumuoluantur:alia uero,quæ infra cœlum sunt,recto motu ferantur:ac leuia q̃dem ascendant,ignis,& aer:grauia uero descendant,aqua,& terra. Empedocles nec definita, nec
B eadem loca semper habere sensit elementa, sed in alterius locum omnia succedere.

De Mundi Inclinatione.

Diogenes & Anaxagoras,post mundi cõstitutionem & animalia genita ex terra, sponte mũdum unam suam partem ad austrum inclinasse aiunt, alteram ad septentrionem extulisse:fortasse uero diuina prouidentia,ut quædam mundi partes habitari possent, quædam nõ habitari, ꝓ caloris,frigoris,& temperei conditione. Empedocles, aerem inquit Solis impetu adactum, boreales plagas extulisse,australes autem depressisse: atque ita totum mundum inclinatum esse.

An extra mundum aliquid sit.

Qui duce Pythagora philosophati sunt,extra mundũ uacuũ esse dixerunt:uacuũ nãq; respirã do mundus attrahit,exspirando remittit. Stoici quoq;id uacuũ foris esse uolunt,ut cũ mũdus cõflagrabit,in ipsum diffundi queat:id autẽ uacuũ infinitũ esse:quanq̃ Possidonius infinitum ipsum non facit,sed tñ solũmodo quantum ad dissolutionẽ mundi sufficiat libro primo de uacuo. Diogenes uacuum & ipse astruit. Plato & Aristoteles nec intra mundum, nec extra uacuum ponũt.

De dextra & sinistra Mundi parte.

Pythagoras,Plato,Aristoteles,dextram mundi partẽ orientalem faciunt,unde motus incipit:
C occidentalem uero sinistram. Empedocles,q̃ ad solstitium,dextrã:quæ ad brumã,sinistrã definit.

De Cœli essentia.

ANaximenes extimam mundi circunferentiã,terream esse credidit. Empedocles cœlum solidum esse putat,constareq; ex aere in morem crystalli ab igne durato, & utroque hemisphęrio tam ignem, quàm aerem continere. Aristoteles è quinto corpore ipsum facit. Reliqui ex igne,ipsumq;ex calidi frigidiq; commixtione compactum.

De Cœli segmentis

Thales,Pythagoras,& q̃ ab eis manarunt,cœlũ in quinq; circulos diuidunt,quos zonas appellãt. Horũ is, qui nobis semper apparet, arcticus uocatur:sequens, solstitialis: tertius, æquinoctialis: quartus,brumalis:vltimus,antarcticus,qui nostris oculis hic aspici non potest. Obliquus autẽ circulus,quem Zodiacum nominant,tres medios coniungit:ductos autem à septẽtrione ad austrũ, æquinoctialis rectis angulis diuidit. Pythagoram uero ferunt Zodiaci obliquitatẽ primũ animo concepisse,quod sibi tamen Oenepides Chius arrogare,tanquam à se inuentum,non dubitauit.

De stellis.

THales è terra quidem cõstare stellas opinatur:uerũ ignitas esse. Empedocles ignem tñ, quem
D æther compressus,quo tempore dirimebantur elementa,illuc submisit. Anaxagoras ætherem igneum esse ex sua natura putat:ipsumq; circumuolutionis suæ vehementia,lapides è terra surripere,quos sursum euectos & inflãmatos,stellas asserit. Idem rursus alio in loco stellas appellat saxa latentia,quę crebro in terram decidentia extinguuntur: sicuti contingit cum in Aegos fluuiũ cãdẽs saxũ in morẽ stellæ cecidit. Diogenes stellas opinatur perinde atq; pumices & raros lapides,ac per eos mundum respirare. Empedocles fixas,crystallo(sic.n.ipse cœlum appellat)annexas:errãtes ãt solutas asseuerat. Plato quamuis stellas maiori ex parte igneas esse credat,tamẽ aliorum elemẽtorũ ex ptes eas nõ iudicat,sed elemẽtis glutinis vice contineri. Xenophanes è nubibus accẽsis cõstare stellas arbitratur,easq; interdiu extingui,noctu accẽdi,nõ aliter atq; carbones solẽt:ortũq; & occasũ nihil aliud esse,q̃ nubiũ accẽsionẽ,& extĩctionẽ. Heraclides & Pythagorei singulã quanq; stellã,vnũ mundũ esse,terrã,aquã,aerẽ,ætherẽ cõprehẽdẽtẽ,ferriq; ꝑ aerẽ infinitũ:hæc opinio in sacris Orphei cõtineri phibetur,q.b. initiati quamq; stellam unum mundũ arbitrantur. Epicurus nihil istorum non admittit:cum id genus oĩa cõtingere posse cõcedat.

De Stellarum Figura.

Stoici stellas rotundas existimant,vt & mundum & Solem,& Lunam. Cleanthes coni figu-

ra,

ra, Anaximenes, tanquam clauos cœlo adactos. Alij tanquam folia candentia, & picturas. E

De ordine Stellarum.

Xenophanes su pficie stellas oẽs moueri credit. Stoici quasdam altius, quasdã submissius ferri. Democritus stellas ita disponit, ut fixæ summũ locũ teneant: uagæ succedentẽ, inter quas Solẽ & Lunã reponit. Plato post fixas, Saturnũ collocat, deïde Iouẽ, postea Martẽ, deïde Venerẽ, postea Mercuriũ, deïde Solẽ, vltimo Lunã. Mathematicorũ alij Platonẽ sequũt, alij Solẽ ĩ medio statuũt. Anaximãder & Metrodor' Chi', atq; Crates, sũpmũ locũ Soli dãt, succedetẽ Lunæ, tertiũ stellis fixis & uagis.

De Motu stellarum.

Anaxagoras, Democrit', & Cleãthes, ab ortu in occasum ferri stellas oẽs existimant. Alcmæõ & mathematici uagas ex aduerso fixis incedere dicunt, hoc est ab occasu in orientẽ. Anaximander uehi stellas existimat ab eo orbe, cui ĩsunt. Anaximenes eodẽ pacto sub terra, quo supra, moueri. Plato & cum eo mathematici Solem, Venerem, & Mercurium eodem tempore cursum suũ absoluere dicunt.

De Stellarum Lumine.

Metrodorus oẽs stellas tã fixas q̃ uagas lucẽ à sole accipere iudicat. Heraclitus & Stoici nutriri stellas putant è uaporibus sursum eleuatis. Aristoteles non indigere nutrimento cœlestia dicit, æterna cum sint, & corrumpi nequeant. Plato vt mundum, sic stellas è se ipsis, nutriri sentit. F

De Stellis quas Castoris & Pollucis uocant.

Xenophanes stellas, quæ in nauigiorum malis & antennis quandoq; uidẽtur, nubeculas quasdam esse credit, quæ certo quodam motu agitatæ resplendent. Metrodorus nautis timore consternatis oculos intellucere putat.

De Stellarum significatione.

Plato, Solem, Lunam, & alias stellas, tam vagas, quam stabiles, occasu, & exortu suo tempestates, quæ æstate & bruma contingunt, significare non dubitat. Anaximenes non ex alijs, sed ex Sole solo, hæc intelligi uult. Eudoxus & Aratus ex omnibus indifferenter.

De Sole.

Anaximander orbẽ Solis esse putat octies vigesies terra maiorẽ, similemq; rotæ plaustri cãthũ habentem concauũ, igne plenũ, quẽ nobis ore quodã paruo, tanq̃ per modioli foramẽ ostẽdit, hocq; Solẽ esse. Xenopanes è siccis vaporibus igniculos quosdã, cõuenire dicit, qui in unũ corpus redacti, Solẽ constituant: vel Solẽ accensam nubem esse. Stoici Solẽ inquiunt ignitũ fluẽtẽ esse, è mari illuc euectũ. Plato ipsum maiori ex parte, igne cõstare credit. Aristoteles globum, e quinto corpore. Philolaus Pythagoricus corpus vitro simile, quod ab igne, q in mundo est, lucẽ suscipit, & eã ad nos remittit: quãobrẽ, tria req̃ri ad Solis cõstitutionẽ, ignẽ, q in cœlo est: corpus, quod ab ipso perinde atq; speculũ quoddã igniri & illustrari possit: & tertio lucẽ, quæ ab eo speculo repercussa ad nos vsq; diffundatur: nam & hãc lucẽ Solẽ appellare solemus, tanq̃ simulachrũ simulachri. Empedocles duos Soles existimauit, vnum præcipuũ atq; primum, hoc est ignẽ qui est in opposita & dimidia cœli parte, quam replet, quiq; semper ex aduerso suæ imaginis, hoc est, Solis nostri, incedit: Alterũ eũ quẽ spectamus Solem: qui repercussio est lucis eius, quam ex pra sata cœli parte aere concalefacto plena, antedictus ignis suffundit, ac in corpus solare, quod crystallo ꝓsimile, mittit: ubi refracta ad nos descendit, & ad primi Solis motum circunfertur. Atque ut tam multa duobus verbis expliccem, Sol est repercussio ignis, qui circa terram mouetur. Epicurus collectionẽ terræ, pumicis spongiæve persimilem putat, quã ignis eius foramina permeans accẽdit. Heraclitus collectũ vaporem, qui in oriente accenditur, in occidẽte extinguitur. G

De Magnitudine Solis.

Anaximander Solem quidem æqualem terræ credidit, orbem vero quo fertur, & è quo respirat, septies vigesies terram excedere. Anaxagoras multoties Peloponeso maiorem. Heraclitus, quantum est humani pedis longitudo. Epicurus omnia quæ hactenus attulimus, aliàs contingere posse: talem tamẽ hunc esse, qualem ipsum spectamus, pauloq; vel maiorem vel minorẽ esse. H

De Figura Solis

Anaximenes Solem, vt folium extentum iudicauit. Heraclitus peluis instar intus concauum foris deuexum. Stoici rotundum, vt cœlum est, & stellæ. Epicurus ipsum posse hisce omnibus esse figuris admittit.

De Conuersione Solis.

Anaximenes ideo Solẽ conuerti putat, q ab aere densato & obnitenti retro pellatur. Anaxagoras eum repelli ab aere, qui septentrioni subest, censet: quemq; Sol ipse compingens valẽtiorẽ iã densitate reddidit. Empedocles cũ ab orbe, qui ipsum defert, tum à brumæ & solstitii circulis, Solẽ ꝓhiberi credit, ne recta ad polos descendat: Diogenes, quia Sol extingueretur, frigore calorẽ oppugnante. Stoici eatenus Solẽ progredi volunt, quoad alimentũ inueniat: oceanũ aũt & reliqua maria Soli nutrimentum subministrare vapores submissos, cũ quibus terræ quoq; exhalationẽ admisceri volũt. Plato, Pythagoras, Aristoteles, ob signiferi obliquitatem, qua Sol oblique meare cogitur, & sc̃d'm brumæ solstitijq; circulos progredi. Hæc aũt oĩa ænea sphæra docet.

De

A *De solis defectu.*

Thales interuentu Lunæ, quæ suapte natura opaca est, Solem deficere primus dixit, idq; ex supposito Soli speculo facile discerni. Anaximander clauso foramine, per quod ignis euaporat Heraclitus conuersione partis eius, quæ cõcaua est, ad superiora: eius uero quę deuexa est ad nostros oculos. Xenophanes deficientem Solem extingui putat, rursusq; renascentem alium accẽdi, narratq; Solem aliquando integro mẽnse defecisse: rursus alio tempore sic ex toto defecisse, ut interdiu nox esse uideretur. Sunt qui putent densam nubem nostris oculis incompertam Solem occupare. Aristarcus Solem inerrantibus stellis annumerat, terramq; circa Solis circulum mouet, qua inclinante Solis orbem adumbrari credit.

De Luna.

ANaximãder orbẽ Lunæ decies nouies terra maiorem existimat: ac quemadmodũ de Sole diximus, rotæ plaustri similẽ canthum habere, concauum, igne plenũ, uno foramine uaporantẽ. Xenophanes accensam nubem. Stoici corpus igne & terra compactũ. Plato ignẽ maiori ex parte. Anaxagoras & Democritus corpus solidum, ignitũ, cãpos, montes, & ualles habens. Heraclitus terram nebula inclusam. Pythagoras & ipse, ignem esse lunare corpus existimat.

B *De magnitudine Lunæ.*

Stoici maiorem terra Lunam computant, quemadmodum & solem. Parmenides æqualem Soli, à quo Lunam quoque illustrari dicit.

De figura Lunæ.

Stoici rotundã Lunã dicũt, sicut & Solẽ. Empedocles, disco similẽ. Heraclitus pelui, hoc est orbicularẽ & concauã. Nõnulli oblongã. Figurã uero Luna septem modis assumit. Nam ab interlunio discendens, cum primũ apparere incipit, cornuta spectatur, tũ dimidia, post semiplena, demũ rotunda: rursus à plenilunio reuertẽs semiplena euadit, hinc dimidia, postea cornuta, uideri postremo desinit, donec iterũ nouetur. Multa uero hac de re ultro citroque dicuntur. Quidam id umbra terræ contingere credunt, quæ modo totam, modo partem aliquam eius occupet.

De Lumine Lunæ.

Anaximander ipsam peculiarem lucem habere censuit, rariorem tamẽ. Antipho proprio Lunam splendore fulgere docet: ꝙ si paulatim abscondatur, id illi cõtingere Solis propinquitate: sic enim à natura institutum esse, ut minor lux maioris accessu sopiatur: id quod & reliquis stellis euenit. Thales & qui ab eo deriuarunt philosophi. Lunam à Sole illustrari dixerunt. Heraclitus C idem Lunæ, quod Soli contingere defendit: stellas enim, quoniam concauæ sunt & uapores excipiunt, lucere uideri, ac Solem quidem splendidius cum in puriori aere feratur: Lunam uero lãguidius, quia turbulenta magis incedat.

De Lunæ Defectu.

Anaximander ideo Lunam deficere putat, ꝙ os, rotæ obstruatur. Berosus, quia ad nos cõuertat partem quę minus lucet. Heraclitus quia auertat partem quæ caua est. Pytaghorçorum quidã Lunam asseuerant reflectere, & intercipere lucem: illudq; nostra, hoc antipodum terra, fieri. Plato, Aristoteles, Stoici, & Mathematici, concordes asserunt Lunam congressu Solis occultari digressu illustrari: deficere autem terrenæ occursam umbræ, quæ tum temporis ex diametro, plus minus inter utrunque sidus porrigitur.

De maculis Lunæ.

Pythagorici Lnnam idcirco maculis interpunctam arbitrãtur, quia maiora animalia, & proceriores arbores habeat, q̃ hic apud nos reperiantur: esse uero decies quinquies animalia illa nostris grandiora, robustioraq;, nec usitatum ullum excrementi genus emittentia: diem quoq; quantum diximus, longiorem nostro: Anaxagoras in diuersitatem partium hoc refert: Lunam D enim ex attenuatis & corpulentis partibus componi, quãobrem opacam lucidis interiectam uideri: stellamq; lucis ementitæ Lunam ideo nuncupari. Stoici quoque non integre compactam Lunam fatentnr, quia dissimiles partes habeat.

De distantia Lunæ.

Empedocles plus duplo Lunam distare censeat a Sole quàm à terra. Mathematici decies octies plus. Eratosthenes à terra distare computauit stadiorum millibus centum triginta, Lunam autem uiginti octo.

De Annis

ANnus, qui Saturno attribuitur, annorũ est triginta: qui Ioui, duodecim: qui Marti, duorum: qui Soli mensium duodecim: Veneri totidem & Mercurio deputantur, eodem enim tempore, quo Sol, cursum suum peragunt Lunæ uero annus dierum est triginta: tot enim dies mensis comprehendit, si quis à congressu ad egressum numeret. Annum uero quem magnũ appellant quidam octauo quoque anno compleri dicunt: alij decimonono: quidã sexagesimo primo: Heraclitus decẽ & octo millibus annorũ solariũ: Diogenes à trecentis sexaginta quinq; annis tam longis, q̃ eos Heraclitus facit: nonnulli septem millibus septingentis octoginta septem.

De

E

De Circulo Lacteo.

Irculus lacteus e nubibus constat: is noctu in aere semper apparet, lacteusq; est de suo colore nũcupatus. Pythagoreorũ aliqui crediderunt ipsum esse uestigiũ incendij stellæ cuiusdã, quæ Phaetontis tẽpore suis sedibus excidit, & loca per q̃ circũuoluta est, excussit. Alij Solem antiquo tẽpore illac iter suũ peregisse dicunt. Quidam nihil istorũ uolunt, sed in modo sic nobis apparere ex multitudine luminis cœlestis ignis: ꝙ illis in locis à cœlo tanquã à speculo quodam fractum, ad nostros oculos reijcitur, id quod et cœlestis arcus nubes facere consueuerunt. Metrodoru, hũc Solis circulũ esse putat, qui Solis discessu conspici põt. Parmenides rarum dẽso com mistũ, lacteũ colorẽ procreare asseuerat. Anaxagoras umbrã terræ lacteum circulum existimat: quẽ ideo cœlũ ita occupare vult, quia Sol cum terræ subest, omnia illustrare non possit. Democritus splendorem multarũ, patuarum, & cohærentiũ stellarum: quæ crebræ cum sint, coniunctã lucem fundere uidentur. Aristoteles exhalationir siccæ incendium, quæ iugiter & abunde succe dit, non aliter atq; in crinitis fit: quas infra planetas esse non dubitamus, & ab igne accendi. Stoici ignis ætherei raritatem, ipsumq; superiorem planetis. Possidonius & ipse ignis aceruum, lacteum circulum credidit, qui licet stellis clarius lucet, splendorem tamen continuum habet. F

De crinitis & discurrentibus stellis ac trabibus.

Pythagoreorum aliqui crinitas inquiunt stellas esse de numero illarũ, quæ non semper apparent, sed certis quibusdam temporum spatijs oriuntur. Aliqui repercussionẽ visus nostri ad Solem, non aliter atque in speculis fieri solet. Anaxagoras & Democritus conuentũ duarum plu riumue stellarum sese illustrãtiũ. Aristoteles siccæ exhalationis accensam congeriẽ. Strato sideris alicuius lucem densa nube retentam, id quod & laternis euenit. Heraclides Ponticus nubem præaltam illic à superna luce illustratam: eandẽ hic barbatis, areis, trabibus, colũnis, & id genus alijs, causam assignat, vt oẽs peripatetici faciũt, qui ex inflammatis vaporibus species hasce fieri dicunt. Epigenes uaporem terræ commistũ, in altum eleuatum, ibiq; accensum. Boethus arden tis aeris id speciem esse credit. Diogenes, stellas quidem crinitas putat, sed quæ impendens alicuius periculum significent. Anaxagoras, quas discurrentes stellas uocãt, perinde atq; scintillas ex ethereo igne cadere putat, quamobrem statim quoq; extingui. Metrodorus ex Solis radijs uiolenter nubem, vt sagitta solet irruentibus, discurrentis stellæ speciem excitari. Xenophanes id genus omnia, nubium accensarum constitutiones incursionesve existimat. G

De tonitruo, coruscatione, fulmine, turbine, & conuolutione.

Anaximander hæc omnia spiritu contingere existimat: is. n. densa nube inclusus, erũpere nititur, qua parte tenuior & leuior ea fuerit: nubis disruptio, tonitru: spiritus ex pãsio secus nu bẽ atrã, coruscationẽ facit. Metrodorus cũ in nubẽ, inquit, densitate cõpactã spiritus irruit, frangẽ do & discindẽdo tonat, ꝑcutiẽdo & diuellẽdo micat: ꝙ si inter motus festinationẽ à Sole quoque calorẽ spiritus is acceperit, fulmina: fulmen aũt cũ impotẽs fuerit, in turbinẽ degenerat. Anaxagoras, cũ calor, inquit, frigus impetit, hoc est cũ ætheris pars, ipsũ aerem inuadit, crepitu, tonitru facit: colore, quẽ ex uicinitate nubis atræ ꝑmit, coruscationẽ: luce uero cũ multa, tũ magna fulmen procreat: corpore paulo plus dẽsato cõuolutionẽ gignit, nubilosiore turbinẽ absoluit. Stoici nubiũ cõcursionẽ, tonitru definiunt: coruscationẽ, earundẽ accensionẽ attritu excitatam: fulmen, uiolenter actæ nubis incensionẽ: turbinẽ, tardius motæ nubis progressum. Aristoteles omnia ista à siccis vaporibus componit, qui cum in humidos inciderint, erumpere conantur: dum igitur sicci humidos impellunt & discindunt, strepitus excitatur, id tonitru est: dum protrudunt & erumpunt inflammantur, hæcque coruscatio est: cum uehementiori impetu tanquam è catapulta exierint, multo magis accensi ruũt, fulmen hoc appellatur: nã turbo à conuolutione hoc differt, quod ille calidiori, hæc densiori materia constat, utrumque tamen multam habet. H

De Nubibus, Pluuia, Niue, & Grandine.

Anaximenes ex aere plurimũ densato consistere nubes arbitratur: idẽ ex eodẽ adhuc plus inspissato, pluuiã exprimi putat: ꝙ si, dum cadit pluuia, gelascat, niuẽ ꝓcreare, & grandinẽ, si à uento aliquo frigido cõprehẽdatur. Metrodorus è uaporibus aquosis in sublime delatis nubes cõponi censet. Epicurus ex atomis: rotundari uero grandinem & pluuiam longo per aerem descensu.

De Arcu Cælesti.

Eorum quæ in sublimi fiunt, quædã re uera corpus aliquod sunt, ut imber & grando, quædã aũt quãuis solidi nihil in se habeant, inanẽ tamẽ quãdã sui speciẽ oculis nostris obijciũt, quod genus est arcus cælestis: de quo tũ demũ aliq d dicemus, si prius quo pacto cernamus explicauerimus. Quicquid videmus, vel recta, vel curua, vel fracta linea videmus. Nemo vero existimet lineas oculis aspici posse: nam cum incorporeæ sint, mẽte tantum spectari queunt. Rectis lineis ui demus omnia, quæ in aere sunt: quæq; cornu, vitro, speculariq; lapide interposito, spectamus rara enim hæc sunt, & rectis meatibus uidenda trãsmittunt. Curuis lineis aspicimus, quæ aquis subsunt: quapropter & remi si quis eos è longinquo spectauerit, curui apparent: curuatur enim visus necessariò, cũ sit aquæ natura dẽsior aere. Fractis lineis intuemur quas in speculis uidemus

imagines

A imagines,ad quos arcum quoq; celestẽ referri dicimus oportere:prius tñ humidã exhalationẽ in nubem mutatam concipiendum est,rum roris instar ex ipsa minutas guttas manere. Cum igitur Sol in occasu,vel ortu fuerit(nã arcus Soli cõtrarius sit,oportet)tũ oculi guttas,quas diximus ipse ſtantes,Solis lucẽ in eis refractã vident,i.arcum ipsum cœlestem:guttæ verò non figuræ,ſed coloris,cã sunt. Tres.n.colores arcus hẽt,phœniceũ,viridem,& purpureũ:phœniceũ,q a Solis radij sinceri penè remittũtur:viridem,quia plus aquæ commisti,minus puri redduntur:purpureum,q a magis adhuc turbidi sunt,& inter guttas dispersi. Exẽplũ sibi quisq; cõficere põt,siq s aquã ore sumat & eam aduerso Soli compressis labijs ita propellat,ut nubis rorem imitetur:nam,si se lux ad guttas refranget,arcum protinus formari videbis: sed & qui lippientibus oculis sunt, si ad lucernã respiciãt,iridem illic vident. Verũ hæc Platonis,& Aristotelis mens est. Anaximenes verò cœlestem arcum fieri credit,quoties Sol in aduersam nubem radios mittit,quos,densa,crassa, & nigra cum sit,cuadere nõ finit, ſed eos in se detinet. Anaxagoras lucẽ Solis ab opposita densaq; nube repercussam,arcum appellat,quem semper è regione Solis consistere dicit. Eãdem quoq; causam affert,cur duo Soles,ut frequenter in Põto cõtingit, verum Solem hinc inde astare videant. Metrodorus,cũ Solis radij nubẽ,inqt,intrarint,tũc nubẽ uiridẽ,radios purpureos apparere dicit.

B

De virgis,& Gemino Sole.

Virgæ,quas in cœlo videmus,& soles gemini,partim corpus aliqđ habent, partim non habẽt quia è nube,quam conspicimus, constant:non habent: quia color,quem spectamus,proprius ipsis non est,ſed aduentitius,ut quicx ijs rebus sit,quæ non sunt,ſed apparent:hi autem omnes affectus,tam qui per naturam sunt,quam qui per adumbrationem fi fiunt,similes inter se sunt.

De Ventis.

Naximander uentũ existimat fluxum aeris esse,cuius subtilissimas,maximeq; humidas partes sol iam assumpserit. Stoici uentũ oẽm fluentis aeris impetum arbitrantur,qui uarias appellationes pro locorum diuersitate sortiatur:nam ab occasu spirãs,Fauonius appellatur,ab ortẽ te veniẽs,Subsolanus vocatur:ab Vrsa flans,Aquilo dr:ab Africa prorumpens, Africus nominat. Metrodorus uentos alios tum cõmoueri dicit,cum sol aquosę exhalationis humorem excusserit. Etesias aũt,aere iam ad septentrionem inspissato,recedentem solem peracto solstitio subsequi.

De Hyeme,& Aestate.

Empedocles & Stoici hyemem fieri dicunt,aere præualente,sursumq; sua se densitate protrudente:æstatem autem contra,igne inualescente,ac se deorsum ad nos agente.

C

De Terra.

Thales,& qui ab eo deriuarunt philosophi,unam tantum terram esse dixerunt. Pythagoreorum aliqui duas,hanc,& huic aduersam aliam. Stoici unam & finitam. Xenophanes infinitam ex ea parte,qua deorsum tendit,atq; ex aere & igne compositam esse. Metrodorus terram aeris,solem ignis sedimentum existimat.

De Figura Terræ.

Thales & eum secuti,terram rotundam arbitrantur. Anaximander columnæ similem, quę tñ planam,non rotundam superficiem habeat. Anaximenes mensę: Leucipus tympani figuram habere credit. Democritus disco quidem similem,uerum magnitudine concauam putat.

De Situ Terræ.

Qui Thaletem secuti sunt, terrã in medio positam arbitrantur. Xenophanes primam,ut quæ in infinitũ radices suas porrigat, Philolaus Pithagoricus ignem in medio statuit,quẽ totius naturæ meditulium censet:supra quem terram huic nostræ contrariam,& inde nostram collocat quã ex opposita sitam illi dicit,& circa eam ferri:quamobrẽ eos,qui illic sunt,à nobis videri non possc. Parmenides oĩum primus terrã extra duos circulos habitabilem dixit,solstitialem,& brumalẽ.

D

De Inclinatione Terræ.

Leucippus terram in austrum propendere credit,ob exilitatem,quę adest illi parti,eo quod septentrionalis plaga,quę summis algoribus infestatur,compacta sit, australis autem è contrario combusta. Democritus demisisse sese ad meridiem terram putat,quia satis ea,quę illic nascuntur sustinere non possit:nanque septentrionem, cum intẽperie laboret,pauca gignere:meridiem,bene temperatus cum sit,multa proferre,quæ aucta terram deprimunt.

De Stabilitate Terræ.

Cæteri quiescere, Philolaus moueri terram asseuerat circa ignem per obliquum circulum, eo more,quo Solem & Lunam uidemus. Heraclides Ponticus,& Ecphantus Pythagoricus, quamuis moueri terram dicant,non tamen eam locum suum exire concedunt,ſed instar rote circa proprium centrum ab occasu in ortum ferri. Democritus initio terram,leuior & rarior cum esset,uagasse fatetur,uerum procedente tempore grauiorem & densiorem factam,constitisse.

De Diuisione Terræ.

Pythagoras ad imitationẽ cæli terrã quinq; cingulis distinxit,septentrionali, solstitiali, æquinoctiali, brumali,& australi:horũ medius & duo proximi mediã terrã cingunt,atq; pars hæc cõbusta

busta nuncupatur, vtrinque quod succedit, vsque ad australem & septentrionalem cingulum, bene temperatum cum sit, habitabilis regio dicitur, inde quod superest, nimio gelu torpescit. E

De concussione Terræ.

Thales, & Democritus terræmotus causam in aquam referunt. Stoici concussionem terræ sic definiunt: Terræ concussio est exitus vaporis humidi è subterraneis locis in aerē prodeuntis. Anaximenes terræ siccitatem, & humiditatem commotionis causam assignat, quarū illā æstus, hanc pluuia gignit: Anaxagoras terram tremere putat ob inclusum aerē, qui cū in superficiem terræ incidat, nec eā præ densitate penetrare valeat, ambientem locum succutit. Aristoteles ob frigiditatem vndique ambientem, & in abeuntis locum succedere volentem, nam exhalatio leuis & calida cum sit in superiorem locū euadere nititur: sed cum viarum angustijs, & obliquitate impediatur, ac succedenti quoq; locum dare cogatur, conatus, & altercatio vehemens oboritur, ex qua commoueri terrā oportet. Metrodorus rem nullam asseuerat, modo proprium locum obtineat, moueri nisi uiolenter inde propellatur, vel abstrahatur: quamobrem terram quoq; sua in sede morantem commoueri non posse, partes tñ eius interdum loca inter sese commutare: Parmenides, & Democritus terram æqualiter vndique recessisse, æqualiter quocunq; propendere dicunt, nec hērecausam, ob quam plus huc, quam illuc, vergat: hincq; fieri, ut vibrare se possit, mouere tamē non possit. Anaximenes ideo terram succuti putat, quia terram, lata cum sit, aeri tanq̃ vehiculo insidere credit: alij, quia perinde atq; crusta, seu tabula mari incumbat. Plato sex genera recti motus enumerat, sursum, deorsum, in dextram, in læuam, ante, retro: horum nullo terram moueri cōcedit; nam, cum non habeat quò plus incliner, immota remanet, quædam tñ eius loca concaua ab inclusis flatibus agitari. Epicurus fieri posse dicit, ut ab incluso, crassoq; aere, ut qui aquæ naturam adhuc sapiat, terra concutiatur, & ueluti subter pulsata quatiatur: fieri quoq; posse concedit, ut, cauernosa cum sit, ab intersuso spiritu huc illuc per cauernas discurrente commoueatur. F

De Salsedine Maris.

Anaximander humoris primi reliquias mare existimat, maiori nanque parte, quæ dulcis erat, igni consumpta, reliquum, quod extenuari non potuit, amarum substitisse. Anaxagoras, cum, inquit, inter initia stagnaret aqua, continua solis obambulatione vti cœpit, atq; ita factum est, ut pingui in vapores ablato, reliquum & amarum, & salsum remanserit; Empedocles terram putat Solis caloribus æstuantem sudorem fundere, eumque maris fluctibus elutum salsedinis causam esse. Antipho quoque sudorem corporum æstuantium mare credit. Metrodorus mare putat tanquam per colum à terra transmitti, atque ita crassitiem & salsedinem ab ea mutuari: non aliter atque transmissa per cineres aqua solet. Platonici, aquam dicunt, quæ gignitur ex aere frigoris opera, dulcem esse: quæ verò caloris ope resudat, aut euaporat, salsam. G

De Accessu, & Recessu Maris.

Anaximenes, & Heraclitus solem dicunt ventos cōplures excitare, & circunducere: flantibus igitur ventis, Atlanticum mare pelli, pulsum intumescere, tumens litora inundare: rursus cessantibus ventis aquas retrahi, huncq; recessum, illum accessum esse. Euthymenes Massiliensis ad incrementum, & decrementū lunæ, mare crescere, & decrescere iudicat. Plato, mare attolli credit aquis insurgentibus: subsidere, descendentibus: ostium enim quoddam esse per quod aquæ vltro citroq; reciprocant, indeq; maris accursum, & recursum fieri. Timæus complures fluuios è Celtarum montibus in Atlanticum pelagus labi putat: horū incursu protrudi, & inundare mare credit, defectu reuocari, & subsidere. Seleucus, cum ipse moueri terram opinetur, existimat eam sua conuolutione in Lunæ obuolutionem incidere, sicq; afflatum inter duo corpora repercussum, in Atlanticum pelagus irruere, quo impetu maria cuncta attolli credibile est.

De Incremento Nili.

Thales, Etesias ventos aduersus Aegyptum flantes Nilum attollere credit: nā cum aduenientis pelagi tumor ipsum erumpere non sinat, increscat oportet, & alueū exeat. Euthymenes Massiliensis externis oceani maris aquis, quas ipse dulces existimat, Nilum augeri putauit. Anaxagoras Aethiopiæ niuibus, quæ per hyemē densatæ, æstiuo tempore liquescant. Democritus & ipse niuibus, sed quæ in septentrione sint: peracto nanque solstitio resolui niues illic indicat, & eas in vapores primum, ac nubes mutari, tum ab Etesijs in meridiē, & Aegyptum expelli: repentinos itaq; illic imbres effundi, quibus Nili paludes restagnent, & Nilus ipse abundet. Herodotus is, qui conscripsit historiā, æqualem dicit æstate, & hyeme Nilum è fontibus manare, per hyemē tamen minorē eum videri, ob Solem, qui tum vicinus Aegypto discurrens, eius aquas extenuat. Ephorus historiarum scriptor & ipse, narrat æstiuo tempore Aegyptum vniuersam laxari, atque ita magnā aquarum vim erumpere: Arabiam quoque & Libyam, rara, arenosaq; terra cum sint ad id plurimum contribuere. Eudoxus ab Aegyptijs sacerdotibus se accepisse memorat, permutationem æstatis in hyemem causam esse, vt Nilus quotannis exundet: nam, quando nobis, qui sub Cancro degimus, æstas ingruit, habitantibus sub Capricorno hyems adest: quo fit, vt inde aduectus Nilus, continuis pluuijs auctus increscat, & ruptis alueis latissime spatietur. H

De

A *De Sensu.*

Sensum ita Stoici definiunt. Sensus est rei sensilis cōprehensio. Multis autem modis sensus dicitur, nam & habitus, & potentia, & actus, & imaginatio ea, quæ per instrumentum aliquod res comprehendit, & id postremo, quod ipsi octauo loco numerant animæ principatū, a quo sēsus omnis manat. Rursus instrumentum sensus appellatur, spiritus intelligēs a principatu animæ in membra sensuum missus. Plato sensum enunciat corporis, & animæ societatem, ad ea quę foris sunt cognoscenda: nam nanque, quæ id facit, animæ instrumentum quo facit, corporis esse: cōueniunt autem utraq; ad ea percipienda, quæ extrinsecus posita sunt. Leucippus, & Democritus sentire, & intelligere nos putāt e simulachris rerum nobis obuiantium, nemin enim intelligere aut sentire posse, cui simulachrum eius rei non occurrat.

De ueritate sensuum, & imaginationum.

Stoici sensus omnes ueros arbitrantur: imaginationum uero quasdam ueras, alias falsas: ac sensum quidem uno tantum modo falli, in ijs, quæ ad intellectum pertinent: imaginationem uero B tam in ijs, quæ ad sensum, quam in ijs, quæ ad intellectum spectant, aberrare. Epicurus tam sensum quam imaginationem ueram putat, sed opinionum alias falsas, alias ueras esse.

De numero sensuum.

Stoici quinq; particulares sensus enumerant, uisum, auditum, olfactum, gustatum, & tactum. Aristoteles sextum quidem non addit, sed cōem quendam sensum omnium iudicem constituit, ad quem singuli sensus sua uisa renunciant: is .n. singula discernit, & quo mō ab una re ad aliam uentū sit docet, ueluti figura uel motu. Democritus plures sensus bruta, q̄ deos, habere credidit.

De Notionibus, anticipatione, & ratione.

Cum (inquiunt Stoici) homo nascitur, præcipuam animæ partem habet, perinde atq; mēbranam scribendis literis aptam, siquidem in ea notiones quasq; notat. Primus adnotandi modus est qui per sensus fit, ut si qui tunicam albam uideat, is ea remota tunicæ memoriā habet: ac si multoties ipsam uideat, multas memorias habebit: memoriæ multæ, experientia nuncupantur, experientia quippe nihil aliud est, q̄ eiusdem rei specie plures memoriæ. Notionum autem aliæ natura fiunt, quo diximus pacto: aliæ disciplina, & arte comparantur: atq; hæ tantum notiones appellantur, illæ anticipationes nominantur. Ratio uero, qua rationales dicimur, anticipationi-C bus intra primum ætatis septenarium completur: est autem discursus de re imaginabili: res autē imaginabilis simul atq; in rationali anima suscepta est, ratiocinatio dicitur, nomine a ratione ducto. Quapropter in reliquis animalibus imaginabilis res non cadit, uerum in nobis tantum, & in dijs: sed quæ in nobis cadunt, ea genere imaginabilia sunt, specie uero discursus.

De Imagine, imaginario, imaginatione, & imaginabili.

Chrysippus inter se differre quatuor hæc existimat, imaginē, imaginariū, imaginationē & imaginabile, ut Imago sit aīæ affectio, q̄ tā se, q̄ auctorē ostendat: ueluti, cū qs albedinē intuet, ex aspectu affectio qdam in illius aīo nascitur, eiq; tes ipsa, q̄ alba est, respondet: q; de uisu diximus, id quoq; de reliquis sensibus censeatur. Imaginarium aūt id est, q; in aīo sui imaginē causare pōt, cuiusmodi sunt alba, frigida, & omnia quæ exteriores sensus mouere possunt. Imaginatio affectio est animi nullo quinq; sensuum obiecto, sed potius quadam animi propensione excitata, sicut tyronibus contingit, qui se ad prælium exercentes speciem hostis cōcipiunt, & aduersus eam ictus suos dirigunt: nihil tñ ipsis adest, q; ense diuerberent: nihil igitur extra imaginationi quemadmodum imagini respondet. Imaginabile aūt est illud, in quod inani quadam imaginatione ferimur: atq; crebro hoc euenit in ijs, qui atrabile, & furore laborāt, quales Orestē & Theoclymū legimus.

D *De modo uidendi.*

Democritus, & Epicurus è re uisa simulachrū quoddā attolli putant, idq; in oculos aspicientis incidere: non nulli radios ab oculis ad res egredi, & inde ad oculos reuerti, cōcedūt. Empedocles radios simulachris cōmiscet, cōpositūq; istud radios simulachri noīat. Hipparchus radios inquit utroq; ab oculo ad res peruenire, atq; earum superficiem tāquam manū attrectare, & sic rem foris uisam intus renunciare. Plato uidere nos censet duorum lumiuum conuentu: uno, qd ab oculis emissūm ad certam distantiam prodit: altero, quod è rebus consurgens obuiā pcedit: aerem uero, q medius interuenit, affinis luci cū sit, facilē utriq; cōgressum præbere, præsertim cum ignea uis oculorum ad id plurimū cōducat: atq; hæc est, q̄ Platonis collustratio nūcupatur.

De speculorum imaginibus.

Empedocles a rebus uisis, quos simulachri radios appellat, effluere dicit: hos in superficie speculi collectos ab ignea ui, quæ de speculo prodit, & secum trahit aerem: in quem radij feruntur, ostendit. Democritus, & Epicurus, in speculis simulachrum illud uidere nos credunt, quod assidue manat è nobis: nā simul atq; in speculum incidit, cum ulterius tendere nō possit, conuertitur, atq; ita se in nobis inspiciendum exhibet. Pythagorici eas imagines fieri censent ex cōfractis uisus nostri radijs: feruntur enim, ceu ferrum intenti, sed speculi densitate, & lęuore retusi, in se se redeunt, non aliter atq; manus solet: quæ si quid offendat, ad hominem se retorquet. Hoc ad superius caput potius attinere uidebitur: sed illuc, & alia quoque referri possunt.

De tenebris.

Stoici tenebras uideri dicunt: ex oculis enim in ipsas lucem quãdam prodire: nec re uera falli uisum, sed tenebras comprehendere: nam tenebræ uisum colligunt, intercipiunt, ac retundũt: lux autem eundem dispergit, extendit, & ad res usq; uidendas producit quamobrem aer lucidus, medij uicem nobis præbet: tenebrosus, obiecti. Chrysippus ita nos uidere inquit: à principali facultate animi spiritus, non ater, aut obscurus, sed igneus, & splendens, ad oculorum pupulas mittitur: inde si propinquus aer similis, hoc est lucidus, fuerit, in eoni morem ad res usque se profundit: sin dissimilis id est opacus extiterit, tenebris obuiat, atque sic eas aspicit. E

De auditu.

EMpedocles audire nos censet, aere partem intimam aurium impellente: ea siquidem in modum cochleæ obuoluta, ac tanq̃ tintinnabulũ edito in loco suspensa, irruentis aeris pulsus oẽs agnoscit. Alcmæon autem istud idem fieri dicit ꝙ aures intus uacuæ sint: uacua nanq; oĩa resonare, quoties in ipsa uox aliqua feratur. Diogenes aerem, quem in capite habemus, percuti uocibus, & cõmoueri credit. Plato & qui ipsum secuti sunt philosophi, pulsari uolunt aerem, qui auribus insidet, pulsum in principalem animæ sedem ferri, sensumq; sic auditus illic committi. F

De olfactu.

Alcmæon in cerebro præcipuam animę partem cõstituit: atq; ipsam odores inter respirãdũ attractos percipere censet. Diogenes autem, qui ipsam in cordis arterijs ponit, unà cum spiritu, qui ad pulmonẽ discedit, odores quoq; cordis sinus ingredi putat: atq; ideo, cũ quis grauiter spirat, ut qui destillationibus laborant, exasperatis, & inuiscatis plena meatibus, odores nõ percipere.

De gustu.

Alcmæon, cũ humiditate, & tẽperato calore, cũ mollitie, sapores internoscere linguã arbitratur. Diogenes aũt, ꝙ instar Spongiæ rara, & tenera sit, sapores cõbibere, & eos uenas, quæ plurimæ ad ipsam perueniunt, in cor trãsmittere censuit.

De uoce.

PLato uocẽ ita definiuit. Vox est imperio cogitationis emissus ore spiritus, & aer impulsus, qui per aures, & cerebri neruos in animũ usq; peruenit: ꝓprie uero hoĩum locutio, improprie aliorũ quoq; animãtiũ sonitus, & mutarũ etiam rerũ crepitus, uox appellatur. Epicurus uocem asseuerat atomorum fluxum, qui è loquentibus, sonantibus, aut aliter strepentibus prodit: has autem atomos ad sibi similes primum effluere: sibi similes appellat, quæ sunt eiusdem generis, ut rotundæ rotundis, triangulæ triquetris: demum auribus impingentes, uocem sensum istic cõmittere: colligi uero, quod dicit, tum ex utribus, cum musto pleni efflant, tum ex infectoribus, q uestibus insufflare consueuerunt. Democritus aerẽ quoq; dicit in similes atomos scissum, una cũ uocis atomis ad aures usq; conuolui: nam ut in ꝓuerbio est, gracculo graceulus astat, & similia Deus semper coniungit. Stoici non ex atomis compositum, sed per totum continuum aerem esse, nec inter sparsum uacuum habere contendunt: pulsus igitur aer a spiritu, fluctuat in gyrum, non aliter atque stagnũ solet iniecto lapillo: illud tñ interest, ꝙ aquę superficies subinde maiores circulos cõmittit, aer ãt undiq; totus in orbes exũdat. Anaximander uocem oriri putat, cum aer spiritũ repercutit, & eũ ad aures usque retorquet: quo modo cõficitur, & quã noĩamus echo. G

De uoce corpus ne sit, nec ne.

Pythagoras, Plato, & Aristoteles, incorpoream uocem arbitrantur: neq; enim aerem ipsam esse sed aeris superficiem certo quodam oris impulsu figuratam. Stoici corpus defendunt: nam omne, quod agit, aut etiam facit, corpus est: uox autem, & agit cum in auribus nostris resonet: & facit, cum in sensu, quod percipiamus relinquat. Insuper omne, quod mouetur, corpus est, uox mouetur: nam si in loca polita incidat, ut pilam a pariete, sic uocem ad nos inde reuerti uidemus; id quod in Aegypto comprehendi facile potest: siquis enim intra Pyramides semel inclamet, quater aut quinquies subinde uox eadem remittetur. H

De præcipua animæ parte, & quomodo singula comprehendat.

SToici supremam quandam animæ partẽ statuunt, quam principalem facultatem, & rationẽ appellant. Ab hac septem alias deriuari uolunt. Visum, quem definiunt spiritũ à principali facultate in oculos usq; protensum: Auditum, quem similiter describunt spiritum à principali facultate in aures extentum: Olfactum, quem eodem modo spiritum dicunt, à principali facultate ad nares usq; productum. Gustatum, quem itidem inquiunt spiritum a principe facultate in linguam transmissum: Tactum, quem & ipsum quoq; spiritum aiunt a principali facultate delegatum, in vniuersam corporis superficiem, quò illud omnia comprehenderet, quæcunq; adhęrẽdo uel prodesse uel obesse nobis possent. Supersunt duo, quorum unum seminis procreatrix facultas nominatur, quam item definiunt, spiritum a principali facultate missum in membra seminis conficiendo deputata: alterum uocis artifex facultas nuncupatur, quam similiter, & ipsum inquiunt spiritum a principali facultate missum in membra formandæ uoci accommodata.

De sede principatus animæ.

Democritus, & Plato, sedem præcipuæ partis animæ in toto capite statuunt. Strato in ea capitis parte, q̃ supercilijs respondet. Erasistratus in membrana, quæ inuoluit cerebrum. Herophilus in

A lus in cócauitatibus cerebri. Parmenides, & Epicurus in toto pectore: Stoici cuncti in toto corde, uel spiritu cordis. Diogenes in arterijs cordis solum, quæ spiritum continent. Empedocles in sanguine. Quidam in ceruice cordis, alij in membrana ueste cordis, nonnulli in septo transuerso. Iuniores quidam in ea corporis parte, quæ a capite ad septum transuersum peruenit. Pythagoras uitalem facultatem in corde, mentem aût, & rationem in capite tanquã in arce, habitare credidit.

De Respiratione.

Empedocles initio respirationem fieri sic arbitratur. Cum primum fœtus humor incipit mi nui, nam plurimus in eius ortu fuit, tum primû aer ad uacuum replédû patétibus meatibus succedit: postea calor innatus erúpere cû uelit, aerê foras eijcit, & eo reuertente, rursus aer subse quitur: hoc inspiratio, illud expiratio, cognominatur. Nûc aût sanguine occursu suo per nares ae rê pellête, & recursu eundê attrahente, respirationê côfici iudicat. Idq; nos in clepsydris spectare monet. Asclepiades pulmonê infundibuli uicê præstare dixit, causamq; respirônis esse attenuatû

B aerê in côcauitate pectoris: illuc enî externus aer, q crassior sit, fertur, & inde reijcitur: cû pectus tale sit, ut neq; multû aeris côtinere, neque ,prsus eo carere possit. Is igitur qui in pectore subsistit aer, tenuior paulatî efficitur: & q a totus simul nequit excerni, ingrediêtis ponderi cedens, foras egreditur: nô aliter ac in cucurbitulis euenit. Idê uoluntariâ respirônê esse credidit: collectis quibusdâ angustissimis meatibus, q pulmoni insunt, & uoluntati nostræ obtêperant. Herophilus mo trice facultatê relinquit in neruis, in arterijs, & musculis: pulmonêq; censet motus quatuor habe re. unum, quo extra positû aerê attrahit: alterû, quo attractû in pectus exprimit: tertium, quo ex pressum denuo recipit: quartum, quo receptum foras demum eiicit. Sed hi motus partim quatuor, partim duo sunt: nam primum, & tertium pulmonis extensio facit: secundû, & quartû eiusdem uisceris contractio peragit. Pectus autem bis tantum mouetur, semel cum se dilatat, & aerê, a pulmone adducit; iterum, cum se colligit, & acceptum anhelitum eidem restituit.

De Affectibus.

Stoici sensus in principali facultate animi collocant. affectus in membris, quæ afficiuntur. Epicurus utrosq; in membris affectis reponit. Strato tam sensus, q̃ affectus, in principe animi facultate statuit: in ipsa siquidem toleranriam sitam esse, quêamodum ex doloribus, & cruciatibus

C colligi potest: quos fortes intrepide subeunt, meticulosi plus æquo formidant.

De Diuinatione.

Plato, & eum eo Stoici, diuinationem admittunt, quæ uel numinis alicuius præsentia, uel propriæ mentis diuinitate, uel soluto per somnum animo, celebratur. Verum hi plura diuinationis genera probant. omnia Xenophanes, & Epicurus tollunt. Pythagoras aruspicinam tantum improbat. Aristoteles, & cum secutus Dicæarchus duas relinquunt, somnium, & furorem: nam licet animas immortales esse non concedant, eas tamen diuinum in se quiddam habere fatentur.

De Insomnijs.

Democritus insomnia fieri putat simulacrorum obseruatione. Strato cogitationem, aliam quandam naturam in somnis habere: tunc enim melius ipsam sentire credidit, atq; ideo magis & cognoscere. Herophilus partim a Deo submitti somnia dicit, quę necessario contingere iudicat: partim a natura confingi, cum animus rerum sibi utilium uel futurarum etiam formas effingit: partim casu fieri, consusa hęc sunt, & imaginum occursu procreata: tunc enim ea spectantur, q̃ desideramus, id quod amantibus euenit, qui sibi per somnum amicas tenere uidentur.

De Semine.

D ARistoteles, excrementum vltimi alimenti semen definiuit, quod in se uim conficiendi tale aliquid continet, quale est, id a quo proiectum est. Pythagoras optimi sanguinis spumam semen asserit: vel nutrimenti partem quãdam superabundantê, qualis & medulla, & sanguis est. Alcmæon cerebri particulam. Plato spinalis medullæ profluuium, Epicurus corporis, & animæ modicum quiddam, auulsum. Democritus ab omnibus præcipuis corporis partibus semen deriuari credit, ut ossibus, carne, venis.

An semen corpus sit.

Leucippus, & Zeno, corpus ipsum dicunt: semen enim pars est animæ, anima vero secundum eos corporea. Pythagoras, Plato, Aristoteles, uim seminis, quæ ipsum ceu mens disponit, incorpoream: affusum autem humorem, corpus asseuerant. Democritus, & Strato, vim quoq; corpus esse contendunt, spiritus cum sit.

An fœmina semen afferat.

Pythagoras, Epicurus, & Democritus, fœminas quoq; semen effundere censent, seminales al ueos cum habeant, qui in vterum ex aduerso profluunt: atque istud causam esse, ut etiam mulieres seminis vsum apperant. Aristoteles, & Zeno, humorem quidem eas emittere concedunt, non tamen concoctum id semen esse dicunt, verum ex congressus fatigatione, quendam veluti sudorem. Hippo fœminas non minus maribus semen effundere opinatur, quicquã tamen ipsum ad conformationem fœtus non conducere, cum extra uterum incidat: hinc mulieres aliquot, viduas præsertim, absque virili concubitu semen interdum emisisse.

 E

De conceptu.

ARistoteles concipere fœminas arbitraē vtero mēstruis expurgato:cū mensib' nāq;puri sāguinis quoq; portionē quādā descēdere,q̄ virili semini cōgrediens fœtū exordiē.Impediri vero cōceptū iudicat,vteri īmunditia,animi cōsternatione,mulierū sterilitate, virorū īpotentia.

Vnde Mares Fœminaue nascantur.

Empedocles pro caloris frigorisve conditionibus mares fœminasve gigni ꝓnunciat: hinc q;illud, quod fertur manasse, primos masculos in oriente & meridie natos è terra, fœminas autem sub septentrione,& occidente.Parmenides oppositum sentit,mares ob densitatem in septentrione,fœminas ob raritatem in meridie genitas.Anaxagoras tum masculos procreari dicit, cū dextræ partis semen,in dexteram uteri ceciderit, & sinistræ in sinistram: fœminas autem cum locorū permutatio facta fuerit.Cleophanes,cuius mentionē fecit Aristoteles, mares e dextro,fœminas è læuo testiculo prodire credidit. Hipponax in naturam seminis causam refert: nam si ualidum & compactum exiterit,mares:sin imbecillum,& defluens,fœminas procreat.

De monstris.

Empedocles monstra nasci dicit,si multum fuerit semen,si paucum,si diuulsum, si euanidum, si inordinato motu immissum.Strato,uel quia additum uel quia detractū, uel quia transpositum, vel quia tumidum aliquid sit. Nōnulli medici quia tunc vterus spiritu distortus fuerit. F

Cur mulieres,quamuis frequenter concumbant,raro tamen concipiant.

Diocles medicus sæpe concūbentes fœminas raro concipere iudicat,uel quia semen nō emittant:uel quia minus,quam conueniat: uel quia tale, ut in eo uis prolifica non sit: vel quia caloris frigoris, humiditatis, siccitatisq; plus minusve, quàm par sit, habeat: uel denique quia resolutus uterus,semen non contineat:Stoici uirilis mēbri obliquitatem culpant, ut qui recte semen iaculari non possit: item genitalia si inter sese parum conueniant, ueluti cum uterus introrsum absistit,penis autem illuc non attingit.Erasistratus uterum tantum accusat,qui modo latior est, quā deceat, modo angustior: aut callos habeat, quibus uteri meatus obstruuntur.

De Geminis, & trigeminis.

Empedocles abundantia seminis, & distinctione, duos tresve simul infantes concipi dicit. Asclepiades id ipsum naturæ seminis ascribit:nam ut hordeum repetitur,quod duarum,& trium ordinum spicas gignit,ita fertilissimum semen extat,quod duos pluresue fętus procreat. Erasistratus in apprehensionem matricis causam refert,ut in brutis quoq; contingit: nam earum uterus cum bene purgatus fuerit,tūc ad concipiendum semen descendit. Stoici uuluas dicunt habere loculos:cum igitur in duos semen inciderit,geminos:cum in tres abierit,trigeminos fętus edi. G

Vnde similes parentibus filij gignantur.

Empedocles fętum illi similem fore dicit,cuius semen superarit:dissimilem, si calor qui semen insequebatur euaporarit. Parmenides è dextra parte uteri patri similem prodire infantem arbitratur,è sinistra matri.Stoici à toto corpore,& anima semen descendere censent, eiusque unam quamq; particulam ad similitudinem membri illius, a quo descendit, componi perinde, ac si pictor astaret,qui ex alicuius inspectione uultum similibus coloribus effingeret:atq;hoc pacto generis forma figuraq;retinetur: Cum uero tam mater, quam pater semen effundat, si matris semen uincat,matri similem filium nasci: si uincatur, patri.

Cur dissimiles parentibus filij nascantur.

Complures medici casu,& fortuna id euenire putant:nam simul atq; tam maris,q̄ fęminę, semen refrixit,dissimiles parentibus nati reddūtur:Empedocles ad mulierum cogitationem,quam inter concipiendum habuerunt infantes, formari credit: siquidem illas, ꝗ pictam imaginem statuamve aliquam eo tempore adamabant,imaginibus statuisq; similes fętus plerunque genuisse. Stoici tacita quadam discordia radiorū & simulachrorum mentis,quo tempore semen effluebat, parentibus filios dissimiles reddi arbitrantur. H

Vnde Mares infæcundi,fœmina steriles fiant.

Medici fęminas steriles inquiūt uteri dēsitate,raritate,duritie,obstructione, q̄ vel caro uel callus faciat.itē animi lāguore,corporis tabe,& eiusdē malo habitu:uel demū,q̄a distortus conuulsusve sit vterus.Diocles viros infęcundos arbitratur, vel q̄a semen prorsus nō emittunt, vel quia minusq̄ conueniat,uel q̄a infęcundū,vel quia vieto pene sint, aut ita distorto vt iaculari semen in uterum non ualeat,aut ita pusillo,ut in uuluam non ascendat.Stoici discordes coeuntium uires qualitatesq;culpant,quas si quis diuellat,& sui generis alteri coniungat,euincet natura,& fętum procreabit.

De Mulierum Sterilitate.

Alcmęon multos ideo non generare credit,qđ genituram nimis tenuem habeant, id autem frigiditate contingit:multas autem non concipere,quia ipsarum uulua non hiscat,id est os nō pandat.Empedocles in eius paruitatem, & angustiam causam refert, ut quam præ exiguitate, cum etiam uentri retorte cohęreat,nec iactus seminis attingat:nec, si attingeret, ipsum excipere posset. Diocles Empedocli consentit,se plerunq;in dissectionibus uidisse scribens mularum uuluas oblique collocatas:euenireque,ut ea de causa mulieres quoque non concipiant.

An

A *An fœtus in utero sit animal.*

PLato fœtum in utero adhuc existentem, animal idcirco arbitratur, qđ se moueat, qđ alimē-
tum capiat, qđ demum increscat. Stoici contra partum ipsum uentris defendunt: non aliter
.n. infantes, atq; fructus, quos, arborum partes esse constat, cum maturuerint, decidere. Empedo-
cles & ipse respirare quidem, non tamen animal esse fœtum in utero putat. Diogenes sine ani-
ma partus effundi sentit, magno tamen calore præditos, qui statim ut in lucem editus est infans,
in pulmonem conuenit, & ex eo loco frigentem aerem trahit. Herophilus naturales motus in-
fantibus relinquit, spirationem adimit: motionum autem instrumenta neruos esse: sed partum
tum denique animal euadere: cum primum editus aerem attrahere cœpit.

Quomodo Fœtus in utero nutriatur.

Democritus, & Epicurus, infantes dicunt in utero cōmorantes nutrimētū ore suscipere: hinc
fieri ut in lucem editi partus, mammillas quam primum ore conquirant: nam, & intra uuluā pa-
pillas quasdā esse è quorum foraminibus alimentum ducunt. Stoici per umbilicum fœtibus trā-
mitti nutrimentum asserunt: hac de causa obstetrices ipsum statim, ut quis editus est, ligare con-
sueuisse: orisque rictum digitis aperire, quo cibus aliunde iam conquiri incipiat. Alcmæon, perin
B de atque spongias, undique toto corpore alimentum fœtus assumere credidit.

Quid primum in utero absoluatur.

Stoici membra pariter oīa cōpleri dicūt. Empedocles spinā primo, q̄ carinę spēm inter corpo
ris mēbra p̄ se fert. Alcmęō caput, in quo princeps aī facultas consistit. Aristoteles cor, a quo ue-
næ pulsantes, & quietæ originē ducunt. Aliqui magnū pedis digitū. Quidā umbilicum malunt.

Cur Septimestres infantes uiuant.

ARistoteles, & Hippocrates, ita hac de re sētiūt: "Si intra septē mēses uterus impleatur, deor Hippo. in lib. de septi. partu ad principium.
sū inclinat, & id qđ editur uiuit. Sin impleatur qdē, sursū aūt repat, fœt' qdē in octauū mē-
sē ortū differt: sed cū extēsione debilitat' umbilic', alimentū uix adducere qat, infans ubertim, ut
solebat, nō nutritur, atq; ideo semienect' fame nascitur. Quòd si nonū mensē expectet, utero iam
descendente, tū, quoq; integer egreditur." Polybus dies centū octoginta duos, & dimidiū suffice- In eodem in principio.
re putat, ut ortus aliqs uiuat: qđ spatiū q̄uis sex mēses cōphendat, septimū tn̄ cōputatur, qa dies
ultimi septimū mensiū incurrunt: tot aūt diebus a bruma ad solstitiū Sol p̄uenit, ac redit: Octo ue-
ro mensiū nō uiuere, qa sursū rediens uterus umbilicū distendat, distentus nō facile nutrimentum
transmittat, atq; ideo fœtū imbecillē reddat. Mathematici octauū mensem ideo nascentibus ini-
C micum pronunciār, quia nulla societate octauum zodiaci signum cum primo teneatur: septimū
amicum, qm̄ opposita radiatione iungatur: qđ si quis octauo mense nascatur, & uiuat, infelicē, &
breuem omnino uitam traductu rum. Sunt autem a se inuicem disiuncta Aries, & Scorpius, Tau
rus, & Sagittarius, Gemini, & Capricornus, Cancer & Aquarius, Leo & Pisces, Virgo, & aries, Li
bra, & Taurus. Diocles, & Empirici scire se dicunt octauo mēse natos uiuere, infirmos tn̄ eos, at-
que iō frequenter mori. Timæus duodecim mēsibus partū gestari credidit, nouem tn̄ eos interdū
existimari, interdum & septem, quia non semper statim a conceptione menstrua supprimantur.

De ortu Animalium.

QVi mundum genitum dicunt, aīalia quoq; genita cōcedūt, & interitura: qui ingenitum as-
serunt, ea sibi uolunt semper succedere, partes .n. mūdi sunt aīalia. Quamobrem Anaxa-
goras, & Euripides, nihil inquiunt, interit eorum, quæ sunt, sed in aliud commutatum, diuersam
speciem suscipit. Anaximander in aqua putat animalia primum orta, spinosisq; corticibus inuo-
luta fuisse: uerum postea cum ætatis p̄cessu in siccum exiuissent, obrito cortice modicum tēpus
superuixisse. Empedocles animalia primum edita, quemadmodum & stirpes etiam nequaquam
inter se recte commissa credidit, sed parum conuenientibus partibus composita: secundo nata, sic
D inter se partibus iuncta dicit, ut quales nunc statuæ sunt, tales uiderentur: tertio postmodum or-
ta membris ex sese prodeuntibus extitisse: quarto demum genita non amplius ex uno aliquo si-
mili ut terra uel aqua constitisse, uerum è sese, iam fœminarum pulchritudine ad procreandum
uiros incitante. Cuncta uero animalia pro temperaturæ conditione quatuor generibus esse di-
stincta: sponte nāque alia aquas petunt, tanquam naturæ suæ plus accōmodas: alia aerem adeūt,
quòd eius in se plurimum contineant: alia terram incolunt, ex eo quia suapte grauitate illuc tra-
hantur: alia toto pectore uocem effundunt, quòd æquali temperatura constituta sint.

De Generibus animalium: & an omnia sensu prædita rationis usum habeant.

Extat liber Aristotelis, in quo quatuor generibus animalia facit, terrestria, uolantia, aquatica,
cœlestia: stellas nanq; ac cœlum ipsum arbitratur animal imortale, rationeq; præditum. Demo-
critus, & eum secutus Epicurus, cœlestia non enumerat. Anaxagoras animalia cuncta rationem
agendi quamuis continere non dubitet, omnibus tamen, quam possibilem, & mentis interpretē
appellamus, non cōcedit. Pythagoras, & Plato, bruta quoq; rationem habere fatentur: corporis
autem intemperie rationis usu carere, præsertim cum loquendi facultatem nō habeant, ut canes
& simiæ, quæ licet aliquid ganniant, nō tamen illud quicquid id est, eloqui ualent. Diogenes, &
ipse nō expertia quidem bruta rationis asserit & intellectus, uerū partim corporis crassitie, par-

tim humore nimio, nec discurrere, nec aduertere, sed affici perinde, atque furentes solent, in quibus præcipua animi facultas delinquit. E

Quanto tempore fœtus in utero formetur.

EMpedocles in hominibus à trigesimo sexto die fœtum incipere dixit, unde quinquagesimo partibus omnibus absolui. Asclepiades in masculis ꝙ calidissimi sint, uigesimo sexto die mēbra distingui, quinquagesimo consummari credidit, quosdam tamen etiam intra hoc tempus formari. fœminas autem intra duos menses incipere, quarto compleri, frigidiores cum sint: alias autem animantes ex elementorum facili congressu pariter totas & inchoari, & absolui.

Ex quibus elementis membra singula constent.

Empedocles carnem ex æquali quatuor elementorum portione constare uoluit, neruos ex igne, terra, & aquæ partibus duabus: ungues ex neruis, aeris contactu refrigeratis, ossa ex aquæ, & terræ partibus æqualibus composita quidem uideri, constare tñ ē quatuor elementis, in quibus ignis, & terra dominantur; sudores, & lachrimas, attenuato, & eliquato sanguine manare.

Quo tempore homo perfectus sit.

Heraclitus, & Stoici homines inquiunt perfectos esse, transacto secundo septennio, quo tempore semen adolescentes excernere incipiunt: nam & arbores, tum ꝑfectas haberi, cum fructum gignere cœperint: imperfectas, quoad fructum effundere non ualuerint. Aristoteles post septem annos hominem perfectum existimat: ab eo siquidem tempore boni malique notionem pueris inesse, disciplinæque tum eos capaces haberi. Alij tertio septenario perfici nos arbitrantur, quòd iuuenes facti tunc pubescimus, & plurimum corporis uiribus præstemus. F

De Somno, & morte.

ALcmæon sanguinis recessu in venas ipsius cōfluxui deputatas somnum fieri censet: mortē vero, si prorsus oīs illuc abscedat, quia frigidum corpus, ita nimium redditur: expergisci vero nos idem sanguinis eiusdē reditu putat. Empedocles calore sanguinis parumper frigefacto, somnum: ptorsus refrigerato, mortem oboriri credidit. Diogenes, si inquit, sanguis, qui per uniuersa membra diffusus est, venas impleat, & aerē qui in uenis continetur, non tñ totum in pectus & uentrem pellat, somnum pariet, & ea mēbra solito plus incalescent: sin totū protrudat, mortē inferet. Plato, & Stoici, dormire putant animalia quiescente spiritu illo, qui sensibus uigilantibus ministrat, non quia velut in terram concidat, sed ꝙ ad principem animi facultatem feratur, quæ intra supercilia sedem habet: occidere uero, si spiritus ille prorsus omnem motum amitta.

Somnus, & mors, animi sint an corporis.

Aristoteles tam ad animum, q̄ ad corpus, somnum quidē spectare iudicauit: somni uero causam esse vaporē, quem venter in caput submittit, & calorem, q̄ in corde viget, erudo alimēto refrigeratum: mortem vero solius corporis esse, mori nanq; animam non posse. Anaxagoras ex lōga corporis fatigatione somnum excitari credidit, corpusq; nō aīum ipsum affici: cæterum aīas quoq; mori, cum a corpore separantur. Empedocles mortem opinatur discessum eorū, ex quibus homo cōstiut: proptereaq; tam aīas, q̄ corpora, occidere: somnū uero caloris secessu aduenire. G

An Stirpes animalia sint.

EMpedocles nō solū animatas, sed animalia quoq; stirpes arbitratur, id aūt cōijci, ꝙ se cōmoueāt, ꝙ ramos ītētos teneāt, qđ adductos iux seq ꝑmittāt, qđ remissos celeriter adeo reducāt, vt pōdus ēt secū auferāt. Aristoteles animā q dē eas hre, nō tñ animalia esse cōcedit: animalia nāq; sentiunt, appetūt, & ex eis aliqua ēt intelligunt. Stoici, & Epicurei, stirpes ne animā q dē habere volunt: animalia nanque solū animā habere: ac eorū alia cōcupiscere, & persequi, alia rationem quoq; possidere: stirpes autem non animæ, sed casus instinctu, pullulare.

Quo pacto Stirpes augeantur.

Empedocles, inter animalia stirpes primum è terra natas asserit, anteq̄ Sol circumageretur, diesq; a nocte diseretus esset. Eas quoq; maris, & fœminæ rationem coniunctas habere, ex temperamenti cōuenientia: Crescere vero ob calorem, qui terræ subest: quāobrē ipsas sic terrę partes esse vt fœtus uteri: Fructus autem ignis, & aquæ illius, quæ stirpibus insunt, exceremeta censeri: Frondes amittere, quibus æstatis calor humorem absumpserit: semper frondere, quæ maiorē succi copiam habent, ut laurum, oleam, palmam: Saporum uarietates, cum ex alimenti diuersitate, tem ex stirpium differentia, nasci, quæ è terra id quod sibi simile est, attrahunt: neque enim tam uitium differentiam, quam soli diuersitatem, dissimilia uina procreare. H

De nutrimento, & incremento.

Empedocles animalia censet alimenti conuenientis accessu nutriri: crescere multi caloris pręsentia: minui, caliditate diminuta: tabescere demū, & extingui, utroq; ablato: Huius autem ætatis homines, si primo genitis hominibus comparentur, infantium instar esse.

De Febre.

ERasistratus ita febrem definiuit: Febris est motus sanguinis cōceptacula spiritus subintrātis nullo febrictis assensu factus. Nā ut mare cū nullis uentis infestatur, quiescit: cū aliquo vēto præter modum impellitur, undiq; fluctuat: sic ī corpore cum sāguis excitatur, spirit' cōceptacula subit,

A subit, ibiq; calefactus totum corpus incendit. Placet quoq; ipsi febrem etiam unum ex illis accidentibus esse quæ alicui morbo superueniunt. Diocles ex ijs, quæ uidemus, ea quæ latent intueri nos monet: & cum uideamus, inquit, inflammationibus, abscessibus, vulneribusq; febrem subsequi: oborta febre, licet aliquid istorum fieri non cernamus: intus tamẽ aliquid eiusmodi factũ esse credendũ est. Herophilus etiã nullo præcedente morbo, febrem quandoque concitari dixit.

De Morbis.

Alcmæon sanitatem constare credidit ex æqualitate caloris, & siccitatis, & frigoris, & humiditatis, item dulcedinis, amaritudinis, & id genus alijs: morbos autem excitari, quoties istorum unũ aliquod cæteris dominetur: singulorum nanq; excessus societatem dissoluit, atq; ita morbum parit. Diocles, cum ex inæqualitate elementorum, quibus corpus compositum est, tum aeris constitutione, morbos oboriri existimat: Erasistratus ægrotare nos arbitratus ob alimentum uel nimium, uel inconcoctum, uel corruptum: sanos uiuere, si ciborum quantum sufficiat, assumpserimus: & dum eos assumimus, ordinem quendam seruemus.

De senectute.

Stoici, & medici pariter oẽs consentiunt, fectam inopia caloris aduenire: ac qui plus caloris habuerint, tardius senescere. Asclepiades Aethiopas arbitratur celerius alijs in senium deuenire, sexagesimo siquidem ætatis anno, quoniam eorum corpora Sol plus, ꝙ par sit, excalfacit: Britannos contra annis centum uiginti perdurare: nanq; cum frigidam regionem incolant, calorem ingenitum diutius conseruant. Aethiopes enim, quos iugiter Sol relaxat, rarum: Britannos, cum sub ursis degant, spissum corpus habere: atq; ideo longiorem uitam ipsos traducere.

(B in the margin beside the line beginning "buerint")

GALENO ASCRIPTVS LIBER CVI TITVLVS PROGNOSTICA DE DECVBITV EX MATHEMATICA SCIENTIA

C

Iacobo Antonio Mariscotto Florentino Medico interprete

Expressa autem fere sunt Græca uerba Latinis uerbis, ne qua forte fiat sensus permutatio aut ambiguitas. Atque ex collatione uetustorum exemplarium multa loca castigata, & restituta.

CENSVRA

Magnę experientiæ liber, plerisque tamen neglectus, quia pleriq; etiam diuinæ sunt Astrologiæ ignari. E quibus aliqui ob id ipsum, quod illam ignorant, eandem etiam contemnunt.

Laudat sciẽtiam Mathematicã, priuatimq; Astrologiã, quã in Medicina utilẽ esse affirmat. CAP. I.

AD probandum quidem essentialem esse Mathematicam scientiam, uel ipsa Stoicorum philosophorum uirorum authoritas sufficiebat, qui tum libros elaborarunt, tum uitam, qualis sit, ostenderunt. Nihilominus tamen, quoniam etiam in præsentia sermo nobis est de illis, quæ ars medica pollicetur, necessarium est eorum testimonia afferre, qui in ea fuere D probatissimi, vt notum fiat cũctis, ipsos etiam medicos, quos asciscere sibi oportuit præuisiuam suæ artis partem, si quidem non omnes, plerosque tamen, Mathematicę scientiæ illam tulisse accepram. Hippocrates igitur, & uetustate admodum notus, & scientia admirandus, inquit, Quicunque exercentes medicinam, Physiognomoniæ sunt expertes, horum mens in tenebras deuoluta torpida. Non solum dixit haud recte facturos, uerum etiam erraturos: nam dixit per tenebras uagari mentem illorum, qui Physiognomonica usi non fuerint. At Physiognomonica pars astrologiæ est particula maxima. Qui igitur aliquam laudauit particulam, multo magis celebret ipsum totum. Diocles uero Caristius {medicus} & rhetor non solum asserit ipse (ut tu quoque nosti) sed & veteres insuper testatur ab illuminatione, & cursu Lunæ morborum prognostica solitos esse conficere. Quando igitur tanti, ac tales tum dignitate, tum scientia uiri non tantum eius, quæ in medicina habetur, præcognitionis hæredes, sed etiam facti suarum sectarum authores, {huic attestantur, quo pacto homines,} qui hanc quasi per manus acceperunt, fructumq; ex alienis laborib. capiũt, ꝗcquã de his addubitabũt? Quocirca tu quoq; Aphrodisi carissime, si ac curare decubitus elaboraueris modũ, & ꝑdictos uiros fueris sectat', è pulcherrima tuæ artis parte capies fructũ ꝑcognoscẽdo, ac ꝑdicẽdo, ꝗ sint ægrotãtib. euẽtura. Hĩc uero tractationẽ ĩchoem'.

De Luna tum motus tum luminis incremento, ac decremento, quocunq; loco Zodiaci sit, variaq; eiusdem cum reliquis planetis configuratione. CAP. 1.

Ex antiquis.

ANte omnia Lunam considerare oportet, num ea moueatur addendo an demendo numeris, non luminibus, sicuti decepti sunt quidam. Si ergo, ubi quis decubuerit, Lunam aliquo duodecim partes constituentium signorum incipiat, }propriæ magnitudini addēdo, & }proprijs numeris moueri, progrediens ad æquipartium: est autem Aequipartium idem quod diameter{siue oppositum:}maximam faciet episemasiã{id est assignationē, seu cōmotionē, seu turbationē.} Maximè vero, si ēt coniūctionalis fuerit, vbi scilicet cōiunctione soluta tendit in pleniluniū, & feratur in cursus quantitatē maiorē, sub cētesimū, & octogesimū gradum interficit. Si vero, vbi qs

Ex antiquis,

decubuerit, Luna demendo moueat, morbus vsq; ad oppositū faciet cōmotionē.}Luna.n. ad oppositum hoc est ad centesimum, & octogesimū gradum conuersa}morbum in magis salubrē cōuertit. Aduerte autem animum ad motus testimoniaq; stellarū. Si enim, ubi quis decubuerit, Luna in maius moueatur, †Marti *Soliq;}configurata, augebit morbum, & periculosum reddet. Si uero luminibus numerisq; augeatur, circa *oppositū, periculum proculdubiè afferet. Si uero phaetonti}id est splendenti{Ioui quocunq; modo fuerit configurata, morbos sine periculo faciet: uel F in quadrato facta cōmotione incolumes reddet ad oppositum. Si uero phlegethonti Saturno cōfiguretur numeris demēs, circa nonagesimū gradum instabiles reddit, ac periculosos. Quòd si cōiunctione soluta ad minora feratur, circa cētesimum, & octogesimum gradum absq; ullo dubio interimet. Si uero Soli uel Marti in decubitu configuretur, numeris demēs, uel etiam lumine deficiens, munietur morbus ad gradū nonagesimū, & facta cōmotione ad sanitatē cōuertetur. Quòd si coniunctionē soluerit, & adhuc minuatur, circa centesimum, & octogesimum gradū incolumitati restituet. Verum assumere reliquas etiam stellas oportebit per singula signa, quo pacto se habent, illinc etenim, deodecim signa Luna permeāte, causæ morborum cognoscuntur. Ante oīa autem scire oportet, si quis negligenter se in calculis gesserit, nihil ei secundum uerū esse successurum: si uero non succedat, in ipso, non in re, causam *erroris merito futuram. Numeri autem non secus, ac in ipsa natiuitate disquirantur, ex hisce enim ueritas certa cognoscetur.

†Ex antiquis.
**uidetur legendum, Saturno.*
**Al. quadratū*
**Ex antiquis.*

De Configuratione Lunæ in Ariete.

SI factus fuerit decubitus, quando Luna est in Ariete, & Marti uel Soli configuratur, morbus à capite erit a Solis æstu, atq; meninges dolebunt, & erunt continuæ febres, & insomniæ, & ardor, & sitis, & aspera lingua, & thoracis incendium, uel hepatis dolor, & pulsus elati, ac inordinati. His utile fuerit sanguinem educere, & adhibere omnia, quę frigefacere queant, & mitigare, nā erit delirium atq; phrenitis. Quòd si nulla benefica Lunæ complicetur, habeatq; Saturnus eandē figuram, usq; ad diem septimum, interibit in primo quadrato, & Maxime si Luna numeris uel lumine augeatur. Si autem factus decubitus fuerit, ubi Luna est in Ariete, & aliqua maleficarum ex opposito uel quadrato ei configuratur, vel cum ipsa apparet, stellam ipsam uidere oportebit quę nā sit. Ac siquidem fuerit Saturnus, causæ in capite sunt, lethargus, sine sensu, alto somno oppressi infrigidati: adhuc autem inæquales, nunc quidem remisso morbo nunc uero intenso. Quod si illa quoq; luminibus, uel numeris, uel utrisq; demat, ut tibi antea dixi, ad dictum gradum nonagesimum, maximam habebit commotionē. Sed, & reliquas quoq; adiunge. Nā si Iupiter uel Venus *aliqua annuerit configuratione, in summum ueniet discrimen, at oppositum prętergressus seruabitur. Si aūt solus Mercurius ꝓpositæ cōstitutioni cōfiguretur, absq; dubio morietur. Et si igneus quoq; Mars propositæ figurę configuretur, redemptores tu potius existimabis. Quare oportebit te omni prudentia uti, scientem huiusce stellæ frigidiores esse affectus atq; rheumaticos. Si uero Luna configuretur Marti, uel Soli numeris addens uel etiam lumini, inducet ea in capite affectus alienationes mentis, phrenitides, circūdolentias, inflāmationes, incēdia, *κιμεγμοὺς* quasi cruētationes. Oportet igitur in cūctis, uti illis, quę frigefacere ualeāt & discutere, atq; hisce qdē maxime circa quadratum: nam post tertiū{vel quintum}diem augeri incipit morbi magnitudo: affectus vero periculosi erunt, & acutissimi usq; ad oppositum. Si autem Mercurius propositæ figuræ configuretur, periclitatus seruabitur: nanq; hic consentit cū Marte, è contra uero a Saturno dissentit. Si uero ubi factus fuerit decubitus, Ioni uel Mercurio & Veneri, uel etiam alteri ipsorum tantum Luna configuretur, morbos quidem facit inæquales & in diuersos affectus reuoluuntur, sed omnino seruantur. Te ergo oportet diætis adhibere animū, horisq; & de ambulatione, & balneis, & uino exhibendo: qui enim Saturno configurante decubuere, & balnea cupient, & quietē & lectum, cibumq; multum, & calentem potum. Qui autem Marte, potum frigentem, motū, uinum, uentos. Oportet ergo te a proprio iuxta quālibet stellam desiderio haudquaquā retrahere: quælibet enim stella, quibus rebus †delectatur, & optat, his etiam iuuat.}Vt.n. mihi uidetur optime Aphrodisi, ne putato huiuscemodi curatiões medicæ rōni aduersari. Ego.n. qui cognitas habeo stellarum naturas, effatus sum tibi, quibus quęlibet delectetur, ut in cunctis, labi non possis.

**Aliter Sol.*
Ex antiquis.
† ἐραστ τε. est in impressis, sed uidetur legendum ἐράσι τε id est, gestationibus.
†Aliter ex antiquis manuscriptis proprietate est affinis, hisce facit, ut etiam infirmus delectetur, atque hac desiderę, et hisce etiam iuuat.

De configuratione Lunæ in Tauro. CAP. 4.

SI quis uero decubuerit, quando Luna est in Tauro: & Saturnus in eius est quadrato, uel opposito, uel cum ipsa una, præsertim ubi ea, & lumini, & numeris demit, morbus etiam in principio a

A pio à crapula erit, & ferculis,& plenitudine:& erunt febres astrictæ,& hypochōdriorū dolor, & labor articulorum,& pulsus elati ac inordinati,& totius corporis inflāmatio,& ī pulmone ac late re sinistro sensus grauitatis. Hos iuuat sanguinis detractio, eaq; oīa, quæ ualent habitū demoliri. Si igit̄ beneficæ vsq,ad oppositū,nō cōplicent̄ ꝑculdubio morietur. Quòd si & Mars eādem figurā,aut Sol,retineat, in primo quadrato interibit. At si beneficæ adsint, Lunāq; aspiciant, periclitatus seruabit̄. Si uero quis decubuerit, qñ Luna est in Tauro, ꝓcipue vbi dies est, Mars aūt cū ea est simul, vel in eius opposito aut quadrato, morbus erit ex plenitudine sanguinis,& adstrictio,& incendium,& dolor colli ossiūque, excessusq; insomniæ,& magni vini desiderium,& frigidæ.

His ergo sanguinis detractio cōducit,& oīa quæ relaxant. Quod si Saturnus eandē cū Luna ob tineat figurā, nullaq; benefica cōplicet̄, nonū diē non superabit: si aūt bñficæ præsentes adsint, vel cōfigurēt̄, periclitatus vsq; ad vigesimum diē seruabitur. Si verò quis decubuerit, qñ Luna ē in Tauro, ac iuxta ꝓpositā constitutionē,& lumina,& numeros imminuit, ipsi vero Saturnus quo-cūq; cōfiguraf, præsertim si Mercurius vnà cōprehēdatur, affectus iuxta sanè signi ꝓprietatē in ipsis initijs tarde mouebuntur,& egre innotescent, veluti si nō adsit morb': & corporib' imbecilli

B & interrupti loquelis,& stomacho nihil appetētes,& calefactiones q̄ sunt ī profundo ostēdentes, & articulis dolentes,& toto corpore resoluti. Hæc aūt ego tibi signa in quolibet signo ꝓpono, vt si qđ ex illis appareat, facile videas, quid de infirmis sit pronūciādū. Natura.n. hoc signū, cum habeat significationes aquarū inducit & terræ, & mari tēpestates, & excitat diuersorū turbationes ventorum. Quare te capitis curā gerere oportet: hoc.n. ostendet tibi principij fixam* ægritudinis cām: vnde & neruosum oē cōpatietur,& noxæ stomachi consequent̄, pulsusq; abdīti, & formicātes, ꝓcipue ꝑ diē. Quāobrē nutrire quidē oportet, nō aūt vereri ob pusillanimitatem, et detractiones sanguinis, et ventris subductionē, oīaq; quæ euacuant, ut ē q̄ magnā admodū debilitatē inducant: à quadrato aūt vsq: ad oppositum diligentius seruate, Si.n. coniūctione soluta assignationes mutabit in melius, morbus in opposito dissoluet̄: ac si cōiunctione soluta, in deterius assignationes faciet, præsertim si nulla benefica in decubitu fuerit cōplicata, oppositū non prætergredietur. *durabi-

Si vero quis decubuerit, qñ Luna est in Tauro & Marti, uel Soli cōfiguraf, præsertim si plena lumine sit, vel gibba utrinque, numeris augescēs, in collo, & hypochondrijs erunt causæ ex plenitudine,& febres ardentes ac cōstrictæ,& in lingua asperitas, & oris amaror: ipsi verò oculis tot uè intuētes, faciesq; prorsus minabunda, ac verbis temerarijs,& frequētius in domesticos amaru

C lenti insultāt,& fiunt siticulosi. Oportet itaq; vētris curā gerere, ne sit adstrictus, atq; in primis sanguinis detractionib' uti, neq; à desiderio frigidi potus admodū retrahere, nam morbi à principio vsq; ad quintū siue septimū erūt acutiores. Oportet aūt esse attentū. Si enim videris † Leonem in quarto, }erit affectus cardiacus. Quare oportet in septimo singulis horis esse attentum, & ad vini ac frigidæ potionē præparari. A septimo autē, si ad deterius uertatur, eius salus est desperanda, nā ineuitabiliter morietur. Inspicere aūt oportet & horas in hac commotione, quo pacto possis horam adaptare ad beneficas, & nutriēdo, uel lauando, uel uinū exhibēdo, opitulari. Si.n. in hac cōmotione cib' det̄, medicę id rōni aduerlabitur: at si in hora det̄ beneficarum, magnopere iuuerit. † Aliter. Solem in Leone.

Quòd si Lunæ, dum ad eum, qui dictus est, se habet modum, Iupiter uel Mercurius, vel Venus configuretur, siue addat illa numeris, siue demat, usq; ad oppositū manifesta fiet ad salutem conuersio. Oportet ergo citra omnem adiectionem diminuendo cibare.

De configuratione Lunæ in Geminis. CAP. 5.

SI vero aliqs decubuerit, qñ Luna ē ī Geminis,& Saturnus ē cū ipsa, uel ex opposito, aut quadrato aspicit, origo morbi à labore,& vigilia erit, vel in primis ab itinere, si Luna lumini demat & numeris, habebit eni ī articulis dolorē: & paulatim se retegit morb', & à tertio die īcipit au

D geri vsq; ad vigesimū: febres.n. tenues erūt,& corporis totius extenuationes ob eas, q̄ frequentius noctu fiēt, intēsiones: & dolor splenis. Quòd si nulla benefica cōplicet̄, et eādē igneus Mars figurā obtineat, post trigesimū diē morieť. Sed si adfuerint beneficæ, ac Lunā ītueāt̄, ī diuturnos & piodicos delapsus affectus seruabitur. Si uero aliqs decubuerit, qñ Luna ē ī Geminis, & Mars vel cū ipsa ē, vel ex opposito seu quadrato aspicit, tū ā̄ numeris lumineq; augescit, instabilis morbus ac ꝑiculosus erit. Nā cōtinuæ erūt febres adstrictęq; ac ardētes, & pulsus elati ac īordinati. His igitur cōducet detractio sāguinis. Quòd si nulla benefica Lunā aspiciat, & candē Saturnus figurā obtineat, usq; ad diametrū morietur. Sed si eā benefica aspiciat, periclitatus seruabitur. Si uero aliqs decubuerit, qñ Luna ē ī Geminis, ꝑcatarctica morbi causa à labore erit & balneis, atq; oīs humiditas morbū retinebit. Quòd si cōfiguretur splēdēs Saturnus scītillātē Mercuriū socisi assumēs: ꝓcipue si Luna à cōiūctione numeris demat, opertas scoptulas dolebit, & lūbos, & totū corpus erit ignitū, ac ī sup̄ficie ueluti ex adustione dolēs. Erūt āt ī utiles sāguinis detractiones, q̄ qđē ipsi exoptabūt: et cōtraria erit frigidę potio usq; ad septimū. Cū ātea cōiūctionē soluit, et ad minora mo uetur, ꝑculdubio interibit. Si uero ī ꝓposita cōstitutione aliqua beneficarū ī decubitu cōfiguretur, ab alijs in alios decidūt affectus, ut ischiadas,& alios quosdā in ipsis articulis dolorēs. Quantitas aut tpis innotescet tibi ex ipsa Lunæ copulatione, hoc est ex ipso stellæ beneficæ progressu, nam procul dubio seruantur. Eadē autē ratio in oī signo. Si uero decubitus fiat omniū cārēs cōfi *Ex antiquis.

gura-

guratione stellarũ inæquales morbi sunt, sub oppositum aũt liberantur. Inæqualitas vero ità tibi statuatur, quocunq; in signo Luna extiterit, in eo ipsam imperiũ assumere: indicat.n. tibi ipsa stella per singulos dies, vtrum intendetur an remittetur. Si vero in proposita decubitus constitutione Luna fuerit in geminis, & cõfiguretur ei quocunq; modo Mars, aut Sol, aut vterque, ac præcipue si ipsa plenã lumine fuerit, vel gibba vtrinque, feratur aũt i magna* suo motu, erit q dem ægroti ea præsumptio, suam vt salutem desperet: & lachrymẽtur, q̃ tali statu sint: exiliũt aũt, & sunt ĩ loquendo audaces, simulachrorũ imaginationibus insilientes: quibus oĩbus augescẽtibus augescit affectus. Interdiu aũt & stomachi est debilitas, & affectus circa meningẽ, vt fiant, & fractis viribus, & fine pulsu. Oportet ergo colligãdo, atq; fouendo curã gerere extremorũ, & cogitare opportunas esse sanguinis detractiones: iuxta autem signũ, & præcipue si ipsi appetant, adaugere cibos: à coniunctione enim cognosces signũ, & soluere morbũ audies, si & stomachus validior tibi esse videbitur, & meninx ab affectu liberata, seruabuntur hi proculdubio. Quod si ab oppositione morbus tendat ad incrementũ, & per ventrẽ renuta reddãtur, proculdubio intereunt. Magnopere aũt cõducit, si, quæ consueta sunt, exhibeantur. Si autẽ beneficæ iuxta hoc signũ proposita cõstitutioni cõfiguretur, ac si Luna, uel demat, vel addat, omnia quidẽ medicamina abdicare oportet, tegere aũt balneis simplicibus & placidis, & gestationibus, & exercitamentis, quæ per manus fiunt, itam absque dubio seruantur. Quidam autem in ipso quadrato, morbo liberantur. E F

*Al maxima.

De configuratione Lunæ in Cancro. CAP. 6.

Si vero aliquis decubuerit, qñ Luna est in Cãcro, & ei iũgitur Saturnus, vel ex opposito, aut quadrato aspicit, morbi origo à balneis erit, & frigefactione. In thorace erit fluxio & tusses, & corporis adstrictio, & febriculæ tenues ac malignæ. & pulsus tenues debilesque, & lateris dolor. His igitur cõueniẽt calefaciẽtia. Quòd si benefica Lunã nõ aspexerit, morbo producto hic obibit usq; ad diẽ quadragesimũ. Si autẽ benefica Lunã aspexerit, {i primo quadrato} multis uexatus malis seruabitur. Si uero aliquis decubuerit, qñ Luna est in Cãcro, & cũ ea est Mars, uel ex opposito, aut quadrato aspicit, morbi origo à vomitibus erit, & cholera, * ac stomachi subuersione. His igitur cõuenient frigefaciẽtia, & adstringentia oĩa. Quòd si beneficæ Lunã haud aspexerint, in primo quadrato interibit: at si benefica Lunã aspexerit, in primo quadrato seruabitur. Si uero quis decubuerit, qñ Luna est in Cancro, morbus erit ex uini ingurgitatione ac vsu immoderato. Incipiet aũt à distentione, & eleuatione mẽbrorũ collaborantiũ: & ægri differendo declarãs locũ affectũ. Erit aũt a frequentioribus uomitibus, atq; abundantia bilis. Aegre igitur respirat, & costas dolent, plectantes se ualde, ac uolentes frigido in aere esse cõtinenter, ut et operimẽta abijciant, & circa artus dolentes frequentius exurgent, pcipue ab opposito. Quare oportet non solũ abstinere à frigida exhibenda, sed adhibere et, q̃ valeant frigefacere, & discutere, pcipueq; ĩ pricipijs. Si vero Marti, aut Soli, aut utrisque, quocunq; aspectus mõ Luna cõfiguretur, erũt febres p additionẽ, & augmentũ, & pulsus inæquales, aliàs q.dẽ aucti, aliàs aũt attenuati. Quare sanguinis detractio conducit, à quinto.n. gradu vsq; ad nonagesimũ hoc est quadratũ lateris, *successiui, & maligni affectus cõsequentur. Quòd si nulla benefica complicetur, quousq; soluerit coniunctionẽ, in neruoso patiuntur, & delirant acclamantes ac uociferãtes. Naturaliter aũt iuxta hoc signũ in noctibus superueniunt affectus. Si aũt coniunctionẽ soluerit, & ad minora moueatur, ac beneficæ copuletur, in periodicũ affectũ veluti quartanariũ delapsus seruabitur. At si maleficæ copuletur, mõ nihilominus periodico perdetur. Si uero in prædicta constitutione, nulla fuerit media vsq; ad oppositũ, si Luna coniunctionẽ soluat, & tendat ad minora, seruabitur. At si a coniunctione ad maiora moueatur, malefica aũt media fuerit, Saturnus inq̃, vsq; ad oppositũ periclitatus seruabitur. Naturaliter aũt q hoc in signo decubuerunt, morbis laborabunt, qui ægre intermittant, atq; malignis: & q̃ illis conferre medicationes uidentur, aduersantur. Cõuenit aũt & vini exhibitio, & balnea, & cibi q celeriter valeant distribui. Si uero in proposita constitutione Saturnus, aut Venus *configurentur, morbi quidem remittentur, ut ostensum est tibi, sed restabunt magis dolores in articulis auribusq;: quidam autem in pulmone, uel hepate retinent affectus: ita autẽ diuturnæ erunt ęgritudines. Si uero in hac figura Luna numeris demẽs moueatur, diu durãt affect*, & nihilominus in affectu morientur. Quod si Luna augendo, & numeris addat, & lumini, at Iupiter quocunq; modo aduocetur, decumbent tamdiu, dũ Luna ad decimum à decubitu signũ deuenerit. Si uero nec a maleficis nec a beneficis aspiciatur, in ipso signo morbo liberabuntur. G H

Ex manuscriptis. χείρας.

* Al Mercurius.

Quod si beneficæ tantum atq; Mercurius quocunq; modo configurentur, usq; ad quadratum ipsos soluunt affectus. Oportet ergo a frequentioribus balneis abstinere, conuenit autem ad exercitamenta gestationesque, namq; hoc modo morbi mitigabuntur.

De configuratione Lunæ in Leone. CAP. 7.

Si vero quis decubuerit, quãdo Luna est in Leone, & †{Mars*cũ ea est,} uel ex opposito, aut quadrato aspicit, morbi initium erit ex plenitudine, & cruditate. Erit enim in pectore, ac hypochõdrijs dolor, & erunt intensæ febres, & caliditas in profundo, q̃ in superficie maior, & aluus adstricta. His igitur omnia conuenient, quæ excalfaciunt, & relaxant. Quòd si beneficæ Lunam haud aspexerint, usq; ad oppositũ interibit. At si bñficæ Lunã aspexerint, multa passus mala, seruabitur,

† Ex manuscriptis. * videtur legẽdum Saturnus.

A uabitur. Si uero quis decubuerit, quando Luna est in Leone, & simul cum ea est Mars, uel ex opposito aspicit, aut quadrato, morbi initiū à sanguinis plenitudine erit. Et erunt febres fluidæ, & pulsus debiles atq; abditi, & animi defectus, & appetentiæ collapsæ, & grauitas, & cataphora: & totius corporis languor, & cardiaca dispositio. His igitur conuenient constringentia, & infrigidantia cuncta. Quod si benefica nulla Lunā aspiciat, vsq; ad nonum interibit. At si beneficæ eam aspiciant, post oppositū periclitatus seruabitur. Si uero quis decubuerit, quando Luna est in Leone quocūque gradu (hoc autem ipsum in alijs etiam signis aduertatur, licet ego de illis nō decernā) in horoscopo existēte Leone, erit morbus ab animali principio, & molestis laboribus, aut negocijs & alijs solicitudinibus. Pectus quidem erit ardēs, extrema autem frigentia, & causæ in capite erunt, & oculi cauati, & naris contracta, & uidebuntur sine pulsu esse ægrotantes, & morbum ostendent* diuturnum, & quantum ad plenitudinem, uiribus ualebunt. Oportet ergo e uestigio sanguinem detrahere (siquidem fieri potest) dum Luna in ipso signo mouetur, & præcipue quidem si inceperit ad maiora moueri: sin minus, usq; ad tertium: & extrema fricare, ac exagitare omnia, quæ sunt infra thoracē. Quod si Mars, & Sol, Lunæ addenti utrisq; nempe numeris ac lumini, con

B figurentur, cardiacus erit affectus proculdubio vsq; ad quintum diem: sub quadratum uero latus *si cesset à numeris, aut etiam adaugeat, Saturno autem configuretur, saluus fiet. Si uero Iuppiter aut Venus Lunæ in decubitu configurentur, ubi ipsa Luna ad tetragonum uenerit, seruabitur. Si vero ipsa quoque sola numeris demens moueatur, saluus fiet. Vtiles autem fuerint ipsæ vini exhibitiones, & balnea, & post tertium aut quintum gestationes. Si uero in proposita figura, quando in decubitu Luna est in Leone, ac ad magna mouetur, uel lumini addit, Saturnus ipsi con figuretur ac *Venus, vel beneficarum una, ea quidem, quæ sunt prædicta, usq; ad quadratum euenient, nihilo autem minus dolores in uesica erunt, & stomachi inflationes, uerum seruātur. Quòd si ea à coniunctione maiora percurrat, proculdubio seruabuntur. Quòd si propositæ figuræ Saturnus, & Mars, aut alius quispiam configuretur, ipsaq; borealem uersus tēdat, ubi ea ad oppositum venerit, morbi omnino solutio fiet. Oportet autem haud fouere, neq; in locis tenebrosis habere decumbentes, continenter uero longe à cupiditate retrahere. Est uero utile frigidam exhibere: & utiles cibi qui implere ualeant, non autem imminuere. Si uero ipsa Luna cunctis sit inconspecta ad magna autem moueatur, ubi uenerit ad oppositum, facta crisis commotione morbum soluet. Quod si ad minora moueatur, ægrotus, quoad illa coniunctionem sit prætergressa, inæquali mor

C bo detentus, frequentiusque in morbum relapsus, seruabitur.

*Aliter, non ostendant.

*Aliter, μετρῳ pavlow, id est fuerit in modio cale.

De configuratione Lunæ in Virgine. CAP. 8.

SI vero aliquis decubuerit, quando Luna est in Virgine, & Saturnus cum ipsa est, uel ex opposito, aut quadrato aspicit, morbi origo erit ex tarditate, & cruditate uentris, & dolor intestinorum, & hypochondriorum inflammatio: & febres adstrictę, & in remissione, & intēsione inæquales: & pulsus abditi, crebriq; ac inordinati. His ergo conuenient calefacientia omnia, & relaxantia. Quod si beneficę Lunam non aspexerint, circa quadragesimum periclitabitur. Si autem beneficæ Lunam aspexerint, longum passus morbum seruabitur. Si vero aliquis decubuerit, quando est in Virgine Luna, & cum ipsa est Mars, vel opposito, aut quadrato aspicit, erit morbus a fluxu uētris, & in affectum uertetur dysentericum, & erit sanguinis fluor, ulcerarioq; in intestinis, febres tenues fluidæ, & pulsus debiles crebriq; & collapsæ appetentiæ, & stomachi subuersio. Hisce conuenient omnia, quæ constringunt. Quod si beneficæ Lunam non aspexerint, trigesimo die interibit. Si autem beneficæ Lunam aspexerint, seruabitur. Si uero aliquis decubuerit, quando Luna est in Virgine erit morbus à dispositione cœliaca, doloribusq; ac inflatione uētris atque incipiēt ueluti ex læsa coctione, alia quidem per uentrem acuta effluere, alia uero per urinas ferri uiridia

D & maleolentia: præcipue uero punctiones tanquam in diaphragmate fiunt, ac stomachus resoluitur, totum uero neruosum collaborat, ab initio enim statim oculi sunt assidue uigilantes. Quod si ea ex minimo etiā cursu impulsa ad maiora moueatur, configuretur autem illi Mars, uel Mercurius, uel etiam Sol, delirabunt quoque loquelis impediti. Oportet ergo illis uti, quæ densare, & cōtrahere humida possint, inutilis autem frigidæ exhibitio, & omnis succus frigidus. Quòd si à quadrato ad maiora uertatur, accuratius à quocunq; frigefaciente arceantur, etenim usq; ad diametrum periclitati in affectum cœliacum, vel dysenteriam deuoluuntur, atq; ita protracto morbo, deficiunt. Si autem huic constitutioni Saturnus configuretur cum Mercurio, vel Venere, vel Ioue solo, nihilominus erit diuturnus morbos & splenici affectus, atq; renales, nisi quod etiam sic quoque protracto morbo, atq; illo afflicti, seruantur. Si vero aliquis decubuerit, quando Luna sola mouetur, neque aspicitur, siue addat, siue demat, siue quocunque alio figuræ modo se habeat, sanguinis fluxum patietur. Soluit autem hosce morbos Luna, circuitione peracta. Pallidi autem & coloris atri multo tempore ægrotantes fiunt, nihilo tamen minus seruātur. Si uero Iuppiter, uel Venus, uel Mercurius, uel quilibet ipsorum, uel etiam omnes, in decubitu annuant, nihilo minus quæ sunt in uentre, fluxu laborabunt: in ipso autem signo usque ad quintum ægritudines soluūt. Oportet uero uini quidem usum indulgere, balneorum autem deuitare.

*τὰ πράσινα.

De

De configuratione Lunæ in Libra. CAP. 9. E

SI uero aliquis decubuerit, quando Luna est in libra, & Saturnus cum ipsa est, uel ex opposito, aut quadrato aspicit, morbi origo erit ex potu uini, & maxime ex crapula, si lumini numerisq; Luna demat fiatq; in nocte decubitus, affectus autem in capite, & thorace erunt, defluxus & tusses à principio, & in capite sopor, & ablatæ appetentiæ, & duplices intensiones, & continuæ febres, & †crebræ} atq; imbecilles. His ergo conuenient calefacientia omnia. Quod si cum Marte quoque eandem retineat figuram, proculdubio, in opposito, morietur. Si uero aliquis decubuerit, quando Luna est in Libra, & Mars cum ipsa est, uel ex opposito, aut quadrato aspicit, erit morbus ex sanguinis abundantia, & erunt febres intensæ, & elati pulsus, & mentis alienatio, & phreniris, & insomniæ excessus, & in toto corpore inflammatio. His conueniet sanguinis detractio, ac omnia, quę ualeant habitum extenuare. Quòd si benefica Lunam nõ aspexerit, in diebus decem interibit. Si autem beneficæ aspexerint, usq; ad oppositum periclitatus seruabitur. Si uero aliqs decubuerit, quando Luna est in Libra, causa erit ad extrema, dolebunt etenim ipsa, & ignea erũt, atq; eam, quæ in profundo est magis, caliditatem manifestabunt: statim uero soporantur, & magis oculos tanquam ad somnum conuertunt, & absq; appetentia iacent. Ita ergo naturaliter in hoc signo morbi fiunt, in quo falluntur aliqui, †assiduũ nutrimentum} causantes. Si uero quando ipsa mouetur ad minora, Saturnus, vel Venus, vel Mercurius, vel quilibet ipsorum accesserit, usq; ad oppositum* proculdubio in phrenitidem incidunt. Quare calefacere oportet, atq; vti ijs. quæ discutere queat, & repercutere, & asseruare in quiete, atq; custodia, ne forte aquam furtim bibãt. Ita enim quæ sunt in uentre excreta usque ad oppositum, morbi facient dissolutionem, nihilo autem minus in longiora, & inæqualia mala deuoluti, ueluti periodica, hoc pacto seruabuntur. At si solus Saturnus fuerit, peribunt. Si autem in prædicta constitutione magno cursu feratur, vsque ad oppositum ob febrium intensionem & remissionẽ †multa passi} seruantur. Si uero, quãdo Luna est in Libra, Mars & Sol Lunæ* opponantur, causæ in capite erunt, cephalalgia, & rheumatismus, & hemicrania. Quod si Mercurius accedat, causæ erunt in oculis, suffusiones, glaucedines, pupillarum dilatationes. Oportet ergo ut plurimum sanguinis detractione uti: utiles autem & excretiones per ventrem. Sic uero diu perdurantes, nihilominus periclitabuntur, in eodem affectu manentes. Quòd si Iuppiter, aut Venus quocunq; configurationis modo complicentur, salui fiẽt in eisdem affectibus manentes. Quod si ipsa haud aspiciatur, ac si decrescat, malignæ quidem ęgritudines erunt, & inordinati pulsus, qui difficulter comprehendi queant, nihilo tamen minus, ubi ad oppositum Luna peruenerit, morbum soluit. Hoc autem sciatur, in omnibus tropicis, & æquinoctialibus signis, malignas esse ægritudines. F G

†*Videtur legendũ, pulsus crebri.*

†*Al. nutrimenti defectum.*

* *Al. quadratum.*

In manuscriptis quibusdam. ἀνωμάλως, idest uexati, & inæqualiter affecti.

• *Additum ex antiquis.*

De configuratione Lunæ in Scorpione. CAP. 10.

SI vero aliquis decubuerit, quando Luna est in Scorpione, & Saturnus est cum ea, vel ex opposito, aut quadrato aspicit, morbi origo erit ab exulceratione, aut inguinum. aut locorum abditorum ad anum, vel pudendum. Quod si Luna numeris addat aut lumini, seruabitur ægrotus, ac pręcipue si beneficæ intueantur. Si uero aliquis decubuerit, quando Luna est in Scorpione, & cũ ea est Mars, vel ex opposito aut quadrato aspicit, lumine autem deficit, ac numeris demit, maxime si beneficæ intueantur, in primo quadrato seruabitur, aut usq; ad oppositum: nam morbi erunt mites, & qui facile mutentur. Scito autem eandem esse rationem in omnibus signis, quãdo huiusce modi figuræ inciderint. Si ergo aliquis decubuerit, quãdo Luna est in Scorpione, morbus erit ab horroribus minimis. Hi enim cõtemnentes {morbos, atq; deambulãtes,} augebũt affectus. Causa autem procatarctica erit in uesica, & partibus quę coxas interiacent, aut etiam ulceratio sedis. At tertium vero vsq; diem rectus febricitans, morbum augebit. Quod si numeris addat, & præcipue ab* oppositione, & cum ipsa sit Mars, per Scorpionem, & ferrum in occultis locis noxam patientur. Quod si Sol quoq; vnà fuerit ac configuretur, apostematum ad costas noxam patiẽtur. Si autem ad maiora uertatur (est autem hoc, {quando diuturnus Lunæ motus graduum est} circiter quindecim per longitudinem) noxam ad costas accipiens, & per vomitiones sanguinem, aut excretiones eijcient. Oportet ergo à frigidæ potu arcere continenter, & in quiete asseruare. Inutiles vero fiunt clysteres, & quæ frigefacere queant cataplasmata, & sanguinis per cucurbitulas detractio: inutilia etiam balnea. Vbi vero Luna vsq; ad undecimum venerit, tum sic prætergredientes longos faciunt affectus, tum itidem periclitantur. Quòd si Iuppiter, & Venus unà cum Luna fuerit, aut configuretur, erunt quidem mala proposita, at mora protracta seruabuntur. Temporum autem, vel dierum quantitas à complicatione stellarum tibi innotescet, nam durant affectus vsq; ad earum aspectum. Determinatus enim est decubitus vsq; ad oppositum, prætergressæ autem oppositũ diuturnas stellæ faciunt ægritudines. Si vero aliquis decubuerit, quando Luna est in Scorpione, & Saturnus est cum illa, aut configuratur, & minora percurrit, vel etiã ad coniunctionẽ fertur, proculdubio resoluẽtur: & deuoluẽt in mala diuturna, veluti q defluxũ circa pudẽdũ, aut proxima sedi loca patiuntur. Quòd si nulla benefica applicetur, aut configuretur, in ipsis interibit malis. Quòd si Luna ad maiora excitetur, & ei Saturnus configuretur, proposita quidẽ mala obuenient, H

Sunt in antiquis.

* *Al. coniunctione.*

† *Sunt in antiquis.*

A obueniunt, at protracta mora seruabuntur. Naturaliter autem iuxta hoc signum sunt inutilia balnea, omniaq; quæ possint fluxionem ciere.

De configuratione Lunæ in Sagittario. CAP. 11.

SI vero quis decubuerit, quando Luna est in Sagittario, & est cum ipsa Saturnus, aut opposito quadratoue aspicit, erit morbi initium ex humidiorum tenuiūq; & acutorū rheumatū* fluxione. Dolebunt autē articulos, & patientur febres, quæ cum rigore inuadunt, & assignationes erūt cum rigore, ac frigebunt extrema. Quando igitur Luna lumini numerisq; maxime demit, duplices erunt assignationes, & febres astrictæ, et abditi pulsus. His conuenienter ea, quæ resoluunt, & calefaciunt.

** Aliter συνδ ... constitutione.*

Quod si benefica Lunam aspexerit, periclitatus seruabitur, ubi oppositum præterierit { At si benefica non aspexerit, usque ad oppositum interibit. } Si uero quis decubuerit, qñ Luna est in Sagittario, & cum ipsa est Mars, vel opposito, aut quadrato aspicit, uel lumine eadē augescit, & numeris,
B ex plenitudine, & crapula instabilis erit morbus, & periculosus. Erunt enim continuæ febres, & intensæ & fluidæ, & cholerici* affectus, & uentris fluxiones, & debiles pulsus. His igitur cōuenient frigefacentia cuncta, & astringentia. Quod si maleficæ Lunam aspexerint, die septimo interibit. At si beneficæ eam aspexerint, usque ad oppositum periclitatus seruabitur. Si uero aliquis decubuerit, qñ Luna est in Sagittario, morbus à balneo erit, & frigido aere, & totum corpus rheuma infestabit, & erunt in facie pulsus, & gingiuarum* dolor & dentium: causa autem procatarctica in pectore erit. Quod si Luna minora percurrat, præcipue uero si ad Solem feratur, & cum illa sit Saturnus, vel Mercurius configuretur, erunt in pulmone ulcerationes, & in septo transuerso inflammationes, totumq; corpus erit inflammatum. Oportet autem adhibere uim habentia siccandi. Sunt uero etiam utiles sanguinis detractiones usq; ad quintum. Quod si etiam à decimotertio gradu ad decimumquartum moueatur, afflicti usq; ad quintum peribunt. Si autem Iuppiter, vel Venus propositæ constitutioni fuerint præsentes, futura quidem sunt ea mala quæ diximus, sed seruabuntur. Quòd si Luna ad maiora moueatur, & sola sit, seruantur. Si uero Luna ad maiora festinet, & illi Mars, & Sol configurentur, maxime quidem frigore, aut tussibus corripientur. Naturaliter autem iuxta hoc signum uigiliæ fiūt, & noctu mala intenduntur: fiūt āt ualde parui pul-
C sus. Oportet uero fouere, & in obscuro loco habere cubantes. Balnea autē sunt inutilia, & uniuersa, quæ facile resoluunt. Si igitur beneficæ intueantur, periclitatus seruabitur. Quòd si Luna à beneficis aspicitur, aut ab una ex ipsis, morbi soluentur non admodū uehemētes tacti, in opposito.

Ex manuscriptis.

** χολερικά.*

** Al. aurium.*

De configuratione Lunæ in Capricorno. CAP. 12.

SI uero aliquis decubuerit, qñ Luna est in Capricorno, atq; tum numeris tum lumini demit, & Saturnus iungitur ei: uel opposito, aut quadrato aspicit, initium morbi à perfrigeratione erit balneorum, & rheumatis* tenuibus, & in thorace erit sensus grauitatis, atque in pulmone, tussesq; à principio, & assignationes cum rigore, & intensiones nocturnæ, & febres intensæ. His igitur calefacientia omnia conueniunt. Quod si beneficæ Lunam non aspiciant, uigesimo primo die moritur. Si uero eam beneficæ aspiciant, uiuet, quidem sed patietur longum in pulmone affectum.

** Al. multis.*

Si autem decumbat aliquis, qñ Luna est in Capricorno, ac iungitur ei Mars, uel opposito aut quadrato aspicit, initiū morbi à uomitu erit, & cholera, * uel corruptione, † vel { tarda coctione. Morbus igitur erit periculosus & acutus, & neruorum contentio, & fluxus uentris, & in ano acrimonia, † & ulceratio. } His cōuenient oīa, quæ frigefaciunt, & astringunt. Si ergo nō aspiciat be-
D nefica Lunam, quinto aut septimo die interibit. At si eā benefica aspiciat, post septimum periclitatus seruabit. Si uero quis decubuerit, qñ Luna est in Capricorno, causa procatarctica à labore erit, & indigentia. Erit autē in dorso dolor, & horrorū insultus, & insultuū frequētiores assignationes, ut & secunda, & tertia fiat: & corporis totius pilorū erectiones, & febres adstrictæ, & ordines interrupti. Hæc ego tibi frequentius propono, ut ex hmōi signis assequare, & cōijcias ægritudinē.

** χολέρας.*

† Aliter, ex.

† In manusc. eo rū loco, hæc sūt. & febres continuæ, & fluidæ, & debiles pulsus, & in thorace incendium.

Quòd si numeris demat, frāgit ægrotis uires, & morbum adauget, & in loquela albos reddit, & cum tarditate sursum spectantes. Si autem Saturnus etiā cōfiguretur, aut sit una, periclitantur quidem usq; ad oppositum propter febrium intensiones: at si benefica complicetur, seruant, ac diu perdurant in malis. Si uero in propositæ cōstitutione Mars, vel Sol configurentur, affectu quidē liberabuntur, sed in affectus periodicos incidunt, & ita seruantur. Quòd si Luna addendo, numeris augescat, sitq; ei præsens, vel configuretur Saturnus aut Sol augescunt mala usq; ad oppositū, & cum periculo ægrotant. Si autem in quinto augescant, oppositum omnino non superabunt.

Si uero Luna fuerit cum Ioue, uel Venere, † vel Mercurio, } vel etiā utrisque, erunt quidē causæ propositæ, sed seruabūtur. Animū ergo aduerte, naturaliter enim iuxta hoc signum morbi periculosi fiūt. Quare balneis oportet abstinere, frigidæq; exhibitione: ad† gestationes uero seu lectos pensiles, } unctiones, atq; exercitamenta conuerti.

† Videtur vacare.

† In impresso μετεωρισμοῖς, in manuscripto αἰώραις.

De Configuratione Lunæ in Aquario. CAP. 13.

SI autem decubuerit aliquis, qñ Luna est in Aquario, numeris addens ac lumini, & ei iungitur Saturnus,

turnus, vel ex opposito, aut quadrato aspicit, initium morbi erit à laboribus, vel insomnijs, vel itinere. Erit igit inæqualis in intẽsione, & remissione morb. & usq; ad oppositũ seruabitur, psertim si benefica Lunã aspexerit. Si vero aliqs decubuerit, qñ Luna est in Aquario, lumini demẽs ac numeris, & Mars iũgitur ei, vel opposito, aut quadrato aspicit, erit morbus { acutissimorũ affectuũ: & periclitatus seruabitur post nonũ diẽ, psertim si & beneficæ Lunã aspexerint. Si vero aliqs decubuerit, qñ Luna est in Aquario, erit morbus } ex pgressa aliqua causa bubonis oborti, vel exocteæ, aut ex pudẽdorũ dolore. Et ita febres erunt ardentes, & intensæ, & in primis incẽdũ extremorũ, sitibundiq; ac frigidæ appetentes, & frequẽtius exurgentes. Quòd si ea p magna feratur, & configuretur, † vel accedat insup Mars, vsq; ad quadratũ mente pmurabitur. Vtiles aũt erunt sanguinis detractiones: itẽq; si nõ a frigidæ desiderio phibeantur, & si in luce decumbat. Si uero & ad maiora percurrat, vbi ea fuerit in quadrato, ac nullatenus fuerit morbus imminutus, vsq; ad oppositũ interibunt. Si aũt ppositæ constitutioni Iuppiter, vel Venus, vel utrique, attestentur, & ipsa Luna ad minora festinabat t pe, quo decubuit, vsq; ad oppositũ periclitatus seruabitur. Si vero lumini demat, & numeris, cõfiguretur aũt Saturnus, vel & Mercurius insuper accedat, mala q dẽ eadẽ erunt, sed largos fluxus ad artus patientur: reddet aũt mala longiora, & hydropẽ aliquo pacto ostendet. Et si & à media cõstitutione per minora moueatur, in ipso affectu morietur. Si uero Luna sub decubitũ per media * percurrat, q̃ q dẽ ppofita est, causa erit, ubi uero diu ęgrotarint, seruatur. { si uero Luna à nullo aspiciatur, sitque cũ Venere, vel Mercurio, uel Ioue, in decubitu, ubi inęqualiter habuerint, à morbo seruãtur. }

F

Ex antiquis co.

† Additur ex manuscriptis. Sol.

** Ad magna. Adduntur ex manuscriptis.*

De cõfiguratione Lunæ in Piscibus. CAP. 14.

SI vero aliquis decubuerit, quando Luna est in Piscibus, ac lumini demit numerisque, & iũgit illi Saturnus, uel opposito, aut quadrato aspicit, morbi initiũ erit à balneis, & frigefactione, vel tenuibus fluxionibus. Extrema.n. crebro frigescent, & erũt cũ rigore febres, & assignationes duplices, & capitis constrictio, & punctura in mammillis, & dolor hypochondriorum, & pulsus abditi tenuesque, & articulorũ dolor. His conuenient cuncta, quæ calefaciunt, & quæ relaxant.

Quòd si benefica Lunã aspiciat, oppositũ ptergressus seruabitur: habebit aũt diuturnũ articulorũ dolorẽ. Si uero, qñ est in Piscibus Luna, numeris addens, & lumine augescens, Mars ei iungitur, vel opposito, aut quadrato aspicit, initiũ morbi erit a plenitudine, uini potu, & cruditate. Incipit.n. a die tertio augeri morbus, noctu aũt erunt intensiones, & thoracis ardores, & ratiocinationũ interruptio, & phrenitis, & in capite constipatio *, & febres ardentes, & sitis, & uini desideriũ, & pulsus elati. His conueniet sanguinis detractio, & oia, q possunt habitũ demoliri. Si ergo beneficæ Lunã nõ aspexerint, in primo quadrato interibit. At si Lunã beneficę aspexerint, ubi oppositũ ptergressus fuerit, periclitatus seruabitur. Si uero qs decubuerit, qñ Luna est cũ Ioue, uel Venere, aut in opposito quadratoue, idq; si qs in quolibet signo decubuerit, usq; ad primũ quadratũ, uel oppositũ a †. b † At si maleficę Lunã aspexerint, nullo morbi ordine seruato vexatus, usq; ad oppositũ } seruabit. Magnũ qd aũt in decubitu cõducit & hora. Nã si beneficæ in horoscopo sint, vel cœli medio, Luna uero sit cũ maleficis, uel in opposito quadratoue, uitã tutabuntur. Si uero cõtra maleficæ in horoscopo sint c † uel cęli medio, } Luna uero sit cũ beneficis, ei officiũt, q decubuerit. Oportet igit optimũ medicũ mathematicæ qdẽ scientiæ meminisse, scrutari aũt diligẽter diẽ horãq; decubitus: & mundũ contueri, quo pacto habeat, nihil.n. fit sine mundi cõsensu. Si vero aliqs decubuerit, qñ Luna est in Piscibus, causæ morbi procatarcticę a balneis, uel frigida potione, erunt. Statim.n. neruosum patiũ, & sunt circa stomachũ dolores, nudi aũt discurrunt, laterũ dolores, & spirant difficulter, & febres adstrictæ, & in profundo, & pulsus tenues cõphensuq; difficiles in assignationibus, quos tamen infra duas horas immutant, & remissus cõuenienter habent: & quæ circa ventrem, tenuia sunt, deinde vrinæ male olent. Vtiles autem sunt { adhibitę cucurbitulę, at inutiles } succi oẽs, qui infrigidant. Quòd si Luna a quadrato maiora percurrat, Saturno configurata, usq; ad oppositum periclitati seruantur. Si vero in proposita cõstitutione Luna percurrat, Ioui * vel Mercurio, uel etiam utrisque, cõfigurata, erunt quidẽ causæ propositæ, ad hæc uero ventrem dolent: ac frequentius exoluuntur, ut sine pulsu fiãt. Quòd si a media figura * ad minora feratur, configurata Saturno, ne quidem quadratum * prætteribũt. Si autẽ Venus quocunq; modo complicetur, qui oppositũ prætererint, decidunt in dysenteriam, pallentesq; fiunt, ad pedes intumescunt, & carnes collabuntur: cum autem hoc pacto diutius uitã traxerint, nihilo tamen minus intereunt. Si uero currat ad magna, pariterq; Marti, uel Soli, uel utrique, cõfiguretur, causæ procatarcticæ erunt omnes † insuper tamen, & febres intensæ, & inflammatio in hepate, ac toto corpore dolentes, extrema aũt ardentia propter assignationes in uicem succedẽtes.

Conuenit ergo dictis uti, quæ ualeant nutrire: naturaliter.n. in hoc signo neq; sanguinis detractiones per phlebotomiam factæ † conducent. Quòd si nulla beneficarum complicetur, usque ad oppositum periclitabitur. At si Iuppiter, u el Venus aspiciat, uel ipsa Luna ad minora feratur, vsque ad oppositum ualde uexati seruantur. Vtendum ergo æqualibus remedijs, & quæ facilè adhibeantur. Si uero Iuppiter, uel Venus configuretur Lunæ, quæ & ipsa Marti, uel Soli configuretur, numerisq; addat, & lumini, nihil proderunt beneficæ, namq; interibunt.

G

I

H

Ex antiquis.

Splenem.

A † Videtur hic deesse alterũ, seruabitur. B † Ex antiquis. C † Ex antiquis.

Ex antiquis.

**Al. Saturno. *ipsa. *Al. oppositum.*

† Videtur addendum, quas diximus.

† Addunt manuscripti, neq; balnea.

A *De Partubus, casibus, & vulneribus: de Chirurgia eligenda, & vario eius euentu: de euentu tandem duorum, qui eodem tempore sint morbo correpti.* CAP. 15.

VOlo autẽ nihilo minus, & hoc te scire, ea quæ circa partus accidunt, & casus, & uulnera quæ repente fiunt, & quæcunq; his sunt similia, eodem modo esse inspicienda, quo in decubitibus ostensum est. Chirurgias uero, quæ ex delectu fiunt, & quæcunq; his similia sunt, nẽpe chirurgiæ in oculis, verbi gratia dilatationis pupillæ, uel suffusionis, uel glaucomatis, & quæcunque his sunt similia, tunc esse exercendas, quando Luna lumine ac numeris ad augmentum tendit, & ei beneficæ configurantur. { Reliqua uero, quando illa minuitur, uel beneficę complicantur, aggredienda & inchoanda. Viceribus uero depascentibus, tumoribusque, medici adhibeant manum, quando Luna lumine deficit, & Ioui ac Mercurio cõfiguratur, magis autem, quando etiam hi horoscopum contuentur. Quando uero illa Soli coniungitur, uel coniunctionem soluit: uel à maleficis aspicitur: & uel est in Virgine, uel Capricorno, uel Piscibus: nemo incidat, nam quibus inciditur, detrimento afficiuntur. Quòd si cum Luna maleficæ quoq; horoscopum inspiciant, maxime autem Saturnus, nõ curabitur, id quod est incisum, nisi rursum incidatur. } Nosse autem oportet, cum augescit Luna, & numeris addit, & iunguntur ei Mars, aut *Ex antiquis manuscriptis adducta.*
B Sol, uel configurantur, consumi corpora illis, quibus ignis adhibetur: Cum uero illa minuitur, & numeris demit, atque ei Saturnus, uel Mercurius iunguntur, aut configurantur, cõsumi corpora illis, qui infrigidantur. Illud uero tibi adijcio. Quando duo eodem die, atq; hora decubuerint, hoc pacto considera, eorum ætates comparando. Atq; si Luna numeris demat, quando aliqui decubuerint, & configuretur Saturnus, aut Venus, * qui iunior est, prius conualescet, sicuti antea quoque dixi in superioribus præceptis, & ultra signi congruentiam, in opposito liberabitur. Qui uero est senior, periclitabitur, uel in alios affectus deuoluetur pro signi congruentia †: uel morbo diuturno detentus seruabitur. Quòd si Luna augeatur numeris, & lumine, & Mars, aut Sol configuretur, periclitabitur iunior post quadratum, & oppositum iuxta signi, in quo Luna fuerit, cõgruentiam. Sed si Luna beneficis, & in senioribus, & in iunioribus configuretur, iuxta ipsius signi congruentiam seruabuntur. Hæc ego tibi idcirco enarraui, ut hac ipsa considerandi ratione utens, nulla in re labi possis.

* *Al. Mercurius.*
† *Additur in manuscriptis & quo Luna fuerit.*

C

GALENI LIBER DE PARTIBVS ARTIS MEDICAE

CENSVRA.

Liber, qui nisi Galeni fuerit, eo tamen auctore dignus uidetur.

Nonnulla Medicæ artis partitiones nulla methodo constituta. CAP. 1.

D NON absque ratione mihi quidem, Iuste charissime, de partibus Artis medicæ dubitare uideris: quippe quum alios alio modo eas partiri animaduertas. Sunt enim quidam, quos possis audire secantes totam artem in pharmaceuticen, & chirurgicen, & diæteticen, idest in eam quæ medicamentis, & eam quæ manuum opera, & eã quæ uictus ratione medetur: & has deinde in alias, non tamen, ut omnes mox eodem modo has partiantur. Nonnulli uero in therapeuticen, idest in curatricem, & eam quæ hygiune, idest salubris appellatur. Alij & prophilacticen, idest præuisoriam, inter has in prima statim partitione introducsit: sicut quidam & analepticen, quasi resumptiuam dixeris. Sed aliqui præter has, euecticam, hoc est eam, cuius munus est, optimum corpori habitum introducere. Sunt præterea qui istis omnibus gerocomicam, hoc est eam partem, quæ senes regit, annumerant: quemadmodum alij eam partem, quæ infantium curam habet, quam græci pædotrophicam vocãt. Alij uero præterea cosmoticẽ, idest decoratoriam, quam a fucatoria commotica græce appellata, diducunt. His autem non contenti quidam, prædictis partibus aliam quandam

dam exiguam quidem partem primæ statim sectioni addunt, phoneticen, idest vocalem appellatam:& hoe nonnulli ita indistincte proferunt. Alij vero distinguunt, atque ostendunt, tam illis qui vocem commodam capiunt, quàm illis, qui talē prout eorū natura exigit, o: us esse, ut non secus vocem, ac alias eorum actiones habeant. Hi tamen nunquam ad id deueniunt, ut sigillatim has huius artis partes prosequantur: nempe si hoc fecissent, non omnino à ratione hęc eorum partitio videretur esse aliena. Verum, quum partibus alijs neglectis, unius tantummodo meminerint, ipsi se ipsos videntur redarguere, quòd suam absque methodo, & ratione partitionem instituant, vtpote qui ne maximas quidem partes omnes attingant. Nam de harum ipsarum partitione in minores particulas, consentiunt omnes: sed Alij, ut ex his quasdam tanquam huius artis partes admittunt, ita quasdam omittunt: alias tamen præter has primæ partitioni annumerant, quem admodum illi qui physiologicam quasi naturalium rerum inuestigatricem, ac etiam pathologicam quasi affectuum perscrutatoriam, dixeris: Alij uero & materialem istis addunt, & eam quam græci semioticen quasi significatiuam dicunt, & quidam causalem addunt ætiologicen appellatam à græcis. E

De Partitione Medicæ artis secundum Empiricos. CAP. 2.

EMpirici omnes fere in hoc conueniunt, q nimirū duplices secundū genus primas artis differentias constituunt: alias.n. aiunt finales esse, alias uero cōstitutiuas. Dū vero has particularum enumerant, non æque deinde inter se consentiunt. Ex ipsis.n. nonnulli sunt, q significatiuā ac curatricē dicunt esse finales: alij vero, salubrē: alij ēt decoratiuā, & uocalē illis ipsis addiderunt. At inter constitutiuas, eā q̄ græcè autopsian appellant (& est eorū obseruatio, atq; memoria, q̄ unusquisque ipse inspexit) & ptęrea historiā, inter partes reponunt qdē oēs, sed nō ita deinde omnes transitum similis, artis partē faciunt. Dū sigillatim ēt vnāquanque harū in partes minores secant, minime sunt vsquequaque concordes Empirici cū Dogmaticis. Et nimirū si qs ita oēs uoluerit medicinæ partes appellare, vt Romæ fieri consueuit, vbi in multa, & ad minima fere illas partiuntur, ut alios dentarios medicos vocent, alios auriculares, & eos ēt qui ani morbos curant, suo nomine appellant, in angustias multas detrudetur hæc eorum ratio: quanquam huiusce rei occasionem præstiterit ocularium medicorum nomen, quod non modo nunc, sed iamdiu, impositum est. Porrò si quis oculorum solummodo sit futurus medicus, non erit deinde absonum, quin & dentium sit alius, atq; ita etiam sigillatim cęterarum particularum omnium nostri corporis, ut sint tot subinde medici, quot sunt ipsę particulę: & pręterea suffusionum punctores, herniarūque ac calculorum incisores. Vnde mox, si ita liceat loqui, plures etiam sint futuri medici, quàm sint eorporis particulę: pro quocunque enim affectu unus erit medicus. Nempe mirum non est, si ars ea quę maxima sit, tot admittat sectiones, atq; etiam si in maxima ciuitate pro harum unaquaque statim aliquis reperiatur, qui inde medicus dicatur: neq; enim in exiguo quodam oppido posset quis sibi uictum parare, qui tantum suffusiones oculorum pungeret, aut hernias incideret: Romę vero & Alexandrię, prę mortalium in eis multitudine, possunt quemcunque alere, qui aliquam etiam ex his artibus, tantummodo profiteantur. Vnde huiuscemodi medici, urbes sępe mutare coguntur, ut idem tota (exempli causa) Gręcia illis afferat, quod alijs, qui in Italia sunt, sola Roma. F G

De simplicibus, & Instrumentarijs partibus humani corporis. CAP. 3.

VErum enimuero mihi operę pretium fore existimo, si sermonem ut ego sentio, ita instituero. Nam quales ex ipsa natura sint minimę artis particulę, iam primū dictū est. Reliquū autem est, ut m x exponamus, quas oporteat minimas particulas appellare: id uero exemplo quodam explanabimus, quod non erit à nostro proposito alienum, imm desumetur à re, quę nobis sit utilis proculdubio futura. Itaque vt in corporum nostrorum sectionibus particul s oēs ad minimas usq; secundum speciem scrutamur, q̄ etiam elementa sensilia appellamus: ita etiam artiū minimas oportet particulas inuestigare, quæ & ipsę sint sensilia elementa. Et quidem instrumenta sunt caput, manus, pedes, cętera q; huiusce generis: sed horum dein sunt etiam suę partes, capitis inquam aures, facies, nasus, & collum etiam possumus inter partes capitis connumerare, & pręterea cerebrum, & ambas membranas, caluariā, arterias, uenas, neruos, & postremo cutem, quę omnes ex prima statim incisione inueniuntur. Harum uero partium quęlibet in al as diuid tur particulas, de quibus omnibus abunde in administrationi bus anatomicis actum est: quantumve ro ad pręsens negotium spectat, satis erit si uniuersas sigillatim proponendo, corporis sectionem ad elementa usque insinuauerimus. Arteria igitur, quantum ad eius rationem pertinet, duplici tunica constat: iam enim satis monstrauimus, quare uideatur ipsa triplicem, ac etiam quadruplicem habere tunicam. Porro ex eius tunicis, altera obliquas habet fibras, altera uero rectas: quas fibras non amplius in aliam quampiam speciem partiri possumus, quippe quę minimę, ac indiuiduę, specie sint. Nempe ea consuetudo est, ut partes illę, quibus actio quępiam demandata est, quę vniuerso animanti, aut necessaria, aut apprime utilis sit, à nobis instrumenta, à gręcis organa, appellentur: minimas uero illarum particulas, non hoc tantummodo, sed sensilia etiam elementa, H

 appel-

A appellamus. Huius generis sunt fibræ, è quibus vnum quod q; instrumentorum contextum est, si cuti arteriæ, venæ, nerui intestina, uentriculus, vterus, & uesica: hæc enim oĩa è tunicis constant, quæ ex huiuscemodi fibris contextæ sunt. Ex his & fibris sunt membranæ, ligamenta, & caro tũ ea quæ simplex est: tum etiã illa, quæ est vnicuiq; uisceri peculiaris, quamq; non nulli parenchyma appellant, quasi affusionem quandam dixeris. Et eundem ordinem cum his seruant, os, cartilago, adepsque, ac cætera quæ eiuscemodi sũt, q potest merito qs nostri corporis sensilia, elementa appellare. Sed præter has sunt partes instrumentariæ, quas nõ erit malũ recensere, nimirum arteriæ, venæ, nerui, lacerti, tendines, oculi, vterus, intestina, renes, ventriculus, lien, iecur, pulmonesque, & cor, & cætera omnia, quæ huiusce ordinis sunt.

Exemplo partium nostri corporis Medicæ artis partium constitutio. CAP. 4.

PRo istius itaq; exẽpli similitudine, punctoriam suffusionem artem talem vniuersæ artis medicæ partem existimabimus, qualis ea est corporis pars, quam instrumentum, seu (vt græci) organum appellamus, cuius vnaquæq; particula ex proportione respondet sensilibus corporis elemẽtis. Huiuscemodi uero partes artis, sunt, notiones illæ, quas nõnulli græce theoremata vocant: latini vero præcepta. Prima nanq; cognitio scd'm speciem est illius instrumenti, q pungendum est. Secunda est illius particulæ huius instrumenti, vbi pungere oportet. Tertia est mensuræ B quæ fit pro affectus ratione. Quarta conuersionem respicit. Quinta remotionẽ suffusionis è loco, quem obtinebat. Sexta circa attritionem uersatur. Hę profecto sunt notiones vltimæ, minimę, atq; etiam simplices, quæ in alias simpliciores nõ amplius secari possunt. Nihil autẽ in psentia refert dicere notitias, aut notiones, aut sciẽtias, aut theoremata, vel pcepta, sicut neq; si partes dicamus, vel particulas, uel portiones. Igit ea sciẽtia, quæ de pungẽdis est suffusionibus his cõstruta est particularibus sciẽtijs, quas nuper explicaui: uniuersa tñ rõ curandi suffusiones, alijs quibusdã notitijs eget, & illis quidem duplicibus secundum genus. Sunt autem hę, prima quidem præparatoria, secunda uero illa, quam apotherapeuticen græci appellant. Siquis etenim uelit aliquem repletum plurimũ, aut prauis humoribus refertum, vel etiã secundũ caput dolentem, ad hmõi operationem deducere, is inflãmationes in membranis, quę punctę fuerint, facile excitabit, & vniuersum caput male afficiet: qđ ne fiat, arte præparatoria erit opus: cuius institutum est, corpus tot ũ ab excrementis succisq; superfluentibus expurgatũ & vacuũ, atque ãt caput ab oĩ dolore immune reddere. Vnde & ea præcepta, quibus hoc agendum est, artis sũt elementa: quemadmodum & ea, quæ ad id pertinent, vt post manuũ opus expeditum, oculus ab inflammatione, caput vero ab C omni læsione custodiat. Et huiuscemodi præcepta sunt elemẽta artis medẽdi, hoc est vltimæ atq; minimæ illius particulæ. Nimirum is sermo fit à nobis propositus in exemplum pro cæteris alijs affectibus uniuersis, quorum scientia sigillatim eum inter partes artis o rdinẽ obtinere uidet, quẽ in animali pars ea, quã instrumentum appellamus. At definiri hoc exacte absq; labore nõ paruo, oĩno non potest. Putabit enim facile quispiam, q eodem penitus modo se habeat notitia curandæ inflamationis, quo illam se habere diximus, qua curandæ sunt suffusiones: & id ipsum & curãdo ulcere aut fractura, aut erysipelate, deque alijs affectibus dicemus. Id tñ uerum nõ est, quia eãdem rationẽ inquã in animantis corpore pars ea obtinet, quam instrumentum appellamus, eandem inquam curandæ inflãmationis notio inter artis partes obtinet, & quem ordinẽ oculus inter animalis partes seruat, eundem ea cognitio, quæ curat lippitudinem, seu (ut græci aiũt) ophthalmiam. Est vero ophthalmia inflammatio externæ oculorum tunicæ: sicuti peripneumonia græcis dicta, pulmonis inflãmatio est: & pleuritis, membranæ costis pręte͂sę: vnde hi omnes affectus inflãmationes quædam sunt. Et alia est ars curandæ inflãmationis generatim: alia vero eius, quæ ex certa particula definitur: quæ male affecta sit: sicut etiam cum instrumentum communi quadam appellatione dicimus, & cum de certo quodam & definito instrumento loquimur, aliqua in D tercedit differẽtia. Sanè nos in libris de curandi methodo monstrauimus, aliam esse artem curandæ inflammationis in vniuersum: aliã vero huiusce, quę hanc particulam occupauerit.

Medicæ artis Partitio à corporis affectibus. CAP. 5.

AT Empiricus negat vllam esse generalem ipsius inflãmationis scd'm se ipsam curãdi rationem: nulla tamen necessitas est imprę sentiarum in his verborũ subtilitatibus versari. Sed summatim dicamus, q posteaq̃ ars medicinalis est de morborũ curationibus, notitiæ curãdorum morborum simplicium, atq; etiam mox compositorum, in primas principalissimasq; partes partiendæ sunt. Nos vero in eo libro, quem de differentijs morborum inscripsimus, quot sint morbi simplices, quotq; compositi, monstrauimus. Quòd si non modo morbis profligatis ad medicinalem artẽ pertinet corpora restituere integræ valetudini, verum (vt in alio libro a nobis ostensum est) sanos tueri & seruare, alia quoque erit huius artis pars, Salubris appellata, quæ priori, curatrici inquam, ex opposito diuisa est. Et istius alæ quoq; sunt particulæ ipsa nimirum præcepta, quibus singillatim omnium nostri corporis partium valetudo tuenda est. Sed si tertia etiam quędam corporis constitutio reperitur, quam neutram appellant, necesse quoq; fuerit esse tertiam artis partem, quæ Præuisoria dicenda erit: In hoc vero statu ij esse videntur, qui manifestam quidem

Spurij. C 7 habent

habent intemperiem, nondum tñ ægrotant, quippe cum possint adhuc suas obire solitas actio- E
nes, quique nullo adhuc malo renentur, quod sensibile sit, sed tñ insensibile: quemadmodũ illis
conringit, qui à cane rabido morsi sunt, vel qui venenum hauserunt, quod non nisi post tempus
aliquod interficit. In his affectibus versari videtur pars artis præuisoriæ, quemadmodũ rursus ad
aliam huius artis particulam, quam resumptricẽ vel græce analepticen appellamus, illi attinẽt,
qui nuper ex morbo liberati sunt, adeo tamen sunt viribus imbecilles, vt neque balneis vti, nec
ea, quæ soliti sunt, agere queant. Est & pars alia, quam Gerocomicam vocant, de senibus regen
dis, quæ nullam videtur certam habere constitutionem: siquidem senectus nec omnino mor-
bus est, nec integra omnino sanitas. Nonnulli & rationem educandorum infantium in hũc or-
dinem redigunt, quam Pædotrophicen appellant: aiunt.n. ꝙ corporis cura sic habẽda est, vt il-
lius status exigere videtur. Addunt præterea quidam partem aliam, quæ, ꝙ optimũ habitũ cor-
pori inducere studeat, ab illis Euectica appellatur, eam alij gymnasticam nominant: Vt tan-
dem primę maximæq; artis istius, q̃ circa corpus versatur, partes hæ sint: curatrix, resumptoria,
præuisoria, senum custodiendorum ratio, infantium educatrix, euectica seu optimi habitus indu
ctrix, ac ẽt salubris. Quæ si eo modo diuidantur, quo paulo ante curatricẽ monstrauimus, ad sim
plicissimas deuenietur præceptorũ differentias: quæ ostensa sunt esse veluti quędã artis elemẽta. F

Partitio a Ratione, & differentijs operationum: & quam varij fuerint Empirici in ea tradenda. CAP. 6.

VNiuersa hæc partitio à corporis affectibus deducta est. Est tñ & alia, quæ à ratione opera-
tionũ & earũ differentijs depromi potest. Dicunt.n. aliqui manuũ operationẽ, medicamẽ
ta, victusq; rõem esse primas maximasq; artis medicinalis partes. Quæ partitio quibusdã fieri vi-
detur penes materierũ differentias: quippe cũ oĩs nostri corporis particula seruari & iuuari sua-
pte natura possit aut victus rõne, aut medicamẽtis, aut manuũ opera: Nos tñ forsitan magis pro
prie dixerimus, ea quæ offeruntur, q̃ administrãtur, q̃ euacuantur, & quæ extrinsecus occurrunt.
Sũmatim vero dicere possumus, ꝙ qui occasione accepta ab his affectibus, quos hęc ars curat, aut
à quib. tuetur, vniuersam hanc artẽ in partes dissecuerũt, tot huiusce artis partes fecere, quot sunt
affectuũ differentiæ. Sed alij non mõ ab his, sed ab vniuersa ẽt ea materia, quæ cognitioni medi-
ci exposita est: & ij physiologicã hoc est rerũ naturaliũ indagatricẽ, atq; ẽt illam, quæ materialis
proprie appellatur, prædictis artis partibus annumerant. Sed alij ex ipsis actionib. huiusce artis
partes distinguentes, præter victus rõnem, medicamenta, & manuum operationes, significatiuã
introducunt. At nonnulli hanc in affectuũ cognitricẽ, gręci pathognomonicen dicunt, & pręsa G
gitricem, quam prognosticen appellant, partiti, has prædictis partibus addiderunt. Maxima autẽ
empiricorum pars inter finales quidem ponunt significatiuam, curatricem, & eam quę salubris
dicitur. Verum curatricem deinde in victus rationem diducunt, medicamenta, atque manuũ fun
ctiones. Qui nominibus quidem aberrant, in ipsis vero rebus minime: nam neque oportebat eas
operationum nomina, scientiarum potius, apponere. Porrò melius egissent, si dixissent (quemad
modum etiam ex illis aliqui dixerunt) vnam esse istius artis partem significatiuam, aliam curatri-
cem, tertiam vero salubrem: & significatiuam partes habere, pathognomonicen hoc est affectuũ
cognitricem, & prognosticen hoc est pręsagatricem: quemadmodum curatrix medicamẽtariã,
atque illam, quam uocant chirurgiam, nempe quę manibus agit. Optime igitur aiunt, cũ inquiũt
primam generalissimamque ipsarum artis partium esse differentiam illam, qua eas partimur in fi
nales, & constitutrices: finales siquidem sunt, quę finem efficiant, constitutrices uero, quę has con
stituunt, & (ut ita dicamus) in causa sunt cur illæ consistant. Sed non ęque deinde bene agunt, cum
existimant, significatiuam esse parti artis curatrici, aut salubri æqui parãdam, quamuis illa ex ne
cessitate pręcedat: neque enim unquã uel custodiri uel curari quis poterit, nisi cognoscatur prius,
qualis sit is affectus, quo corpus tenetur: tamen ex ipsa significatione in finem artis nunquã per- I
uenturi sumus. Et pari etiam modo transitus ad simile non est pars, quę comparanda cum histo- H
ria sit, aut cum illa quę ea complectitur, quę ipse quis uidit. Verum de hoc non instituimus pręsen
tem sermonem, quippe cum id satis alio quodam, & eo toto libro monstrauimus. Et quidem nec
Serapio aliter sentiebat: uerum enimuero cum ille, tum etiam quicunque professi sunt empiricã
sectam, prætergressi sunt hunc librum. At ego facto principio perinde ac empirici, ad alia dein-
ceps transibo: tu.n. iam calles quo modo sumpta methodo ex indicatione ad hæc accedendũ sit.

Medicæ artis Partes quæ à fine desumpta sunt, & quæ has antecedunt. CAP. 7.

ITaque dicamus illas quidem primas & proprias & quàmmaxime esse artis medicæ partes, per
quas istius artis finem assequimur: alias uero istis esse superiores. Porrò, tot secundum numerũ
primæ proximæque sunt, quot sunt maxime propriæ rõnes medendi: medicina namque affectio
nibus nostri corporis medetur, siue modo illæ duæ sint, siue tres, siue etiam plures. Nos tamen eo
libro qui ad Thrasybulum dicatus est, ostendimus primam harum constiturionum differentiã du
plicem esse ac veramq; ab omnibus ferè proprio nomine esse appellatam: siquidem alteram nos
sanitatẽ, alteram ægritudinem appellare solemus. Sed in utraq; deinde harũ duplices reperiuntur
species:

A species: nam ut robiq; ea constitutio, aut in habitu est, aut in habitudine. Salubrē nimirum constitutionem, q̄ in habitu est, illa pars sibi asciuit, quā salubrē appellamus: & istius præcipuas partes, euecticam sic ab eis dictam quidam ponunt, & analepticē quasi resumptiuā, & gerocomicā quasi senum custoditricem. Quæ uero ægritudines respicit habitu, uel habitudine, nominibus caret, quibus partes hæ medicatiuæ nominentur: ægritudines uero ipsæ quidē aut acutæ dicuntur, aut chronicæ, idest longæ. Partium itaq; huius artis, aliæ quidē primæ ac proxim æ sunt: aliç vero sine quibus illæ minime esse possint. In his igitur prima est significatiua, cuius duç sunt partes, altera quidem præsentium cognitrix, altera uero futurorum præsagatrix. Fieri enim nequit ut rationem affectum aliquem curandi reperiamus, nisi ille prius cognoscatur: neq; etiam (nisi terminus futuræ iudicationis prænoscatur) recte unquā curari poterit. Has autem partes necessario aliç item præcedunt, utpote ea quæ omniū particularū statum exponit, ea uero dissectione comprehenditur: in super uero & illa, quæ de earū actionibus: ac tertio illa, quæ de earū usu est uel utilitate. Verum & his sunt aliæ priores, ea nimirum, q̄ contemplationem elementorum corporis: ac ea quæ de iudicijs: nec non & illa, quæ de naturalibus facultatibus, q̄ & ipsæ ex sectione animātium comprehēduntur. Nimirum in tot tandē principia significatiua pars dissoluitur, quam diximus, ꝙ omnino curatiuam ac salubrem præcedat: quę oīa seorsum suis libris exposita sunt. Verum enimuero est & alia pars præcedens curatiuam, quam ēt significatiuæ annectunt: ea autem est, quæ omnes causas docet, tam salubres, quàm morbosas: quam materialē non nulli appellant. Hæc profitetur cognitionē causarum omnium, quæ his in primis constant, quę offeruntur, quę efficiuntur, quę uacuantur, & quę extrinsecus accidunt: horum enim omnium uires perpendit. Nos autem in libris de ratione curandi monstrauimus, quam hæc utilitatem arti præstant. *Al. prodesse.

B

Partitio Medicæ artis ab uno corpore, quod illi subijcitur, desumpta. CAP. 8.

HAec itaq; est partiū artis medicæ perscrutatio, ab ipsius prima maxime ac propria materia deprompta: sed quę ex scd̄ā materia, nec ita propria, hoc se habet modo. Corpus.n. humanum medicinalis artis scd̄ā est materia, ac (ita dixerim) per accidens, ea inquā ratione, qua sanitas & morbus istius corporis affectiones sunt. Nec mō huius artis, sed naturalis ēt philosophiæ materia hoc ipsum corpus est, & ipsius etiam per accidēs, eo.s.ꝙ generationem subeat & interitum. Naturalis nimirum philosophia ea contemplatur, quæ generantur & intereunt: unde & ipsius prima materia generatio est, propter hanc deinde corpus etiam generabile nam & ob id corpus humanū naturalis scię materia est, quia generationem subit & interitum: medicæ uero artis non hac de causa, sed potius qm̄ morbis ac sanitati subiectum est. Vnde cum corpus humanum sit quodam modo artis medicæ materia, hęc ars pro ratione partitionis illius, ipsa etiam in partes suas secāda ueniet. At duæ sunt scd̄m genus primæ differentiæ, altera.n. circa elementares partes consistit, altera vero circa instrumentarias. At vero vtræq; tā elementares inquā, q̄ instrumētariæ, animalis particulæ sunt: & harum omnium affectus quilibet propria erit huius artis pars, quam superius, dum de punctione suffusionum ageremus, in particulares actiones subinde diuidi ostendimus: harum siquidem notitiæ sunt elementares particulæ totius huiusce artis, sicut in ijs, quæ medicamenta vniuscuiusq; complectuntur: & in ijs ēt, quæ ad uictus rationem pertinēt, illæ quæ vnumquodq; simplex respiciunt. Non modo autem partitio, quę ex huiusce materiæ sectione suboritur, ad vltimas vsq; & elementares artis particulas prouehitur, verum & cuius paulo ante meminimus. Præterea aūt & alio modo fieri hæc partitio potest. Nam fingamus nos velle vnum quodpiam morborum propositum genus ad vltimas vsq; particulas diuidere, prima tunc diuisio erit, ꝙ aut similaribus particulis accidat, aut instrumentarijs, vt in libro de morborū differentijs à nobis monstratum est: altera uero, ꝙ harum deinde aliæ simplices sunt, aliæ cōpositæ, quod in eodem quoq; libro ostendimus. Erit igitur necessarium, vt curatiua scientia minimas, elementaresq; particulas easdem habeat cum illis, quæ dictæ sunt. Sit.n. exempli graria, calidum aliquem morbum velimus curare, primum, quod cognoscere oportet, est ratio illium curādi. Nimirum ꝙ contraria contrarijs remedio sunt, iam monstrauimus hoc commune esse & primum omnium: deinde uero, ꝙ id quod est primo gradu calidum, illi est adhibendum, quod frigidū primo item gradu est: mox vero & calidorum morborum, atq; etiam medicamentorum refrigerantiū gradus tenere oportet, quod in libris de medicamentis explicauimus. Vnde manifestum ꝙ vndecunq; quis partiti incęperit, si recte huiusmodi partitio ad vltima & elemētaria theoremata fiat, peruenit tandem ad scientiam eorum, quæ dicta sunt. †Al. corpori.

C

D

Partitio Medica artis ab ijs, quæ sunt secundum naturam, & quæ sunt præter naturam. CAP. 9.

VT tamen res hæc exactius intelligatur, alterius quoq; partitionis, qua sępissime vsus sum, meminisse velim. Porrò eorum, quę circa corpus humanum sunt, alia pręter naturā sunt, alia vero scd̄m naturam: quę vero pręter naturam sunt, aut morbi sunt, aut symptomata. Sed istorum causę, si eorum quidem fuerint, quę secundum naturam sunt, oportet vt medicus scientiam habeat hęc ipsa tuendi: si vero eorum, quę pręter naturam, vt ea interimendi scientiam

habeat. Quo aũt modo hæc ſint peragẽda, alibi à nobis expoſitum eſt. In pręſenti uero q̃ eſt exa- E
minandum id, quod propoſitum fuerat, eorum unumquodq; ſingillatim partiamur. Sed nos
ſeorſum de his in alijs egimus: de morbis, inquam, in libro de morborũ differentijs, de cauſis itẽ
in alio libro: quemadmodũ etiam in alio de ſymptomatibus: ſed & ſanorum dĩas in libris de ſa-
lubri parte medicinæ: in therapeuticis quoq; facta diuiſione & morborum, & ſymptomatum, &
cauſatum, docui quo modo omnibus ſit conſulendum. Et nimirum per hãc etiam partitionem
facile inueniuntur ea, quę prima & quàm præcipua ſunt in arte, non eſſe alia ab illis, quę diximus:
nec non & ea quæ ſecundum locum obtinent, & quæ ẽt tertium, ut antea quoq; a nobis expo-
ſitum eſt: oportet etenim & hæc ipſa partiri: quod ſi recte fiat, oportebit partitionẽ tandem per-
uenire ad elemẽtares uſq; notitias. Quòd autem uarie poſſit unumquodque, quod propoſitum
ſit, diuidi, nec uno tantum modo, dixere philoſophi omnes, qui dialecticã maxime calluerunt: at-
que in primis Plato in duobus libris, ſophiſta inquam & politico. Nihil igitur eſt cur ex multipli-
citate partitionum turberis, ſi multifariam antiqui medicam artẽ partiti ſunt: quin potius perpen-
de ſi nihil ſit prætermiſſum ex ijs, quæ occurrere poſſunt. Profecto quicunq; hæc obſeruauerit, is
ſuam partitionem modeſte proſequetur. Veruntamen optimũ erit (ut etiã prius diximus) ſi initiũ
à maxime propria ſumpſerimus materia, cui mox ex prædicta methodo alia addiderimus. F

GAL. ATTRIBVTVS LIBER DE DYNAMIDIIS.

* *Deſideratur libri principium.* *

CENSVRA

In libris facultatum medicamentorum ſimplicium ueriora hæc, & abſolutiora reperies.

Verum hæc eſt uirtutis demonſtratio oĩum medicamentorum, quæ ad artis medicinę ſcientiã
pertinet: quam ſi pleniſſime intelligent ij, qui artem medicinę profitentur, ſemper his adiutorijs
& curis hoĩes adiuuabunt. Quòd ſi non negligens aſſiduitatem, & plenus huius diſciplinæ & do- G
ctrinæ aliquo mõ fuerit, facile recipitur in*craſiam. Hi magis decipi poſſunt, qui doctrinã igno-
rant: qui quanto negligentiores fuerint, tanto magis periculum hoĩbus uicturis faciunt; permi-
ſta & præpoſita, & non congruentia ualetudinibus, & iam magis vulneribus, medicamenta cõ-
ponũt. Ne igitur errore curantes fruſtrentur, experimento hanc doctrinã prius memoriæ com-
*Al. ſtuporem mendare oportet. In principio ergo, omnium elementorum, vel humorum, atque urinarum, ſi-
ue pulſuum, atq; phlegmonarum ferè, compoſui confectionem ad Glauconem conſcriptam. In
ſecundo tibi clariſſime Paterniane omnium pigmentorum intellectum & qualitatem & defectũ
poſui. Nunc uero dynamidiam eorum nominum exponere inſtitui, quæ multis generibus & ex
*Al. uiſcera. diſſimilibus rationibus conſtat, ſicut infra oſtenditur. Sunt autem genera nominum & eorum
effectuum hæc. Hypnotica ſunt, quæ ſomnum uel * ſoporem faciunt. Peptica ſunt, quæ digeſtio-
nem faciũt. Euſtomacha apta ſtomacho. Styptica quæ ſtringũt partes relaxatas. Lea ſunt lenia,
quæ leniunt aſperitatem. Horectica ſunt, quæ auferunt, faſtidium. Colletica ſunt glutinatoria: q̃
omnia ſoluta uel fluxa glutinant & alligant. Diuretica ſunt, quæ urinam prouocant. Cathartica
ſunt, quæ uentrem & * vulnera ſoluũt, & purgant. Picra ſunt amara, quæ amaritudinę ſua mor-
bos, & humores expellunt. Drimea ſunt acria, quæ nequitiam humorum uel morborum extin- H
guunt. Glycea ſunt dulcia, quæ aliquando purgant, & interdum acres humores indulcant. Ther-
mantica ſunt excalfactoria, quę calore ſuo omnem perfrictionem & ſtrictutam calefaciunt. Pſy
ctica ſunt refrigeratoria, quæ omnem calorem & laſſitudinẽ mitigant: Paregorica ſunt, quæ mi-
tigant, ne malũ creſcat, non perſanãt. Trachea ſunt aſpera, quæ*ſuffocata loca ulcerãt & exaſpe
rant. Staltica ſunt, quæ carnes ſupercreſcentes vulneribus æquant. Catulotica ſunt, q̃ cicatrices
groſſas comedendo ęquant & limpidant. Anaplerotica ſunt, quæ cicatrices craſſant: quæ altio-
ra vulnera complent & limpidant. Metaſyncretica, confirmatoria, quæ perſanant. Malactica
ſunt, quæ omnem duritiem emolliunt, & ſoluunt. Toxica ſunt uenena, quæ nocumentum in-
ferunt mortis. Et hæc ſunt, ex quibus medicamina ſunt prodeuntia. Sanationes conſtant ex ani-
malibus marinis, uel terrenis, herbis, vel ſeminibus, lignis, vel lapidibus, aut floribus, ſucco,
uel lachryma: cætera omnia metallicis rebus conſtant. Omnium ergo qualitas & potentia qua-
tuor modis probatur, uiſu, tactu, odore, & ſapore. Viſus omnium ſimilitudinem foliorum uel
florum, & cuiuslibet materiam & colorem demonſtrat. Tactus cuiuſcunque rei mollitiem uel
duritiem, ponderis, ſeu leuitatis æſtimationem docet. Odore intelliguntur ea, quę odorata ſunt,

therman-

A thermantica, styptica, austera & putrida. Sapore intelliguntur ea q̃ sunt amara, dulcia, salsa, acria, styptica, & lenia. Iā nunc ipsā medicinā leuiter demonstro corporibus ex his oĩbus contrarijs *prodesse: Et ex contrarijs sibimet vinci, vt ignis ab aqua vincitur, & ipsa aqua calore siccatur. Interdū & calorē nimio maiori adhibetur, ut contrarijs esse possit. Sic ergo & oĩs causa contrarijs sibimet causis vincitur vel mitigatur. Consequens ergo est ratio, ut prius causam curandi intelligas, deinde causæ rationem reddas, postremo de curis dicā. Febres ualidæ stypticis, chalasticis, & paregoricis rebus mitiganť: interdūq; & perfrictione, qñ causa concepta fuerit. Similiter & oĩs causa ualida curatur. Stricta & dura causa malacticis & metasyncreticis rebus curatur. Aspera causa chalasticis, & dulcibus, & lenibus rebus curať. Fastidia morborū horecticis rebus curantur. Humores acres & salsi, amaris catharticis rebus & dulcibus indulcantur. Cancrosa causa staltcis, & catharticis, & acerrimis rebus, & igne curatur. Verrucæ, & extantia corporis, stypticis rebus curanť. Difficilia uulnera & cicatrices crassæ catuloticis, & colleticis rebus curanť. Alta, & caua uulnera, & limpida anaplerhoricis & lenibus rebus curantur. Dolores oẽs uetusti, & sanabiles metasyncreticis & malacticis rebus curantur, aut paregoricis mitigantur, aut igne peruruntur. Hæc quidē doctina cōplectens oĩa experimenta non debet medicū latere. Quoniā si huic doctrinæ operā de-

B derit, oēs ualetudines & vniuersas imbecillitates humanorum corporum per hanc doctrinā salubri auxilio superare poterit. Igitur totius corporis medicamina ad tria rediguntur adiutoria, medicamentum, ferrum, & ignē. Quod. n. medicamento curari non potest, ferro curare tentes: q̃ q; ferro sanari non permittitur, igne curari conceditur: quod autem nec medicamento, nec ferro, nec igne curari poterit, incurabile cogitabis, quia nulla cura iam superari poterit.

* Al. prodesse.

GAL. ATTRIBVTVS LIBER ALTER

C

DE DYNAMIDIIS

CENSVRA.

Liber magna ex parte ex Aetio desumptus, erroribus tamen plurimis scatens.

De Quatuor humoribus.

Libellum, quem roganti tibi promisi, omni cura adhibita descriptum misi ordinatissimum tuæ salutis custodiæ: quem debebis ea diligentia intueri, qua scriptus est. Ad curationem tui corporis omnia explorata sunt, quæ cū rerum effectu † comperi, celeriter connexui. Nanque diligenti cura licet sum ma breuitate, comprehendi singula curationum genera, sicut proxime te interposito Cæsari nostro fecimus: quæ per te etiam æstimare poteris, sapientis enim ratio consilium inuenire consueuit. Omne itaque corpus hominū, uel pecudum aliorumque, ex quatuor humoribus constat: Sed p̃cipue

† Al. corpori.

D hominū, calido, frigido, sicco, & humido. Frigido continentur uiscera unde spiramus. Calido cōtinetur anima, qua viuimus, inde est q sentimus. Sicca sunt ossa, q̃ vires faciunt ad sustinendū laborē. Humidus est sanguis, quo alitur uita. Per ossa uero & uiscera uenæ currunt, q̃ sanguinē regunt. Sanguis animam, anima vitam sustinet, spiritus autem aer est; ossa verius munita uirtutem corpori præstant. Sanguis quando abundat, ualetudinē vitiat. Ex eo enim nascitur sanies, quā in vulneribus uidemus: nascitur ex eo pituita, quæ nauseam facit: nascitur ex eo bilis etiam acida, & amara, quæ dicitur mater morborum: Bilis enim ubi est, concitat calorem, & pruritum: pruritus perfricationem: inde fiunt dolores intestinorum: oritur etiam inflatio, qua corpus extenditur, ut rumpi uideatur. Sanguis autem ex nimio cibo nimiaq; potatione incipit abundare, & cruditate corrumpi, qui quando uagatur extra cursum naturæ, infert uitia corpori: & quacunque parte corporis incubuerit, uitiat, fatigat, & lædit: idem etiam aĩum uitiat, & inde os hominis incendit, incipitque exinde fœtere. At quando est integer sanguis, animam sine dubio confirmat, ut possit frigus, caloremq; fortiter sustinere. Quando abundat calor uel frigus, facit corporis languorem, uel malum generat odorem. Corpus enim hominis rationabiliter ex quatuor constat humoribus, sanguine scilicet & phlegmate, & utraque cholera, quæ dominantur in suis locis. Sanguinis uirtus est circa cor. Cholera rubra in dextro latere in hepate, qd̃ iecur uocamus, Cholera uero nigra in sinistro latere est in liene, qui grece splen dicitur. Phlegmatis autem alia

guratione stellarũ inæquales morbi sunt, sub oppositum aũt liberantur. Inæqualitas vero ita tibi E
statuatur, quocunq; in signo Luna extiterit, in eo ipsam imperiũ assumere: indicat.n. tibi ipsa stel-
la per singulos dies, vtrum intendetur an remittetur. Si vero in proposita decubitus constitutio-
ne Luna fuerit in geminis, & cõfiguretur ei quocunq; modo Mars, aut Sol, aut vterque, ac præci-
* Al maxima. pue si ipsa plena lumine fuerit, vel gibba vtrinque, feratur aũt ĩ magna* suo motu, erit q̃dem ægro
ti ea præsumptio, suam vt salutem desperet: & lachrymãtur, ꝙ tali statu sint: exiliũt autẽ, & sunt ĩ
loquendo audaces, simulachrorũ imaginationibus insilientes: quibus oĩbus augescẽtibus auge-
scit affectus. Interdiu aũt & stomachi est debilitas, & affectus circa meningẽ, vt fiant, & fractis vi-
ribus, & sine pulsu. Oportet ergo colligãdo, atq; fouendo curã gerere extremorũ, & cogitare op-
portunas esse sanguinis detractiones: iuxta autem signũ, & præcipue si ipsi appetant, adaugere
cibos: à coniunctione enim cognosces signũ, & soluere morbũ audies, si & stomachus validior ti
bi esse videbitur, & meninx ab affectu liberata, seruabuntur hi proculdubio. Quod si ab opposi-
tione morbus tendat ad incrementũ, & per ventrẽ tenuia reddãtur, proculdubio intereunt. Ma-
gnopere aũt cõducit, si, quæ consueta sunt, exhibeantur. Si autẽ beneficæ iuxta hoc signũ propo F
sitæ cõstitutioni cõfiguretur, ac si Luna, uel demat, vel addat, omnia quidẽ medicamina abdicare
oportet, regere aũt balneis simplicibus & placidis, & gestationibus, & exercitamentis, quæ per
manus fiunt, nam absque dubio seruantur. Quidam autem in ipso quadrato, morbo liberantur.

De configuratione Lunæ in Cancro. CAP. 6.

Ex manuscriptis. χολέρας. SI vero aliquis decubuerit, qñ Luna est ĩ Cãcro, & ei iũgitur Saturnus, vel ex opposito, aut
quadrato aspicit, morbi origo à balneis erit, & frigefactione. In thorace erit fluxio & tusses,
& corporis adstrictio, & febriculæ tenues ac malignæ. & pulsus tenues debilesque, & lateris
dolor. His igitur cõueniẽt calefaciẽtia. Quòd si benefica Lunã nõ aspexerit, morbo producto hic
obibit usq; ad diẽ quadragesimũ. Si autẽ benefica Lunã aspexerit, {ĩ primo quadrato} multis ue
xatus malis seruabitur. Si uero aliquis decubuerit, qñ Luna est in Cãcro, & cũ ea est Mars, uel ex
opposito, aut quadrato aspicit, morbi origo à vomitibus erit, & cholera, * ac stomachi subuersio-
ne. His igitur cõuenient frigefaciẽtia, & adstringentia oĩa. Quòd si beneficæ Lunã haud aspexe-
rint, in primo quadrato interibit: at si benefica Lunã aspexerit, in primo quadrato seruabitur. Si
uero quis decubuerit, qñ Luna est in Cancro, morbus erit ex uini ingurgitatione ac vsu immode
rato. Incipiet aũt à distentione, & eleuatione mẽbrorũ collaborantiũ: & ægri differendo declarãt G
locũ affectũ. Erit aũt a frequentioribus uomitibus, atq; abundantia bilis: Aegre igitur respirat, &
costas dolent, ꝓiectantes se ualde, ac uolentes frigido in aere esse cõtinenter, ut ẽt operimẽta ab-
ijciant, & circa artus dolentes frequentius exurgent, ꝑcipue ab opposito. Quare oportet non so-
lũ abstinere à frigida exhibenda, sed adhibere ẽt, q̃ valeant frigefacere, & discutere, ꝑcipueq; ĩ pri-
cipijs. Si vero Marti, aut Soli, aut utrisque, quocunq; aspectus mõ Luna cõfiguretur, erũt febres ꝑ
additionẽ, & augmentũ, & pulsus inæquales, aliàs q̃dẽ aucti, aliàs aũt attenuati. Quare sanguinis
detractio conducit, à quinto.n. gradu vsq; ad nonagesimũ hoc est quadratũ lateris, *successiui, &
maligni affectus cõsequentur. Quòd si nulla benefica complicetur, quousq; soluerit coniunctio-
nẽ, in neruoso patiuntur, & delirant acclamantes ac uociferãtes. Naturaliter aũt iuxta hoc signũ
in noctibus superueniunt affectus, Si aũt coniunctionẽ soluerit, & ad minora moueatur, ac bene-
ficæ copuletur, in periodicũ affectũ veluti quartanariũ delapsus seruabitur. At si maleficæ copu-
letur, mõ nihilominus periodico perdetur. Si uero in prædicta constitutione, nulla fuerit media
vsq; ad oppositũ, si Luna coniunctionẽ soluat, & tendat ad minora, seruabitur. At si a coniunctio-
ne ad maiora moueatur, malefica aũt media fuerit, Saturnus in q̃, vsq; ad oppositũ periclitatus ser
uabitur. Naturaliter aũt q̃ hoc in signo decubuerunt, morbis laborabunt, qui ægre intermittant,
atq; malignis: & q̃ illis conferre medicationes uidentur, aduersantur. Cõuenit aũt & vini exhibi- H
tio, & balnea, & cibi q̃ celeriter valeant distribui. Si uero in proposita constitutione Saturnus, aut
* Al Mercurius. Venus *configurentur, morbi quidem remittentur, ut ostensum est tibi, sed restabunt magis do-
lores in articulis annibusq;: quidam autem in pulmone, uel hepate retinent affectus: ita autẽ diu-
turnæ erunt ęgritudines. Si uero in hac figura Luna numeris demẽs moueatur, diu durãt affect⁹,
& nihilominus in affectu morientur. Quod si Luna augendo, & numeris addat, & lumini, ac Iup
piter quocunq; modo aduocetur, decumbent tamdiu, dũ Luna ad decimum à decubitu signũ de-
uenerit. Si uero nec a maleficis nec a beneficis aspiciatur, in ipso signo morbo liberabuntur.

Quod si beneficæ tantum atq; Mercurius quocunq; modo configurentur, usq; ad quadratum
ipsos soluunt affectus. Oportet ergo a frequentioribus balneis abstinere, conuerti autem ad exer
citamenta gestationesque, namq; hoc modo morbi mitigabuntur.

De configuratione Lunæ in Leone. CAP. 7.

† Ex manuscriptis. * videtur legẽdum Saturnus. SI vero quis decubuerit, quãdo Luna est in Leone, & †{Mars* cũ ea est,} uel ex opposito, aut
quadrato aspicit, morbi initium erit ex plenitudine, & cruditate. Erit enim in pectore, ac hy-
pochõdrijs dolor, & erunt intensæ febres, & caliditas in profundo, q̃ in superficie maior, & aluus
adstricta. His igitur omnia conuenient, quæ excalfaciunt, & relaxant. Quòd si beneficæ Lunam
haud aspexerint, usq; ad oppositũ interibit. At si bñficæ Lunã aspexerint, multa passus mala, ser-
uabitur,

A uabitur. Si uero quis decubuerit, quando Luna est in Leone, & simul cum ea est Mars, uel ex opposito aspicit, aut quadrato, morbi initiū à sanguinis plenitudine erit. Et erunt febres fluidæ, & pulsus debiles atq; abditi, & animi defectus, & appetentiæ collapsæ, & grauitas, & cataphora: & totius corporis languor, & cardiaca dispositio. His igitur conuenient constringentia, & infrigidantia cuncta. Quod si benefica nulla Lunā aspiciat, usq; ad nonum interibit. At si beneficæ eam aspiciant, post oppositū periclitatus seruabitur. Si uero quis decubuerit, quando Luna est in Leone quocūque gradu (hoc autem ipsum in alijs etiam signis aduertatur, licet ego de illis nō decernā) in horoscopo existēte Leone, erit morbus ab animali principio, & molestis laboribus, aut negocijs & alijs solicitudinibus. Pectus quidem erit ardēs, extrema autem frigentia, & causæ in capite erunt, & oculi cauati, & naris contracta, & uidebuntur siue pulsu esse ægrotantes, & morbum ostendent* diuturnum, & quantum ad plenitudinem, uiribus ualebunt. Oportet ergo e uestigio sanguinem detrahere (siquidem fieri potest) dum Luna in ipso signo mouetur, & præcipue quidem si inceperit ad maiora moueri: sin minus, usq; ad tertium: & extrema fricare, ac exagitare omnia, quæ sunt infra thoracē. Quod si Mars, & Sol, Lunæ addenti utrisq; nempe numeris ac lumini, con- *Aliter, non ostendunt.
B figurentur, cardiacus erit affectus proculdubio usq; ad quintum diem: sub quadratum uero latus *si cesset à numeris, aut etiam adaugeat, Saturno autem configuretur, saluus fiet. Si uero Iuppiter aut Venus Lunæ in decubitu configurentur, ubi ipsa Luna ad tetragonum uenerit, seruabitur. Si vero ipsa quoque sola numeris demens moueatur, saluus fiet. Vtiles autem fuerint ipsæ vini exhibitiones, & balnea, & post tertium aut quintum gestationes. Si uero in proposita figura, quando in decubitu Luna est in Leone, ac ad magna mouetur, uel lumini addit, Saturnus ipsi configuretur ac *Venus, vel beneficarum una, ea quidem, quæ sunt prædicta, usq; ad quadratum euenient, nihilo autem minus dolores in uesica erunt, & stomachi inflationes, uerum seruātur. Quòd si ea à coniunctione maiora percurrat, proculdubio seruabuntur. Quòd si propositæ figuræ Saturnus, & Mars, aut alius quispiam configuretur, ipsaq; borealem uersus tēdat, ubi ea ad oppositum venerit, morbi omnino solutio fiet. Oportet autem haud fouere, neq; in locis tenebrosis habere decumbentes, continenter uero longe à cupiditate retrahere. Est uero utile frigidam exhibere: & utiles cibi qui implere ualeant, non autem imminuere. Si uero ipsa Luna cunctis sit inconspecta ad magna autem moueatur, ubi uenerit ad oppositum, facta crisis commotione morbum soluet. Quod si ad minora moueatur, ægrotus, quoad illa coniunctionem sit prætergressa, inæquali mor- *Aliter, utero patiens, id est fuerit in medio tali.
C bo detentus, frequentiusque in morbum relapsus, seruabitur.

De configuratione Lunæ in Virgine. CAP. 8.

SI vero aliquis decubuerit, quando Luna est in Virgine, & Saturnus cum ipsa est, uel ex opposito, aut quadrato aspicit, morbi origo erit ex raritate, & cruditate uentris, & dolor intestinorum, & hypochondriorum inflammatio: & febres adstrictę, & in remissione, & intēsione inæquales: & pulsus abditi, crebriq; ac inordinati. His ergo conuenient calefacientia omnia, & relaxantia. Quod si beneficę Lunam non aspexerint, circa quadragesimum periclitabitur. Si autem beneficæ Lunam aspexerint, longum passus morbum seruabitur. Si vero aliquis decubuerit, quando est in Virgine Luna, & cum ipsa est Mars, vel opposito, aut quadrato aspicit, erit morbus a fluxu uētris, & in affectum uertetur dysentericum, & erit sanguinis fluor, ulceratioq; in intestinis, febres tenues fluidæ, & pulsus debiles crebriq; & collapsæ appetentiæ, & stomachi subuersio. Hisce conuenient omnia, quæ constringunt. Quod si beneficæ Lunam non aspexerint, trigesimo die interibit. Si autem beneficæ Lunam aspexerint, seruabitur. Si uero aliquis decubuerit, quando Luna est in Virgine erit morbus à dispositione cœliaca, doloribusq; ac inflatione uētris atque incipiēt ueluti ex ✝læsa coctione) alia quidem per uentrem acuta effluere, alia uero per urinas ferri uiridia ✝a m-plus.
D & maleolentia: præcipue uero punctiones tanquam in diaphragmate fiunt, ac stomachus resoluitur, totum uero neruosum collaborat, ab initio enim statim oculi sunt assidue uigilantes. Quod si ea ex minimo eriā cursu impulsa ad maiora moueatur, configuretur autem illi Mars, uel Mercurius, uel etiam Sol, delirabunt quoque loquelis impediti. Oportet ergo illis uti, quæ densare, & cōtrahere humida possint, inutilis autem frigidæ exhibitio, & omnis succus frigidus. Quòd si à quadrato ad maiora uertatur, accuratius à quocunq; frigefaciente arceantur, etenim usq; ad diametrum periclitati in affectum cęliacum, vel dysenteriam deuoluuntur, atq; ita protracto morbo, deficiunt. Si autem huic constitutioni Saturnus configuretur cum Mercurio, vel Venere, vel Ioue solo, nihilominus erit diuturnus morbus & splenici affectus, atq; renales, nisi quod etiam sic quoque protracto morbo, atq, illo afflicti, seruantur. Si vero aliquis decubuerit, quando Luna sola mouetur, neque aspicitur, siue addat, siue demat, siue quocunque alio figuræ modo se habeat, sanguinis fluxum patietur. Soluit autem hosce morbos Luna, circuitione peracta. Pallidi autem & coloris atri multo tempore ægrotantes fiunt, nihilo tamen minus seruātur. Si uero Iuppiter, uel Venus, uel Mercurius uel quilibet ipsorum, uel etiam omnes, in decubitu annuant, nihilo minus quæ sunt in uentre, fluxu laborabunt: in ipso autem signo usque ad quintum ægritudines soluūt. Oportet uero uini quidem usum indulgere, balneorum autem deuitare.

De

De configuratione Lunæ in Libra. CAP. 9. E

SI uero aliquis decubuerit, quando Luna est in libra, & Saturnus cum ipsa est, uel ex opposito, aut quadrato aspicit, morbi origo erit ex potu uini, & maxime ex crapula, si lumini numerisq; Luna demat fiatq; in nocte decubitus, affectus autem in capite, & thorace erunt, defluxus & tusses à principio, & in capite sopor, & ablatæ appetentiæ, & duplices intensiones, & continuæ febres, & †crebræ} atq; imbecilles. His ergo conuenient calefacientia omnia. Quod si cum Marte quoque eandem retinear figuram, proculdubio, in opposito, morietur. Si uero aliquis decubuerit, quando Luna est in Libra, & Mars cum ipsa est, uel ex opposito, aut quadrato aspicit, erit morbus ex sanguinis abundantia, & erunt febres intensæ, & elati pulsus, & mentis alienatio, & phrenitis, & insomniæ excessus, & in toto corpore inflammatio. His conueniet sanguinis detractio, ac omnia, quę ualeant habitum extenuare. Quòd si benefica Lunam nō aspexerit, in diebus decem interibit. Si autem beneficæ aspexerint, usq; ad oppositum periclitatus seruabitur. Si uero aliqs decubuerit, quando Luna est in Libra, causa erit ad extrema, dolebunt etenim ipsa, & ignea erūt, atq; eam, quæ in profundo est magis, caliditatem manifestabunt: statim uero soporantur, & ma- F
gis oculos tanquam ad somnum conuertunt, & absq; appetentia iacent. Ita ergo naturaliter in hoc signo morbi fiunt, in quo falluntur aliqui, †assiduū nutrimentum} causantes. Si uero quando ipsa mouetur ad minora, Saturnus, vel Venus, vel Mercurius, vel quilibet ipsorum accesserit, usq; ad oppositum* proculdubio in phrenitidem incidunt. Quare calefacere oportet, atq; uti ijs. quæ discutere queat, & repercutere, & asseruare inquiete, atq; custodia, ne forte aquam furtim bibāt. Ita enim quæ sunt in uentre excreta usque ad oppositum, morbi facient dissolutionem, nihilo autem minus in longiora, & inæqualia mala deuoluti, ueluti periodica, hoc pacto seruabuntur. At si solus Saturnus fuerit, peribunt. Si autem in prædicta constitutione magno cursu feratur, vsque ad oppositum ob febrium intensionem & remissionē †multa passi} seruantur. Si uero, quādo Luna est in Libra, Mars & Sol Lunæ* opponantur, causæ in capite erunt, cephalalgia, & rheumatismus, & hemicrania. Quod si Mercurius accedat, causæ erunt in oculis, suffusiones, glaucedines, pupillarum dilatationes. Oportet ergo ut plurimum sanguinis detractione uti: utiles autem & excretiones per uentrem. Sic uero diu perdurantes, nihilominus periclitabuntur, in eodem affectu manentes. Quòd si Iuppiter, aut Venus quocunq; configurationis modo complicentur, salui fiēt in eisdem affectibus manentes. Quod si ipsa haud aspiciatur, ac si decrescat, malignæ quidem ęgri- G
tudines erunt, & inordinati pulsus, qui difficulter comprehendi queant, nihilo tamen minus, ubi ad oppositum Luna peruenerit, morbum soluit. Hoc autem sciatur, in omnibus tropicis, & æquinoctialibus signis, malignas esse ægritudines.

†*Videtur legendū, pulsus crebri.*

†*Al. nutrimenti defectum.*
* *Al. quadratum.*

In manuscriptis quibusdam. συνδέσεις καὶ ἀνωμαλίας idest nexus, & inæquales affectus.
* *Additum ex antiquis.*

De configuratione Lunæ in Scorpione. CAP. 10.

SI vero aliquis decubuerit, quando Luna est in Scorpione, & Saturnus est cum ea, vel ex opposito, aut quadrato aspicit, morbi origo erit ab exulceratione, aut inguinum. aut locorum abditorum ad anum, vel pudendum. Quod si Luna numeris addat aut lumini, seruabitur ægrotus, ac pręcipue si beneficæ intueantur. Si uero aliquis decubuerit, quando Luna est in Scorpione, & cū ea est Mars, vel ex opposito aut quadrato aspicit, lumine autem deficit, ac numeris demit, maxime si beneficæ intueantur, in primo quadrato seruabitur, aut usq; ad oppositum: nam morbi erunt mites, & qui facile mutentur. Scito autem eandem esse rationem in omnibus signis, quādo huiusce modi figuræ inciderint. Si ergo aliquis decubuerit, quādo Luna est in Scorpione, morbus erit ab horroribus minimis. Hi enim cōtemnentes {morbos, atq; deambulātes,} augebūt affectus. Causa autem procatarctica erit in uesica, & partibus quę coxas interiacent, aut etiam ulceratio sedis. At tertium vero vsq; diem rectus febricitans, morbum augebit. Quod si numeris addat, & præcipue ab* opposiiione, & cum ipsa sit Mars, per Scorpionem, & ferrum in occultis locis noxam pa- H
tientur. Quod si Sol quoq; vnà fuerit ac configuretur, apostematum ad costas noxam patiētur. Si autem ad maiora uertatur (est autem hoc, {quando diuturnus Lunæ motus graduum est} circiter quindecim per longitudinem) noxam ad costas accipiens, & per vomitiones sanguinem, aut excretiones eijcient. Oportet ergo à frigidæ potu arcere continenter, & in quiete asseruare. Inutiles vero sunt clysteres, & quæ frigefacere queant cataplasmata, & sanguinis pèr cucurbitulas detractio: inutilia etiam balnea. Vbi vero Luna vsq; ad undecimum venerit, tum sic prætergredientes longos faciunt affectus, tum itidem periclitantur. Quòd si Iuppiter, & Venus unà cum Luna fuerit, aut configuretur, erunt quidem mala proposita, at mora protracta seruabuntur. Temporum autem, vel dierum quantitas à complicatione stellarum tibi innotescet, nam durant affectus vsq; ad earum aspectum. Determinatus enim est decubitus vsq; ad oppositum, prætergressæ autem oppositū diuturnas stellæ faciunt ægritudines. Si vero aliquis decubuerit, quando Luna est in Scorpione, & Saturnus est cum illa, aut configuratur, & minora percurrit, vel etiā ad coniunctionē fertur, proculdubio resoluētur: & deuoluētur in mala diuturna, veluti q defluxū circa pudēdū, aut proxima sedi loca patiuntur. Quòd si nulla benefica applicetur, aut configuretur, in ipsis interibit malis. Quòd si Luna ad maiora excitetur, & ei Saturnus configuretur, proposita quidē mala obueniunt,

Sunt in antiquis.

* *Al. coniunctione.*
† *Sunt in antiquis.*

A obueniunt, at protracta mora seruabuntur. Naturaliter autem iuxta hoc signum sunt inutilia balnea, omniaq; quæ possint fluxionem ciere.

De configuratione Lunæ in Sagittario. CAP. 11.

SI vero quis decubuerit, quando Luna est in Sagittario, & est cum ipsa Saturnus, aut opposito quadratoue aspicit, erit morbi initium ex humidiorum tenuiũq; & acrorũ rheumatũ* fluxione. Dolebunt autẽ articulos, & patientur febres, quæ cum rigore inuadunt, & assignationes erũt cum rigore, ac frigebunt extrema. Quando igitur Luna lumini numerisq; maxime demit, duplices erunt assignationes, & febres astrictæ, et abditi pulsus. His conuenient ea, quæ resoluunt, & calefaciunt. *Aliter συνδ στοιχ. constitutionē.*

Quod si benefica Lunam aspexerit, periclitatus seruabitur, ubi oppositum præterierit{ At si benefica non aspexerit, usque ad oppositum interibit.} Si uero quis decubuerit, qñ Luna est in Sagittario, & cum ipsa est Mars, vel opposito, aut quadrato aspicit, uel lumine eadẽ augescit, & numeris, ex plenitudine, & crapula instabilis erit morbus, & periculosus. Erunt enim continuæ febres, & intensæ & fluidæ, & cholerici* affectus, & uentris fluxiones, & debiles pulsus. His igitur cõ
B uenient frigefacentia cocta, & astringentia. Quod si maleficæ Lunam aspexerint, die septimo interibit. At si beneficæ eam aspexerint, usque ad oppositum periclitatus seruabitur. Si uero aliquis decubuerit, qñ Luna est in Sagittario, morbus à balneo erit, & frigido aere, & totum corpus rheumatismus infestabit, & erunt in facie pulsus, & gingiuarum* dolor & dentium: causa autem procatarctica in pectore erit. Quod si Luna minora percurrat, præcipue uero si ad Solem feratur, & cum illa sit Saturnus, vel Mercurius configuretur, erunt in pulmone ulcerationes, & in septo transuerso inflammationes, totumq; corpus erit inflammatum. Oportet autem adhibere uim habentia siccandi. Sunt uero etiam utiles sanguinis detractiones usq; ad quintum. Quod si etiam à decimotertio gradu ad decimumquartum moueatur, afflicti usq; ad quintum peribunt. Si autem Iuppiter, vel Venus propositæ constitutioni fuerint præsentes, futura quidem sunt ea mala quæ diximus, sed seruabuntur. Quòd si Luna ad maiora moueatur, & sola sit, seruantur. Si uero Luna ad maiora festinet, & illi Mars, & Sol configurentur, maxime quidem frigore, aut tussibus corripientur. Naturaliter autem iuxta hoc signum uigiliæ fiũt, & oculi mala intenduntur: fiũt ãt ualde parui pul-
C sus. Oportet uero fouere, & in obscuro loco habere cubantes. Balnea autẽ sunt inutilia, & uniuersa, quæ facile resoluunt. Si igitur beneficæ intueantur, periclitatus seruabitur. Quòd si Luna à beneficis aspicitur, aut ab una ex ipsis, morbi soluentur non admodũ uehemẽtes tacti, in opposito. *Ex manuscriptis.* *χολερικά.* *Al. aurium.*

De configuratione Lunæ in Capricorno. CAP. 12.

SI uero aliquis decubuerit, qñ Luna est in Capricorno, atq; tum numeris tum lumini demit, & Saturnus iungitur ei: uel opposito, aut quadrato aspicit, initium morbi à perfrigeratione erit balneorum, & rheumatis* tenuibus, & in thorace erit sensus grauitatis, atque in pulmone, tussesq; à principio, & assignationes cum rigore, & intensiones nocturnæ, & febres intensæ. His igitur calefacientia omnia conueniunt. Quod si beneficæ Lunam non aspiciant, uigesimo primo die moritur. Si uero eam beneficæ aspiciant, uiuet, quidem sed patietur longum in pulmone affectum. *Al. multis.*

Si autem decumbat aliquis, qñ Luna est in Capricorno, ac iungitur ei Mars, uel opposito aut quadrato aspicit, initiũ morbi à uomitu erit, & cholera,* uel corruptione,† vel{ tarda coctione. Morbus igitur erit periculosus & acutus, & neruorum contentio, & fluxus uentris, & in ano acrimonia,† & ulceratio.} His cõuenient oĩa, quæ frigefaciunt, & astringunt. Si ergo oõ aspiciat be-
D nefica Lunam, quinto aut septimo die interibit. At si eã benefica aspiciat, post septimum periclitatus seruabit. Si uero quis decubuerit, qñ Luna est in Capricorno, causa procatarctica à labore erit, & indigentia. Erit autẽ in dorso dolor, & horrorũ insultus, & insultuũ frequẽtiores assignationes, ut & secunda, & tertia fiat: & corporis totius pilorũ erectiones, & febres adstrictæ, & ordines interrupti. Hæc ego tibi frequentius propono, ut ex hmõi signis assequare, & cõijcias ęgritudinẽ. *χολέρας.* *†Aliter, ex.* *†In manusc. eo rũ loco, hæc sũt, & febres continuæ, & fluidæ, & debiles pulsus, & in thorace incendium.*

Quòd si numeris demat, frãgit ægrotis uires, & morbum adauget, & in loquela albos reddit, & cum tarditate sursum spectantes. Si autem Saturnus etiã cofiguretur, aut sit una, periclitantur q dem usq; ad oppositum propter febrium intensiones: at si benefica complicetur, seruant, ac diu perdurant in malis. Si uero in propositæ cõstitutione Mars, vel Sol configurentur, affectu quidẽ liberabuntur, sed in affectus periodicos incidunt, & ita seruantur. Quòd si Luna addendo, numeris augescat, sitq; ei præsens, vel configuretur Saturnus aut Sol augescunt mala usq; ad oppositũ, & cum periculo ægrotant. Si autem in quinto augescant, oppositum omnino non superabunt.

Si uero Luna fuerit cum Ioue, uel Venere,† vel Mercurio,} vel etiã utrisque, erunt quidẽ causæ propositæ, sed seruabũtur. Animũ ergo aduerte, naturaliter enim iuxta hoc signum morbi periculosi fiũt. Quare balneis oportet abstinere, frigidæq; exhibitione: adtgestationes uero seu lectos pensiles,} unctiones, atq; exercitamenta conuerti. *†Videtur uacaro.* *† In impresso μετεωρισμούς, in manuscripto αἰώρας.*

De Configuratione Lunæ in Aquario. CAP. 13.

SI autem decubuerit aliquis, qñ Luna est in Aquario, numeris addens ac lumini, & ei iungitur Saturnus,

turnus, vel ex opposito, aut quadrato aspicit, initium morbi erit à laboribus, vel insomnijs, vel itinere. Erit igit inæqualis in intẽsione, & remissione morb. & usq; ad oppositũ seruabitur, psertim si E

Ex antiquis co. benefica Lunã aspexerit. Si vero aliqs decubuerit, qñ Luna est in Aquario, lumini demẽs ac numens, & Mars iũgitur ei, vel opposito, aut quadrato aspicit, erit morbus { acutissimorũ affectuũ: & periclitatus seruabitur post nonũ diẽ, psertim si ẽt beneficę Lunã aspexerint. Si vero aliqs decubuerit, qñ Luna est in Aquario, erit morbus } ex pgressa aliqua causa bubonis oborti, vel exo-

† Additur ex manuscriptis. Sol. crea, aut ex pudẽdorũ dolore. Et ita febres erunt ardentes, & intensæ, & in primis incẽdiũ extremorũ, sitibundiq; ac frigidæ appetentes, & frequẽtius exurgentes. Quòd si ea p magna feratur, & configuretur, † vel accedat insup Mars, vsq; ad quadratũ mente pmutabitur. Vtiles aũt erunt sanguinis detractiones: itẽq; si nõ a frigidæ desiderio phibeantur, & si in luce decumbãt. Si uero ẽt ad maiora percurrat, vbi ea fuerit in quadrato, ac nullatenus fuerit morbus imminutus, vsq; ad oppositũ interibunt. Si aũt ppositæ constitutioni Iuppiter, vel Venus, vel utrique, attestentur, & ipsa Luna ad minora festinabat tpe, quo decubuit, vsq; ad oppositũ periclitatus seruabitur. Si vero

• Al. magna. Adduntur ex manuscriptis. lumini demat, & numeris, cõfiguretur aũt Saturnus, vel ẽt Mercurius insuper accedat, mala qdẽ eadẽ erunt, sed largos fluxus ad artus patientur: reddet aũt mala longiora, & hydropẽ aliquo pacto ostendet. Et si ẽt à media cõstitutione per minora moueatur, in ipso affectu morietur. Si uero Luna sub decubitũ per media* percurrat, q̃ qdẽ pposita est, causa erit, ubi uero diu ęgrotarint, seruãtur. { Si uero Luna à nullo aspiciatur, sitque cũ Venere, vel Mercurio, uel Ioue, in decubitu, ubi inęqualiter habuerint, à morbo seruãtur. } F

De cõfiguratione Lunæ in Piscibus. CAP. 14.

SI vero aliquis decubuerit, quando Luna est in Piscibus, ac lumini demit numerisque, & iũgit illi Saturnus, uel opposito, aut quadrato aspicit, morbi initiũ erit à balneis, & frigefactione, vel tenuibus fluxionibus. Extrema. n. crebro frigescent, & erũt cũ rigore febres, & assignationes duplices, & capitis constrictio, & punctura in mammillis, & dolor hypochondriorum, & pulsus abditi tenuesque, & articulorũ dolor. His conuenient cuncta, quæ calefaciunt, & quæ relaxant.

Quòd si benefica Lunã aspiciat, oppositũ ptergressus seruabitur: habebit aũt diu turnũ articulorũ dolorẽ. Si uero, qñ est in Piscibus Luna, numeris addens, & lumine augescens, Mars ei iungitur, vel opposito, aut quadrato aspicit, initiũ morbi erit a plenitudine, uini potu, & cruditate. Incipit. n. a die tertio augeri morbus, noctu aũt erunt intensiones, & thoracis ardores, & ratiocinatio-

opinionis. nũ interruptio, & phrenitis, & in capite constipatio, & febres ardentes, & sitis, & uini desideriũ, & pulsus elati. His conueniet sanguinis detractio, & oĩa, q̃ possunt habitũ demoliri. Si ergo beneficæ Lunã nõ aspexerint, in primo quadrato interibit. At si Lunã beneficę aspexerint, ubi oppositũ ptergressus fuerit, periclitatus seruabitur. Si uero qs decubuerit, qñ Luna est cũ Ioue, uel Venere, aut in opposito quadratoue, idq; si qs in quolibet signo decubuerit, usq; ad primũ quadratũ, G

A † Videtur hic deesse alterũ, seruabitur. B † Ex antiquis. C † Ex antiquis. uel oppositũ a †. b† At si maleficę Lunã aspexerint, nullo morbi ordine seruato vexatus, usq; ad oppositũ } seruabitur. Magnũ qd aũt in decubitu cõducit ẽt hora. Nã si beneficæ in horoscopo fint, vel cœli medio, Luna uero sit cũ maleficis, uel in opposito quadratoue, uitã tutabuntur. Si uero cõtra maleficæ in horoscopo sint c † uel cęli medio, } Luna uero sit cũ beneficis, ei officiũt, q decubuerit. Oportet igit optimũ medicũ mathematicæ qdẽ scientiæ meminisse, scrutari aũt diligẽter diẽ horãq; decubitus: & mundũ contueri, quo pacto habeat, nihil. n. fit sine mundi cõsensu. Si vero aliqs decubuerit, qñ Luna est in Piscibus, causæ morbi procatarcticę a balneis, uel frigida potione, erunt. Statim. n. neruosum patiẽ, & sunt circa stomachũ dolores, nudi aũt discurrunt, laterũ dolores, & spirant difficulter, & febres adstrictæ, & in profundo, & pulsus tenues cõphensuq; difficiles in assignationibus, quos tamen infra duas horas immutant, & tenuibus conuenienter ha- I

Ex antiquis. bent: & quæ circa ventrem, tenuia sunt, deinde vrinæ male olent. Vtiles autem sunt { adhibitę cucurbitulę, at inutiles } succi oẽs, qui infrigidant. Quòd si Luna a quadrato maiora percurrat, Saturno configurata, usq; ad oppositum periclitati seruantur. Si vero in proposita cõstitutione Lu-

*Al. Saturno. *ipsos. *Al. oppositum. na percurrat, Ioui* vel Mercurio, uel etiam utrisque, cõfigurata, erunt quidẽ causæ propositæ, ad* H hæc uero ventrem dolent: ac frequentius exoluuntur, ut sine pulsu fiãt. Quòd si a media figura* ad minora feratur, configurata Saturno, ne quidem quadratum* prætenbũt. Si autẽ Venus quocunq; modo complicetur, qui oppositũ præterierint, decidunt in dysenteriam, pallentesq; fiunt,

† Videtur addendum, quas diximus. ad pedes intumescunt, & carnes collabuntur: cum autem hoc pacto diutius uitã traxerint, nihilo tamen minus intereunt. Si uero currat ad magna, pariterq; Marti, uel Soli, uel utrique, cõfiguretur, causæ procatarcticæ erunt omnes † insuper tamen, & febres intensæ, & inflammatio in he-

† Addunt manuscripti, neq; balnea. pate, ac toto corpore dolentes, extrema aũt ardentia propter assignationes inuicem succedẽtes.

Conuenit ergo diętis uti, quæ ualeant nutrire: naturaliter. n. in hoc signo neq; sanguinis detractiones per phlebotomiam factæ † conducent. Quòd si nulla beneficarum complicetur, usque ad oppositum periclitabitur. At si Iuppiter, uel Venus aspiciat, uel ipsa Luna ad minora feratur, vsque ad oppositum ualde uexati seruantur. Vtendum ergo æqualibus remedijs, & quæ facilè adhibeantur. Si uero Iuppiter, uel Venus configuretur Lunæ, quæ & ipsa Marti, uel Soli configuretur, numerisq; addat, & lumini, nihil proderunt beneficæ, namq; interibunt.

De

A *De Partubus, casibus, & uulneribus: de Chirurgia eligenda, & uario eius euentu: de euentu tandem duorum, qui eodem tempore sint morbo correpti.* CAP. 15.

VOlo autẽ nihilo minus, & hoc te scire, ea quæ circa partus accidunt, & casus, & uulnera quæ repente fiunt, & quæcunq; his sunt similia, eodem modo esse inspicienda, quo in decubitibus ostensum est. Chirurgias uero, quæ ex delectu fiunt, & quæcunq; his similia sunt, nẽpe chirurgiæ in oculis, verbi gratia dilatationis pupillæ, uel suffusionis, uel glaucomatis, & quæcunque his sunt similia, tunc esse exercendas, quando Luna lumine ac numeris ad augmentum tendit, & ei beneficæ configurantur. {Reliqua uero, quando illa minuitur, uel beneficę complicantur, aggredienda & inchoanda. Vlceribus uero depascentibus, tumoribusque, medici adhibeant manum, quando Luna lumine deficit, & Ioui ac Mercurio cõfiguratur, magis autem, quando etiam hi horoscopum contueutur. Quando uero illa Soli coniungitur, uel coniunctionem soluit: uel à maleficis aspicitur: & uel est in Virgine, uel Capricorno, uel Piscibus: nemo incidat, nam quibus inciditur, detrimento afficiuntur. Quòd si cum Luna maleficæ quoq; horoscopum inspiciant, maxime autem Saturnus, nõ curabitur, id quod est incisum, nisi rursum incidatur.} Nosse autem oportet, cum augescit Luna, & numeris addit, & iunguntur ei Mars, aut

Ex antiquis manuscriptis adiecta.

B Sol, uel configurantur, consumi corpora illis, quibus ignis adhibetur: Cum uero illa minuitur, & numeris demit, atque ei Saturnus, uel Mercurius iunguntur, aut configurantur, cõsumi corpora illis, qui infrigidantur. Illud uero tibi adijcio. Quando duo eodem die, atq; hora decubuerint, hoc pacto considera, eorum ætates comparando. Atq; si Luna numeris demat, quando aliqui decubuerint, & configuretur Saturnus, aut Venus, * qui iunior est, prius conualescet, sicuti antea quoque dixi in superioribus præceptis, & ultra signi congruentiam, in opposito liberabitur. Qui uero est senior, periclitabitur, uel in alios affectus deuoluetur pro signi congruentia †: uel morbo diuturno detentus seruabitur. Quòd si Luna augeatur numeris, & lumine, & Mars, aut Sol configuretur, periclitabitur iunior post quadratum, & oppositum iuxta signi, in quo Luna fuerit, cõgruentiam. Sed si Luna beneficis, & in senioribus, & in iunioribus configuretur, iuxta ipsius signi congruentiam seruabuntur. Hæc ego tibi idcirco enarraui, ut hac ipsa considerandi ratione utens, nulla in re labi possis.

* *Al. Mercurius.*

† *Additur in manuscriptis & quo Luna fuerit.*

C

GALENI LIBER DE PARTIBVS ARTIS MEDICAE

CENSVRA.

Liber, qui nisi Galeni fuerit, eo tamen auctore dignus uidetur.

Nonnullæ Medicæ artis partitiones nulla methodo constitutæ. CAP. I.

D NON absque ratione mihi quidem, Iuste charissime, de partibus Artis medicæ dubitare uideris: quippe quum alios alio modo eas partiri animaduertas. Sunt enim quidam, quos possis audire secantes totam artem in pharmaceuticen, & chirurgicen, & diæteticen, idest in eam quæ medicamentis, & eam quæ manuum opera, & eã quæ uictus ratione medetur: & has deinde in alias, non tamen, ut omnes mox eodem modo has partiantur. Nonnulli uero in therapeuticen, idest in curatricem, & eam quæ hygiune, idest salubris appellatur. Alij & prophilacticen, idest præuisoriam, inter has in prima statim partitione introduxerit: sicut quidam & analepticen, quasi resumptiuam dixeris. Sed aliqui præter has, euecticam, hoc est eam, cuius munus est, optimum corpori habitum inducere. Sunt præterea qui istis omnibus gerocomicam, hoc est eam partem, quæ senes regit, annumerant: quemadmodum alij eam partem, quæ infantium curam habet, quam græci pædotrophicam uocãt. Alij uero præterea cosmoticẽ, idest decoratoriam, quam a fucatoria commotica græce appellata, diducunt. His autem non contenti quidam, prædictis partibus aliam quandam

dam exiguam quidem partem primæ statim sectioni addunt, phoneticen, idest vocalem appellatam: & hoc nonnulli ita indistincte proferunt. Alij vero distinguunt, atque ostendunt, tam illis qui vocem commodam capiunt, quàm illis, qui talē prout eorū natura exigit, o⁀us esse, ut non secus vocem, ac alias eorum actiones habeant. Hi tamen nunquam ad id deueniunt, ut sigillatim has huius artis partes prosequantur: nempe si hoc fecissent, non omnino à ratione hęc eorum partitio videretur esse aliena. Verum, quum partibus alijs neglectis, unius tantummodo meminerint, ipsi se ipsos videntur redarguere, quòd suam absque methodo, & ratione partitionem instituant, vtpote qui ne maximas quidem partes omnes attingant. Nam de harum ipsarum partitione in minores particulas, consentiunt omnes: sed Alij, ut ex his quasdam tanquam huius artis partes admittunt, ita quasdam omittunt: alias tamen præter has primæ partitioni annumerant, quemadmodum illi qui physiologicam quasi naturalium rerum inuestigatricem, ac etiam pathologicam quasi affectuum perscrutatoriam, dixerit. Alij uero & materialem istis addunt, & eam quam græci semioticen quasi significatiuam dicunt, & quidam causalem addunt ætiologicen appellatam à græcis. E

De Partitione Medicæ artis secundum Empiricos. *CAP. 2.*

EMpirici omnes fere in hoc conueniunt, ꝙ nimirū duplices secundū genus primas artis differentias constituunt: alias.n. aiunt finales esse, alias uero cōstitutiuas. Dū vero has particularum enumerant, non æque deinde inter se consentiunt. Ex ipsis.n. nonnulli sunt, q significatiuā ac curatricē dicunt esse finales: alij vero, salubrē: alij & decoratiuā, & uocalē illis ipsis addiderunt. At inter constitutiuas, eā ꝙ græcè autopsian appellant (& est eorū obseruatio, atq; memoria, ꝙ unūsquisque ipse inspexit) & pterea historiā, inter partes reponunt q̄ dē oēs, sed nō ita deinde omnes transitum similis, artis partē faciunt. Dū sigillatim & vnāquanque harū in partes minores secant, minime sunt vsquequaque concordes Empirici cū Dogmaticis. Et nimirū si qs ita oēs uoluerit medicinæ partes appellare, vt Romæ fieri consueuit, vbi in multa, & ad minima fere illas partiuntur, ut alios dentarios medicos vocent, alios auricularios, & eos & qui ani morbos curant, suo nomine appellant, in angustias multas detrudetur hæc eorum ratio: quanquam huiusce rei occasionem prę stiterit ocularjorum medicorum nomen, quod non modo nunc, sed iamdiu, impositum est. Porrò si quis oculorum solummodo sit futurus medicus, uon erit deinde absonum, quin & dentium sit alius, atq; ita etiam sigillatim cęterarum particularum omnium nostri corporis, ut sint tot subinde medici, quot sunt ipsę particulę: & pręterea suffusionum punctores, herniarūque ac calculorum incisores. Vnde mox, si ita liceat loqui, plures etiam sint futuri medici, quàm sint corporis particulę: pro quocunque enim affectu unus erit medicus. Nempe mirum uon est, si ars ea quę maxima sit, tot admittat sectiones, atq; etiam si in maxima ciuitate pro harum unaquaque statim aliquis repetiatur, qui inde medicus dicatur: neq; enim in exiguo quodam oppido posset quis sibi uictum parare, qui tantum suffusiones oculorum pungeret, aut hernias incideret: Romę vero & Alexandrię, prę mortalium in eis multitudine, possunt quemcunque alere, qui aliquam etiam ex his artibus, tantummodo profitentur. Vnde huiusce modi medici, urbes sępe mutare coguntur, ut idem tota (exempli causa) Gręcia illis afferat, quod alijs, qui in Italia sunt, sola Roma. F G

De simplicibus, & Instrumentarijs partibus humani corporis. *CAP. 3.*

VErum enimuero mihi operę pretium fore existimo, si sermonem ut ego sentio, ita instruero. Nam quales ex ipsa natura sint minimę artis particulę, iam primū dictū est. Reliquū autem est, ut m⁀x ex ponamus, quas oporteat minimas particulas appellare: id uero exemplo quodam explanabimus, quod uon erit à nostro proposito alienum, imm⁀ desumetur à re, quę nobis sit utilis proculdubio futura. Itaque vt in corporum nostrorum sectionibus particul⁀s oēs ad minimas usq; secundum speciem scrutamur, ꝙ etiam elementa sensilia appellamus: ita etiam artiū minimas oportet particulas inuestigare, quæ & ipsę sint sensilia elementa. Et quidem instrumenta sunt caput, manus, pedes, cęteraq; huiusce generis: sed horum dein sunt etiam suę partes, capitis inquam aures, facies, nasus, & collum etiam possumus inter partes capitis connumerare, & pręterea cerebrum, & ambas membranas, caluariā, arterias, uenas, neruos, & postremo cutem, quę omnes ex prima statim incisione inueniuntur. Harum uero partium quę libet in al⁀as diuid⁀tur particulas, de quibus omnibus abunde in administrationibus anatomicis actum est: quarumve ro ad pręsens negotium spectat, satis erit si uniuersas sigillatim proponendo, corporis sectionem ad elementa usque insinuauerimus. Arteria igitur, quantum ad eius rationem pertinet, dup⁀ici tunica constat: iam enim satis monstrauimus, quare uideatur ipsa triplicem, ac etiam quadruplicem habere tunicam. Porro ex eius tunicis, altera obliquas habet fibras, altera uero rectas: qua⁀ fibras non amplius in aliam quampiam speciem partiri possumus, quippe quę minimę, ac similiudę, specie sint. Nempe ea consuetudo est, ut partes illę, quibus actio quępiam demandata e⁀, quę vniuerso animanti, aut necessaria, aut apprime utilis sit, à nobis instrumenta, à grecis organa, appellentur: minimas uero illarum particulas, non hoc tantummodo, sed sensilia etiam elementa, H

appel-

A appellamus. Huius generis sunt fibræ, è quibus vnum quod ꝗ; instrumentorum contextum est, si
cuti arteriæ, venæ, nerui intestina, uentriculus, vterus, & uesica: hæc enim oĩa è tunicis constant,
quæ ex huiuscemodi fibris contextæ sunt. Ex his & fibris sunt membranæ, ligamenta, & caro tũ
ea quæ simplex est: tum etiã illa, quæ est vnicuiq; uisceri peculiaris, quamq; non nulli parenchy
ma appellant, quasi affusionem quandam dixeris. Et eundem ordinem cum his seruant, os, car-
tilago, adepsque, ac cætera quæ eiuscemodi sũt, ꝗ potest merito qs nostri corporis sensilia, ele-
menta appellare. Sed præter has sunt partes instrumentariæ, quas nõ erit malũ recensere, nimi-
rum arteriæ, venæ, nerui, lacerti, tendines, oculi, vterus, intestina, renes, ventriculus, lien, iecur,
pulmonesque, & cor, & cætera omnia, quæ huiusce ordinis sunt.

Exemplo partium nostri corporis Medicæ artis partium constitutio. CAP. 4.

PRo istius itaq; exẽpli similitudine, punctoriam suffusionem artem talem vniuersæ artis me-
dicæ partem existimabimus, qualis ea est corporis pars, quam instrumentum, seu (vt græci)
organum appellamus, cuius vnaquæq; particula ex proportione respondet sensilibus corporis
elemẽtis. Huiuscemodi uero partes artis, sunt, notiones illæ, quas nõnulli græce theoremata vo
cant: latini vero præcepta. Prima nanq; cognitio sc̃d'm speciem est illius instrumenti, ꝙ pungen-
dum est. Secunda est illius particulæ huius instrumenti, vbi pungere oportet. Tertia est mensuræ,
B quæ sit pro affectus ratione. Quarta conuersionem respicit. Quinta remotionẽ suffusionis è loco,
quem obtinebat. Sexta circa attrictionem uersatur. Hæ profecto sunt notiones vltimæ, minimæ,
atq; etiam simplices, quæ in alias simpliciores nõ amplius secari possunt. Nihil autẽ in p̃sentia re-
fert dicere notitias, aut notiones, aut sciẽtias, aut theoremata, vel p̃cepta, sicut neq; si partes di-
camus, vel particulas, uel portiones. Igit̃ ea sciẽtia, quæ de pungẽdis est suffusionibus his cõstituta
est particularibus sciẽtijs, quas nuper explicaui: uniuersa tñ tõ curandi suffusiones, alijs quibusdã
notitijs eget, & illis quidem duplicibus secundum genus. Sunt autem hæ, prima quidem præpara-
toria, secunda uero illa, quam apotherapeuticen græci appellant. Siquis etenim uelit aliquem re-
pletum plurimũ, aut prauis humoribus refertum, vel etiã secundũ caput dolentem, ad hmõi ope-
rationem deducere, is inflãmationes in membranis, quæ punctæ fuerint, facile excitabit, & vniuer
sum caput male afficiet: qđ ne fiat, arte præparatoria erit opus: cuius institutum est, corpus totũ
ab excrementis succisq; superfluentibus expurgatũ & vacuũ, atque ãt caput ab oĩ dolore immu-
ne reddere. Vnde & ea præcepta, quibus hoc agendum est, artis sũt elementa: quemadmodum &
ea, quæ ad id pertinent, vt post manuũ opus expeditum, oculus ab inflammatione, caput vero ab
C omni læsione custodiat̃. Et huiuscemodi præcepta sunt elemẽta artis medẽdi, hoc est vltimæ atq;
minimæ illius particulæ. Nimirum is sermo sit à nobis propositus in exemplum pro cæteris alijs
affectibus uniuersis, quorum scientia sigillatim cum inter partes artis ordinẽ obtinere uidet̃, quẽ
in animali pars ea, quã instrumentum appellamus. At definiri hoc exacte absq; labore nõ paruo,
oĩno non potest. Putabit enim facile quispiam, ꝙ eodem penitus modo se habeat notitia curan-
dæ inflamationis, quo illam se habere diximus, qua curandæ sunt suffusiones: & id ipsum & curã-
do ulcere aut fractura, aut erysipelate, deque alijs affectibus dicemus. Id tñ uerum nõ est, quia eã-
dem rationẽ inquã in animantis corpore pars ea obtinet, quam instrumentum appellamus, ean-
dem inquam curandæ inflãmationis notio inter artis partes obtinet, & quem ordinẽ oculus inter
animalis partes seruat, eundem ea cognitio, quæ curat lippitudinem, seu (ut græci aiũt) ophthal-
miam. Est vero ophthalmia inflammatio externæ oculorum tunicæ: sicuti peripneumonia græ-
cis dicta, pulmonis inflãmatio est: & pleuritis, membranæ costis prætensæ: vnde hi omnes affectus
inflãmationes quædam sunt. Et alia est ars curandæ inflãmationis generatim: alia vero eius, quæ
ex certa particula definitur: quæ male affecta sit: sicut etiam cum instrumentum communi qua-
dam appellatione dicimus, & cum de certo quodam & definito instrumento loquimur, aliqua in
D tercedit differẽtia. Sanè nos in libris de curandi methodo monstrauimus, aliam esse artem curan-
dæ inflammationis in vniuersum: aliã vero huiusce, quæ hanc particulam occupauerit.

Medicæ artis Partitio a corporis affectibus. CAP. 5.

AT Empiricus negat vllam esse generalem ipsius inflãmationis sc̃d'm se ipsam curãdi ratio-
nem: nulla tamen necessitas est impræsentiarum in his verborũ subtilitatibus versari. Sed
summatim dicamus, ꝙ posteaq̃ ars medicinalis est de morborũ curationibus, notitiæ curãdorum
morborum simplicium, atq; etiam mox compositorum, in primas principalissimasq; partes par
tiendæ sunt. Nos vero in eo libro, quem de differentijs morborum inscripsimus, quot sint morbi
simplices, quotq; compositi, monstrauimus. Quòd si non modo morbis profligatis ad medicina
lem artẽ pertinet corpora restituere integræ valetudini, verum (vt in alio libro a nobis ostensum
est) sanos tueri & seruare, alia quoque erit huius artis pars, Salubris appellata, quæ priori, curatri
ci inquam, ex opposito diuisa est. Et istius alæ quoq; sunt particulæ ipsa nimirum præcepta, qui-
bus singillatim omnium nostri corporis partium valetudo tuenda est. Sed si tertia etiam quædam
corporis constitutio reperitur, quam neutram appellant, necesse quoq; fuerit esse tertiam artis
partem, quæ Præuisoria dicenda erit: In hoc vero statu ij esse videntur, qui manifestam quidem

A species: nam utrobiq; ea constitutio, aut in habitu est, aut in habitudine. Salubrẽ nimirum constitutionem, q̃ in habitu est, illa pars sibi asciuit, quã salubrẽ appellamus: & istius præcipuas partes, euecticam sic ab eis dictã quidam ponunt, & analepticẽ quasi resumptiuã, & gerocomicã quasi senum custoditricem. Quæ uero ægritudines respicit habitu, uel habitudine, nominibus carent, quibus partes hæ medicatiuæ nominentur: ægritudines uero ipsæ quidẽ aut acutæ dicuntur, *Al. prodesse. aut chronicæ, idest longæ. Partium itaq; huius artis, aliæ quidẽ primæ ac proximæ sunt: aliæ uero sine quibus illæ minime esse possint. In his igitur prima est significatiua, cuius duę sunt partes, altera quidem præsentium cognitrix, altera uero futurorum pręsagatrix. Fieri enim nequit ut rationem affectum aliquem curandi reperiamus, nisi ille prius cognoscatur: neq; etiam (nisi terminus futuræ iudicationis pręnoscatur) rectè unquã curari poterit. Has autem partes necessario aliæ item præcedunt, utpote ea quæ omniũ particularũ statum exponit, ea uero dissectione comprehenditur: insuper uero & illa, quæ de earũ actionibus: ac tertio illa, quæ de earũ usu est uel utilitate. Verum & his sunt aliæ priores, ea nimirum, q̃ contemplationem elementorum corporis: ac ea quæ de iudicijs: nec non & illa, quæ de naturalibus facultatibus, q̃ & ipsæ ex sectione animãtium comprehẽduntur. Nimirum in tot tandẽ principia significatiua pars dissoluitur, quam diximus, ꝙ omnino curatiuam ac salubrem præcedat: quę oĩa seorsum suis libris exposita sunt. Verum enimuero est & alia pars pręcedens curatiuam, quam & significatiuæ annectunt: ea autem

B est, quæ omnes causas docet, tam salubres, quàm morbosas: quam materialẽ non nulli appellant. Hæc profitetur cognitionẽ causarum omnium, quæ his in primis constant, quę offeruntur, quę efficiuntur, quę uacuantur, & quę extrinsecus accidunt: horum enim omnium uires perpendit. Nos autem in libris de ratione curandi monstrauimus, quam hæc utilitatem arti præstant.

Partitio Medicæ artis ab uno corpore, quod illi subijcitur, desumpta. CAP. 8.

Haec itaq; est partiũ artis medicæ perscrutatio, ab ipsius prima maxime ac propria materia deprompta: sed quę ex scđ à materia, nec ita propria, hoc se habet modo. Corpus. n. humanum medicinalis artis scđ a est materia, ac (ita dixerim) per accidens, ea inquã ratione, qua sanitas & morbus istius corporis affectiones sunt. Nec mõ huius artis, sed naturalis ẽt philosophiæ materia hoc ipsum corpus est, & ipsius etiam per accidẽs, eo. s. ꝙ generationem subeat & interitum. Naturalis nimirum philosophia ea contemplatur, quæ generantur & intereunt: unde & ipsius prima materia generatio est, propter hanc deinde corpus etiam generabile nam & ob id corpus humanũ naturalis sciẽtiæ materia est, quia generationem subit & interitum: medicæ uero artis

C non hac de causa, sed potius q̃m morbis ac sanitati subiectum est. Vnde cum corpus humanum sit quodam modo artis medicæ materia, hęc ars pro ratione partitionis illius, ipsa etiam in partes suas secãda ueniet. At duæ sunt scđm genus primæ differentiæ, altera. n. circa elementares partes consistit, altera vero circa instrumentarias. At vero vtræq; tã elementares inquã, q̃ instrumẽtariæ, animalis particulæ sunt: & harum omnium affectus quilibet propria erit huius artis pars, quam superius, dum de punctione suffusionum ageremus, in particulares actiones subinde diuidi ostendimus: harum siquidem notitiæ sunt elementares particulæ totius huiusce artis, sicut in ijs, quæ medicamenta vniuscuiusq; complectuntur: & in ijs ẽt, quæ ad uictus rationem pertinẽt, illæ quæ vnumquodq; simplex respiciunt. Non modo autem partitio, quę ex huiusce materiæ sectione suboritur, ad vltimas vsq; & elementares artis particulas prouehitur, verum & cuius paulo ante meminimus. Præterea aũt & alio modo fieri hæc partitio potest. Nam fingamus nos †Al. corpori. velle vnum quodpiam morborum propositum genus ad vltimas vsq; particulas diuidere, prima tunc diuisio erit, ꝙ aut similaribus particulis accidat, aut instrumentarijs, vt in libro de morborũ differentijs à nobis monstratum est: altera uero, ꝙ harum deinde aliæ simplices sunt, aliæ cõpo-

D sitæ, quod in eodem quoq; libro ostendimus. Erit igitur necessarium, vt curatiua scientia minimas, elementaresq; particulas easdem habeat cum illis, quæ dictæ sunt. Si. n. exempli gratia, calidum aliquem morbum velimus curare, primum, quod cognoscere oportet, est ratio illum curãdi. Nimirum ꝙ contraria contrarijs remedio sunt, iam monstrauimus hoc commune esse & primum omnium: deinde uero, ꝙ id quod est primo gradu calidum, illi est adhibendum, quod frigidũ primo item gradu est: mox vero & calidorum morborum, atq; etiam medicamentorum refrigerantiũ gradus tenere oportet, quod in libris de medicamentis explicauimus. Vnde manifestum ꝙ vndecunq; quis partiri incęperit, si rectè huiusmodi partitio ad vltima & elemẽtaria theoremata fiat, peruenit tandem ad scientiam eorum, quæ dicta sunt.

Partitio Medicæ artis ab ys, quæ sunt secundum naturam, & quæ sunt præter naturam. CAP. 9.

Vt tamen res hæc exactius intelligatur, alterius quoq; partitionis, qua sępissime vsus sum, meminisse velim. Porrò eorum, quę circa corpus humanum sunt, alia pręter naturã sunt, alia vero scđm naturam: quę vero pręter naturam sunt, aut morbi sunt, aut symptomata. Sed istorum causę, si eorum quidem fuerint, quę secundum naturam sunt, oportet vt medicus scientiam habeat hęc ipsa tuendi: si vero eorum, quę pręter naturam, vt ea interimendi scientiam

habeat. Quo aũt modo hæc sint peragẽda, alibi à nobis expositum est. In præsenti uero qã est exa E
minandum id, quod propositum fuerat, eorum unumquodq; singillatim partiamur. Sed nos seorsum de his in alijs egimus: de morbis, inquam, in libro de morborũ differentijs, de causis itẽ in alio libro: quemadmodũ etiam in alio de symptomatibus: sed & sanorum dĩas in libris de salubri parte medicinæ: in therapeuticis quoq; facta diuisione & morborum, & symptomatum, & causarum, docui quo modo omnibus sit consulendum. Et nimirum per hãc etiam partitionem facile inueniuntur ea, quę prima & quàm præcipua sunt in arte, non esse alia ab illis, quę diximus: nec non & ea quæ secundum locum obtinent, & quæ & tertium, ut antea quoq; a nobis expositum est: oportet etenim & hæc ipsa partiri: quod si rectè fiat, oportebit partitionẽ tandem peruenire ad elemẽtares usq; notitias. Quòd autem uarie possit unumquodque, quod propositum sit, diuidi, nec uno tantum modo, dixere philosophi omnes, qui dialecticã maxime calluerunt: atque in primis Plato in duobus libris, sophista inquam & politico. Nihil igitur est cur ex multiplicitate partitionum turberis, si multifariam antiqui medicam artẽ partiti sunt: quin potius perpende si nihil sit prætermissum ex ijs, quæ occurrere possunt. Profectò quicunq; hæc obseruauerit, is suam partitionem modeste prosequetur. Veruntamen optimũ erit (ut etiã prius diximus) si initiũ à maxime propria sumpserimus materia, cui mox ex prædicta methodo alia addiderimus. F

GAL. ATTRIBVTVS LIBER DE DYNAMIDIIS.

* *Desideratur libri principium.* *

CENSVRA

In libris facultatum medicamentorum simplicium uberiora hæc, & absolutiora reperies.

Verum hæc est uirtutis demonstratio oĩum medicamentorum, quæ ad artis medicinę scientiã pertinet: quam si plenissime intelligent ij, qui artem medicinę profitentur, semper his adiutorijs & curis hoĩes adiuuabunt. Quòd si non negligens assiduitatem, & plenus huius disciplinæ & doctrinæ aliquo mõ fuerit, facile recipitur in *etatiam. Hi magis decipi possunt, qui doctrinã ignorant: qui quanto negligentiores fuerint, tanto magis periculum hoĩbus uicturis faciunt; permista & præposita, & non congruentia ualetudinibus, & iam magis uulneribus, medicamenta cõponũt. Ne igitur errore curantes frustrentur, experimento hanc doctrinã prius memoriæ commendare oportet. In principio ergo, omnium elementorum, uel humorum, atque urinarum, siue pulsuum, atq; phlegmonarum ferè, compositionem confectionem ad lauconem conscriptam. In secundo tibi clarissime Paterniane omnium pigmentorum intellectum & qualitatem & defectũ posui. Nunc uero dynamidiam eorum nominum exponere institui, quæ multis generibus & ex dissimilibus rationibus constat, sicut infra ostenditur. Sunt autem genera nominum & eorum effectuum hæc. Hypnotica sunt, quæ somnum uel * soporem faciunt. Peptica sunt, quæ digestionem faciũt. Eustomacha apta stomacho. Styptica quæ stringũt partes relaxatas. Lea sunt lenia, quæ leniunt asperitatem. Horectica sunt, quæ auferunt, fastidium. Collectica sunt glutinatoria: q̃ omnia soluta uel fluxa glutinant & alligant. Diuretica sunt, quæ urinam prouocant. Cathartica sunt, quæ uentrem & * uulnera soluũt, & purgant. Picta sunt amara, quæ amaritudine sua morbos, & humores expellunt. Drimea sunt acria, quæ nequitiam humorum uel morborum extinguunt. Glycea sunt dulcia, quæ aliquando purgant, & interdum acres humores indulcant. Thermantica sunt excalfactoria, quę calore suo omnem perfrictionem & strictuam calefaciunt. Psyctica sunt refrigeratoria, quæ omnem calorem & lassitudinẽ mitigant. Paregorica sunt, quæ mitigant, ne malũ erescat, non persanãt. Trachea sunt aspera, quæ *suffocata loca ulcerãt & exaspe rant. Staltica sunt, quæ carnes supererescentes uulneribus æquant. Catulotica sunt, q̃ cicatrices grossas comedendo ęquant & limpidant. Anaplerotica sunt, quæ cicatrices crassant: quæ altiora uulnera complent & limpidant. Metasyncretica, confirmatoria, quæ persanant. Malactica sunt, quæ omnem duritiem emolliunt, & soluunt. Toxica sunt uenena, quæ nocumentum inferunt mortis. Et hæc sunt, ex quibus medicamina sunt prodeuntia. Sanationes constant ex animalibus marinis, uel terrenis, herbis, vel seminibus, lignis, vel lapidibus, aut floribus, succo, uel lachryma: cætera omnia metallicis rebus constant. Omnium ergo qualitas & potentia quatuor modis probatur, uisu, tactu, odore, & sapore. Visus omnium similitudinem foliorum uel florum, & cuiuslibet materiam & colorem demonstrat. Tactus cuiuscunque rei mollitiem uel duritiem, ponderis, seu leuitatis æstimationem docet. Odore intelliguntur ea, quę odorata sunt, therman-

*Al. stuporem

*Al. uiscera.

A thermantica, styptica, austera & putrida. Sapore intelliguntur ea q̃ sunt amara, dulcia, salsa, acria, styptica, & lenia. Et nunc ipsã medicinã leuiter demonstro corporibus ex his oĩbus contrarijs prodesse: Et ex contrarijs sibimet vinci, vt ignis ab aqua vincitur, & ipsa aqua calore siccatur. Interdũ & calorẽ nimio maiori adhibetur, ut contrarijs esse possit. Sic ergo & oĩs causa contrarijs sibimet causis vincitur vel mitigatur. Consequens ergo est ratio, ut prius causam curandi intelligas, deinde causæ rationem reddas, postremo de curis dicã. Febres validæ stypticis, chalasticis, & paregoricis rebus mitigant: interdũq; & perfrictione, q̃n causa concepta fuerit. Similiter & oĩs causa valida curatur. Stricta & dura causa malacticis & metasyncreticis rebus curatur. Aspera causa chalasticis, & dulcibus, & lenibus rebus curat. Fastidia morborũ horecticis rebus curantur. Humores acres & salsi, amaris catharticis rebus & dulcibus indulcantur. Cancrosa causa stalticis, & catharticis, & acerrimis rebus, & igne curatur. Verrucæ, & extantia corporis, stypticis rebus curant. Difficilia uulnera & cicatrices crassæ catuloticis, & colleticis rebus curant. Alta, & caua uulnera, & limpida anaplerhoricis & lenibus rebus curantur. Dolores oẽs uetusti, & sanabiles metasyncreticis & malacticis rebus curantur, aut paregoricis mitigantur, aut igne peruruntur. Hæc quidẽ doctina cõplectens oĩa experimenta non debet medicũ latere. Quoniã si huic doctrinæ operã dederit, oẽs ualetudines & vniuersas imbecillitates humanorum corporum per hanc doctrinã salubri auxilio superare poterit. Igitur totius corporis medicamina ad tria rediguntur adiutoria, medicamentum, ferrum, & ignẽ. Quod.n. medicamento curari non potest, ferro curare tentes: q̃q; ferro sanari non permittitur, igne curari conceditur: quod autem nec medicamento, nec ferro, nec igne curari poterit, incurabile cogitabis, quia nulla cura iam superari poterit.

Al. prodesse.

B

GAL. ATTRIBVTVS LIBER ALTER

C

DE DYNAMIDIIS

CENSVRA.

Liber magna ex parte ex Aetio desumptus, erroribus tamen plurimis scatens.

De Quatuor humoribus.

Libellum, quem roganti tibi promisi, omni cura adhibita descriptum misi ordinatissimum tuæ salutis custodiæ: quem debebis ea diligentia intueri, qua scriptus est. Ad curationem tui corporis omnia explorata sunt, quæ cũ rerum effectu † comperi, celeriter connexui. Nanque diligenti cura licet sum ma breuitate, comprehendi singula curationum genera, sicut proxime te ĩterposito Cæsari nostro fecimus: quæ per te etiam æstimare poteris, sapientis enim ratio consilium inuenire consueuit. Omne itaque corpus hominũ, uel pecudum aliorumque, ex quatuor humoribus constat: Sed p̃cipue hominũ, calido, frigido, sicco, & humido. Frigido continentur uiscera unde spiramus. Calido cõtinetur anima, qua uiuimus, inde est q̃ sentimus. Sicca sunt ossa, q̃ vires faciunt ad sustinendũ laborẽ. Humidus est sanguis, quo alitur uita. Per ossa uero & uiscera uenæ currunt, q̃ sanguinẽ regunt. Sanguis animam, anima vitam sustinet, spiritus autem aer est; ossa verius munita uirtutem corpori præstant. Sanguis quando abundat, ualetudinẽ vitiat. Ex eo enim nascitur sanies, quã in vulneribus uidemus: nascitur ex eo pituita, quæ nauseam facit: nascitur ex eo bilis etiam acida, & amara, quæ dicitur mater morborum: Bilis enim ubi est, concitat calorem, & pruritum: pruritus perfricationem: inde fiunt dolores intestinorum: oritur etiam inflatio, qua corpus extenditur, ut rumpi uideatur. Sanguis autem ex nimio cibo nimiaq; potatione incipit abundare, & cruditate corrumpi, qui quando uagatur extra cursum naturæ, infert uitia corpori: & quacunque parte corporis incubuerit, uitiat, fatigat, & lædit: idem etiam aĩum uitiat, & inde os hominis incendit, incipitque exinde foetere. At quando est integer sanguis, animam sine dubio confirmat, ut possit frigus, caloremq; fortiter sustinere. Quando abundat calor uel frigus, facit corporis languorem, uel malum generat odorem. Corpus enim hominis rationabiliter ex quatuor constat humoribus, sanguine scilicet & phlegmate, & utraque cholera, quæ dominantur in suis locis. Sanguinis uirtus est circa cor. Cholera rubra in dextro latere in hepate, qđ iecur uocamus, Cholera uero nigra in sinistro latere est in liene, qui grǽce splen dicitur. Phlegmatis autem alia

† Al. corpori.

D

†Al.pulmone Pars in capite,alia in ſtomacho,alia in † veſica eſt.Sanguis calidus eſt.& humidus: cholera tubra E
amara,viridis eſt,& ſicca:cholera nigra acida,frigida eſt,& ſicca:phlegma frigidum & humidum.
Hæc oĩa in ſuis temporibus creſcunt:ſanguis ueris tempore,cholera tubra in æſtare,cholera nigra in autumno,phlegma in hyeme.Iſti humores dominantur ſiue per diem,ſiue per noctẽ:ſanguis dominatur ab hora noctis nona vſq;in horam diei tertiam: cholera rubra ab hora diei tertia vſq;in horam nonam:cholera nigra ab hora diei nona vſq;in horam noctis tertiam:phlegma ab hora noctis tertia uſq; in horam noctis nonam. Hi etiam habẽt reſpirationes per ſingulas partes corporis:ſanguis per nares,cholera rubra ꝑ aures,cholera nigra per oculos, phlegma per os, & per nares.Hi quatuor humores,per quatuor etiam dominantur ætates: phlegma cum parte ſanguinis in pueris dominatur vſque in annum xiiij: & exinde cholera rubra cum parte ſanguinis dominatur vſq;in annum xxxv.uel quadrageſimum:deinde à trigeſimoquinto, uel quadrageſimo anno magna pars ſanguinis dominatur uſq;in ſuam ætatem cum nigra cholera. Tales etiam faciunt mores in unoquoq;homine:ſanguis enim facit pueros moderatos,blandos,& formoſos: cholera rubra facit acutos,ingenioſos,& leues,macilentos,comedentes multum, & uentre ſolubiles:phlegma facit compoſitos corpore,uigilantes,& intra ſe cogitantes, & canos cito produ F
centes:cholera nigra facit ſubdolos,auaros,perfidos,triſtes,ſeditioſos,& timentes. Qui habẽt uirtutem calidam,dominantur in ſuperiori parte:qui verò frigidam,inferiori.Hi quatuor humores, pulſus ſuos habent:ſanguis facit pulſum plenum,& humidum:cholera nigra tardum & ſegnem: cholera rubra tenuiorem,aſpetum,percutientem:phlegma honeſtum,plenum,& æqualem. Iſti humores ſine ſe eſſe non poſſunt,ſed in omnibus habentur ætatibus : ſi unus ex his minuitur aut decreſcit,longam facit ægritudinem:ſimili modo,ſi augmẽtũ ç perit:& ſi imperitum medicum habuerit,qui nõ intelligat,ex quo humore fiat ægritudo. Scias autem chariſſime frater Mecœnas,quia ſi fuerit culpa ſanguinis ęgritudo,da ei frigida,& ſicca,& amara,quia ſanguis calidus, & humidus,& dulcis eſt;ſi uero cholera rubra,da ei frigida,humida, & dulcia, quia cholera rubra amara eſt,& ignea,et ſicca:ſi cholera nigra,da ei calida,et humida, & dulcia,quia cholera nigra acida eſt,& frigida,& ſicca:ſi ex phlegmate facta eſt ægritudo,da ei aſſidue dulce,calidum, & ſiccũ,
†Al.inſipidũ quia phlegma frigidum,& humidum, & †ſalſum eſt.Et quando hoc factum fuerit, perduces ad propriam ſanitatem ægrotum.Igitur ut facilius commodis fruamur,& incommoda uitemus per currentia uitia ſignis naturalibus cognoſcamus, cognitaque mortifera emendemus.

Ex Quibus membris Sanitas vel Infirmitas perpendatur.

QVatuor corporis partibus origo infirmitatis uel ſanitatis oſtenditur,capite,thorace, vẽ- G
tre, & ueſica,quæ ita oportet cognoſci.Homines ſani erunt,ſi urinam mane albã,ante prandium candidã,itẽ ante cœnam roſeam emiſerint:candida .n.vrina debet eſſe, ubi cruditas non eſt. Quod ſi mane mutauerit colorẽ,oſtenditur ſubeſſe uitiũ:quod autem genus uitij,ita intelligemus. Quando è capite morbus oritur, ſolet capiti dolor recidere uel temporibus. tunc ſupercilia grauantur,et tempora ſaliunt,et aures ſonant,oculi lachrymantur,nares repletæ
*Al. barbitiuæ. odorem non ſentiunt.Ergo quando ex his aliquid acciderit, caput purgari oportet hac ratione: Hyſſopi,aut coronæ, *burbulæ faſciculum unum ferueſcere facias, inde aquam continebis ore, vſq; dum caput calidum habueris, ut fluat pituita. Quòd ſi quis negligat eam,caueat epiphoras, aut dentium aut aurium dolorem:interdum etiam parotides naſcũtur,et uitia circa aures et cetui cem oriri ſolent:interdũ deſtillatio uuluę,aut grauitas:interdũ ulcera naſcuntur in capite,aut ca-
*Al.maxillæ. pilli defluunt.Qñ autem a thorace morbus oritur,incipit ſudate caput, lingua fit grauior, aut os amarũ,aut * mammillæ dolẽt,oſcitatio ſequiẽ ſine ſomno et quiete,grauitas et prurigo corporis aut dolor,brachia manusq;intumeſcunt, ſubitq; tuſſis arida. Ex his igitur quando aliq̃d acciderit,uitabis uitium ſi uomuerit,ſiue ieiunus,ſiue poſt cœnã,uel in balneo : plus enim prodeſt ſi ieiunus bilem proiecerit,eam enim dicimus eſſe matrem morborum. Sed qui uomere uolunt, et H
ſtomacho laborant, ſi decimo quoq;die abſtineant,omne uitium euitabunt : nãque frequenter
*Al.uertitur uomendo ſolet ſtomachus corrumpi.Quòd ſi ex uentre morbus oritur, hæc ſunt ſigna. Venter *uritur et turbatur, et ſentit dolorem,ut cibus et potus amara uideantur,genua ſubſidunt, lumbi grauantur,inter ſcapulas contrahitur, totumq; corpus particulariter graueſcit, tardantur, pedes,grauia ſunt crura,renes indoleſcunt,et incurrũt febriculam.His itaq; cognitis, prima eſt abſtinentiæ utilitas:tunc etiã medicamentis ſatis eſt aluum purgare,ut graue corpus leuamentis adiuuetur. Quòd ſi morbus magis premere uidetur, adijcies alterum diem in abſtinentia, ſi uires tamen patiuntur:ſin minus,quàm maxime leuiſſimum ſumant cibum,ſicut ouum ſorbile,aut aliquid ouo ſimile.Hæc qui neglexerint,fiunt cęliaci,torminoſi,dyſenterici;et naſcuntur tertianæ, et quartanæ:fiunt podagrici,chiragrici : morbus etiam in articulis accidere ſolet: quidam etiam fiunt amentes,quibus etiam ſolet ſanguis à naſo erumpere:oportet autem cuſtodire, et emendare uitium.In ueſica qui naſcitur morbus,hæc habet ſigna. Pleni uidentur, et cito ſaturi ſentiuntur:frequenter ſentiuntur inflationes uentris,et ſtrepitus : uidentur oſcitare nec oſcitant, ſed tantum os diducunt:ſequitur totius corporis ſtupor,ſomnus grauis, quaſi macri corporis fint.urina

liui-

A liuida & uix † erit: tumescit et uerenda, & inde calculosi fiunt. Hæc uitia sic emendant: Fœniculum, apium uino austero madefactum, uel et radices eorū cō teres cū uini cyathis duobus, & tantundem aquæ calidæ: uel dauci semen, & myrtæ pusillum tritum cū uini cyathis duobus, & tantundem aquæ calidæ: uel cicer album madefactū cum uino, ut supra scripsi, bibe uel radices asparagi, uel orobum erraticū, uel serpillum decoque in aqua uino mista, & bibe. Quòd si negligūr fiūt hydropici: sequitur & iecoris, renum, & uesicę dolor, fiūt quoq; calculosi, sequit. & stranguria, & uenter tumescit. Intueri autem oportet ægri uires, ut possit sustinere medicinā: ita, & febris cruditate careat. Sed et cataplasmata adhibenda sūt, q apta fiat capiti, uesicę cruditati, frigori, calori, prout tempus erit. Vti et oportet roseo aceto, oleo uiolato, & irino: & linguam asperam melle fricabis, vel menthæ folio: & reliqua diligenti medico permittenda sunt, quia morbus acutus est. † Al. legeritur

Prologus Libri.

QVoniam petenti tibi, corporis sani & imbecillis per urinam notas dedi, adieci et ad curationem rationis cōsilia. Nunc aūt medicamentorū compositiones adijciā, & unde nascātur, B corpori uitia: & si nata fuerint, quæ emendatio ad sanitatē perducat. Aduersus autem omnes impetus morborum duo sunt remedia certissima: primū est, ut decimo quoq; die à cibo, & potu abstineas, deinde postero die laueris, ciboq; firmo utaris: si sic feceris, oportet ut nihil uitij oīno accidat, perpetuaq; sanitate utaris. Altera res salubris est potus, qui lenitudinē cōfirmat: eius potionis compositiones habes per annos iam completos amicissime Mœcenas, qñ me cū Cæsare nostro morari * meministi, & hæc faciendo nunquam te in aliquo languore corporis decidisse, nec nostrum Augustum. Itaq; me tecum habebis, libellum meum legendo. Adieci et quod plenius tibi consilium præstare poterit petenti, qd' in ultimis leges dynamidijs. Sed expedit, ut crescentibus numeris Lunam obserues, qñ tollere, et qñ ponere velis curationem. Si itaq; nō feceris, et ad diminutionem Lunæ sustuleris, minus ualere scire te oportet: etenim maria per Lunam augentur, & imminuitur: cerebrū et et corpora hominum augentur crescente Luna: quando aūt Luna minuitur, ita quoq; unaquæq; earum rerum diminutionem sentit. Quæ licet recognoscas ex ijs hostijs, quæ quotidie immolantur, in quibus uides omnibus augeri et minui cerebrū per Lunā: ita quoq; in herbis, et cōponendis medicamentis. Sanè et totius anni dies tibi scripsi, p quos scias quibus rebus uti debeas, aut abstinere. Incipiamus ergo ab hyemis conuersione, q fit solstitiali die, i. C octauo cal. Ianuarij. Tunc incipit se diffundere humor increscens usq; ad conuersionē ueris. Vtendum est ergo calidis, et aperitiuis rebus illo t pe, et uino aliquatenus indulgendū. Sunt aūt dies in supredicta conuersione nonaginta tres. Nā incipit veris conuersio à duo decimo calen. Aprilis. Ex eo phlegma crescit, et sanguinis. Vtamur ergo bene olentibus, et acribus oībus. Corpus exercere et laborare debemus usq; ad ortum pleiadum, diebus, f.† xxvij. nam pleiades oriuntur sexto idus Maij. Ex supradicta igitur conuersione usq; in hanc diem fel crescit, et amaritudo eius augetur, ex quo febribus subministratur alimonia usq; ad æstiuam conuersionē. Vtamur ergo dulcib. venere, et uino parcius: labore nihilo minus exercitabimur. Sunt aūt dies isti à supradicta conuersione xxxiij. Conuersio uerò æstiua octauo cal. Iulij incipit. Tunc nigrum fel. i. melancholia augmenta suscipit usq; ad conuersionē autumnalē. Vtamur ergo frigidioribus, et dulcibus, et bene olentibus. A labore tunc corpus abstinebimus, sed à venereo usu cōtinere debemus, maxime diebus † xij. Conuersio autem autumnalis incipit sexto cal. Octobris. Tunc etiam fel crescit, et pinguis humor, i. pituita usq; ad occasum Pleiadum. Vtamur ergo acidis et acerbis, et parcius laboremus, et abstineamus à uenere. Sunt autem pleiadum occasus dies † xlv. quod est quarto idus Nouembris. Tunc crescit in corporibus hominum sanguis. Oportet ergo cibis leuioribus uti, et D uinum sanum sumere et à uenere non abstinere. Inde ad conuersionem hyemalem dies sunt xij. His ergo utere, et sanus transibis omne ætatis tuæ tempus, nec medicinis indigebis.

† Al. inuenisti

† Al. xlvii.

† Al. xv.

† Al. xi.

De Catharticis.

QVoniam quidem de naturalibus qualitatibus specierum, et ciborū in superioribus satis diximus, nunc de catharticis dicendum est, quæ diminuunt humores, quos auxerunt cibi incongrue sumpti. Sana habentes corpora laboriosum est purgare, etenim torsionibus et strophis grauissime affliguntur, et grauiter eos consequitur purgatio, et deinde citius deficiunt purgati. Oportet igitur aliquē purgare uolentem p̄extenuare et icidere pīgues humores, et potos adaperire, per quos accipiuntur, et extrahuntur humores à catharticis, et * crudos quidem et tenues humores à principio morborum euacuare oportet. Expectare autem oportet concoctionē i crassis et glutinosis humoribus, sicut est phlegma, et cholera nigra. Et in oībus prolixis passionibus, semper maturationem expectare conuenit. In acutis autem qñ mouētur humores, et circa initia purgandum est cū cautela multa: in motione etenim, et ductione, et cursu existentibus humoribus, timendum est, ne quod uiscerum debile existens natura, materiam moram recipiat, et maxime thorax. In quolibet autem membro infixos humores, sicut in phlegmonis uiscerū fit, purgare non oportet, antequam maturentur. "Quicunq; enim phlegmonas habentes, dicit Hippocrates, in principijs soluere tentauerint, nihil extendentis, et phlegmonem facientis auferent.

Vide. Ætium in lib. 3. c. 13. De purgatione ex Antillo.

* Al. serosos.

In 4. de Vic. rat. in morb. acu com. 4. t. 21. 7. 137. e

Non .n. conceditcruda passio, sed salubria, & morbo repugnantia deliquat:sicq;corpore debilitato præualebit morbus:qñ vero morbus præualet, honestum est humores educere. E Vtimur aũt catharticis in cephalæa,& scotomia,& hemicrania,& epilepsia,asthmate, & synãche, & orthopnæa,& in ischiadica,& arthritica, & podagrica, & nephritica, & in uesicæ, & matricis passionibus,si prolixæ fuerint. Similiter aũt qñ rheuma frequenter nocet auribus,uel naribus, uel oculis,uel stomacho,uel ori,vel omni superficiei,& neq;desiccantur ab alijs adiutorijs,neq;perse stare potest:solet.n.uentris purgatio rheumatismos stringere.Hic quoque ordinabo quo modo expurgetur melancholicus humor,post phlebotomiam,post retentionem hæmorrohidum.Ad expurgãdam vero & remouẽdã prolixã humorũ dispositionẽ vtimur cathartico in paralysi,& apoplexia,& atrophia,& in pessimo morbo qui caros dicit, & in grauitate permanẽte in aliqua parte corporis.Ad uero corporis restaurãdum habitudinẽ,utimur catharticis, & in prolixis febribus vel quotidianis vel quartanis,mania, melãcholia, ecstasi, cachexia,atrophia de malis humoribus facta,in elephantiasi, vel epilepsia quoque, scabie, & lepra,exãthematibus, satyriasi,in ulceribus multis spontaneis,& vix cicatrizantibus,& reumatizantibus:& ut abundantem,& molestantem educamus humorem,utimur catharticis in hydropico,& ictericho.Hoc quoq;ordinandum est de rheumatismis uentris,in qbus utimur catharticis. F Aliqñ etenim acet, & inutilis humor consident pelliculis ventris aut intestinorũ,similiter ut acria suppositoria,& acria clysteria commouens intestina,& ad desidendum conatum excitans. Vbi.n.est acredo, ibi attrahitur humor de membris in circuitu,uel de toto corpore. In his uero dignum est uti catharticis, ut talis humor expellat à toto corpore,& venter & intestina mundificentur. Vniuersaliter aũt catharticis utendum in robustis virtute,& promptis ad exercitia,stomachumq; robustum hñtibus, & multam inutilẽ materiam in corpore congregantibus.Nimis uero pingues, nimisq; graciles ad purgandum incongrui,multo abundantes sanguine,& frequenter deficientes,& uix curabiles, & cito uomentes p qualibet occasione,& pueri,& senes,& mulieres fortiter menstruosæ,& purum ualde corpus habentes,& qui bene c[...]uerint in diæta,& quibus ualde restringitur uenter scd'm naturam, sed & et in dysenteria,& qui leuiter apprehenduntur cœliaca, oẽs .n. cœliaca passione grauati ad purgationem sunt incongrui.Nunc igitur incipiendum est à pharmacijs choleram purgantibus.

De Purgantibus Choleram Rubram.

CHolagoga dicuntur,quę choleram rubram expurgant:quibus utendum est,si opus est omni tẽpore præterq̃ hyeme:in ætate quidem adolescentiæ & iuuentutis:habitudine aũt sicca & gracili,& nigra uel rufa:& in uiris magis,q̃ in mulieribus: & in ijs, qui frequenter cibũ corrumpunt:& in habentibus uentrẽ constrictum,& amara cholera abundantibus facileq; irascentibus,& urinas modice egerentibus,cibisq;utentibus calidis & siccis, in passionibus autem ictericis,hepaticis,spleneticis,pleuriticis,phreniticis,synãchis,mania,cephalalgia,ophthalmia,erysipelate,lepra,febrib.tertianis,& quib.cholera abundat. G His ita dispositis, notandũ ꝙ cathartica non simplici aliqua qualitate euacuant,ut per calorẽ,nã si hoc esset,oĩa calida purgarent,ut piper, sinapi:sed potius purgant proprietate quadã,eo q̃dẽ mõ,quo magnes ferrum trahit. Sed catharticorum quædã,quæ uentrem molliunt,tm̃ malactica dicuntur,de quibus superius diximus.Nunc vero de fortiter educentibus sermo imminet: quibus utimur aut ubi materiam per metathesim medicamur,aut induratum morbum commouemus,siue ut reficiamus corpus, & ad suam temperantiam conuertamus,aut humorẽ molestantẽ educamus.Sunt aũt ijs quidam modi misti, & compositi adinuicem.Purgantibus uero tempus est aptum ver magis,& maxime autumnus.

De Aloe.

Vide Aetium lib.eodem 3. ca.24.Itidem que de subsequentibus ordine simplicibus penè omnibus.

Aloe totum corpus non euacuat,sed cholerã in stomacho, uentre, & intestinis existentẽ educit perfecte & suauiter,cum suppositis scybalis,quæ nimis educit. Datur aũt capite grauatis propter fumigationes à stomacho frequenter ascendentes. H Datur aũt ophthalmicis ꝑp eandem causam:& ijs qui propter choleræ abundantiam sitiunt, & quibus lingua, & os facile desiccatur: & quibus stomachi fit subuersio,aut propter calorem, aut propter anxietatem, siue propter aliquã infirmitatem.Detur quoq;citrinis extra rationem factis:& ubi necesse est educere superfluitates: & clystere pro aliqua occasione intromittatur.Detur aloes drachmæ duæ,cum melicrato. Optimum autem erit siquis acceperit eum quotidie vespere,siue quod melius est,mane,quia uespere post cibum cibum corrumpit.Quibus uero insuauis est propter amaritudinem, cum succo corticis citri,uel brassicæ,uel cum terebinthina & melle cocto,orobicas confice pilulas,& da ex eis secundum quod opus fuerit. Est autem eustomachicum plus omnibus catharticis.

De Scammonia.

Scammonia cholerã rubram educit,stomacho maxime dolorem inferens,& insuauis,& grauiter olens,& ualde sitim faciens,& cũ oĩa cathartica cacostomacha præter aloen sint. scãmonia est præ omnibus.Abstinere igitur ab ea oportet debilẽ habentes stomachũ: leuissima.n.existens, facile ad corpus attrahitur,& de eo purgat,quod purgandũ non est:sed impeditur eius euacuatio frequenter à calore febrium, ut de superfluitatibus parũ educat. Danda est igitur in febrientibus

& cu-

A & eustomachis, & difficulter uomentibus, & non facile deficientibus. Dosis uero eius est † scrup. ij. siue plus, siue minus, secundum uirtutem: cui admisceatur sal, aut thymi cymæ, aut pulegij, aut aloe magis. † { quibus } detur cum melle, uel succo ptisanæ.

De Peplio.

Peplij semen aut cymæ in umbra siccatę detur scrup. iiij. in melicrato modico aceto asperso, educit enim choleram rubram, & nigram, & phlegma, & uentositates. Et sm̃ q̃ * Isaac dicit, maxime conuenit passionibus ex uentositate factis † { & melancholiæ. } In uitio splenis quoq; prodest, inflationibus prolixis & matricis, & coli, { & profundis rumoribus, qui fiunt in ventre. }

De Elleboro Nigro.

Elleborus niger purgat inferius cholerã rubeam, maxime, & nigrã de toto corpore sine molestia aliqua. Ideo febricitantibus non grauiter, sed in circuitu, & per longũ tp̃s, daẽ, & † { manentibus chronicis, } in cephalæa diuturna: utilissimus uisceribus, & matricis passionibus. Maxime uero eius uirtus est ad educendũ ex toto, siquid corruptiuũ sanguinis est admistum. Vnde utilis est ictericis diuturnis, & exasperationibus circa superficiem, ut est lepra, & impetigines & similia: ad elephantiacos quoq; facit. Dosis aũt eius est scru. iiij, siue plus siue minus. Tenuibus aũt radiculis prius aquæ infusis, deinde earum ablato cortice, & in umbra desiccato, diligenterq́ue trito, datur
B cum sapa, aut cum oxymelite: cui adiungitur causa boni odoris modicum petroselini, uel dauci, uel pulegij, vel satureiæ. Quòd si fortius uolueris facere, scammoniæ modicum adiunge.

De Purgantibus Choleram Nigram.

Choleram nigram educentibus utimur in melancholicis, & scotomaticis, & furiosis, & ijs, q * atrophia laborant, & qui se abscondunt, & epilepticis. Detur autumni tempore maxime.

De Epithymo.

Epithymũ igitur nigrã cholerã educit inferius. Dandũ ergo perfectis scrup. † iiij, cum sapa uel oxymelite & sale modico. Conuenit autem passionibus ex uentositate natis, hypochondriacis, & quibus hepar grauatur, & dyspnoicis. Similiter purgat illud superfluum, quod nascitur super fa turciam, sed debilius est.

De polypodio.

Polypodium choleram nigram maxime educit, & phlegma. Dentur autem radicis mundatæ scrup. vij. * Elixa eas in melicrato aquoso, uel Sole siccatas da comedendas ante cibum. Purgat quoque mediocriter in uiscello gallinæ, uel ptisana cocta.

De Pulegio.

Pulegium quoq; educit choleram nigram: & tragoriganum, † & pantheminum, quod leuitate modo dicitur & alixon, et alipon. } Dentur autem de unoquoque scrup. vj. Melius autem dan-
C tur cum aceto, & sale modico & aqua, siccata & trita.

De lapide Armenio.

Armenius lapis nigram purgat cholerã, & oẽ pingue & uiscosum. Ideoq; daẽ melãcholicis, & elephantiosis, & simil.b. & phreniticis, & asthmaticis. Dosis autem eius est scrup. iiij, siue plus, siue minus.

De Centaurio Minore.

Centaurium minus choleram pinguissimam purgat, et mucillagines. Et ideo prodest spleniticis, et ischiadicis. Bibitur autem elixatura eius. Sumantur quidem centaurij scrup. vi, aquæ cotylæ una, et bulliat ad medietatem.

De purgantibus Phlema.

Phlegmagoga dr̃, q̃ phlegma purgant: quibus utendum est in frigidis habitudinibus, et ætatib. et ęgritudinib. i pe quidẽ hyemis, ut in paralyticis, apoplecticis, rumentib. tumore * frigido, et qui multũ et frequenter pinguia phlegmata mingunt, et quib. phlegmata abundant in uentre et pectore, et stomacho, et mulieribus rheumatizantibus, et qui pinguia excreant, et fastidiosis, et ischiadicis de mucillagine articulorum factis, elephãtiosis, maxime aũt ijs, qui hydropẽ anasarcã patiuntur.

De Colocynthide.

D Colocynthis phlegma purgat maxime, et cholerã, et mucillagines. Vnde neruorũ eorũq; passionum ẽ purgatiua. Daẽ igiẽ utiliter oibus capitis passionib. et orthopnoicis, et ischiadicis, et arthriticis, et ijs qui in renib. et uesica diuturnã affectionem habuere: est quoq; utilis alijs passionib., q̃ fiunt ex materia uix extirpabili et dura. Danẽ aũt scrup. ij. de interioribus in melicrati cyathis, du ibus, debilibus aũt scrup. i. datur. Eligenda est aũt alba et mollis interioris colocynthidis pulpa nã sicca et denigrata inutilis est. Terẽda est aũt et soluenda diligẽter, et multoties cribrãda. Et q̃n ea uolumus, cum melicrato diligenter soluatur: nã enim anteq̃ infundaẽ, tenuissima uidetur, sed q̃n in melicrato infusa fuerit, tumescit ualde, ut nõ facile, credaẽ, q̃ cribrata fuerit: q̃ si sic bibitur, tumescunt eius partes recẽtes ĩ uẽtre et stomacho, et maxime in intestinorũ circulis, et reuosutionibus propter mollitiẽ: quæ acres existentes natura et demordentes, intestina ulcerant, quibus insederint, et passiones neruorũ inferunt, et strophos, et fortes torsiones. Vnde cũ multa cautela cũ melicrato oportet eam soluere. Quòd si mitius purgare uolueris, colocynthidẽ desu p aperi, et oẽ semen proijce, et solũ pulposũ absq; semine in ea relinque, et reple eã * elixatura, uel uino dulci, * sapa.

& ve-

† Al. drach.

† Al. quibus clanculum exhibere uolumus.

* Hippocrates.

† Al. quæ sane melancholiam auspicatur.

† Al laxis oedematis, quę fiunt in abdomine, furentibus. & hemicranicis.

* Al. legendũ est.

† Al. xii.

* infunde.

† Parthenion quod & leucant hemon uocatur.

* Al. nephriticis.

* laxo.

* sapa.

& veteri, & sic infundantur per diem & noctẽ: deinde colabis vinum cum pãno, & calefacies, & dabis bibendum. Optime quidem purgat ictericos, & habentes liuidas postulas in superficie. E

De Tithymalo.

Tithymalus educit phlegma & cholerã nigram. Danẽ aũt cymæ uirides in uasculo quodam ad ignem desiceatæ, & sic diligẽter tritæ. Misceanẽ aũt earũ scrup. ij. cũ polẽta & aqua, & sic bibãtur, nã siccæ comæ eius debiliores sunt. Cũ carieis aũt tithymali radix siccata in umbra reponatur: & qñ ea vti volueris, corticis ablati diligenter triti scrup. iiij. immitte in vino dulci ueteri, & sic infundi pmitte die & nocte: & p pãnũ colans calefacies modicũ, dabis ad bibendũ eũ uino. optime purgat. Succus aũt titbymali daẽ à quibusdã cũ caricis, uel cũ polẽta, stagones i. guttæ iiij. aut, v, sed multũ vlcerant linguã, & q̃ circa eã sunt, & uẽtri calorẽ inferũt maximũ. Sed, si vis benefacere, in fieu matura, & recenti, supradicti lactis. iij. guttas immitte, de lacte eiusdẽ ficulneæ secũdũ ut res sumentis, & sic da ad comedendũ. Et si uolueris seruare toto anno, poteris. Quacũq; hora dederis, facile purgat: sed tanquam de fortissimo cathartico obseruare, quoniam mirabiliter soluit.

De Isio.

Ision phlegma purgat, maxime cuius cortices siccæ & infusæ, ut prædictum est, in aliquo dulci uino da scrup. vj. Bene purgat quantumcunq; uolueris, donec anum aqua non laueris: sed cum panno lineo illum absterge: & quando tibi uidetur sufficienter purgasse, laua anum frigida aqua, F & extrema manuum & pedum in aqua mitte, & restabit fluxus.

De Elaterio.

Elaterium purgat nimis phlegma, & choleram. Dabis autem obolos iij. cum lactis confestim mulcti cotyla vna. Sed eligendum est, quod uiride sit in colore, & leue, & non uetus.

De Cocco Cnidio.

• serosos. Coccus cnidius phlegma purgat & choleram mediocriter, sed magis * crudos et aquosos humores. est enim igneus & acutus. Dantur autem grana xxx. si vero leuius purgare uolueris, dentur grana xx. vel xv. Deutur autem sic: quod interius est ex granis, cum polenta teres, et uino, et da ab bibendum: et postea modicum olei rosei uel melini sorbere facias, ne fauces exutas. Ideoque melius est ex eis cum melle cocto catapotia formare: quia aquosos humores magis purgat. Inter aquosos purgantia est magis habendum.

De Agarico.

Agaricum purgat phlegma et choleram, sed mediocriter. Dabis ʒ. ij. cum melicrato uel oxymelite. Est autem cacostomachum: et quia leue est, superiora petit. Sit autem albissimum, et facile, et non ualde lignosum, neque robustum. G

De Cnico.

Cnicus idest semen croci hortensis siue hortulani, purgat phlegma, sed non fortiter. Tritum ad ʒ. ij. et in viscello gallinæ, uel ptisana mistum, et colatum, sic bibitur. Quidam autem quod interius est cnici accipiunt, et terunt cum amygdalis, et aniso, et melle: et catapotia formantes seruant ictericis utilia quidem, sed leuiora.

De Lathyride.

Lathyrides i. cataputia, purgant phlegma magis. Dentur de maioribus grana xv. de minoribus xxx. et amplius purgari indigentibus: diligenter, ut mandant præcipe. Ijs uero qui multa euacuatione non indigent, integra da bibenda, maxime, si patientes fuerint cacostomachi.

De Aristolochia.

Aristolochiæ rotundæ semen siccum, tritum ʒ. i. bibatur cum melicrato: phlegma purgat, et choleram: est autem eustomacha.

De Linozostide.

Linozostis i. mercurialis, si elixetur, et sola folia comederis, sufficienter stercus expellit.

De Cucumere Agresti.

Cucumeris agrestis radix, obolis duobus cum melicrato bibita, educit phlegma sufficienter sine molestia, et stomachum non euertit.

De Styrace.

† Al. ij. Styrax pinguis et flauus datur ʒ † i. cum terebinthina mensura æquali in catapotijs, et phlegma satis educit. *De Thymo.*

† Al. drach. iiij. aut iij. Thymi cymas cum floribus teres cum oxycrato, et sale modico, † {ʒ. x. aut minus:} et expurgat sine molestia satis phlegma et choleram.

De Cyclamino.

Cyclamini radices solutę ʒ. iij. aut iiij. secundum uirtutem, cum hydromelite bibitæ, purgant phlegma et choleram, maxime autem per sudorem. Ideoque bibentem oportet iacere, et cooperire, et calefacere corpus, ut sudoris exitum adiuuet.

*De * Allio.*

† Al. scordio. Allij drach. iiij. solutæ, et cum hydromelite bibitæ, phlegma educunt.

De Cha-

A *De Chamæpity.*

Chamæpityos tritæ ℥.ij.cũ ficubus uel cũ melle cocto sumptæ ĩ catapotijs, educunt phlegma.

De Bdellio.

Bdellij arabici clari atque flaui. ℥. iiij. solutæ cum hydromelite bibãtur, & phlegma purgabũt. Proprium autem est oculis rheumatizantibus.

De Radicibus Oliuæ & Pyrethri.

Oliuæ radicum corticum. ℥.i.cum vino vel aqua sumpta phlegma purgat. Similiter pyrethri radicum oboli viij. cum aqua & ligdos semine scrup. iiij.

De Galla.

Gallæ quoque grana xl. excoriata comeduntur, & similiter operantur.

De Hydragogis.

HYdragoga dicuntur quæ aquosos expurgant humores: quibus vtendum est in hydropicis, & mulieribus molestatis per longum tempus ab * aliquo fluxu, * rheumatizantibus. *Al.albo. *Al.rheumatica ulcera habentibus.

B *De Squama Aeris.*

Aeris squamę. ℥.i.sed in melicrato data, non solum aquosos humores, sed etiam phlegmaticos educit. Quædam uero prędictorum phlegma educunt aquosum, ut coccus cnidius, & cnicus, & linozostis, & agrestis cucumeris radix, quæ hydropicis est utilissima.

De Euphorbio.

Euphorbium, phlegma educit, sed maxime aquosum, Acutissimum autem est nimis igneum, {& cholericum} ideoq; colicis datur, & uentres frigidos habentibus: alios uero fortiter turbat, sitimq; validam infert: sed admisce ei aliquod odoriferum semen. Dabis ex eo iij. obolos cum melicrato: melius autem est cum melle cocto catapotia formare ex eo.

De Chamelæa.

Chamelæa cocta in mulsam & bibita, aquosa magis expurgat: purgat quoq; phlegma & cholerã. Mitte autem ex ea. ℥.v.in duabus cotylis aquæ, & coque ad * quartam: in fine autem coctionis supermitte, mel mediocriter, & parum coque, & colans da in potum. Quidam uero erũt ualde chamelææ. ℥. † i, cymarum absynthij duplum, & cum melle conficientes formant catapotia. *Al.dimidiũ. † Al. ij.

De Ammoniaco.

C Ammoniaci, thymi ana, mistas. ℥.iij. in melicrato bibe: aquam educunt. Quidam spleniticis illud dant eum acetoso melicrato. *De Sambuco.*

Sambuci radices corticum succus bibitus. ℥.ij. aquosum humorem educit.

De purgantibus Sanguinem.

SAnguinem uero purgant, porri capitati succus.i.eius quod dicitur aratillum: mercurialis quoque, albæ uiolæ, agrestis malua, & saluia.

Ratio Quorundam conficiendorum ac prius

De Opio.

OPium sic fac. Mense Iulio papaueris uiridis folia teras per linteolum extorquens: semen ipsius papaueris uiridis teras, & ipso iure miscens coque ut spissum fit, & ad Solẽ siccabis: & serua: illud est opium. *De Omphacomelite.*

Omphacomeli sic fac. Reci. botros mundos nõ maturos nec acerbos, & repone in umbra, ut possint suę humiditatis aliquantulum deponere: deinde exsicca, & mitte de ipso succo partes iiij. & mellis despumati partem unam, & mitte in uase fictili & gypseo cum calamo perforato, & suspende ad Solem per dies quadraginta. Valet ad crassas uentositates rheumatizantes, ad fastidiũ,

D & debilitatem stomachi, flaccida corpora confirmat, & maxime quæ syncopim patiuntur.

Alia Confectio eiusdem.

Omphacomeli sic fac. Vuæ non maturę succi partes ij. mellis partem, in uase duplici coque, donec densior liquor ipse fiat, & utere.

De Oesypi Ceroto.

Oesypi cerotum sic fac. Ceram, axungiã sine sale, colophoniam, ius lanæ, uetus oleum, añ li. ß. iuris fœnugræ. unc. vi, adipis anserini & pullini, añ unc. i: coque oleũ cũ iure lanæ, & fœnugræci, diligentissime, donec ad mẽsurã olei veniat. Iterũ pone ad focum, additis suprascriptis speciebus.

De Iure de Lana.

Ius uero de lana sic fac. Lanam succidã in aquã multã pone ut molliatur, diebus sex: septima uero die coque, & ipsam pinguedinẽ desup collige suprascripto penso, & exinde cõfice cerotũ.

De Hydromelite.

Hydromeli sic fac. Mellis optime despumati libras xx. succi cydoniorum libras v, aquæ fontis libras xl, misce diligenter in uase fictili tenui & picato, reconde, & claude: & mitte ad Solẽ sub tecto diebus xlv. hoc est ex die calendarũ Iulij usq; in iiij. idus Augusti. ita ut intra quinos dies uas conuertas, ut partes quæ quinq; diebus fuerunt superiores, fiant infimæ. Hoc genus poculi uino uetusto melius redditur, ut nescientes quid bibant, putent se optimum uinum bibisse.

De Ga-

De Gariophyllato.

Gariophyllatum ad catarrhum sic fac. Gariophyllos, zingiber & piper tere, adde uinũ, & paucum mellis, & pone ad focum ut bene ferueat: deinde pone in cuppa lignea radicem apij, petroselini, libystici, costi, fœniculi: & super illas herbas in ipsa cuppa mitte gariophyllatum feruentem: & tandiu ibi sit, donec temperetur ut bibi possit: per dies tres, mane & sero hoc facias. E

De Chalcocecaumeno.

Chalcocecaumenõ sic fac. Limaturã de cupro in ollã rudẽ mitte, adde acetũ in ipsa olla gypsea de argylla: & mitte in foco, vt intus: & foris ipsa olla rubra fit quasi focus: tolle à foco, & mitte intus fusticulos paruos, & ipsam ollam ad Solẽ mitte usq; dũ refrigeretur: & illud est chalcocecaumenon. *De Amylo.*

Amylum sic fac. Mitte frumentum mundum in aqua per noctes, & dies tres, & per singulos dies aquam renoua: postea in pila macera: adde aquam, & per linteum extorque in concha, & dimittas residere: & tunc ipsam aquam diligenter expurga, ut imum non moueas: quod remanet ad Solem sicca: & hoc est amylum.

De Cerusa.

Cerusam sic fac. De plumbo fac tenues laminas, & mitte in uase operculato aceti modiũ medium, & super acetum mitte ipsas laminas plumbeas, ita ut acetum non contingant: tunc ipsum uas gypsa ut nullum spiraculum habeat: ibi maneat diebus xv. postea tolle laminas, & rade pulperem, quem ibi inueneris, & erit cerusa. F

De Aerugine campana.

Aeruginem campanæ sic fac. Laminas de cupro tenues facias, & sicut de plumbo diximus ad faciendam cerusam, facias, & habebis æruginem campanæ.

De Medulla Ceruina.

Medullam ceruinam albam sic fac. Frange os cerui, & tolle medullã, & dimitte manere in uino horis quatuor: de ipso uino tolle. & in aqua mitte, & manibus macera donec alba fit: fac tortellos inde, & repone, & utere. *De Sapa.*

Sapam sic fac. Musti de peculo. 3. xv. tolle, cydonia integra viij, caricas xv, dactylos iij, anethi ramorum M.i, fœniculi similiter, apij similiter: coque ad tertiam: & quando refrigeratum fuerit colã, & repone in uase fictili & picato.

De Careno.

Carenum sic fac. Musti dulcis modios xx, mellis vnc. x, cydonia partita xx. poma similiter, pulegij M. v, cannabis rad. M. i. cyperi M. iij, apij rad. & seminis M. i. scariolæ ramorum, & seminum, petroselini ramorum & se. costi hortulani, radicum fœniculi, radicum lybistici, aã M. i: hæc omnia coque ad medium, & refrigeratum repone in uase picato. G

De Hydromelite.

Hydromeli sic fac. Musti dulcis modios x, balsamitæ siccę M. iij, cyperi rad. M. iij. petroselini radi. fœniculi radi. apij radi. libystici rad. ana M. iij, nuces pineas integras v, cydonia partita xij: coque ad medium, postea cola, & adde mellis cocti modium i: commisce bene, & quando refrixerit, repone in uase fictili picato.

De Garo Cathartico.

Garum catharticũ sic fac. Polypodij pul. lib. i, piperis al. gra. 50. diagridij unc. i, gariophyllorum cochlearium i: terens commisce cum melle, & repone in uase uitr. deinde accipe ad quodcunque uolueris cochlear i, vel ij. secundum uires: maxime humorem educit melancholicum.

De Lycio

Lycium sic fac. Prunellas de caprifolio collige mense Septembri, & tere, per linteumq; extorque, & succum eius ad Solem in concha sicca, & erit lycium. H

De Acacia

Acaciam sic fac: Mense Septembri prunellas ex nigra spina tere, per linteum extorque, succũque eius in uase argenteo siccabis, & erit acacia.

De Flora

Floram sic fac: Cerusam tritam cum oleo & cera modica coque in uase cupreo aut æreo; cataplasma ubi necesse est apponere, celeriter corium adducit.

De Ptisana.

Ptisanam sic fac. Mitte hordeum pinsitum in ollam rudem, cum aqua bene coque, per linteũ extorque, cõdias de sale, butyro aut oleo, cum pipere & cinnamomo modico: repone & utere.

De Chalcidio

Chalcidium sic fac. Aeris florem in aceto uehementissime subigito, sicca ad Solem, fac puluerẽ & utere. *De Opopanace.*

Opopanacem sic fac. Herbam uirgultam, & radicem panacis, siue meu, tere: extorque succũ eius, in Sole siccabis, erit opopanax.

De Om-

A *De Omphaco.*

Omphacum sic fac. † {Acinos expressos} accipias, carnes ipsas, & nucleos in Sole siccatos tunde, fac in puluerem, & erit omphacum. † Al. acidas oliuas.

De Diagridio.

Diagridium sic fac. Mense Augusti collige herbam tithymali, & eius radices pinse: ius ipsius, id est lac in uase argenteo mittas, ut coaguletur sic ad Solem diebus vndecim: & pro necessitate, quando opus fuerit, vtere.

De Aphronitro.

Aphronitrum sic fac. Nitri partes ij, & saponis j, distempera cum prima gutta saponarij: factisque truchiscis ad Solem pone.

De Polenta.

Polentam sic fac. Hordeum quando cœperit habere quasi lac, mitte in furno: & quando desiccatum fuerit, paleis munda, & fac farinam.

De Elaterio.

Elaterium sic fac. Succum cucumerum agrestium non maturorum exprime, expressumque
B super plenum uas aquæ infunde, & quod supernatauerit collige, & ad Solem sicca.

De Resina frixa.

Resinam frixam sic fac. Rec. resinam pineam, in ollam missam durissime coque, & sic proba si est frixa: Gutta posita in marmore si infrigidata puluerizetur, tolle ab igne.

De Aqua ignita.

Aquam ignitam sic fac. Rec. salis lib. ij, sulfuris uiui, tartari, añ. unc. † i. vinum forte, & fac. ad disciplinam aquæ rosatæ. † Al. iij.

De Hydrelaeo.

Hydrelæon sic fac. Rec. partes ij. aquæ, & iij. olei.

De Hydromelite.

Hodromeli sic fac. Rec. partes ij. aquæ, & iij. mellis.

De Posca.

Poscam sic fac. Rec. aquæ partes ij, uini tres, & coquantur.

De Cephalaea.

SI quis cephaleam patitur, & unũ de brachijs tumuerit, vel caput, & ex utraq; parte, seu sinistro oculo signũ apparuerit ĩ modũ lẽticulæ, moriturus erit. Si uero ex nullo alio signo mo-
C riturus est, demus ei hæc antidota, esdrã. s. uel philoniũ, hierã picram, blancam. Et puluis fiat ex spica nardi, & squinantho, & ammoniaco, & succo tithymali virginalis & interioris: & opium, & semen papaueris. & flores centaurij addantur, ex nullo magis, sed æqualiter ex omnibus fiant: & diagridij unc. j. his oĩbus in puluerem redactis, dabis scrup. j. cũ uino calido: & anethino ac rosaceo oleo ꝑfunde caput. Itẽ Esdræ potio cũ vino calido tẽperata & bibita, sine vnctione facta dolorẽ capitis sedat. Item Theodoricon emperistõ magnum, ad omne uitium capitis facit: hoc idem facit dianolibanum. *Ad dolorem capitis, & calorem.* Accipe cymas salicum, & in fortissimo aceto ad ij. partes decoque, & exinde caput & pedes foueas, & ex cymis caput fomenta. Itẽ galbanum chartæ impone, & pone in parte illa qua caput dolet, & prodest. Item sauinam tere cũ albumine oui, & cũ aceto fortiter distẽpera, & emplastra fac super caput eius, et ibi dimitte iij. diebus, & ambo cruta eius usq; ad genua mitte in aquam frigidam & da ibi ei potum ad soluendum.

Ad febrem capitis, quæ non permittit hominem dormire vel quiescere. Tolle capita papaueris sicca uel uiridia, & semen lactucæ, uiolas, & folia myrti, & pone ĩ cacabo aqua pleno, & coquatur vsque dũ oẽs herbæ dissoluantur: & ex decoctione ipsarum pedes & cruta lauentur, & extergantur linteo fortiter, deinde ungantur oleo uiolato: & sic somnum præstabis, et dolorẽ et angustiã au-
D feres. *Potio ad dolorem capitis.* Fœniculum, rutam, libysticum, mel, piper, uinum, totum commistum ieiunus bibat. *Item ad somnum.* Succus papaueris agrestis cum farina hordei inunctus dat somnum. *Item ad dolorem capitis.* Folia hederę terrestris cum albumine oui in fronte ligata prosunt. *Electuarium ad capitis & stomachi dolorem.* Rec. mastiches, anisi, fœniculi, polypodij, thuris, myrobalanorum indorum, croci, spodij, sandali albi et rubri, portulacæ seminis, diagridij, añ. ʒ. iiij, zacaræ, amygdalæ, añ. unc. s. tragaganthi. ʒ. ij, cãphoræ scrup. j, musci scrup. s. uiolæ quantum de alijs oĩbus speciebus, tẽpera cũ syrupo uiolaceo. *Vnguentũ Laxatiuũ, quod caput allenat, stomachum purgat, appetitum cõfortat, oculos clarificat.* Rec. succi apij unc. ij, foliorum rubi succi unc. iij, polypodij succi unc. iiij, laureolæ succi vnc. j, fœniculi succi unc. xuj, mercurialis succi unc. xiij, olei lib. ij, adipis gallinæ et uerris añ lib. v. resinę unc. j, thuris, mastiches, añ. unc. s. casię fistulę medullę unc. ij. *Ad Tineam.*

Elleborum nigrum tritum cum uncto pone super totum caput. *Ad idem.* Ficatum porcinum crudum et calidum cataplasma diebus nouem, postea laua de aqua frigida, et sanabitur.

Ad Furfures.

Accipe semen urticarum, et trita parumper, pone in aceto per diẽ et noctem, et postea laua

caput de qua te uolueris, deinde vero de ipso aceto, ad vltimũ aũt de pura aqua: hoc fac bis vester. E
Ad idem. Coque cyclaminũ in vino, & caput ablue: deinde coque saluiam in vino, & caput ablue: & super hoc puluerem nepitæ asperge super totum caput nocte, & mane iterum laua cum saluia.

Ad Capillos cadentes.

Apes quàm plures in olla noua include, & ibi eas incende, & cum oleo tere, & exinde in caput mitte, & scarificatum perunge.

Ad Diuturnam Alopeciam: & renascentes capillos.

Pyrethrum tritum mistum cum felle vituli sępius perunges. Stercus etiam felis idem præstat cum aceto illinitum. Euphorbium cum oleo frequenter impositum idem mirabiliter operatur. *Ad idem.* Caprarum stercus, & vngulas ipsarum combustas, & cum aceto solutas adhibe. *Ad idem.* Testudinem viuam super sarmenta incende, & cinerem eius in cacabo nouo cum aluminis unc. iij, & medullæ ceruinæ totidem, cũ vino coque, & alopeciã inde frica. *Item ad vriones in capillis.* Accipe fel terræ, & fel bouinũ, seu taurinũ, & acetũ, & pone in cucurbita de creta, facque fortiter feruere, & refrigerato, & colato, laua semel vel bis, deinde laua cum aqua calida si uis.

Ad idem, & vt capilli citius crescant. Olibanum cum stercore murium pari pondere tere cum aceto & perunge, sed ante loca nitro frica. Idem facit git ustum cum aqua tritum & illinitũ. Itẽ lathyris trita, & cum oleo cocta, & illinita mirabiliter capillos augmentare facit. Item fimũ caprinum cõbure in testa, & tẽpera cũ oleo, & raso capite inuncto spissos capillos pręstat. Flos agrimoniæ tritus cum oleo & fricatus, nigros capillos facit. *Item ad capillos cadentes.* Agrimoniã tritam cum lacte caprino impone. *Ad idem.* Verbenã cum absinthio in lixiuio coque, & laua caput assidue. *Vt capilli nascantur vbi volueris.* Panem hordeaceum & chartam cum sale æqualiter cõbure, & tere cum adipe vrsino, & vnge locum. *Vt capilli nascantur vbi vis.* Vnge caput oleo myrtino, quod sic fit. Rec. flores myrti, & coque cum oleo communi, & eo colato pone recẽtes alios flores myrtinos, & stet sub diuo xl diebus: sic fit omne oleum, vt rosatum, &c. Itẽ corticem mediã de vlmo in aqua coque, & de ipsa aqua caput laua, deinde puluerem turæ supera sperge. *Item ad capillos & pilos vt nascantur.* Pellem de capite vulpis calybitidis. i. tugurialis excoriatam combure & lacertæ viridis corpus eiecto capite vno die aut nocte suspende, & postea coque in oleo simul cũ puluere, & vnge vbi volueris. *Ad idem.* Et cortice capparis incenso cum melle inũge. Similiter ex puluere ranarũ, & muris fimi cum pice liquida, & ex cinere quercus nouellæ vnge sæpius.

Ad Auferendum Pilos. G

Ad pilos de facie vel alia parte corporis auferendos. Psilothri calcis viuæ lib. i. in vase fictili ad ignem, sine aqua per diem & noctem dimitte: in crastinum autem aquæ quantum sufficit infunde, & diu agita: postea adde lepnias pulueris j. auripigmenti vnc. ij. Quando uero probare uolueris, an perfecte coctum sit, penna immissa & abstracta si depilatur, coctum est: tunc in balneo antequam lauens unge: post horam quando iam pili cadunt, de furfure absterge, & laua. *Vt pili ita ablati nunquam renascantur.* Cicutæ semen, vespertilionis sanguinem, verbenæ succum commisce, vt multum spissentur, vnge nocte prius ablatis pilis.

De Hemicrania.

Siquis hanc passionem habuerit, & nullum cibum sumere quærit, & dormire nequiuerit: nauseare iterum non valuerit, & nullum suspirium fecerit, & potestatem in lingua non habuerit vt debet sed hæsitauerit vt ictericus, ista signa mortem significant. Si vero nulla sint mortalia, dabis ei picram Galeni, & sal catharticũm. Vnguento thermantico seu calido vnge caput eius. Item succo foliorum hederę cum oleo & aceto vnge nares, & statim dolor sedatur. *Pilula ad Hemicraniam.* Recip. myrobalanorum citrinorum, Kebulorum, indorum, aã unc. s. croci orientalis, mastiches aã unc. ij. & scrup. ij, scammoniæ unc. j. s. aloes hepaticę quantum pensat totum, tempera cum succo fœniculi, & da eunti dormitũ. H *Ad idem, & ad quoslibet alios morbos.* Baccarum lauri cum folijs unc. j, bryoniæ unc. j, mastiches, unc. j, aloes unc. ij: tere & confice cum succo caulis, & fac inde pilulas, & da patienti post comestionem xj vel xij, secundum virtutem, eunti dormitum. *Ad Idem.* Herba quinquefolia in vino, aut in aceto trita perunge.

De Scotomia.

Qui villam iugiter circuit per gyrum, vel contra Solem respicit, seu in puteum, seu in quemlibet locum manum mittit vt inde aliquid attingat, & statim cadit & spumat, mortale est. Si autem nullum mortale sit signum, abrotanum da bibere, & in capite pone theodoricon emperiston, & hieram, & anacardinum theodoricon. *Item ad capitis vertiginem.* Balsamitam cum oleo tritam & expressam, cerebro & fronti tepidam vngendo appone.

Ad Caput fractum.

Aranea tela cum oleo & aceto, fracto capiti apposita, dolorem tollit & sanat.

De Epilepsia.

Qui ceciderit in hanc passionem, & contraxerit omnia membra in vnum, nõ tamen spumat, & postea libenter manet solus, & cum nemine propria voluntate loquitur, signa mortalia sunt.

Siquis

A Siquis lunaticus spumat,& oculos conuertit,& fremit,& mugit,& cadit,& membra contraxerit,& colorē similē croco habuerit,moriturus est:si aūt hæc signa desunt,cū blāca,aut sancti Pauli antidoto,aut Esdræ cū scāmonia,ei subueniatur:Idē epilepsia nascitur ex trib.humorib.i.phlegmate,cholera rubra,& melāchol:a.Siquis cadēs fecerit spumā multā & albā,& stridet dentib. erit de phlegmate.Si vero qñ ceciderit claudit oculos quasi dormiat,& non proijcit spumā,& cito resurgat,erit cholera.Si aūt vultū nigrum habebit,& distorquebit os,& caput,& linguam,& manus strinxerit,& fecerit spumā paruā,& continebit se quasi ad mortē,de melancholia erit.Itē per vrinā potest cognosci,ex quo horū triū æger patiatur,quia si fuerit alba & crassa,erit de phlegmate:si citrina & parū nigredinis habuerit,de cholera rubra:si alba & nigra & crassa,erit de melācholia; hoc potest probari in sequēti nocte sui casus,vel præcedēti in vrinis. Patiētes aūt melācholię causa vel phlegmatis sic curari possunt.In primis talē diætā accipiāt xv.dieb. vel xx.comedant carnē * ouillā non pinguē,coquinatā,& agnos paruos.De volatilib.comedant gallinas,gallos,anseres, anates,pullos colūbarū domesticos,phasianos. De olerib.porros coctos cū oleo,buglossum coq natū,pastinacas coquinatas,fœniculū,asparagos,ius cicerū cū oleo.De fructib.vero nullū,nec pisces.Bibāt vinū subtile cū aqua.*Potio ad idem*.Rec.peoniæ grana,saluiam,absinthiū,vrticā,marrubiū:secundū æstimationē in aqua frigida tēperabis.*Item ad idē*.Lasa,i.assæ fœtidæ,maluæ,betonicæ,abrotani,phu,cinnamomi,piperis albi,rhu pontici,euphorbij,salis,ficuū,opopanacis,saluiæ, origani,diagridij,scillæ,casiæ fistulæ,ammoniaci,masticheś,hyosciami,costi,rutæ,castorij,añ vn. j,s.sagapeni,mandragoræ,mercurialis,sampsuci, thuris. añ vnc.iiij: da ei cū aqua calida in modū auellanæ. *Itē puluis ad caducos,& qui spumant,& paraliticos*. Rec.olibani,mastices,myrrhæ,sanguinis draconis,aspalathi,antimonij,æquali pondere,opopanacis vnc.j,oliuę smaragdinę,bdellij narij,petrę de capite corui marini nigrę † unc.iij.crystalli,sadib,i.folia nucellę, nascam i.fungum quercinum,carbones sambuci,petræ sancti sepulchri,nascam uitis, † pannum blathę byzātię, nascam myrtinam, † crucem marinam,herbam occasionis, † cicerellum,fursura,matrissyluam,herbam hircinam,betonicam,maiorem maluam,marcoram,i.marrubium,baccarum, † malum styracis,ungulam ursinam,coriū uituli marini,fel & ficatū ursinū,fel & ficatū corui,fel & ficatū erinacei,cingulū de corio capreoli,os de corde cerui,sulfur,pallam maris,radicē de carduo albo, añ.3. ij.puluerē fac & da cū aqua frigida. *Ad idē*. Oua coruorum comesta prosunt,expertū est. Qui perdit loquelam culpa epilepsię,succum rutę agrestis naribus inijcies: hoc sępe facto eam recuperabit.*Vnguentū ad idē*.Cētumneruiam,uiolam,brancam ursinam,allium,farfaram,apium risus,hatrachion,linguam caninam,sisymbrium,fœniculum,lybisticum,aquilegiam,æqualiter,herbā fœtidam plusquam de alijs:his omnibus pistis cum axungia scrofę recenti,& in axungia ualde coctis,exprime fortiter per pannum in aqua frigida, & quod supercoagulauerit collige, & repone, & utere.Infirmus autem secludatur dieb.xxx:prius tñ accepta potione,quę optime purgat,capite raso,& bene calefacto,mane totum caput hoc unguento,& totum collum in circuitu unge, & sero similiter eunti dormitū,et hoc xxx dieb.facto,Rec.castorium,et olibanum,et antimonium, æquali pondere,et pulueriza,et distempera cum fœniculi succo,et da ad bibendum mane ieiuno, et sero eunti dormitum, et per xxx dies, et custodi a cibis contrarijs. *Item probatum vnguentum epilepsiæ*.Rec.linguam caninam,brancam lupinam,plantaginem de aqua sulfurea,sisymbriū,fœniculum,lybisticum,centrum galli,uiolam,saluiam: hęc omnia æquali pōdere cū recenti axūgia scrofæ in aqua decoque,et cola fortiter,et quod supernatauerit infrigidatū,collige.Et qñ operari uolueris,cathartico patientem purga,prout res postulare uidetur: deinde abraso capite abundanter inunge,habens idem supra caput et circum amplam testam calefactam ut affatim calorē ministrare possit:hoc per triduū,uel quantū opus fuerit fac.Et a quā aliquantulū mellitā,et calidam bibat. Antimoniū,castoriū,olibanū,linguæ caninę radicē,fœniculi radicē,æquali pondere,et puluerizatis utatur in supradicta aqua,uel eius succo expresso.*Itē ad idē*.Fac bullire centumneruiam.i. barbaram syluanam in ix.phialis uini,ut redeat ad tertiam:da phialam j.per dies nouem.

† Al.drac vij. † Al.cai nem. † Al.cucurmā † Al canoso-la.i.polium. † Al. malum terræ i cyclaminum. * Al. suillam.

B

C

D

De Apoplexia.

Qui ceciderit in apoplexiam,et de multis rebus desiderat sibi cibum afferri et potum et statim quando uidet hęc abominatur, siue masculus fuerit,siue fœmina, mortem sibi imminere significat:qui autem non habuerit hec signa,curari poterit cum supradictis antidotis et unguentis.

De Phrenitide.

Qui ex phrenitide multum alienatur,phlebotometur de media uena frontis, quantum oui testa capere potest.Si perdiderit loquelam,sternutamento utatur,quod conficitur ex cōdisi herba. Si autem præ nimia angustia dormire nequierit,cruta et pedes lauentur ex decoctione uiolarū, et rosarum,et seminę lactucę,et myrti et sic colatis linteo,ungatur oleo uiolato:et si non alienatur,et desiderat balneum,sine aliquo timore detur.Si autem hoc totum non profuerit,rādatur totum caput, et ex calido pulmone pecoris obuoluatur totum caput, et maneat ibi per totam noctem,et super folijs cucurbitæ:et totus stomachus similiter obuoluatur de folijs: et matutina hora præ nimio fœtore auferantur.De cibis,utatur cucurbitis et portulacis conditis cum pauco oleo, et aceto,

& aceto, & comedat far, ptiſanam: de pomis autem mala granata, & mala ſyria,& pira. *Item ad* E
phreneſin. Succus hederæ in naribus infuſus,& tura miſta cum aceto,cerebroque ſuperpoſita, ni-
mis adiuuat. *Item ad ſomnum*. Semen hyoſcyami fortiter tere, & cum lacte mulieris,& oleo vio-
lato,vel roſato tempera,& tempora & frontem inunge.

De Melancholia.

Qui melancholiam patitur, ſi ſemper vomit,& faſtidiū patitur, & nihil de cibo & potu accipe-
re poteſt.tamen hoc tantillum quod ſumit non proficit ei & Solis vel ignis ardorem nequit ſuſti-
nere:& dormire non poteſt,tamen quando dormit ſupinus iacet:& nunquam firmiter dormit:&
poſt dormitionem pigritia in eo ſentitur: & ambo labia viridia ſunt: moriturus eſt.Item ſi multū
ſitit,& lateris patiatur dolorem ex vtraq; parte,talis eſt ei curatio. Calami,nardi,caſiæ fiſtulæ,eu-
phorbij,coſti,añ drac.ij,eſulæ drac.iiij. hæc omnia in puluerē redige,& cū vino bibat,ieiunus val-
de diluculo,& tunc ieiunet ad horam nonam. *Item ad idem potio*. Ireos tunſum & cribratum miſ-
ſum in vino ieiunus bibat mane. *Aliud catharticum*. Tartarum,& farinam tritici mitte in vino in-
feto,alia die fac inde pilulas,& dabis ad manducandum ieiuno. *Item ad idem medicamentum pur-
gatorium melancholiæ quod hunc humorum proprie purgat, & liberat corpus*. Recipe aniſi vnc.j. pe-
troſelini vnc.iiij,epithymi drac.iij,mel quod ſufficit:dabis cum aqua, vel cum vino. F

De Lethargo.

Qui in lethargum ceciderit, & libenter eſt ſolitarius,& multū comederit,& eo ꝙ amplius deſi-
derauerit, & loquitur quod non decet, & iugiter ſaliuā ſuam foras mittit, moriturus eſt,maxime
ſi ſudor frigidus in facie & ceruice fuerit. Si vero talia ſigna defuerint, ita curabis. Ante diem ter-
tium nihil eſt adhibendum: iacere debet in loco luminoſo: frequenter pulſando,nomē eius voce-
tur. Quòd ſi præualeat plurimū ei ſomnus, vngenda ſunt ex oleo dulci & calido eius præcordia,&
lana munda & calida faſciāda: cibo añt dato,fricentur illius manus & pedes. Quòd ſi iterū dormi-
uerit,mulſam accipiat,& clyſteria inijciant,& caput preſſius tundatur: ferulæ incenſæ fumus eius
naribus apponēdus eſt,ſicut ēt lucernæ extinctæ odor olfaciendus eſt. Sic ruta in aceto trita eius
naribus adhibenda eſt. Siſymbrium in aceto tritū infundimus in capite,aut teſtudinis ſanguinem
in fronte illinimus. Ptarmico cerebrum mundare conuenit: alij ſanguiſugam fronti & tempori-
bus adhibent. Ex cornu ceruino & galbano fieri fumum eius naribus valde approbamus.

Ad oculorum Vitia.

SVper panem hordei calidum & per medium ſciſſum puluerē carui aſperges,& ante oculos pa-
tientis tenebris. *Ad ſanguinem & vulnus oculorum*. Primū tere pinguedinem, & poſtea adde fa- G
rinam millii,& diſtempera cum uino in modum unguenti,& linteolo ſuperpoſito,cui opus fuerit
impone. Item tolle crocum orientalem,& lycium,& ſuccū ocymi,& lac fœminę marē nutrientis,
& dactylorum carnes: omnia tere fortiter,& cum aqua roſata vel cū ſucco ipſo & lacte diſtempe-
ra in modū vnguenti,& ſuper oculos pone. *Item ad oculos ſanguinolentos*. Tolle pullum columbi-
num,& ſub ala incide,& ſanguinem qui inde exierit in oculos infunde. probatum eſt: *Ad lachry-
mas oculorum*. Tolle rapas ſylueſtres,& tere fortiter, & cum aqua roſacea diſtēpera, & ſuper ocu-
los pone,probatū eſt. *Ad lippitudinem oculorum*. Atramentum, mel,albumen oui æqualiter teres,
& oculis ſuperpone,mane & ſero lacte mulieris inunges. *Item ad lachrymas oculorum*. Rutæ ſuccū
& mel cōmiſce,& oculos unge.certum eſt *Item ad ſanguinem & dolorem oculorū*. Aloen & opium
tempera cum lacte mulieris quæ nutrit maſculum. *Item ad tumorem, & caliginem, & ſanguinem*.
Verbenam cum oui albumine tere,& tritam impone,optimum eſt. Itē cynogloſſi ſuccus in ocu-
lis immiſſus,& herba trita & ſuperpoſita oculis,mire prodeſt. *Item ad caliginem oculorum*. Rorem
qui cadit in matutino, & ſuccum rutæ collige in vnum, & in oculis mitte. *Ad pannum oculorum*.
Puluis olibani cum melle & aceto ac ſtercore maiorum murium miſtus,atque inunctus,caput de-
nudatum capilli ueſtit:& pannum oculorum diluit: dyſenteriæ obſiſtit cum aqua ſumptus occaſio- H
ne frigoris: lumen amiſſum puluerizatus & iniectus reſtaurat. *Item ad pannum & ſanguinem oculo-
rum*. Membranam oliuę fortiter tere,& miſce cum albumine oui,& pone ſuper oculos, multum
valet. *Ad vngulam oculorum*. Tolle anguillā viuā,& extrahe inde ſanguinē,& mitte in oculū,mul-
tum valet. *Item ad idem*. Accipe nitrum,& mitte per ix dies in ignem: & poſtea fac tenuiſſimū pul-
uerem,& mitte in oculum.expertum. *Item ad ſanguinem oculorum*. Rec. ſuccum apij, & albumen
oui,miſce ſimul,& mitte in oculum ſero eunti dormitū.probatum eſt. *Ad idem*. Rec. ſalicem ſic-
cum,cōbure fortiter in ignem,poſtea fac tenuiſſimum puluerem,mitte in oculū eunti dormitum;
probatū eſt. *Aliud ad pruritum, & pinguem pituitam*. Succum uel ſolia apii miſce cū bono uino &
dimitte per unū diē,poſtea unge oculos,uel laua.mire prodeſt. *Ad albuginem oculorum*. Succus a-
giolæ,fœniculi,inſtillatus eunti dormitū,multū ualet. Stercus albū tantū lacertæ cū uino tēperatū
idē facit. Itē ſuccus hederæ terraneæ in nare eiuſdē partis oculi,in quo fuerit albugo,immiſſus,ca-
pite uehementer reflexo manente,albuginem eijcit. *Item ad clarificandum viſum*. Fel uulturis cū
ſtercore humano miſtū,& uino bene colatū,& oculis immiſſum mire facit. Fel arietinū immiſſum
hoc idem facit. *Pilula ad viſum experta*. Rec. ſquinanthi,ſpicæ,xylocaſiæ, xylobalſami, carpobal-

ſami,

A ſami, agarici, aſari, roſæ, violæ, epithymi, abſinthij, colocinthidis, terebinthinæ, cinnamomi, croci orientalis, ſtœchados, maſtiches, ana drach. j. diagridij drach. iiij. aloes hepatici vnc. v. tempera cũ ſucco abſinthij, & fac pilulas.

Ad aurium vitia.

AD *aurem percuſſam, vel vulneratam.* Calidi panis interiora cũ melle tere: & frequẽter pone. *Item ad aurium dolorem.* Tolle cępas, & tere fortiter, & adde cyminum, & mitte in frixorio, & fac in modum cataplaſmatis, & tepidum pone ſuper aurem†. *Item ad auditum.* Micam panis hordeacei impone calidam. *Ad aurium dolorem.* Succum mentæ tepidum infunde. *Item ad aurium dolorem.* Rutę cymam, & cyminum tẽpera cum lacte mulieris, miſce & cola: & ſuccus inde extractus tepidus auribus inſtillatus valet. *Item ad aurium dolorem, ventoſitatẽ, & ſurditatem.* Cępulam albam, & allium, ſimul tere, & exprime inde ſuccum, & auribus inſtilla: Item tolle malum terraneum, & caua, & immiſſo oleo coque, & in auribus inſtilla: idem præſtat. *Item ad diuturnos ſonitus.* Euphorbium cum oleo cyprino tritũ, & calefactũ in aure miſſum, ſingulare præſidium eſt. *Item ad dolorem calidum, & tumorem.* Succus cucurbitæ cum oleo roſaceo calefactus, & immiſſus ſanat. Itẽ lycium, & opium lacti mulieris admiſtũ, & auribus immiſſum nimios dolores mitigat, ſi tamen opium vetus fuerit. Item oua formicarum tere, & per linteum cola, & ad-
B de polygoni ſuccum, & auribus infunde: uetuſtiſſimum emendat ſurdum. *Si vulnus in auribus fuerit, aut auditus grauetur.* Vrinam puerilem tepefactam infunde: humorem deſiccat, & celeriter ſanat. Item hederæ ſuccum cum vino miſtum infunde.

De fluxu ſanguinis narium.

AD *narium ſanguinis fluxũ.* Teſtas ouorũ, & maxillas cancri, & ſanguinẽ draconis, & ſtercus bouinum ſiccum, & parum de pſilothro vnguẽto ſicco, quod remanet in vaſe in quo conficitur: hæc omnia tere, & in puluerem redige: & quantũ tres digiti leuare poſſunt, vel quantumcunque, põt eũ nare, vnde ſanguis fluit, leuare, attrahat, & liberabitur. Hic puluis cum aqua frigida temperatus, in mane & ſero potatus cum prædicta menſura, ſcilicet trium digitorũ, curat fluxus mulierum dyſentericos, & hæmoptoicos. *Item ad idem.* Gypſum cum aceto forti, aut argillam, fronti vel temporibus illine, & teſticulos in aceto forti patiens teneat. Itẽ lumbricos terreſtres cum thure, & tenui albumine oui contere, & fronti, & naribus impone. Item bombacem aliquantulum vſtum, & vino, & oleo infuſum, in nare, de qua ſanguis exit, mitte, eamq́ue exinde oppila. Itẽ herba ſanguinaria pinſita, & naribus impoſita ſanguinem ſiſtit. Puluis vrticæ cõbuſtæ na-
C ribus inſufflatus idem facit. Itẽ vitellus oui aſſatus, & durus naribus immiſſus ſanguinem ſtringit.

De fœtore narium.

Ad nares, male olentes. Rutæ ſemen, abſinthii ſemen, vel pyrethri accipe: fac puluerem, & in naribus pone.

Ad polypos naris.

Recipe aluminis ſciſſi, myrrhæ, ſandaracæ, ana drach. iiij. æris vſti, gallæ, ana drach. j. diligenter tere: & calamo inſuffla, prælotis tamen naribus bono vino: & bene valebit. Emplaſtrum Leneadi diapipereon, ſolutum cum ſucco mali granati acidi idem præſtat.

Ad vitia oris.

SI quis vlcerationem oris patitur intrinſecam, tolle oculum lucidum i. lycium, & cũ aqua roſea diſtempera, & in ore tenere facias: & ſanabitur. Si ex rheumate tamen fuerit, abrotanũ tritũ, & cum melle miſtum in ore clauſo teneatur, & phlegma fluere ſinatur. Singulare auxilium hoc eſt, & ad dolorem dentiũ valet. *Ad fœtorem oris.* Folia† fragi manduca, pulegiũ, et ſerpyllum ſimul: & quando perrexeris dormitũ, aceto bono laua. Si anhelitus olet, quando perrexeris dormitum aceti boni cyathum i. per partes bibe. *Vnguentum ad vitium oris, vel vulnus.* Ius de
D chelidonio pleno ouo, mel pleno ouo, piperis grana 51. coque ad medietatem, & vtaris. *Ad linguæ vulnus.* Arundinem in melle miſſam, & coctam pone: mirifice ſanat.

†Al. fagi.

De dentium vitijs.

NAſturtij ſuccus auribus infuſus dentium dolorem mitigat. Sotira, & Euchariſtum, potata dolorem dentium ſedant, et placant. Item tithymali radicem coque in vino ad medietatẽ, et bis per menſem os lauetur, et dentes nunquã dolebunt. *Item ad idem.* Rec. Radicem vrticarum et coque in aceto: acetum tene in ore, de radicibus ucto emplaſtrum facias ſuper maxillas dolentes. *Ad idem.* Tolle membranam radicis thapſiæ, & coque in aceto, et ablue dentes, prius tamen, ſcarificatos, ut ſanguis inde exeat: hoc etiam commotos dentes confirmat. Item raſuras corticũ oui* tene deforis, et cũ aceto forti decoque, et tepidum in ore tene. *Ad idem.* Chamædryos cũ aceto forti tege, et longe in ore tene ſtatim dolor deficiet. Item hederæ radicem in uino coque, et in ore tene radicem, et uinum, multum prodeſt. Item quinquefolium cum radicibus in aceto, aut vino coctum ieiunus in ore tene. Item uinum cũ pipere miſcebis, et parũ bullies ad focum, et tepidum in ore tenebis, Item ſuccus allij cũ pipere triti, in aure alterius partis miſſus prodeſt. Vel ſal combuſtum ſuper dentem poſitum perfecte idem operatur. Item puluis olibani cum ſtaphide agria tritus prodeſt dentibus, et linguam expeditam reddit. Item Rec. 33. grana piperis, et tere

*Al. orni.

fortiter, cum forti vino bulliant: & teneas in ore, & reijcias, & iterum bis vel ter, aut amplius sumas, donec dolor cesset. Cortex pyrethri bene tritus, & super dētes positus ꝓdest: puluis eius idē operatur. Hoc idē facit vena incisa, quæ retro est in media aure, vel alia ligata inter pollicem, & indicem contrariæ partis. *Ad maxillas tumidas, & ad dolorem dentium.* Bulbre fac ruhymalum in aqua & cola: bibā fascia leuando, & ponendo in gingiua. *Ad dentes continendo.* Corticē pyre-
† Al. piri. thri* incende: & bolum armenicum, & masticen, misce: & facto puluere vnge gingiuas. Idem faciunt piperis grana, 33, calx, cū melle prius mista, & postea assata, & galla, & mastiche, & balaustia: omnia æqualiter pulueriza, & vnge gingiuas. *Ad uuluam destillantem, & fauces tumentes.* Succo absinthij sufficienter laua. Item sinapi in aceto gargarizatum cum melle multum iuuat. E

Contra vitia faciei.

AD *impetiginosam faciem & rubram.* Rec. succū cardūcelli albi, & morgellinæ, tātundem de olibano, & melle, & absinthio, & cerusa: & his cōmistis vnge: & laua faciē cum mica panis in aqua infusa: deinde teueras cymas rubi cū melle Luna decrescente confice: postea inunge cerusam nouies ablutā: deinde cōmisce oleum, psimythiū i. cerusam, & olibanum. *Ad lentigines.* Recquum, & pone ī aceto, donec testa maceretur: & accipe sinapi, & pulueriza, & cū ouo cōfice: & vnge faciē eunti dormitum, postea laua cum farina hordei. *Ad idem.* Succus bryoniæ, & cucumeris F
agrestis, aā vnc. i. gummi hederæ unc. s. accipe: & faciem laua superiori modo: & si intumuerit facies, cum succo strychni i. solani, & albumine oui laua. *Item ad impetiginē.* Rec. radicē plātaginis, & sal, & acetū fortissimū, tere fortiter, & de illo aceto distēpera, & laua. Item radix minoris lapathij in aceto cocta, & super impetiginē fricata liberat. Itē hiera logodiō, & hiera Rufi, facit in initio impetiginē habētibus, & uarijs alphis. *Vnguentum ad impetiginem.* Lacertā uiuā, & vitē albā pone in oleo, & coq; ad tertiā: & colato oleo, adhibeat cera purissima. probatum est. *Ad idē.* Rec. olei libram i. olibani, cozūbri, pegulę, sulfuris, saponis, lycij auripigmenti, ceræ, aā librā mediam.

De Morphea curatione.

Trochisci ad morpheam albā vel nigrā. Rec. ellebori albi, piperis lōgi, careos. i. carui, halcyonij, i. spumæ maris sulfuris viui, calami aromatici, andrachnes i. portulacæ, sandrachæ: omnia æquali pondere tere, & fac trochiscos cum aceto, & utere. *Ad maculas albas, vel nigras.* Oua trita, & cretam, lithargyrum, & cerusam, ex æquo cum aceto, & oleo rosato confice, & loca prius cum linteo perfricata usq; ad ruborem perunge. probatum est. *Ad maculas rubras.* Cum melle, & absinthio inunge faciem. Item aloe trita cum melle inuncta faciem iuuat.

Ad rugas de facie tollendas, & omnem ægritudinem depellendum. G

Cucumeris agrestis radices siccas tere, & secerne, misce cū aqua: & faciem laua: hinc alia aqua frigida laua faciē: ꝙ si ꝑ triduū feceris, mirum effectū videbis. *Vnguentū ad morpheā.* Recipe staphidos agriæ, sulfuris, lithargyri: fac puluerē, & vade ad balneū, & laua te: & postq̄ lotus fueris, laua te cū aceto, & vnge supradicto vnguento: & post triduū iterum laua te. *Aliud ad morpheam albā, & nigram, & serpiginem.* Rec. succi mali terranei i. cyclaminis, uel panis porcini, succi hyari, succi draconteæ, vitilicæ succi, saponis, sanguinis draconis, & aliquātulū capitelli: frica fortiter sicut vnguento, & vnge vbi opus fuerit. *Ad scrophulas.* Rec. radicis raphani agrestis rotulas ix. et tantū de eadē radice, ut tantū succi possit exprimi, ꝙ sit ad mensurā triū digitorū in ampulla uitrea: et da ut bibat in die Martis Luna crescente, et ī die Iouis Luna deficiēte: et scrofas suꝑ scrofulas pone. *Vt tota facies sit candida.* De sanguine tauri faciē linias: maculas de facie tollit, et limpidā reddit. *Item ad idem.* Aphronitrū, lithargyrū, picē rufā, olibanū, cimoliā, raphanū: cū aqua pluuiali cōfice, et faciē linias. *Vt totum corpus hilaris fiat coloris.* Vini veteris fæcē cum oleo tere, et totū corpus perunge. *Ad faciem clarificandam.* Rec. crystalli, amenti dulcis et salsi, dentalis et antalis, coralli albi, et rubri, umbilici marini, nitri, salis gemmæ, sarcocollæ, aā unc. cerusam circa oīa supradicta cōtere:
† Al. olei. vbi ergo cutem laueris, distēpera paululū de ꝑdicto puluere in manu tua, et inde tāge cutem. *Item ad idem.* Olibani, † ceræ virginis, cornu ceruini, lithargyri, cerusæ, ana drach. ij. terebinthinæ H
scrup. iij. confice, et utere. *Vt facies albescat, & mollescat.* Cerusam, et cerā albam teras ualde cum rosaceo, et unge. Theodoricon pemeriston male coloratis, Anacardinum pallidis ualde facit.

De passionibus gulæ.

P*Otio ad scrophulas.* Rec. ellebori nigri, mali terranei, herbæ mauræ i. trifolij, matrissyluæ, caudæ lupinæ. has benè ablutas fortiter pinsito, et ad tertiam decoque: et patienti de tertio ī tertium diem dabis. *Item ad idem.* Rec. radicem spathulæ, et radicem herbæ mauræ, et testiculos agni, et nouies ablue, et tere, et in uase pleno aquæ ad coelum librum suspende nocte una, et singulis diebus bibe. Et frondes tritas herbæ mauræ in patientibus locis fascia, et dimittatur una nocte. *Item ad idem.* Rec. stercus porcinum, et fac puluerē ex eo, et laua prius ulcus de fortissimo aceto; vel uino, et postea imple de puluere illo, donec sanetur, expertum est. *Ad idem.* Fabæ lupinæ radice, uino nouies lauentur, et aqua in diuersa proiciatur loca; quarum radicū una pars teratur, media et iter; alia pars dimittatur integra; et ix. grana piperis integra, et cinnamomi integri scrup. ii. et n. c. lis unc. ii. imponantur in olla cū uini cyathis ix. quæ omnia bulliant ad tertiā; et sic tribus die-

A diebus detur infirmo ad bibendum Luna deficiẽte. *Ad idem.* Recipe brusci radices, asparagi radices, fœniculi, & violę radices, cymas oliuæ, cortices fici, paulũ radicũ acori, cortices vlmi, flores stœchados, rosę agrestis, vel rosæ caninæ: quę omnia lauent nouies in aqua: & cõcoquãt in vino vsq; ad tertiã: & postea misceat paululũ mellis, & piperis, & ita bibat. Itẽ vitis albę radicẽ tritã cũ axũgia superpone frequẽter. *Ad idem.* Succus capparis, & succus fumiterræ misti, & bibiti valde psũt.

Ad glandulas.

Obuli cataplasma impone, & glandulas deficere certum est. Item folia persici cum salę tere, & superpone, mirifice prosunt. Sed si fuerint duræ ipsæ glandulæ, fimum caprinum tere cũ aceto, & in panno inuolue, & superpone. *Item ad scrofulas.* Tolle lacertam viuã, & mitte in olla rudi olei libram vnam, & ibi se decoquat: penitus aquam non tangat: postea unge mane, & sero, vel decies in die. *Item potio ad idem.* Enulæ radices, gladioli, asphodeli, folia lauri, omnia coque in vini fortis phyalis nouem, quousque ad tertiam redeat dabis Luna deficiente.

Contra vitia palati, & gutturis.

Diamoron de rubis, *quod facit ad omnes causas palati, & gutturis: vuulam subleuat cadentem, & humorosam desiccat.* Rec. succi mororum rubi libras duas, mellis libram vnam, sapæ libram vnam; quod conficitur sic: Succũ cũ melle, & sapa in vase ęneo stagnato ad leues prunas decoque,

B & ad perfectã decoctionẽ feruefacere desine: quando uero coctum fuerit scies, quia posita de eo gutta super marmore, si se retinuerit, vt mel bene coctum est: tunc in vase stagnato reconde, & vsui reserua: quãdo opus fuerit, ex eo palatum, & vulam unge, aut ad gargarizandũ dabis. *Aliud ad idem, & ad vulnera faucium alba, vel nigra.* Rec. balaustij, succi corticis granati sicci, amborum, ana drach. iij. aluminis scissi, mastiches, ana drach. i. tera, & in puluerem redige, & cum decoctione croci collige: & quando opus fuerit, locis dolentibus inunge.

Ad vocem clarificandam electuarium.

Recipe cymini assi vnc. ij. seminis sinapis, piperis, ana drach. xv. calaminthes, pyrethri, cinnamomi, ana vnc. i. mellis quod sufficit.

Ad tussim veterem, & nouam.

Sotira magna cum uino detur eunti dormitum. Simili modo Eucharistum datur cum sotira mistum tussientibus. Vtile & est diabutyrum pectori, & tussientibus. Idem facit diacalaminthes. *Item ad raucedinem.* Apij seminis, cymini syriaci, seminis fœniculi, seminis anethi, seminis pulegij, ana cochleare i. in puluerem redige: & cum fœnigræci succo da ad bibendum per triduum.

C res est nimis salubris. *Pilula ad tussim probata.* Rec. styracis drach. i. opij, galbani, sulfuris uiui, terebinthinæ, añ 3. ii. piperis nigri 3. xv. tẽpera cum succo apij, & da eunti dormitum aut iii. aut v.

De præcordiorum passionibus.

Quibus color rubeus apparet in facie: & aliquã post hoc in pallorẽ cõuertitur: & tunc vadit dolor inter scapulas, vel tibias, & tussit: & quod proijcit ab ore, saporem salis habet: & memoriam non habet: & vñr esse aspera, quæ videt: hunc deuita, quia moriturus est. Sin minus ita curabis: diarrassu utile est, diaireos vitijs pectoris, sic diacalaminthes, aut clymax i. aristo. uel uitis alba, & diaolibanum catarrho, & tussi. *Electuarium expertum ad uitium pulmonis, & ad omne rheuma descendens a capite ad thoracem, & qui sanguinem expuunt, & ad raucedinẽ vocis, & qui male ructant ab ardore stomachi, & synanchen quæ in faucem rumpit, & stranguriam quæ ex phlegmate fit, curat.* Rec. spicæ nardi, anisi, cinnamomi, tragacanthæ, gõph.tæ i. styracis, hyssopi, petroselini, piperis albi, gariophyllorũ, seminis feniculi, dactyli, carui, thu põtici, añ unc. i. mellis qđ sufficit: da mane & sero. *Item aliud probatũ ad vitium pulmonis, & omnem tussim.* Rec. raphani, pyrethri, enulæ, elenii, iridis illyricæ, piperis. añ unc. i. dabis mane, & sero. *Electuariũ dianthu, quod optime facit cõtra cardiacos phthisicos, hepaticos: cõfortat illos, qui sunt debiles natura, & ex longa infirmitate curat.*

D Absinthij florũ libras duas, & frondis eius librã unã, sandali rubri, & albi añ libram unã. gariophyllorũ, spicæ, galãgæ, añ unc. s. piperis lõgi, 3 iii. masticęs, 3. i. liquiritiæ libram vnã, succi eius unc. i. facchari librã vnã, rosæ unc. iiij. mel qđ sufficit. *Diapenidion magnum quod facit asthmaticis, arthriticis, sicce tussientibus: vocem perditam ex calore perfecte reparat: phthisicis, peripneumonicis, & pleuriticis subuenit.* Rec. penidiarũ 3. c. pinearũ, amygdalarũ purgatarũ, seminis papaueris albi, oium triũ 3. xxx. cinnamomi, gariophyllorũ, zingiberis, succi liquiritiæ, tragagan, gũmi ara. amyli, seminis citruli, melonis, cucumeris, cucurbitarũ purgatarũ, añ 3. xi. camphoræ scrupulũ. syrupi uiolati, qđ sufficit. Conficitur sic, penidiæ cum syrupo, lento igne aliquantulum bulliant, & inde puluis terendorum temperetur: detur mane, & sero cum tepida. *Diapenidion minus, faciens ad vulnera, quæ intrinsecus sunt maturanda: omnes putredines expurgat, & constipata pectora mollit.* Rec. zingiberis, tragacãthæ, pinearũ purgatarũ, amygdalarũ, anisi, seminis citruli melonis, cucurbitæ, papaueris, omniũ nouem, añ 3. xii. spicæ, croci, añ 3. vi. mellis rosi qđ sufficit: detur mane, & sero cum tepida. *Epithema ad tumorem, vel dolorem, vel inflammationem Hepatis.* Rec. rosarũ, triũ sandalorũ farinæ hordei, æquale põdus: tẽpera cũ succo solani, & cum aqua frigida. *Tryphera magna, quæ facit ad dolorem stomachi ex frigiditate, sit vt quando accepta fuerit, sta-*

tim patientem ad sudorē prouocet: phreneticis, & mulieribus quæ ex melancholia de matrice insomnia E
patiuntur suauiter somnum præstat. Rheumaticis, & qui faciunt *ventrem cū sanguine, vtilissima est*
ascaridas, & lumbricos educit: & menstrua prouocat cum mulsa data. Rec. opij vnc. ij, cinnamomi, ga
ryophyllorū, galāgę, spicę, zingiberis, costi, styracis, calami aromatici, cyperi, iridis, peucedani, aco
ri, mandragoræ, celticę, rosę, piperis, anisi, apii, petroselini, fęniculi macedonici, dauci, hyoscyami,
ocymi seminis, oīum xxv. añ vnc. i. mellis qđ sufficit. *Ad infusionem.* Rec. squamam ferri, et tere, et
misce cū melle, et cū succo menteę saniceneę, idest herbę sanctę marię, et succo ab rotani, et pastilla-
to, mitte in testa posita super caueā terrę: et sic coq;, donec siccetur multū, et reserua: quādo opus
est accipe cochlearium vnū puluerizatū vsq; ad dies nouē, et bibe post acceptionem: vel misce in
vase vini puluerem, et quassatū bibat. similiter probatū est. *Triasandali expertum ad dolorem* *hepa
tis ex calore, ictericorum colorem emendat potētes, & omnem calorem intraneorum vsitatum extirpat,
& sitim intolerabilem temperat.* Rec. diagridii in cytoniis cocti ʒ. xxvii. zaccarę, spodii, rosarum ba
*Al. capitis. bylonicarum, añ ʒ. ix. sandali albi, rubri, et citrini, succi liquiritię, seminū portulacę, oīum, añ ʒ. iv.
rhabarbari, croci orientalis, ambobū añ. ʒ. iii, cāphorę ʒ. i. et scrup. i. sirupi Galeni qđ sufficit: dosis
eius ʒ. iii. cū tepida. *Ad Ictericos.* Accipe virgā, quę fit de ęre, et intinctā in forti aceto pone in ocu-
lis. Itidē facies de succo pomorū granatorū amarorū. *Ad idem.* Rosmarinus coquatur in vino op-
timo, et decoctione eius infrigidata, nocte et die vtatur. *Electuarium diaprassiu siue sancti Petri,* F
quod valet ad causas pectoris, & ad febres ex his natas, & ad tussim maxime prodest. Rec. hyssopi,
serpylli, fęnigræci, anisi, añ ʒ. ij. iridis illyricæ ʒ. iiij, origani, pulegij, calaminthes, scyllæ, prasij syl
uestris, & domestici, añ ʒ. iij. herbæ virides concoquantur in quindecim sextarijs aquæ, vt ad tertiā
redeant: pinsantur, & exprimantur fortiter: ius aquæ decoctionis misceatur cum mellis vnc. v. len
te super carbones bulliant, donec aqua consumatur: deinde mitte pinearū, dactylorū, caricarū pin
guium mundatarū, & pinsitarū, añ unç. iij. tragacāthæ: postremo his optime expressis, addātur pul
ueris liquiritiæ unc. iii. galliæ muscatæ un. i. gariophyllorū, galāgæ, zedoariæ, spicæ, cinnamomi,
rhapontici, añ ʒ. iii. cōfice, & vsui reserua. Sotira asthmaticis auxiliatur. Theodoricon anacat dilū
ictericis medetur: hiera fortissima idē facit. *Pilula probata ad tussim.* Rec. myrrhę, croci, castorii, sty
racis, galbani, piperis, opij, añ unc. i. olei laurini unc. xv. costi, casiæ fistulæ, añ unc. s. *Alia ad idem.*
Rec. myrrhæ, castorii, galbani, tragagantæ, opii, styracis, añ vnc. s. croci scrup. iii. *Ad vocem melio-
randam.* Accipe lardum recentē de porco multū crasso, cū aqua tepida depilato, & tantūdē enulę,
facq; in olla bullire per totū diē: & carne consumpta fac iterū bene excoqui ius eius: quo excocto
vtatur quilibet sicut voluerit, probatum est. *Antidotum ad splenem.* Recipe costi, spicæ celticæ, pu-
legii, rhapontici, aristolochiæ lōgę, casię fistulę, squinānthi, aña ʒ. iii. dabis ʒ. ii. Itē accipe verbenā, & G
chelid [illegible], fac tortellos, & comede. *Item ad splenem res probata.* Cortices fraxini excoque in vi-
no, & bibat, quotidie donec sanetur. Si vis probare, da porcello per triduum vt bibat, & in quar-
to occide ipsum, & non inuenies splenem. Item radix ebuli cum syluestri rapa decocta, & super-
posita splenis duritiem valde remollit. *Item ad idem.* Tamarisci in vino decocti, & lx. diebus conti
nuis bibendo eius decoctum, mirifice prodest: Scypho etiam de eo facto, si cum eo assidue p[illegible]te-
tur, splenis durities dissoluitur. Item potio Esdrę cum diagridio mirifice prodest. Item acetum scil-
liticum splenem cito extenuat: conficitur autem sic: Scillam sume, & eius durissima, & tenerrima
remoue, & medium per aliquot dies dimitte, vt consenescat: & postea libram vnam, & uncias sex
sume, & in aceti lib. xii. pone ad Solem per viginti dies: quibus expletis per sacculum diu exfrica:
*Al. asthmaticis. & proiecta scylla in vase uitreo conde, & vtere. Facit etiam hydropicis, & * stomachicis.

Contra vitia stomachi.

A*D stomachi dolorem, & rugitū.* Siler & cyminum coque in vino falerno, & pone super stoma
chū. *Item ad ventositatem, & dolorem non solum stomachi, sed etiam ventris, & ilium ex frigidi-
tate nata. expertum est.* Rec. baccarū lauri partes duas, & tantundem rutæ, & cymini partem unā,
& his tritis commisceantur: & mistis apponatur de melle quantū sufficit, & supponatur in frixo- H
rio super ignem, donec fiat calidū satis: & dolenti loco superponatur. Diatrion pipereon stoma-
chis cibos non digerentibus, & postremo ad oēm imbecillitatem stomachi valet. Idem facit dia-
pipereon. *Ad idem.* Zingiber conditum, quod Recipit radices eringij bene mundatas, & purgatas,
atq; lauatas libras quinque: deinde immutata aqua bene coquātur: postea de aqua colando siccē-
tur: sic puluerē illius libræ vnius zingiberis in aqua rosata per noctē, vel amplius mollificati cum
melle sufficiēti bene despumato cōmisceas: ita tamen ꝙ radices ipsę in prędicto melle prius bene
bulliant: & tunc demū omnibus bene iunctis aliquantulum, vel usq; ad mellis spissitudinem co-
que: & sic tepone. *Item ad idem, Cōfectio marmoridarum, i. penidiarum habentium duritiem marmo
ris.* Rec. sacchari libras duas solue cum frigida: quibus commisce pulueris cinnami. zingiberis, añ
ʒ. iii. gariophyllorum, galangæ, spicæ, añ ʒ. ii. pone super ignem, & tandiu coqui dimitte semper
agitando, vsque dum aqua consumpta fuerit, sed sphatula nunquam recedat: deinde tres guttas
olei super mūdū marmor mitte, quod sit in modū tabellæ, & incide, & vtere. Sed si vis laxatiuum
facere, mitte ibi vnc. ii. diagridij. *Ad vomitū superius, & inferius.* Rec. thapsiæ lib. s. cataputię lib. s.

A agariti vnc.iij.atriplicis,rapę radicis,ana vn.ij.croci ʒ.iij.mellis quod sufficit. *Aliud*:Rec.thapsię vnc.ix.cinnamomi vnc.ij.s.mellis q. sufficit. *Vomitus suauissimus, et sine angustia purgans cholerā vstam*.Rec.thapsiæ librā mediā,castaneolę,cōdisi,cinnami crassi,lathyridum mundatarū, croci hortulani,añ vnc.iij.mellis quod sufficit:dabis in modū nucis cum calida. *Alius vomitus*. Recipe thapsiæ libras duas,croci libram vnā,condisi unc.iij. cinammi vnc.iij. mellis q. sufficit: datur vt supra. *Vomitus sine periculo*.Rec.succi cyclaminis,atriplicis seminis,spermatis genestellæ,añ unc. iij.cinnami unc.s.mellis quod sufficit. *Itē alius,qui sic fit*.Rec. mellis cyathū i,aquæ cyathos duos aceti cyathos tres,coq;ad medietatē:deinde rafanū ibi intingas,& manduca: & bibe de ipso oxymelite. *Ad vomitum*.Mitte in vase fictili librā vnā aceti,& tandē aquæ,& tandiu bulliant, donec aqua consumatur. *Ad vomitum & dolorem, & cōcussionem stomachi cū ventris dolore*.Rec.lumac, masticħes,carpobalsami,aña.ʒ.ij.seminis baucıæ,carui,cardamoni,añ ʒ.ii.spicæ† ʒ.i. trita in uino mitte cū ʒ.s.de croco:post addes corticum citri viridis,aut mentæ vnciam vnam,& succū mē- †Al.drach.ij.

B tæ,& succū turionis vitis:cōfice,durat per annū. *Ad vomitum stringendum*.Nymphęā bibe cū vino distēperatā p tres dies. *Ad idem*.Nepithā coquas in lacte caprino:prodest si bibas p triduum. Itē tolle olibanū,succū menthæ,& parū aceti,& simul confice:& facto emplastro pone in furcula gulæ,& super stomachū. *Ad vomitum,& ventris solutionem*.Recipe ciminū,& fac bullire ī aceto,& da patienti ad bibendū,& manducandū. *Electuarium ad vomitum prouocandum*. Rec. ellebori albi lib.s.tritū sicca:cribella:fac tegulā calidā,& desuper pone puluerē modica hora:deinde mitte tres phialas mellis despumati in olla,& ipse puluis insimul bulliat in ipso melle,& repone: quandoq;opus fuerit,da cochleare vnū:et facit vehementer vomere sine angustia. *Ad venam ruptam interius restringendā*.Bibat parum nasturtij seminis, aut adrianū balsamatum cum mulsa calida,aut athanasiā cu succo plantaginis,aut trypherā magnā cum mulsa,quæ etiam vomitum,et dysenteriam cum calida mire curat.Similiter oleum muscellinum vomitum stringit,et angustiā ollit. *Ad idem*. Boli armeni partem vnam, gummi saraceni partē alteram , et tragacanthæ tertiam:hæc omnia temperabis cum vino veteri: fac pilulas,et exinde dabis iij. *Ad idem*. Lac caprinum coque simul cum tragacantha:et vtere vno die in modum * lactis.

De stringendo sanguine. *Al. electuarij.

C AD *stringendum omnem sanguinē*. Folia enulæ tere,et impone.Hæc ēt cū sale, et urtica imposita fistulam stringit. *Aliud*. Corticem mediū caprifici rasum impone: probatū est. Itē cæpam finde,et impone. satis probatum est. Ad *Hæmoptoicos*.Sanguinem draconis, aloen , symphytum,alumen,ex æquo trita dabis cū aqua frigida,uel cum succo arnoglossi. *Electuarium ad stomachum,quod asthmaticis peculiariter prodest*.Recipe galangæ,gariophyllotum,piperis,zingiberis,costi,ana drach.ii.spicæ,masticħes,ana drach. iiij. xylobalsami drach.iiii. gomphitæ, myrrhæ,ana drach.s.cinnamomi unc.i.liquiritiæ unc.ii.rosarum unc.ii.s. croci drach. ii. s. mellis qd̄ sufficit. *Item ad eos,qui sanguinem fundunt ex ruptura venæ*. Recipe symphytum , et bolū , ana drach.ii.fac puluerem,et bibe cum aqua pluuiali per triduum in mane.

De singultu.

AD *singultum tollendum*. Mitte manus,et pedes in aqua calida : et postea apprehende spōgiam,et intinge in aceto,et superpone stomacho.Item tere rutam uiridem,et cyminū in oleo frigido,et in stomacho fascia. Itē aquā pluuialem, et zingiber, bibant, et cyminum manducent. Item in aqua calida sedeant, et aquam decoctionis zingiberis,et galangæ bibant. *Ad idem*. Sotira cum mulsa bibita mirifice prodest. Item accipe castorium , et tere, et fac puluerem:et da patienti ad comedendum. *Oleum ad debilitatem stomachi, ad ventositatem : facit etiam debilitati*

D *hepatis*.Recipe olei rosati unc.i.masticħes unc.iii.vel unc.i.ceræ albæ unc.ii.hoc in æstate fiat. Si autem fuerit hyems,adde laurini unc.ii.costi drach.i.hæc omnia concoquantur lento igne in testa:et bene liquefacta,tepide totus stomachus ungatur,et tegatur stupa.

De signis hepaticorum, et spleniticorum vitæ,et mortis.

QVi tussit nimium,et in latere dextro nequiuerit quiescere,et quod proiicit ex ore dulce est, hoc accidit ex iecore:et si nullā memoriā hēt , et frequēter nares eius sanguinētur , et pes eius dexter tumuerit,et nihil sumere desiderauerit præter aquam, post uesperam, et circa uesperam pigritiam,uel lassitudinē passus fuerit,qui ista signa habuerit,morietur.Quicūque uero apostema patitur,et ista signa non habuerit,hunc debes curare ita cum antidoto apii,qd̄ ita conficit: Succi apii cyathos duos coq;in similitudinē mellis:tunc cū pauco uino , et butyro, et terebinthina,añ unc.i.pyrethri unc.s.cōmisce,et lēto igne decoque,et da mane,et sero in modum auellanę. Super latus aūt illud pone emplastrū oxycroceum:et da sibi hierā Gal. et picrā eiusdē. Herbam artemisiam tritam cum uino,et cū ferro candente calefactam quotidie bibat,et sanabitur. Sed et alia superius experimenta,et potiones scriptas,si hæc non plene profuerint,ut cures dabis.

De splenitica Passione.

QVi in illa iugiter die noctuq; tristis apparet , et dolorē in sinistro latere patitur semper , et in eodē loco ubi dolet tumescit,et pedes,et tibię eius tumescūt,et dormire neq;t,et nihil dele-

ctat edere, et vrina sua croco similis fit, et fastidiũ hẽt, moriturus est: si autẽ hæc signa nõ habuerit E
suprascriptis medicinis curetur. *Ad splenem probatum.* Recipe splenẽ erinacei terreni recentẽ; vel
siccum, tere, cũ uino albo infirmo acũ in manu sinistra tenenti in die Iouis Luna deficiente dato.

De Passionibus Ventris.

QVi in illa die multum nauseat: et siquid manducat, aut bibit, illi non proficit: et pedes eius
*Al. uesicæ. semper calorem generant: et dolorem patitur, sicut de passione *nescia: ista signa mortalia
sunt. Sin minus, ita curetur. Euchanstum ei dabis. *Item cataplasma tale fac.* Incende fustem ca-
prifici, et fac cinerem, et tempera cum pice liquida, et pone calidum vbi dolor sentitur. Item por-
tulacas siccas tere, et cum calido oleo desuper pone.

Medicina ad Laxandum.

Pilula ad laxandum multum. Rec. aloes, scammoniæ, cocci cnidii, lathiridum, æquale põdus,
masticues quantum medietas scammoniæ: confice cũ lacte tithymali: dabis tres in modum cice-
ris, et postea dabis mulsã calidã, et ieiunet vsq; ad horam nonam. *Pannus ad ventris solutionem.*
Succum ellebori viridis exprime, et ex eo totum vmbilicum perunge: et pannum de oleo linitũ,
suppone. Et si de viridi elleboro habere nõ poteris, siccum in puluerem redigas, ipsũq; cũ succo
polypodii, et † mercurialis, et cucumeris agrestis tẽperes, et ut supra dictũ est umbilicũ perungas- F
†Al. morgellinæ. et si uis ut uomat, stomacho superponas doctrina pdicta. *Item ad ventris solutionem.* Lac anabu-
læ in carica fac fluere, et ignorante patiente ad comedendũ dato: uel pdicto lacte farinã tẽpera,
et inde facias fritulas in frixorio cũ adipe porcino frixas, ad comedendũ dato. *Item ad idem.* Rec.
cocci cnidii, euphorbii. croci orientalis, quale pondus, mellis q; sufficit, purgat per superius, et infe-
rius. *Electuarium bonum ad laxãdum.* Rec. esulæ unc. iii. gariophyllorũ, epithymi, ana ʒ. i. bacca-
ræ, elaterii, polypodii, mastiches, piperis, ana unc. ii. mellis q; sufficit. *Item ad soluendum ventrem.*
Fel taurinũ in uolutũ lana ad umbilicũ positũ uentrẽ soluit, et infantibus lumbricos necat. *Ad idẽ
Catapotia Galeni.* Rec. diagridii ʒ. iii. colocyntidis, aloes, aã ʒ. iiii. myrrhæ ʒ. ii. mastiches ʒ. i. fac pi
lulas in modum ciceris. *Ad ventrem laxãdum.* Accipe sabinã, et mitte ĩ cacabo, et bulliat fortiter:
& postea extrahe, & pinse fortiter cũ pinguedine porci: & iterũ pone in caldario, & bulliat, & co-
la, & fac vnguentũ, et unge vmbilicũ. *Ad idem.* Fel. lupi pone ad vmbilicum. *Aliud vnguentum mi
rabile adeo secessum prouocans, vt stercora constipatissima in momento prouocet.* Fel taurinũ, aloen,
sal gemmam, & oleũ cõmisce, & orificiũ ad ignẽ fortiter unge. probatũ ẽ. *Clyster.* Rec. aloes lib.
i. scãmoniæ unc. iii. succi ebuli, succi betæ, atque maluæ palustris, & mercurialis semen, & oleũ, &
fursur coctũ in aqua salsa: & sic sup puluerẽ succi mittantur, & tepefactũ inijce. *Clyster ad Renum* G
dolorem. Rec. ellebori nigri unc. i. radicis cucumeris agrestis vnc. iiii. caricas numero ix. aquæ ale-
xandriæ unc. i. cucurbitę mũdę vnc. ij. coque ad tertiã, inijce. *Ad dolorem ventris.* Stercoris porci-
ni, baccarũ lauri, seminis fœniculi, apij, ana unc. i. rutę fasciculũ vnũ, mastiches unc. ij. fac puluerẽ,
bulliat cũ olei libris duabus, & cũ lana infunde & in uentre ligabis. *Ad puncturam sub vene.* Mitte
mel in sartagine, & fac tepidum, & extende super stupam, & desuper asperge puluerem cymini,
& impone loco dolenti. probatũ est. *Clystere quod facit ad nimiam solutionẽ ventris* Rec. cymas
lentisci, cymas myrtę, nepitæ, radices rubi, cymas eius: coque oĩa in uino, & inijce. *Antidotum ad
uentrem stringendũ ad quãcũq; distemperãtiã. valet Iliacis dysentericis, & ad omnẽ solutionẽ.* Rec.
*Al. ciclidos. i. gallæ assæ magnæ. myrrhæ, opij, acaciæ, prunellæ, styracis, ana drach. i. olibani, mastices ana ʒ. ij. stæchados * unc. s.
cõfice cũ succo cymarũ rubi, aut arnogl ossi: fac catapotia: dabis quinque, aut septe, & est mirabi-
lis effectus. *Pilula ad omnẽ solutionẽ ventris.* Rec. balaustij, corticum mali granat. gallæ acaciæ,
tartari, sumach, croci orientalis, gallię, myrtillę, ęquale pondus, opij quantum pensat medietas
unius: & trita tẽpera cum succo myrtę, & lentisci, & fac pilulas in modũ ciceris: et da v. uel vij. eũ-
ti dormitum. *Ad nauseam, vel fluxũ stringendũ.* Puluerem mastiches tempera cum albumine oui
& fac uelut emplastrum in purpureo panno, et stomacho imponas, & prodest. *Item ad vomitum* H
stringendũ, & tensionem stomachi, & defectionẽ. Baccarum lauri drach. iij. cymini, rorismarini, ab
sinthij, ana drach. iii. pulegij drach. ii. mastiches drach. i. panis usti drach. ix. perunge stomachum
de melle calido, & superasperge puluerem, & cooperi cũ lana, & fascia. *Ad lumbricos necandos.*
Rec. folia, herbę maurę, coque in uino, et misce parum mellis, expellet omnes mortuos. Item
†Al. unc. ii. Rec. absinthij uiridis, git, lupini, pulueris fellis taurini, medullę cerui, ana unc. i. cerę † unc. s.
Contra dysenteriam. Sotira temperata cum succo spongię Solis, uel myrtę, utilissima est, uel atha-
nasia cum succo plantaginis, seu solus succus semperuiuę. *Ad idem.* Accipe cotonea, et mun-
da interius, et exterius, et gallas, et cyminum, et coque: coctis autem, accipe decoctionem, et
misce cum saccharo, et aqua, et bibe de tertia in tertiam diem, et liberaberis à fluxu. *Item ad
idem.* Tryphera magna cum tepida potata omnem dysenteriam omnino sanat, et uomitum strin
git. *Ad eos, qui sine voluntate egerunt.* Accipe succum symphyti, hypocistidos, et fœcem olei, et
ceram, fac inde magdaleones, et postea mitte in anum. *Ad sanguinem reprimendum, si alicui cum*
*Al. sanguis. *sanguine anus exierit foras.* Puluerem aspalathi, et gallę superasperge: si solus anus * exierit,
aquam in qua cocti fuerint caules, immitte. Item unge ex aloe cum uino ueteri distemperato.

Ad

A *Ad dysenteriam, & lienteriam probatum.* Poma syluestria in aqua coque, & calida super vmbilicū & super renes pone, more emplastri inducta: & illis refrigeratis, alia tepida assidue superponātur: in die vna vel nocte etiam desperatis cito subueniunt. Quòd si ho: suppositoriū adiūgas, citius restringit: quod sic facies: Accipe porū cū capillis suis de terra abstractum, nō lauatū, sed à terra excussum: tere, & exprime succū, remotis prius folijs: & misce succum cū resina super regulā calidā: & exinde cum lana succida fac suppositorium: & quando frigidum fuerit calefacito: & quādo siccatum fuerit, renoua ter, vel quater. certum est. *Ad eos quibus Anus exit foras.* Aquā vbi cocti fuerint caules tolle, & ano immitte. Item vnge ex aloe, & cū vino veteri dillēpera. *Ad idem.* Puluerē aspalathi, & gallæ superasperge. *Item ad dysenteriam.* Calefac petram molendini, & frondes porri pinsitas superpone cū aceto forti, & homo in sella perforata sedeat circūquaq; inuolutus, & totum fumum per anum recipiat bis vel ter. *Item ad pondus.* Vinum coctum, cyminum coctum, cū nitro, & pice de romania fac bullire, & supersedeat. Sic etiā saluia iuuat. Tegula quādo calida fuerit, si supersedeat patiens multum iuuat. *Suffumigium ad lienteriam.* Spoliū serpentis, aut carnem eius siccam suffumiga. *Pilula ad Dysenteriā probata.* Recipe opij, styracis, croci orientalis, gallæ, maceris, mastiches, myrtilli, rosę siccæ, gummi de Babylonia, myrrhę, roris syraci, aluminis, gallæ
B acaciæ, balaustij, æquale pondus: tēpera cum aceto, & fac catapotia, & da mane, & sero ij.

Contra vitia renum, & ilium.

AD *dolorem renum.* Folia lauri pinse fortiter, & coque in vino optimo quousq; coaguletur, & superpone renibus modo emplastri. Adrianū balsamatū vtile est nephriticis, & turbulētam vrinam facientibus, & in vesica lapidem habentibus. Philanthropon ad idem valet: Sic diapipereon, & Eucharistom. *Potio probata ad ilium dolorē, & ad frāgēdū lapidem.* Rec. dactyli mundati intus, & foris, saxifragię, radicis capparis, petrę lyncurij,* ossis de corde ceruī, { petrę de corde * Al. lyncis.
ceruino, } gariophyllorum, seminis citri, cucumerum, seminis apij, aluminis de Africa, seminis alexandrini, & petroselini, seminis radicis asparagi, ana unc. i. mellis quod sufficit, bibant in balneo cum vino, vel aqua calida in modum auellanę: vrinā enim mouet, & lapidē frangit. *Ad idem.* Cardui radicem cum oratione dominica collige, & laua nouem vicibus, & pinse fortiter: & mitte nouies nouena grana piperis: colabis, & succum ad bibendū dabis. probatum est. *Emplastrum* * Al. sandali.
ad idem. Rec. ladani,* adipis vesini. olibani, saxifragię, petrę lyncurij,* myrrhę siccę, opopanacis, * Al. gallæ.
ana unc. i. cerę unc. iiii. olei quod sufficit. *Sorbitiuū ad idē.* Rec. galangę unc. i. zedoarię, saxifragię, granorum Solis, seminis apij, anisi asari, squinanthi, omnium ęquale pondus: pone in vi. lib. aquę,
C bulliant ad medietatem, cola, & proiice species, & da vt bibat mediam phialam.

Ad ilium dolorem, & frangendos lapides, & strangurium, & dysenteriam.

Diacissu. Recipe seminis hederæ, gummi eius, saxifragiæ, petroselini macedonici, apii, piperis, pyrethri, ana unc. i. dauci, granorū Solis, cardamomi, myrrhę, asparagi, agarici, cīnami, seminis citri, spermatis ceruī,* añ unc. i. sanguinis hirci de mēse Aug. galāgę, diagridij, añ vnc. ii. aloes * Al. carui.
unc. iii. spicę nardi unc. ii. mellis qđ sufficit. *Scelirosmō* * *faciēs Nephriticis, Dysentericis, Sāguinē vomētibus, ad dolorē stomachi, Arthriticis & Ischiadicis.* Rec. cinnamomi, styracis, spicæ, zingiberis, * Al. scelirophilon.
xylobalsami, castorei, costi, pyrethri, smyrnidis, i. gen* vernicis, terebinthinæ, sagapeni, opopanacis, galbāni, dauci, hyoscyami, piperis, petroselini, añ unc. viii. gariophyllorū, opii, añ ʒ. 4. balsami unc. s: mellis qđ sufficit: daī in modū auellanæ cū tepida. *Item ad Ilium dolorē.* Tolle hederam terraneā, fac bullire vt fomētet: & tolle grana caudę vulpinæ, & laua ix. aquis, & tere, & da succū patiēti: & tolle tres cymas rubi, & tres vrticæ, pinse: & accipe lilij radices siccas, & tere vt puluis inde fiat: & accipe petrā quā homo mingit, & fac puluerē, & misce cum puluere lilij: & accipe radicē pastinacę, & laua ix. aquis, & cū aqua ipsius pastinacæ tēpera oīa supradicta, & da patienti: probatum. *Fomentū ad iliū dolorē, & ad lapides proiciendos, & vrinā prouocādam.* Furfur callidū infusum in aceto, vel arenā marinā cū sale calido, vel asphodeli fixi in oleo calido: hæc omnia
D singillatim missa in sacculo, dolēti superponant loco. Dauitica potio iliacis efficaciter prodest. *Antidotū ad lūborū dolorē, & frāgēdos lapides, vt & lūbi pinguescāt.* Rec. nucleorū mūdatorū, amygdalarū, auellanarū nucum, fisticorum, añ unc. iiij. zingiberis drach. iii. cinnamomi, aliptę, añ ʒ. ii. croci oriētalis, galāgę, gariophyllorū, añ drach. i. anisi, mastiches, añ ʒ. ii. mellis quod sufficit. *Potio probatissima ad ilium dolorē, ad petrā rūpēdā, & ad eos qui vrināt cū tormēto.* Rec. gariophyllorū unc. i. cinnamomi unc. iiii. zīgiberis ʒ. iii. costi vnc. i. thuris unc. ii. semin. asparagi unc. vi. & radicis ei9 unc. iii. galāgæ unc. iii. pyrethri unc. ii. spicæ unc. viii. croci orientalis unc. i ii. myrrhæ unc. i. macedonici semi. unc. iiii, peucedani unc. ii. saxifragiæ unc. iiii. granorū Sol. tātūdē, opii unc. ii. semi. lapathii unc. iii. hyoscyami unc. iii. cor. ādri unc. i. celtic. i. asariæ unc. ii. petroselini unc. ix. meu unc. x. phu unc. i. lithospermatis, libystici, añ unc. iiii. piperis nigri unc. i. mellis q; sufficit. *Potio ad petram frāgēdā probata mirabiliter.* Rec. petroselini macedonici, asparagi semi. granorū Solis, seminis urticæ, saxifragię, petræ lyncurij,* serpilli, seseleos, chamędryos, xylobalsami, sisymbrii, ligni aloes, mannæ, rhapōtici, ana unc. ii. amomi, seminis anethi, seminis apii, seminis basiliconis, cinnamomi, aliptę, galāgę, gariophyllorū, zīgiberis, zedoariæ, gōphitæ, carui, piperis, ana unc. iiii.

†Al drach.vj. liquiritiæ,casię fistulæ masliches,spicę,ana drach.xi.anisi drach.ix.amygdalarum drach.xix.seminis citruli,melonis,cucurbitæ,ana unc.ix.misce cũ melle. Itẽ scarabæum nigrũ siccũ potui dato mire ꝓdest. *Ad Lapidem frangendum*.Rec.radices fœniculi,apij,petroselini macedonici:pinse,& succum cũ vino in potu da. E

De Colica.

Ad Colicam.Rec.radicẽ lapathij,chamadryn,eupatoriũ.i.saluiã agrestẽ, plantaginem,trifolium,verbenam,garophyllatã;violã.fœniculum,apiũ, hypericon, cymmũ; piper: fac potionem cum vino & melicrato. *Ad idem*.Succi foliorũ rhãni drach.ij. piperis grana vii, aut ix.mellis cochlearia ii.da ut bibat in Sole & miraberis:hoc etiã nephriticis valet. *Ad idem*. Hydrelæon cum mulsa temperata bibitum,& iniectũ,mire valet; maxime si est obstructio stercoris. Itẽ farinam seminis lini,& hordei æquali põdere,cũ oleo chamæmelino coque,& calidum impone. *Ad idem*. Ceræ unc.v.ouorũ uitelli unc.vi.farinæ fabæ unc.iiii.olei chamæmelini,& rosati ana unc.ii.succi seminis lini quantũ sunt uitelli ouorũ,& farinam cũ succo seminis lini bene commisce,& sic ceram,& oleum adde,& bene infrigidari permitte:& quando opus fuerit circa loca dolentia impone.

Contra Vitia Hæmorrhoidum.

AD *Hæmorrhoidas*. Tolle cymas pulicariæ minoris,& pĩse, et mitte in anum tribus vicibus, et postea puluerẽ de fungo,qui vesica lupina dicitur,superpone: *Ad Hæmorrhoidas,quæ interius sunt in intestinis,unde æger facit sanguinẽ ad sellã die noctuq;* Omnia calidũ comedat,et bibat, quia de frigiditate sunt:et vtatur balneo calidæ aquæ,in qua sit absinthiũ,sampsucũ,et pulegiũ,et cęteræ calidæ herbæ:et calefac latã tegulã,fac eũ sedere sup sellã pforatã, et põne tegulã subtus, et asperge interdũ merũ desup,ut fumus,et calor sursũ saliat:hoc fac quotidie. Et postea accipe zinziber et galanã,anisũ,mastic.et cortices mali grã,et gallas,et hypocysti:hęc oĩa coq;in libra i.vini vsq;ad unc.iiii.et bibat.hoc quoq;faciat ter,uel quater,uel pluries:et de hac decoctione põne ĩ pdicto fumigio sup tegulã. Comedat gallinas,anseres, pdices, agnos nõ multũ pingues, arietẽ infra annũ,nõ pisces,nõ fructũ:oĩa pdicta assata comedat,et qñ assaueris, asperge merũ sup carnẽ porcinã guttatim:accipiat oĩa electuaria styptica et bibat uinũ albũ cũ aqua. *Ad idem*. Piper, aloen,saponẽ spatarenticũ,puluerẽ gallæ,unũ uitellũ oui assatũ,tepitæ frondes,cymas rutæ,stercus hõis recens:incende,& fac puluerẽ:hæc oĩa simul tunde,& fac sicut cerotũ, & cõfice cũ vitello oui,& succo saluiæ,& appone quousq;sanetur. *Emplastrum ad idem*.Sume symphytum,auripigmentum,coria mali granati,ammoniacum:fac puluerẽ,& distẽpera cũ castorio, calaminthe, F
& terebinthina:induc in pãno,& impone. *Magdaleo ad idem*.Rec.Gummi hederæ,saponem spatarenticũ,panẽ siccũ incisũ,æquali pondere.fac magdaleonẽ lõgã v digitorũ;& immitte. *Item ad idem* Semen tassi subtiliter puluerizatũ, & super pinguissimã caricã seminatũ, siccũ eandẽ carica ẽ immissũ,utilissimũ est.Oleũ et fraxini iniectũ mire ꝓdest. *Ad idem*. Attamentũ,alumen,carbonẽ,corticẽ arboris nucis,separatim puluerizã,quæ cribellata,in melle ad medietatẽ decoque, & calidũ distẽpera nõ nimis spissum:postea induc in pãno lineo & loco patienti ter, vel quater supone. Itẽ gũmi hederæ coctũ in oleo lini suppon hæmorrhoidibus, & intus mittatur: procul dubio liberabitur. Et puluis radicis tassi combusti idem facit. Et sanguisugæ prosunt positæ. G
Vnguentum ad idem probatum.Sauiã, rutã,olibanũ,cerã,oleũ,& lac caprifici:liquefac,& commisce,& vtere. *Ad idem*. Aristo. ro. fel terræ: fac puluerem, & liga in iij frustis panni, & olla plena aceto forti bulliat, & ista iij frusta desuper stẽt cũ suprascripto puluere: & calidum quantum durare poterit super ipsas pone:& leuando vnum,aliud ponas. *Ad idem*, ! app: m manducabis. Et castaneæ cortex,& galla coquantur in aqua,& dolentia loca frequenter inde abluantur, & satis proficit. *Ad Hæmorrhoidas Intrinsecas,& Extrinsecas*.Rec.cyperi,millefolij,marrubij, mẽtastri, plantaginis,cum numerum æquale põdus,sed minus ponatur de marrubio,hęc oĩa tere,& cũ forti vino distẽperã,& bibat æger octo diebus,uel amplius mane,& sero: *Ad Hæmorrhoidas*. Tolle corticẽ virginis nucis,& quercus,& aristolochiæ rotũdæ,et marinã spongiã, et põne in testa noua calida calefacta ad ignẽ: induc in puluerẽ, & vnge ipsas hęmorrhoidas de calido melle, & postea superpone puluerẽ istũ. *Ad Ficus*. Rec. aristolochiæ rotundę piperis nigri, æquale pondus, fac puluerem,& sic vtere. Herba calendula trita, & superposita multũ iuuat. *Emplastrum ad Ficum,qui apparet*. Mel,stercus pullinum,saponem gallicum,cymas lauri,& baccas commisce, & superpone:tertia uero die solue,& inuenies,sanũ: *Ad idem res probata*.Plantaginis M. iij, millefolij,mentastri, ana M.iiii.hęc omnia tere,et succũ exprime: cui piperis gra. viii. mastiches grana vii.commisce:et ieiunus bibe per triduum,et renoua potionem diebus ix. *Ad Ficum qui sanguinat*. Quinquefolium in lacte caprino decoque,et bibe per triduum. Item corallos, chelidonium cum pipere,et cerussa tere et distẽpera ieiunus cal.cem unum bibat plenum. optimum est. *Ad idem*.Radicis raphani rotellas manduca ix. ieiunus infusas in melle diebus ix. H

De Lapidis,& Mictus signis,& cura.

SIgna eorum,qui lapidẽ patiuntur in vesica. Natura eorũ subtumida est, pruriginẽ patiuntur in ano,et mingere nõ possunt:nascitur hæc causa magis infantibus,q̃ iuuenibus, qui minores lapides mingunt. *Cura*. Petroselini semen, apũ semen, betonicæ, saxifragiæ, zingiberis,

Acalami*,radicem seseli,attriacæ.f.confectionis,baccarum lauri,urticæ maioris semen,asari radicē, spicæ,roris marini,costi hortulani,radicem cardui,radicē agari,marrubij albi,anisi,ana scr.i. mellis modicum:teres omnia:dabis q̄ñ non febricitat,mane & sero,cum vino. Item gallum anniculū macta cerde,& in gosserio eius inuenies albos lapides,quos cū vino tere,& da febrienti cū tepida. * Al. cauliæ.

De Mingentibus furfures.

Signa eorum qui furfures mingunt,quia per vrinā in calice natant:signa hæc si videris,scias lapides maiores valde in vesica habere:natura.n.illorū si fuerit manib.fricata,intus redeūt lapilli, & ex confricatione in labijs vesicæ fit scabies,& emittunt per vrinam velut furfures. *Cura.* Dulcia comedant,& lac caprinum mox mulctum bibant:si non febriunt,cancros fluuiales dabis comedendos. *Antidotum ad hoc.* Rec.cymini,seminis apij,melanthij,seseleos,æquo pondere:cum lacte,& melle,& cochlearia singula o. a commisce:dabis in mane ieiuno cochlearia. Hæc olera manducent, maluas,pastinacas,asparagos,oua sorbilia,succū hordei cū dulcore, & pipere comedāt quotidie, & vtantur balneis. *Antidotum ad vesicæ praeclusionem probatissimum.* Rec.saxifragiæ,spicæ,betonicæ,squinanthi,cinnamomi,carpobalsami,costi,absinthij,croci,suc.liquiri.acori,hyperici,rha pontici,chamæleontis,petroselini,dauci,ireos,opopanacis,ana vnciā vnā:confice,& vtere. Itē petroselini,saxifragiæ,apij succū simul bibat,& sanabitur. Itē saxifragiæ,asari,gummi,betonicæ,piperis
B añ vnc.i,mellis librā vnā,vini quod sufficit:hoc in balneo bibat. *Ad vesicæ dolorem cura talis est.* In initio oleum rutaceum per clysterē ægro frequenter iniicias. Fœminæ vero matrix infundēda erit & extrinsecus pectinem,& inguē ex oleo cyprino calido,& cum lana succida fasciabis. Aliqñ miscebis castorium si forte plus calidum fieri oporteat:item clyster ex decoctione fœnigræci aut radicum maluæ cum oleo mista,& calefacta:& si vesicā stricta fuerit,subtili fomento relaxare,& vrinam adducere oportet. *Ad frangendum lapidem.* Succus radices valet: Vesicæ vero patienti calculum,adrianum si dederis cum decocto radicum alexandriæ,& semine ocymi,aut brusci, siue asparagi,aut pleni pugilli ciceris rubei. Similiter potio Iustini,cū vino calido,si dederis,facit. Lithótripō calculos frangit. Mulsa lapidē in vesica frangit. *Ad petram vesicæ.* Rec.saxifragiam,grana Solis petroselinum,quinq; folia,asparagum,bruscum,agrimoniā:& coquantur oīa in vino vt ad tertiā redeant:& postea cola,& adhibe paululum mellis,gariophyllorum drachmam vnā,petræ de* lucubio drachmam vnam:da ad bibendum mane tepidum quasi phialam unam:& si potest bibat succum erysimi,& ipsam herbam comedat. *Diaclrysan ad petram.* Reci.saxifragiæ,radicis brusci, * Al.lyncurię
C asparagi,petroselini,apij,piperis,ana ʒ.i.grana Solis,alexandri,libystici semen,ana solidum unū, mellis quod sufficit. *Ad eos qui mingere non possunt.* Oleastri radicem,cyminum & cepulas teras,& in oleo coquas,& super pectinem ponas. Item parietariam tere,et calefactam super pectinem fascia,et miraberis. Item sanguis hirci triennalis,aut uetustioris cum decocto nardi,&* cinnamomi, & siccarum cicadarum puluere datus,mirabiliter & cum celeritate lapidem expellit. * Al. cymini.

De Genitalium curis.

VNguentum album pro Mentula. Rec.olibani,mastiches,aloes,assæ foetidæ,myrrhæ,ana unc.i.cerussæ unc.ii.temperētur cum melle:et sambuco,et ponantur in membro. *Aliud fuscum.* Pix græca,et aloe,cum melle temperentur. *Ad Vuluam stringendam quasi uirgo sit.* Rec.myrrhæ, olibani,mastiches,colophoniæ,picis nigræ,arsenici,boli,gallæ,gypsi,cornu ceruini incēsi,aristolongæ et rotundæ,omnia æquali pondere:fac puluerem,et in uuluam iniice. *Puluis ad idem.* Rec. symphyti,aluminis,balaustii,myrrhæ,olibani,mastiches,colophoniæ,picis nigræ,boli,gallæ,gypsi,cornu ceruini incensi,arist.rotundæ,gallitr,ana drac.v.fac puluerem,et in uuluam iniice, quæ prius fomentetur aqua pluuiali,in qua cocta sint grana uuæ,cortex castaneæ,et puleginm. *Confectio ad idem.* Recipe symphyti,corticum mali gra.et mespilorum, et quercus,foliorum rosæ caninæ,hypocystidos,ana vn.i.maceris,cinnamomi,gariophyllorum,nucis muscatæ, anisi, antheræ
D pulueris,ana un.v:ista omnia trita,et puluerizata collige cum aqua ros.uel pluuiali in qua rosę decoctæ fuerint:et inde trochiscis formatis ad Solem siccentur:et quando opus fuerit,unum eorum in aqua ro.uel pluuiali resolue,et inde stricta uulua post balneum diutissime foṁetetur. Symphyti decoctio idem operatur. *Ad idem.* Tolle symphytum,et gallam,et gummi pineæ,et cinnamum et amentum dulce,et fac puluerem,et misce cum pauca aqua,& laua locum,et miraberis. *Ad menstrua prouocanda.* Recipe ammoniaci albi,galbani,opopanacis,aloes hepaticę,colocynthidis interioris,myrrhæ,cicutæ seminis,ana drach.ii.tere,et cum succo porrorum confice, et fac pilulas ad modum pisi:et da drachmas duas uel tres,in aqua tepida. *Item ad idem.* Ante dies iii venam de tibiis incide, aut tibias scarifica: aut in ambobus tali uenam incide,ita ut in una die unam incidas,et in alia aliam: et post hoc dabis tenues cibos: et sic post vii dies castorium cum pulegio ad bibendum dabis, aut calamento: educit enim menstrua pulegium: et calamentum coctum cum mulsa. Est autem tempus dandæ decoctionis,vel potionis vtile post balneum in *sabanis, quia sic data multum operatur: et plus his di Stamus: et sabina data similiter. Vtiliter etiam datur picra,quę recipit aloes drachmam i. Quando autem ex plenitudine,et pingui superfluitate retinentur menstrua,centaurii maioris succo,et radicibus minoris excludantur. *Ad idem.* In duabus aquæ partibus * sabina.

tibus

tibus,& vna vini,artemisiæ,& saluiæ,brathyos,calamenti,matrissylu æ,ana.M i.allij quantum de E
oĩb.alijs,lento igne ad tertiam decoque:de quo ter in die fomentatio fiat mane,& meridie,& sero
eunti dormitũ.Climax detur cum decoctione cymini:quæ Recipit elemi vn.iij,fęniculi vn.iij, pi
peris,sesami,syriaci,ana vn.ij.erucæ,seminis sileris montani,ana vn.j.mellis,qđ sufficit.*Itẽ ad idẽ.*
Artemisiæ,rutæ,dauci,dictami,phu,meu,nasturtij,ana:trita in aqua fac balneum:& da ad biben-
dam trypheram magnam cum aqua tepi.*Itẽ ad idẽ.* Vrticæ maio.radicem,alari,hyperici,epithy-
mi,polypodii,ana:hæc oĩa coq: in vino ad medietatẽ:da mane,& sero. *Ad idẽ.* Baccas lauri xxxvij
tritas cum uino bibat.Item accipe artemisiam,& rutam æqualiter,& adde oleum laurinum, & ea
lesac parũper ad ignem,& facto ex panno pessario intinge,& in os uuluæ inijce. *Ad sanguinẽ strin
gẽdũ.*Rec.myrrhæ vn.iij.cinnamomi,mastiches,aã vn.ij.facto puluere,accipiatur cũ succo strych
nũ,vel morellę.*Siqua mulier post partũ se purgare nõ poterit*, Esdræ potionem,aut Eucharistum ac
cipiat:uel solum suffumigium de fungis siccis aut de assa;aut phiala plena succo caulium.Sotira,&
tryphera accepta menstrua educit.*Ad menstrua superflua.* Aluminis scissi,myrrhę,rubi,thuris,ana
un.j.tere,& cum aceto confice pessarium de lana munda:& intinctum in eo suppone uuluæ, *Ad
idem.* Rec.sponsam Solis,& tere,& succum da ad bibendum.Pastellum uero in uulua suppone,&
athanasiam dabis. *Ad menstrua prouocãda.* Ex sagapeno,opopanace,myrrha,& felle fac pessariũ. F
Ad sanguinis profluuiũ. Fęcẽ quæ ex quercu exit da ad bibendum mulieri cum aqua calida pluuia
li. *Ad idem.* Accipe lignũ syluatici lybistici, & mediã corticem quercus,& testas marinas rubras,
quæ inueniuntur iuxta mare:& pone in uase aliquo,& fac bullire ad ignem cum aqua pluuiali,&
fomenta.Item tolle polygonon,& coque cum aqua pluuiali,& da ut bibat. *Vt mulier cõcipiat.* In
nouem phialis optimi uini mitte nouem rotulas mandragoræ,& fęniculi radices tres,& ad tertiã
bullire fac,& bene cola:& phiala mellis addita,nouies nouem grana piperis sparge in puluerem,
Al.iij. & iterum aliquantulom bullire permitte:quando autem infrigidatum fuerit,tempore menstruo-
rum per † vij.dies bibat mane phialam unam:& in obscuro loco iaceat,remotis amicis præter pe-
dissequam,quæ eam custodiat:circa sextam uero horam pullus gallinaceus elixus,cũ pipere,ani-
so,& modico anetho conditus,simul cum iure suo offeratur,ut manducet,& de iusculo ad satieta
tem bibat:uinum leue,& modicum accipiat:& in nocte iaceat cum uiro:et uir eius uespere,et ma
ne diacameron,aut climacem,aut alexãdrinam fumat. *Ad cõcipiendũ eadem die sine periculo.* Myr
rhæ.ʒ.i.piperis grana xl.staphidis agriæ scr.i.dabis in uino post balneum.Item oepitam cum uino
coque ad tertiam,et mitte ibi calamentum aromaticum,galangam,irim illyricam,spicam nardi,
æquo pondere:coque ad tertiam,et da ut bibat per tres dies ieiuno.Item cẽtaurium cum foliis te- G
re,et misce cum aqua,et fac pilulas ad similitudinem ossis dactyli,et inuolue cum terebinthina,et
desuper mitte lanam,ne terebinthina cadat, et inijce.Item uiscum qui est in arborib.tritum cũ ui-
no da bibere menstruo incipiente,aut desinente. Item in phialis nouem optimi uini de radice her
bæ barbæ syluanæ lib.coque ad medietatem:et decolato succo,mellis adde phialas duas, et pulue
ris cymi.un.i.et modicum fac bullire:tempore uero menstruali per quinq;dies singulas phialas ie
iunæ propina mane:et sero in decoctione illius herbæ sedeat,diuq; calefiat,et sic cum uiro suo co
eat.Item coaguli leporis,corticum mandragorę,ana.ʒ.iii,opii.ʒ.ii.trita cum melle despumato cõ
fice:et mane admodum auellanę maioris cum tepido uino sumat non ieiuna. Item testiculi cerui
puluerizati,et in uino bibiti,et fel capreoli suppositum,idem pręstant.*Item ut mulier cõcipiat.* lepo
†Al.cum. ris uuluam assatam,tere,et da cum uino in balneo † in sabanis sedenti ut bibat:et in ipsa die aut no
cte si tacta fuerit a uiro statim concipiet.*Potio ad eas quæ nõ cõcipiũt,& quib. menstrua nõ apparent.*
Rec.matrissyluę,rutę,artemisię,cicutę,radicum brancę ursinę singularum fasciculos: quę pinsitę,
et mistę cum uino albo usque ad tertiam coquantur:et eidem decoctioni cochlearia tria de cinere
de corde cerui adhibeantur prius quam ad tertiam redeat decoctio:deinde coletur cum panno,et
colaturę adhibeantur tria cochlearia olei,et tragacanthæ drachmę tres de Constantinopoli,et si-
*Al.asphaltũ. mul omnia bulliant:et unaquaque die mane accipiat phialam unam illa cui necesse est.*Si matrix* H
descenderit. Cum bonis odoribus nares suffumigabis:sin minus, * aspalathum sit inferius fumiga-
tum ita,ut in uuluam fumus ingrediatur:et pessarium de styrace calamita cum lana succida impo-
natur:Si uero uolueris ut concipiat,prius purgetur cum theodorico anacardino, et post purgatio
nem balneetur.Et coagulum leporis in balneo bibat,et etiam uiro suo tribuat:et post eum ipso ia
ceat:et si coagulum fuerit masculi,masculum:si fœminę,fœminam concipiet. *Vt mulier nõ abor-
tiat,& fœtũ cõtineat.* Cancrum fluuialem contere,et in uino ueteri da ad bibendum.Aut leporem
pręgnantem uiuum accipe,et tolle ei catulos de uentre, et coagulum eius cum uino potui dato,
et ultra non eiciet.*Vnguentũ ad omnes dolores matricis post partũ.* Rec.adipis pullini,sampsuci,ana
uncias septem,myrrhę uncias duas,butyri,ceræ,ana uncias sex,adipis anserini, medullę ceruinę,
†Al.velum. terebinthinæ,casię,mellis,ana uncias septem,aloes uncias duas:confice,et utere.*Ad idem.* Fac bul
lire oleum,et anethum,et mitte unum * birrum de lana succida:et calidum pone ad matricem.

Ad apostema. Succus frondium porrorum, succus cichorii, uel heliotropii,succus petroseli-
ni, æquali pondere, puluis ferruginis, puluis paleę hordei: hęc omnia bulliant, et bibat.

Si

A *Si matrix foras exierit, aut tumorem habuerit.* Folia cicutæ, abrotani, herbæ cāphoratæ,† pinse for †A. cāphorę.
titer, & pone desuper. *Ad retinendū partū.* Spolifi serpentis cū mica panis dabis comedendū ne-
scienti, mire prodest. *Ad matricem reuocandā.* Testas ouorū gallinæ, ex quibus pulli excluduntur,
incende: deinde super asperge picem nigram, & superextende, & reuocabitur ex toto. *Ad excitan
dū mulieris libidinem.* Sāguis vespertilionis in floccello lanæ collectus nesciēti sub capite ponat.

De passionibus genuum, & tibiarum.

CEntri galli succus, genibus, & cruribus ad ignem vel ad solem illinitus omnem dolorem ex
tirpat, & neruorum contractionem penitus tollit, probatum est. *Ad ulcera tibiarum.* Vel ca-
prinum cū resina, & cerusa misce, & pone super vlcera. *Emplastrum ad inflationem, quæ fit in cruri
bus, & in coxis.* Stercus columbinum album cum forti aceto mistum, & tritum, & in aluta inductū
superpone. *Aliud probatum ad inflationem, quæ fit cum rubore, & calore.* Farinā hordei, & fabæ tol-
le, & in aqua coque, & superpone. *Ad omnem Vlcerationem tibiarum, cicatricem, vel maculam ni-
gram, vel albam,* Pulueris plumbi vsti facti cū ligno auellanæ, aut lentisci vn. viij. olibani, myrrhæ,
B aloes, masticbes, ana vn. j. oleum viride, & modicum aceti exagita miscendo in corpus vnū, & in
folijs hederæ inductum superpone. *Ad tumorem genu.* Fac bullire, radicē brusci bene, & postea pin
se cum axungia, & pauco *saluiæ, & infascia. omnem tumorem tollit. *Vnguentum ad tibias fractas* *Al. salis,
de phlegmate salso. Folia persici, hederæ terrestris, colophnniam, picem, oleum de spica, oleū cõe,
sepum, & ceram, & lithargyrum de auro. *Ad dolorem genuum.* Bibe succum rutæ. *Pro dolore poda-
gra.* Tere, & fac puluerem de gith, & vnge vbi dolor est, superpone stagnum, & insuper stupam vn
ge de ipso puluere, & statim dolor recedet *Vnguentum ad idem, & ad qualemcunque dolorem.* Rec.
masticbes. olibani, ana. ℥. i. adipem vrsinum, & albumē ouorum insimul misce: & accipe cymulas
virides lentisci, & tolle ex eis succum: & adiunge vetus oleum, & distempera: & fac vnguētū theo
doricon emperiston: ischiadicis, & podagricis subuenit: idem facit philāthropos. *Ad idem.* Rec. ga
riophyllorum, zingiberis, cinnamomi ana un. ij. hermodactylorū un. v. costi, diagridii, ana unc. ij.
mellis, quod sufficit. *Item ad calidā.* Succus radicis filicis cū oleo roseo mistus, & inunctus prodest.

Ad hominem subtiliandum.

PVluis †ciricus uel cyricon, utilis ad pinguem hominem subtiliandum, & crassitiem superfluam †Al. assyricus
deponendam, ita ut ad temperiem tenuitatis, & siccitatis patientem deducat: curat etiam le-
prosos & herniosos, pruriginosos, & scabiosos: & si quis hoc usus fuerit, podagrico, uel arthritico,
C seu alio aliquo dolore nō molestabitur. Quicunque hoc puluere fricari uoluerit, ut in balneo post
quam sudare cœperit, fricetur, & hoc trib. dieb. vel amplius interpositis: dieb. autem quib. vtitur,
nullo unguento patiens fricetur: a pipere, & salsamentis, & acrimoniis caueat. Rec. † nitri assati, } †Al. nitri asa ri.
myrrhæ assatę, sulfuris uiui, opocissi. i. succi hederę, iridis illiricę, ana un. iiij. baccarum lauri sicca-
rum, sampsuci, ellebori albi, pumicis marini assati, chamæleontis nigri, pyrethri, sinapis, gallę ale
xandrinę, peucedani, pollinis fœnigręci, cimolię, tartari, aristolochię longę, & rotundę, gith, oro-
bi, piperis nigri, caulis agrestis, struthij, cardamomi, marrubii, cantharidum, succi sicci elaterii, ana
unc. ii. confice sic, hęc oīa subtiliter tere, & in uase uitreo conde, & qñ opus fuerit utere. *Electua-
rium ad idem.* Rec. gariophyllorum, spicę, galangę, zingiberis, añ. ℥. s. sacchari lib. ii. & semis, musci
scrup. i. saccharum coque cum aqua rosata, & ipsa pigmēta pinse diligenter, & misce cum ipsis sac
charum, super ignem semper agitando, & qñ decoctum fuerit, infunde super marmor. *Ad homi
nem nimis crassum.* Imple patellam florib. auellanę, & superfuso uino agita fortiter & bulliat die ac
nocte: & semper qñ siccatur, funde uinum: & cola, & bibat ieiunus un. iij. per dies quinq; & come
dat ad prandium: hoc faciat mense Februario. *Ad idem.* Tolle tartarum, & fac puluerē, & de oī ci
bo intincto in eo comede: desiccat. n. pinguedinem. Hiera rufina scabiosis, & leprosis utilissima.
D *Vnguentum ad mala nascentia.* aloes, olibani, masticbes, myrrhę, arsenici, boli armeni, colophonię
sandarachę, terebinthinæ, æruginis campanæ, spumæ argenti, galbani, ammoniaci, sagapeni, resi
nę gummi persici, picis naualis, ana lib. ij. tragacanthæ, aristolochiæ *longæ, gomphitæ, castorij, flo *Al. rotundę.
ris plumbi, ana un. iiij. ceræ libras duas, sepi taurini unc. iiij. *Oleum frumenti ad scabiem, et ad herpe-
tas, quod ita conficitur.* Pone frumentum inter duo ferramenta calida, & exprime fortiter oleum.
Ad sacrum ignem. Accipe picem, & uitellum oui crudi, & fac emplastrum, & pone desuper. Vn-
guentum ēt de oleo frumenti, probatum est. *Ad morpheam nigram.* Erysimon cum uino bibat, & sa
nabitur. *Ad sanguinem stringendum undecunq; exeat.* Testiculos in aceto pone, pedes infrigida, &
statim cessabit. *Ad carbunculos.* In primis liga maluas coctas cum butyro uel sagimine, & appone,
& mutetur in die: deinde appone emplastrum istud, quod carbunculum cito aperit. Rec. ficuū pin
guium passarum, cępæ coctę, galbani, ammoniaci, lactis mulieris, maluarum coctarum, carbonū,
uel cinerum uitis uineæ, testudinis uiuæ unius, pinguedinis porci recentis uel ueteris, æquale pon
dus tere, & appone, vsq; dum aperiat. *Ad idem.* Accipe cinerē pruni, & distēpera cum vitellis ouo
rum, & pone super: & postea accipe ficus siccas, et parum olei, et arsenici. et tempera totū simul,
et appone: deinde appone terebinthinā, et galbanū, qñ putredo exire cœperit. Si multi carbūculi
exierint, tolle sanguinem de brachijs, et da laxatiuum. *Ad pustulas quas habet infans in manibus, &
pedibus*

pedibus vltra modum. Accipe scyllam,& hyoscyamum ipsam herbam, & sambuci frondes, æquo E
pondere,& pinsito,& coque in aceto inde multum,& appone. *Ad omnia apostemata exteriora, siue tumores.* Agrimoniam, verbenam, quinquefolium, æquis fiteres,& impones, ponderibus, cum aceto coquas adiecta semperuiua sanabis. *Ad rumpendum apostema.* Fermentum, olibanum, axungia, lac fœminæ. *Ad apostema subtiliandum.* Libysticum feruefacias in aqua, pinsito cum pinguedine,& pone desuper. *Ad sacrum ignem, vel calorem membrorum, qui per aliquam occasionem nascitur* Rec. Sisymbrij, rutæ, rubi, solani, omnium quatuor cimarum M.j. radicis lilij domestici vnc.j, aloes ℨ.ii. cymini vnc.i. albumen oui vnum, aceti phialam vnam, olei phialam vnam: prædictas herbas tere fortiter, & succum earum cum prædictis commisce, fortiterque cola, & cum penna vnge loca languētia,& miraberis. *Ad scabiem.* Radices lapathioli coque,& axungiam porcinam cum eis vehementer tere,& argentum viuum cum cinere,& sputo distempera,& cum eis misce,&* vehemēter confice: inunge,& miraberis. *Vnguentum ad pustulas, vel lepram, siue pruritum.* Florem tithymali cum aceto coque fortiter,& oleum modicum misce,& iniunge vsque dum sanus fuerit.

De modo dignoscendi cancrum a carbunculo.

SIc poteris dignoscere cancrum a carbunculo in principio. Carbunculus quippe durus est, & rubeus nimis,& ardens,& dolet quamplurimum in ossibus,& neruis,& cito facit caput. Sed F
cancer non tm̄ rubet, neq; tm̄ dolet, sed durior est,& nō tam cito facit caput,& plus occupat: qui quando mollescere incipit, perfora cum ferro quasi carbunculū: & nepitæ, apij, betonicæ, agrimoniæ, chamædryos* trifolij, satureiæ, pimpinellæ, subtusillæ, cardui, stagisolij, millefolij, ana M.vnū, teras,& cum vino, & pipere dabis in potum mane, & sero. *Item alia optima, sed valde grauior.* Aloes drachmas duas, aristolochiæ longæ drachmas quinque, sanguinis draconis, drachmas tres, castorij ℨ.ii. pœoniæ. ℨ.v. thuris, mirrhæ ana. ℨ.iiii. ammoniaci. ℨ.ii. succi saluiæ vel foliorum ana. ℨ.iii. decoque vsque ad dimidium lento igne, ipsumque in vase picato mitte: & pigmenta in linteolo mundissimo ligata in medium liquorem pendere facias: & de populo arbore puluerem facias: de supradicta potione calicem medium dabis quotidie, & de puluere populi quantum tribus digitis leuare poteris in vino cocto distemperato. *Ad idem.* Accipe albi secessus canis, prassii, plantaginis, ana vn.s. calcis viuæ. ℨ.ii: pulueriza totum,& supra malum pone: & postea pone vnguentum marciaton, mane,& sero muta illud,& ablue in o. mutatione de vino calido. Si vero aliqua pars mortuæ carnis remanserit, abscinde cum ferro. Si autem lōgi temporis fuerit malum,& per prædicta sanari non poterit, oportet incidere circumcirca,& postea apponere prædicta. *Ad idem.* Lenticulæ, quæ in stagnis nascitur, vel fontibus, vel aliis aqais, succus supra cancrum positus eum occidit. G
Similiter facit doliachæ succus cum porcina pinguedine mistus: & ipsa herba pinsita,& superposita cum succo,& pinguedine dictis prodest valde. *Ad idem.* Succum ebuli, succum aristolochiæ rotundæ, aut puluerem eius,& albumen oui fortiter commisce, sed non vt durum sit, sed molle: & taliter totum cancrum ex eo penna linies,& de frondibus septemneruię illum cooperies: sed per singulos dies mane,& sero mutabis,& quando mutare volueris, cum penna in vino infusa cancrum prius ablue,& unge doctrina supradicta. *Puluis ad cancrum.* Calcis viuæ * nouies ablutæ, nouem grana piperis, auripigmenti, aceti,& mellis,& farinæ hordei: fac focaciolam,& sub testa coque, vsque dum incendatur: et pinsito, et facit puluerem, et vbi opus fuerit, mitte. *Vnguentum ad serpiginem,& carnem mortuam manducandam.* Rec. aristolochiam rotundam, radices enulæ, cortices capprifici, cortices alburni, lotium hominis: hæc omnia simul coque fortiter: postea pinse, et confice cum axungia, et vtere. *Ad cancrum.* Vlcus primum forti, et calido aceto bene laua: deinde cū panno linteo detergendo exicca: quo facto, puluerem gallæ subtilē superasperge: hoc fac bis vel ter in die, donec sanetur. *Ad idem.* Sume mentastrum, et eo siccato fortiter frica inter manus: cui mentastro tertiam partem salis misce, et simul omnia fortiter tere: quibus tritis super stipites ardentes pone, vt vtrumque bene comburatur: quod quando fuerit combustum, bene iterum teratur, quorum puluis ter die aspergatur. *Pro carne sananda.* Linguæ bouis radicem tere, succum cuius vt pa- H
sillum superpone. *Res probata ad cancrosa vulnera, quæ depascuntur in circuitu.* Accipe quotquot habere poteris felliculorum, et scinde, et extrahe succum, ut fit dimidia phiala, sed prius laua plagam de uino tepido: et tunc accipe tres petiolas de panno lineo, et in succo illo infunde, et ad ignē calefactæ vna post aliam super vulnus apponantur: et postea de farina tenuissima panis hordacei cum supradicto succo eidem plagæ superponatur. *Ad cancrum res probata.* Caput gruis, et uentriculum, cum petris omnibus quæ in eis sunt sicca in furno, et fac puluerem, et superasperge: hoc non solum cancrum, sed omnia uulnera sanat. *Item aliud probatum ad idem.* Mustellam uiuam mitte in ollam nouam, et bene cooperi de tegula, et argilla, et mitte in furnum calidum: et ea combusta fac puluerem, et de ostreæ testa similiter: et asperge: et post diem tertium laua de vino.

Probatum ad fistulam. Accipe terram francigenam, et galetum idest gallam rotundam, et pulueriza, et pone desuper, et sanabitur. Cortice quercino siccetur fistula primo. Postea sanatur, si mumia sæpe bibatur. Maiorum pulchris hominum, quæ est rapta sepulchris.

Ad

* Al. ceaturn-folij. 4

*Al. non.

A *Ad ſcabiem probatum.* Accipe ſigiam græcam, & olei cõis partem i, & duas aceti, & coque in modum unguenti, & vnge in balneo. *Puluis ad cancrũ.* Rec. atramenti, ſarcocollæ, amenti ſalſi, & dulcis, ſalis gemmæ, olibani, maſtiches, ana vnc. i. piperis unc. vi. *Ad idem.* Brancam lupinam, q̃ inferius eſt rotũda, tere, cũ ſale, & fuligine, & parum de ſanguine, & pone eo mortuo. Ad ſanandum, puluerem aloes pone. *Ad carnem malam, uel ad cancrum.* Pinſe tartarum fortiter temperatũ cũ melle, & mitte in panno lineo, & liga cum licio, & mitte in foco ut ardeat: & fac puluerem, & ſuperpone. Item teſtam allij, fabas, & panem frumenti incende in olla, & cum iſto puluere miſce puluerem gallæ, & ſalis: laua prius de vino, & poſtea ſparge de hoc in die bis uel ter.

De fiſtula.

AD *fiſtulam.* Radicẽ lapathioli, qui rufum ſemẽ habet in fiſtula mitte: et donec purgata fuerit, per ſingulos dies ſingulas radices mutabis: & qñ purgata fuerit, cognoſces, q̃a non ut aqua pus, ſed quaſi putredo fluit tñ: qñ aũt hoc uideris, hoc vnguento ſanabiť: Rec. picẽ, galbanũ, ammoniacũ, aloen, ſepũ porcinũ non multũ, cerã, & parũ olei: p̃dictas guttas, & gummi genera, & picẽ, & aloen æqualiter cõmiſta liqua ad ignẽ: & poſtea cerã, & ſepũ ſemotim liquefacta deſup. addas, & agita donec cõficiať. *Ad fiſtulam.* Raphanũ puluerizatũ, & quolibet mõ fiſtulis immiſſũ
B anteą tñ ex aceto ipſa fiſtula valde abluta, ualet: & mõ quocunq; ſu p̃poſitũ: & infra, vel intra eam liberat. *Ad idem.* Sume herbã eſcuminatã nomine, & tere: cuius ſuccũ infirmanti mane, qñ ieiunus fuerit, da ad potandũ: & de ipſo ſucco p̃ ipſũ foramen pone donec ſanus fiat æger. Itẽ accipe coſtã folij raphani, & mitte uſq; ad p̃fundũ plagæ ita, ut ſanguis egrediať, aliquanto ſpatio intermiſſo accipiatur fel taurinũ, & caleſaciro ita, ut duriciẽ p̃dat: & oſſa gallinarũ cõbuſta, & in ſubtiliſſimum puluerẽ redacta: ex his ellychniũ cõponatur, & ad fundũ plagæ mittatur, et interdũ ellychniũ de cõbuſto puluere [illegible]ccharo aſpergatur, & ipſum interdũ minuas, donec ſanetur fiſtula. *Ad idem.* Sepi arietis unc. i. gũmi un. s. colophoniæ. ʒ. ii. s. opopanacis, ariſtolochiæ longæ, ſarcocollę, ęris viridis ana ʒ. ii. cerę citrinæ ʒ. ii. terẽda tere, & de oleo parũ pone, vt poſſint ibi tẽperari: & ſuper ignẽ pone donec ſepũ, & gũmi genera liquefiant: & utere qñ opus fuerit. *Ad fiſtulas tollendas, & vermes occidendos.* Succũ plãtaginis mitte ſæpius. *Itẽ ad idẽ.* Potẽtillã bibat per dies xxx. probatũ eſt. *Ad fiſtulam claudendam.* Thus maſculũ diligenter tere cum uino ueteri, et inde perũge. *Ad idem.* Accipe in primis de carne ſalſa lardonẽ, et mitte ibi per iii. dies, et poſtea emplaſtrũ fac hoc modo: Accipe frondes libyſtici ſyluatici, et tere fortiter, et miſce ibi de ſale cocto puluerizato tantum, quantum ſunt frondes: deinde adde axungiam ueterem ſufficienter; et tere omnia hæc in ſimul, et fac emplaſtrum. *Ad idem.* Accipe tithymalum cũ ſua radice, et mitte in cliba- *Al. ſpatare
C no ut exiccetur, et fac puluerẽ, et inſuffla intus. Itẽ accipe piper, aloen, galbanum, ceram, et oleũ, tico.
et fac emplaſtrũ, et utere. *Ad idem.* Pone emplaſtrũ de farina, et alburno, et ſinapi, et ſale cocto, et de calce extincta, et de ſapone * ſpatulano, et de capitello per ix dies: deinde tere tres cymas rubi, et tres urticæ per tres dies. Item piper, allium, ficus ſiccas, radicem petroſelini: miſce, et tere ſimul, et fac emplaſtrum, et ſuperpone, et ſtatim interficier. Itẽ accipe marmor, quod videtur eſſe ſicut ſal, et fac puluerẽ, inſuffla intus. *Ad idem.* Accipe farinã lupini, raphani, ſinapis mel arſum, alburni carbonem: omnibus tritis diſtempera, cum ſapone ſpathulano: & admiſto de capitello fac tentam de licio torto ad menſuram fiſtulæ, et ablue eam mane & ſero de capitello.

De paralyſi.

HIera fortiſſima G. theodoricõ emperiſtõ, potio ſancti Pauli, et opopyri, paralyticis, arthriticis, et alijs diuerſis cauſis ſuccurrit. *Potio ad paralyſin Ioannis filij Liguris medici.* Rec. mãdragoræ vn. iiii, caſtorij unc. iii. piperis grana ccc, nepitæ manũ plenã, uini optimi phialas xxiiii: bulliat ad medietatẽ, et ieiunus bibat phialã i. et uſq; ad nonã ieiunet. *Ad idem.* Rec. ſaluiæ, ſatureiæ, dictami, ſabinæ, mentæ nigræ, cerefolii, foliorũ tenerę lauri, quinq; folij, betonicę, ſcbrilugę, peucedani, agrimonię, pimpinellæ, artemiſię, chamędryos, hyperici, millefolij, balſamitę, pulegij,
D trifolij, hypocyſtidos, hyſſopi, praſſij, origani, ana M i. decoquabis cum vino. probatum eſt. *Vnguentum ad paralyſin.* Rec. ſabinę pulueris, ſaluię, mentę, ocymi, pulueris vrticę, balſamitæ pulueris, ante unc. ii. olei lauri phialã i, ceræ lib. i. olei, ʒʒ. ana. unc. vi. oĩa arbitrio tuo tere, et coque, unge. *Ad idem.* Herbam centumneruiam, ideſt barbam ſyluanam laua cum nouem aquis, et tere, et in ſucco adde duo cochlearia mellis, et ſic unge digitos in phialis: da primo galli cãtu, ſi laxat non euadet. *Item ad arthriticum dolorem.* Accipe micam panis madefactam aqua et tere: deinde diſtempera cũ ſucco morgellinæ, uel ſolatri, uel portulacæ, uel ſemperuiuæ, uel alicuius refrigeratiuæ; deinde ſuperpone loco dolenti, primum inuncto oleo roſeo: poſtea uero ne nimis loca neruoſa deſiccentur, adde emplaſtrum hoc: Rec. radicẽ altheæ, atq; ſemen lini, et coque in aqua, atq; ſomẽta. ad vltimum accipe farinam lentis, et coque in quatuor partibus mellis, et aqua quantum ſufficit, et ſic ſuperpone. probatum eſt. *Vnguentum ad guttam.* Rec. radicis bryoniæ, corticis mediani ſambuci, abſinthij, rutę, ſaluię, hederę, chelidonię, arnogloſſi, ſal. uncę, aloes, thuris, mellis, olei ceræ quantũ tibi uideť, et cõfice. *Emplaſtrum ad idem.* Abſinthij, radicis ebuli, furfuris tritici, ſtercoris caprini: fac puluerem, acetũ mitte in cacabo, et ſalis ſatis. fac bulliat fortiter, et ſuperpone.

Item

Item unguentum ad guttam. Rec. rutæ, hederæ terrestris, absinthij, abrotani, barbę Iouis omnium E ana M.i, sabinæ M.ii: simul tere, & coque ĩ oleo, & butyro, & adipe taurino, uel ueruecino æqualiter: cola, & ubicunque fuerit gutta unge, & postea in albo panno indue, & pone.

De ratione medendi ad os fractum.

Recipe betonicæ, uiolæ albæ, panem mundum ad cernẽdum, melangiæ, hederæ terrestris pilosellæ, agrimoniæ, siniphæ, saluiæ, ne intumescat. Itẽ betonica sanat, & tollit dolorẽ: saluia aufert dolorẽ: hedera terranea curat, & mundat: uiola sanat: plantago soluit dolorẽ, & mundat; agrimonia, & pilosella sanant: melangia iuuat, ut nõ claudatur uulnus. Quòd si ex oĩbus his habere non poteris, accipe saluiam, betonicã, hederã terraneam, uiolam, agrimoniam plãtaginẽ: contere, & succũ vino mistum, donec sanus sit æger, solum accipiat potũ. Folijs suprascriptorũ deficientibus, radices indifferenter, aut puluerẽ, ad eundẽ accipies usum. Abstineat uero patiẽs ne comedat herbas, caseum, lac, fructus, carnes nisi de castratis, oua, & panẽ nisi azymum, pultes. *Ad idem.* Rec. farinã de germano id est de siligine partes ii, absinthij partẽ unã tere, & misce cum melle, & panno impone, & de raso lardo superpone ei, & super plaga pone, bis mutando per diem.

De plaga.

Ad plagã. Pilosellæ succum da bibere, si reiicitur, morietur, si nõ, uiuet: prima die plãtaginẽ, F & fragam in vino dabis: secũda die gariophyllatam adiunge prædicto vino: tertia die pilosellã: quarto die pimpinellã: quinto die hederã terrestrẽ: septemneruiã sexto die: transactis uero diebus septẽ, subtrahere debes singillatim, è cõuerso incipiens ab hedera usq; ad primam, quæ est fraga: *Antidotum contra plagas.* Angelicam, betonicã, agrimoniã, pilosellam, hederam terrestrẽ, septemneruiam uiolam minorẽ de angelica, coque in vino, & potet tribus uicibus in die. Si sanguinauerit plaga, cum cultello minutatim incide urticam: & intinctam in forti aceto, pone in plaga: statimq; cessabit sanguinis fluxus. *Vnguentum ad plagas.* Anguillas coque in aqua, & collige adipẽ qui sursum natauerit, & de gallinis, & de anseribus, & de scrofino sine sale: saluiæ succum, rutæ, absinthij, hederæ terrestris, linguæ canis, artemisiæ, matricariæ, cicutæ, herbæ citri, hyoscyami, strycnoboli, olibani, aloes, mirrhæ, ammoniaci, de speciebus añ unc. i. farinæ de molendino collectæ in gyro, dactyli ossium, croci orientalis, sandali, acaciæ. ceræ quãtũ sufficit, ut albũ fiat. *Tractum ad aperiendum, purgãdũ, sanandum dolorẽ, & carnem mortuã, & carbunculũ auferendum.* Rec. succi ebuli, absinthij, cymarũ rubi, urticę, carui, apij, oium ęqualiter, mellis cochleare unũ; & albumen unius oui gallinæ, farinæ siliginis, vel cuiuslibet eorum, q̃ sunt ad temperamentũ: confice sic; Succos, & cætera pone in uase, & cõmiscendo exagita, donec spissum sit, & tenax: si plaga G profunda sit, pone ex hoc ellychnium perunctum: si uero patula i. plana pone super pannum donec sanetur: si vero tractũ nimiũ desiccatur, renoua cum succo solius apij. *Vnguentum ad plagam.* Rec. ceræ citrinæ *unc. s. picis, colophoniæ, añ un. ii. s. sepi arietis unc. ii. infunde cũ oleo, & pone sup ignẽ donec unguẽtũ fiat. *Potio ad plagatos.* Betonicę, agrimonię, fragifolię, asari, uiolę, linguę bouis, ambrosię, plantaginis *minurę, quinq; folij, hyperici, picis, linguę ceruinę, pimpinellę, añ M. i: tere, & adde *aquę li. iii. mellis cochlear unum: cola, & appone piperis grana c: & quãto frequentius biberit, tãto celerius sanabitur, sed à uenere abstineat, & oĩbus contrarijs. *Ad idem.* Fac saginem de lardo, & accipe mel, & farinã de sigale, & uinum. & coque simul; & mitte super plagam: mire curat, & sanat. Item succus apii, & albumen oui, quibus adde puluerem thuris, & tantum de farina frumenti ut satis spissum sit. *Ad capitis plagam sic fit.* Diligenter inquire utrũ longa sit, an non: an os fractum sit, an non. His pręmissis, si profunda fuerit, & testa rupta primitus capillos tunde: & deinde panni ellychnium absq; ullo medicamine, uel lardi fructum excoriatum, iuxta plagę quantitatem incisum, in ipso ossis hiatu, ne sanies irruens meningas sua putredine extẽdat, uel aliquid morbi generet, pone: & post pone primo embrochã, q̃ sic fit: Vinũ, & oleũ & panẽ non ex toto arsum fac feruere in sartagine, uel aliquo uase: deinde unguẽtum fuscũ unaquaq; die in plagella pone. Memento tñ, ut p̃dictum ellychniũ semper adsit, donec caro crescat. H Quòd si os ruptum non fuerit, sue cum acu in duobus uel tribus locis: hoc dico si plaga magna fuerit: deinde tonsis capillis, embrocham pręd ictã ad p̃dictum terminum, & unguentum fuscũ in plagella pone. *Ad plagã profundam cum lancea factam qualibet parte corporis excepto capite.* Primũ pone lardũ quantum tibi uidetur, & unguento fusco unge: & tunc pultes hoc modo compositas pone: Vinum, farinam, oleum commune, mel, rutã, saluiã, absinthium trita cum axungia porcina oĩa ęquali pondere fac feruere in sartagine: quo facto, cum panno superpone quousq; plaga desiccetur. Memẽto ut unaquaq; die bis mutetur, nisi prima die, & lardũ impone sẽp p ęqua q̃titate usq; ad vii dies: deinde unaquaq; die, prout caro solidescet, paulatim minue, quousq; plaga clausa uideatur: tunc impone emplastrum aliquod. In capite autem non oportet imponere pultem hanc, sed embrocham p̃dictã, quia nõ conuenit nisi pili nascantur, propter cõstrictionẽ pororũ. *Vnguentum fuscum sic fit.* Recipe olei li. i. sepi, cerę, añ unc. vi. picis unc. iii. saluię sisimbrii lentisci, sauinę, allij, cymarum rutæ, ana M. i: confice sic: Herbas cum seuo diu cõtusas cum oleo coque & cola, deinde ceram adde, ultimo picem: quandoq; liquefactum fuerit, remoue, & usui reserua.

* mimitæ
* Al. uini.

A reserua. *Potio ad plagam sanandam*: Rec. agrimoniam, betonicam, saluiam, plantaginem, folia hederę terrestris, herbę venti: pistius his, confice cum vino, da bibere quousque sanus sit. *Emplastrũ ad plagam sanandam.* Rec. farinam siliginis, absinthium, oleum de oliua, axungiam porcinam veterem, mel quod sufficit. *Vnguentum album.* Rec. cerusæ. ʒ.iii. lithargyri vnc.ii. masticis, condisi, ana vnc.i.s. olibani unc. olei rosei, & aceti quod sufficit.

Ad ossa fracta.

Ratio medendi ossa fracta hęc est. Primũ prouide ut leuissimis manibus aptes ad propriũ locũ male incisas fracturas: quo facto, sal & mel in sartagine cõpone, & diutissime feruere dimitte, & prout pati potent, calidũ superpone cũ stupa, aut bõbace: deinde lignula recta plana ad inuicẽ restibus concatenata circumliga: hoc per triduum fieri necesse est. Post triduum vero, reiectis his, diu aqua calida fomenta, & facta fomentatione, agrippa, aut dialthæa, aut marciato circũlinies, & bõbace vel stupa circũuolue, & sic vnguentum circumuoluere, & circumligare, & fomentare cõtemplata ætate, bis in die mane, & uespere oportet: usque ad xx.n. dies solidantur, habita tñ diligẽ B ti cura: iuuenis uero usq; ad xvii. dies: senũ aũt usq; ad xxi, uel xxii, uel xxiiii: puerorũ itaq; expectatio vsq; ad xv. dies: In his ergo diebus constrictoriũ iuxta prędictã rationẽ facies ita: Rec. olibani, mastiches, ceræ, boli armeni, ęquali pondere: cerã solue, & horũ puluerẽ triconizatum supersperge: & ad modũ ceroti coque, & tepidũ superpone. Memento tñ ut prius sapone, & aqua calida, uel aliquo tali optime lauetur: & sic cerotũ superpone: non .n. adhęret appositũ, ꝑ ꝑ vnguentũ. Oportet ẽt scire si vlcus affuerit: non .n. debet apponi in vlcere. Quòd si aliquo casu accidente disiuncta fuerit, ex utraq; parte trahatur manibus, ut ad pristinũ locũ redeat iunctura: quo facto, palma vtrarumq. manuum locus constringatur: & postea fomẽtetur aqua calida: deinde circũlinatur agrippa, & tabulę superponãtur. Huius aũt mutatio fiat de tertio in tertiũ diẽ semper cũ fomentatione, & post, suprascriptũ constrictoriũ appone. Si qua vero costarũ hominis fracta fuerit, & interius plicata, costã hoc modo reduces ad exteriora: Fac cõstitui ignẽ lõgũ ad longitudinẽ hominis, & nudus calefaciat ventrem, & costã: tunc vero habens mel coctũ, unge manus utrasq; ex eo melle, & paulatim manibus perunctis blande tange locũ, & trahe suauiter: sic sæpe facies trahẽdo, donec æqualis sit alijs costis: deinde marciato, cæterisq; unguẽtis foueat, & emplastrũ apostolicõ, uel diachrysu, vel aliud q̃d libet, donec sanetur, exterius ponatur. *Emplastrũ diachrysu, q̃d*

C *latine aureũ dicitur, ossiũ fracturã sanat: parotidas glandulas sanat: spleniticũ, callũ pedis, & hemicraniũ mire curat: apostemata et nascentias, & carbunculos dispergit: emprosthotonũ, vel cui in capite, vel ceruice, vel scapulis nerui cõ trahuntur, & oẽm indignationẽ, vel phrenitim infantiũ sanat.* Rec. colophoniæ, resinæ aã unc.ii. olei unc.iii. picis lib.i. olibani, auripigmenti, aluminis, aã unc.ii. aceti q̃d sufficit. Parotidas, glandulas sic incidas: Cutẽ superincide ferro: deinde cũ hamulo ferreo subtilissimo glandulas ad te trahe: & tandiu abstrahe pelliculas circũcidendo, cum spathula, donec omnes uenulas earum habeas: & sic embrochã de panno incenso superpone, uel aliquid idoneũ, ut sanguis stringatur, et sanies: embrocha tunc cauatura lauetur, deinde unguentũ fuscum apponatur.

De osse fracto.

Ad os fractum. Cerebrum canis cum aceto calido distẽmpera, & superpone in pãno lineo: per tres dies dimitte. *Item ad os fractum uel scissum.* Insimul albumen oui cum fruppa induc, et circunduc, et desuper liga. *Ad idem.* Ceræ nouæ, ammoniaci, rosæ, mirrhę, croci, ana, malagma facito, et in linteolo apponito. *Tractum ad omnem plagã.* Alutes myrrhæ, olibani, mastiches, aã unc.i. picis, ceræ, colophoniæ, ana unc.ii. sicca tere, liquida solue, cola per linteolum, fac magdaleonem.

De febribus, & diebus timendis.

D R*ubrã ad febrem tollendam.* Rec. cymini, cozũbri, myrrhæ, anisi, croci, dauci cretici, hyoscyami, aã unc.i. opii. ʒ.s. seminis apii unc.i. mellis quod sufficit. *Hydropaton ad febrem quotidianã, tertianã, sed maxime quartanã, & ad omnes accessiones & angustias: somnũ facit, fastidium soluit, sudorẽ prouocat.* Rec. ameos myrrhæ, anisi, croci, hyoscyami, opij, aã. ʒ.ii. chamędryos, apii, petroselini, spermatis mandragorę, thuris, aã. ʒ.i. mellis q̃d sufficit: dabis cum aqua calida. *Ad quotidianam.* Si cũ typo fuerit, accipiat potionẽ rubram mistã cũ hydropoto ante horas accessionis: post bibat aquã frigidã. Si uero frigus fuerit, magnum, uinum bibat, aut aquã calidam. Si uero non profuerit istud, accipiat panchreston, post bibat mulsam. Si uero stomachus fuerit plenus humore, ut uomat, bibat oxymeli, quod recipit aceti phialas. ii. mellis li.i. seminis radicis, et atriplicis: ana unc.i. quæ coquantur usq; ad medietatem, et ante accessionẽ bibat, et ieiunet una hora: postea si nõ uomuerit, accipiat aquam calidam, et bibat. De cibis, ius album mãducet de gallina cõfectum cum oleo, phas. porcellos, hędos, de uolatilibus, phasianos, turdos, perdices, ficedulas: de piscibus, saxatiles, aut assos, aut elixos: de pomis, mala cydonia, et uuas, et mala granata: de uino, album et leue. *Potio probata ad frigiditatem, & febrem.* Rec. seminis trifolii acuti, opopanacis, serpylli, ana drach.iii. anisi, fœniculi, amyli, apij, aã drach.ii. farinæ orobi unc.i. hæc simul tere, et pone in uino bono paululum: et post colligatur in modum uictorialis ponderis scrup. iii: dantur cum uino calido. *Electuarium quartanarijs, & quotidianarijs.* Rec. siler. piper. amyli, marathri, ana unc.i.

vnc.i.ʒ.iii.pyrethri.ana ʒ.iii.gariophyllorũ,galãge,ana.ʒ.i.mellis qđ sufficit. *Ad quotidianã, tertianam & quartanam.* Rec. rosarũ ʒ.xx.sacchari,ʒ.xl,costi dulcis,rheubarbari,arsenici,cinnamomi,nardi,mastiches,spodij albi,sandali citrini,& albi,berberis,gariophyllorum, croci,ana ʒ.ii.& confice cũ syrupo violato:dosis eius.ʒ.iii.ante accessionẽ,& post. *Epithema vt sudet febris exeat.* Semen lini fac bulliat in aqua,induc in panno, & pone super stomachũ. *Ad quotidianas acutas in æstate.* Si habuerint turbidam vrinam, ex sanguine est:prima, vel secunda die,uel vsq; ad septimã phlebotomabis. Si nimius feruor irruerit,hoc fac emplastrũ,uel epithema,quod ualet ad febrem acutam. Succũ solani tẽpera cum farina hordei,& indue in pãno,& pone super stomachum. Item panem assatũ diu,ita ut fiat uelut carbo extinctus,postea tere,& cribra puluerẽ,& tẽpera cum uino,& fac epithema. Diæta utantur tali:succo ptisanæ expurgato hordeo:nam hordeũ positum in aqua una nocte,tundatur,& ad mensurã unius phialæ ponatur in phialis quindecim aquæ, & coquatur lento igne usq; ad tertiã partem, & coletur per linteolum:& utatur farre molli: & de pomis, malo serico, aut dulcibus amygdalis, & pane in aqua,& de electuario supradicto. Quòd si in tpe autumni uenerit,& sine typo fuerit,similiter curabitur. Si cum typo,uomitum prouocabis cũ aqua calida,& oleo,aut cum oxymelite suprascripto. Et si fuerit cõstrictus,oxymeli catharticum dabis,qđ conficitur sic: Mitte acetũ, & mel,& elaterij scrup.s.uel scđm uires ægroti. De cibis,superius dictum est. Quod si fuerit solutus,cibos stypticos damus. Potu utere uino græco. Si vero in suo tpe uenerit cum typo, aut sine typo, primum catharticum dabis ad phlegma deponendum i. diacalaminthes cum adriano, uel oẽs potiones calidas, ut picra,mulsa,athanasia,hydrocopion cũ aqua calida:cibos suprascriptos:pannis autem,aut ceronium,aut oxyocroceũ cum cerotis. Cataplasma recipit hæc:Micam panis,fabæ,absinthii,formæ fœnigræci,omnia ęquali põdere: confice cum ouo molli assato, & cũ oleo laurino,aut cyprino, & induc in panno,et supra uulcera impone, expertum est. Si autem in tempore ueris, curabitur cum potione rubræ, & eldræ. Cibos autem,dabis,gallinas,carnes porcorum,& omnium uolatilium:de leguminibus,cicer,far:de oleribus,fœniculos,betas,coctana:de piscibus,saxatiles:uinum album,& leue.

De febribus tertianis cum typo.

Ad febres tertianas cum typo. Mulsã potionem ante accessionis horã accipiat,& post bibat aquã calidam. *Ad duplices tertianas.* Vtatur hydrocopio,& mulsa,& rubra quasi una potione. *Ad tertianã mistã quotidianæ.* Panchi esto,rubra,hydrocopio,quasi una potione utantur. *Ad tertianas acutas.* Si uomitu egẽt,ponatur mel,& acetũ,quibus adhibeantur atriplicis.ʒ.iii.& utantur. Si constipati fuerint,accipias pulueris *violæ unc.s. & bibant interpolato die cum aqua frigida: & utantur epithemate,quod Recipit farinæ hordei unc.iii.rosæ siccæ unc.i.sandali albi.ʒ.s. spodii ʒ.ii. mastiches.ʒ.i.cãphoræ scrup.i.tẽpera cũ succo solani,& quasi vnguento vngantur,& vtantur desup tegumẽto stuppæ:& bibãt quotidie succũ mali granati mane:& post vii.dies si urina fuerit turbida, & rufa,& nihil superiora pfuerint,balneo utatur,& fomẽtetur ex aqua et oleo,& post fomẽtum phlebotometur de media uena dextri brachij. *Epithema ad omnes acutas febres.* Rec.ro.seminis portulacæ,sandali,albi,& rubri,añ.ʒ.ii. tragacanthæ parũ:tẽpera cũ aqua rosea,aut succo mali granati,uel uuæ lupinæ. Si uero uolueris,ut dormiat,ungãtur frons,& nares,& aures, ex oleo uiolato, & lacte mulieris:& pedes loti in aqua,in qua papauer,& semẽ lactucę,vel ipsę herbę decoctę,sũt, ungãtur. *Antidotum ad idẽ.* Rec.sandali albi,citrini,et rubei,ʒ.i.tragacãthę unc.s.rol.un.iij,sacchari.ʒ.iii.syrupi qđ sufficit.cibos dabis succũ oryzę,aut alicę,ius galli,pisces saxatiles,poma frigidissima:de oleribus,lactucas cũ aceto,portulacas,solanũ,oẽs cibos parũ salitos: dabis aquã frigidã, & multam de hydromelite:et si fuerit solutus, dabis ei cydoniũ melle cõfectũ ita.Succi mali cydonij partẽ i,mellis partes ii:coq; ad lentũ ignẽ,donec ueniat ad spissitudinẽ mellis:& dabis exinde mulsam. *Epithema ad idẽ.* Rec.mastiches,thuris,fęnigręci,seminis lini,farinę hordei,croci,oĩa æquali pondere:trita diltẽpera cũ uitello ouorũ,et eũ oleo,rosato hoc mõ cõfecto: Tolle oleũ,et rosas cũ rore suo,et mitte simul in puteũ,aut in aquã uiuã p viginti dies:postea tolle exinde,et pone ad Solẽ undecim diebus:postea habeas ad vmbrã. Hoc oleũ frigidissimũ est,et si unxeris igneã febrẽ de hoc oleo,mitigat eã,et solet eã amputare: Hæc eadẽ febris si fuerit in autũno,curabitur,si diatessaron tẽperabitur cũ uino,cũ rubra,cũ mulsa. Cibandi sunt talibus vt est far,simila,et granum bene coctum,carnes pecudum,et pedes porcini,et gallinæ,uinum album,et leue. In tempore hyemis, si fuerit cum typo, curabitur cũ mulsa,et hydrocopio, et rubra:et si sine typo fuerit,prolongabitur: *hxopericũ dabis cũ aqua calida:cibos,carnes porcellorũ,cerebella eorum,phasianos,et agrestia volatilia. Quod si fuerit in tpe veris,curabitur potione rubra,et rosata simplici,q̃ Recipit croci orientalis ʒ.i.traga.unc.i.succi liquiritiæ un.i.seminis citru.melo.ana un.i.rosæ unc.iii.tẽpera cũ melle ros.et aqua rosea. *Rhodosacchara ad idẽ.* Accipe rosarũ albarũ li.i.minutatim incide rosas, & frica bene,cum manibus ipsas cũ saccharo,et pone in uase,& ligabis,p nasq; ad Solem lx diebus donec bene coquatur, et nocte auferes. *Diacidonion ad idẽ.* Coctana mundabis interius,et exterius, et coques cum aqua bene: et in una libra pomorum, pone ii. lib. sacchari, et iterum coques ad spissitudinem: postea addes pulueris sandali rubri, et citrini, ana unc. s. spodij. ʒ. vi. rosæ

*Al.molæ.

*Al.laxatiuũ. al. lexipyreton.

ʒ.x.

A ʒ.x.ſeminis portulacæ.ʒ.iiij.ſucci liquiritiæ, ſucci thu, traga.ſeminis cucu.añ.ʒ.ij,mannæ, caſiæ fiſtu.ʒ.vi.croci.ʒ.ij,maſtiches.i.camphoræ.ʒ.i.adde ſyrupi uiolati ſimplicis quod ſufficit. Cibos dabis, ſuccum oryzæ,aut alicæ, ius gallinæ,&c.ſicut ſuperius notum eſt.

De Febre Quartana cum typo.

Ad Febrem quartanam cum typo, ſi fuerit in æſtate,ante horã acceſſionis dabis potionẽ muſam: ſi fuerit in hyeme,utantur potione diaſulfuris, & dialthææ unguento:de cibis, utantur rapis, porris coctis,& farre,& ciceribus:de carnibus,porcina, agnina,pedibus porcinis,gallinis: de pomis,malis cydonijs: de uino, neque leui, neque forti.

Ad Duplicem Quartanam.

Ad duplicem quartanam, Adriano, & Panchreſto temperatis utantur cum balſamo. Quartana ſi fuerit tẽpore ueris, curabitur potione Eſdræ, miſta cum potione ſancti Pauli,& muſa ænea. Vnctionem talem facimus: ſinapi ungimus dorſum ante vnam horã acceſſionis: cibos aũt calidos & ſtypticos damus,ut lepores,phaſianos,perdices,anates,anſeres:de leguminibus,granum bene coctum,cicer,fabã fractam: de oleribus,fœniculum,capita raparum, rutas agreſtes coctas, uinũ rubrum & forte. In æſtate uero,ru.miſta cũ theriaca mundiſſima cum uino temperata damus:&

B unguento marciato ungimus totum corpus, ante unam horam acceſſionis prope ignem donec ſudet,& přterea hora acceſſionis: cibos aũt ſuperius diximus. Si tẽpe autũni uenerit,curabitur potione adriani, & diacalaminthes,& trochiſcis ꝓbatis ad quartanã:petrolæũ dabis ad bibendũ:ungimus totũ corpus ante & retro dialthæa,& quotidie damus origanũ ad bibendũ, cibos uero ut ſupra. *Vnguentum ad Quartanam.* Rec.cinnam. vnc.ij.croci vnc.i.myrrhæ, ſtyracis,ſagapeni, añ vnc.v.laſeris vnc.iiij.gẽtianę vnc.ij.mellis qđ ſufficit:da in modũ lupini,cũ aqua calida. *Ad idem.* Oleo pulegino utere cũ nepita,purgat ſtomachũ, & thoracẽ,cæteraq; membra, ita ut prius utatur commiſtione ſancti Pauli,& calidarum potione,confricetur totũ corpus cũ uino auſtero.

De Febribus Ephemeris.

Ad Ephemeras febres. Si naſcãtur ex calore,utãtur tenui balneo,& fomentẽtur ex aqua calida, & oleo:& bibãt aquam frigidam, uel tenuę uinum:& utanť frigida diæta, ſcilicet,cucurbita, portulaca, malo martiano,uel ſyriaco, uel ſucco mali granati. de carnibus,pipionibus, ſyluaticis uolucribus. Si aũt ex frigore fuerint, ungatur ſtomachus oleo maſtichino,qđ Recipit olei.roſ. unc. ij.maſtiches.ʒ.iij,coſti.ʒ.i.rutę uiridis.ʒ.ij.ſimul ĩn oleo coquãtur,& ex ea ungatur ſtomachus,&

C detur potio diatrion pipereon. Diæta: accipiant pecorinam carnem unius anni & agninam.& pipiones domeſticos,& bibant uinum rubrum & ſubtile;& ferantur ad balneum calidum.

De Synocha Febre.

Ad Synochã. Si ex ſanguine fit,uel ex cho.ru.phlebotoma in prima die uel ſecũda, aut ad ſummum in iij.die:ſi maſculus fuerit in dextro:ſi fęmina, in ſiniſtro. Si uentrem habuerit conſtrictũ, clyſterizabis ita:Accipe ſuccũ cantabri,& maluas tunſas, coquantur cum oleo,deinde colato per linteum,& utere. Si autẽ deſiderauerit balneũ,concede ſibi,& utatur fomento ex calida, & oleo. Diæta utatur tali:ſucco ptiſanæ,& farre molli: & malis matianis,& ſyriacis,& pane in aqua.

De Homotono.

Homotonus curabitur ſic: Potionem roſatam ſuperius ſcriptam teneat ſub lingua uſq; dũ liqueſcat,& ſaliuam eius glutiat. Vnctionem talem facimus: Oleo roſeo frequenter ungimus caput & pcordia. Epithema tale facimus: Rec.croci orientalis vnc.s.maſtiches,olibani,añ vnc.i.ouorũ aſſorum uitelli quantum tibi uidetur:confice cum oleo roſeo,& pauco aceti:ſuper pcordia ponas. *Item alia unctio.* Oleũ roſeum,cũ portulacæ ſucco,aut cũ ſucco uerbenæ,aut cum ſuc. cucurbitæ, ſuper præcordia pone. Diætã talẽ damus. ſuccũ alicæ & ſuccum oryzæ: à uino abſtineat, ſed

D mulſam atticã damus. *Ad idem.* Si uentrem conſtrictũ habuerit,clyſterizabis cum ſucco cantabri; aut bibat pſylliũ in tribus aquis lotam:& utatur mali granati ſucco,& malis,& pyris,& ſorbis maturis:& ungatur unctione,q̃ Recipit ſucci ſẽperuiuæ, ſucci portulacæ,ſucci raſuræ cucur. olei ro. añ.ʒ.i.& ungatur ex his totum caput pręter loca ubi cerebrum eſt. Epithemate utantur ut ſupra.

De Cauſo.

Cauſus naſcitur ex cholera rubra nimiũ ſicca circa ſubtiliores uenas hepatis. Quæ his ſignis cognoſcitur: & ſitis,& inſomnietas eſt magna, & alienatio proſequitur,& ſurditas, aut muti fiũt: qñ hæc ſigna ante triduum habuerint,q̃ febris fiat, dolor capitis ſẽtitur,& buccinæ auriũ,ipſe dolor cum forti ictu & tremore conficitur. Medeti oportet phlebotomo in principio curationis, & frigida potione:& frigida adiutoria neceſſaria sũt his,q̃ ſupra diximus. Euacuẽť aũt humor cholericus,extinguatur,diſſoluatur p ſudorẽ,aut per uomitũ,aut p uentris ſolutionem. Certiſſime autẽ extinguitur ſi biberit aquã multã & nimis frigidã:etiam hydromeli bibat: aut lauacrum intret ut ſudet,ſed nõ deſcendat in ſolium, nec diutius moretur. De eſcis uero nihil niſi ptiſanã manducet.

De Nephritica Paſsione.

AD Nephriticã paſſionẽ ſi fuerit ex cho.ru.ĩ dextro latere,detur ei muſa,uel iuſtinũ minus, poſt elixaturam apij,& fœniculi,quæ cõficiatur ex corticibus eorũ in aqua coctis. Si fuerit

in sinistro latere, ex phlegmate cholera nigra, detur ante adrianũ, & iustinum maius, cum decocto apij, & petroselini macedonici. Si fuerit sine febre, uinũ bibat: si fuerit cũ febre, aquã. Et utantur emplastro ceronio, & fomententur cũ aqua calida, & succum crescionis per se bibãt. Diẹta uero, omnia calida & leuia: & utantur crescionibus, & alexandris, & urticis, petroselinis, & apio, & asparagis: de carnibus, porcina, agnina, hœdina: de uolatilibus, phasianis, perdicibus, turdis, ficedulis: de leguminibus, cicere: de piscibus nullatenus: de uino, claro & rubro utantur. E

†Al. sandali.

De Pleuritide.

AD *Pleuritin*. Si fuerit ex sanguine, & spuerit sanguinẽ, phlebotoma de brachio eiusdẽ partis: & cozumbrum coctum in patella cum mel. plagellẹ imponatur ita, ut refrigerata altera calida imponatur. Si fuerit cho. ru. utat̃ electuario, quod Recipit amygdalarũ vnc. ij. pinẹẹ mundatẹ vnc. ij. gummi saracenici vnc. i. † tragachanti albi uel rubri vnc. i. seminis citruli, melo. cucur. mũdatotum, añ vnc. j. tẽpera cũ decoctione epithymi: amygdalẹ purgatẹ terant̃, & ex suc. aqua inficiat̃, & ita bibat. Si ex phlegmate fuerit, accipiat pilulas ex sagapeno factas, & bibat decoctionem hyssopi cum aqua, uel puluere facto de caprifico cocto in pice in modum emplastri utatur. Diẹta uero sit, pultes, far molle, & amygdalẹ, & bibat aquam eorum.

De Phrenitide.

PHrenitis si fuerit tempore ueris, curabitur sic. Venã, quẹ in medio fronte est, post septem dies tãg mus: & eos sternutare facimus cũ melle albo, & euphorbij puluere: q̃ si sternutauerit, bonũ. Vnctionẽ facimus talem: oleo roseo, uel oleo uiolato frontem, & prẹcordia inũgimus: & sẹpius faciem eius aqua frigida irrigamus, ut {non} dormiat. Si fuerit t̃pe ẹstatis, ungimus prẹcordia eius cum oleo rosaceo & succo semperuiuẹ. *Antidotum Basilij. Hemitritais omnibus.* Rec. costi, carpobalsami, celticẹ, gariophyllorũ, añ ℥. j. croci scrup. nardostachyos, meliloti añ scrup. ij. cassiẹ fistulẹ, semperuiui foliorũ, añ vnc. ij. mel. lib. i. aquẹ lib. i. & s. aut ij. tere, & infunde. *Cataplasma ad omnes Febres.* Rec. lini semẽ, hordeũ, fẹnũ grecũ, absinthiũ, anethũ, apiũ, petroselinũ, lybisticũ, & lupinos, ex supradictis farina facta mittas oleũ desup, aut axũgiã ueterẽ: & facto ita cataplasmate, indue in linteolo, & calidũ super stomachũ impone, tribus diebus mutãdo, & calfaciendo. F

De Diebus timendis.

QVisquis prima die cuiusq; mensis in infirmitatẽ ceciderit, sequẽs tertia dies est timẽda. quã si trãsierit, vsq; ad triginta dies euadet. Qui uero secũda die deciderit, xiiij. timẽda est: quã si trãsierit, diu euadet, licet ẹgrotãs. Qui autẽ iij. die deciderit, sine molestia liberabit̃ tñ ꝓprimo. Et q̃ in quarta die ĩciderit in infirmitatẽ, grauiter usq; ad xviij. diẽ infirmus erit, sed euadet. Quinta die ẹgrotãs, licet grauiter patiat̃, euadet. Sexta die decidens licet sanari uideatur, quĩta tñ die alterius mẽsis moriet̃. Qui septima die deciderit, absq; molestia liberabitur. Octaua die ẹgrotãs, si nõ fuerit factus sanus usq; ad xv. diẽ, morietur. Nona die ægrotãs quãuis cũ sũma molestia, euadet: Decima die q̃ deciderit, ꝓculdubio morietur. Vndecima die q̃ deciderit, ĩ ꝓximo liberabitur: Duodecima die q̃ deciderit, nisi liberatus fuerit ĩ xv. die, morietur. Tertia decima die q̃ deciderit, infirmus erit usq; ad xviij. quã si trãsierit, euadet. Quartadecima dies siquis deciderit, manebit usq; ad xv. diẽ, & sic euadet. Quĩtadecima die siquis deciderit, nisi ĩtra xix. dies cõualuerit, morietur. Sextadecima die siq̃s deciderit, licet ꝑ xxviij. dies molestetur, tñ liberabitur. Decima septima die decidẽs ĩfirmus, usq; ad xvij. dies euadet. Decimaoctaua die decidẽs, subito sanabitur. Decimanona die decidẽs, euadet similiter. Vigesima die decidẽs, v. diebus euadet, sed tñ sequẽti mẽse morietur. Vigesima prima die ẹgrotans, nisi periculum mortis incurrit, intra x. dies alterius mensis liberatur, Vigesimasecunda die decedens, licet x diebus patiatur grauiter, liberabitur. Vigesimatertia die decidens, quanuis cum molestia, altero mense liberabitur. Vigesima quarta die decidens ẹgrotãs xxxvi die quasi liberabitur, attamẽ mẽse sequẽti morietur. Vigesima quĩta die decidẽs, licet aliquãtulũ patiatur, euadet. Vigesimasexta die decidẽs nõ morietur. Vigesimaseptima die decidẽs, licet usq; ad exitũ patiatur, tamen in altero mẽse liberabitur. Vigesimaoctaua die decidenti mors minatur. Vigesimanona die decidẽs ẹgrotãs, paulati altero mẽse liberabitur. Trigesima die ĩfirmus uerũ euadat, dubiũ est. Similiter, q̃ Trigesimaprima die ẹgrotauerit, utrũ euadet, ignorat̃. G H

De Vrina & Pulsu.

QVoniam & causarum omnium, & non nullarum dimensiones, atq; imminẽtis spiritus prẹuidere difficile est, urinẹ diuersitates, & uarios pulsus arguto stylo conscripsi: ne confusa ratione medicinẹ, uel ordinata quẹrenti pernoscere fecissent errorem.

De Pulsu & Vrina, in Febribus Ephemeris.

Ephemerẹ febris pulsus est simplex, non ualde inẹqualis, aut sordidus, aut difficilis: quarum ex urina, si guttatum fuerit egressa, patiens dolorẽ capitis senserit, hẹmorrohidas scias esse uenturas. Si uero ex animi ægritudine i. tristitia, aut cupiditate, febris nata fuerit, pulsus eius est lassus, tenuis in principio, ita ut putes eum multis t̃pibus ex lõginqua infirmitate ægrotasse: urina in his rufior inuenitur, quam in cæteris ephemeris febribus. Si aũt ex iracundia ægritudo nata fuerit, & febris fuerit in magnitudine, & in summitate, pulsus fit non minuens atq; desinẽs. Sicut in ijs:

qui

A qui ex tristitijs,& vigilijs,atq; cogitationibus laborant,vrina crocea est,& ignea,& extra consue tudinē cholerica euenit cū morsu ueretri exiens. Nā, qui ex multo labore sudātes deficiūt & frigescunt,pulsus eorum mitior inuenitur,& lassior:vrina viridis & turbulenta apparet. Quæ si subito asperitatem,& rubei vini colorem assumpserit,& calor defecerit:aut si fuerit uersa in albam colorem: aut dolorē articulorū,aut aurīū,nunciat,apostema,id est parotidas.Quòd si*cholerica supra dicta urina abundans fuerit,& nō supradictum dolorē habuerit, eius ægritudinis solutionem ostendit futurā.Vrina alba & spissa bonā significat sanitatem,si nō capitis dolor non fuerit.Si autē talis coloris urina in initio ægritudinis uenerit, contractionem corporis futurā denunciat. Illi uero, qui nimia fatigatione fuerint lassi, pulsum habent maiorem & lassiorem,in hisq; vrina rubra est & candida. Quibus uero indigestio ciborum febrem attulerit, pulsus eorum labentior & mitior ictu,& procedente tempore acrior fit:urina uero eorum multum rubra est.Quibus inguinum dolor febrem mouerit,pulsus est maximus, & grandis ictu,& uelox, atque spissus,urina his subalbido colore apparet,& communis ut in cæteris ephemeris. • Al. color.

De Pulsu & vrina causi synochi,& synocha.

Causus & synochus,hi ambo habent pulsum synochæ consimilem, non horarum declinationes similes:quibus si lingua fuerit arida,& uomitus cholericus,& vrina*lucida,mors significatur. *Al. liuida.
B Vrina crocea & turbulenta cū nebulis nō bonis, & pluribus diebus in eis non egesta,aut longinquam ægritudinem, aut mortem futuram dicit. Vrina crocea si guttatim stillando fuerit egesta, uentris constrictionem malam cum animi turbatione, & angustia ostendit. Vrina alba & aquosa in augmento ægritudinis aut in statu ueniens,laborem corporis cum frigore,& maciem nunciat futuram: si vero pinguis fuerit,mortem significat. Vrina similis spermati hominis, imminentia nunciat.Vrina uiridis critico die immutata,mortem ostendit. Vrina uiridis si se mutauerit in albū aut aquosum colorem,typicam ægritudinē venturā significat. Vrina æruginosa stranguriā significat.Vrina nigra & tenuis,cum nebulis phrenitim ostendit,maxime si odor uitiosus fuerit ei:quibus autem fluxus sanguinis ex naribus venerit,solutionem eius ægritudinis statim fore significat. Vrina æruginosum habens colorem spasmum significat. Vrina nigra & tenuis cum aurium obtusione, & insomnia,& in se nebulam habens,tempus longum eius ægritudinis nunciat,& sanguinis fluxum imminere ostendit.Vrina sanguinea cum dolore capitis,& hypochondrij dextræ partis,statim subitaneam mortem significat. Vrina pinguis sine febre senibus eueniens,apoplexiam facit:quæ cum soluta fuerit,caliginem oculorum cito transeuntem,& delectationem cibi,ostendit.Vrina turbulenta & non varia crisim cum dolore aliquo venturam ostendit.

C *De Pulsu & vrina in Homotono,Epacmastico,& Paracmastico.*

Homotonus pulsum habet grauē,spissum & sordidū. Acmasticus uero pulsum habet vigentē, & sordidū,sine intermissione:quibus grauis est per singulos dies & horas febris augmentatur,nullo statu uel declinatione interueniente, urina rufa in his inuenitur.Paracmasticus aūt in secundo uel tertio die cum declinatione pulsum tenet mitiorem, quamuis in principio uehemens fuerit. In his ergo oībus præscriptis passionibus si vrina fuerit colore liuida,& tenuis cōstitutione,phrenitin futurā denunciat:quā lōgo tēpore protrahi significat. Vrina colore alba,& constitutione tenuis,cū nebulis non bonis,tenū & dolorē & indignationem significat. Si in bono colore,& in die critico conuersa fuerit,certū discussionis tēpus denunciat. Si vero ex bono colore in malū die critico conuersa fuerit,futurā mortē ostendit. Vrina cholerico colore,nebulā albā habens,& sursures supernatantes,aut longā ægritudinē,aut mortē significat. Vrina tenuis cū nebulis non bonis, phrenitin,siue mortē,aut spasmū significat. Vrina alba si se mutauerit,apostema celerius venturū scias. Vrina turbulēta,& tardius residens maxime si sanitas interaneorū fuerit, & per multos dies perseuerauerit,& non se mutauerit,pro certo scias acutas febres in tertianā cōuerti. Vrina subalbida,& spumosa,aut rufa:et si ex cholerico humore ipsa ægritudo nata fuerit, mortem significat: D quòd si eo tēpore sanguis de naribus fluxerit aquosus subito, et à solito abundans:et tenuē se urina fecerit,et diu perseuerans nō se mutauerit:frigus subitaneū demōstrat venire:pro quo frigore fit, ægritudinis solutio non bona. Vrina cum sudore si in febrīū augmento fuerit,et abundantia vrinæ fuerit,mortē cito venturā nunciat. Vrina rubra et spissa modo supradicto, mortē cito futurā significat. Vrina rubra et spissa si fuerit egesta frequentius, et si dolor capitis,et scapularū affuerit,et auditū patiens obtusum habuerit, et hypochondriorū dolorē senserit, futurā phrenitin denunciat: qđ si infra septē dies oluta fuerit,ictericū facit:et si non fuerit soluta,et in*macronoxiam venerit, et nebulæ non bonæ in eadem fuerint, & eadem phrenitide morietur. Vrina alba, et aquosa, et nebulam bonam habens,et cum odore bono egesta,supradictam phrenitin purgat. Vrina lactea si in initio ægritudinis iuuenibus euenerit,non bonum significat. Vrina alba, spumosa,& nebulosa,non bonum significat:& si in critico die,aut post criticum diem superuenerit,solutionem ægritudinis ostendit. Vrina nigra cum sudore:non bona signa imminere ostendit. Vrina puluerulenta,& maxime si frigus,et lippitudo oculorum fuerit,et caligo,et superiores partes in sudorem ueniant,uenturum spasmum denunciat:quòd si se supradicta urina abstinuerit,et dolor capitis cum • Al. macronosema.

Spurij. E 2 sudore

ſudore corporis fuerit,ſpaſmum ſtatim uenturum oſtendit. Vrina non bonum colorem habens, E
& ſi non fuerit digeſta, uel conſtitutionem urinæ animalis ſimilẽ habuerit,& miſſa in calice cito
reſederit, & amens patiens fuerit, inſomniam ſenſerit, ſpaſmum ſignificat aut mortem. Vrina
ſine nebula turbulenta,non bonum ſignificat. Vrina nigra,aut liuida,nõ ſine periculo erit. Vrina
crocea,ei ſpiſſa,laborem,et dolorem,et grauedinẽ in hac ægritudine,ſiue mortem oſtẽdit. Vrina
tenuis,maxime ſi dolor capitis et ſcapularum,et inſomnia fuerit,phrenitin,et paracopẽ,et demẽ-
tiã ſiue cardiacã ſignificat. Mulieribus tñ hoc tale ſignum mortẽ ſignificat. Vrina tenuis in critico
die ſi aſpera facta fuerit,ſtatim ſudorem uenturum demõſtrat. Vrina ſupraſcripta poſt criſim ſi ſe
mutauerit,eius febris fiet repetitio. Vrina ſpiſſa & cholerica ſi fuerit in augmento febris,mortem
ſignificat. Vrina nigra,per uarios colores frequenter mutata,cum nebulis non bonis,et uelut cõ-
cilis,et ſeparatis,et frequenter in nigrum colorem conuerſa,phrenitin cum morte ſignificat. Vri
na nigra,et lucida, cum ſudore, et dolore hypochondriorum,mortem nunciat. Vrina tenuis,et
boni coloris,frequens,et multa egeſta,macronoxiam,et ſolutionem ægritudinis oſtẽdit:ſed apo
ſtema ſcias eſſe futurum,et per uentris ſolutionem,ægritudinis criſim demonſtrari. Vrina alba,et
† Al. non fuerit. turbulenta,et non compoſita,aliquem dolorem cum periculo nunciat. Vrina nigra et ſpiſſa non
boni coloris,ſi multus ueſicæ dolor† fuerit, mortem ſignificat. Vrina nigra,et tenuis,et æſtuoſa, F
ſi æſtuatio fuerit cũ faſtidio, et ſi turbatũ ſenſum patiẽs habuerit,et nõ recte intelligat,et loquatur
aut malefactio nõ defuerit,mortem oſtendit. Vrina quæ ueluti florẽ uini ſupernatantẽ habuerit,
phrenitin aut paracopen uenturam oſtendit. Vrina ualde lucida,phrenitin uenturam oſtendit.

De Quartana Febris Pulſu & Vrina.

• Al. pulſus. Quartana febris in initio pulſum rarum,et ſegnẽ facit,et in alto poſitum:declinante autẽ paſſio
ne inuenitur pulſus laſſus,ſordidus et ſegnis. Cui cauſæ tpe accidente frigido,minuitur• plus ac-
cenſo calore. Vrina in his miſto calore apparet maxime pallida,uel fuſca et indigeſta uidetur.

De Tertiana Febris Pulſu & Vrina.

Tertianarijs pulſus eſt ingens, citatus, uehemens, creber. Vrina in eis crocea, aut ſatis rubra,
quaſi ſanguinea uidetur.

De Quotidiana Febris Pulſu & Vrina.

Quotidianis febribus pulſus eſt minor,quã quartanę. Vrina eorũ cãdida apparet,aut ſpiſſa,aut
turbulenta. Vrina alba ſi longo tpe perſeuerauerit,frigora ſoluit. Memineris autem quanto quar
tanariorũ pulſus à tertianarijs minor eſt,tanto quotidianarum a quartanarijs inferiorẽ eſſe. Vrina
nigra quartanã nunciat. Vrina cum nebulis ſciſſis,macronoxiam ſignificat. Vrina nebulas chole- G
ricas habens,in ęgritudinẽ acutã tranſire ſignificat. Vrina quæ uelut raſuram habuerit,et arenã,et
in nebulis quaſi ſanguinem,ſyntexin renum i. colliquationem oſtendit. Vrina phlegmatica ſi ap-
paruerit ſicut Sol in limpidis coloribus,indignationẽ renum denunciat. Vrina alba ſi ſe ſubito in
malum colorem mutauerit,proximam nunciat mortem. Vrina tenuis ſi poſt criſim uenerit,et lõ
go tpe perſeuerauerit, repetitio cuiuslibet ægritudinis fiet. Vrina tenuis ſi in malum colorem ſe
poſt criſim mutauerit,& ij qui patiuntur prima ætate fuerint:contractionem corporis ſignificat.
Vrina aſpera ſi poſt criſim fuerit,in eandem febrem reintegrari demonſtrat ægrotum.

De Dolentium Caput Pulſu & Vrina.

Caput dolentibus ſi urina liuida fuerit augmentum ſignificat. Vrina ruſa,ut ſuperior demon-
ſtrat:quibus ſi ſanguis de naribus fluxerit,huius doloris fiet ſolutio.

De Synanchicorum Pulſu.

Synanchicis pulſus eſt paruus,uelox,& denſus:qui qñ ad periculum ueniunt, ſine pulſu ſunt.

De Cardiacorum Pulſu & Vrina.

Cardiacis pulſus eſt paruus, & denſus. Quibus imminenti periculo pulſus fit catoryctus.i.de-
• Al. creſcere. foſſus,uel deciduus. Et quãdo creuerit, quaſi iaculum contrahitur,& fit uelox,et paruus,et minus
clarus,et inanis,et uelut creber. Ac vbi cœperit• crebeſcere paſſio,incipit uibrans eſſe,non clarus H
cum tremore,& formicatione,incognitus & ſe ſubducens. At ubi cœperit grauari,pulſus fit den-
ſior,& poſt defectior:quibus uelut incluſus eſſe ſentitur,quod eſt peſſimum ſignum. Quę quando
ad melius uenerit,pulſus inuenitur exaltatus, & bene diſpoſitus, & leuis ictus. Vrina eorum alba
& aquoſa, cum nebulis albis, eorum ægritudinis ſolutionem oſtendit. Vrina in eis ſpiſſa quando
fuerit,quæ ſpiſſitudo ſi uelut ſciſſa apparet,paralyſin ſignificat.

De Pleuriticorum Pulſu & Vrina.

Pleuriticorũ pulſus eſt ſpiſſus. Quę paſſio qñ facta fuerit grauior,pulſus plus cõſpiſſat,& fit ve-
lox, & ualidus,& ueluti fluctuans,& inſpicientiũ digitis uelut ungues ſentitur. Quando autem ad
peripneumoniã conuertitur,pulſus fit ſpiſſior,quã ſupra dictus. Vrina tenuis,& ſanioſa ſi in initio
ægritudinis uenerit,& per multos dies manſerit,phrenitin futurã nunciat,maxime ſi eis tuſſis ſic
ca, & inſomnia fuerit: quibus ſi ſanguis narium,& plurimus dolor uenerit,ſolutionem ægritudi
nis huius futuram nunciat. Vrina pinguis,& ruſa mortẽ futurã oſtendit. Vrina alba,& ſubliuida,
mortẽ demonſtrat. Vrina tenuis habens ueluti limum liuidum,indigeſtionẽ,aut mortẽ nunciat.

De

A *De Peripneumonicorum Pulsu & Vrina.*

Peripneumonicis pulsus est ualidus & spissus. Qui quando ad periculum venerint, pulsus fit tardus,& veluti non comparens,& formicans. Vrina eorum nigra,cum varijs nebulis, mortem futuram ostendit. Vrina sanguinea cum nebulis supradictis, uitæ periculum nunciat. Vrina indigesta initio & ante crisim, significat mortem futuram.

De Cachecticorum & Phthisicorum Pulsu.

Cachectius,& phtisicis pulsus est lassior, & talis morituris imminenter efficitur.

De Dysentericorum & Iliacorum Pulsu.

Dysentericis,& iliacis est pulsus lassus, minus tamen quàm cachecticis. Quibus si cum singultatione pulsus fuerit, mortem futuram ostendit.

De Hepaticorum Vrina.

Hepaticorum urina alba,& spissa,& plurimũ egesta,sanitatẽ ꝓmittit. Vrina sanguinea, mortifera est. Vrina nigra,& turbulenta,& uelut capillosa,& aliquid rasuræ habẽs, mortem significat.

De Spleniticorum Vrina.

Spleniticorum urina rufa,vel nigra,intemperata, & tenuis, periculum venturum ostendit.

B Vrina lucida nimis bonum signum significat: quæ si cum nebulis fuerit, quasi conglobatiõe instanti,bona imminentia ostendit. *De Ictericorum Vrina.*

Ictericorum urina intemperata etiam ut supra, protractionem in longum tempus significat. Vrina rufa, & spissa plurimum egesta, sanitatem,& solutionem ventris promittit.

Hydropicorum Vrina.

Hydropicorum urina intemperata,& pauca,& rufa quando fuerit,mortem annunciat.

De Iliacorum Pulsu.

Qui dolorem ilium patiũtur,illis pulsus est densus: & si ad periculũ veniũt,fit eis pulsus mitior.

De Eorum, qui in Renibus patiuntur, Pulsu.

Ijs qui in renibus patiuntur,pulsus pigrior in una manu,maior,ac vehemens, plenus, uel siccus aut celer inuenitur: in altera uero manu pulsus inuenitur paruus, aut imbecillis, aut inanis, dispari tempore respondens.

De Nephriticorum Pulsu & Vrina.

Nephriticorum pulsus lassus. Vrina in his rufa si fuerit,non bonum significat,si causa in peius, protrahit. Vrina in his spissa,& color uelut sperma hominis,mortem significat. Vrina vinosa,aug-

C mentum doloris significat.

De Apostematum Pulsu.

Qui eruptionem patiuntur apostematum,ijs pulsus est spissus,qui neq; in declinatione, neq; in augmento mutatur.

De Vlceris Renum Vrina.

Iis qui renum vlcerationem habent,urina spissa apparet, habens velut carnes supernatantes, nimium dolorem ventris significat.

De Scabiei Vesicæ Vrina.

Scabiem in uesica habentibus urina si spissa apparet cum furfuribus supernatantibus, dolorẽ futurum ostendit. Vrina saniosa,& plurimum egesta,& velut coagulata, aut aliquam eruptionẽ in renibus,aut initium calculi in proximo venturum ostendit.

De Ischiadicorum Vrina.

Ischiadicorum urina sanguinea,& tenuis,& intemperata,in dolorem si venerit, acriorem dolorem uenturum ostendit.

De Arthriticorum Vrina.

D Arthriticorum vrina sanguinea,& tenuis,nimios dolores venturos indicat. Vrina rubra, & nebulosa, dolorem cessare significat.

De Opisthotonicorum, & Emprosthotonicorum Pulsu.

Opisthotonicis, & emprosthoton cis pulsus est in tenuitate deductus.

De Cognitione Vrinarum variarum.

In omnibus his infirmitatibus, i. phthisi,hydrope,apoplexia,epilepsia,peripneumonia, paralysi, colica,dysenteria,si urina rubra fuerit,mortem significat. In phrenitica uero vel pleuritica, synocha,causo,tertiana,si urina alba fuerit,aut subliuida,mortem significat. Vrina alba sine ebribus,in masculis,siue fœminis,dolorem laterum,& aliquando renũ significat, & prægnantem fœminam significat aliquantulum. Vrina asterica,idest habens quasi stellas, ubi fœmina est, multũ dolorem stomachi, grauitatem ve capitis: masculis scapularum dolorem significat. Vrina si superius claritatem habuerit,& inferius nebulosa & subliuida fuerit,dolorem renum significat, & coxæ,& genu, & superius stomachi. Vrina si superius fuerit subnigra, & plena, & inferius claritatem habuerit, inferius dolorem renum, & superius grauitatem capitis, obturbationem aurium, & narium significat, quod fumus stomachi facit. Vrina alba,& nuda in omnibus, debili-

tatem,& frigiditatem significat corporis. Vrina alba & pinguedinosa, vel iumentina, dolorem re- E
num significat,& vesicæ,& capitis aliquãtulum. Qui sæpius ad vrinam uadit, infrigidationem ve-
sicæ significat. Qui patitur uitium hepatis, vrinam rubram, & obscuram habet. Vrina pulmonis
pinguedinosa,& alba, peripneumoniam significat. Si vrina spumosa superius fuerit, significat sto
machi ventositatem,& aliquando desiderium veneris,& tussim,& frigiditatem.

De Febrium maiorum Vrina.

Vrina quasi ignea, significat tertianam. Vrina sanguinea synochum causon significat. Vrina
sanguinea,& obscura, causon significat. Vrina de pleuritide quasi fæx est: Iuuenes raro moriunt
inde,& senes raro euadunt, sed qui quarta die solutione habuerint, nõ euadũt. Vrina in febribus,
rosea,& obscura, phrenitin significat: de synocho.n. incidit hõ in phrenitin. Si fœmina habuerit
vrinã uelut iumento similẽ, dolorẽ vuluæ, seu matricis,& febrẽ significat. *Cura Fœminarũ hæc est.*
Si doluerit vulua, post balneũ accipiat trypherã magnã,& sero mittat scrup. ij. de eadẽ in vulua.

De Vulneribus sanandis, & Alys.

M*istura ad Vulnera sananda.* Rec. pilosellã, ꝓ vlcere, saluiã ꝓ paralysi, violã ꝓ dolore, agri-
moniã ad cutandum, hederã terrestrẽ ad sanandum, melangiã ad aperiẽdum, opopana-
cẽ, ne contrarij sint sibi cibi, tenericulam ꝓ pleuritidie, dictamum quæ et irrõnalib. subuenit, mor-
sus serpentum curat, beronicam pro febre,* quinque folia pro expellendo sanguine uel pure, ad
*Al. pimpinellam. constringendum plantaginem, ad consolidandum consolidam electa pilosella,& melangia. F
Mistura perfectissima ad Plagam. Rec. buglũ i. herbã venti maiorẽ .i. consolidam m. fœniculum,
peplium, vel pimpinellã, pindemontis. *Emplastrum ad Vomitum restringendum.* Rec. mastiches,
cymini, añ vnc. i. baccarum lauri vnc. i. tere,& cũ succo rutæ collige, & super stomachum pone,
& miraberis effectum. *Ad idem.* Zingiberis vnc. iii. pinse, cõfice cum melle, in stomacho pone,
statim stringit. *Emplastrum ad Febrem.* Tolle radices rafani,& frige cum melle, & fac inde ten-
tam,& mitte intus: postea tolle agrimoniã,& pinse,& fac emplastrum,& superpone. Si uis scro-
fulas absq; plaga curare, pone super eas corticem nucis ualde pinsitam: & post ij. uel iij. dies au-
fer,& pone ibidẽ nepitã herbam tusam: & post tres dies tolle,& impone sãguisugas,& sanabitur.

*Emplastrum barbarum qđ facit ad oĩa Vulnera recentia proprie aũt ad neruorũ. & Musculorũ cõtu-
siones & Luxata intumescere non patitur: Articulos incisos sanat: & oĩum hominũ periculosissima sa
nat mirifice: interius prius iniectũ, postea extra appositũ, plagas veteres, & Fistulas sanat vel cõsoli-
dat.* Rec. ceræ, resinæ frixæ, picis frixę, bituminis, omnium añ vnc. iij. opopanacis, aluminis, &
vitreoli, croci, gallæ omphacinæ, olei ueteris, ana vnc. ij. cerusæ, mannæ, thuris, aluminis scissi, æru
ginis campanæ, omnium añ vnc. iij. confice sic: Puluerem terendorum cum sufficienti aceto, in
mortario sine intermissione tere solubilia cum oleo & cera soluta medicamini adde, & sufficien- G
ter commisce: quando autem commistum fuerit, compositis magdaliunculis conde, & usui re-
serua. *Ad Ficum.* Puluerem radicis philipendulę i. sisalidos dabis patienti interius, & exterius
superpones. *Medicamen ad dolorẽ Dentiũ.* Succo hederę terraneæ, aut herbæ in aurẽ misso, in ea
parte, qua dolor est, statim mitigatur dolor. *Ad idem.* Senecionis succus in aurẽ eiusdẽ partis mis-
sus mirabiliter tollit dolorem. *Ad idem.* Succus herbę calendulæ per nares eius partis missus, quæ
dolet, dentes putridos excutit,& dolorem sedat. *Fumigium ad destillationem Vuluæ, & ad Rheu-
matisimum.* Rec. styracis, siccum pinguiũ, florum amygdalarum, hyoscyami seminis, omnium qua-
tuor vnc. vii. fac sic: Hæc omnia trita in puluerem redacta, cum ficubus, & styrace diu terẽdo cõ-
misce,& in trochiscos informa: quandoq; opus fuerit, positos super carbones lentisci, et traiecto-
rium superimpone: & patiens ore aperto fumum accipiat donec sustinere præualet: & hoc ter in
die faciat, mane,& meridie,& vesperi: & interpositis tribus diebus aut quinque, iterum atque ite-
rum faciat, donec sanus erit. Accipe auripigmentum, & diu tere, ut multum tenuis puluis inde
fiat, & album oui, & misce cum prædicto puluere: quibus bene mistis, accipe pannum subtilissi-
mum,& infice in illo misto, ita quod totum absorbeatur ab illo panno: postea pone ad Solem ut
bene siccetur: postea incide pannum, & recipe frusta ad minus decem usque ad ix. dies: ponat H
vnum frustum super prunas positas in tegula,& inueniat infundibulum, mittatque super pannũ,
fumum, qui inde exhalauerit per cannellam infundibuli, in ore recipiat.

Ad Guttam probatissimum experimentum. Accipe cornu ceruí,& incide per partes: quas ĩcisas
pone in lebete cum vino albo: & tandiu fac bullire, ꝙ solummodo sexta pars uini remaneat: &
sic cornu proiice,& vinum in pyxide repone, quod coagulabitur: & de illo loca dolentia perun-
ge. *Ad idem.* Accipe nouem folia lauri,& pone unum in veru, postea lardi frustum: et sic facias pro
unoquoque folio unum frustum lardi: quibus positis accende, et gutta lardi in paro, fide collige,
et loca dolentia perunge. *Ad Ficũ destruendum.* Accipe puluerem herbæ capilli ueneris, et cypæ,
et aristolochiæ rotũdæ appone super ipsum, et sine dubio destruitur. *Ad hominem loqui impotentem
propter phrenesin.* Accipe lapillum de oche, et bene tere, et puluerem cum aqua tepida tribue, et
sine dubio liberabitur.

A

GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE SPERMATE
CENSVRA

Et hic quoq; liber summis,& maximis erroribus refertus est.

De Ortu Fœtus ex Spermate.

SPerma hominis descendit ex omni corporis humore,qui fit ex subtiliori natura quatuor humorũ. Hoc autẽ sperma habet neruos, & uenas proprias, B attrahentes se a toto corpore ad testiculos: qui nerui, & uenæ,ex fricationis calefactione uiri & mulieris emittũt illud sicut ex collisione ferri & petrę elicitur ignis.Et hi nerui & uenæ diuersi sunt à neruis & venis urinę:urina enĩ suos proprios meatus habet,& istud suos.Sperma uiri fortius est & calidius muliebri:muliebre uero,nutrimentum est spermatis uirilis.Secundũ igitur naturam spermatis, ut ex subtiliori natura quatuor humorum procreari in coeundo emittitur completum & animatum, ac tunc spermati muliebri associatum recipitur cum quodã spiritu in matrice,& ibi impinguescit ex matricis calore & fomento, spiritu per arterias subtiles attracto. Alius.n. spũs est ille,qui uenit per arterias subtiles, & souet matricẽ exterius:alius est,qui cũ utroque spermate in eã intrat. Et ille spũs,qui exterior est,nõ ꝑmittit exire spiritũ interiorẽ,sed cõstrĩgit eũ ad fouẽdũ infantẽ,& calefaciendũ. Postea uero uenit in matricẽ quidã alius spũs existẽs ex subtiliori,natura sanguinis:q iungẽs se spermati uertit illud in naturã carnalẽ ꝑ matricis calorẽ, sicut hepar uertit phlegma in sanguinẽ in duobus uasis:in qbus operatur fortiter operã suã cũ uirtute fellis. Nec mirũ si hepar operatur illud fortiter cũ opera fellis: q̃a indiget magna opera ut uer- •Al. crassum.

C tat illud,qđ • graue est,in sanguinem. Spũs uero,q est ex subtiliori natura sanguinis,nõ indiget tãta opera:leuiter.n.uertitur in sanguinẽ ꝑ matricis calorẽ sperma, ꝙ ex subtiliori sanguinis cõstet natura. Quibus in sanguinẽ cõuersis, illa substãtia incipit suscipere figurã hoĩs ꝑ calorẽ naturæ: unaquaq; die in sui fomentũ sanguinẽ attrahit,& in carnẽ uertit,crescitq; in formatione hoĩs per naturalẽ spũm,propriã naturã singulis dans mẽbris & similitudinẽ, s. alias ex acutis acuta firmãs, vt digitos, uel res acutas cũ acutis,ut iuncturis ossiũ,& sic in cæteris. Prius autẽ formanᵗ humeri, ex quibus caput & latera,& brachia,& tibiæ:ex lateribus renes:ex renibus coxæ, prius simul iũctæ,& postea una formãdo separaᵗ ab altera. Demũ vero formãᵗ nerui & uenæ. Et post hæc interior natura semꝑ mittit harmoniã suã ad nutrimentũ totius corporis, intus & extra. Intestina vero ex spũ efficiunᵗ. Et expletis diebus triginta apparet masculi figura, fœminæ uero figura peractis diebus quadragita. Figura itaq; humana pacta crescit infans,impiguescit,& tũc aperit os,incipiũtq; ossa crassescere ex colore uenite a matrice ꝑ spũm naturalẽ:hic.n.calor hẽt uirtutẽ cõformãdi totũ corpus. Fiũt aũt ossa ex quatuor humoribus, principaliter tñ ex grauiori sanguinis natura,purgat.n.sanguinẽ:medulla uero ex subtiliori natura illius grauedinis. Ossa acuuntur in compositione digitorũ,manuũ,& pedũ. Et peractis mẽsibus tribus,in masculo uenæ incipiũt exi-

D re inguinum cõstitutionẽ:in fœmina uero post tres mẽses. Et deinceps mouetur infans in vtero, & sanguis menstruus,qui quotidie ex cibo & potu in corpore matris augeᵗ uel efficitur, agitatur in corpore,uolẽs exire:& subtilitate sua ꝑ poros,quos aperit,uenit ĩ mãmillas,ubi ex earum calore & humiditate mutatur in albũ & dulce: sed maior pars illius menstrui descendit in matricẽ ad nutriẽdũ infantẽ. Quod aũt infans " ex sanguine ad matricem descẽdente nutriatur, qui emitti solet mẽstruo tꝑe ante cõceptũ,testatur Hippocra. sic. Vidi fœminã prægnãtẽ minuisse sanguinem per brachiũ,& in tertia die abortũ misisse. Viri aũt mẽstrua ideo nõ patiũtur,quia poros habẽt,ꝑ quos sanguis ille tẽdens uertitur in pilos,quod patet in brachijs,& pedibus,& in cæteris partibus. Spũs quoq; per os,& nares fortiores emittũt,q̃ fęminę, per quæ exiccãtur humores illius sanguinis,qui ꝑ sudorem emittitur. Sicut.n.aqua exiccatur in uase ex ignis calore,& per fumum emittitur, sic ille sanguis a suo ꝓprio calore exiccatᵘ, fumũ ex se generat,q ꝑ os & nares exit, pilosque & sudorem, qui per poros subtiles exeunt: fęmina uero non tantum, non enim tanti caloris est. In lib. de natura pueri ad principium.

De natura pueri secundum quantitatem,& qualitatem Matricis & Spermatis.

QVantitas autem infantis formatur ex quãtitate matricis hoc modo. Si matrix longa & stricta fuerit,longus & gracilis puer erit,& sic in cęteris. Sunt aũt in matrice spermatis receptacula septem, & tot creãtur pueri, in quot ex illis ceciderit sperma. In dexteram matricis partem

ſi ſperma cadet, maſculus fiet infans: illic.n.calor & humiditas per hepar, calor & ſiccitas ex felle E
uigẽt. Si aũt ſperma viri debile ſpermati mulieris fortiori aſſociatũ illuc venerit, infans licet ma-
ſculus, muliebris tñ eſt fragilitate mẽbrorũ, & aĩ moribus. Poteſtq; fieri etiã ex pdicta ſpermatis
uiri fragilitate cũ forti mulieris ſpermate infans vtriuſq; ſexus. Si aũt ſperma in ſiniſtrã matricis
partẽ cadet, fit fœmina, ex ſplenis & phlegmatis qualitatibus. Et ſi ſperma virile pualet, fit virilis
ac fortis fœmina, qñq; pilos agranones habẽs, poteſtque, vt diximus ſupra de virili, fœminæ ſper
ma hoc ſimiliter nimis fragile vtriuſq; ſexus infantem reddere. Et nota ꝙ ſi ſperma viri forte ſit,
maſculus eſt, ſi debile, fœmina. Et fœtus ligat in umbilico matris: & per eundẽ locum recipit nu
trimentum dum eſt in matrice, & non per os: umbilicus.n.fœtus umbilico matris continuatur.

De Alteratione ſanguinis aliorumq́ humorum in Spermate.

ORgana ſpermatis ſunt arteriæ & venæ, in quib. ſanguis uertitur in ſperma hoc modo. Sicut
enim in mãmillis mulierũ ꝑ quandã decoctionẽ ſanguis in lac vertitur, ſic & in arterijs &
uenis ad nutrimentũ earũ uertitur ſanguis in calidam & humidã ſubſtantiã, phlegmatis habentẽ
*Al. ventorũ figuram: & nutriendo venas, & arterias uertitur illa ſubſtantia in ſperma, quod mox in caput aſcẽ
dit cũ magna *uenarum & pororũ ſubtilitate. Et deinde deſcendit per duas venas & duas arterias
*Al. infãtibus ad teſticulos. Solet aũt contingere, ꝙ ſperma deſcendẽs à capite poros nariũ & auriũ obturet ita, F
ut uitalis flatus exire inde uel introire nequeat. Sperma retẽtũ pter naturã idẽ operatur, quod uene
nũ, creſcẽsq; ueuis & arterijs ſuis, dũ nequit deſcẽdere ĩ ſanguinis maſſam, nimiã generat paſſionẽ
in *faucibus quandã, quę grece lycoides dicitur, latine lupus, ideſt ſtrãgulator. Quòd autẽ ſperma
principaliter ex ſanguine, ſecũdario ex alijs humoribus efficiat, hac ratione ꝓbat: quia in multo
coitu ſpermate deficiẽte ſanguis emittit. Si vero ſperma à capite deſcendens nõ impeditur, uenit
ad teſticulos, ad unum per uenam unam & arteriã, ad alium per arteriam & uenam alteram.

De Teſticulorum Compoſitione.

TEſticuli vero quatuor habent panniculos: quorum duo calorẽ & humorẽ habent, alij duo
habent acutionẽ, quę acutio ſperma adiuuat. Habẽt quatuor uaſa & i. ſupradictas uenas,
*Al. ex ſemĩ ctoria. & arterias: quatuor *ſeminaria, quorũ duo ex recto ſemine, alia duo ſunt adenes quæ ſunt attra-
hentia & purgantia ſperma. Solet nanq; cum uero ſpermate deſcendere aquoſum phlegma, qđ
† Al. illis ab † infirmis retinetur, & emittitur uel dormiendo, uel uigilando, quod ſemper liquefit, ex quo li-
quore acuto teſticuli magnum pruritum & ardorem recipiunt, unde generatur uoluntas coeun-
di. Habent etiam teſticuli neruos duos pendẽtes, & deſcendẽtes à principali oſſe colli & funda-
mento corporis, per dorſum & renes: qui nerui alios habent neruos coniunctos alijs oſſibus to- G
tius corporis. Notandum aũt eſt, ꝙ una uena eſt propria ſpermatis, uacua ab alijs quæ recipit id
ſperma à quatuor alijs uenis: illę uero recipiunt ab alijs uenientibus ab omnibus partibus corpo-
ris, & ab oĩbus oſſibus medullam habentibus: quæ uena ducit illud ſperma ad caput: ut ſupra di-
ctum eſt. Quarum quatuor prædictarum uenarum talis eſt natura: una eſt iuxta renes: altera eſt
iuxta cor & ſtomachum: tertia in pectore, & extẽditur iuxta pulmonẽ: quarta eſt prope ſormo-
ſitatem hepatis, in quo eſt poteſtas ſanguinis, unde diffunditur per totum corpus: ex cuius ſuper-
fluitate naſcitur ſpaſmus, apoplexia, diaphragmatis apoſtemata multimoda, & multæ aliæ paſ-
ſiones. In pectore uero eſt poteſtas phlegmatis, unde diffunditur per totum corpus, ex ſuperflui-
tate cuius fit aſthma (primum.n.aſthma fit ex corruptione aeris intrantis ad pulmonem, ſecundũ
uero fit ex fumoſitate phlegmatis ad caput aſcendente & inde ad pulmonẽ redeunte) & apoſte-
ma diaphragmatis, & apoſtema multi generis, & aliæ paſſiones contrariæ muſculis pectoris, q
† Al. in. ſunt organa ſpũs, quę ad ſe trahit pulmo & à ſe remittit, † & oĩbus corde verbum cõmittẽtibus,
& multæ aliæ paſſiones. Cholera.u.poteſtatem habet ſuam in renibus, unde decurrit per totum
corpus, ex eius ſuperfluitate naſcuntur paſſiones in renibus, & petra, ſperma etiam inuiſcatum,
& dolor in renibus generatur, & in ureteribus, ideoque aliquando non poteſt tenere urinam, H
uel non poteſt emittere: & in omnibus neruis uſq; ad pedem patitur. Renum ẽt ſiccatio inde pro-
uenit: unde ſi cum muliere iacuerit, poſt patitur ſolutionem ſimilem debili ſpermati ſuper renes
& generatur apoſtema: ex quo aliquando procreantur uermes, & ſimilia.

De Domicilijs Humorum ſperma deſcendens alterantibus.

HAbent aũt pſati humores ꝓprias ſedes, & ab illis diuerſas, de qbus diximus, in quibus ſuas
habent poteſtates: propria.n, ſanguinis ſedes eſt hepar, phlegmatis pulmo, choleræ rubræ
fel, choleræ nigræ ſplen. Et poteſtate choleræ rubræ, q̃ habetur in ſtomacho, q̃dã fumoſitas in ca
put aſcendit, generans ibi dolores, diaphragmatis apoſtemata, & alias paſſiones. Inde ẽt deſcen-
dit catarrhus ad pulmonẽ, unde naſcitur aſthma & phthiſis, & puſtulæ in pulmone. Qñ aũt ſper
ma deſcẽdit à capite, & ſuſcipit à duabus uenis & à duabus arterijs ſupradictis, ducentibus illud
ad teſticulos, anteq̃ ad teſticulos pueniat, deſcẽdit ꝑ loca illa, ĩ quibus ſupradicti humores ſuã
exercẽt ptãtem & ibi accipit naturã humoris ibi manentis: in hepate fit calidum & humidum: in
pectore, mutatur in frigidũ & humidũ: in corde & ſtomacho, in calidũ & ſiccũ: & in renibus, in fri
gidum & ſiccum. Sic ergo ſperma quatuor humorũ qualitatibus formatũ in renibus deſcendit in
teſticulos,

A testiculos, ibiq; mundatum & completũ recipit à matrice mulieris: sicq; homo ex quatuor constat humoribus. In coitu igit cuius sperma superabundat, illi similis infans ꝑeret. Similis matri etiam hac causa fit quia sperma eius est nutrimentũ spermatis uiri. Aliquando tñ uno superante humore non est similis illi infans, cuius est sperma: nam alij humores debilitantur propter superfluitatẽ alterius: aliqñ.n. sanis genitoribus strabo infans, uel claudus; uel naso torto nascitur propter superfluitatem humorum, uel minutionẽ: quia quam potestatẽ habet sperma in loco suo, eãdem habet natura in matrice. Item genitorũ quolibet passione aliqua occupato, infans similem trahit qualitatẽ & aliquãdo ex lacte matris. Sicut enim sperma uiri habet potestatem in toto corpore, ita natura potestatẽ habet in matrice. Sicut.n. sanguis, ex cui' subtilitate oĩum fit sperma, habet potestatẽ eundi per corpus, ita & sperma quod inde fit habet potestatem exeundi sine volũtate hominis vniuersaliter dormiendo vel uigilando. Sicut enim natura corporis sequendo quatuor mutationes in die, mutat corpus ſm illas, sic natura mutat sperma in matrice ſm easdẽ mutationes. Natura humani corporis proprie dicitur subtilitas fumositatis principaliter sanguinis, secundario aliorum humorum, & ẽt aeris agentis & commouentis ipsum sanguinem in uenis & arterijs: *quæ infixa in carne, est temperamentum omnium membrorum, testante Hippo-

B crate, quòd natura est medius gradus in caliditate & humiditate, & septẽ materierum. Vnde uenit, ꝙ quidam sunt cholerici, & quidam melancholici, quidam sanguinei, quidam phlegmatici: quod nisi esset, omnes eiusdem essent naturæ, licet non semper. Aetas enim uel diæta, seu aliud naturas quandoq; reprimit: sicut qui est sanguineus, naturaliter est iracundus, tamen iram deponit à corde procedentem naturaliter, aliqua occasione superueniente. Sic ergo natura quiescit & mutatur, sed eius proprietas † est inconuertibilis, quia qui naturaliter est sanguineus, iracundus est, iram tamen deponit: sicut enim ignis prius acuitur & postea quiescit, non tamen amittit naturam suam, sic ille naturaliter prius acuit & postea quiescit, non tamen mutatur.

In lib. de natura hominis com 1. t. 18. & 29. 1 30. D

† Al. quiescit & mutat secũdum eius proprietates.

De Natura pueri concepti in horis sanguinis.

IN tribus horis sanguinis, sperma conceptum à muliere in sanguinis mutatur naturam, & informatur. Homo inde editus ruber est, supercilia eius grauia: uenæ temporũ graues & plenę: oculi sanguinei, nebulosi, passionibus semper abundantes: facies rubra, labia tenera, gingiuæ sanguineæ: sæpe fluit sanguis a naribus: guttur sanguine impeditur: inde uox grauis, rauca, debilis: os, dentes, guttur, & caput sæpe dolent: capilli tendunt in rubedinem: ambulatio moderata. Passiones ex rheumate sanguinis, & synochus, & alia ex sanguine procedentia.

De natura pueri concepti in horis cholera rubra.

C In horis choleræ rubrę cõceptus, rubẽs & citrinus, & capilli: uenæ crassæ, latæ, & plenæ & citrinæ: color citrinus, aliquando uiridis: guttur, & os, & sputũ, amara semꝑ, & sicca: genua, crura pedes, & ossa dolẽt: rheuma siccũ ꝑ corpus sępe currit totũ: Inde nascũt gutta, passiones vẽtris, dolores, vt dysenteria, trãsuersio vẽtris, licteria: fiũt in somnis pauor, in frõte dolor, ambulatio acuta.

De Natura pueri concepti in horis phlegmatis.

Si uero in hora phlegmatis concipitur, albus, sed sæpe pallidus: oculi crassi, delati, aliquando similes oculis accipitris, palpebræ graues, capilli, flaui: vox grauis, crassa: grauiter dormit, & sæpe stertit: os abũdat phlegmate: ambulatio grauis, Passiones, nimia tussis, amphimerina, asthma, apostemata articulis, *nephropona.i. renum dolor, colica, uoluntas uomendi aliquando, quartana, paralysis, solutio naturalis, & alia ex phlegmate procedentia.

* Al. nephroponos.

De Natura pueri concepti in horis cholera nigra.

Si in horis choleræ nigræ, uultus niger, partim albus: oculi nigri, sicci, acuti: capilli nigri: uox subtilis, non alta: risor propter splenem, à quo procedit risus: ambulatio acuta, non audax. Passiones quartanę, quotidianę, mania, mẽtis obliuio, cardiaca.i. uerberatio cordis, *nephropona, paralysis, phãtasiæ, stupor mẽtis, oĩs ossiũ harmonia sibi dolet: & alia q̃ ex cholera nigra cõtingũt.

D *De Natura humana. Cur cunctis sit agilior.*

PErscrutati sunt philosophi medici, cur naturam humorum quatuor bruta animalia non imitentur, ut de sanguine fiãt sanguinea, de phlegmate phlegmatica, secundũ horas, signa, planetas, & in alijs: qđ sic soluitur, quia corpus hominis agiliori harmonia præditũ esse necessarium est, ut facile addiscat omnem, ad quæ anima intendit, phantasiã, Homo enim theologus in uirtute sapientiæ cum vi rationis suæ ad vniuersalitatẽ progreditur: & ideo corpus subtile & agile suscipit, ut facile rationem speculatricem sequatur, & imaginetur omnia. Sic deniq; fit perfectum hominis organum in theorica & practica. Itaque multa sua agilitate ex humoribus, quãdo cõcipitur, in ipsorum proprietates trãsfertur, & ex planetarum, atque signorum operatione existente varias sortitur proprietates, ad quæ brutorum corpus non sic mutatur: sed tamen ex prima illorum eis indicta proprietate omnia vnius complexionis sunt, nã breuis numerus est eis collatus: unde, cum unus sit uelox, alter piger, alius paruus, alius magnus, & in hunc modum, eiusdem tamen complexionis sunt semper. Si enim itẽ ad plenũ sequeretur numerus, vt homines, alijs alij pręcessent & stultitia, & prudentia, cęterisq; † intelligentijs. Neque sicut in hominibus hora præ-

† Al. id genus

ualet

ualet materię ſpermatis eorũ, ut conuertat illud & firmet in humorũ proprietates, quibus horæ E
illæ deputatæ ſunt, ſed extra infirmitas & natura ſpermatis eorum trahit uim & dominiũ humorum in ſui materiã: quia adeo fixum & incõuertibile eſt ſperma eorũ, ut nunquã oẽ, ſed aliquãdo ex parte mutari contingat: quod in oĩbus certum eſt, quia in tantum agile & conuertibile eorũ ſperma eſt, ut uis horarũ & dominium humorũ potius præualeat ſpermati ad illud commutandũ, quã uis ſpermatis illius. Nã & ſi in ſingulis horis ternis ſinguli dominẽtur humores in vnoquoque homine, horæ tamen illius ſemper pręualet uis, in cuius horis natus eſt: nam ex debilitate ſpermatis aliquando contingit, ut minus uigeat in homine oĩs humoris, in cuius horis natus eſt.

De immortali ſubſtantia. Qualiter viſibili & mortali copuletur.

PErſcrutati ſunt alij philoſophi porphyrici, quo modo ſubſtantia incorporea poſſit uel eſſe uel iungi in ſubſtantia mortali. Sed non ſicut quatuor elementa coniunguntur in cõſtitutione alicuius ſubſtantiæ, ſed animæ ſpiritualis uirtus ſenſuum corporis, qui ſunt uirtus corporis, iũgitur* verbum. Et etiam hæc cauſa non eſt extranea à cognitione, ꝙ ſubſtantia incorporea ſit humiliata ad conſtitutionem alterius ſubſtantiæ: poſt cuius completionem illa ſubſtantia tenet ſe in ſua proprietate: & eius differentia ſemper ſimiliter ſit per ſe: & eius altitudo nunquam eſt accidẽtalis, ſicut altitudo illius ſubſtantiæ quam complet: & eius differentia† definit omnem accidentalem differentiam corpoream: & nulla differentia accidentalis poteſt eſſe firma in ſua ſubſtantia. F
Hoc dicit Porphyrius ad oſtenſionem coniunctionis animæ cum corpore: & per hoc affirmat verbum Dei in ſapientia hominis eſſe. Ad quod oſtendendum fecit Iſagogas: in quibus oſtendit differentias animæ firmas & immortales, & differentias corporis eſſe mortales.

* Al. verbo Dei.

De Spiritu quid ſit: & Qualiter operetur in tota parte.

SPermatici ſpiritus uirtutes ſunt tres: quarũ prima, eſt neceſſitas: ſecunda, uirtus: tertia, organũ. Neceſſitatis duo ſunt opera: nam & calorem cuſtodit, & ſpiritũ animalẽ nutrit. Virtus uero eſt complementũ. Organũ uero* diſcurrit oĩa ex opere animæ. Spiritus aũt ille, cuius origo eſt à corde, porrigit ſe per arterias & venas, dans in uenis ſanguinẽ, mutãdo ſe in calorẽ naturalẽ, & ſpiritualẽ vitã. Fumus aũt progrediens ex calore ſanguinis, eſt nutrimentũ ipſi ſpiritui: qui fumus ſpiritualis mittit ſe à venis in arterias, exiſtens animatio totius corporis & nutrimentũ: quæ partim vertitur in carnẽ, & partim per poros mittitur ad procreationẽ pilorũ: nec ſolũ eſt fumus ſanguinis, immo habet admiſtã ſibi ſubtilitatẽ ſpiritus, decurrẽs per totũ corpus. Sanguis purgatur per hepar: ipſius uero in arterijs clarificatur ex fumo caloris à corde veniẽtis: cuius clarior pars aſcẽdit per quaſdã arterias ad caput: & ibi ſe ſecũdario clarificat per calorẽ ſurſũ procedentẽ à corde: clarificatus vadit ꝑ duas arterias in neruos, qui ſunt harmonia triũ uentriculorũ capitis uſq; ad aĩam: G
cui ex nimia ſubtilitate ſui cõnexa eſt aĩa: per quã aĩa miniſtrat phãtaſiã ſuã harmonię totius corporis: & harmonia illa pereũti corpori. Dicũt Ammonius, Democritus, & alij cõplures, ꝙ ille ſpiritus eſt corporeus: & ipſe idẽ eſt aĩa, hac rõne ꝙ miniſtrãdo phãtaſiã ſenſibus, & ſenſus corporis, findẽs ſe† in parte dat corpori ſenſum. Hinc ẽt accidẽtalis probatur eſſe, quia harmonia capitis eo cõſumpto neceſſario trahit aliũ ſpiritũ per eaſdẽ arterias ad nutrimentũ aĩę: quia ſi ſubſtãtialiter ineſſet, nõ eſſet opus alium attrahi. Vnde per hunc & ipſa anima corporea probatur. Porphyrius non conſiderat quidẽ aĩam, ſed conſiderat ſpiritũ animatũ rationalẽ, oſtendens ſpiritum hunc in Iſagogis corporeũ eſſe ad opus animæ, non ipſam animam. Sed Socrates, Plato, Ariſtoteles, & Theodorus Platonicus, & Andronicus Peripateticus, & Porphyrius, & alij cõplures unanimiter affirmãt, ꝙ nec corporea eſt, nec lege loci tenetur, nec ſcinditur: quia cũ totum corpus uirtute ſua illuminet ad quælibet exteriora progreſſa, non tñ in ſubſtantia ſua aliquã ſciſſionem patitur. Et ſicut aer Sole illuminatur, ſic corpus anima. Et ſicut aer per Solis lumen* propriam oĩum rerum cõfert oculis intelligentiam, ſic anima corporis harmoniæ per ſpiritualem ſuæ ſapientiæ lucem, & *propriã & ſecundã intelligentiã confert. Et ſicut lux Solis, quæ incorporea eſt, ſuom complens effectum, nullã patitur diuiſionem, ſic & anima. Sicut etiam lumen Solis, qđ incorporeum eſt, ſeparatur ab aere & ab omni intelligentia oculorũ ſine corruptione, ſic anima quæ incorporea eſt, ſeparatur ſine corruptione, à corpore. Empernomos philoſophus dicit non eſſe mirũ aĩam, quæ H
eſt ſubſtãtia incorporea, poſſe ſeparari à corpore, cũ ignis qui eſt ſubſtantia corporea, poſſit ſeparari a lignis, quibus eſt iunctus, & reuerti in primã & propriam* materiam ſine ſui corruptione. Sicut ẽt Solis lumen illuſtrandũ hominibus ſola ui utitur ſua, non indigens ui alterius quæ attrahat quaſi ad complementum prioris uirtutis, ſic & anima. Dicit Ariſtot. in Phyſica, eſſe quinque partes animæ, phyticon i. nutricem, æſtheticon i. ſenſualem, cineticõ cata topõ i. uim ad omnia loca progrediendi, noeticon i. intellectualem. Anima enim, quoniam generatur à natura corporis, cum natura ipſius corporis uadit ad quatuor elementa: inde ad ſubſtantias inanimatas, ut ad lapides, ferrũ, aurũ ꝑ ꝑ nutrimẽtũ: inde ad arbores, dehinc ad beſtias, inde ad homines: quemadmodũ enim aqua diuiditur in partes, q̃ poſtea† redimit in homine: q ſi bonus & purus ſit, eius aĩa in cęlũ clare redit. Sed Porphyrius nõ conſentiens Ariſt. dicit ꝙ nulla harũ partiũ ſeparatur a ſubſtantia animæ, cum oẽs phyſici dicant animã nouã de cęlo immitti, & aſſociari ſpermati in matrice, uel

* Al. diſcernit.
† Al. per poros.
*Al. primam.
*Al. primam.
*Al. naturam.
†Al. redeũt ad hominem.

puero

puero prius formato: vnde si malus fuerit homo uadit in bestiã, & inde redit ad hominẽ: à quo si
A bonus fuerit, uadit in gloriam. Porphyrius uero negans hæc omnia, dicit animam potius de bestia in bestiam ire, de homine in hominem, deinde in cœlum.

De Natura pueri secundum horas humorum.

NOtandum aũt est, sperma nõ semper animatum ab hoĩe uenire in matricẽ, sed tũc tñ qñ à Deo statutũ est gigni infantẽ: & tunc aĩa sociatur spermati. Stoici dicebãt animas quotidie creari, & corpori pri' ĩ matrice cõposito immitti, & oẽ corpus nouũ, & tẽporaliter erectum, esse mortalẽ. Porphyrius tenuit, ostẽdẽs sic opus Dei esse debile, cũ sit necesse quotidie creari. Sed sciẽdũ nobis est, ꝙ animæ semper suã uitã firmã habẽt & stabilẽ ab initio: & sic nõ est opus Deo facere nouas unaquaq; hora. Dicit Hip.* ꝙ si mulier recipit sperma ĩ prima, uel in secũda, uel tertia hora noctis vel diei, ĩfans cõtrahit ꝓprietates sanguinis, q̃a horæ sunt eius: si in quarta quĩta sexta, cholerę rubrę: si in septima octaua nona, phlegmatis: si decima undecima duodecima, cholerę nigræ. Quod si ĩ sinistra parte matricis ĩ horis sanguinis cõceptus maneat, pater uero & mater in horis cholerae rubræ cõcepti fuerint, nõ trahit infans figurã ex cholera rubra patris ac matris ꝑꝑ fragilitatẽ sinistræ partis: & hẽt causas passionũ ex phlegmate uel à cholera nigra plusq̃ ex chole-
ra rubra, nõ tñ tãti acuminis, quãtũ si esset in dextra parte. Licet aũt in ista parte sit uirtus cholerę
B nigræ, & ꝑꝑ * fragilitatẽ eius sit virtus phlegmatis, ibi tñ infans a sanguine suatũ sumit initiũ passionum. Si uero in dextra parte sit cõceptus in horis sanguinis, pr̃ uero & mater ĩ horis cholerae rubræ, licet plus retineat figurã a patre & matre ex cholera rubra, q̃ ex sanguine, tñ retinet ꝓprietatẽ passionũ a suo prĩcipio, i. ex sãguine: q̃ passiones sunt hæ: synochus, pleuritis, spasmus, apostemata, causus, & alię passiones hmõi: habet ẽt sãguis acutionẽ a cholera rubra. Si ĩfans conceptus est ĩ horis cholerę rubræ, & genitores ĩ horis sanguinis, ex his trahit figurã: magis tñ a suis, a q̃bus ꝓprietatẽ passionũ retinet: q̃ sunt febris acuta tertiana, synochus, dysenteria, cephalalgia, phrenitis, icteritia, & similia. Si uero in sinistra cõceptus sit, horis prædictis existentibus suis genitorũ, puella magis retinet figurã sanguinis à patre & matre, q̃ ex natura cholerae rubrę: frigiditas.n. sinistri lateris superat ꝓprietates passionũ: tñ inhærẽt ei cholerae rubræ, quæ ꝓpter frigiditatẽ minus sunt acutæ q̃ ĩ dextra parte. Si uero in horis cholerę nigrę cõcepti sunt pr̃ & matre, & ĩfans in sinistra sit parte, si puella est, naturaliter melancholica est, vel paralytica, quartanaria, epileptica, stulta, & iners: similis est ẽt patri & matri, nec alio modo potest tẽperari natura eius. Si uero sperma est in dextra, non semper, nec ita prædictas habebit passiones, ꝑꝑ temperamentum caloris hepatis, & fellis, & quia hic calor accidentalis est ei, non potest prorius pellere naturalia. Horæ autẽ cholerae nigræ, & cæterorum humorum determinãtur per cursum planetarum. Qđ si puel-
C la sit concepta in horis cholerę nigræ, pr̃ & mater uero in horis phlegmatis, puella retinet figuram phlegmatis, magis tñ cholerae nigrę: inde habet causas passionum. Si sit in dextra, magis retinet figuram patris ex phlegmate temperato à sanguine: sed passionum proprietatem habet à cholera nigra non ita acutarum, propter calorẽ dextræ partis. Si conceptio omnium sit in horis phlegmatis, & sperma sit in sinistra, puella est phlegmatica, debilis, quotidianaria, lienterica, phthisica, cephalalgica, dolens in omni membro, dolens in renibus, in matrice & similia, & parum habet passiones à cholera nigra, propter affinitatem phlegmatis. Si uero sit in dextra parte, puer eadem patietur, sed temperate, propter sanguinem & choleram rubram. Si pater & mater concepti sunt in horis phlegmatis, puella in horis sanguinis, trahit a phlegmate, sed nõ acutius, propter maiorẽ sanguinis proprietatem. Si uero pater & mater concepti sunt in horis sanguinis, & puella in horis phlegmatis, contrahit passiones à cholera rubra & sanguine æqualiter, magis tñ à phlegmate: quæ passiones temperãtur per sanguinem. Quòd si cõceptio sit in horis sanguinis, patris vero in horis phlegmatis, matris in horis cholerae nigræ, à sanguine passionem ducit: & figurã & partem à patre: nullam uero a matre figuram, sed tñ debilitatem & inertiam. Si in sinistra est plus à matre, minus à patre: proprietatẽ passionum à sanguine, q̃ propter frigiditatem sini-
D stræ, nõ sunt ita acutæ, sicut in dextra essent. Quòd si puer cõcept' sit in horis cholerae nigræ, pater in horis cholerae rubræ, & mr̃ in horis sanguinis, partẽ figuræ retinet ex patre & matre: minorem partem ex cholera nigra: sed maiorẽ partẽ passionũ habet ex cholera rubra, minorẽ uero accidẽtaliter à sanguine & cholera rubra: quæ passiones aliquantulũ sunt tẽperatæ. Si in sinistra est puella, plus cõtinet ex cholera nigra: minus.n. à matre, nihil ex patre: passiones ducit ex cholera nigra, & sunt acutę. Quòd si pater & mater cõcepti sunt in horis cholerae rubrę, & puer ĩ horis sanguinis uel phlegmatis, pl' retinet, figurã pr̃is à cholera ru. mediocrẽ figuram à matre & minorẽ: passiones à cholera ru. & sunt temperatæ. Si pr̃ & mater cõcepti sunt in horis sanguinis puer in horis phlegmatis, & sit in sinistra, maiorẽ partẽ figuræ habet ex patre, mediocrem a matre, minorẽ a phlegmate, passiones a phlegmate & sanguine. Si vero est ĩ sinistra, plus hẽt a cholera ni. & phlegmate, min' a matre, nihil ex patre, passiones ex phlegmate & cholera nigra. Qđ si oĩum cõceptio est in horis sanguinis, hẽt figurã à patre: & si sperma matricis superabundet & sit sanũ, tota est ex parte pr̃is figura: passiones sanguinis & acutæ. si cõceptio oĩum in p̃dictis sit horis, & ĩ sinistra spermã, & matris sperma sit debile, tũc filia maiorẽ partẽ figurę retinet a mr̃e,

minorem

Hippo in lib. de genitura ad medium, affert rationem, cur foetus aliquãdo patri magis similis fit, quam matri, & e contrario: de horis istis autem nulla mentio fit. Ibidẽ cur modo mares, modo fœminæ gignantur.

* Al. frigiditatem.

minorem ex cholera nigra. Si sperma matris est debile, patris uero sanũ & forte, totã figurã hẽt a patre, debilitatẽ uero corporis à matre, passiones à sanguine, partim à cholera nigra accidẽtaliter. Si oĩs conceptio est in horis choleræ rubræ, & sperma patris est forte, & matris debile, totã figurã habet à patre. Et si sperma matris est forte, & patris debile, æquã utriusq; cõtrahit formã: & aliquãtulũ tñ habet a cholera rubra, & passiones acutas. Et si tũc fuerit in sinistra, partẽ figuræ habet à cholera, & tantundẽ ab utroq; passiones uero à cholera rubra. Si uero sperma patris sanum est, matris uero debile, figurã habet utriusq;: si utrũq; debile, totã figurã habet à phlegmate, parũ à sanguine, & cholera rubra. Et si tũc in sinistra fuerit, parũ habet ab utroq;, s. partim à cholera nigra & phlegmate, plus à cholera nigra p p frigiditatẽ illius partis. Quòd si æqualia sint & sana, ab utroq; continet figurã æqualiter: & parum uero à cholera nigra & accidentaliter: Quòd si sperma abũdet & sanũ sit, plus habet à matre q̃ à patre: passiones ex phlegmate. Quòd si cõceptio oĩum fuerit in horis choleræ nigræ, & utrũq; sperma debile fuerit, ab utroq; parũ figurã recipit: plus uero a cholera nigra, & aliquãtulũ a cholera rubra & sanguine accidentaliter. Si uero sana fuerint, utriusq; figurã retinet parũ à cholera nigra, & ẽt à cholera rubra accidentaliter. Quòd si sperma abũdet matris, plus figuram habet a matre: & si sperma patris superabundet, plus habet a patre, & a cholera nigra passiones. Si sana fuerit, utriusq; figurã retinet, sed plus a matre. Et ẽt si sperma matris est sanũ, patris uero debile, habet figurã a matre, minus uero a patre: si contra est, æquã habet ab utroq; figurã, & cholera nigra. Si plus superabundat materia, plus habet a matre, passiones à cholera nigra plus, minus a phlegmate. Si sperma oĩum fuerit in matrice matris eorũ in eisdẽ horis, magnæ eloquentiæ erunt. Si pater & auus infans vel puer concepti sunt in horis sanguinis infantis, mater uerò in horis phlegmatis: & sperma matris superet, sed tñ debile: a neutro trahit figurã, quia illius sperma minus est, huius uero debile est. Qñ uero hẽt puer principiũ ab horis sanguinis, sicut auus eius retinet ab eo figurã. Si pater sudent semẽ in horis sanguinis, mater uero cõcepta sit in eisdẽ horis, cuius sperma fortius & sanius sit spermate uiri debili, non capit figurã patris, quia sperma est debile: sperma vero mulieris fortius & sanius uertit sperma uiri in suã proprietatẽ: sed postea superueniẽte aliqua passione, uel phlegmate, uel cholera nigra, vel alijs humoribus, debilitatur figura matris: & ideo puer nõ potuit eius retinere figurã. Et quia auia eius pueri est cõcepta in hora sanguinis: & sicut puer cuius sperma reduxit sperma viri sui ad naturã, sperma illud quia est materia pueri acuẽs se in septima, nõ potuit venire in figurã patris & matris p p supradictas passiones, uenit aũt in figurã auię. Si uero fortius est spma aui spmate auię, tũc retinet figurã aui, si cõcepti fuerint in eisdẽ horis. Ideo puer existẽs in tertio ab auo suo, uel ab auia suuamẽ habuerit suę figurę, & nõ a patre uel mře, q sũt in scd'o loco, uel utriusq; spma fuit debile: tñ q̃a opera planetarũ semper solent ministrare prosperitatẽ scd'm imparẽ usũ, uel diuersitatẽ naturę scd'm parẽ numerũ: Si vero sperma patris uel matris debile fuerit, tũc nec humores, nec secundus locus impediunt, quin recipiant figurã ab auo vel auia: & hoc propter naturã & uim loci & horarum.

De Conceptione pueri alterata a stellis, & non à parentibus.

In lib. de genitura ad finem Hipp. affert causam, cur partus mutilati nascãtur.

Contingit ẽt aliqñ infantem nulli parẽtum esse similem, & hoc fieri per naturam planetarũ: nascitur enim aliquãdo mutus, uel carẽs pedibus, manibus, oculis, &c. Philosophi uero indubitater asserunt teste Hipp. φ oĩs substãtia corporea aĩata iuncta sit & ligata in planetis, & signis, quatuorq; elemẽtorũ nexibus. Et hoc approbo anctoritate Alexandri Imperatoris Macedoniæ sic dicẽtis, φ Natanabus Rex Aegyptiorũ pater eius scd'm opera planetarũ cum matre sua Olympiade cõcubuit: & per suã mathematicã & astronomicã rõnẽ pcauit, vt non cognosceret eã nisi in talibus horis, in quibus ex operatione planetarũ & signorum figurã traheret, non ex patre uel matre. Cõsiderauit enim propriẽ Solem uenturũ in leonẽ, & Saturnũ in taurum, a quibus uolebat filiũ suũ nasciturũ figurã & naturã principaliter retinere. A leone igitur tenuit crispitudinem capillorum, citrinum colorẽ, & toruũ aspectũ & vultum, & iram, & robur. Et quia aquila retinet proprietatẽ a leone in hoc solo, φ aquila altius uolat cęteris auibus, & acutius uidet, ideo Alexander habuit ex proprietate sui signi oculũ vnum aquileũ & nasum. Et ut Sol clarus est pcæteris, & qñ est in leone fortior est, sic ille toti mũdo dominatus est. Ex tauro uero contraxit cotnutã frõte, & corpus altũ, & ferociã: taurus. n. terrã findit ingenio simplici, & opere pio. Et, quia draco habet proprietatẽ in signo tauri & magnitudine & sensu, & draco supra hẽt dentes acutos, & alterũ oculũ, in similitudine draconis oculos habuit. Et ut Saturnus altior est oĩbus planetis, et in humilitate et subtilitate superat opus cæterorum planetarum, sic Alexander totum orbem superauit.

De Natura duodecim signorum.

Sciendũ itaq; est de signis duodecim, tria esse calida et sicca. Aries. n. ca. est in secundo gradu, sic. in tertio. Leo calidus est et sic. in quarto gradu. Sagittarius ca. in primo, sic. in secundo gradu. Alia tria sunt fri. & hum. s. cancer, scorpio, et piscis: nam Cancer est Lunæ sedes. Scorpio hu. in primo, frigi. in secundo. Piscis frigi. in primo, humi. in secũdo gradu. Alia tria sunt ca. et hu. Gemini ca. sũt in secũdo, hu. in primo. Libra ca. est in primo, hu. in secũdo. Aquarius ca. in primo, hu. in secundo. Alia tria sunt fri. et sic. Taurus fri. in tertio, sic. in secundo. Capricornus fri. in secundo, sic. in tertio. Virgo frigi. in secũdo, sic. in tertio. Alij Philosophi dicunt φ Gemini sunt ca. et sic. in

A tertio gra. & uirgo ca.& hu.io primo, & sagittarius ca.& hu.in principio secundi: & aquarius fri. & sic.in tertio gra. Aries,leo, sagittarius,sunt orientales, ca.ignei,& sicci. Taur', uirgo, capricornus,sunt terrei,frigidi & sicci meridionales. emini,libra,aquarius,sunt occidentales,aerei,calidi, & humidi. Cancer,scorpio,pisces,sunt aquatici,frigidi & humidi, septentrionales.

De differentia septem planetarum.

AB his oĩbus ducunt elemẽta rerũ naturas suas,& qualitates pdictas:& opera planetarũ cõplent & pficiunt per signa pdicta. Et quia elemẽta iuncta sunt signis naturaliter,& ex elementis constat oĩs substãtia corporea aĩata. Ergo elemẽta opus recipiũt planetarũ à signis, & illud trahunt oĩ substantiæ aĩatæ corporeæ,& illud esse natura à signis habet, & aliud.i. efficaciam, & operationes à planetis. Naturam.n.dicimus in calore,& frigiditate, & cæteris: operationẽ uero in ualetudine, pulchritudine, pigritia, uelocitate, & similibus: quæ contingũt infantibus, & si non fuere in genitoribus. Multa enim de hmõi materia dicturi sumus,sed in pſenti omittamus.

De Alteratione signorum & planetarum.

QVatuor autem sunt elementa ac temporaneæ mutationes,quę fiunt fm cursum & rationẽ signorum & planetarum. Temporũ quidem aliud est calidum & siccum ut æstas:& hoc fit B ex natura signorum eiusdem complexionis,s.ca.& sic. Aliud uero calidum & hu.i.uer, sicut alia tria signa. Aliud frigidum & sic.s.autumnus fm sua tria signa. Aliud uero frigidũ & hu.s. hyems fm sua tria signa. Et unumquodque tempus fm naturam suorum signorũ acuit,& mutat materiã elemẽtorũ,q̃ sibi est cõueniens, qđ tñ aliqñ mutari solet. Nã cũ æstas debeat esse ca.& sic.naturaliter,tñ eius calor minuit & tẽperatur ex frigiditate,nõ ex sua natura, sed signorũ: nam si ex potestate capricorni & planetæ eius, generẽtur seu creent res alicuius anni, ex eorũ frigiditate tẽperat æstatis calor,& ex illa frigiditate in naturali æstatis currentis & contrariãte,cõtrarię nascũtur passiones. Aestate uero trãseunte uenit autũnus,q frigidus & sic.naturaliter est, sed ex capriconi natura, q potestatẽ habet anni, ut diximus,superuenit altera frigiditas, q̃ auget frigiditatẽ & sic. autumni:quę res est cõtraria quatuor elemẽtis in corpore existẽtibus:est.n.in illo tẽpore maxima grauitas & intẽperies. Et ex affinitate autumni q nimis est fri. & sic. superuenit hyemi magna intẽperies: adeo ut superetur in oĩbus quatuor elemẽtorũ tẽperata natura:putrefacta.n.liquescit à sua ppietate. Adueniẽte aũt uere qđ est calidũ & hu.tẽperat eius calor ex frigiditate capricorni atq; hyemis iam peractæ. Deinde calor ueris & æstatis cõtẽperat hyemis peractæ & capricor- C ni frigiditate, cuius potestas illo uiget anno: sicut unũquodque signũ suã habet potestatẽ fm suã naturã & mutationẽ suã. Et mouetur natura tẽporis anni illius,qui ptinet ad signũ illud,& ex per frigiditatẽ pfatã natura ueris mutat:qua mutata turbat naturalis calor humanæ naturæ:& q̃ prius erat p frigiditatẽ hyemis & capricorni rupta & putrefacta, moue & acuitur & generãtur passiones,q̃ sunt ppriæ illorũ tẽporũ, q̃ sunt mortiferæ. Si uero ex potestate læsionis & planetæ eius q sunt calidi & sicci,generẽtur res atq; creẽtur, æstas erit magni caloris & siccitatis; ueniẽte aũt autũno,ex calore leonis & Solis,eius frigiditas tẽperatur,& hyemis: ideoq; turbatur aeris natura & acuitur,tñ ppter naturã signi & planetæ,quæ sunt calidæ naturæ,tñ ppter naturã sui ip sius,q est calidus:acuẽdo se,pugnat cõtra naturas illorũ tẽporũ, s.hyemis, autumni,quæ frigidæ sunt naturæ:sicq;natura humana putrida mortiferas generat passiones, quæ ppriæ nõ sunt illorũ tẽporũ. Nã si in anno leonis & eius planetæ,in æstate generẽtur passiones acutę & graues,tũc sunt ppriæ eorum:si uero hyeme, uel in alijs tẽporibus eorum, quæ non sunt propria, generantur passiones ad eorum proprietatẽ, tũc illæ passiones magis erunt propriæ eorum leonis & Solis, qui sunt calidi & sic.q̃ eorum tẽporum,in quibus generantur. Generant aũt aliquando passiones permutata natura utrorũq; i.tẽporum signa planetę: quæ passiones generant alias, q̃ non sunt signorum D uel planetæ uel tẽporum. Quòd autẽ dictum est de pdicto signo & planeta,quæ in eis sunt propria & quæ non,de reliquis intellige signis & planetis & temporibus. Sole.n.ascendente frigiditas, cum tñ potius ex Sole calor inesse debeat:q cõfert potestas Saturni ex capricorno, cuius frigiditas terræ acuit frigiditatẽ q aduenit: fumus in aerẽ ascendit,ex quo color aeris turbatur. Aestãtem uero ex Sole calor & siccitas, ex terræ fumositate frigiditas & sicci.aerem corrũpunt: unde animalia & nos turbamur in illo capricorni anno & hoĩes grauibus infirmãt morbis: sicut apparet in anno leonis descendente Sole super terram. Et qñ frigiditas adesse debet natura hyemis redeuntis,acui aer igne:& acuendo turbatus generat graues passiones, quæ propriæ sunt tẽporis illius,ut dictũ est. Similiter apparet in anno cancri,qui ex eius natura acuitur natura aquę,qua acuente,inde ascendit quædam fumositas in aerem, ex qua turbatur aer: inde frigidæ & humidę fiunt passiones, non propriæ illius temporis, sed signi. Si uero annus est libræ, acuitur,& acuẽdo trahit ad se calorem ab igne: & tunc tempus est multum calidum & humidum, s.hyems: & inde fiunt graues passiones, quæ propriæ sunt ueris & hyemis, sunt enim calidę & humidę.

De Alteratione signorum,& septem climatum mundi.

POtestas tamen signorum & planetarum non eodem modo se habet in omnibus partibus totius terrę. Climata enim mundi septẽ sunt fm planetarum rõnem. Anno igitur capricorni, qui

qui est frigidus & siccus, est maior frigiditas & siccitas in partibus illius terræ, q̄ propriè sunt sub planeta, i. Saturno, qui est frigidus & siccus. Nã cum* aliæ partes terræ naturaliter sint fri. & sic. E
*Al. illæ. tñ ex natura & potestate capricorni, quam habet illo tempore, magis mouentur & perturbãtur q̄ aliæ terræ, quæ non sunt propriæ eorum. Quòd si annus eorum non fuerit, tunc terra nõ habet moueri causa eorum nisi in hyeme & vere, scilicet per naturã: sed quãdo planeta superponitur, est alia significatio. Illæ vero terræ, quæ proprie sunt suppositæ Lunæ & cancro, propter affinitatẽ frigiditatis quã habent, inferunt commotionem in suo anno, non tantam quantã inferũt, suæ propriæ terræ: quia terra illa frigida est & humida, sicut cãcer & Luna. Alijs vero terris, quæ neque frigidæ sunt, neque siccæ naturaliter, licet inferant contrarietatẽ & cõmotionem, tñ paruã inferunt. Similiter leo, & Sol maiorem cõmotionem dant terræ sibi propriè subiectæ, q̄ alijs: illi tñ quæ subiecta est libræ & arieti, licet non dent tantam cõmotionem, quãtam dant suæ propriæ terræ, tñ propriæ affinitatem caloris dant ei maiorem cõmotionem, q̄ alijs, cũ quibus nullam habent affinitatem. Si vero fuerit annus leonis & Solis vt dictum est, tunc toto illo anno dãt
*Al. æstate. commotionem in * ætate tribus mensibus, & hoc vt dictum est per naturam.

De Alteratione quatuor partium Mundi.

Est & alia in terris mutatio ẽm quatuor mundi partes, dispositas scilicet ad orientẽ, vel occidentem, austrum, & septentrionem: & secundum altitudinem mõtium Soli accedẽrium, et ima vallium à Sole remotarum. Cõsideret ergo medicus an sit mutatio temporum propria, an accidentalis, vt supra dictum est: Aetates quoq; hominum figuras, colores, terram, visum, passiones terræ in qua sunt geniti, utrum sint consuetudinariæ an propriæ: an veniant accidentaliter secundum mutationem temporum vel naturaliter. Si enim sunt passiones ex natura terræ, aliud exigunt medicamen, quàm ex mutatione temporum naturaliter, & accidentaliter. F

De Discrasia propria natura temporis passionum, vel non propria.

Intuendum est ẽt, an natura hominis suæ cõcordet passioni & tẽporũ mutationi, an passio sit, accidentalis & mutatio tẽporũ, an mutatio sit substantialis & passio accidẽtalis. Solet. n. passio cholerica & sanguinea mutationi tẽporũ concordare, sed à natura patientis discordare, & è contrario. Pulsus quoq; videndus est, an cõueniat cũ sua natura & passione, & tẽporũ mutatione: an tantũ cõueniat cũ mutatione, & nõ cũ passione, nec cũ natura: an cõueniat passioni, & nõ immutationi neq; naturæ, an naturæ, & nõ immutationi uel passioni: an nulli. Adhuc ẽt sciendũ est, an tẽpus transierit, vel p̄sens sit seu futurũ, in quo pharmacũ dari ĩfirmo debeat. His. n. ignoratis nec bene euenientibus, miratur, & cito desperat medicus. Oportet ẽt medicum nosse, utrũ infirmitas debeat augeri; & hoc an sui natura, an tẽpis, an passione alia superueniente: & sic poterit dare medicamen tẽpore cõgruo, vt vel decrescentẽ deprimat & tollat ægritudinẽ, uel imminenti resistat, ne nimis ægrũ tardet. Nã si leue dederit medicamen in morbo adhuc leui, credens paruã fore ægritudinẽ, nihil fecisse videbit, qñ grandis infirmitas superuenerit. Sciendũ aũt est quadã infirmitates q busdã esse substantiales, alijs accidentales. In æstate. n. synochus & causus sunt naturales infirmitates cholericis & sanguineis: phlegmaticis accidentales: & ideo nõ eodẽ mõ curandæ. Nam q̄ potio cõuenit cholericis, p̄ naturã tẽporis & morbi naturalis eis, est cõtraria alijs, & causa alterius morbi, id est phlegmatici: est. n. tẽpus, vt diximus, & morbus ille illis accidentalis. Si ergo phlegmatico alicui p̄dictis morbis synocha & causo occupato, eandẽ dedit eiusdẽ mensuræ medicinã, q̄ & cholerico, æstate cito sanabit: quia eius cõplexio non est cholerica & sicca, sed est his contraria: cholerici vero diu infirmi manebunt, quia calidi sunt & sicci, & tempus: uertitur. n. accidentalis febris in substantialem scilicet frigidam, quæ est phlegmaticorum. Oportet etiam scire complexionem: quoniam idem experimentum, & eadem potio non omni danda est infirmo: cõtingit enim vt q̄ potio utilis ei fuerit in prima uel secunda uel tertia periodo, in alijs non conueniat: & ideo ẽm diuersas ægritudinem mutationes ad diuersas periodos, diuersa conuenit dari, purgantia. Artende ẽm quas horas, scilicet an sanguinis, uel cholerę rubeæ, uel phlegmatis, uel melancholiæ, magis acuat passio uel minuat. Synocha enim i horis sanguinis si acuatur, scias eius originẽ esse ex accidentali mutatione sanguinis, non à principio choleræ rubræ. Mutatur. n. sanguis aliqñ ex cõmotione, aliquando ex Solis ardore, aliqñ ex itineris fatigatione, & generatur synocha: ex qua commotione sanguinis acuitur cholera rubra: qua acuente quiescit sanguis, & synochus, & causus generantur ex acuitate choleræ rubræ. Si uero ephemera febris acuit̃ in horis sanguinis, sciat esse ex phlegmate salso cõiuncto sanguini: quod phlegma acuẽs ex affinitate sanguinis solet uerti in choleram rubram, & inde solet generari febris tertiana. Quartana uero si in horis sanguinis acuitur, scias eius materiam, id est melancholiam generari ex putrido sanguine sub planeta naturæ propriæ. Quòd si synocha magis acuitur in horis choleræ rubræ, non est propria synocha: q̄ a uel mutabitur in tertianã, uel in causum. Si uero tertiana acuitur in illis, uera tertiana est & propria: in illã. n. aliquando mutabitur febrem. Quotidiana uero si acuitur, et mutatur in horis choleræ rubræ, cito uertitur in tertianã. Si uero quartana acuitur et mouetur in horis choleræ rubræ, cito uertitur in tertianã. Si uero quartana mouetur et acuitur in horis eiusdem, G H I

scias

A sciás principium eius non fuisse ex putrido sanguine, sed ex cholera rubra petusta in melancholiam conuersa. Quòd si synocha acuitur, & mouetur in phlegmare, sicut in horis sanguinis, scias generari ex sanguine iūcto phlegmati salso: & proprie post terminum suum completum mutabitur vel in quotidianā, vel tertianā, licet magis affinis sit tertianæ, q̄ quotidianæ, ꝓpter calorē. Si vero tertiana phlegmatica mouet, & acuit sicut in horis choleræ rubræ, minus ē ꝑiculosa: mutabit.n. i quotidianā: de quotidiana uero fiet quartana: & aliqñ redit tertiana. Quòd si quartana mouetur in horis phlegmatis, principiū eius fuit salsi phlegmatis, ꝙ versum in cholerā rubrā incēditur, & uertitur in melancholiā: sicut viride lignū uertitur in viuum carbonē, deinde in cinerem. Quòd si synocha mouetur in horis choleræ nigræ, *minus grauis passio, & ęger est piger, & grauis, & illa infirmitas habet partē non solum ex bono sanguine, sed ēt ex putrido: & proprie post terminum suum completum veniet infirmus in quartanam. Si vero tertiana acuitur & mouetur in horis melancholię, subito vertitur in quartanam. Quòd si quartana mouetur in horis illis, firma est, & propria, nec mutatur in aliam propter pręd ctas passiones: omnes enim alię habēt moueri & acui secundum prędictas horas, & earum naturam & rationem: & secundum motum, & acutionem ipsarum: bene discernentur, & tactu, & pulsu, sicut ex prędictis horis. *Al. magis ē.

B *De Cognitione ægritudinis secundum Planetam, diem, & horam.*

SCire etiam medicum decet planetam & signum, in quo ęger ęgrotare cœpit, & tempus ꝟm diem & horam. Nam si infirmitas fuerit ꝟm signa & planetas, sed accidētaliter ex acuitione, signi & planetę esset, habet illam distinctionem. Si uero medicus nesciuerit infirmitatem per numerum, idest per naturam signi & planetę, perscrutetur pulsum & horas, ut dictum est.

De Qualitate & efficacia planetarum in septem climata.

ASserunt etiam physici omnia in terris firmari & compleri secūdum cursum & operationē, superiorum corporum: quorū operatio omnis summi Creatoris uirtute consistit. Elementa igitur quatuor, signis duodecim, & septem planetis iuncta sunt: & eorū causa, quatuor habent temporum mutationes: secundum quas humana, & omniū subiectorum natura mouetur & acuitur: per quam motionem & acutionem passiones fiunt. Hęc autem mutatio est uniuersalis oībus mundanis. Est & alia mutatio ex natura terrę specialiter, & planetarū cōstans in diuersis regionibus. Quadrifidus enim orbis etiam in septem diuisus est partes secundum septem planetas, qui per astrolabium discernuntur. Sciendum est tamen partes illas septem nō esse continuas, sed in toto mundo diuisas. Terram enim illa, q̄ est frigida & sicca in quarto gradu, sub potestate ē Saturni, qui eiusdem est naturę. Quę uero frigida est et sicca in primo gradu, sub Iouis imperio, qui
C eiusdem est naturę, et qui etiam affinitatem habet cum natura rerum omnium maximeq; ad gaudium pertinentium. Sed quæ calida in secundo, humida in primo, sub Martis ditione est, & suæ, naturæ conuenit eiusdem. Sed quæ est calida et sicca in quarto, Soli conuenit et concedit. Quæ autē calida et humida in primo gradu, sub Mercurio. Quæ uero humida, in primo, frigida in secundo, habens aliquantulum temperamenti calidi, Veneri subiacet. Sed quæ frigida, et humida, in primo gradu, Lunæ conuenit. Quæque autem singulæ terrarum partes sui retinent planetæ qualitates, accidentaliter tamen in naturam uertuntur planetæ alterius: terra enim, quæ ex sui planetæ natura proprie frigida, seu calida esse debet, in contrariam vertitur naturam, et complexionem. In complexionibus ergo præfatis: deinde etiam in altitudine, et profunditate, et erectione, & casu, et harmonia cuiusque planetę conuenire debet, ad cuius similitudinem cōposita est, et inde omne corpus sanum uel ęgrum est. Vnde Andronicus peripateticus asserit non esse, secundum nostram uolunratem: et extra nostram uoluntatem ambulamus: et etiam contra nostram voluntatem, quando nostra anima ducimur, vel quando accidentaliter ex natura corporis, aut irę furore, aut alio impetu mouemur. Monet etiam secundario aut cogente natura corporis ad malum cognitionem reddere: sicut enim musicus nequit chorda salsa sonitum reddere, sic
D anima prauum corpus, scilicet libidinosum uel aliud, ratione sui nequit regere: et symphonia instrumenti artificis animę, idest corporis displicet. Andronicus igitur commotiones planetarum, et compositiones merito asserit ueras: et cętera vitia non esse naturalia animę: nec animam ex natura corporis constare, quod quidam uoluere. Si enim eiusdem esset naturę, nil repugnaret, quin anima rationibus spiritualibus subderet corpus, scilicet ieiunijs, et cęteris uirtutibus corporis, vitia subderet. Et ideo dicit Plato in logiea, dum iuuentus est per sensum, et rationem mundara ab omni prauitate corporis, cognoscentis omnem virtutem: omnis enim prauitas extra naturam. At alijs elementis corpore composito, ipsum corpus animam mouet: quod eorū cōtrahit qualitates. Dicit Hippocrates in Physica,* quòd terra est apposita generare naturam corporum, est autem ut terra alia dulcis, et temperata, ita, et homines eius dulces et mansueti. Et ideo anima mandat eis per phantasiam suam omnem bonam operationem. Est et alia terra per naturā planetarum acuta, unde eius hoīes veniunt bellicosi. Et quia operatio corporeæ materiæ ligata est, quatuor elementis, ideo dicit Plato, quòd ratio conuenit ex superioribus, et ministrat homini spiritualem intellectum, secundum quem discernit superiora, et inferiora, uera, et falsa in theorica,

In lib. de natura huma. t. 31.1. 31. g Idem ferè i l. de natu. pueri ad medium, & ad principium li. 4. de morb.

rica, & practica, i. in diuina rerum cōsideratione, & operum faciendorū doctrina & instructione: praxis enim gręce, operatio latine. Et quia sensus nō fit cum imaginatione animæ, cito ducitur ad dissensiones rerū, unde theorica efficitur. Deus enim omnia imprimit, & ubiq; est, & omnia implet. Inde dicit Plato, ꝙ homines existentes ante suum tempus, nō ex uirtute rationis, sed ex natura corporis, suam praxim adimplebant. Et inde affirmat Isaac, ꝙ terra per operationem planetarum generat naturam corporis: natura uero corporis mouet corpus in consuetudines malas, & mutationes malas. Et mutatio quatuor temporum fit per duodecim signa & septem planetas: maior est autem per Lunam & Solem. Luna uero unoquoq; mense mundum perābulat, & dat motus quatuor elementis. Sol uero quatuor tempora anni cōficit, s. uer calidum & humidum: quod si non esset, sed siccum, ut quidam uolunt, siccarentur gramina, non autem augerentur uel fouerentur: & alia inconuenientia essent, si aer tunc siccus esset. E

De natura coniunctionis & adiunctionis quatuor elementorum.

Hippo in lib. de natu. hom. cō. 1. t. 14. 1. 29. h. calidū ait secedere ad calidum, humidum ad humidum.

ASserebant falsò quidam philosophorum, quòd homine mortuo humores separarentur, & ad propriam redirent naturam, ut sanguis in aerem, cholera rubra in ignē, melancholia in terram, phlegma in aquam. Hippocrates autem & Aristoteles & alij philosophi asserūt, destitutis & mortuis humores in terram redire. Dissentiunt etiam Socrates & Hippocrates, à quibusdam alijs physicis dicentibus, ꝙ quatuor elementa nullum patiuntur detrimentū à sua substantia, sed remanent integra, nec corrumpuntur in constitutione corporis humani: sed quædam differentia accidentalis egrediens ab illis quatuor elementis tēperat & regit humana corpora, quæ perit cū illis corporibus: sicut albedo uel nigredo consistēs accidētaliter, in corpore destructo perit: & aliqua differentia destructa non patiuntur illa elementa aliqd damnū, quia semper sunt fixa & integra in sua substantia. Dicunt. n. Aristoteles & Hippocrates, ꝙ omnis creatura incorporea penetrat totam substantiā, cui aduenit intus & extra: unde illa differētia, cū sit incorporea, est ueniens ad humana corpora ab illis quatuor elemētis æqualiter intus & extra. Sed illa differētia tātum est extra & nō in figura incorporea. Nam si illa differentia esset adiūcta corporibus humanis ut illi dicunt, tunc illa corpora per illam differētiam intus & extra essent ubiq; eiusdē naturæ, & eiusdē coloris: sicut aqua ubiq, in tota substantia per calorē calida, per frigus frigidā. Ergo sicut calor & frigiditas, quæ sunt accidentales differentiæ aquæ, possunt separari ab ipsa & destrui permanēte substātia ipsius aquæ, sic illa differentia quādo accidit corporibus nostris, perit, remanēte natura & proprietate nostrorum corporū: quorū differentia accidētalis apparet extra, & potest destrui, sicut ipsa corpora sunt mortalia: Dicit itaq; Hippocrates, Sicut nulla substātia incorporea habet nutrimentū à differentia corporea, sic nulla substantia corporea potest nutriri à differentia incorporea. Vnde testante Hippocrate, aer & aqua & ignis iungunt & efficiuntur unum: quibus terra ꝓpter suā nimiā ponderositatē nequit adiungi, sed mādat suam frigiditatē & siccitatē, quę temperat illa tria, & sic cōplent naturā corporū: sicq; mortuis omnia illa rediguntur in terrā. Et ideo sciendū ꝙ terra ꝑ suā grauedinē suā nō pōt associari alijs tribus elementis in cōstitutione humanorū corporū: nā postea illa tria ꝓp grauedinē terræ nō possunt explicare suam operationem. Aq; turbulenta & commista terræ non potest se mouere, nec in aliam partem suam uim emittere. Itē, sicut uidemus, ꝙ turbati sanguis & cholera uertuntur, in melancholiā: melancholia uero in nullū supradictorum nisi in phlegma & de phlegmate in alios: ita aer ignis & aqua uertuntur in terram de terra in humiditatem, & de humiditate in alia elementa. F G

Fortasse illud quod ab Hipp. dicitur in lib. de dięta primo ad principium. Constitui omnia animantia ex duobus differentibus facultate, cōcordibus uerò usu, igne inquam, & aqua: & hæc ābo sufficientia esse cum alijs omnibus, tū mutuo sibi ipsis.

De mutatione elementorum qualiter fiat.

SVpradictam hanc mutationem uocāt physici hoc modo. Terra enim crescens unaquaq; hora ex mortalitate corporum uertitur in aquam: cuius subtilitatas calefacta uertitur in aerem: subtilitas autem aeris calefacta uertitur in ignem. Sicut enim aqua mittens humiditatem suam, uertitur in terram accidentaliter, sic terra inde crescens accidentaliter, amittit tunc siccitatem suam, & uertitur in aquam: & sic considerant naturam aliorum elementorum. Et ideo dicit Aristoteles ꝙ nullum difficile aut dissolubile nomen est fixum & firmum circa aliquam substantiam. Nā illud quomodo dicitur per supradictam creaturam, ꝙ terra uertitur in aquam, aqua in aerem, aer in ignem, sic ignis ingrossatus & infectus uertitur in aerem, aer ingrossatus uertitur in aquam, aqua ingrossata in terram: quæ ut dictum est, iuncta in simul fiunt corpora nostra: Corpora uero nostra uertuntur in terram, & unumquodq; uertitur in aliud. Et ideo dicit Aristoteles ꝙ hæ quatuor materiæ non habent hæc supradicta nomina fixa & stabilia sibi sed proprie dicitur substantia: nam in quodcunque uertitur aer uel aqua, tunc dicitur substantia. H

De mutuis conuersionibus elementorum.

COnueniunt autē & differunt elementa differentijs & qualitatibus. Sicut enim aqua frigida & humida contraria est igni, & mutat eius proprietatē, ignis uero calidus & siccus, terra frigida & sicca, aer calidus & humidus, aqua frigida & humida: & his qualitatib. ad se inuicem colligantur attrahentes semper cōsimiles qualitates, ut aqua terra siccam frigidam: deinde contemperant se in cōtrarijs, nam siccitas terræ per ꝑdictam frigiditatem trahitur ad humiditatem aquæ

siccandam:

A ſiccandam:ita etiã humiditas aquæ aſcendit ad ignem tracta per aerem illuc,& ita uel annihilat contrarium ſuum,vel* attrahit. Aqua igitur per frigiditatem ſuã terræ iuncta à terra trahit frigiditatem & non ſiccitatẽ:aer aquę per humiditatem cõueniens attrahit illã:ignis uero aeri per caliditatẽ conuenit, & illã ſuſcipit ab aere. Vnde dicit Ariſtoteles,quòd duo ſunt genera aeris,vnũ ex fumoſitate aquæ,aliud ex fumoſitate ignis,qui ſuã caliditatem & ſiccitatem mutans,uertitur in fumoſam materiam. Hoc facto aſſociatur ſupradictæ materiæ,q̃ eſt fumoſa,& calida: ex quibus duobus generibus iunctis efficitur aer,qui aliquando ex frigiditate & humiditate aquę acuitur & inuoluitur:& inuoluendo amittit ſuum calorẽ,& ſic uertitur in ſuã materiam ex qua fit, ideſt aquam:ex eius enim conſtat fumoſitate,vt dictum eſt. Aqua vero ſi de terra, inſpiſſatur & amittit humiditatẽ:recipitq; aqua & terra ſiccitatem,& in eius redigitur naturam. Naſcũtur ex his corruptelæ corporum.nã aer intra ignem & aquam ſtãs tribuit calorẽ ignis,& in aqua acuitur,& calefit,& fumoſitas illa in aerem ſurgit,& inde aer turbatur,& etiã frigiditate contrahẽte à terra,& calore deſurſum ab igne. Nouem autẽ ſunt naturæ,ſeu qualitates corporum:octo intemperatæ ſcilicet,& quæ cõueniunt oĩ animali,ſcilicet calida,frigida,humida, & ſicca:calida & ſicca,calida & humida,frigida & humida,frigida,& ſicca:nona vero ſoli homini conuenit,& eius
B ſolam temperat naturam. Et ideo utile eſt noſſe,quæ harum octo ſunt ſubſtantiæ,& quæ dñę:In igne ergo calor eius eſt differentia virtutis ipſius:quo calore amoto,attrahit ſiccitatem & remanet quędam fumoſitas calida,quæ eſt ſubſtãtia: Aeris vero differẽtia eſt calor, qui deſignatur & reuertitur ſæpius,ut dictum eſt:ſubſtantia uero eius eſt humiditas,quæ aliquando deſiccatur ut ſolet fieri q̃do uertitur in terrã,illa.n.ſiccitas eſt ei accidentalis:quæ & ſiccitas eſt accidentalis, ſi duret frigiditas:nam dum redit in ſuam propriam naturam,mittit ſiccitatem,ſemper autẽ eſt humida. Et ſciendum eſt,ꝙ aquę humiditas eſt idem,quod eius frigiditas,nec ſunt habendę pro duabus differentijs,ſed pro vna tantum:nam ex nimia frigiditate terrę fit nimia frigiditas aq̃,vnde in aqua differẽtia eſt eius humiditas: Siccitas autem terrę eſt differentia : poteſt tamen remoueri à terra eius ſiccitas,licet uideatur eius ſubſtantia:eſt enim cum ipſa frigiditate, verum & ipſa poteſt remoueri à terra. Eſt igitur eius ſubſtantia humiditas:in primis enim terra fuit humida : & eius ſiccitate remota,& frigiditate,quę eſt eius ſiccitatis,terra uertitur in humiditatem.

C

GALENO ASCRIPTVS LIBER

DE INCANTATIONE, ADIVRATIONE ET SVSPENSIONE.

D QVęſiſti fili chariſſime de incantatione,adiuratione,& ſuſpenſione, ſi qua poſſunt prodeſſe:& ſi inuenerim in libris Gręcorum hoc:& qualiter libris indorum eſt inuenire. Cui quęſtioni compendioſe in hac epiſtola reſpondebo. Omnes inquam antiqui in hoc videntur eſſe concordari, corporis complexionem animę ſequi virtutem ; quę virtus ſi ſit ęqualiter tẽperata actio quoque corporis erit perfecta:unde quia virtutes actionis animę in pueris,ſenibus,& mulieribus,imperfectę plurimum eſſe uidentur,complexio quoque corporis eorum imperfecta eſſe probatur. Et hęc imperfectio ſimiliter contingit habitatoribus intemperatę regionis,vt pote caliditatis Aethiopię, & frigiditatis Scythię. Inde Plato inquit, Quando mens humana rem amat aliquam , licet naturaliter non iuuatiuam,ſibi eam prodeſſe certificat. Ex ſola autem mentis intentione,corpus res illa iuuat,uerbi gratia,ſiquis incantationem ſibi prodeſſe confidat,qualiſcunq; ſit , eum tamen iuuat. Si.n.ut diximus,complexio corporis uirtutem ſequitur animæ,neceſſe eſt rem taliter ſe habere, quod certificatur,quià ex timore,triſtitia,lętitia,ſtupore,nõ ſolũ corpus in colore mutatur , ſed

etiã in multis alijs rebus,ut ventris solutione,siue constipatione,vel nimia defectione. Ego autẽ E
vidi ista,sanitatis diuturnarum passionũ fuisse causas,maxime illatum q̃ corruptiones sunt men
tium.In sanis autẽ fuere infirmitatis causæ hæc eadẽ.Vnde Socrates,Incantationes,inquit, uer-
ba sunt decipiẽtia rationales animas secundum spei inceptionem,aut sc̃dm timoris incisionem.
Indi autem medici tantum confidunt incantationem siue adiurationem iuuare.Græci uerò an-
tiqui medici intendunt his in animam erroneam perfectionem suã reuocare,,qua reuocata ne-
cesse est vt corpus reuocetur ab ipsa,cum complexionem corporis uirtutem animæ cõstet seq;.
Vnde Galenus super libro Hippocratis de Humoribus,Siquis,inquit, dixerit humores corporis
mutatos immutare actionem animæ,ut animæ actio mutata mutat eosdem,non mentitur.Qđ
certificatur,quia quando complexio cholerica dominat̃,fit inde iracundus:& ecõtra in sæpe ira
scentibus,cholera rubra augmentatur:necesse est enim cõplexionem animæ corporis comple-
xionem imitari,& corporis animæ.Iterum inquit Galenus,Intellectus & scientia in anima, ex
complexione augmentatur cholerica:contiuentia & studiositas,ex melancholica:deambulatio
verò & delectatio,ex complexione sanguinea:phlegma nihil adiuuat virtutẽ animæ nisi in pri-
ma gustatorum mutatione.Constat ergo,quòd si medicus animæ complexionem quoque adiu
uerit incantatione siue suspensione,corporis complexionem ad vitam perducit: si autẽ his con- F
ueniens adiungitur medicina,corpus incantatione animæ adiuuatur:quibus coniunctis necesse
est sanitatem vtriusque citius consequi.Item inquit Galenus,Sunt homines læti naturaliter, &
delitiosi,qui quando infirmant̃,sanos eos subito futuros cõfirmet medicus, & eorũ dietã cũ exer
citijs reuocet:quorũ spes,sanitatis est causa.Sunt & alij è cõtrario,natura tristes, & unde tristen-
tur & angustientur,eorum animis semper cogitãtes:quorũ cogitationes oportet fallere medicũ,
& lætificante intentione mutare animas eorũ.Sed neq; excedere debet lætificãdi modũ,ne pro-
missionum magnitudine negligat se medicandus.Memini enim quendam nostræ terræ nobilissi
mum,murmurasse se esse ligatum,ne cum mulieribus coiret:quẽ adiuui falsificando intentionẽ
suã,& hoc magnis ingenijs,sed tamen nunquam reuocare potui:propter qđ certificare & cõfir
mare incepi quod ipse prius intendebat;deinde adducens sibi librum Cleopatrę, quẽ fecerat de
fœminarũ formãda speciositate,legi locũ,ubi dixit taliter,Ligatus fel corniũ accipiat mistũ cum
sesami oleo , quo ungens totũ corpus,adiuuabitur:Iste ãt audiẽs,cõfisus libri verbis,sic fecit,ci-
toq; conualuit,& augmentata est concupiscentia coeũdi.Ego quoq;,in antiquorum libris mul
tis legi suspensa collo suffragari cum proprietate,nõ ex natura sui,quod nõ nego possę fieri pro
pter confortationẽ mentis,ut dixi:de quibus cũ sint multa,pauca tibi tãgere disposui.Aristoteles G
in libro de lapidibus,Suspendens Smaragdum collo,aut portans ipsum in digito,defendit à casu
epilepsiæ suspecto : unde semper mãdamus nobilibus,ut è collo filiorũ suorũ suspẽdat̃:ne in hãc
infirmitatẽ incidant.Item,quodlibet genus Hyacinthorum suspẽdens collo,siue habens in digi-
to,si intret regionem pestiferã,non læditur,sed potius in mentibus hominũ honoratur,& à ma-
ioribus petitiones eius complentur.Item,Sardam.xx.granorum hordei pondus portans è collo
seu in digito,non uidebit terribilia in somno.Itẽ,Corneolã è collo portãs,siue in digito,mitigat
iram in contentione:cuius ãt color est sicut lotura carnis, sanguinis fluxũ cuiuslibet mẽbri strin-
git maxime in fœminis.Onyx suspensus vel digito portatus augmentat in somno terribilia,& tri
stitiam,& inter homines contentiosa , in pueris ãt suspensus salivã oris auget.Galenus ait, Ster-
cora luporũ ossa comedentium si in vẽtribus ilia dolentium,vel è collo patientium suspẽsa fue
rint,statim dolorẽ mitigant:aliquando & in coxis suspendũtur & cũ fune laneo ligantur , illius
scilicet ouis q̃ a lupis comesta est,sicq; melius iuuabuntur & fortius,q̃ si filum nõ inueniatur, cũ
corrigia ceruina ligantur.Idem Galenus in vas argenteum posuit,cuius quãtitas fabæ fuit, & in
coxis suspendit,& multũ profuit:hoc ãt dixit in libro de simplici medicina. In libro autem eodẽ H
ait,Si Viperę suffocatę collum cum filo lineo suffocãdi è collo suspenderis, absoluitur à suffoca-
tione sua,& multũ valet apostematibus saucium.Dioscorides ait,Dentes canini canis rabiosi q̃-
do hominẽ momorderit,in frusto corij ligati,& armo suspensi,defendũt à morsibus canis rabio-
si.Idem Pullis hirundinis paruis in augmẽto lunę acceptis,& primogenitis,si fuerint in uentre
scissi,duos lapides inuenies,vnum vnius coloris,& alterum diuersi & oppositi:quos si ligaueris in
corio vituli,antequã terrã tetigerint & è collo siue armo suspenderis,epilepticis valẽt,& aliquã
do psanant.Quidam medici suspendũt è collo radices herbe Acetosę propter scrofulas,& ualẽt:
Alij suspendunt radices Arnoglossę propter easdem,& dissoluuntur.Auricularis digitus aborti
ui si è mulieris collo suspendatur,non cõcipit dum collo habebit.Hyoscyamus cum lacte cabal
lino temperatus & corio ceruino impositus & suspensus è collo mulieris,cõcipere nõ p̃mittit,
dũ in collo erit.Quidam dicunt mulierem ranam accipientem & os eius aperiẽtem,terq; ibi in-
spuentem,non concipere illo anno.Alij oculũ hirci ligant radici sampsuchi in horto,& irrigant
cũ urina rufi tauri vespere:manę autem extracta radix ligatur cũ eodẽ oculo in armo,libidinẽ
augmẽtat.Galenus inq̃t,lapis Coralli multũ ualet ad passionẽ stomachi,si suspẽsus fuerit super
stomachũ,vel è collo patiẽtis.Dioscorides,semen Croci hortẽsis ad scorpionis morsum ualet in

manu

A manu facit, uel è collo suspensum: simile facit radix Lauri: idem etiam Iris agit. Alij dicunt, quod radices Asparagi siccæ super dentes ligatæ, trahunt sine dolore. Itē pedes Leporis & renes dextro armo ligati canes latrare nō permittunt: similiter iecur facit canis, nisi coloris eius gn̄is fuerit, cuius iecur fuit. Indi dicunt, stercus Elephātinum cum melle mistum, & in vulua mulieris impositū, nunquam permittit cōcipere: testatur hoc, quia arbori suspensum non permittit fructificare: Aaron dicit, stercus Elephantis cum lacte caballino mistum & corio ceruino ligatum & umbilico mulieris suspensum, non permittit concipere. Quidam medici dicunt pedem testudinis dextrum pedi podagrici dextro suspensum iuuare, sinistro sinistrum: idem & in manibus. Item radix Pæoniç è collo suspensa pueris ualet epilepticis: similiter pyrethrum: idem facit pilus ex toto nigri canis. Nos autem hæc ex libris antiquorum excerpsimus, ut mens tua in incantatione, adiuratione, & suspensione nō refragetur amplius. Sed omnia si ex libris antiquorum philosophorum extrahamus, librum protendemus: Atqui uoluntatem nostram hactenus exhibuimus. Hæc autem ego non tentaui: sed nec ēt neganda sunt mihi licet nō uiderimus, quia si Magnetem sibi ferrum trahentem non certificamur, nec credimus: similiter quod plumbum rumpit adamantem, quod ferrum non facit: & lapis, qui uocatur Nitrum, foco incenditur: Piscis autem quidam marinus se ca-
B pientis sensum aufert: quæ omnia si à nobis non uideantur, non creduntur, sed tentata certificant. Et forsitan itidem se habent dicta ab antiquis. Quorum enim actio ex proprietate est, rationibus vnde sit cōprehendi non potest: rationibus autem tantū compręhenduntur quæ sensibus subministrantur. Aliquando ergo quędā substantiæ habent proprietatem ratione incomprehensibilē propter sui subtilitatem, sensibus non subministratam propter magnam sui altitudinem.

GALENO ASCRIPTVS LIBER

C

DE NATVRA ET ORDINE CVIVSLIBET CORPORIS

CENSVRA

Liber ordine & iudicio carens.

De Quatuor Humorum Natura.

Licet te sciam, charissime nepos, gręcis literis eruditum ad hanc disciplinam posse pertingere, tamē nequid tibi poscenti ad memoriā denegetur, ex libris medicinalibus, Hippocratis intima latina feci: quod quia dignus es fideliter trado, daturus tibi aui tui patris mei librum, ex quo mūdi rationē cognoscas: ut nosse possis quanta fuerit generis nostri sapiētia. Nūc vero tibi corporis uniuscuiusque naturam & ordinem aggrediar exemplificare. Corpus igitur hominis ex quatuor humoribus cōstat: nam habet in se sanguinem, choleram rubrā, cholerā nigram, & phlegma, Qui quatuor
D humores habitār uel dominātur in locis suis. Sanguis dominatur in dextro latere in hepate, quod iecur vocamus: sic & cholera rubra ibidem dominatur: in sinistro uero latere, idest in splene cholera nigra dominatur: phlegma autem in capite, & alia pars in uesica: alia pars sanguinis dominatur in corde. Virtus autem ipsorum talis est. Sanguis est feruens, humidus, & dulcis: & cholera rubra est amara, ignea, & sicca: cholera nigra est acida, frigida, & sicca: phlegma uero est frigidum, salsum, & humidum. Hæc omnia crescunt suis temporibus. Sanguis enim crescit tempore ab octauo idus Februarij usque in octauum idus Maij, & sunt dies nonagintaduo. Cholera uero rubrā æstate ab octauo idus Maij usque octauum idus Augusti, & sunt dies nonagintanouem. Cholera autem nigra autumno ab octauo idus Augusti usque in octauum idus Nouembris, & sunt dies nonagintaunus. Phlegma uero hyeme ab octauo idus Nouembris, usque in octauum idus Februarij, & sunt dies nonagintatres. Hi quatuor humores hoc idem patiuntur die ac nocte. Sanguis enim dominatur horis septem ab hora noctis nona usque

in horam diei tertiam. Exinde dominatur cholera rubra usque in nonam diei horam. Deinde E
cholera nigra dominatur ex hora diei nona usque in horam noctis tertiam. Phlegma autem do-
minatur ex hora noctis tertia usque in horam noctis nonam. Hæc omnia habent respirationes
suas per singulas partes, corporis, sanguis per nares, cholera rubra per aures, cholera nigra per
oculos, phlegma per os. Diuiduntur etiã hi quatuor humores per quatuor ætates, i. phlegma in
pueris ab ineunte ætate usq; ad xiij. annos cum sanguine: exinde cholera rubra dominatur usq;
in annos xxv. & exinde dominatur usq; ĩ annos xlij. maxima pars sanguinis cũ choleris nigris: do
minatur exinde usq; in summã ætatẽ phlegma, sicut ĩ pueris dominatur. Prętereà hi quatuor hu-
mores faciũt in hominibus tales mores. Sanguis facit homines boni uoti, simplices, modestos, blã
dos euchymos siue plenos. Cholera rubra facit homines iracundos, ingeniosos, acutos, leues ma
cilentos, plurimũ comedẽtes, & cito digerentes. Cholera nigra facit homines sub dolos cũ iracũ-
dia, auaros, timidos, tristes, seditiosos, inuidiosos, habẽtes, sępius cicatrices nigras in pedibus, uel
in alijs mẽbris. Phlegma facit homines cõpositos, inuigilantes, inter se cogitãtes, cito afferẽtes ca-
nos in capite, minus audaces. Oĩa ergo, quæ calidas habẽt uirtutes in superioribus locis corporis
dominãtur. Pulsus aũt suos hi quatuor humores habẽt vel faciunt. Sãguis enĩ pulsus facit plenos,
humidos, æquales. Cholera rubra facit pulsũ tenuẽ, citatũq;. Cholera nigra facit pulsum plus te- F
nuem, sed tabentẽ, ueluti percussum, & asperitatẽ. Phlegma facit pulsum minus plenũ, humecta-
tũ, æqualẽ pondere. Hi humores sine se esse nõ possunt, & in omnibus ætatibus dominantur: sed
quoties ex his humoribus aliquis excreuerit, tunc facit ęgritudinem longam, & causę ueteres pro
sua uetustate: Et temperantiam, & ęquitatem, & æqualitatem pro corpore ætatum omnium, hi
humores singulis ætatibus faciunt, quoties quisq; eorum augmentum acceperit. Et tunc longam
ægritudinem facit, si imperitum medicum habuerit, aut certe negligentẽ, aut q causam nõ intel-
lexit, aut ex quo humore ægritudo nata fuit. Et quidẽ tunc diligens & doctus ægrotãti potest suc
currere: si uero negligens fuerit aut nõ intelligens, tandiu protrahi ægritudinẽ, quandiu transeat
humoris ipsius tempus: & alius exterius humor augmentum accipiat, ita ut iste humor excluda-
tur, ex quo ægritudo fuerat nata. Nã si sit ex causa sanguinis, qui sanguis est dulcis calidus & hu-
midus, occurrendum est sic: adhibetur ei contrarium, quod sit frigidum amarum & siccum. Si fue-
rit causa cholera rubra, quæ est amara uiridis & ignea & sicca & acris, debet adhiberi quod sit fri-
gidum & humidum. Si autem cholera nigra fuerit causa, debet adhiberi, cum sit frigida & sicca &
acetosa, illud quod est calidum & humidum & dulce. Si ex phlegmate nata fuerit ægritudo, cum
ipsum sit frigidum salsum, & humidum, debet adhiberi quod sit dulce, calidũ, & siccum. Hęc quã-
do adhibita fuerint, tunc & peritus medicus inuenitur, & æger citò ad sanitatem reuertitur. Hæc G
tibi pro nostri memoria religiose nepos dedi maiora te putans adeptutum.

De Dispositione Plasmationis fœtus in vtero.

EXpositionem mẽbrorũ, quo ordine, uel quibus iuncturis, uel quo schemate homo in utero
materno plasmetur, hic docemus exordiũ à capite sumẽtes. Maioribus. n. nostris, Apollini,
Hippocrati, Apollonio, & cæteris Santonicis placuit mortuorũ uiscera scrutari, ut scirent unde
uel quomodo moterentur: hoc autem nobis facere ipsa humanitas prohibet, eò q ipsis scrutanti-
bus oĩa manifesta atq; aperta sunt. Et quid dixerũt? Caput nostrum commissuras habet quinque
angulosas se inuicem continentes, sicut summus anatomicus philosophus hic memoratas dicit: ma
sculus in galea commissuras habet quinque: fœmina uero in circuitu commissuras habet: cui ga-
lea superposita est, quam Græci cranium appellant: quæ cohæret membranis, & superposita est
cunctis, quæ habet causa decoris, scilicet ut ab æstu & frigore oculos custodiat. Vbi uero galea
est, subiacent tempora, quæ continentur spiritualibus uenis cerebri: quibus superposita sunt su-
percilia, ut si copiosus sudor fronti aduenerit, opposita statione pilorum contineatur, donec ex-
cussus ab oculo sudor auferatur. Oculi quoq; isto schemate continentur. Ex naso cerebri fora-
mina orta sunt duo, per quæ tenuissimæ uenæ dextra læuaq; alterius inuicẽ sibi cõtinentur: Tu- H
nicæ sunt quatuor uel quinque: prima tunica appellatur ceratoides, secunda choroides, tertia
oroenomides, quarta tin senoides, quinta crystalloides. Supposita sunt ossa oculi, quæ malas
uocamus. Dentes etiam habent uiri xxxij, mulieres autem xxx. auctor Apollonius memorat,
dicens, Dentes usque ad caninos singulas habent radices: alij uero interius, qui molares dicuntur,
habent ternas & quaternas radices. Palato lingua subiacet, quæ cooperit canalem spiritualẽ, quẽ
Græci pneumaticum dicunt: quem canalem modo aperit, modo claudit: aperit. n. spiritualẽ ca-
nalem quando loquimur, claudit autem quando manducamus. Quod probare possumus, quan
do forti cibo uel potu utimur, & currit ex supradicto cibo in spiritualem canalẽ aliquid, statim
tussis consequitur, donec impellente spiritu illud repat, & in propria iterũ reuocetur. Hinc linguæ
dextra leuaq; parte glandulæ suprapositæ: quod autẽ superpendet, uuula appellatur: post quã
cauernæ sunt duæ, per quas fit infusio uel raptus, quod Græci anarrhophema uocãt, naresq; cũ
supradictis cauernis inserunt, & per easdem usque ad cerebrum tendunt. Aures uero uiæ sunt

auditoriæ

A auditorię ſicut totum natura compoſuit ad cerebrū, & a cerebro deſcendētes faciūt exaltationē.
Coniungitur aūt gula pulmoni. Pulmo uero in modum fabri ferrarij follis eſt conſtitutus, alter
alteri ſpiritū tradens: & implet pectoris arcana. Stomachus autē ventri coniunctus eſt, qui infra
pennas pulmonis medium poſſidet. Cor vero venas habet quatuor: duas quæ ſpiritū continent,
& duas quæ ſanguinē trahunt: quæ ſpiritū continent, pulmoni affixæ ſunt, quarū firma facta cō-
catenatione totū per corpus ſanguis diffunditur, & ſic venæ pulſum reddūt. Pulſus ita nutritur,
modo recipit ſanguinē, modo repellit. Cor vero, vt diximus, eſt coniunctū pulmoni: in ſiniſtra
parte dominationē tenet. Id circa poſitum eſt, quod Græci pericardiū vocāt, attingens extremas
partes pulmonis. Sed hic poſita ſunt præcordia, quæ Græci diaphragma vocant: continet autem
pulmonis ſubſtantiā, ventremque, & inteſtina: cui iuncta ſunt latera & ſpina. Venter aūt orificia
habet duo vnum proximū membranæ, quod Græci pericardiū vocant, in ſiniſtra inclinatū, hoc
Græci ſtomachū vocant: aliud vero in dextra parte circa iecur poſitū eſt, extenſam uſq; ad lon-
gaonem, quod Græci pyloron uocant. Inde ad utranque partem renes. Deinde uero ineſt follis
ueſicæ. In ſiniſtra parte poſitus eſt ſplen, oblongus, uentri coniunctus, cōtinens membranas te-
nues, habens pinguiſſimas uenas, quæ inteſtina tegunt & calefaciunt: hoc Græci epiploum uo-
B cant, ab orbo extenſum uſque ad renem ſiniſtrū. Subiacet aūt ſub hoc inteſtinū, qđ Græci colon
uocant. Sub hoc aūt eſt locus continens longaonē, qui iunctus eſt ueſicæ habenti collum longū,
quod ueretro ineſt. Veſica uero renibus continetur media utriuſque: ex quibus renibus decurrit
ad neruos, quibus teſticuli pendent, quos Græci uocant cremaſteras, à quibus iunctæ ſunt uenæ
tenuiſſimæ, quæ ſperma deducunt ex cerebro: oriturq; ex ſpinæ medulla. Viris quoque teſticu-
los ineſſe manifeſtum eſt: ſed alio ſchemate formati ſunt uiris. Mulierum uero teſticuli breuio-
res & fragiliores ſunt: nam quæ maiores habent, uiragines appellantur. Igitur manifeſtum eſt
unam eſſe uiris & mulieribus interiorum uiſcerum compaginatā lineationem. Sed multæ ſunt
tunicæ teſticulorum: prima euſtrephes ideſt bene retorta: ſecunda pericholiades.i.circuntortuo
ſa: tertia perizoma.i.circuncinctorium; quarta uero tunica tenuiſſima arcys.i.rete appellatur.
Similiter, & matrix habet ſubiecta membra quibus continetur, quę Gręci cyetica, ideſt genitalia
uocant: nam ut eſt maſculo ueretrum, ita eſt matrix mulieri columna. Matrix.n.naturaliter fra-
gilis & mobiliſſima eſt, conſtans ex neruis & paruiſſimis uenulis, & tunicis duabus: exterius ner-
uis eſt firma, interius carnoſa & mollis, quæ eſt directa contra inteſtina: cuius ceruix tribus fora-
minibus erigitur uſque ad longaonem. Siniſtra uero eſt matrix, in qua ſperma miſcetur, quando
conceptio celebratur natura uolente, ideſt uiri ſemine & mulieris ſanguine: quamuis & uirile
C ſperma ſanguis noſcatur eſſe. Vnde & maiores noſtri conſanguineos appellauerunt ex conſan-
guinitate paterna uel materna natos, Nunc dicitur ab imperitis quo modo ſperma ſanguis eſſe
poteſt, cum ſit album? Nos tamen certa ratione probauimus. Mare enim, ut ei natura tribuit,
eſt colore uiride: quando autem in tempeſtatibus mouetur ſpumam albam emittit: uel ſi uinum
nigrum in quolibet uaſe exagitaretur, ſpumam candidā faceret. Simili uero ratione & ſanguinis
feruor concuſſus in albedinem uertitur. Dum enim coitio fit non ſtatim formatur infans: nam ſi
quoties coitus fit, toties conceptio fieret innumerabilis eſſe multitudo filiorum. Certo enim tē-
pore mulier concipit, aut in initio purgationis, aut in fine: nam purgatio ſperma corrumpit, plu-
rimo uſu ſanguinis materia ſuperante. Temporibus certis infantem componi atque formari in
vtero materno manifeſtū eſt: omnis enim figura formatur in quadraginta diebus, aliquando in
diebus triginta. Qui vero quadrageſimo die formantur, nono vel decimo menſe impingente na-
ſcuntur. Manifeſtum eſt enim infantes in vtero materno ita formari. Primo enim menſe iactu
ſeminis congregatur in umbilico, & fit rhyſis, ideſt congregatio ſanguinis. Secundo menſe ex-
preſſio corporis animam tribuit. Tertio menſe vngulæ atque capilli naſcuntur, & motum facit
infans. Ideoq; & quarto menſe mulieribus nauſeæ fiunt, quas Græci nautias uocant. Quinto au
D tē menſe facit* catarrhi ſignum, atque adulteria demonſtrat. Sexto menſe facit neruorum com- * Al. creſcere
poſitionem. Septimo menſe medullam confirmat. Octauo cum pelliculis oſſa confirmat. Nono ſtuum.
uero menſe maturū mouet infantem. Infans uero maſculus in dextra matricis continetur, fœ-
mina uero in ſiniſtra: nā & hæc ſigna præcedere ſolent. Quod ſi maſculus fuerit in utero mater-
no dextro, robuſtior eſt: ſi fœmina, ſiniſtra. Dum ergo infans in utero matris eſt, oculi genibus
oppoſiti ſunt: Vnde hoc probauimus? quia genua tumentia, oculi autem concaui: ideoq; cogni-
ta rerū natura, ita natura impoſuit genua, Et genæ quoque cum acri dolore uel nimium percuſ-
ſus homo fuerit, & genua curuauerit, oculi continuo lachrymantur: non enim vult natura eos
obliuiſci ſocietatem genuum. Dentes aūt noſtri organa ſunt quodam modo linguæ. Infans ue-
ro dum dentes non habuerit, uagit: dum uero duos uel quatuor dentes habuerit, muſſitat: dum
uero os dentes repleuerint, loquetur. Dentes enim noſtri quos habemus, alij vocantur, cynodon
tes, quos caninos dicimus, quos ad frangendum habemus. Dentes enim noſtri oſſa non ſunt, nec
medullam habent: ideoq; omnia oſſa confringunt, ſed aſſiduo humore capitis ueniente uitian-
tur. Sicut enim aſſiduus humor ex alto in naſum ueniens perforat, ita dentes uitiantur à capite.

De cognoscendis Febribus. E

DE cognoscendis febribus omnibus superius scriptum est; nunc illud sciendum: Scito quod ma
xime iam dixi primum cognoscendas causas, et origines, et species febrium: et vt sciamus,
quæ sunt generales, et quæ sunt speciales, idest quæ sunt veræ, & quæ non sunt veræ: & quæ sunt
tropicæ, & quæ sunt acutæ: vel quæ sunt simplices, & quæ sunt duplices: vel quæ sunt, quæ cũ alijs
febribus geminatæ fiunt: & quomodo accedant, & quomodo recedant, idest qualiter moueantur,
& qualiter declinent: & quibus horis, diebus, & noctibus, vel quot horis paroxysmus idest com-
motio teneat, vel quando faciet paracmen, idest declinationem: quidve significet, & quò ægrum
ducat, considerandum est: & iterum virtus ægrotantis, qualitas, & impetus ægritudinis, & quan
titas; ex hoc enim vitæ mortisque indicia maxime, & ex pulsu, & consideratione vrinæ, ac genus
febris præuidere poteris, si fuerit assiduus lectionis doctissimus vsus: nec non ex alijs signis, quę no
In lib.progn. com.1.t.5. & 6.&7.4.19th ster Hippocrates in prognosticis probat: & futura ante prædicit: *Indicant enim, & quasi tacite lo
quuntur ægrotantis color, oculi, vultus, vox, taciturnitas, positio iacentis, schema, corporis habi
tudo: quæ oĩa in ægris diligenter consideranda sunt, vt sciamus manifeste quid tenere, vel quid re
fugere debeamus, ne forte hoc ignorantes, ægros lædamus. Addas & illud in his, vt consideres in
omnibus semper ægritudinibus regionum qualitatem, positionem locorum, aeris temperãtiam F
temporum mutationem, ætatem, consuetudinem ęgrotantis, naturam corporis, animi vigorem,
cãs & originem: nec non & illud, aut nũ animi aut corporis vitio ægritudo nata sit, aut ne extrin-
secus aduenerit ex cibo aut potu uel ex corruptela aeris. Quando enim hæc omnia consideras,
tunc rationem bene & vere esse cognoueris, & optime facies quicquid ad hæc omnia facere conue
niat: qm̃ tunc medici beneficia uincuntur, quando non in sue tempore adiutoria offeruntur, aut
natura corporis à morbo fugata beneficia non sentit. Itaq; præuidenti omnia diligenter perspi-
cienda, & præuisis atque cognitis causis, vt dixi, suis curis, suisque temporibus curanda.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE ANATOMIA PARVA

G

CENSVRA

Liber maxime deridendus.

QVoniam interiorum membrorum corporis humani passiones erant ignotę,
placuit ueteribus medicis, & maxime Galeno, vt per anatomiam brutorũ
animalium, interiorum partes manifestarentur. Et cum quædam bruta ani
malia, vt simia, inueniantur nobis exterioribus similia, ita secundum interio
rum positionem nulla inueniuntur adeo similia ut porci, & ideo in eis ana
tomiam fieri destinamus. Est autem anatomia, recta diuisio mẽbrorũ, quæ
sic fit. Porcum debes inuersum ponere, & per medium gutturis incidere. Et
tunc tibi primum lingua occurrit, quæ dextrorsum & sinistrorsum quibus-
Al.reuersiui dam neruis alligata est, qui *motiui dicuntur: quia cum à cerebro ueniant ad pulmonem, à pulmo
ne uertuntur ad linguam, per quos lingua mouetur ad uoces formandas. Ibi iuxta sunt quędã car H
nes glandulosæ, quæ dicuntur pharynges: qui colligitur humor, in eis facit bronchos. In radicibus
linguæ oriuntur duo meatus, scilicet trachea arteria, per quam transit aer ad pulmonem: & ęso-
phagus, per quem immittitur cibus ad stomachum. Et est trachea arteria super œsophagum: su-
per quem quædam cartilago est, quæ dicitur epiglottis, quæ eleuatur aliquando, ut cibus & po-
tus per tracheam non descendat: & aperitur ut aer intret, & exeat. Inter tracheã arteriã & ęsopha
gũ est locus, qui dr̃ isthmos, idest inter duo principia, in quo aliquando humor colligitur, ad apo-
stema, quod dicitur angina: aliqñ pars est intus, & pars extra, & dicitur squinãtia: aliqñ est totus ex
tra, & dicitur synancia. Tunc debes separare tracheã arteriã ab œsophago, & inuenies pulmonem
& cor. Cor vero est in sinistra parte & pulmo in dextra: quorũ quilibet in sua capsula cõtinentur.
In capsula uero cordis colligit̃ materia, quę facit syncopem: in capsula pulmonis colligit̃ materia,
quę facit peripneumoniã. Et tunc videbis quãdã venã, quę concaua dr̃, q̃ ab hepate venit per me-
diũ diaphragmatis, & subintrat inferiorẽ auriculã cordis, & fit arteria: de qua sunt omnes arteriæ
alię, quę procedunt ad membra, in quibus fiunt pulsus, quibus mediãtibus cor alligatũ est pulmo
ni, & tracheæ arteriæ, & fistulis pulmonis, in quibus colligitur humor, qui facit sansugiũ: aliquãdo

A colligitur extra eas, & facit anhelitum & aliquando intus, & extra eas, & facit orthopnœam. Et ꝙ pulmo fit cauernosus, poteftis probare, fi cũ calamo intromiffo infletur. Sub illis membris eft panniculus, qui dicitur diaphragma, qui diuidit ea à nutritiuis, qui coniungitur teneritatibus coftarum, in quibus colligitur humor, qui facit pleuritin. Tunc debes reuerti ad interiora, & ad nutritiua: & computa longitudinem œfophagi vfque ad feptimum fpondylum, & ibi incipit os ftomachi fupra diaphragma, ftomachus uero inferius. Sub ftomacho eft inteftinum, quod dicitur portonarium: fub portonario eft duodenum: fub duodeno, ieiunum: fub ieiuno, orbum: fub orbo: faccus: fub facco longaon: & funt ibi quædam gracilia inteftina, quæ lateralia uocantur, in quibus eft iliaca paffio. Ex dextra parte fub fundo ftomachi eft hepar pofitum, in cuius fubftantia eft quafi quædam uefica, quæ cyftis fellis appellatur. Et fuper hepar funt duo panniculi girbus, & fifac, qui funt impliciti uelut rete, quod apparet ibi pinguedo: & dicitur groffus girbus, quod autem fubtilius, fifac: qui procedũt ufque ad fplenem, per quos uenæ tranfeunt, per quas melancholia ad fplenem ex hepate mittitur. Eft autem fplen membrum oblongum in finiftro latere pofitum. Loca quæ funt fub fplene & hepate dicuntur hypochondria. Tunc debes omnia inteftina ex

B trahere, & tunc occurret tibi in medio fpinæ arteria magna, fub qua & uena magna continetur: quæ arteria fit de omnibus arterijs capitis, quæ de recto condenfantur in uenam magnam, & arteriam quæ defcendit ad lumbos: & ad fe uarias arterias tranfmittit tam dextrorfum, quam finiftrofum ad inferiora. Vena autem magna fit de uenis capitis condenfatis, quæ uenit ufque ad renes, & bifurcatur, & ibi fit caua uena, in qua infundunrur capillares uenæ, quæ præ nimia paruitate fua uideri non poffunt, per quas urina cum quatuor humoribus uenit ad renes. Sunt inter ea autem, & renes quædam membra oblonga & concaua, principijs lumborum pofita: & in renibus decolatur urina à quatuor humoribus. Tunc inuenies ibi duos meatus, qui ureteres dicuntur pori: & per eos refudat urina in ueficam, nam infiguntur ueficæ, qui etiam tranfeunt per quendam panniculum, quo omnia inteftina præter longaonem clauduntur, qui uocatur *epigomenon cinctus menon, quo aliquo erupto cadit inteftinum in ofcheum: fupra quem eft quædam pinguedo, quæ vocatur omentum: fupra omentum eft fumen.

*Al girbus.

Nunc de Anatomia Matricis dicendum eft.

Sciendum eft autem, quod natura hoc membrum in mulieribus difpofuit, vt quicquid in toto menfe de fuperfluitate generaretur, ad hoc membrum in confueto tempore tanquam ad fentinã

C totius corporis mitteret: & inde mulieres naturaliter menftrua habuerunt. Eft etiam hoc membrum ager naturæ, qui excolitur vt fructificet: in quem aliquando vt in bonam terram femen eijcitur, quod adhæret in ea, & per actionem cooperantis naturæ calidæ, & fpiritu mediãte inferius fcinditur more grauis: & a fe ramufculos emittit per quafdam radices vel ora, quibus infigitur matrici, & per quæ nutrimentum fibi miniftratur & futuro fœtui: & fic poftea actione virtutum, vt fæpe a me vobis dictum eft, fi bene recolitis, futurus fœtus generatur, & augmentatur. Eft autem pofita matrix fuper inteftina: & fupra collum eius eft vefica, & fub ea longaon eft, & inferius eft vulua. Tunc debes fcindere matricem, per medium os: vbi inuenies duos tefticulos fuperpofitos, per quos fperma mulieris mittitur ad matricem, vt ex eo & virili fiat fœtus. Habet autem matrix feptem cellulas: & fi prægnans eft, in ea fœtum inuenies, fupra quem videbis quandam tunicam, quafi quandam camifiam, quæ fecundina dicitur: quæ rumpitur quando fœtus recalcitrat ad exitum: quæ alligata matrici & fœtui venis per eam tranfeuntibus nutrimentum ad matricem, & ad fœtum tranfmittit: & illi meatus, quibus fœtus alligatur, dicuntur cotyledones. Eft etiam ibi quidam magnus meatus, qui vmbilicus dicitur, qui rumpitur iuxta matricem in quantitate quatuor digitorum, ex cuius ligatura fiunt phlegmonæ in vmbilico.

D *Nunc de Anatomia cerebri videamus.*

Debes ergo in fummitate capitis incidere, & remota cute inuenies pelliculas quafdam, quę dicuntur mufculi, fub quibus inuenies os, quod dicitur cranium: fub cranio eft pellicula, quæ dicitur dura mater, fub qua eft pia mater, denique cerebrum. In oculis eft tunica, quæ appellatur coniunctiua, et apparet alba: quæ eft iuxta eam, aliquantulum eft fubnigra, et dicitur cornea: quæ fub illa magis eft nigra et minor, et dicitur uuea. Tunc incide per medium: et humor qui prius exibit, dicitur albugineus: qui poft eum eft, et clarus eft, et coagulatus in modum cryftalli, et dicitur cryftallinus: et qui ultimo eft, ipfe uitreus appellatur. Neruus, qui ab interioribus uenit ad oculum, qui eft albus, et anguftus, ipfe dicitur opticus: et qui uenit ad aures, dicitur auditorius neruus.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER
DE ANATOMIA VIVORVM

CENSVRA

Liber, in quo multa vera & Galeno digna continentur, sed tamen longe ab eo differens, quem Galenus edere proposuerat.

Partium Corporis, Diuisio, Natura, Vsus, & Dignitas.

MEdicorum anatomicos necesse est prægnoscere, quod humanum corpus
cum sit compositum, ad hoc vt sit substentaculum motuum, & operatio F
num diuersarum, ex multis & diuersis componitur instrumentis. coniun
gitur enim nobilissimæ animæ, a qua influunt ei potentiæ nobiles, & vir
tutes multiplices, quarum ministerijs regatur, & saluetur inesse, & prohi
beatur a corruptione, & a casu veloci. Sed cum nullius virtutis ministe-
rium compleatur nisi per organum conuenienter adaptatum, tunc exigi
tur adaptatio, & præparatio organorum multiformium, ad texturã cor-
poris humani ordinandam, per quæ virtutes negocientur, & effectus quos intendunt attingant.
Verum quia operatio quælibet absque multiplici iuuamento non saluatur diu, neque etiam fit;
tunc oportuit in organa specialia haberent speciales texturas ex partibus diuersis. Et dico, quòd
tam ea, quam partes eorum à medicis membra appellantur: quorum generatio est ex humoribus
proportionatis, sicut humorum ex cibis. Vnde membrorum alia simplicia, alia composita. Simpli
cia sunt, quorum quamcunque partem sensibilem assumpseris, erit illa toti communicans in no-
mine & definitione, sicut os & caro. Composita sunt quorum quamcunque partem assumpseris
animalis, toti cõicans non erit nomine & definitione, sicut manus & facies. Membrorum similiũ
partium primum est os: quod creatum est durum, q̃m corporis est fundamentum, & motuũ sub- G
stentamentum: tñ & ipsum ẽr secũm magis & minus in duritie diuersatur. Post ipsum est cartilago
in duritie mollior, ad flectendũ humilis, sed oĩbus alijs durior. In cuius creatione iuuamentũ fuit,
vt per ipsam ossium cum pelliculis & carnibus facilior & melior fieret continuatio. Si n. molle cũ
duro absq; medio componeretur, accideret ei passio vehemens apud percussionem, & coarctatio
nem seu constrictionem, & ex casu ipsius supra durum immediate, & resistẽtia, seu repulsione du
ri constantis. Quare ordinata fuit positio mollis cum duro: & inuestitæ fuerunt ossium extremita-
tes buccellares, & concauæ, hoc corpore medio, sicut est in oculo, scapula, & in ossibus costarũ,
& in epiglottali cartilagine, & in osse suspenso in furcula, & in alijs pluribus. Non solum autẽ hoc
iuuamentum, sed & alia in eis reperiuntur iuuamenta plura, sicut in osse, quòd suspenditur in fur-
cula ad defensionem oris stomachi. Et quandoque per ipsam melior vicinitas fit iuncturarum se-
se inuicem fricantium: alioquin sui duritie rumperentur. Et aliquando iuuat in sustentando mem
brum molle extensum, & elongatum in suo itinere: propter quod alio indiget, cui innitatur, & à
quo confortetur. Postea sunt nerui, qui sunt tanquam uirgulta orta à cerebro, & à spinali medul-
(† Al. alba) la, à substantia † nuncia seu uicaria in ipsis duram, & flexuosam habentes substantiam, ad separan-
dum difficilem. Et iuuamentum eorum est deferre virtutes sensibiles a cerebro & motiuas ad par
tes alias: & corroborare totum corpus per quod incedunt: & dilatare quandoque se in cinctorio H
membrorum sensu carentium, sicut hepatis, splenis, & pulmonis. Ista. n. membra, & si sensum nõ
habent, positum est tamen super ea cinctorium neruosum cooperiens ea: quæ quando apostema
tibus & uentositate tensa fuerit, peruenit apostematis grauedo, seu pondus, aut ventositatis extẽ-
si ad cinctorium & ad ipsius radicem, & sentit ipsam. Postea sunt chordæ ab extremitatibus mu-
sculorum ducentes originem, quarum substantia substantiæ neruorum similis est, ad membra tẽ
dentes mobilia: quæ quando retrorsum trahuntur, propter sui principij attractionẽ ea retrahũt,
quibus alligantur: & qñq; laxant, quia eis accidit relaxatio ex eo, ꝙ relaxantur sua principia, &
ad suos tendunt situs: & quandoq; extendunt, sicut apud sui extensionẽ, quã habent ex suis prin-
cipijs egredientibus mensuram suæ longitudinis consuetæ. Et substantia chordæ componitur ex
neruo & ligamento ingredientibus musculum, in quo perficiuntur, & fiunt tanquã fila in eo, &
ut plurimum penetrant per medium illius, & ex altera parte egrediuntur, & aggregantur in vnũ,
& chordam constituunt: quæ quando separatur a musculo, ad iuncturam vadit, aut ad mem-
brum mouendum, & colligatur in se ipsa, & inchordat ipsum sicut chorda arcũ. Postea sunt liga-
menta,

A menta, sicut prædiximus similia neruis: & quædam eorum absolute ligamenta vocantur: & quædam sunt, quib. appropriatur nomen alhacab. Illud aũt, qđ ad musculos extenditur, non vocatur
nisi ligamentum: quod autem ad musculum non extenditur, sed cõtinuatur inter duo extrema ossium, aut inter alia membra, annectendo vnum alij firmiter, & ligamẽtum & alhacab appellatur.
& ipsius extractio & origo est ab osse: vnde & sensu caret sicut & os: & hoc positum est ei melius
ne propter motuum suorum vehementiam & multam fricationem doleat: Iuuamentũ ipsis est, nexio, & concatenatio iuncturarum, & corroboratio neruorum. Quandoque enim nerui separãtur
de suis principijs, & patiuntur, & ramificantur, in membris: & ꝑꝑ hoc in suo processu magis subtiliantur, quanto magis remouentur a suo motu, cum rami ipsorum multo fiant subtiliores, quã radix: quamobrem ne cadant in defectum, & corruptionem, gubernauit eos Dei sapiẽtia misericorditer agens: etenim ex ossib. rem similiter sibi extraxit, quæ connexio vel ligamentũ appellatur,
& ipsam neruo miscuit, & ex eis quasi rẽ vnam effecit: & sic acquisita sibi crassitie securius incedit
neruus ad membra longinqua, & non est timor de resolutione virtutis eius. & præterea non erat
conueniens, vt nerui ossib. continuarentur, quæ sunt sustentamenta & radices membrorum mobilium: ossa.n. sunt solida & dura nimium: neruorum aũt substantia mollis & subtilis. Post ligamẽta sunt arteriæ, quæ sunt organa concaua, in longitudine extensa, neruosa, & in sua substãtia liga-
B mentalia, habentes motiones diuersas, & quietes assimilatas, seu proportionatas motionibus, &
quietib. cordis, quod est earum principium. & sunt cõpositæ ad hoc, vt per ipsas euẽtetur cor a suis
fumis, & respiret calor naturalis, & spiritus distribuatur in membra, quæ sunt post ipsum, ꝑꝑ partitionem & ramificationem, q̃ suscipiunt. & postea sunt venæ, arterijs in aliquib. assimilatæ, nõ habentes motum dilatationis vel constructionis, sicut & arteria: & hoc est ꝙ quietæ nominantur. &
sunt creatæ ad hoc, vt sint viæ per quas feratur sanguis nutrimentalis, & membris partiatur secundum ꝙ necessarium est. Vnde de necessitate ad omne membrum instrumẽtale veniunt duę venę,
pulsatilis, & non pulsatilis ad deferendum duo genera sanguinis, quibus membra indigent ad sui
conseruationem & nutritionem. Licet & aliam habeant vtilitatẽ istæ venæ in corpore cõem cum
neruis in eo, ꝙ sunt ligamenta carnium, sicut postes in pariete. & significatio super hoc ẽst, ꝙ videmus, ꝙ in corporib. in quib. liquefiunt mẽbra, & caro, apparent venæ crassiores alijs membris magis diminutis. & alia est necessitas suæ manifestationis, vt per venulas paruas diuidatur sanguis, &
facilius accipiat alterationem, & conuersionem: & iterum, vt sanguis crassus remaneat, & retineatur ab eis, & cohibeatur ab exitu: & in quib. relinquuntur orificia ampla, nõ coercetur sanguis ab
C exitu suo omnino: vnde in palato, naribus, & ano, fiunt multoties sanguinis exituræ. & post hæc
sunt panniculi, quorum textura est de filis neruosis sensu nequaquam perceptis: quorũ spissitudo
est tenuitas quædam in superficiem suscitata, ad hoc vt sint continentes conueniẽter: & bene cooperientes superficiem corporum aliorum, ꝑꝑ iuuamenta plura. ex quibus est, vt seruitã eorum, in
quib. est, in sua figura & factura bene custodiant. & hoc iuuamentum est in tunicis cerebrorum, &
grandinis glacialis, & humorum suorum, quorum substantia de natura currens & mobilis est, indigent tñ vt figantur & stent ordinati in suis figuris, ne accidat error in operationibus virtutũ perficiendis, quarum necessitate creantur, & existunt, vt suam existentiam in *consequentiam contra- Al. manentiã
hant. & ex eis est, ut fiant suspensoria aliorum corporum, sicut renum a dorso: & ut sint continentia quædam, sicut stomachus, & intestina, & ut per ea membra quædam sensum in superficie solũ
habeant, sicut pulmo, hepar, & splen, & renes. & ex eis est, ut per eos distinctio, & diuisio habeatur
super membra diuersarum intentionum, sicut inter os & carnem, inter spiritualia, & nutrientia
propria diaphragma: & ut inter duas concauitates compares, & hæc est intentio uelaminis separantis thoracem. & postea est caro: cuius iuuamentum est ut adimpleat tunicas, & connectat ramos, quæ in suis complexionib. & colorib. diuersa in diuersis membris reperitur: sicut alba & mol-
D lis in coniunctionibus, & in glandulis omnib. & in mammillis, & in ouis: rufa seu rosea in pulmone: rubra ut in pluribus: rubicunda ut in corde: purpurea ut in hepate: subnĩgra, seu nigra ut in splene, & ẽt in uua. & membra alba albificant materias, quas conuertunt, sicut mammillæ lac, oua semen: & rubra rubificant, sicut hepar sanguinem. Splen uero & renes sanguinem rubrum, quasi similẽ magis appetunt: similẽ dico in colore & natura. & uerum est, ꝙ glãdulæ sunt species carniũ
diuersorum iuuamentorum. In locis.n. iuncturalib. & etiam sub lingua, ponuntur ad nutritionem
humiditatis necessariæ, ad motũ facilem & uelocẽ, & prohibitionẽ arefactionis superfluę aduenientis ꝑꝑ fortitudinẽ motuũ: & qñq; ad recipiendũ uenas trãseũtes ab uno in aliud, sicut mesaraicas
eũtes ab hepate ad stomachũ et intestina, q̃ indigẽt solo, cui innitantur, sicut res honoratæ in hora suæ laxationis, ne prosternatur uirtus earum. et consimile est iuuamentum glandulæ pinealis
suppositæ cerebro: ꝑꝑ quod replet interstitia uenarum transeuntium ad diuersas partes cerebri.
Adipem et medullam non negat Arist. partes aĩalis esse necessarias: quarũ gñatio est ex eo, qđ relinquitur de nutrimento caloris innati, et coagulatur ꝑꝑ suã imbecillitatẽ, cũ cõsumi nõ possit, et
est aereæ substantiæ multũ: ad qđ se cõuertit natura, et trãsfert in usum necessariũ, et recipit ab eo
iuuamẽtũ multiplex. Quorũ unũ est, ut nõ dimittat calorẽ innatũ euanescere, imo retineat ipsum
et coadu-

et coadunet et multiplicet:et hoc notum eſt in zirbo,et in pinguedine renum.Quare circa mēbra E
frigida de natura,calore multo indigentia,ꝑꝑ humiditatem multam,quæ ſolet in ipſis dñari, cir-
cundata eſt in aīalib.et plurima reti,et præcipue in locis diſtantib. a principio caloris naturalis, et
maxime in frigidis complexione et humidis.Medulla eſt ſuperfluitas ſanguinis in oſſib.concauita
tem habentib.et hoc ſignificatur per hoc,ꝙ oē aīal abundans in ſepo et pinguedine,abundat et in
medulla:et puer qñ eſt puer,in oſſe.n.eius reperitur ſanguis:et conualeſcente calore in ipſo,et de
coctione,albeſcit.et ꝙ ſit ſuperfluitas ſanguinis oſſa nutrientis ſignificatur,quia illa medulla eſt ca
lida et humida:et oſſa ſunt frigida et ſicca:et ſuperfluitas eſt contraria ei,cuius eſt ſuperfluitas:qua-
re uidetur,ꝙ potius ſit ſuperfluitas oſſis medulla,ꝗ̄ eius nutrimentum.et hoc ſignificatur per hoc,
quod in oſſib.aīalium frigidorum multa repetitur medulla, quia valor oſſium in eis nō pōt diſſol
uere pinguedinem ſiue medullam:ꝑꝑ quod leo non habet medullam , qm̄ conſumitur ex calore
in ipſo oſſe. Iuuamētum medullæ oſſis eſt,ut ipſum ſomentet,et humectet,et ut ipſum mollificet
ne frangatur,et ideo quia motus ipſum exiccat,et ut os per ipſam forte ſit et ſolidum. Poſt partes
iſtas,ultimæ in mollitie,et a duritie maxime elongatæ,ſunt humiditates uiſui deſeruientes,et præ
cipue albuginea,quæ clara eſt ualde et ſubtilis:creata eſt.n.in facie glacialis.Clara igitur poſita eſt F
ꝑpea,ꝙ graditur delatio luminis ſuper glacialem:ſi.n.ſpiſſa crearetur,obtegeret, et uelaret lumē
ab omni eo,quod ipſum ſequitur.Spinalis medulla ergo a quibuſdam putabatur medulla, ſed A-
riſt.dixit,ꝙ non fuit medulla,quia in ſe habet duritiem, ꝗ̄non accidit medullæ.et dixit,ꝙ ipſius iu-
uamentum erat per ſpinam tranſire ad modum tigni,iuuando remorionē ſpondylorum,et ſpinę
et oīum ꝗ ex eis oriuntur.Sed poſteriores aliam inuenerunt ipſius utilitatem, deſcendit.n.a cere-
bro ſenſificans uirtutes,et mouens membra ſequentia caput.et hæc ſunt hominis ſimplicia mem-
bra,in quorum unoquoque ſunt uirtutes ad ſui tegendi cuſtodiam et tutelam . et ſunt duæ res ne-
ceſſariæ,ſ.motiua de loco ad locum,et digeſtiua, ſeu maturatiua. Et motiuam de loco ad locū di
uidunt medici in tres, ſ.in appetitiuam, quæ trahit rē neceſſariam ad locum:et expulſiuam,ꝗ ex-
pellit rē non neceſſariam de loco:et retentiuā,quæ retinet,quod neceſſarium eſt in loco:licet ea-
dē uirtus ſit apud philoſophum,ponentē principium motus et quietis ab illo motu eſſe indifferēs.
et dico ꝙ materia uniuſcuiuſq; mēbri ſimilium partium aut eſt ex ſpermate,aut ex ſanguine.quę
gñantur ex ſpermate ſunt oīa mēbra præter carnē et adipē:quorum gñatio eſt ex ſanguine.et ſe-
cundum philoſophum ſperma maſculi et fęminę diuerſarū eſt intentionum:intentio.n.ſpermatis
maſculis eſt informare ad ſimilitudinē eius,à quo ſperma ſeparatum eſt:et intentio ſpermatis mu
lieris eſt recipere formā ſcd̄ in ſimilitudinē eius,a quo ſeminatū eſt. A ſpermate igitur maſculi ſpir
tus eſt,et artifex,et forma:et a ſpermate mulieris eſt fundamētum,et gñatio,et materia. Caro ue- G
ro ad replenda loca uacua,ex ſanguine ſolo gñatur ſpiſſo,quem caliditas et ſiccitas coagulauerat.
Adeps uero ex eius aquoſitate et unctuoſitate,quē coagulauit frigiditas : ideo caliditas eā diſſol-
uit. Et ex ſangune, generata renaſcūtur poſt perditionē ſuā:& illud quod eſt generatū ex ſangui-
ne,in quo adhuc eſt virtus ex iſtis ſpermatibus,ſi tollatur,iterū renaſci poteſt,ſicut dentes in pueri
tia.Item quæ complexioni ſanguinis vicina ſunt non indigent multitudine conuerſionis ſangui-
nis ad ſui nutritionē,immo ſtatim in ſuo occurſu in eū conuertuntur:quorū uero eſt materia ſper
ma,& ſunt à cōplexione ſanguinis remota neceſſe eſt ut multis conuerſionibus ſanguis in eorum
nutrimentū ſcd̄m ordinē conuertatur.Quapropter in quibuſdā mēbris tanta ſunt foramina ſicut
in oſſibus, quatenus eorū nutrimentū ſanguineū ſtet in ipſis & moretur, ut ea procedāt paulatim
& paulatim conuertendo illud in ſui ſimilitudinē perfecte. A carne aūt ſeparata eſt iſta foraminū
diuerſitas. Præterea licet plura prædictorū mēbrorū ſimplicia nominentur à medicis: non ſuis tñ
carent complexionibus,& texturis,ſicut uenę,& arterię,& panniculi omnes.Cōponuntur enim
ex uillis ſeu filis,ordinatim in eorū textura poſitis,ſicut qñq: videmus in artificialibus:& hoc pro- H
pter neceſſitatē plurimā , nullus enim motus niſi per uillos completur , Motus enim uoluntarius
per villos fit in muſculis:& motus naturalis,qui eſt attractio,retētio,& expulſio , fit cauſa villorū,
ex quibus vaſa naturalia texuntur,ſicut ſtomachus,& inteſtina,venæ,arteriæ,veſica,gula.Et ſicut
in artificiali textura tenduntur fila quædam in longitudine,quædam in latitudine,quædā in tran-
ſuerſo qñq;,ita in naturali quæ protenduntur in longum,appropriantur attractioni:in latitudine
uero tēſa,expulſioni,& ſunt conſtringentia:quæ vero cadunt ſecundum tranſuerſum,proprie de
ſeruiunt retentioni,& ſunt tanquam Irena ſecundum formam ſituum ſuorum in medio poſita,ad
prohibendū ſuperfluam velocitatem motuum expulſiuorum & attractiuorum:neq; ſunt naturæ
motus cum impetu,ſed quadam ſucceſſione & gradatione volunt fieri. Et quandoq; oēs iſtæ ſpe-
cies villorum in eadē tunica ſimul reperiuntur,& qñq; in diuerſis:& in diuerſis tunc reperiuntur,
quę in latitudine tūc tēdūtur magis in tunica extrinſeca,& alię duę villorū ſpecies in tunica intrin
ſeca magis:verum tñ illi qui in longitudine procedunt,ad ſuperficiē magis declinant intrinſecam.
Et iſta ſeparatio villorū non fuit facta niſi vt vterq; motus proueniret melius & magis expedite.
Et in membris,in quibus exigitur multa mora & fixio longa, fortius cōmiſcentur uilli retētionis
cū uillis expulſionis,ſicut in ſtomacho,matrice,ueſica,& monoculo,quę oīa ampla ſunt,& con-
cauitatem

A cauitatem habentia: in membris autem in quibus nō habet locū ista necessitas, uehementer, non ita, sicut in intestiuis, quibus magis necessaria est attractio multa cū forti expulsione. Item mēbrorū substantiæ neruosæ & quæ proprie uasa sunt, quędā unam tunicā habent, quædā duas. Vnam tm̄ habent illa, de quibus nō est timor ut accidat eis læsio ex materia cōtenta, cū sit mollis & quieta, sicut sanguis quietus qui habitat in uenis. Vnde nec venæ, nec uesica, indigent multiplicitatę tunicarū cooperientiū, nisi necessitate coacta: immo semper conantur corpus alleuare, quantū possibile est. Igitur multiplicatio tunicarū propter multiplicem necessitatem & magnā communitatē creata est cū prouidentia. Necessaria est.n. qnq; fortitudo & spissitudo uasis p p bonā custodiā secura, ne forte findantur p p motū materiæ contentæ, cū fortis sit & cōtinuus. Alia est necessitas plurima in custodia uehementi materiæ mobilis circundatæ, ne soluatur & pereat, ex quo immineret periculum maximū, pręcipue cum ipsa sit uehiculum propriū aīę: & ideo studendum ualde fuit in custodia eius: & hæc materia est spiritus & sanguis qui in arterijs repositus est, & est primus thesaurus, & melior, quē hēt natura: & hęc est causa multiplicationis tunicarum in arterijs. Tertia necessitas est uehemens attractio & uehemens expulsio, quibus indiget membrum separatū. Vnde utrumq; instrumentum factum est membrum singulariter & absq; permistione: & hoc mani
B festum est in stomacho & in testinis. Quarta necessitas est operationū diuersitas, quę à diuersis procedunt principijs, & diuersas habent intentiones, & cōplentur melius sm̄ complexionū diuersarū naturas. Cū igitur hmōi operationes sint ineuitabiles in aliquo mēbro, & maxime necessariæ, uoluit natura inter eas diuidere, & unicuiq; operationi instr̄m propriū pręparare ad hoc, q̄ utraque operatio sm̄ q̄ melius est, per se in actum procederet: sicut in stomacho, in quo fuit necessaria operatio sensibilis, quę melius cōpletur per mēbrū neruosum: & operatio digestibilis, quę melius cōpletur in mēbro carnoso. Vnde ipsum natura tunica carnosa muniuit & neruosa, ut per neruosam fieret tēperantię & distēperantię rei ingredientis perceptio: & per carnosam, rei digerēdę sm̄ q̄ possibile est, maturatio accidit. Et natura situs istarū tunicarū cū prouidentia & discretione ordinauit: neruosam.n. et sensibilem interius posuit: carnosam uero digestibilem exterius. Potest enim digerentis actio ad digerendū sine occursu prouenire: actio uero tangibilis absq; obuiatione rei tangendæ non fit. Et cutis quę est totius corporis indumentū, ex duabus laminis constat: quare accidit eleuatio unius laminæ absq; alia cū uesicula. Laminæ autem illę ortum habēt ab extre
C mitatibus uenarū et arteriarū et neruorū, quę terminantur in eis. Et creata est *una perforata ut cribellū ad hoc, ut per ipsam fiat respiratio uaporosarū substantiarū seu superfluitatū interiorum mēbrorum, ex quibus in pluribus partibus studet natura pilos multiplicare, ut eos obijciat rebus nociuis et permutatiuis: et ut sint tutamentum et defensio nobilis membri, in cuius regimine solicita est nimiū natura. Et hæc est intentio in creatione palpebrarū et pilorū superciliorū, uidelicet ut sint in defensione à lumine superfluo, à fumo, et à puluere, et ab omni eo quod ad oculū uolat, aut descendit de capite ad ipsum. Et sensificatur cutis à diuersis neruorum extremitatibus procedētibus à cerebro, et à diuersis spondylis medullæ spinalis. Et ipsius sensus debilitas uel subtractio semper sequitur nocumentum nerui deferentis sensum ad ipsam: sicut sequitur mollities cutis in posteriori parte capitis ex læsione partis neruorum egredientis à foraminibus existentibus inter primum, et sm̄ spondylum colli. Cutis itaq; diuersatur in raritate et spissitudine: ubi enim est magis rara et pilosa, magis est aspera: ubi magis spissa, magis lenis et plana: & siccior, magis est aspera: humidior, magis est mollis. Et quandoque multiplicantur tunicæ uel cortices in membro p p fortitudinem et tutelā, sicut in tunica dura seu cornea, quæ sm̄ ueritatem composita est ex tunicis subtilibus quatuor, quæ sunt cortices superpositi: et ut si excorietur unus eorū, non fiat cōe nocumentum: et p p hoc q̄ locus, qui opponitur foramini, est magis indigens fortitudine & tutela. Et hæc dicta sunt de partibus simplicibus pluralitatem in tunicis habentibus. Organorum vero alia sunt quibus fit seruitium, et sunt regalia, et alia sunt instrumentalia seruitia. Regalia igitur quibus
D seruitium fit, sunt ea, super quæ est repletio uitę, et sunt mineræ uirtutum spiritualiū animæ & spiritus et intellectus, et sunt officialia, et loca eorum. Membra uero regalia intrinseca sunt septem; & quædam eorum præeminent in sublimitate et principalitate eorū. Quorū sublimitas & principalitas magis notificantur, sunt quatuor, cor, cerebrum, hepar, stomachus: et ista creata sunt famosa in sublimitate, quoniam sunt mineræ uirtutum spiritualium regentium corpus hominis, & post illa in celsitudine sunt testiculi duo, et renes, et uesica. Ista enim septē sunt diuersa secundum septem orbes stellarum, et centra earum. Et si istis addamus pulmonem et splenem, iam reperiemus nouem in dignitate famosa, comparata nouem sphæris, et diuisa iuxta nouē orbes mūdi. Regalibus seruiētia quædā sunt apparētia et extrinseca, ut oculi, aures, manus, et pedes: intrinseca uero quatuor epiglottis, gula, cāna, intestina, et similia. Et posuit Deus carnē, et neruos, et renes, et testiculos, et uelamē cordis, et pectoris uuulā, et epiglottidem, et duas amygdalas, et linguam ex parte sanguinis. Et dico q̄ sanguis est emanans ab hepate: et locus eius sunt uenę et cor: et dominiū eius est in superficie corporis, et anteriori parte capitis: et proprietates cōsequētes ipsum sunt risus, desideriū, gaudiū, coitus, multitudo somni. Et ꝓprietates eius in stomacho, est uelocitas digestionis,

gestionis, facilitas penetrationis, & in corpore toto facilitas alterationis substantiæ eius ad substã- E tiam carnis. Et creauit Deus excelsus cerebrũ & pulmonẽ, & omne quod est in corpore ex mẽbris frigidis, & humidis, & phlegmaticis. Et ipsorũ principiũ & elementũ posuit phlegma: & diuisit ipsum sicut aquas, in diuisiones. s. super faciẽ terræ: & in diuisiones aeris, quã deferunt nubes. Similiter pars phlegmatis, quæ currit in canalibus pulmonis, & continuatur aeri, adiuuat ipsum in* properãdo ad cor cũ facilitate, & excitatur ꝑ ipsum: & cõfortatˢ virtus anhelitus in expulsione fumi calidi, cuius retentio posset esse causa cõbustionis cordis. Et est pars alia, q̃ ascẽdit à pulmone ad cerebrũ, & post sui cõpressionẽ descẽdit de cerebro, sicut descẽdit ros ex aere propinquo terræ. Et eius dominium est in parte posteriori cerebri, & in pectore. Et in moribus sequitur dominiũ ipsius id qđ est castitas, pietas, paucitas desiderij coitus: In motu autẽ id qđ est pigritia, grauitas, tarditas, & taciturnitas rõnis: In corpore autẽ id q̃ est paralysis, tremor, debilitas. Et proprietas eius naturæ in stomacho est infrigidatio caloris & ex acuitate ciborũ & potuũ, & reliquarũ materierũ superuenientiũ stomacho & cordi, q̃ est quia uirtus expulsiua confortatur, cũ sit ei simile, sicut simile per suũ simile, & cõpar per suũ compar. Et creauit Deus excelsus & gloriosus fel, quod est calidũ & siccum, & igneũ, & domus choleræ citrinæ: & posuit ipsum annexũ hepati, ad iuuans hepar super decoctione cibi. Et posuit dominiũ choleræ citrinæ in uertice, ꝑꝑ F suam leuitatem & sublimitatẽ, & eius altitudinem & eleuationẽ. Eius aũt respiratio est in utrisque auribus, quia sunt ex diuisione eius, & ipsius natura. Et assimilatur ei ex membris, quod est calidum & siccum. Et ipsa quidem cholera currit in corpore cum sanguine, ꝑꝑ conuenientiam & combinationẽ eorũ, sicut est cõuenientia olei ad lampadem. Et de proprietatibus naturæ eius in stomacho est attractio cibi, & adiutorium super digestionẽ, & emundandi fæcem. Et hoc qđ consequitur uirtus moralis ex actionibus eius, est inconstãtia, furor, & subtilitas, & acuitas, & solertia, & audacia, & eleuatio, & desiderium coitus, & memoria, & uelocitas rõnis: & totũ corpus consequitur ex eo calorem & siccitatem. Et assimilauit Deus ossa, cartilagines, pilos, & ungues, & ligamenta choleræ nigræ. Omne enim membrum congelatum, terrestre, priuatũ sensu, est ex melancholia. Et sedes ipsius est in splene, & dominium in uisu, & in sinistro corporis. Et ꝑ eam accidit taciturnitas, & cogitatio, & grauitas, & fletus, & tarditas, & timor, & solitudo, & pusillanimitas, & aspectus: & in successionibus, & in stomacho proprietatẽ habet retinendi, & expellẽdi, & excitãdi appetitũ: & corpus ex ea consequitur frigiditatẽ & siccitatẽ carnium, & immobilitatẽ proportionatã sibi secũdum magis & minus. Posita sunt aũt quatuor principia regalia corporis aĩalis à quibusdã: ab alijs uero tria: ab alijs aũt duo: sed à sapiente verificatũ est unũ esse G principiũ tñ in aĩali, & istud est cor. Anima.n. una est uirtus actu, potẽtia uero plures: tũc exigitur, q̃ alicui uni coniungatur priuatio, à quo oĩa sequentia suas trahant uirtutes uitales, & operationes naturales: & defendat ab eo ur reducatur ad ipsum, sicut in particularibus reducimus ad sensum cõem oẽs sensus particulares. Quare in aĩalibus diuersa mẽbra officialia necessaria fuerunt, cõtrahẽtia. s. uirtutẽ ab uno mẽbro & uno principio, quod in perfectis aĩalibus est officiale, & in imperfectis consimile, sicut in ostreis, s. quæ nõ habent sensum nisi unicum, s. tactum, & mẽbris carẽt officialibus, habent tñ membrum consimile. Sed cum calor naturalis figatur & sustentetur in corde, merito ipsum est principiũ oĩum aliorum: oĩa.n. trahunt aliquid ab eo, ipsum aũt nõ de necessitate ab oĩbus. Itẽ cũ sit positum fundamentũ spirituũ & caloris uitalis: & cũ spiritus sit uehiculum uirtutũ uitaliũ, sensibilium, & motiuarum: necessarium igitur fuit, ut uiæ suæ per ipsum calefierent & ꝑficerentur ab eo, ita ut haberẽt spm̃ tñ apud suã radicẽ. Calor.n. & ipsius uia, sicut effectus & causa, ab ipsius radice cõsurgant, ut dicit Aristoteles. Sed Galenus dicit, q̃ hepar est principium nutricationis, cerebrũ uero sensus & motus. Sed nõ uidemus hoĩem cõmunitatẽ habere ad plãtas secũdum sensum & motũ, sed secũdum nutritionẽ tñ: quare cor cũ non sit principiũ nutritionis, neq; sensus & motus, secũdum ipsum nõ erit principium. Sed si dicas q̃ aliqua H uirtus habeat principiũ à corde, quæ nõ pertinet ad nutritionem, neq; ad sensum, neq; ad motũ, tunc illa uirtus erit præter sensum & motũ, & præter uirtutem, in qua animalia cõmunicãt cum plantis, cõueniet omnibus membris. Sed nõ reperimus talem in animalibus, neq; in mẽbris ipsorum. Et sit dicas q̃ sit principium motus quod est secundum pulsum, tunc oĩa membra cõicant cum eo in pulsu: aliter nõ esset principium uniuersale omniũ membrorum animalis. Et si dicas q̃ cor habet filum longum ad unam operationem motiuam, & alia in latum ad operationẽ aliã, & in transuerso propter operationem tertiam, secũdum q̃ attrahit, retinet, & expellit, quare nõ est uoluntarius, iam iste motus conuenit alijs membris, ut stomacho, matrici: quare non est principium alicuius, quod falsum est: aut. s. est principium nutrimenti, & sensus, et motus. Quod autem ita sit, signum est, qm̃ alius est pulsus in dormiente, qui cõiunctus est cum digestione nutrimenti: et alius in uigilante, qui coniunctus est cum operationibus animalibus. Ad idẽ quoq; alias proponit ostensiones Arist. dicẽs. Quoniã id ad quod nulla uena uadit, et à quo oẽs uenæ rendũr, debet esse principium uenarum, et nullum membrum reperitur tale nisi cor. Itẽ omne qđ nascitur ab alio, debet esse principium ei id à quo nascitur: sed hepar cum sit totum carnosum, ab eo uena

non

*Al. præparãdo.

A non nascitur, cũ sit substantiæ venæ, ipsius substantia valde dissimilis: ergo nõ potuit esse principium venarum. Verũ huic rõni instat Arist. dicens, ꝙ corallus nascitur in terra molli & lutosa in mari, & tñ est arbor durissima. Præterea reperitur vena penetrare per mediũ ipsius substantiæ hepatis, & in penetrãdo diuisiones & ramificationes suscipere ergo in eo nõ habebit oriri: cor autẽ & quietam & pulsatilem in se terminat & iungit, & tam istius quam illius materias, quas deferũt, bene continuat, neq; habet venã aliquã in se, nisi, postquã exierit, in se iterũ reflectatur & redeat. Antecedit ẽt in ordine naturæ & creatione præparatio cordis præparationi hepatis. Non.n.nutritur vel sensificatur mẽbrum aĩalis, nisi in quo est sustentatio vitæ cum calore naturali. Cũ ergo ita sit, necesse est præparationem & formationẽ membri præmittere, quod sit creatio & sustentaculũ caloris & spiritus, ante creationẽ nutriẽtis ipsum & sensificãtis. Sed hoc est cor: quare ipsum est antiquius & sublimius in corpore animalis, & nõ habet sibi cõpar, & oĩa alia sunt post ipsum, & disposita ſm ipsum, & ei inclinata. Et Gal. mores, & virtutum naturaliũ operationes diuersas diuisit iuxta diuisionem complexionũ cordis: & posuit earũ processum ordinatũ & rectũ supra ipsius temperantiã, errorem vero & inordinationem supra ipsius distẽperantiam. Consequens ergo est apud eũ, ſm rõnem & non ſm sensum diiudicantem, cor esse basim & radicem virtutũ mo-

B ralium, & eis deseruientiũ: ad motum.n. radicum sunt motus ramorũ, & non conuertitur. Cũ.n. ipsius forma radicalis sit, supra quẽ mouentur uirtutes morales, & ipsum erit radix instrumentorum moraliũ: sicut.n. se habet perfectio vnius ad perfectionem alterius, ita se habet vnum perfectũ ad aliud perfectũ. In eo.n. qđ Gal. dicit, ꝙ hepar est principiũ sanguinis ꝑꝑ hoc, ꝙ neq; in matrice, neq; in stomacho, neq, in intestino sequẽti ipsum reperitur primo sãguis, sed in hepate, ꝑꝑ hoc ꝙ hepar circũstant receptacula fœcis sanguinis vt cystis fellis, splen, & vesica, uidetur magis sequi semitã sensus ut medicus: qm̃ & si sanguis in prima sui perfectione appareat in hepate, & in uenis post ipsum, non tñ est ibi in sui peroptima perfectione. Optimam.n. & dignissimam perfectionẽ cõsequitur sanguis in corde iterum, ubi admiscetur ei spiritus, & vbi fit spiritualis & vitalis †summe. Quare postea in vasis, & magis securis ponitur à natura, ꝑꝑ timorẽ uehementẽ de perditione ipsius, cũ ipse sit melior thesaurus naturæ. Cor igitur ſm Aristotelẽ, est primũ mouens, & vltimũ mẽbrorum animal ũ, spiritu plenũ & virtutibus, quæ alijs cõicantur per influentiã ab ipso. Et cordis vna extremitas subtiliata est, & ad vnũ punctũ aggregata: & hoc punctũ est à quo incipit natura primo protrahere informationẽ totius corporis: & altera sua extremitas est in circulũ. Et istæ duæ extremitates coniungũtur figura circuli mediante: cuius initiũ angustissimũ est apud punctũ, deinde multiplicat se continuè ſm circulos crescentes, donec attingat extremitatẽ aliã, quę est in circulo, †maximus circulorũ cordis. Et sic gradata est ipsius figura ad similitudinẽ pineę, quatenus ipsa ingeniosa fabricatio superior & inferior sit cõueniens & bona, & nõ sit in ea superfluitas euagãs in angulos, in quibus lateat nocumentũ & iuuamentũ. In subtiliatione unius partis ipsius est, vt sit minor pars partium ipsius, quæ parata est lædi ex contactu ossiũ. Et facta est dura similiter hæc pars cũ superfluitate, vt melius obuiet, & minus lædatur seu patiatur à rebus sibi occurrentibus. Et dilatata est ipsius extremitas altera ad meliorem comprehensionem materię ingredientis sanguineæ seu aereæ, & ad euacuationẽ faciliorẽ egredientiũ ab eo, & vt sit sufficientia in origine eis, quæ ab eo oriuntur. Et apud ipsius radicem prædictum est membrũ, quod pro fundamẽto imponitur simile cartilagini paruum, vt sit ei basis fixa & firma. Et eleuata est ipsius pars superior vt elongetur ab inhæsione super ossa pectoris, & ut facilius accedat calor spiritualis ad eleuationẽ uirtutum vitalium, & proueniant mores boni: & elongatæ sunt à depressione, quæ est causa timoris & tristitiæ & auaritiæ. Et quandoq; situs partium cordis, scilicet ante & retro, dextrorsum & sinistrorsum, sursum & deorsum, operantur situs partium corporis: & recessus earũ à

D suis sitibus naturalibus est causa recessus ipsarũ a suis sitibus naturalibus, ex quo accidit deformitas in exterioribus cũ deformitate mentis. Substantia quidem cordis ex diuersis consimilibus cõposita est. Sicut enim principium omnibus alijs compositis & simplicibus partibus assimilatur scilicet in sui compositione compositis, & in simplicitate suarum partium simplicibus: componentia vero ipsum sunt caro, villus neruosus, & cartilago uel simile cartilagini: In sua carne, carnibus: in uillis suis neruosis, neruis, chordis, ligamentis, panniculis, *adiutorijs: in substantia simili cartilagini, membris duris, ut ossibus, & cartilaginibus assimilatur, cum caro illius fortis sit, & solida, & sicca, & dura, ut sit difficile passibilis. Species etiam uillorum fortium plurimæ diuersitatis in eo contentæ sunt, longitudinalium scilicet, attractiuorum: latitudinalium, expulsiuorum: & transuersaliũ, retentiuorũ: vt sint ei sufficientes species motuum. Et apud ipsius radicem positum est ibi fundamentum membrum quoddam cartilagini simile, ut dictum est. Istæ igitur partes consimiles cum sint durę & siccæ & terrestres, magis attinent complexioni terrestri: quare ipsum constans ex eis, est frigidum & siccum magis: & hæc est intentio sapientis. Quæ enim est comparatio fornacis ad ignem contentum, eadem est comparatio cordis ad calorem & spiritum contentum. Et sicut fornacis compositio exigitur esse ex rebus solidis, lapideis, & indissolubilibus coram igne, ita & cordis compositio ex duris, & compactis, non liquabilibus ęsse exigitur, propter ca-

lorem

† Al. summa, vel forma.

† Al. maximo.

* Al. cictorijs.

lorem fortem quem continet: quoniam aliter stare non posset in facie multitudinis sui caloris. Si E
gnum super hoc est, ꝙ confortatur magis apud sui dissolutionem & remollitionẽ ex substãtijs du ris lapideis, quales sunt coralli, margaritæ, sapphyri, hyacinthi, & similibus, sicut iuuatur simile à suo simili, & cõpar à sibi cõpari: licet Gal. posuerit cor calidũ & siccũ, respiciẽs dispositionem, quam trahit ex spiritu calido contento, & ex suis motibus: cuius simile imprimit in aliis membris per exufflationem, & transmissionẽ caloris sui ad ea. Veruntamen est ita, ꝙ ista dispositio est natu ralis ei ſm ꝙ cor, & nõ impedit, quin partes primæ cõpositiuæ sui a principijs sint frigidæ & siccæ licet ipsum ex parte complexionis & perfectionis, quã trahit ex anima, sit calidũ & siccũ, propter spiritum calidũ, & motum quẽ hẽt ex parte animæ. Et corpus ipsius positum est in panniculo spisso, & solido valde, cui non inuenitur compar in spissitudine in corpore hominis, vt sit clypeus & tutamen, & in ipso sunt duo ventres, vt fouea, quę est quasi meatus quidam inter ventres & nõ est venter. Duo sunt ei ventres, vt sint receptacula nutrimenti duplicis quo nutritur, spiritualis, & aerei. s. & sanguinis crassi. Et fouea est minera generati spiritus in ipso, & sãguinis vitalis, & locus perfectionis, & mistionis eorum: & dilatatur apud dilatationem cordis, & constringitur apud sui constrictionem. Et sinistra ventris basis eleuata est super ventris dextri basim: & basis vẽtris dextri depressa est multum descendens. Apprehensum vero a dextro, crassum est, & terrestre: cõpre F
hensum vero a sinistro, subtile & leue est: Leue aũt facilius ducitur ad superiora: crassum aũt ad inferiora. Temperatior ergo natura reperitur in ipsius medio. Et sunt duo orificia cordi, introitus duarum materierum. s. sanguinis, & aeris attracti, sicut duæ aures, q̃ creatæ sunt neruosæ: rugosa, & mollificata, dum constringuntur villi: in dilatatione vero, tensa. Subtiliata ergo, & mollificata sunt, vt melius sint obedientia vtriq; motui: & facta sunt neruosa, & extensibilia, vt remotiora sint a passionib. Similiter ergo duo orificia prædicta, sunt duæ arcæ recipientes a uasis, deinde remittẽtes receptum ad cor cum moderantia. Et a parte dextra egreditur uena magna, defetens nutrimẽtum ab hepate, qđ est sanguis: et hæc est pars occupata in attractione ipsius, magis uicinans hepati. Sed arteriarum origo est a uẽtre sinistro: quæ oẽs creatæ sunt cum duab. tunicis: quare interior est magis dura, ut sit bene obuians percussioni, et motui forti substantiæ spiritus, præter unã cuius uia est ad pulmonẽ, quæ est habens unam tunicam, ab oĩb. alijs arterijs diuersa, et noĩatur arteria uenalis. Sicut in uentriculo dextro nascitur uena, q̃ penetrat ad pulmonem, q̃ sola inter oẽs uenas habet duas tunicas: et deinde eã arterialẽ uenã uocant, cuius causa deinceps dicetur. Positum aũt est cor in loco medio medij pectoris, qm̃ locus ille temperatior existit. Sed eius declinatio aliquantula est ad sinistram partem, ut amplificet locum hepati: hepati. n. melius est cedere, q̃ spleni, qm̃ est sublimius. et est alia rõ declinationis ad sinistram, ut non totus calor coadunetur in dextra: superflue. n. calefieret, ꝑ ꝑ uicinitatẽ nimiam utriusq; principij calidi, et pars sinistra superflue infrigidaretur ꝑ ꝑ eorum elongationem: & ꝑ ꝑ hoc fuit melior declinatio cordis ad partem sinistram, ut temperetur per ipsum latus sinistrum, præcipue cum splen ipse non sit calidus ualde. Et tertia rõ est, ut faciat uiam uenæ uentrem habenti ascendenti ad ipsum ab hepate, uel descendẽti ab ipso ad hepar. Et locus cordis in medio est corporis, ut magis uicinetur æqualiter oĩb. circunstantib. & facilius eis afferantur ab eo iuuamenta: & alia famulantia ipsum circunsistent undiq;. Et mensurauit Deus quantitatem cordis in sufficientia absq; superfluitate, et diminutione, ut non sit ei grauitas ꝑ ꝑ quantitatem immoderatam, neque fractura, uel angustia in suis extremitatib. ꝑ ꝑ diminutionem. Ab eo. n. est origo arteriarum, suspensio ligamentorum, et uirtus omnis in uniuerso. Veruntamen excessus ipsius secundum diminutionem, et superfluitatem frequenter in diuersis particularibus reperitur. Et dico ꝙ ipsius quantitas superflua in * compositione corporis eius, non est causa audaciæ, ut quidam autumant: neque quantitas parua causa timoris, et pauiditatis. Animalia. n. plura habent nimiam quãtitatem cordis in comparatione sui corporis, et sunt cũ hoc pauida plurimum et timida, ut lepores, cerui: cuius causa est, qm̃ in eis calor paruus est, et extra fertur pars plurima ab eo ad membra uiuificanda, et sensificanda mouendo: quare non calefacit ipsum integrum, sed relinquitur frigidum et uacuum, unde, et pauiditas. Sed quædã sunt è conuerso parui cordis, et hęc sunt audacia, qm̃ in eorum corde est caliditas plurima, et coarctatur ꝑ ꝑ loci angustiam, et cum uehementia ebullit: unde illa, q̃ plurimum sunt audacia, sunt ea, quæ sunt magni cordis, et plurimi caloris. Et cor nutritur cum suis uirtutib. naturalib. et earum motib. qui sunt diastole, et systole, et quietib. duabus inter ipsas: necesse est. n. ut inter oẽs duos motus contrarios quies interueniat: et in his reperitur ars musicæ cum natura: qm̃ quemadmodum ars musicæ H
completur per adiunctionem sonorum ſm proportionem continuantem eos inter acuitatem, et grauitatem per circulos casuum tẽporum, quæ sunt inter eorum percussiones, similiter est dispositio pulsationis cordis, qm̃ proportio suorum temporũ in uelocitate et spissitudine, est sicut proportio sonorum eius: et proportio dispositionum eius in fortitudine et debilitate, et quãtitate, est sicut proportio adiũctionis eius: et sunt motiones proportionatę ad inuicem, et quietes similiter: et motiones quietib. et è conuerso. et cum oĩa ista concurrunt in conuenientia ſm ordinem, tũc saluum est regimen corporis, et procedunt oĩa cum incolumitate et quiete uera. et si prædicta cũ suis

* Al. comparatione.

A suis dispositionibus proportiones naturales egrediantur, disturbatione naturæ portendunt: & & disturbationis quantitas est sicut quantitas egressa a portione. Est ergo cordis pulsatio, harmoniã principiorum complexionis corporis animati assimilans, vel eorundẽ discordiam natã p p* occasionem ducẽtem ad superfluitatem & diminutionem, sicut manifestum est in passionib. aië, timore, & spe, & lætitia, castitate, & luxuria, largitate, & auaritia: & in ægritudinib. corporis, calidis, frigidis, humidis, & siccis. Et terminus ad quem se extendit cor maxime, est in contactu tunicę & panniculi sui exterioris, qui sibi datur ad tutelam, & custodiam, & est spacium positũ inter hoc & hoc vbi oriuntur ab eo: & similiter apud radicem ipsius, vt in ipso dilatari possit absque pfocatione, & constringi sicut in spatio amplo. Et motiones ipsius efficiunt motiones in arterijs cõsimiles ita q dilatatio dilatationem, & constrictio constrictionem: licet alij aliter ponant, inducentes exemplũ de follib. cui experientia contradicit: verbi gratia, si ponas manum supra cor alicuius, & alterã super arteriam, videbis semper depressionẽ cordis, & depressionẽ arteriæ simul fieri. Et verum est q pulsum ratum & tardum efficit tristitia: qđ nequaq̃ fieret, si p cõpressionem cordis dilataretur arteria. Item ẽm hoc magis deberet apparere facies inflata, & rotũda in tristitia, q̃ in ira: & pulsus magis eleuatus in humili, q̃ in superbo: sed in oib. hmõi accidit oppositum. Quare oportet, vt ad ele- • Al. oc ... nem.

B uationem cordis sequatur eleuatio arteriæ, & compressionem compressio. Processio igitur caloris vitalis, incipiens est a cordis fundamento vbi oritur, s. apud† principium monstratũ, superius tẽdens in latum, & amplum continue: cuius motus consequitur figuram cordis, quod exeat, & recipiatur a vasis, & feratur in spatium amplum totius corporis, & spargatur in eo, & terminet apud extremitates ipsius: quare motui suo se ipsũ assimilat cor in figura sua. Et sicut motus iste est primus motuum in veritate, ita & figura ipsius, cũ sit hmõi motũ assimilans, est prima, & mater figurarum in oi membro consequente. Intentio aũt Isaac multũ est diuersa ab hac intẽtione. Erectio siquidẽ totius aialis supra cor posita est a natura tanq̃ supra radicem vltimam: sed p p diuersitatẽ virtutum nobiliũ ab eo egredientium necessaria fuit creatio diuersorum organorum absq; permistione aliqua, per quæ ferantur, & in quib. sustententur, p p separationem operationum suarũ meliorem, & faciliorem prouentum earum: identitas.n. organorum penitus confunderet, & earũ permistio vehementer impediret. Melius ergo cum separatione* certa sunt, & diuersa naturæ receptacula, quatenus singulis singulæ specificentur, & compleantur operationes nobiles, cum eleuatione, & absq; impedimento: p pea creata sunt cerebrum, & hepar, & pulmo, & stomachus, & sunt tanquã nodi propinqui primæ radici, supra quos deinde & nodi alij eleuantur, qui in eorũ ele- •Al terminũ numeratum • Al. creata.

C uatione sunt secundarij. Qm̃ sicut in terræ nascentibus radix est principiũ supra quam figũtur: & post ipsum sequũtur nodi ascendẽtes vt in pluribus, in plurib. coadunat se natura, vt iterũ fortius progrediatur, & attingat melius quod intendit: ita & in aiali supra radicẽ ipsius, quę est cor, eleuãtur mẽbra consequentia ipsum, quę sunt in comparatione nodorum in terra nascentiũ, vt in ipsis efficiat natura operationes diuersas, ẽm q necessariæ sunt ex parte regiminis aialis. Sed cũ bipartita sit naturę solicitudo, quarũ vna consistit in restauratione resolutorũ, & reliqua in custodia, & protectione* restaurationis, causa exitus ipsius à corde est duplex, & iter ipsius similiter bipartitũ, et uirtutes restaurantis, præter penetrationẽ ad exteriora corporis. Ipsa.n. opera sua quęrit celari magis: quare cũ suis fornacibus et nodis sepulta est interius in suis concauitatibus, quę sunt duo uẽtres sibi coniuncti, à natura præparati, superior, s. et inferior, quos separat diaphragma: licet superiorem separet panniculus, pectus per medium partiens: & superior est domus cordis & pulmonis, in quo est spiritus præparatio & rectificatio, antequam cor ingrediatur: & attractio aeris ad hanc partẽ, est per cannã magnam, & per canales nasi. Inferior uero uenter, domus est organorum, in quibus assimilatur nutrimentum, cuius ingressio est per gulã, & ad quæ adijciuntur superfluitates eius. Ex parte igitur aeris siue viæ arteriæ exigitur nodus quidã, qui est pulmo, super quẽ •A'. restaurantis.

D eleuatur canna cum cymbalari, & canales. Et ex parte uiæ sanguinis supra cor, exigitur nodus alius magnus, qui est hepar, in quo est prima apparitio sanguinis: & ipsi supponũtur & alij duo nodi parui in comparatione ipsius, qui sunt domus superfluitatis & grauaminis sanguinis, & urinæ colatoria. Et supra hepar etiam eleuatur stomachus cum suis appendicibus: licet cõsimiliter sistẽtetur supra cerebrum, & super radicẽ primam, per aliam uiam, propter quantitatem ipsius sanguinis superfluã, & suatum appendicum, & propter quantitatem sui ponderis in hora suæ repletionis: & supra ipsam erigitur gulam, recipiens cibum ab ore. Virtutis autem positæ in custodiam & protectionẽ nutrimentalis, & totius cõpositi processio, est magis ad exteriora. Eleuatur ergo, & ascẽdit in locũ magis eminentẽ in toto: qui locus est magis dignus speculatori exercitus: & est magis dignus in custodia mẽbrorum: & in loco isto coadunatur nodus, in quo cõplẽtur operationes mirabiles ualde: & nodus iste appellatur cerebrum, super quod merguntur nodi plures: in quibus operantur quinq; sensus, qui sunt exteriores speculatores, & in quibus operantur irascibilis & cõcupiscibilis: & isti nodi sunt musculi sparsi per vniuersum corpus tã in quibusdã intrinsecis, quã ex trinsecis ea coopetientibus, & in extremitatibus quæ sunt rami mediorũ, sicut in manibus, & pedibus, & capite. Et nodi, qui sunt principia generationis, eleuati sunt supra cerebrũ ẽm Isaac: licet

sapientes

sapientes post ipsum crexerint ei sustentauerint ab alijs pariter, & per uiam etiam spiritualem à radice prima. Et uerum est quod est ramificatio ab unoquoq; nodo primo procedens ad alium, & uir tutum diuersarum adinuicē transmissio, quatenus unusquisq; sustineatur, & confortetur ex parte alterius uirtutis. Et demonstratio per hoc est, quod omnes ab eadem oriuntur radice. E

De Anatomia Arteriarum.

A Sinistro cordis uētriculo duę oriūtur arterię, quarū una ad pulmonē tēdit, & in ipso parti tur propterea, ut aer attrahat, & ut ēt sanguis nutrimentalis pulmonis primo ad ipsū à cor de deferat: & hoc est, qm nutrimētū pulmonis primo deferē ad cor, in quo melioratur, & post ad pulmonē transmittitur: & hęc est unicā tunicā habens, in quo differt ab oībus alijs arterijs, quare appellatur arteria uenalis, et si cōparaueris inter duplicitatē tunicarū & firmitudinē seu soliditatē, & inter unitatē tunicæ & lenitatē, & raritatē, si magis est necessaria, & tunicæ unitatem, pp hoc: lenitas.n. & raritas faciunt ei dilatationem facilem & constrictionem, & resudationem eius, quod ab ea resudat ad pulmonem, qui est sanguis subtilis uaporosus, substantiæ pulmonis magis aptus & similis. et hęc arteria uenalis in interiori parte pulmonis spargitur, et in ipsa submergitur, et est deferens sanguinē subtilē, uaporosum, propinquū cōpletæ digestioni, et non complete digestum: et non timetur super hoc pp propinquitatem ipsius ad cor, a quo ad ipsum uenit uirtus calida facile digerens et conuertens. et est uena quæ à dextro cordis uētriculo exiens subintrat pulmonē: et ipsa creata fuit duas habens tunicas, et ideo eā arterialē uocant uenam. Primum aūt iuuamen tū in hoc existit, ut sit sanguinis, qui ab ea resudat, subtiliatio perfecta: qm in eo non est talis digestio, qualis est eius qui ad arteriā effunditur uenalem: unde oportuit ut uena eum portans incrassaretur multum cū suis tunicis. et aliud est, ut nō resudet ab ea sanguis, nisi subtilis et bene coctus, propinquus sanguini a sinistra concauitate exe unti inquantū possibile est, quasi spiritus subtiliatus, pulmonē magis iuuans in suo motu. Factus est igitur pulmo quatenus sit receptaculum aeris frigidi, qui ueniens ad cor tēperet ipsum: nisi.n. esset aer iste, iam cor cremaretur ex calore in ipso. Vnde omne aīal habens calorē magnū, necessariū fuit habere pulmonē magnū: ideoq; quadrupeda magnum pulmonem sunt habentia. Aues autem, cum sint frigidioris naturæ, habent paruum pulmonē, quia aer inspiratus sufficit eis ad nutrimentum caloris spiritualis: ita etiam quod quædam earum non potant neq; sitim habent, sufficit enim aer inspiratus calori earum. et non dixit Galenus quod attrahebatur aer ad cor ad nutrimentū cordis, quia aer cū sit simplex, nō trāsit in nutrimentū, sicut neq; aqua simplex, propter remotionem similitudinis, et distantiā plurimam inter ipsa: unde utrunq, eorum aut est pars nutrimenti, aut est faciens ipsum penetrare in eo quod dat ei lubricitatē. et dico quod aqua est ad nutrimentum corporis, aer uero ad nutrimentū spiritus: et unūquodq; duorū, s. nutrimenti corporis, et spiritus, est corpus cōpositum, et non simplex. Modus autē, per quē accidit tēperātia in corde et in spiritu eius per aerē, est euētatio superfluitatis adustę spūs, qui est fumositas propinqua adustioni et inflāmationi, per motū sui introitus, præcipue cū sit frigidus in comparatione materiæ fumosæ calidæ egredientis. et infrigidatio cordis per aerem attractum propinqua est infrigidationi stomachi, quæ euenit ei in hora suę repletionis, propter motū & descēsum ciborum. Vnde philosophus: Venter uacuus calefit, & repletus infrigidatur, ꝓpter motū. F G

Et est pulmo cōpositus ex partibus: quarum una, cāna est: secunda, est rami arteriæ uenalis, & tertia, rami uenæ arterialis: quas proculdubio coniungit caro mollis rara, causata ex sanguine magis tenui & magis subtili, ex quo nutritur & sustentatur in esse. Est ergo pulmo mollis, rarus, ad albedinē declinans, & plurimorum meatuum, quatenus in ipso capiatur aer: & digeratur, & expellatur superfluitas eius ab eo: sicut creatum est hepar fm quod melius in cōparatione ad cibū. Mollis autē est, ut sit præparatus duobus motibus fm attractionē & respirationē, quos tñ motus consequitur ex parte thoracis. Carnis autē ipsius est iuuamentū, ut adimpleat rimas, & coniungat ramos. Declinatio autem ipsius ad albedinē, est propter dominium aquæ super illud quo nutritur, & propter illius plurimam frigiditatem: est.n. sedes aquæ, ut per ipsam confortetur uirtus anhelitus in expulsione fumorum calidorum. Et continuatur etiam aeri, adiuuans ipsum in festinando ad cor cū facilitate: sed raritas eius est, ut redeat ad attractionē aeris, & recipiat ipsum. Aeris enim penetratio non est solummodo in canna: immo plurimum euadit ad corpus pulmonis ex eo: & propter hoc est multiplicatio ipsius aeris in eo, apparens manifesta. Et est aliud iuuamentum raritatis ipsius, ut adiuuet in constrictione ad expulsionem. Præparatur igitur duobus motibus: & propter hoc aperitur pulmo cum inflatione, & clauditur cum exufflatione: ipsius tamen constrictio sequitur constrictionem thoracis, & dilatationem dilatatio, sicut dictum est: & hoc ne locus sit uacuus. Et est simile uidere in spongia, quæ cōpressa manu coarctatur in spatio breui & angusto: quæ si explicetur, sequitur eam spongia, & ingreditur eam aer, & dilatatur, & redit ad locum amplum, sicut primo fuerat. et pulmo est diuisus in duas partes, in quibus attenditur ipsius geminatio, sicut est geminatio cæterorum membrorum in homine: Licet dubitetur de hepate, verum geminetur in homine: licet in piscibus duplex sit hepar à duplici lacerto. et quia homo hēt hemicraniam, & patitur quandoq; paralysin unius partis & non alterius, ideo cognoscitur geminatio H

partium

A partium in cerebro. Iuuamentum vero partitionis pulmonis in duas partes, ut non cesset anhelitus, p p nocumentum uni duarũ partium adueniens. Et utraq; diuisio ramificatur in duos ramos licet in latere dextro quasi non reperiatur ramus, cuius iuuamentum non est magnum in anhelitu, sed est ibi tanq̃ lectus substratus venæ concauæ ascendenti ad cor cũ nutrimento sanguineo cordis. Et secũdæ diuisiones pulmonis sunt sicut primæ ipsius diuisiones: & ut sint tanquã digiti ipsius propter bonã cõpressionem cordis. Veruntamen addictio sectionis in dextra est ad hoc, vt occupet spaciũ pectoris, & æquet ipsum, qm̃ declinatio cordis est magis ad sinistram partem. Et pulmo in sensibilis creatus est in se, & immobilis per se, qm̃ ipsum nõ penetrat neruus aliquis: & oĩs sensus, & motus influens influit per neruum. Coopertmẽtum tñ ipsius, panniculosum, & neruosum est, vt sit ei sensus aliquo modo in superficie, sm̃ q determinatũ est. Et pulmo ipse substernitur cordi, sicut culcitra sustentans, & leniẽs ipsum. Et gibbositas ipsius est a parte dorsi: & est duplex, vt melius recipiatur in concauitatib. a duab. partib. spinæ. Concauitas autẽ ipsius respicit anteriora magis, ad hoc ut amplectatur facilius cor, & melius. Et spissitudo maior est apud exitũ cãnæ: postea descendit attenuando se gradatim usq; ad sui terminum: & inspissatio eius est superius magis necessario, ad subleuationem meliorem capiti cordis magis lati, & magis spissi, quare indi-

B get fulcimento spisso, & molli superius. Sed consequenter cedit hæc spissitudinis necessitas: unde postea attenuata est, sm̃ q proportionaliter cor ad acuitatem tendit, & sublimitatem. Et comparationem ẽt hẽt ad folium, quod positum est in custodia, & protectionẽ fructus, sicut ipse positus est in protectione, & custodia cordis. Iuuamentum autem quantitatis augmentatę, quæ est supra ipsum, est multiplex. et unum est, ut sit continens pulmonis aeris, qui sufficiat plurib. pulsationib. cordis. Si. n. numerus inspirationum, non pulsuum, propter paruitatem pulmonis cogeretur adæquari, iam cessarent plurimæ nobiles operationes, sicut emissio longæ uocis: quæ necessaria est in sermonibus, uociferationibus, & cantibus: & non posset detineri inspiratio coram, se fętida, & corrupta, neque etiam in hora deglutitionis, immo accideret, ut superoccuparentur inspiratione, & expiratione. Quare diu permanere non posset, qñ necessaria est plurima quantitas ipsius, ut spiritui cordis sit materia sufficiens, dum summergitur in aquas aĩal, aut qñ necessarium est ei uocem prolongare cum continuatione, aut quando abhorret attractionem aeris p p corruptionem, & fœtorem eius. Et etiam notandum, q quædam animalia sunt habentia pulmonem, quædam aũt

C non: quæ autem sunt ambulabilia, & sanguinea pulmonem habent. Et piscib. loco pulmonis sunt branchiæ. Et in quibusdam animalibus loco pulmonis, sunt canales. Delphinus quoque, & lepus marinus, & animalia alia, quæ sunt communia terræ, & mari (quæ arabicæ cenalia dicuntur) & pisces respirant nobis per branchias: paucus. n. uapor sufficit eis, cum participent multũ frigiditatis. Vtrum aũt aliqui pisces respirent aerem, dubitatur, p pea, q dicunt piscatores de delphino, q qñ dormit in superficie aquæ, sentiunt ipsum stertere: & Galenus promisit se tractaturum hoc.

De Anatomia oculorum.

CReauit Deus caput aĩalis, & posuit ipsum in superiori parte animalis, præcipue p p oculos. Et anteriorem partem capitis eleuationem fecit, ut oculi in illa parte sui essent eminenti, in star speculatoris undique prospicientis aciem siue exercitum undiq; in plano positum: sic & oculi compaginem inferius speculantur. Vnde quædam animalia paruum habent caput, & decliues hñt oculos, positos in quibusdã neruorũ extremitatibus, quos qñq; emittunt a se, qñq; retrahunt ad se, ut patet in limace, cuius extremitates uulgus cornua uocat. Quibusdã uero animalibus illæ extremitates protensæ duriores sunt, neq; retrahi possunt, sed habent quædam defensoria supposita, quasi duos clypeos duorũ oculorũ, ut patet in cancro. A cerebro aũt exeunt duo nerui, quorum uterq; duobus panniculis est obuolutus, a duabus matribus siue meningibus ortum habentibus: qui panniculi ad duos orbes oculorum tandẽ peruenientes, ibi dilatãtur per circuitũ, ut intra

D se deglutitionem humorum possint accipere. Est ergo crystallinus humor, qui grãdo gracialis ab Aristotele appellatur, quia in forma & colore est similis glaciei, in profundo, & medio positus duplici ex causa, quia mediũ dignior est situs in custodia, & ut a circunstantibus iuuamentũ accipiat undiq;. Iste humor in posteriori parte sphæricã habet formam, in anteriori aliquantulum planã, & hac rõne, qm̃ si undiq; haberet sphæricã, imago rei uisæ quodã mõ lubricaret super ipsum, & tãgeret in pũcto. Itẽ anterius planum est, ut parua corpora uisa multã haberẽt in eo sectionẽ. Iste autẽ humor diaphanus, & translucens est, ut sit susceptilis omnium formarum intra se. Post crystallinum humorem interius uersus cerebrum positus est uitreus humor, qui sic appellatur, qa uitro liquefacto assimilatur: cuius color medius est inter rubrum, & albũ similis uitro. & est iste humor ad rectificandum nutrimentum crystallini humoris, & ut fiat gradatio sanguinis dum conuertitur in crystallinum humorem. Si enim perueniret sanguis in suo rubore ad nutrimẽtum crystallini, inficeret ipsum, & faceret omnia uisa apparere rubra. Et eleuatur iste humor ad maiorem circulum crystallini, faciendo semisphæram circa ipsum. Et se habet iste humor ad crystallinũ in comparatione stomachi ad hepar. exposita autem parte uitrei humoris, exterius crystallinum positus est albugineus humor, qui similis est albumini oui. Cuius finis multiplex est, scilicet ut ex

humrositate sua defendat crystallinũ humorẽ ab atefactione aeris exterioris: q qdem humor E
est defensoriũ crystallini ex alia parte,& est superfluitas illius,sicut vngues,capilli,cornua,sunt superfluitates animalis,& defensoria eiusdem.Itẽ iste humor præponitur crystallino,ut fiat gradatio lucis,& imaginis ad ipsum crystallinum,quia natura non sustinet repentinas mutationes unde isto læso destruitur visus.Itẽ iste humor liquidus est,ut ex liquiditate imago rei ingrediens: distinctionem suscipiat.Et iste humor positus in formatione vueæ tunicæ,quod quidem foramen, pupilla oculi appellatur.Interior autem pãniculus ad maiorem extenditur circulum crystallini humoris,claudens intra se ferè duos humores,s.crystallinum ferè,& uitreum ex toto:& uocatur tunica secundina,quia à secũda matre.s.pia matre nascitur.A qua quidem tunica,in eodẽ termino nascuntur aliæ tres tunicæ,s.una quæ inferius reflectitur,interponens se crystallino humori, & uitreo,separatorium illorũ ex una parte,& uocatur retina instar retis:partes habet innumerabiles ex uenis,neruis,& alijs. Ab eodẽ loco nascitur tunica alia: q cranea nuncupaꝛ, pficiẽs sphęrã cum retina:circũdãtem crystallinum humorem:& dicitur aranea,quia admodum telę araneę subtilis est,ne impediat lumen ingrediens ad crystallinum,& albugineũ.Ex alia parte extra hanc tunicã,ab eodẽ loco,cum ea tunica nascitur alia tunica, cum secundina sphæram perficiens exterius:hæc tunica appellatur uuea,quia perforatur admodũ uuæ, suspẽsorio eius ablato. Figurã F illius & colorẽ cœlestẽ habet,colorem.s.medium,admistum.s.nigro scd'm maius,& albo scd'm minus:quia si ex toto esset albus,nimium disgregaret uisum:si niger ex toto,nimis congregaret, Tunica aliquantulũ est spissa,*interius autẽ mollior,vt sit similis in mollitie crystallino:exterius durior,ut sit corneæ tunicæ similis.Rugosa autem est circa ipsum foramen , ut quando opus sit, cõstringi possit ad modum bursæ,& hoc quando uirtus laxatur,& indiget recreatione:& qñ opꝰ est dilatari possit,qñ uisus diffusione lucis indiget.In foramine huius positus est albugineus humor,qui illas replet rugas interius:qui quidẽ humor qñq; cõstringiꝛ,qñq; dilatatur,scd'm dilatationẽ,& constrictionẽ illius foraminis.Itẽ ab exteriori pãniculo oritur tunica,proximo loco includens secundinam,procedens ad modum sphærę,quæ sclerotica propter sui duritiem appellaꝛ: à qua nascitur tunica cornea,cum ea sphærã unã perficiẽs,quæ assimilatur cornu lucido bene abraso,& polito in luciditate,& in duritie:vt ex illa duritie defendat interiora,& ex sua luciditate fit diaphanum siue peruiũ luci.Vnde per mediũ ipsius apparet circulus latus,foramen habẽs in medio de vuea tunica:qui quidẽ circulus,oculi corona appellatur.Et hæc tunica in sui constitutione quatuor habet cortices:& si destruantur duo uel tres illorũ, quartus remanet: quo destructo oẽs destruuntur. Vltimo loco superuenit coniunctiua,coniungens oẽs illas partes,quæ nascitur a G quodam neruo,& non a matribus.Et cõponitur hæc tunica ex carne alba,& humida & tenera, & ex neruis,& uenis subtilibus:& habet foramen in medio,per quod apparet corona oculi,quæ est pars uueæ tunicæ,quæ pupilla appellatur,quæ propter suã profunditatẽ prætendit alium colorem album:q re uera cum ibi sit,sicut aqua nimis profunda,apparet nigra,cũ tamẽ ea sit alba. Habet autem hæc tunica sex paria lacertorũ siue musculorum totum motum oculi perficientium:quorũ unus mouet oculum sursum,alius deorsum,alij ad duos angulos, vnus ad angulum domesticum siue lachrimalem,alius ad angulum syluestrem. Item sunt alij duo ex transuerso positi,qui mouent oculum circulari motu. Et de compositione oculi hęc sufficiant.

*Al. anterius.

De Anatomia Aurium.

CReauit Deus aurem ut deseruiret auditui. Cuius interior figura est anfractuosa,qm̃ breue est cerebri ad aurem spatium: si autem recto tramite intraret aer ad cerebrum,ex sua qualitate,& subita læderet cerebrum:propter hoc anfractuosus est eius meatus,vt per tam breue spatiũ prolongaretur.Et eius foramen a petroso osse incipit,quod mediũ est inter os,& petrã, sicut conchæ piscium,& propter hoc utriusq; suscipit denominationem.Et similiter anfractuosus est vt in prolatione uariæ uoces,& uariæ ipsarum differẽtiæ percipiantur,& cum ipso perficiat tinnitus necessarios:quæ non accidereut si directus esset transitus.Et eadẽ est causa,quare prolõgatur iter aeris per aurem,cum causa quare prolongatur per tracheam,s.ne lędat cerebrum,ibi vero ne lędat cor ipsum.Interiori autem concauitate ossis petrosi, sine comparatione manet aer quietus,ibi autem discernuntur oẽs uocum differentiæ.Et se habet illa pars ossis petrosi ea comparatione ad auditũ,in qua se habet crystallinus humor ad uisum.Residua uero pars ab osse petroso extra apparens,cartilaginosa est,non tamen m... sicut caro,ut debitam figuram sibi retinere possit,neq; tã pura sicut os,ut flecti possit,nõ frãgi ad offendiculũ.Posita est auris ad latus, nõ in anteriori parte sicut uisus,quia immutatio uisus directe procedit,sed immutatio auditus in differẽter.Itẽ nerui audibiles procedunt a media cellula,ꝑꝑ hoc sub illa lateraliter posita est auris:& porius sub capite quã superius,ne ꝑꝑ ip sos impediretur auditus.Itẽ quidã pãniculus exit a neruo descendente a quinto pari neruorum cerebri,qui interius inuestit os petrosum,& totã ꝑstat ei sensibilitatem q̃ habet:& est foramen ad ipsam aurem,in comparatione pupillæ ad oculũ. H

De Anatomia nasi.

NAsum creauit Deus præcipuè propter tria iuuamenta. Quorum unum est uapor deferens odo-

A odorē rei odoriferæ, recipiatur in concauitatibus ipsis, & ibi quodāmō temperetur, & preparetur odoratui. Aliud est vt aer recipiatur ibi in magna quantitate, pro parte trāsmittendus ad pulmonē, pro parte ad cerebrū. Sicut.n. constringitur, & dilatatur, & infrigidatur per aerem, & sic cerebrum suo modo: quod ne lædatur ab aere recepto, subito recipit ipsum tanquā præparatoriū, mediante colatorio isto, sicut & trachea arteria. Tertium iuuamentū est, vt sit vnum emunctoriū superfluitatum cerebri: unde longam, & eminentem habet formam, s. ut tegat mucilagines exeuntes à cerebro & celet eas. In interiori aūt parte iuxta duram matrē, est quoddā conCauum os duo habens foramina, per quæ intrat odor, & exit mucilago. In ossis concauitate iacent duæ carunculæ spōgiosæ: instar duarū paruarū māmillarū, à quibus fugiunt fumus, qui est vapor deferens odorē. Sub quibus māmillis sunt duo ossa foramen triangulare habentia, quę cōiunguntur ad vnū latus eleuatum fm *foramen nasi, & duos angulos; a termino quorū inferiori adiungitur cartilago quædam, sicut in alijs locis, coniungens carnem cum ossibus, quasi inhæsio carnis pendentis circa foramina narium. Item in folijs narium sunt duo lacerti, quorum motus dilatatur, & constringitur in horis necessitatis, ut in impedimentis diaphragmatis. Item superius in radice nasi sunt duo foramina exeuntia ad angulos lachrymales oculorum, quibus exeunt lachrymæ: signum huius rei est. s.
B quando colliriū apponitur, eius odor sentitur: sed sapor lingua percipitur. Item fere ab *interiori parte nasi directe post palatum procedunt foramina duo quadam tela interposita usq; ad radicē linguæ. Quorum iuuamentum est ut intret aer ad cor refrigerandum, & pro parte exeat, ne totus cadat in offensionē *uocis: unde illi, qui habēt illa foramina stricta, uel oppilata, imperfecte, & confuse formant uoces. Sed quæritur, quare inter cætera organa sensuum, semper aures, ac nares sint patulæ, alia q̄nq; aperta, cum continua operatio debilitet sensum: ut patet in oculis piscium, qui non discernunt inter medios colores p̄p debilitatē uisus ex continua apertione: & in hominum odoratu, qui non discernunt inter medios odores, sed inter extremos tantū, scilicet inter fetidum, & aromaticum. Ad hoc potest dici, quòd nares semper sunt apertę, ut per ipsas continua fiat inspiratio aeris ad infrigidationem cordis, dum os clauditur, cum uehemens odoratus non sit necessarius hominibus, sicut quibusdam brutis, quæ mediante odoratu nutrimentum acquirunt.

*Al. formam. *Al. inferiori. *Al. defensionem.

De Anatomia oris, & primum linguæ.

CReauit Deus os tanquam necessariū instrumentū gustus. In cuius radice sunt duo foramina interius: unū foramē ad ventrē inferiorē, per quod intrat cibus in stomachū: aliud ad ventrē superiorē, per quod intrat aer ad cor, & pulmonē. Est ergo os vas uniuersale organorū locutionis in homine: & uociferationis in brutis, quæ sunt dentes, labia, palatum, & lingua, & uua, & duæ
C amygdalæ. Sunt autem linguæ multa iuuamenta: unū est decisio uocis, & extractio literarū: aliud iuuamentum, est conuersio cibi masticati: tertium, est discretio gustus. Et ei præstat sensibilitatem quidam neruus descendens a quinto pari neruorum cerebri, qui circundat ipsam. Sub radice linguæ sunt duæ concauitates, quæ fontes siue hauritoria appellantur, in quibus saliua digeritur. In istis concauitatibus sunt quędam carnes glandulosę, quę parant humiditatē organis oris, ne ex nimio motu arefiat. Cōponitur autē lingua ex carne alba cū rubore, ex uenis minutis, & subtilibus, deferentibus sanguinē per diuersas partes eius. propria figura est linguæ, ut sit mediocriter lata, lōga, spissa, acumen habens in suo principio: unde qui habent linguam nimis acutam, uel nimis obtusam, peccant in formatione uocis. Habet autem lingua ix. musculos in sui compositione, uarios eius motus perficientes: & habet binos, & binos musculos singulis motibus deseruientes, nō enim tanti, & tā uarij motus ab uno musculo poterant perfici. Veniunt autem duo musculi ei ab additamentis sesaminis, i. quibusdā paruis ossiculis ad modū seminis sesami, & sunt supplementa spondylorum colli. Primi ergo duo à latere subintrant linguā, facientes motū dilatationis. Veniunt autem alij duo musculi ei a superiori parte lambdæ, directe sub ntrantes ipsam, facientes motū circūuolutionis. Veniunt uero ei alij duo ab inferiore mādibula, unus ab una parte, alius ab alia fa-
D cientes motū duplicationis. Venit iterum ei musculus unus a superiori parte lambdæ, attingens usq; ad mediū linguæ, faciens motū retardationis. Et sicut cerebrū diuisum est in multas partes, ut si impedita fuerit operatio unius uirtutis, et partis, uigeat altera pars: sic et lingua diuisa in duas partes consimiles, ut si forte paralytica sit una medietas, reliqua motum suum, & sensum nō amittat.

De Anatomia dentium.

CReauit Deus dētes propter multiplex iuuamentum, s. propter decisionem cibi ad preparādum stomacho, & meliorem decisionē uocis, & p̄p arma in quibusdam animalibus, sicut in apris. Horum tres sunt species secundum tres speciales decisiones ciborum. Quidam.n. dicuntur incisores siue incisiui, qui lineare habent acumen ad modum cultelli: quorum officium speciale, est frangere siue incidere. Quidā dicūtur canini, qui pineale hēt acumen: quorū speciale officium est frangere siue constringere. Quidā latam habent figuram superius, & asperam sicut mola: quorū speciale officium est molere, & remolere, & in minutissimas partes cibos diuidere. Infiguntur autem dentes gingiuis in quibusdam caueis per fortia ligamenta, quorum radices teguntur quibusdam additamentis carnium. Maiores autem dentes per plures radices figuntur, parui dentes

per pauciores,ut p unã uel duas.In brutis aĩalib.ſicut in hoĩb.unicus eſt ordo dentiũ:pr ęterq̃ in quibuſdã,ut piſcib.in quib.eſt multiplex ordo dẽtiũ,ſed una maneries tm̃.ſ.dẽtes fractores ſiue canini:non.n.eſt eis neceſſe niſi ut frangãt cibos,non.n.poſſunt molere,& diu tenere in ore,& hoc aqua impediẽte,q̃ ſubintrat:ſimiliter in lupis multiplex eſt ordo dẽtiũ. Quibuſdã ẽt dantur dẽtes ad armaturã,ſicut apris:& ſicut cornua dãtur alijs,ad armaturã.Quędã aĩalia hñt duas maneries tm̃,ſicut inciſiuos,& molares,ut oues,& boues,& equi,& cętera alia multa.Dicunt aũt ſm̃ curſũ naturalem in hoĩe:eſſe numerum xxxij dentes,xvj in ſuperiori mandibula, & totidem in inferiori.Vnde ſuperius in anteriori parte duo inciſores, poſtea duo quadrupli, unus ex una parte, alius ex alia:qui duo dẽtes ultimo adueniunt,ſicut poſtremo tpe creſcũt ipſius cremẽta.ſ.in iuuẽtute. E

De Anatomia vuula.

VVula autem eſt quoddam membrum ſupra radicem linguę ſitum : & apparet uiſui aperto ore,& demiſſa lingua.Huius eſt iuuamẽtum duplex,ſcilicet ut detineat aerem,ne ſubito intret cum ſuis nociuis qualitatibus ad ipſum cor, aliud ad meliorem formationem uocis, eſt enim quaſi ſecunda canna uocis,epiglottis uero prima.Vnde illi qui habent inciſam vuulam aut deperditum,plurimum habent raucam uocem.Vnde Hippocrates in prognoſticis: * Vuulam incidere timendum eſt.Subiacent ei duę pelliculę,quę galſamach dicuntur,iuuantes ipſum in ſuo officio. F

In lib. progn. com. 3. t. 41. & 109. e

Duę amygdalę ſunt,quaſi duę auriculę ante os gulę,quodam modo claudentes cibum: & uuula media inter has,ne declinet in hanc partem,uel illam.

De Anatomia gula.

GVla eſt quoddam membrum compoſitum ex duobus panniculis,recipiens cibum,& potum intra ſe,qui fertur ad ſtomachum.Huius interior panniculus componitur ex uillis longitudinalibus,ex quibus habet uehementem attractum:exterior uero panniculus componitur ex uillis latitudinalibus,ex quibus facit compreſsionem eorum,quę recipit:& componitur ex alijs uillis tranſuerſorijs,ex quibus habet aliquantulum retinere:propter hoc difficilis eſt vomitus. Procedit autem gula directe vſque ad quartum ſpõdylum pectoris. Vnde ibi incipit declinare verſus dexteram partem,donec coniungatur cum diaphragmate,cum quo alligatur fortiter. Poſtea declinat ab ipſo donec perueniat ad locum vbi coniungitur cum ore ſtomachi, vt circa xij ſpondylum.Hac autem ratione declinat ad dextram partem ipſa gula, ſcilicet vt faciat venæ concauæ locum tranſeunti ab hepate ad ipſum cor. Si quæritur vtrum ipſa gula cum ore ſtomachi continuetur,poteſt dici quod continua eſt cum eo,tamen habens aliam compoſitionem, quoniam os ſtomachi magis eſt neruoſum,gula vero minus.Continuatur vero gula ſuperius cum palato. G

De Anatomia ſtomachi.

CReauit Deus ſtomachum,membrum concauum,& oblongum:rotundum in ſua longitudine:concauum ꝓp meliorem receptionem: rotundum,ne ſi eſſet anguloſus,colligeret in ſe nociuas ſuperfluitates:oblongum,quia ſi fuerit penitus rotundus,impediret ipſum diaphragma a motu ſuo,& ipſa ſpiritualia: vnde illi qui habent ſtomachum rotundum,poſt prãdium difficulter inſpirant,& expirant. De tali loquitur Gal. Vidi quendã,&c.Habet autem ſtomachus duplex os, vnum inferius,quod clauditur quãdiu celebratur digeſtio prima: poſtea aperitur, & ruit maſſa in eo contenta ad inteſtina.Os vero ſuperius neruoſum eſt valde: Nam quidã neruus craſſus deſcendit a cerebro,& intrat gulam,& per ipſum deſcendit ad os ſtomachi,in quo dilatatur, vt ipſum efficiat multum ſenſibilem,vt ex ſenſibilitate ſua ſentiat ſuam inanitionem,ſimiliter,& repletionẽ. Membra.n.inanita trahunt a venis,venæ vero ſugunt ab hepate,hepar a venis meſeraicis, meſeraicæ ab inteſtinis,& ſtomacho,ſtomachus autem inanitus appetit,vnde ſi prædicta patiãtur oppilationem,ſtomachus patitur faſtidium.Componitur autem ſtomachus ex duobus panniculis, quorum interior eſt magis tener,& magis neruoſus,exterior vero ſpiſſior,& magis carnoſus, in H
terior vero panniculus componitur ex quibuſdam filis longitudinalib.quib.mediantibus fortiter attrahit: & ex quibuſdam tranſuerſis.Exterior vero panniculus componitur ex filis latitudinalib. vt comprimat,& exprimat maſſam in ſtomacho contentam,qñ opus eſt. Sed quæritur cũ uirtus digeſtiua fundetur in exteriori panniculo,ſenſibilitas in interiori, quare neruoſitas ſit magis interius,quam exterius. Ad hoc dicendum,ꝙ digeſtio viget ſm̃ caliditatem:calor aũt agit in partes remotas ſicut in propinquas,ſenſus autem tactus in propinquas tm̃: ꝓp hoc panniculus deſeruiens tactui,magis neruoſus eſt. Aſcendunt autem exteriorem panniculum venę,& arterię,deferentes ſanguinem ad eius nutritionem,quia carnoſus eſt,& caro habet nutriri ex ſanguine:quæ tandem venæ,& arteriæ dilatantur in tantum, ꝙ circundant totum ſtomachum, & inteſtina in modum cuiuſdam ſacci,quod tegmen,& gibbus appellatur.Et eſt ſpiſſum,carnoſum,pingue, vt intus detineat calorem naturalem ſtomachi.Pinguedo.n.extra circundans ipſum,claudit fumos calidos, ne euaporent,ſicut patet in cibis pinguibus:& ſub pinguedine ſupernatante diutius retinetur calor.Et talem habet ſitum,& poſitionem ſtomachus.Et ſuperior eius pars declinat uerſus ſiniſtrã, ut det locum hepati ſuperiacenti ſib. lateraliter in dextera parte.Secundum magis tamen declinat eius ſuperior,q̃ inferior pars,quia maiorem locum occupat hepar,quã ſplen,cum in ſe contineat

hepar

A hepat materiã,& nutrimentũ totius corporis.Splẽ vero unã eius superfluitatẽ. s.fęcẽ,siue sanguinẽ melãcholicũ,q̃ trãsmittitur ad superiorẽ partem stomachi,ut ex sua stypticitate,& acetositate prouocet appetitũ:unde styptica,& acetosa prouocãt appetitum.Et hoc est unũ iuuamentũ splenis a superiori.Aliud aũt iuuamentũ inferius est,quia quãuis est sua cõplexione sit frigidus,& siccus tñ ex calore actuali,quẽ hẽt in se,calefacit stomachũ inferius.A cysti aũt fellis trãsmittitur cholera ex alia parte ad stomachum p̃p digestionẽ confortandã,& p̃p eius nutrimentum.Vnde stomachus debet habere triplex nutrimentum,unum a massa,quam continet in se,aliud a sanguine transmisso sibi ab hepate,tertium a cholera sibi transmissa a cysti fellis.Hepar autem in sua concauitate,quæ sima appellatur,amplectitur unam partẽ stomachi unde illa pars cæteris calidior est.

De Anatomia intestinorum.

Creauit Deus plura uasa fęcum,in lõgitudine sua inuoluta,& reuoluta, ut morã faciat in eis massa cõtenta,donec attrahatur ab hepate,per uenas meseraicas,id quod subtilius est,& melius ad nutritionem omnium membrorum.Si.n.omnium unum uas esset,& breue ipsarum fęcũ, statim separaretur fęx illa a corpore.Vnde duplex accideret incommodum,resumptio continua ciborum,& continua desessio. Per primum impediretur homo a suis negocijs alijs, & oporteret
B eum semper uacare super acquisitionem uictus:per secundum & turpe haberet nocumentum,& potius assimilaretur belluæ,quam creaturæ rationali.Item alia est ratio melior,quare sunt longa, & inuoluta.s.ut nutrimentum contentum in intestinis euadat,& elabatur a primo ordine uenarũ meseraicarum,& reuolutione sequẽte cedeat ad tertium ordinem. Quia multiplex est ordo uenarum meseraicarum quarum quædam sunt a stomacho,quædam ab intestinis: quæ quidem uenæ in multis locis subintrant ipsa intestina,quædam superius,quędam inferius:quarum uenarum orificia contiguantur cum fęcib.ipsis.Sunt autem sex intestina numero:quorum primum est duodenum siue portonarium,secundum ieiunum,tertium inuolutum siue ileon,quartum cæcum, siue orbum aut monoculum,quintum colon,sextum extale uel extensum siue longaon.Quorum intestinorum superiora tria sũt graciliora,& subtiliora propter hoc,ut facilius penetret ad ea uirtus delata ab hepate,quia massa in eis contenta,& subtilior, & liquidior est. Tria uero inferiora sunt crassa,quia massa in eis contenta crassior est & terrestrior,pungens & mordicans ipsa uasa,in q̃b. continetur.Primum autem intestinum quod dictum est,duodenum appellatur,quia continet xij
C digitos eius,cuius est in lõgitudine:& coniungitur ipsi stomacho inferius,sicut gula superius. Differunt,tum quia largum est orificium gulæ plus,quam illius intestini:& ipsa gula crassiorẽ,& fortiorem habet compositionem propter massam crassiorem,quam in se continet,quæ est liquidior q̃n descendit in hoc intestinum.Dominatur autem in hoc intestino neruus s̃m latitudinem, quo mediante expellit contenta a se. Et componitur ex duab.tunicis sicut quodlibet aliorum: tamen debilem habet expulsiuam:attractiuam uero non oportet ut fortẽ habeat,quia stomachus super positus expellit a se quod continet ipsum intestinum: & inferius intestinum trahit ab ipso intestino:& massa ex sui grauitate se ipsam deprimit. Est autem hoc intestinum rectum extẽsum dupli ci de causa,quarum una est ut det locum hepati a dextra parte,& spleni a sinistra:alia causa est,q̃a omnis penetratio per rectum & extensum facilior est,quã per nodosum,& tortuosum. Post hoc intestinum sequitur aliud,quod ieiunum appellatur:quia in animalib.mortuis uacuum inuenitur Cuius rei causa duplex assignatur:una multitudo uenarum meseraicarum sugentium ab ipso fortiter massam in eo coadunatam:alia causa est multitudo cholerę descendentis a cysti fellis ipsum pungentis,& mordicantis ipsum,& cogentis ad expulsionẽ. Sed quæritur,quare non accidat idẽ de inferiorib.intestinis.Ad hoc dico,q̃ cholera in stomacho dura est,& sine admistione cũ massa, & p̃p hoc magis uiolenta,q̃ in alijs intestinis,in quib. admiscetur cum fæcib.& uites suas amittit. Hoc intestinum sequitur aliud,qđ ileon appellatur,ab ile,q̃ñ consusum siue inuolutum appella-
D tur,quia multas habet inuolutiones p̃p multiplicem ordinem uenarum meseraicarum ad ipsum descendentium:cuius inuolutionis ratio superius assignata est.Post hoc sequitur aliud,qđ orbum siue monoculum appellatur,quod crassum,& gibbosum est absq; inuolutione, ut in eo tota fœx colligi possit:quia in isto intestino primo fit putrefactio massæ,quia colligitur ibi fordes,ut simul expelli possint,quia facilior est expulsio fæcis in summa,q̃ illius dispartitæ.Item aliud est in causa s.ne descendant in colon,& ibi ex crassitie,& multitudine faciant oppilationem. Item aliud est in causa,ut colligantur fordes siue fæces,ut excusetur homo a continua desessione: quod accideret, si statim q̃n acciperetur,descenderet fęx illa.Item hoc intestinum declinat magis in dextram partem,ut confortetur per calorem hepatis in illa parte existẽtis.Crassum & amplum hẽt cõpositionem,ne lędatur a crassitie fęcis contentę in ipso. Habet autem unum solum foramen, & hoc p̃p situm suum & positionem.Non dico,q̃ sicut stomachus,quia stomachus protenditur in longum, unde facta sunt ei duo orificia,unum inferius,& aliud superius:istud uero eleuatur in gibbositatẽ et latus uersus dextram:& ut dictum est,unum foramen hẽt a latere,cui iunguntur duo foramina duorum intestinorum,quorum uni continuatur inferius,& alteri superius. Et decipiuntur quid dicentes in stomacho crassari fęces p̃p nimiam suctionem uenarum meseraicarum ab ipso, cum

paucæ vel nullæ ad ipsum dirigantur: Post hoc intestinũ sequitur aliud, quod colon appellatur à E
colando, quia angustum est ad modum colatorij. Istud inuolutum est, ut fiat gradatio fæcis cōtē-
tę in orbo ad ipsum, ne simul tota fæx ad vnũ descendat: vñ in ipso diuersæ accidunt passiones ꝓ
pter eius angustationē, & fæcis crassitiem. Eius inuolutio incipit ab una parte, & flectitur in op-
positum, & tandem redit ad medium, ubi coniungitur cum ore ultimi intestini, quod longaon
vel extensum appellatur. Et in sua extremitate quatuor habet lacertos, quibus mediantib. anus
clauditur, vt teneat fæx & expellatur. Istud autem intestinum habet villos longitudinales, quib.
mediantibus fortem habet attractionem. Sed quæritur, quare non habeat villos latitudinales ꝓ
pter cōpressionem, quæ ei necessaria esset. Ad hoc dicendum, quòd, ab extrinseco habet iuuamē
tum fortis expulsionis, quia in mirach pellicula inuoluēte intestina sunt octo lacerti, quibus me
diantibus fit expulsio fortis ab isto intestino. Hoc autem vltimum intestinum, rectum, & exten-
sum est ratione superius assignata: sed proximum suprapositum. s. colō, est inuolutum, ne si esset
rectum, & extensum, fæx tota descenderet in ipsum, q̄ debet colligi in orbo paulatim, & successi
ue. Et in illa comparatione se habet orbus ad stomachum, colligendo eius superfluitates, in qua
comparatione se habet vesica ad hepar, colligendo eius superfluitates.

De Anatomia hepatis. F

ET creauit Deus hepar, ut esset vas generationis sanguinis, & origo uenarū: tñ in hoc dissen-
tiũt Aristoteles, & Galenus. Vult enim Aristoteles, ꝙ cor sit principium sanguinis, & ꝓbat,
ꝙ hepar non, his rationibus. Hepar enim componitur ex uenis: cōponentia vero sunt priora cō-
posito. ergo hepar non est principium uenarum. Item hepar carnosum est: & uenæ potius a ner
uo, q̄ à carne nascuntur, neruo. n. magis assimilantur. Item uirtus uitalis influit à corde ad cæte-
ra membra, uita autem in calido, & humido consistit, & ita in sanguine: quare sanguis a corde.
Gale. dicit, ꝙ ab hepate, hac ratione. Sanguis generatur ab hepate: ergo hepar est principiũ san-
guinis. Item alia rōne. Superfluitates rei, originem illius circunstant, sed urina est una superflui-
tas sanguinis, quæ continetur in uesica: item sanguis melācholicus est alia superfluitas, q̄ cōtinet
in splene, item sanguis cholericus est alia superfluitas, q̄ cōtinetur in cysti: omnes istæ superfluita
tes, & earũ uasa, collocantur circa hepar: ergo in hepate est principium sanguinis, cũ superfluita
tes circunstent ipsum. Ad hoc dicit auctor, ꝙ nihil prohibet sanguinem ortum habere ab hepate
licet hepar carnosum sit, uena aũt sit neruo similis, sicut in luto crescit corallus. Pōt ãt dici, ꝙ tam
cor, q̄ hepar est principium sanguinis: sed primum, & mediatũ principium est cor: ab eo. n. est ca
lor artifex: hepar uero est principium immediatum, & proximũ. Hepar concauũ est, ex una par G
te, gibbosum ex alia, positum sub diaphragmate, declinans magis uersus dextrã: Concauum, ꝓ-
pter meliorē receptionem, recipit. n. stomachũ ex parte intra concauitatē suã. unde hēt plura ad
ditamenta, quædam minora, quædam maiora, q̄ se hēnt ad concauitatē stomachi in compara-
tione digiti ad manũ: mēbra. n. bonę cōprehēsionis dñt esse sicut uolæ manuũ &c. Extrinsecus
autem gibbosum est hepar, ut forma eius exterior sit similis formæ corporis interioris. corpus
enim interius rotundum est. Et hepar coniungitur spinæ dorsi: unde secundum formã rotundam
ei assimilatur. Ponitur ãt in dextra parte ex directo, ut suscipiat supra se insufflationem cordis ip
sum uiuificantis. Ab inferiori autem concauitate hepatis exit q̄dã uena, q̄ post suũ exitũ in una
parte diuiditur in plures ramos, s. in quasdã uenas subtiles, q̄ meseraicæ dicuntur: quarum quędã
subintrãt intestina, & sugunt ab eis: quædã uero intrant stomachũ, & ibi terminantur sugentes
ab ipso ꝙ melius est, & subtilius. Prædicta ãt uena ramificat, & diffunditur ꝑ totã ipsius subam.
Ex parte quidē eius gibbosa rami hepatis, quæ conueniunt, & constituunt quandã uenã maxi-
mã à gibbo hepatis, q̄ caua uena appellatur: & dirigitur ad ipsum cor, ubi ramificatur interius
in concauitate, quæ lactea appellatur, quia quasi lacteus est humor ille, quē sugit ab intestinis, &
a stomacho.

De Anatomia uesica, fellis, & splenis. H

CReauit Deus singula vasa singulis superfluitatibus sanguinis, quia plura conferunt iuuamē-
ta naturæ. In secunda enim digestione tres superfluitates exeũt a sanguine, s. spumosa super
fluitas superius calida, & sicca, quę cholera appellatur: & fæx inferius residet, q̄ melancholia dr
& aquosa superfluitas, quæ admista sanguini phlegma appellatur, intrans autē uesicam vrina di-
citur. Fecit enim natura duas cystes, i. vesicas, maiorem. s. & minorem, sed maiorem. s. uesicã uri-
nę: minorem autem, q̄ cystis fellis appellatur scilicet folliculus continens cholerã. Et supponit
ille folliculus, s. cystis fellis in concauitate hepatis, s. in loco generōnis sanguinis, habēs continua
tionem cum hepate, & habet tres meatus. Vnus dirigitur ad fundum stomachi, quo trãsmittitur
cholera in ipsum stomachum. propter digestionē confortandã. Alium habet meatum, qui ad in
testina dirigitur per plures ramos, ut ad ieiunum, per quos transmittitur cholera ad mundifica-
tionem ipsorum intestinorum: vnde ex oppilatione cysteos fellis plures accidũt passiones in in
testinis: cholera enim, quę transmittitur, mordicando, & pungendo mouet intestina ad expulsio
nem. Habet autem meatum ad ipsum hepar, quo mediante sugit ab hepate, quod calidum est ad
sui nutrimentum, quia calidę, & siccę complexionis est. Collum habet iste folliculus, in quo do-

minatur

A minantur fila lõgitudinalia propter attractionẽ fortem. Componitur autem filis latitudinalibus
propter expulsionem:& filis transuersis, propter retentionem. Proprium autem superfluitatis
melancholicæ est splen. Ponitur autem splen inter duo membra calida, cor s. & hepar, ut sua po
tentiali frigiditate inducat temperantiam in extremis, est enim melancholicę complexionis. Et
habet duos meatus: vnum, qui dirigitur ad os stomachi, quo mediante transmittitur melancho-
lia ad illam partem, ad prouocandum appetitũ: vnde ex oppilatione splenis accidit fastidium: si-
cut ex nimia apertione eius, & transmissione melancholiæ superflua, accidit bulimus, siue cani-
nus appetitus: Aliũ autẽ meatũ habet, qui dirigitur ad hepar, quo mediante sugit ab ipso, quod
melãcholicum est ad sui nutrimentum. Habet autem figurã linguæ aliquantulum oblõgã, & ad
modum cinguli cingit ipsum stomachum: ex altera parte coniungitur hepati, ut sugat ab eo, ꝙ
melancholicum est. Et propter hoc in passione splenis patitur stomachus, qm̃ nõ transmittit ad
ipsum melancholiã in debita quantitate, patitur etiã hepar qñ non attrahit ab eo melancholiã in
debita quantitate, qm̃ ex retẽtione eius in hepate infrigidatur hepar, & accidit error secũdæ dige
B stionis. Cõponitur ãt splen ex crassa carne, & dura, & melãcholica, rara tñ & porosa, vt possit su-
scipere intra se melancholiã ad sui nutrimentum, cum melancholica superfluitas generetur ex
sanguine, ut deportet sanguinẽ per mẽbra: neque.n. est necessariũ totã superfluitatẽ illã dispergi
ꝑ mẽbra: necesse aũt fuit illã separari à sanguine, & vno loco deponi: donec eijceretur à corpore.

De anatomia renum.

CReauit Deus duo colatoria, q.b. separetur aquositas a sanguine, ne sanguis corrũpatur ꝑ ip
sam: quę quidẽ renes appellantur. Et sunt duo potius, q̃ unũ: q.a si esset vnũ solũ, oporteret
esse amplũ, ꝑꝑ superfluitatem aquosam quã reciperet, & sua amplitudine impediret alia mẽbra
vicina sibi: ꝓpterea sunt duo parui, ut suppleatur officiũ vnius magni, quia nõ habet locum alijs
mẽbris sufficiẽtẽ. Itẽ alia est ratio, quare sunt gemini, vt si impediatur vnus aquosam superfluita
tẽ recipiendo, accipiat eã alter pro maiori quantitate. Habet autem sitũ unus in dextra parte, al-
ter in sinistra, vt directe sibi opponãtur: quia ille, qui est a dextra parte superius collocatur, & cõ
iũgitur hepati: ille qui est a sinistra, ĩferius locatur, ut amplificet locũ spleni. Sũt ãt renes ex solida
suba, propter multiplex iuuamentũ. Vnum est, ut concurrant multa in paruo spatio, & recipiãt
multã superfluitatẽ ĩ paruo spatio. Aliud est, ut sua soliditate resistãt humoribus, ut humori cho
lerico pungenti, & scindenti, q. trãsit ad ipsos a stomacho. Tertiũ iuuamentũ est, ut ex sua duritie
& soliditate cõprimat sanguinẽ cũ superfluitate, ad modũ duorũ nodorum comprimentium ali
quot meatus, rectificando sanguinem ad sui nutrimẽtũ, reprimẽdo aquositatẽ. Triplex enim est
separatio sanguinis ab aquositate: prima in gibbo hepatis. secunda in caua uena, a qua transmit-
titur aquositas cum primo sanguine, quasi lotura carnium ad ipsos renes, quibus fit secũda sepa-
ratio: in renibus uero tertia. Vnde si meat' renũ nimis aperiãtur, ut sanguis fluat in uesicam, san-
guis tunc exit in urina. Habẽt autẽ renes duplex os: unũ superius, per quod trahunt ab hepate ꝑ
quosdam canales, aliud per quod emittitur inferius ad vesicam. Dirigitur autem quædã arteria a
corde ad hepar per medium hepatis ad renes, deferens eis spiritũ uitalem siue vitam. Itẽ quędam
uenæ diriguntur ab hepate ad ipsos renes exterius, deferentes sanguinis nutrimentum ad exte-
riores partes renũ. Interius.n. non habent renes uenas, sed nutriuntur a sanguine, quẽ attrahunt
per canales cum aquosa superfluitate. Coniunguntur autem renes cum quibusdam spõdylis dor
si: unde transmittunt eis uestem, quæ uestit eos exterius, & dant eis sensibilitatem. Habẽt autem
figuram intus concauam aliquantulum, exterius gibbosam, & nodosam. Et circa orificia, q̃dam
habent additamenta, quæ circundantur pinguedine, cuius ratio per similia alibi assignatur.

De anatomia uesica.

D SIcut creauit Deus propriũ uas superfluitatis primæ digestionis, ita creauit propriũ uas suꝑflui-
tatis secũdæ digestionis, ut uesicã uas vrinę. Hẽnt ergo renes duo emunctoria, quasi duos cana
les, per quos trãsuehitur urina post separationẽ eius a sanguine in uesicã. Subintrãt ergo illi duo
canales exteriores tunicã uesicæ circa mediũ tumorẽ eius: & fluit urina inter duas tunicas ex utra
que parte uesicæ ad os illius: ubi tandẽ intrãt per interiorẽ tunicã uesicæ penetrãdo ipsam: Et dũ
intrat uesicã urina trãsmissa à renib. clauditur exterius os uesicæ, ne aliquid exeat: & è conuerso
dũ exit urina à uesica, claudũtur duo p̃dicti meatus, ne aliquid subintret uesicã interim: & hoc ꝑ
dilatationẽ interioris tunicæ, & cõprehensionẽ eius cũ exteriori. Cõtexta est aũt exterior tuni-
ca ex filis lõgitudinalib. & uiget in ea magis attractiua: Interior ãt tunica cõtexitur ex filis latitu
dinalib. & hoc ꝑꝑ cõprehensionẽ: & ex transuersis, ꝑꝑ retẽtionẽ. Os ãt uesicæ cõstat ex quibus-
dã lacertis, q.b. mediantibus cõstringit, & aperitur in horis necessarijs. Duplicatur ãt eius interior
tunica ad exteriorem, & in fundo uesicæ, quia necessariũ fuit ut esset densa & fortis, ne acutis hu-
moribus & sanguine melancholico scinderetur: quod accideret sibi, si subtilis esset cõpositionis.

De anatomia matricis.

CReauit Deus matricũ rad.cẽ, ut esset instrumẽtum, & locus generarionis in muliere. Cuius
collũ est in cõparatione uirilis uirgæ: & eius siphac, s. interior cõcauitas, est in cõparatione

oſchei,i.burſæ teſticulorum,& hac comparatione ſe habent inſtrumẽtum generationis in mulie- E
re ad inſtrumentum gñationis in maſculo,in qua ſigillum imprimens ſe hẽt ad ſigilli impreſſionẽ
in cera.Inſtrumentum fœminæ habet figuram inuerſam & protenſam.i.fundatam intus:inſtrumẽ
tum hoīs hẽt inuerſam,& protenſam extra.Collum aũt matricis lacertoſum eſt,multas hñs pel-
liculas,& inuolutiones ad modum burſæ,ſicut,& collum veſicæ vt poſſit dilatari,& cõſtringi: qñ
opus fuerit.Qm̃ ante horam partus ipſius fœminæ os matricis conſtringitur ſm oẽs ſuas plicas, ad
modum roſæ,cuius folia cõplicantur anteq̃ expandatur ipſa:vnde ita ſtrictus eſt meatus colli ma
tricis,quod ſolummodo viam habet vrina per ipſum. In prima aũt defloratione dilatatur collum
matricis,& rumpũtur quædam venæ ſubtiles,quę ſunt in dextra parte ipſius colli,& exit ſanguis.
Duplex vero eſt os matricis,vnum exterius,& apparet viſui, ad quod terminatur collũ matricis :
aliud vero interius,in quo inchoatur collum.Iſtud vero os in hora cõceptionis ita clauditur,ꝙ nõ
poſſet ẽt acus intrare:ita.n.diſpoſuit natura,ne poſt conceptionem aliquid de ſpermate exeat,vel
de alijs ſuperfluitatib.ſubintret,& lædat fœtum.in hora autem partus ita dilatatur collum matricis,
ꝙ eius amplitudo fere concauitati interiori ipſius matricis adæquatur, ad modum roſæ, quæ tota
expanditur ſecundum omnes ſuas partes . interius autem circa medium tumorem ipſius matricis
ſunt duo additamenta inuerſa,ſiue protenſa,ſicut duo cornua,vel duo capita mammillarum, qb. F
adhærent duo fœtus,vnus a dextra parte.ſ.maſculus,alius a ſiniſtra.ſ.fœmina. Sicut.n.natura exte
rius præparauit duo inſtrumenta nutritionis.ſ.duas mammillas,ita interius duo ſuſpenſoria: & ſi-
cut plures ſunt mammillæ extra, & intra, & plura ſunt iuuamenta matricis interius, q̃ ẽt viſui ap
parent.Vnde quidam perſimile dicebant decepti,in muliere eſſe quinq; cellulas,quidam ſeptem,
quia tot fœtus poſſunt ſimul eſſe in matrice, Ad hoc dicendum, ꝙ ſicut in arbore plura pira appa-
rent uel adhærent in ſtipite prouenienti ex arbore, a quo accipiunt nutrimentum , ita in matrice
poſſunt plures fœtus adhærere uni additamento,a quo oẽs accipiunt.Patiuntur aũt iſta duo addi-
tamenta duas diſtinctiones corporis mammillæ;unam ꝑꝑ colligantiam unius cum dextra mam
In Aph.ſec.5. Aph.39. Ext. ord.41.a. milla:reliquam,ob alterius cum ſiniſtra.Dicit Hipp. ꝙ ſi glacieſcat dextra mammilla,maſculi a-
bortum faciet.Ponitur inter longaonem,& ueſicam,& illi eſt illud inteſtinum,quaſi culcitra ſu ꝑ
q̃ quieſcit.In quibuſdam collum matricis eſt gracilius,& longius,& tortuoſius:& in quibuſdã bre
uius,& rectius,& craſſius.ſicut in quibuſdam uiris uirga gracilis,lõga,& tortuoſa: in quibuſdã,ali
ter diſpoſita.Componitur aũt matrix ex duab.tunicis,quarũ exterior magis carnoſa eſt:interior
uero magis neruoſa aliquantulum,ut ſenſum poſſit habere,non tñ magnum, quia ſi nimium ſen
ſum haberet,matrix nimis læderetur in partu.Exterior aũt ſpiſſior eſt ꝑꝑ hoc,ut ſeruaret natura G
lem calorem:interior aũt ligamentalis eſt.i.ex ligamentis,& componitur ex oi gñe neruorum.ſ.
longitudinalibus, latitudinalibus,& tranſuerſalibus. Alligatur autem matrix ſpinæ dorſi fortiter
poſterius,& duabus coxis.Similiter eius ligamenta deſcendũt ad genua:a genibus vſq; ad pedes.
Superius autem alligatur diaphragmati,cuius ligamenta aſcendũt vſq; ad mammillas,& oculos.
Sub iſtis autem additamentis extra ex utraq; parte inferius prope os matricis ponũtur duo iani-
tores,quaſi duo oua,ſ.teſticuli,qui ſcilicet aliquantulũ ſunt latiores,quam teſticuli maris, qui ali-
quantulum ſunt oblongi.Illi latiores propter humiditatem deſcendentem:iſti oblongi, ꝑꝑ cali-
ditatem.Creauit autẽ natura iſta gemina,vt eis eſſet locus digeſtionis ipſius ſpermatis, ad hoc vt
ex ipſo eſſet materia corporis humani.Sunt autem uaſa ſeminaria antecedentia,& conſequẽtia,
quibus defertur ſperma vel materia ſpermatis.Vaſa aũt antecedentia ſunt quædã venæ, quæ pro
deunt a cerebro uſq; ad teſticulos,& deferunt ſanguinẽ dealbatũ,qui erat ad nutrimentum cere-
bri ad ipſos teſticulos , qui mediante ſua uirtute attractiua talẽ ſanguinẽ attrahunt ad nutrimen-
tum : reſiduum autem illius nutrimenti a teſticulis tranſmittitur per ſeminaria vaſa conſequentia
in ipſa virga virili,& per illã in matricẽ,ad generationẽ fœtus. Cuius quidẽ ſpermatis in homine
ſtrictus eſt meatus,& tortuoſus,& longus,ut ſubtilietur,& habilitetur per lõgum tempus:in mu- H
liere non eſt ita neceſſarium ut ſubtilietur,quia eius ſperma debet craſſius eſſe,& humidius,quam
ſperma viri maxime ab iſto agente patiens.Propter hoc breuior eſt tranſitus à teſticulis mulieris
ĩ matricẽ:ſtatim.n.ſubintrat matricẽ ſub inferiori ore à latere matricis ex vtraq; parte illius,& nõ
ꝑ illud os:vñ nõ cõiungitur cũ ſpermate maris anteq̃ utriuſq; ſperma perueniat in matricẽ . Sub
interiore aũt ore matricis,illius iacet os aliud,ſ.veſicæ qđ ſubintrat collũ matricis,& ita exit vrina
ſm eãdẽ viã,per quã intrat ſperma.Cõueniũt aũt ſpermata maris,& mulieris in matrice ita, ꝙ ſp
ma maris agit in ſperma mulieris: ſperma aũt maris naturaliter intendit imprimere formã eius a
quo deciditur,& ſperma mulieris intendit ſuſcipere.Illud aũt facit ſperma viri in ſpermate mulie-
ris,vt dicunt alij in ſanguine menſtruo,quod facit fermentũ in paſta,ſ.ebullitionẽ .Et Gal.vult,ꝙ
vtrunq; agat in reliquum,& patiatur a reliquo.In principio.n.admiſcentur ſpermata,& fit ſpuma
in eis mediante ventoſitate eleuante ampullas.In ipſis.n.ſunt tres ſpũs,ſ.naturalis,ſpiritualis,& vi
talis,q mouent materiã quolibet genere motus:quorũ quilibet intendit ad generationẽ proprię
cauſę materialis,ſ.ſpiritus vitalis ad generationẽ cordis,ſpiritus naturalis ad generationẽ hepatis,
& animalis ad generationem cerebri . Subintrante ergo in profundum ſpermatis ventoſitate,

actione

A actione triũ spirituũ in medio nascitur uesicula quædã: superius aũt prope alia uesicula: a latere iuxta inferiorẽ alia. ex prima uesicula formatur ipsum cor: ex secunda superius posita cerebrũ: ex tertia hepar. Tamen maxima est dissensio inter auctores de ordine formationis. Hipp.n.in libro de natura fœtus uoluit, q cerebrũ esset primum in creatione, ut patet ex lectis, quia in ouo primo apparet caput pulli. Isaac uidetur cõsentire, quia comparat hominẽ arbori inuersæ, & cerebrum radici arboris. Alij uolunt, q hepar primũ sit in creatione, quia illud mẽbrum cuius operatio primo est necessaria, primo debet creari: sin minus inordinate procederetur. et ista rõne dicit Arist. q cor primo creatur, quia eius operatio primo est necessaria, & ideo primo dẽt creari: nõ.n.posset nutriri nisi primo, uel prius fieret uita: unde cũ operatio uitalis primo fit in corde, primo creatur cor. In istis tribus membris, artifice natura petente exteriores partes, exterius terminatur uehiculum, quo mediãte alligatur fœtus uni partiũ capitis mãmillaris, per cuius uehiculi inferiorem meatũ transmittitur de puro sanguine menstruo matris, uel alio, per quẽ mẽbra, quæ prius erant alba, rubificantur. Illud autẽ uehiculũ alligat fortẽ matrici: & cũ illud uehiculũ posterius fit in cõceptione, alijs tñ prius est in perfectione. Per sex autem primos dies in illa materia apparet spuma, & aliæ tres ampullæ principaliũ membrorũ. Postea per tres sequentes dies inchoantur interius lineationes, & pũctationes aliorũ membrorũ. Per primos autẽ sex dies nihil attrahitur à ma

B trice, quia parũ aut nihil deperditur de illa materia: & si deperditur, nõ est utilis restauratio, unde nihil attrahitur. Per sex aũt dies sequentes penetrante uentositate, & spiritibus ad exteriora, perficiuntur ramificationes uenarũ, & arteriarũ. Per xij. dies seqũtes, subintrat sanguis p uniuersa mẽbra carnea: unde in abortu apparẽt tũc tẽporis frusta carnea: & per ipsos diuidiẽ et spinalis medulla à cerebro p spinã dorsi. Itẽ per ix. dies seqũtes distinguũtur mẽbra à se inuicẽ, latera à collo, & collũ à capite, coxæ à naribus, & ita de singulis alijs. Et ita in vniuerso erũt xxxv. dies: tñ in quibusdã ista tẽpora formationis anticipantur, & in quibusdã postponũtur partitiones totalis tẽporis formationis, tũ per unũ diem, tũ per plures. Tripliciter ergo uariatur totũ tps formationis: quoddã.n.terminatur in xxx. diebus, quoddã in xxxv. quoddã in xl. ita q quinq; dies semper interueniunt, & intercidunt. Causa aũt huius diuersitatis est calor intẽsior in quibusdã, remissior in alijs: & materia magis, & minus obediẽs. Feminæ corpus tardius formatur, q̃ corpus maris. Tps aũt motus.i.illud, in quo apparet, uel sentiẽ motus volũtarius ex anima sensibili, duplũ est ad tps for-

C mationis. Tẽpus aũt partus triplũ ad tẽpus motus. Et p p istas diuersitates tẽporũ formationis, & uariantur tẽpora partus. Et ideo quidã nascuntur in vij. mense, quidam in viij. & quidam in ix. Totum autẽ quod dictum est de tẽporibus formationis, experimento compertũ est per diuersa tempora abortuũ, in quibus apparent uisui antiquorũ medicorũ successiuæ diuersitates formationũ.

De anatomia panniculorum fœtus.

IN quibusdã autem materijs calor est maior. Statim aũt declinãte calore, & penetrãte in profundũ extremitatibus relictis, induitur pellicula ad modũ corticis exterius, sicut patet in ouis, quæ uestiuntur extra tenuissima tela prius, & postea testa duriore. Similiter in arboribus, quæ vestiũtur triplici cortice: & in fructibus quarundã arborũ, quæ duabus, uel tribus tunicis teguntur. Similiter fœtus in vtero matris inuoluitur tribus pelliculis: quarum prima versus fœtũ tenuissima est, & dicitur camisia pueri, uel profundatio sudoris: ista.n.pellicula abstergit puerũ à sudore, quæ est quasi aerea superfluitas. Inter hanc pelliculã, & sequentem recipitur secunda superfluitas, s. vrina: statim.n.qñ excolatur per renes, non intrat statim uesicam, sed per quendam meatũ dirigitur ad vmbilicũ, vbi exit, & subintrat istas duas pelliculas, & non expellitur inde ante partum, immò exit cum puero. Cuius retentionis hæc est causa, s. vt ex humiditate mollificet, & perfundat matricẽ, vt sufficienter amplificetur ad exitũ pueri, quia facilius excolatur per humidũ, quã per siccum. Interior aũt tunica subtilior est cæteris, & cõponitur ex arterijs, & venis, in quibus defertur san-

D guis ad nutrimentũ fœtus, uenalis sanguis hepati, arterialis cordi: & hæc est tunica similis retinæ. Prima autẽ superfluitas nõ est in fœtu, quia nihil dum est in matrice, intrat per os, & ita nihil in stomachũ & intestina, quod postea exeat per secessum. Venit aũt ei nutrimentũ per vmbilicũ de sanguine materno, qui trãsmittitur ad hepar, & ibi quãdã suscipit digestionẽ. Inuoluitur ergo tribus pãniculis fœtus, sed nõ p p dictas causas solũ, sed vt fœtus firmiter adhæreat matrici: non.n.sufficeret illud vnũ solũ vinculũ per umbilicũ, nisi in pluribus locis per pelliculas illas alligaretur matrici: habet.n.fœtus positionẽ, & situm mẽbrorum naturalem fm diuersas sui plicaturas naturales. Ambas aũt manus hẽt positas supra duo genua, brachijs extẽsis ex utroq; latere, & faciẽ positam inter manus, & nasum inter genua: & habet genua flexa, & pedes iunctos: processu aũt temporis crescit, & augetur uehemẽtius, & fortius mouetur. Et tẽdit ad exitũ triplici de causa: una causa est propter angustiã loci in utero materno: alia cã est p p defectũ nutrimenti: non.n.sufficit ei, quod trãsmittitur à matrice: tertia causa est angustia inspirãdi, & expirãdi, & paucitas aeris, qui quidem nimis calidus attrahiẽ. In matrice ergo tẽpore partus puer cõuertit se ad exitum, s. caput inferius, & extremitates superius. Hic naturalis ordo est in exeũdo, ut præcedat caput, & sequantur cætera membra: caput.n.ex sua crassitie, & grauitate facit locũ cæteris membris gracilioribus. Quando

uero

vero præcedunt pedes,timendum est ne brach ia frangantur:quando præcedit vnus pes,timendū est de alio:idem dico de cæteris membris.Rumpuntur.n.cotylidones, & exit sanguis cum aquosi tate,qui tetentus inter pelliculas mollificat,& perfundit matricem.Matrix autem post tantam di latationem cito redit ad propriam,vel pristinā constructionem,& hoc nimia operatione naturæ. E

De Anatomia genitalis virga.

HAbet autem virga virilis compositionem ligamētalem.Componitur.n.ex crassis venis,ner uis,& arterijs,vt recipiat multum intra se de spiritu,& ventositate,quæ faciunt ipsam inflari & erigi,qñ opus fuerit,& per ipsam deportari materiam sementalem. Longitudinem naturalem hēt inter sex,& nouem digitos vt possit attingere ad locum sibi destinatum in proiectione sperma tis.Item hēt duos meatus,vnū in quo defertur sperma a testiculis, aliud in quo defertur vrina a ve sica,qui tñ duo meatus conueniunt tandem in vnum meatum. In ipsa.n.virga sic accidit, sicut in collo matricis:quia per alium meatum exit vrina,& per alium meatum intrat sperma viri, tñ ipsi duo conueniunt in ipso collo & fit meatus vnus.Veniunt autem nerui ad eius compositionem ab inferiori parte spinalis medullæ: veniunt etiam quædam ligamenta a pubis ossibus. Virga habet duo paria musculorum, vnum par longitudin alium,& protensorum,quibus erigitur, & extendi tur:& aliud par habet musculorum transuersorum,quibus mediātibus erigitur. Quare si vnus mu sculorum spasmetur,tunc declinat versus vnum latus:si alter,versus alterum declinat:si neuter,di rigitur.Istis etiam mediantibus post iniectionem spermatis retrahitur ad priorem mensuram. F

De Anatomia cordis.

CReauit Deus cor ex carne crassa forti,& dura,vt esset longinquum à læsionibus, neque ni mis velox,neq; nimis tardū esset ad motū, neq; nimis paruū propter multū aerē,& sangui nem quem recipit.Figura autem eius est pineata,quia latum aliquantulum in rotundū est in par te vna:& hoc vt locum haberent amplum venæ,& arteriæ exeuntes,& subintrantes in illa parte. Et tñ alia sua extremitate punctale hēt acumē,vt in vna sua parte cōtingeret ossa costarū, quibus uicinatur,ne læderetur ab ipsis.Et pineatam hēt figurā,& rotundā,quia nulla figura melius, quā ista, cōiungit punctū cū superficie, cum à puncto per crescētes circulos gradatim perueniatur ad vltimā superficiem.Inuoluitur autē cor in quodam forti pāniculo ad suī defensionē, quæ capsula cordis appellatur:inter quē & ipsum cor,tñ uacat spatiū,quod sufficit ad plurimā cordis dilatatio nē,ne ex constrictione inducat suffocationē in ipso.Colligatur autē cordi in tribus locis,s.in pun ctali extremitate, vbi magis est cartilaginosa,propter defensionem illius partis a duritie ossium vi cinorum:& in duabus auriculis similiter.Quæ quidem auriculæ apparent extra,quasi duo addita menta carniū, per quarū inferiorē subintrat vena deportans sanguinē ab hepate ad nutrimētum cordis, & ad generationē spūum, & sanguinis vitalis:superiorē aūt auriculam subintrat cāna pul monis deportās aerē ad temperationem caloris innati:& ita leuioris,s.aeris,meatus est superior. Cor autem habet tres distinctiones,siue folliculos, ad modū quarundā bursarū:in quarū parte su prema recipitur aer: in infima recipitur sanguis : in media, quæ fouea appellatur,fit aeris, & san guinis cōmistio,& spirituum generatio.Vnde ille locus in corde dicitur minera spirituum. Cōpo nitur autē cor ex oībus generibus filorū, s.longitudinalibus, quibus attrahit: latitudinalibus, qui bus expellit:& trāsuersis utrorumq;,quibus retinet. Vergit aūt cor uersus sinistrū aliquantulū, vt det locū hepati posito in dextra parte, ne duo tam calida membra in una parte corporis ponātur corpus calefacientia.Sunt autē duo subintrantia cor,uena concaua deferens sanguinem ad nutri mentum cordis,& generationē spirituum:& cāna pulmonis deferens aerē,ut ex ipso, & aere ge neretur spiritus.Duo egrediuntur,sicut est uena arterialis,uel arteria uenalis,quæ sic appellatur, quia media est inter uenā,& arteriā, quæ deferunt sanguinem calidū,& subtilem ad nutrimētum pulmonis.Et propter hoc dicunt quidam, ꝙ pulmo calidam,& siccam habet complexionē, quia nutritur calido,& sicco sanguine,s.cholerico:tñ ex accidenti frigidus est,& humidus,unde dicitur proprium uas phlegmatis.humor.n.distillat à cerebro ad pulmonem, quasi pluuia, unde ex acci denti abundat in eo phlegmatica humiditas. Ista autem uena unā tantum habet tunicā, cum oēs aliæ ad minus duas habeant:& hanc mollē habet:& hoc multiplici ratione. Vna ratio est,quia in trat substantiā pulmonis,quæ tenera est,& mollis:& si uena esset crassa,& dura,de facili posset sic cari,& suscipere rimam & fissuram,& pulmo per ipsam. Alia ratio est,quia mollis est,ut sequatur motum pulmonis: qđ nō faceret si esset dura: & est ad modum iunci in aqua,& qui ex sua molli tie,& flexibilitate sequitur motum aquæ. Alia ratio est, quia uena non procedit per longam uiā, immo tantum per substantiā pulmonis:unde iacet super pulmonem sicut super culcitram: unde, si sanguis uenā impleat,cum non habeat durum,& resistens,non læditur ex percussione. Alia ue na egrediēs à corde est illa,quæ dicitur aorta,quæ defert sanguinem uitalem per totum corpus:& habet duas tunicas,interiorē durā,& exteriorē mollē. Durā propter subtiliorē sanguinem, & pe netrantē,ne illa extra resudaret:defert.n.sanguinē pulsatilē ista: Exteriorē habet mollem, quia si haberet eam durā, cū iste sanguis pulsatilis impleret illā interiorem, & ipsa exterior ex eius duri tia repercuteretur,et lęderetur tūc:& propter hoc exterior,mollis est,ut receptio ictus siue pulsus G H

fit

A ſit tanquam in molli. Ramificatur aũt iſta per totum corpus:& eius rami inter ius ſuperiacent ue-
nis quietis,ut tanquam uolubile oĩno,ſuſtentetur ab illis: exterius uero iuxta ſuperficiẽ corporis
ſuperponuntur eis,unde habeant ea quaſi ſcuta,& tegmenta. Et diſcernitur iſte ſanguis pulſatilis,
q̃ uitalis eſt,ab ipſo qui nutrimentalis eſt,qm̃ hic ſaltãdo exit interpolate,alius cõtinue,& quiete.

De Anatomia pulmonis.

VIuit cor cum ſuis dilatationib.& conſtrictionib.& quietib.intermedijs:cuius calor excellẽs
ſignum eſt audaciæ:ſuperexcellens uero ſignum eſt maniæ. Non.n.magnitudo cordis cau
ſa eſt audaciæ,neq; paruitas eſt cauſa timiditatis, qm̃ lepus & ceruus magnũ cor hẽnt ſm̃ menſu
ralem ſibi proportionem,cum timidi ſint:quædam ſimiliter aĩalia paruum hẽnt cor,ſed calidũ &
pp hoc audacia ſunt,ſicut ſerpẽs,thirus,muſtela &c. Et qm̃ cordi neceſſaria fuit continua aeris at
tractio,ut in aĩalib.ambulabilib.neq; potuit attrahi ab extrinſeco,tũ pp loquelam & uociferatio
nem ſiue cantum,tum pp corruptionem aeris exterius: neceſſariũ fuit,ut eſſet aliqđ uas recepta
culum aeris attracti interius,ut aer reſeruaretur ad tp̃s,& rectificaretur a ſuis nociuis qualitatib.q̃
quidem uas pulmo uocatur. Eſt igitur pulmo caro tenera,& rara,ut recipiat aerẽ in magna quan
titate. Vnde aĩalia,q̃ magnum hẽnt pulmonem,& ualde rarum,multum morantur ſub aqua:quę
B paruum,parum morãtur:hæc.n.frequenter inſpirant,& expirant,alia uero rarius. Habet aũt pul
mo magnam quandã cannã,quæ ſuperius terminatur ad epiglottidẽ,per quã attrahitur aer:quæ
quidẽ canna ramificatur,& diſpergitur per multã ſubſtantiam pulmonis. Et iterum ex oppoſita
eius parte eſt canna,quæ ſubintrat cor deſcendendo. Non aũt mouetur pulmo per ſe,& ſuo pro-
prio motu,ſed potius motu dilatationis in inſpiratione,& cõſtrictionis in reſpiratione:qui quidẽ
motus a corde* ſunt,qm̃ in ſui cõpoſitione pulmo non hẽt neruum , a quo eſt motus cõis mẽbro *Al. thorace.
aĩalis. Exterius aũt inuoluitur quadã pellicula,quę fit ex neruo dilatato circa ipſum: & ex iſta pel
licula totum ſenſum habet in ſe. Et eſt pulmo in illa comparatione ad alia ambulãtia, in qua ſunt
branchiæ piſcium ad ipſos piſces. Habet autẽ pulmo quinq; diſtinctiones,pelliculas.ſ.tres ex una
ſua parte,& duas ex altera:duas maiores,& tres minores : ut ſi forte lædatur in una uel duab. ſuis
partib.ſaluetur in alijs:qm̃ ſi eſſet continuatio in ſua parte,læſio unius partis per continuationem
totale membrum læderet. Habet aũt pulmo diſtinctiones duas maximas, & quinq; ſubdiſtinctio
nes paruas,quas pelliculas nuncupamus,ut ſi forte una earũ lædatur,& impediatur a ſuo effectu,
& actione,altera ſuppleat,neq; ceſſet ab officio ſuo. Tres aũt illarum pellicularum magis uergũt
uerſus dextram: quarum una non mouetur ſicut cæteræ,ſed tm̃ ad hoc eſt,ut per eã trãſeat uena
C concaua,quæ ab hepate dirigitur ad ipſum cor:& illa uena eſt quaſi lectus in quo iacet. Duæ uero
pelliculæ magis uergũt uerſus ſiniſtrũ:cuius dictionis hæc eſt rõ,quia tres pelliculæ a dextris ſunt,
ut una illarum ſit uicinior uenæ concauæ,q̃ ueſtit:alia rõ eſt,ut exeuntes ex æquo duo panniculi
ex parte cordis,cum ipſo corde teneant ſiniſtram partem pectoris. Et tres pelliculę ex parte hepa
tis tenebunt dextram partem pectoris ex æquo,ne aliqua pars pectoris relinquatur uacua magis
q̃ alia. Tibia aũt pulmonis,inſtar ſtipitis habentis multas radices ramificatur ſecundum ſubſtan-
tiam pulmonis:qui quidem rami per totum pulmonem diffunduntur ita,q̃ eorum capita ſiue ori
ficia extrinſece ſunt aperta,neq; aliquo tp̃e clauduntur,ſed ſugunt continue, & attrahunt ſuper-
fluitates pectoralium,deſcendentes a capite ad loca inferiora pectoris . Neq; ſolũ per illos ramos
cannæ pulmonis attrahuntur ſuperfluitates cordis,ſed & ſuperfluitates a capite deſcendentes. Eſt
autem pellicula quædam diuidẽs duos thoraces à ſe inuicem, tranſiens per maiorem diuiſionem
pulmonis, quaſi diſtinguens eum in duas medietates, alligatas cũ ſpinis dorſi poſterius, anterius
uero pectori. Cuius cauſa finalis prohibet,ne tranſeat aliquod læſiuum ab uno thorace ad aliũ, ſi
lædatur,uel patiatur prius,q̃ alius. Canna aũt pulmonis ſuperius cõponitur ex annulis quibuſdã
perfectis,inferius aũt ex annulis imperfectis:quãto.n.magis aſcẽdit cãna,tanto perfectiores ſunt
D circuli,ita q̃ in aſcenſu decreſcunt,donec perueniãt ad perfectionem. Gibboſitas aũt ipſorũ annu
lorum uergit exterius,& efficit gutturis tumorem:uerſus aũt interiorem partem ubi deficiũt cir-
culi,eſt quædam pellicula fortis,& ſpiſſa,quæ ſupplet officiũ circulorũ. Qñ aũt cibus recipitur in
gulam,illa pellicula cedit ipſi,& reflectitur interius hora deglutitionis,ne impediat illam,ſicut im
pediret,ſi eſſet cartilago interius,ſicut exterius. Superioris aũt partis illius cannæ,& exterioris il-
lius,duplex eſt iuuamentum:unum,ut inſpiratio,& expiratio fiat per ipſum: aliud,ut ſit primum
inſtrumentum formationis uocis,& ita fiat inſtrumentum uirtutis uolũtariæ mobilis. Et eſt ſimi-
le de pellicula cooperiente cerebrum,cuius duplex eſt iuuamẽtum: unum,ut coniungat uenas,&
neruos & arterias exeuntes a cerebro:aliud ut regat,& inuoluat cerebrum,ne lædatur,& diſſipe
tur,cum ſit teneræ ſubſtantiæ. Expiratur ergo ſuperfluitas aerea,quæ perueniẽs ad guttur,format
uocem. Natura ergo format ſibi ſuperfluitates,& adaptat ad quędam ſua iuuamẽta, ſ.ſquamas in
piſcibus, & pilos in corpore. Componitur autem guttur ex trib. fruſtulis ad formandam uocẽ ſm̃
plures ſuas differentias.ſ.gracilem,& craſſam,& ita de alijs:qm̃ ad diuerſos motus, & cõtrarios ali
cuius membri , neceſſaria ſunt plura fruſtula alicuius membri : ſicut patet in digitis, qui ad uarios
motus aptãtur. quorum primum fruſtulum eſt quędam cartilago compoſita ad modum aliarum
cannarum

cannarum ambarũ. Ipsius circulus est imperfectus, ad modũ peltę, cuius gibbositas extra apparet in gutture: eius uero defectus est uersus gulã: unde cartilago peltalis uocatur. Cuius quodã modo supplet defectũ quædã cartilago supposita isti inferius, similiter circulũ faciẽs imperfectum: sed cõtrario modo se hẽt peltali, q̃a eius gibbositas interius est uersus gulã, defect⁹ uero exterius uersus guttur est. Et ita se hẽt hęc cartilago, q̃ oritur, seu collocatur sup̃ inferiorẽ cartilaginẽ: cuius opus est, ne impediat deglutitionẽ, q̃n gula dilataĩ uersus ipsã. Hæc ãt cartilago cymbalaris, & coopertoria uocatur. Et est alia cartilago, q̃ appellatur nomen nõ hẽns, cũ modo collocetur uersus partẽ exteriorẽ, modo uersus interiorẽ, q̃n opus fuerit: q̃a eius iuuamentum est, ut q̃n deglutitur cibus in gulã, interim tegat os tracheæ: & iterũ cũ formeẽ uox in gutture, interim tegat os gulę. Si aũt accidat, q̃ loquatur degluties aliq̃d, remouetur id operculũ, & aperitur os tracheę: & q̃n subintrat mica panis per tracheã, tũc natura per fortẽ tussim conatur expellere illã. Cartilago aũt nomen non habens, duo habet additamenta, hac illa quę subintrant illud cooperculum, siue cymbalarẽ cartilaginẽ, & tenent ipsam in debito loco, & positione. In formatione aũt uocis, quãto magis eleuatur peltalis, & cymbalaris, tãto magis gracilescit uox, & trachea arteria tãto magis elõgatur, & arctatur: q̃n uero illæ cartilagines deprimuntur, uox crassescit, & trachea dilatatur intus magis. E

De Anatomia Diaphragmatis. F

Diaphragma est quædã pellicula diuidens regionẽ uitalium à regione nutritiuorum: unde dicitur diaphragma quasi duofrangens. Cuius compositio est ex neruis, & ligamentis. Habet aũt illud iuuamentum, s. ut sit primum principiũ motus inspirationis, & expirationis: motu enim diaphragmatis mouetur pulmo: pulmo aũt nõ mouetur ex se, uel per se, cũ non habeat neruũ in se. Alligatur aũt diaphragma spinæ dorsi retro, & anterius pectori. Et annexũ est circũquaq; corpus corpori per circuitũ, per musculos aũt habet motum circularem. Cum aũt motus dilatationis in circulo, à medio puncto incipiat, & terminetur in extremitatibus, & motus constrictionis incipiat ab extremitatibus, & terminetur in medio: necesse fuit, ut principiũ motus diaphragmatis esset in medio illius. Descendit ergo à sexto pari neruorum quidã neruus directe, & perpendiculariter per mediũ punctũ ipsius diaphragmatis, præstans & sensum & motũ, qui postea ramificatur, & diffunditur per totum diaphragma. Præterea ueniunt alij duo nerui à quinto, & quarto pari neruorum ab ipsa spinali medulla, & spondylis, ferentes prædicto neruo principium: qui quidem ut adhæreat ue[illegible]itur carne, ut in suo defectu subintret pelliculam illam, quę est diuidens duos thoraces, facientes duas distinctiones pectoris: & quodammodo uestitur, & adhæret, donec perueniat ad diaphragma. Contingit autem q̃ diaphragma quandoque apostematur, & impeditur à suo motu: & tunc iuuatur à quibusdam musculis lateraliter ei uenientibus, qui sunt 84. testante Galeno: & etiam iuuatur a folijs narium per uehementem inspirationem, & expirationem. G

De Anatomia cerebri.

ET cerebrum diuiditur in tres substantias, in uelarẽ, medullarem, & uentres plenos spirituũ, qui sunt principia neruorum a cerebro orientium. Cerebrum autẽ est frigidum, & humidũ: Frigidum uero, ne inflammetur uapore fumorum ascendentium a stomacho: & ne inflammetur motu neruorum sensibilium, uel per operationes sensibiles, ut imaginationes, & cogitationes: & ut temperet sua frigiditate spiritus uitales calidos ascendentes. Molle & humidum est, ut de facili suscipiat impressiones sensibiles: & ut possit esse nutrimentum neruorum, qui a principio suo molles sunt, & gradatim, & successiue indurantur. Item leues sunt nerui, rari, & flexuosi: leues, ut suscipiant spiritus: rari, ut præstent ei facilem motum, & directum, & uelocem: flexuosi, ut deseruiant membris ad regendum se faciliter uersus quamlibet partem. Item cerebrum in anteriori sua parte est mollius, & humidius, propter neruus sensibiles inde orientes, qui molliores habent esse, quam nerui motiui. In posteriori sua parte durius est, propter neruos motiuos inde orientes, qui duriores habẽt esse, quã nerui sensibiles: & propter illã partem, in qua est thesaurus memoriæ, & repositio formarum. Cerebrum autem secundum latitudinem diuisum est in duas partes, ut hoc membrum unũ sit, sicut & cætera membra bina, ut si forte lædatur una eius pars, altera seruetur illæsa. Descendit autem posterior pars cerebri cum suis uelaminibus in concauitatem spinæ, & ex illa parte oriuntur nerui, ex utraque parte lateraliter, atque ad ambas partes corporis uicinę tendunt. H

De anatomia neruorum à spinali medulla orientium.

A Spinali medulla xxx. paria neruorum oriuntur, & unus neruus, qui caret pari. Quorũ vij. a spondylis colli oriuntur. Alia uero vij. a superiorum costarũ spondylis oriuntur, quæ in rotundine pectoris sita sunt. Alia uero quinq;, quæ sunt post ipsa, ab inferioribus costarũ spõdylis nascuntur. Oriuntur & alia quinq; a quinq; spõdylis renũ. Ab osse uero, q̃d renibus supponitur, oriuntur alia tria. Post quæ alia tria ab osse caudæ nascuntur. A caudæ autem summitate neruus carens pari oritur. Primi paris egressio est a duobus spõdyli primi foraminibus, q̃d in capitis solum musculos spargitur: & est paruum, & minutum, quoniam melius uidetur, cum locus, a quo egreditur, sit angustus. Par secundum a foramine, q̃d est inter primum spondylum, & secundum, oritur, cuius maior pars, transuersa ad cutem capitis ascendit, dans ei motũ. Et quod primum minus facit

nus facit

A nus facit p p suam paruitatem, consequens ipsum cõplete emendat: musculoq; colli & maxillarũ coniungitur, dans ei motum. Per tertium exiens a foramine inter Fm, & tertium spondylũ, statim in duo diuiditur ex vtraque parte: quarum vna musculis qui maxillas mouent trãsmittitur, & est qñ musculis miscetur tẽporũ, & cũ musculis aurium in bestijs, & qñq; in hoib. alia vero pars ipsius per musculos dispergitur, qui inter vtrasq; locantur scapulas. Par vero quartum inter tertium, & quartum spondylum exoritur, & partitur in duo sicut pcedens, sed pars ipsius ascendẽs est parua. Et quidam dixerunt iam, q ab ea penetrant rami sicut araneæ tela extensa super venã, donec ad diaphragma perueniat, separans super duo latera diaphragmatis, & pectus in duo media partien do incedẽs: sed eius pars minor ad superiora reflectitur, & in fundo musculorum profundatur, do nec ad suprema vadat, & musculis mandat ramos, qui inter caput & collũ sunt coẽs: & dixerũt q dã, q ab eo ad dorsum descendit ramus. Quintum vero par inter quartum, & quintũ egressum, in tres diuiditur partes: & est vnus ramus, & est minor pars perueniens ad musculos, qui caput ante rius peruertũt, & ad alios musculos q capiti sunt coẽs & collo: & alter ramus ad musculos scapularum dirigitur, & miscetur, & ad medium penetrat diaphragmatis. Par vero sextum, septimum,
B & octauum, ab alijs Fm ordinem egreditur foraminib. sed octaui egressio est a foramine cõi inter finem spondylorum colli, & primum spondylum dorsi. Et eorum rami vehementi miscentur mi stura: Fm plurimũ eius ad scapulæ peruenit superficiem: & pars eius maior, & est ex quarto, & mi nori parte, q est ex tertio, peruenit ad diaphragma: & plurimum septimum peruenit in adiutoriũ: licet sint quidam qui ex ipsis ramis ad musculos capitis, & colli, & dorsi cum ramis quinti associati vadant ad diaphragma: sed tñ ille, qui est ex quinto, ad partẽ manus tẽdit, & non trãsit scapulã. Sexti vero paris quidã ad musculos scapularũ dirigũtur, & alij mouent adiutoriũ, alij vero a superiorib. partib. dant sensum adiutorio, alij mouent brachiũ, alij per cutẽ adiutorij. Septimi vero pa ris quidã mandantur musculis, qui sunt in adiutorio, qui sparguntur dantes eis sensum. Octaui ve ro paris partes qdam per cutem hanc quidem partiuntur, dantes ei sensum, alij vero ad musculos brachij tendunt motum manib. præstãtes. Primum aũt par ex parib. membrorum pectoris, egre ditur inter primum, & Fm spondylum pectoris, quod in duas diuiditur partes: q aũt maior est, in oĩb. musculis spargitur costarum, & in musculis dorsi super primas costas extensum procedit, & octauo neruorum colli obuiat, & similiter ad manus protenditur, donec ad digitos, & palmã per ueniat, & manum, & segregatur per eam, dans ei motũ, vel sensum. Par vero Fm, a foramine egre ditur, quod prædictum sequitur foramen, cuius pars ad adiutorij tendit superficiẽ, dans ei sensum: & ipsius residuum cum alijs partib. q remanserunt, aggregantur, & ad musculos scapulæ, qui sup eam positi sunt, ascendunt, ipsius mouentes iuncturã: & ad musculos perueniunt dorsi, qui ex istis neruis spondylorum pectoris oriuntur. Et ramus, qui ad scapulam non protenditur, ad musculos dorsi vadit & ad musculos qui sunt inter costas primas in posteriorib. pectoris positas. qui vero ex spondylis sedatum nascuntur costarum, ad musculos veniunt, qui sunt inter costas, & ramos, cũ istorum neruorum ramis: pterea a ramis neruorum arteriæ, & venę aperte currunt, & spinalẽ me dullam ingrediuntur per loca vnde ipsi egrediuntur. Nerui exeuntes a duob. spõdylis pectoris in hoc cõueniunt, q pars eorum ad musculos dorsi peruenit: & pars ad musculos vẽtris, & ad musculos qui sunt in dorso pressi: tertia aũt superior cum neruis miscetur, qui a cerebro sunt descendentes, & non alia. Et duo paria inferiora ad partes crurum multos transmittunt ramos eum quib. ramus tertiæ partis, & ramus nerui primi, ossib. alchatim miscentur. Sed isti duo rami coxæ non pertran seunt iuncturam, sed in ipsius sparguntur musculis, & ita eos pertranseunt incedẽdo ad crura. ner uorum autem eturum, & pedum forma, a neruis manuum, & pedum separatur in eo, q non iun-
D guntur, & inclinant submersi ad cerebrũ. Non est aũt forma continuitatis adiutorij cũ scapula, sicut forma continuitatis femoris cũ coxa, neq; extremitates cum origine suorũ neruorum: Et isti quidẽ nerui ex parte cruris, diuersis tendunt modis: sunt. n. ex eis qui occultantur, sunt qui manife stantur, sunt qui submerguntur sub musculis cooperti. Et quia musculi qui ex parte femoris oriũ-tur, neruos ad vtrosq; pedes non habuerũt a posteriorib. partib. neque ab occulto femorũ, ppea ibi musculi multi, & venę factę fuerunt, vt pars neruorum, q est in pectine, curreret, & penetraret in foramen, quod ad testiculos descendit, donec ad musculos vadat femoris, & descẽdat ad muscu los poplitis. Primum autem par ex neruis sequẽtium spondylorum committetur cum neruis an-tecedentibus, sicut diximus. Alia vero paria, & vnum par, quod ab extremitate oritur caudæ, mu sculis sparguntur sphincteris, & ipsius virgæ, & musculo vesicæ, & matricis, & in panniculis vẽtris & in partib. domesticis superiorib. ossis femoris, & in musculis qui nascuntur ab ossibus alchatim.

De Anatomia uenæ concauæ.

Vena ventrem habens ad cor, qñ venit in rectitudinem diaphragmatis, transmittit ramos ad ipsum nutriendum: quę postea perforat diaphragma: per cuius foramen venę subtiles ab eis disgregatæ panniculo, qui pectus in duas diuidit partes, & cordis capsulæ, atque glandulæ, quæ a medicis vocatur mina, continuantur, & per prædicta sparguntur membra. Postea uero quidam magnus ramus ab eis separatur, qui vni duarum cordis auricularũ, dextræ scilicet continuatur, &

diuiditur in tres partes: quarũ maior dexterã cordis aurẽ intrat: secunda cordis superficiem exte- E
riorẽ circuit: tertia vero ad inferiora ramos transmittit,& postea procedit ascendendo,& retorquet ad surculas,& transmittit à se ramos ad nutritionẽ oĩum partiũ vicinarum interiorum,& exteriorũ. Qñ ãt ramificat ex vtraq; parte,& uenit in rectitudine axillarũ, ramus quidã magnus exterius ab ea egreditur,& ad locũ qui est in alis axillæ protenditur, quæ basilica appellatur. Sed ẽt prior, q̃ relinquitur circa surculas, q̃ est stipes huius basilicę, in duas diuiditur partes: quarũ vna ad dextrã, altera ad sinistrã tẽdit. Et iterũ vtraq; istarũ subdiuiditur: quarum vna diuisio, humero superposita ad manũ tẽdit,& uocat cephalica: Alia vero diuisio vtrinq; in duas diuiditur partes: quarũ vna per interiores partes colli ascendit, quousq; craniũ intret,& partes mẽbrorũ cerebri,& suorũ pãniculorũ ibidẽ irrigat:& in transitu eius per collum vsq; ad cerebrum diuiduntur ab eo rami subtiles, qui mẽbra in collo humectãt: et hæc vena gaudet cholera: Alia vero manifesta ascendit, quousq; per faciẽ, oculos, caput,& nares diuidatur, vt omnia mẽbra nutriat: quæ ideo manifesta uocatur. A uena aũt humerali, dum per cubitum transit, rami quidã subtiles separãtur, à quibus ea, quę in adiutorio exterius manifesta sunt, irrigãtur. Similiter sub vena axillarũ aggregãtur rami subtiles, qui rami adiutorij musculos nutriunt. Et quando humeralis uena,& axillaris prope cubiti iuncturã ueniunt, duæ partes ab eis separantur, vna, s. ab axillari, alia ab humerali: F
& cõiunctim ascendunt quousq; ex eis vna fiat vena, quæ purpurea uocatur. Alia vero humeralis pars protẽditur secundum diuersas adiutorij partes,& super arundine altera transit, vocatur funis brachij. Axillaris vero pars altera, quæ vna est ex inferioribus partibus brachij, quæ est in profundo, vsq; adeo protenditur, quousq; ad caput inferioris arũdinis perueniat: & fit ex ramis suis vena vna, quæ est inter medium,& auricularẽ, quæ saluatella appellatur. Pars autem quæ ad corporis inferiora descendit, super spõdylos costarũ transit, descendendoq; inferius porrigitur: à qua egrediũtur rami, qui vadunt ad renũ fascias,& suorum panniculorũ,& ad mẽbra quæ ex eis disponũtur,& ea nutriunt. A qua postea duo rami magni separantur, qui renum intrant concauitates: post quos reperiuntur duo alij, qui ad testiculos vadunt. Deinceps ab eodẽ in rectitudinẽ cuiusq; spondyli duo alij separantur, qui ad utraq; procedentes mẽbra, quæ circa ipsa sunt, vel quæ sunt occulta, vt uulua, uesica, uel manifesta sicut uẽter ilia, humectant: quæ quando ad ultimum uenerit spõdylũ, in duas separatur: quarum una ad dextrum pedem,& alia ad sinistrum uadit. Et ab his segregantur partes, quę fæmorum musculos nutriunt: quarũ quædã sunt occultæ, à quibus occulti nutriuntur musculi: quædã manifestę, quæ manifestos humectant musculos. Quę iterũ qñ peruenerit ad genu, in tres diuiditur partes: quarũ una per molã transit, cuius rami, oẽs cruris musculos nutriunt, qui interius,& exterius inueniuntur: alia uero ad partẽ cruris domesticã tendit. q̃ similiter occultatur usq; adeo taliter, donec partẽ super malleolũ interiorẽ operire incipiat:& tunc ex ea, quæ saphena uocatur, fit uena: Pars uero tertia ad partem cruris syluestrẽ tendit, q̃ similiter occultatur, quousq; ad malleolum ueniat exteriorẽ, quæ dicitur ischiadica. Ab G
utraq; autẽ istarum, quando ad pedem perueniunt, separantur partes quæ per pedem spargũtur quarum illę quæ in partibus digitorum sunt,& si ab eo reperiantur, uenæ ischiadicæ sunt partes.

De anatomia uenarum manus.

VEnæ ãt manus, q̃ phlebotomantur, sunt quinq;: nigra siue purpurea, basilica, funis brachij,& axillaris, q̃ est ramus basilicę,& sceilẽ,& cephalica, q̃ oĩb. maior est. Basilica uero magni timoris est ꝑ pea, ꝙ arteria cadit sub ea:& neruus,& muscul⁹ ẽt sub ea cadũt. In basilica quoq; phlebotomãda q̃to plus ad brachiũ descẽderis, erit sanius. Propterea sciẽdũ, ꝙ basilica axillaris,& cephalica sũ ꝑ iuncturã phlebotomię appropriãtur,& non sub ea, neq; in ea, ut sanguis bene saliat,& sic securitas à nocumẽtis neruorũ,& arteriarũ. Cephalica uero ꝙ est ex collo supra ipsum partim,& partim sub ipso euacuat,& terminũ partis hepatis nõ ꝑtrãsit, neq; hypochondriorũ. Basilica uero euacuat partes pectoris,& qđ est à parte uentris infe- H
rius. Nigrę uero iudiciũ inter cephalicã,& basilicã medium est. Funis uero brachij similis est cephalicæ. Sceilẽ siue saluatella quidẽ, quę in dextra, doloribus hepatis confert: & quę in sinistra, doloribus splenis;& ꝙ sanguis phlebotomię dimittatur donec ꝑ se restringitur: manus quoque illius qui phlebotomatur, in aqua calida ponitur, ne cito sanguis restringatur. Sed arteria manus q̃ phlebotomatur, est arteria q̃ inter pollicẽ,& indicẽ existit. Eius iuuamẽtũ in antiquis dolorib. hepatis,& diaphragmatis est mirabile. Galenus hoc uidit somniãs,& expertus est postea. Et ex uenis pedum, quę phlebotomantur, una est ischiadica,& est à parte syluestri calcanei: est alia sub ea, aut supra ipsum. Et ligatur in fascia,& inuoluitur qđ est supra ipsum ĩ summitate coxę usque ad calcaneũ fortiter:& melius q̃dẽ est, ut balnectur ante. Et si ipsa fuerit occulta, aliquis suorum phlebotometur ramorũ, qui inter minimu,& secundũ existit. Et iuuamẽtũ phlebotomiæ ischiadicę magnũ est in dolore ischij,& podagrę,& in uarice,& elephãriasi. Et saphena, quę est uersus inferiorem partẽ pedis, manifestior est quàm ischiadica, quę phlebotomatur ad euacuationem sanguinis ex membris sub hepate,& ut sanguis à superioribus ad inferiora declinet: quare menstrua prouocat,& hęmorrhoidum orificia aperit. Et super calcaneum retro est uena, quę est

saphe-

A saphenæ ramus,& operatur quantum ipsa. Et ad summum phlebotomia uenarum pedū confert ægritudinib. quæ fiunt ex materieb. ad caput declinantib.& ęgritudinib. matricis:& magis debilitat,q̄ phlebotomia uenarum manus. In uenis capitis quæ phlebotomantur, quędam sunt quietę, quædam pulsatiles. Quietæ sunt uena frontis,quæ inter duo existit supercilia : cuius phlebotomia confert grauitati capitis,& proprie illi quæ est in posteriori parte,& grauitati oculorum,& dolori capitis. Super cornu capitis phlebotomatur p p hemicraniam,& ulcera capitis. Et duæ uenæ tēporum,quæ flexuosæ incedunt:& duæ uenæ,quæ sunt in angulis oculorum lachrymalib. non apparent multum,nisi p p constrictionem suffocantem. Et in ipsis non est profundandus phlebotomus,qm̄ forte fierent fistulæ:& non egreditur sanguis nisi paucus. Iuuamentum phlebotomiæ harum existit in dolore capitis,& hemicrania,& ophthalmia antiqua,& lachrymis,& pano, & scabie palpebrarum,& nyctalopib. Et sunt tres uenæ, quarum locus est post locū,ubi extremitas auris tangit,qn̄ peruenit ad capillos. Et una earum est magis manifesta, q̄ phlebotomatur in principio aquæ,& qn̄ caput stomachi fumum recipit:& post hoc confert ulcerib. crurum,& colli,& po
B steriorum capitis. Et ex istis sunt duæ iugulares:& minuuntur in principio lepræ,& fortis anginę, & angustatione anhelitus,& in asthmate acuto,& in raucedine uocis,& in apostemate pulmonis & in spirandi difficultate,quæ ex multo sanguine fit calido,& ægritudinib. splenis,& laterum. Modus ligandi eas est,q̄ oportet trahere caput ad contrarium partis phlebotomiæ, ut uena extendatur sicut chorda. Et ex eis sunt uenæ labiorum. s. quatuor: super unumquodque existit par: quæ cōferunt ulcerib. oris,& pustulis,& dolorib. gingiuarum,& earum apostematib. & earum laxitati, & ulcerib.& fistulis,& scissuris,quæ sunt in eis. Et ex eis est uena,quę est sub lingua:& propter grauitatem linguæ,quæ est ex sanguine,minuitur. Et ex eis est vena,quæ est inter mētum,& labium inferius,q̄ phlebotomatur p p oris fętorē. Et ex eis est uena furculæ,quæ phlebotomatur in mordicationib. oris stomachi. Et ex uenis,quæ phlebotomantur in corpore sunt duę uenę supra uentrem, quarum una supra hepar,altera supra splenem:et phlebotomatur dextra in hydrope, et sinistra in ęgritudinib. splenis. Ex arterijs uero quę sunt in capite,est arteria tpis, q̄ qn̄q; phlebotomatur,quandoque inciditur,quandoque extrahitur,quandoque aduritur: et hoc fit, ut rheumatismi subtiles constringantur,qui ad oculos descendunt. Et duę arterię,quę sunt post aures,quę phlebotomantur propter species ophthalmię,et principium aquę, et panos, et nyctalopas,et antiquum dolorem hepatis. In earum tamen phlebotomia semper existit timor,et tardatur consolidatio.

De Anatomia membrorum consimilium.

OMnis operatio ab aīa procedens,ut melius in actū procedat,in corporib. nostris perficitur. Instrumentorū aūt corporaliū alia sunt simplicia,alia cōposita. Simplicia sunt,quarū quamcūq; partē sumpseris,sensibilē cōitatē habet cū corpore,et diffinitionē. Composita uero sunt illa, quæ non,&c. Sed quoniā simplicia sunt in cōpositis,& non conuertitur,de his prius dicendum.

De ossibus.

INter simplicia primum est os,quod est fundamentū totius corporis,& erectio,& sustentamentum motus,& sensus. Quædam ossa specialia habent iuuamenta, Quoddam enim propter fundamentum est, vt os spinæ,siue ossa spondylorum. Quędam, vt sint sustentamentum sensus & motus, vt sunt ossa pedum, & tibiarum, & crurum. Quoddam ad tuendum, vt os cranij,nimirum ad tuendum cerebrum ab extrinseco nocumento. Quoddam ad replendum,ut os quod supra spondylum excrescit quasi additamentum:& hæc ossa sesamina,vel simemia dicuntur. Huiusmodi ossa maxime reperiuntur piscium,scilicet qui non habent medullam transeuntem per mediū spondylorum: quare parum apparent huiusmodi ossa in eis.

D

De cartilagine.

Est autem cartilago membrum mediocre in natura inter os,& carnem: est.n. mollior osse, durior carne:& est propter hoc in animali, vt sit diuisiuum ossis a carne,ne nimis durum cōiungatur cum molli immediate. Propterea vero caro quando vulneratur,& quassatur ab extrinseco,magis læditur ab intrinseco osse p p sui duritiem. Quædam tamen cartilagines specialia habent iuuamēta. Vnde quædam posita est in animali, vt sit iuuamentum extremitatum buccellarum ingredientium vacuitates alterius ossis,& concauitatum eiusdem: qm̄ inter illa minor læsio est,q̄ si durū supra durū fricaretur in motu. Quædam posita est in extremitate scapularum,& humerorum,vt in hora percussionis minor fiat læsio. Quædam ad defensaculum nocumenti extrinsecus aduenientis, vt cartilago ante os stomachi posita quasi ensis protensa. Quædam est suscipiens,& retinens musculos a remotis partibus venientes,& dicitur cartilago epiglottalis. Quædam vt sit suspensorium carnium inferiorum: quæ ponitur in extremitatibus costarum inferiorum,& persectatum.

De neruo.

Neruus est membrum mediocre in duritia,dilatabile,& extensibile,solutionē continuitatis nō de facili recipiens,siue rupturam,sustentaculum motus,& sensus ad vniuersa corporis membra.

De chorda.

Chorda est membrum ab extremitatibus musculi ortum habens, ad similitudinem chordæ

arcus

arcus effecta. Quemadmodum enim chorda arcus incuruata incuruatur arcus, & relaxatā relaxatur, sic musculo relaxato chorda impellitur a musculo, & relaxatur, quare membrum extēditur: musculo uero contracto, contrahitur & chorda, quare membrum incuruatur. G

De ligamento.

Ligamentū est membrū insensibile, ortū habens ab extremitate ossis: insensibile per se, sensibile tū per accidens, qm̄ per musculū: Et est duplicis iuuamenti in corpore: unū est, ut ipso medio iūgatur os cū neruo: aliud est, vt cum neruo iungatur ad hoc, vt fortis sit, cū subtilis sit in eius ortu, a cerebro. s. uel a spinali medulla alba: & cum multiplicem suscipiat decisionem in eius processu.

De musculo, & tendone.

Musculus est membrum ex neruis, ligamentis, & carne, ligamentorū, & neruorū interstitia replens: compositum, vt ipso tracto, vel dilatato s̄m suas partes, sequatur extēsio, vel incuruatio mēbri mediante chorda. Et est musculus idem quod lacertus, quasi laceratus. i. diuisus secundū diuersas suas partes. Tendo autē non est ligamentum vt quidam existimant, sed est idem quod chorda.

De arteria.

Arteria est membrum ortum habens a corde, concauum existens, ut per eius concauitatem concurrat spiritus uitalis ad omnes partes corporis. F

De vena.

Vena est membrum ortum habens ab hepate secundum Galenum: concauum existens, ut per eius concauitatem sanguis nutrimentalis transmittatur ad omnes partes corporis.

De panniculo.

Panniculus propter multam necessitatem in corpore creatus est. Quidam enim continet membrum in sua forma debita, & positione, vt panniculus inuoluens cerebrum: ipsum enim est molle: similiter panniculus inuolués intestina. Quidam est diuidens nutritiua a spiritualibus, vt diaphragma. Quidam est cooperiens intrinsecam c[illegible]starum superficiem. Quidam est sensificans, & tales sunt qui pulmonis, hepatis, splenis, renum habentur: vnde in profunditate substantiæ eorum non sensificatur homo extrinsecus, nisi secundum duos panniculos. Præterea renes mediante suo panniculo suspenduntur in fine dorsi.

De medulla ossium.

Medullam quidam existimant esse membrum, cum mihi dubium sit. Mollis est in substantia vnctuosa, quoniam mediante eius virtute sustentatur.

De carne.

Caro est propter h[illegible]c, vt repleat* interstitia neruorum, & ligamentorum, uenarū & arteriarū.

* Al. intrinseca.

De humore. G

Et humor membrum molle, ad suscipiendum impressionem de facili.

Quænam ex spermate fiant: ac multa de corde.

EX his ergo potest elici, q; membrorum simplicium qdam sunt dura, ut ossa, qdā mollia, ut humor: qdam media inter mollitiem, & duritiem, ut media: qdam magis accedentia ad duritiē, qdam magis ad mollitiem. Item q; omnium membrorum simplicium: siue consimilium causa materialis est sperma, p̄ter q̄ carnis, & adipis, siue pinguedinis. Adipis. n. causa materialis est unctuositas sanguinis: frigiditas, & humiditas efficiens, & remotio a partib. a principio caloris. s. a corde, & positio eius localis. s. circa partes uentris, & renes. Carnis uero, purior pars sanguinis est causa materialis: efficiēs calor, & siccitas, uillorum a se decisione, uenarum, & arteriarum interstitia s̄m suā positionem debitam adimplens. Item carnis diuersæ sunt species: qdam. n. dura, ut caro cordis: qdam mollis, ut caro pulmonis: qdam mediocris, ut caro hepatis. Item carnes differunt s̄m colorē: quædam. n. nigra, ut caro splenis: quædam alba, ut caro glandis, testiculorum: quædā albior, ut caro uberum: quædam purpurea, ut caro hepatis: quædam rubra, ut caro cōis: quædā rubicunda, ut caro cordis: quædam flammeola, ut caro pulmonis: quædā crocea, ut caro maxillarū. De spermate autem dubitatur, utrum sit materia prędictorum ut dictum est, propter diuersas opiniones Aristotelis, & Galeni. Secundum Aristotelem sperma uiri coagulo comparatur: sperma aūt mulieris lacti. Quare in spermate uiri est uirtus coagulationis actiue: in spermate muliebri est uirtus coagulationis passiue. Secundum Galenum utrumque sperma coaguli est materia: sed uirile fortius, muliebre debilius. Item pars spermatis trāsit ad glandulosam carnem in oscheum deposita, similis ex simili producta, ad similitudinem partis pastæ depositæ quasi fermentum alterius. Item glandularum quædam posita est in radice linguæ, humiditatis collectiua, unde hauritorium saliuæ dicitur: quædam in locis iuncturalibus, similiter humiditatis collectiua, ut sub axillis, & in inguinibus. Itē quædam carnes sunt uillosæ: quædam carent uillis, ut caro pulmonis, hepatis, splenis, renum. Villosæ, ut musculi, quib. deferuntur sensus, & motus per diuersa corporis membra. Membrorum autem uillos habentium quædam habent uillos longitudinales, & hi sunt attractiui: quædam latitudinales, & hi sunt expulsiui: quædam uero transuersales, & hi sunt retentiui. Quoddam autem membrum magis habet de uillis longitudinalib. & latitudinalib. ut gula: quoddam magis de trāsuersis H

A uerſis, & latitudinalibus, vt ſtomachus: quoddam magis de latitudinalib. quam de alijs, vt inteſti-
na. Item membrorum villos habentium quædam habent vnam tunicã tantum, vt veſica, quia hu-
iuſmodi ratione mollis ſubſtantię contentiuę: quædam duas, vt arteriæ, ſtomachus, & inteſtina, &
hoc ne fiat fiſſura in his, qua exiret ſanguis: quoniam nimia relaxatione, ipſius exhalarent ſpiri-
tus: & ad impedimentum vtriuſque operationes, propter diuerſas operationes deſcendentes a di-
uerſis principijs diuerſarum compoſitionum. item inter omnia corporis membra ſeptem ſunt mẽ
bra regalia, & famoſa multam ſublimitatem habentia, ſecundum ſeptem orbes planetarũ, & eorũ
contradiſtincta: quæ membra ſunt mineræ ſpirituum animæ, & intelligentiæ, ſ. cerebrum, cor, he
par, & ſtomachus. Reliqua minus principalia, ſcilicet renes, veſica, & teſticuli. Secundum vero
quoſdã, quatuor ſunt principalia tantum, ſ. cerebrum, cor, hepar, & teſticuli. Secundum quoſdam
uero, tria ſunt principalia, ſcilicet cerebrum, cor, hepar, & teſticuli non, eo quod non faciunt ad
eſſe indiuidui, ſed ad eſſe ſpeciei. Secundum alios duo tantum, ſ. principium ſenſus, & motus, ſ. ce-
rebrum, principium vitæ, ſ. cor. Secundum Ariſtotelem vero vnum tantum, ſ. principium vitæ, i.
cor. Vnde videndum eſt, quæ ſit eius ſubſtantia, quę compoſitio, quæ complexio, quæ forma, quis
ſitus, qualis ſit eius motus. Subſtãtia vero eius eſt caro craſſa dura, & ſolida, unde ratione ſolidita-
B tis ponderoſa. Quod ſit dura probo. Caro eius melancholiæ eſt generatiua. Item ſi cor diſtempe-
retur, reducetur ad temperantiam cum lapidibus, ſ. corallis, margaritis, hyacinthis, & ſimilib. du-
ram ſubſtantiam habentibus: quare non eſt aliqua pars humani corporis, ſub ęquali proportione
ad ipſum, quæ ita pendeat, ſicut cor. Et frigidæ complexionis de ſubſtantia, & hoc ſecundum Ari-
ſtotelem. Secundum vero Galenum eſt de calida, & ſicca complexione de eo, quod continet in
ſe calorem totius corporis, ſ. materiam caloris, ſ. ſanguinem, & ſpiritum vitalem: quos per vniuer
ſa corporis membra exufflat: quare ratione continentiæ, & influentiæ ſecundum Galenum dici-
tur calidæ ſiccæ complexionis. Complexionem habet cor ex diuerſis ſubſtantijs, aliorum mem-
brorum ſubſtantijs ſimilibus: ſ. ex carne dura, vt prædictum eſt: & cartilagine extrinſecus in radi-
ce eius exiſtente, quæ non multum differt a natura oſſis: & panniculis fortibus, & ſpiſſis ipſum cor
inuoluentibus: nec etiam ipſum contingentibus in aliqua ſua parte, præterquam in duobus ven-
triculis, & parte pineata extrinſecus: & hoc vt poſſit ſe dilatare, & conſtringere, ſecundum quod
neceſſe eſt animali. Vnde ſecundum diuerſas partes ipſum componentes, vniuerſalius aſſimilatur
alijs membris, quam aliquod aliud membrum illi: quare eſt principium, & vniuerſalius alijs. Item
formam habet ad modum pineæ aliquantulum rotundam: talis enim forma minus eſt ſuperfluita
C tis collectiua læſionem præſtituræ: Superius eſt lata, ut ſecundum eius latitudinem venæ & arte-
riæ competenter orirentur ab eo: inferius pineata & obſtructa, vt ſecundum illam partem thora
cem aliquantulum contingentem minus læderetur ab ipſo. Item intrinſecus formam habet ru-
goſam, quando conſtringitur: planam, qñ dilatatur. Itẽ intrinſecus ventres habet tres, ſcilicet dex
trum, ſiniſtrum, & medium. Dexter eſt inferior, & magis uerſus hepar diſpoſitus, attrahens ab he-
pate, quod ſibi neceſſarium eſt ad ſui nutrimentum. Siniſter eſt minor & ſuperior uerſus pulmo-
nem poſitus, attrahens ab eo de aere, quod ſibi neceſſarium eſt. Inter hos ventres eſt medius mea
tus quidam ſiue fouea ab auctoribus appellata, in profundo cordis ſita, in qua ſanguis cum aere
attracto commiſcetur, & fit ex his ſpiritus uitalis, quem per vniuerſa corporis membra exufflat.
Cordis vero poſitio eſt in medio, vt omnem corporis partem calefaciẽdo reſpiret, & ab omnibus
attrahat ad ſui iuuamentum: Declinans vero verſus ſiniſtrum magis: & hoc, ut hepar ampliorem
habeat locum quoniam ualde regale eſt; Præterea ut uena concaua uiam habeat ampliorem ab
hepate ad cor, ſibi deferens ſanguinem: Præterea vt pars ſiniſtra proportionetur dextræ in calo-
re: quoniam ſplen membrum frigidum eſt, ideſt remiſſe calidum, ſecundum medicos: hepar vero
membrum calidum eſt: & ita quod minus eſt ex parte ſplenis de calore, reperitur ex parte cordis.
D Item prædicta duo habent additamenta, cordis duabus auriculis comparata, quaſi coxæ depoſi-
ta, materiam ſpiritus uitalis utraque recipientia, & uſque ad profunditatem cordis tranſeuntia. Itẽ
huiuſmodi additamenta in cordis conſtrictione ſunt rugoſa: in eius dilatatione, extenſa: ideſt ſuis
uillis latitudinalibus, & tranſuerſis, ut fit in ipſo corde attractio, & expulſio: & ita in his tanquam
inſtrumentis fit motus cordis. Motus autem cordis principium eſt virtus motiua: virtutis autem
motiuæ cauſa eſt anima: caloris autem, motus: fortitudinis vero caloris, fortis motus & frequens:
cor autem fortiter & frequenter mouetur. Motus uero cordis dilatatiui cauſa eſt attractio nutri-
menti cibalis, cibatur enim ſpiritu & ſanguine attracto. Fortiter autem mouetur, vt fortiter attra-
hat a membris, quæ prius hora conſtrictionis exiccantur. Præterea fortiter mouetur & frequen-
ter, ut recuperetur in eo, quod fere continue calore eius conſumitur: Item motus cordis conſtri-
ctionis cauſa, eſt ſuperfluitatum collectarum expulſio fortis: motus cauſa, eſt fortitudo uirtutis:
frequentiæ motus cauſa eſt neceſſitas. Item motu conſtrictionis exufflatur calor a corde per to-
tum corpus, ſanguinẽ ſubtilians, curſibilem efficiens ipſum, a putrefactione defendens: præterea a
motu ſpiritus ſubtiliatur ſanguis, & curſibilis efficiatur. Sũt enim cõiunctæ pulſatilis uena & uena
quieta: ſed quieta ſuppoſita, pulſatilis ſuppoſita, in interioribus membris: quia pulſatilis dignior

est. In exteriorib. vero pulsatilis supposita, quieta superposita, vt sit eius defensaculum a nocumen E
ro exteriori. Item cor non solum mouetur motu dilatationis, & constrictionis, licet villos in sui
constrictione habeat, sed etiam cerebrum sed diuersimode: quoniam cor per se, cerebrum vero
per accidens, idest per exufflationem spiritus vitalis a corde fit dilatatio cerebri, & per occursum
eius fit constrictio. Similiter inferius orificium stomachi dilatando, & constringendo mouetur,
horis tamen determinatis. Similiter oris matricis in hora egressus fœtus, & hora ingressus sperma-
ris, fit dilatatio: & tempore retentionis eiusdem, fit constrictio. Similiter omnes venæ mesaraicæ
quãdo fit animal audax: propter paruitatem eiusdem, fit timidum. Similiter propter diuersas qua
litates materiæ contentæ suscipit cor in se diuersiones, & nõ propter suam magnitudinem, & par
uitatem, vt quidam existimant. Item tres posuit Arist. rationes persuadentes cor esse principium
venarum, & arteriarum existentium in corpore. Prima talis est: principium caloris est cor: sed ca-
lore fit digestio nutrimenti: ergo cor est principium digestionis nutrimenti. Item est principiũ di-
gestionis nutrimenti: ergo & eorum in quib. fit digestio: sed sunt venæ & arteriæ: ergo est princi-
pium illarum: si principium uerum, ergo ultimum. Contra dicit Galenus, quod caua uena uadit
ad ipsum, deferendo ei nutrimentum ab hepate: Ergo a simili cum uenę exeant a stomacho ad he
par, similiter ab intestinis uenę exeant ad hepar, non erit hepar principium uenarum, sicut neque F
cor. Item cõtra Galenum sic. Omne quod trahit originem ab aliquo, assimilatur illi; sed uenę tra-
hunt ab hepate: ergo assimilantur illi. Contra, uenę frigidę & siccę cõplexionis sunt, ergo hepar:
quod falsum est. Item hepar componitur ex uenis & arterijs: sed componentia pręcedunt cõposi
tum in natura: non ergo hepar est principium illarum. Item omnia membra perforata sunt ex ue
nis, & arterijs pręter cor: quib. mediantib. exufflatur calor ad uniuersa corporis membra, sicut he-
par, splen, renes, testiculi, stomachus, pulmo, et diaphragma, similiter et cerebrum: decurrunt. n.
uenę, et arterię a corde ad anterius cerebri, ab anteriori ad medium, a medio ad posterius, et sic ad
spinalem medullam, et ita ad neruos principium habentes a cerebro: arterię dico deferentes spiri
tum uitalem exufflantur a corde ad neruos: quare patet cerebrum esse perforatum: cor autẽ non
est perforatum: sic ergo cor est principium illarum. Contra, Intra totam substantiam cordis cõtin
git inuenire uenas et arterias: ergo est cor perforatum sicut alia membra: non ergo erit principiũ
illarum. Solutio. Tam uenę, quam arteriæ originem habent a radice cordis: et egredientes, totam
substantiam cordis ipsius intrinsecus perforant: unde arteriæ uenientes ad sinistram auriculam ip
sius ingressus reciprocantur in substantiam ipsius extrinsecus, et ita perforant extrinsecus. Simili
ter uenę ad dexteram aurem uenientes, iterum reciprocantur in substantiam propriam: sed non
alię uenæ et arteriæ, trahentes originem ab alio principio præterquam ab ipso. Item a forma. Si- G
cut ab anima, simplici in essentia, tanquam puncto existente, effunduntur omnes uirtutes ad uni-
uersas partes corporis, ut anima in suis operationibus perficiatur: sic a cono cordis, et radice et pũ
cto porriguntur uenæ, et arteriæ ad suum circulum, et sic ad totum: in quibus defertur calor, qui
exufflatur ad totum corpus: sicque anima est principium uirtutum: ergo a simili, cor est principiũ
uenarum, et arteriarum: quod concedimus. Item dictum est Aristotelis. Omne quod habet ortum
ab alio, assimilatur illi a quo oritur: quare uenæ non habent ortum ab hepate. Cõtra hoc autem;
ergo corallus, qui est arbor durissima, non habet ortum a luto, et re molli in fundo maris existen-
te. Solutio. Aristoteles intelligit, quod dixit, quantum ad manentem materiam: appositio autẽ est
secundum materiam transeuntem. Item dicit Aristoteles, quod supra cor est resolutio uitæ: Item
supra communionem animalis ad plantas non percepit alias præter sensum, et motum. Sed secũ-
dum Galenum cerebrum est principium sensus, et motus, hepar principium digestionis. Sed cor,
aut est principium uniuersale, aut non si primum, ergo ab eo sunt sensus, et motus, similiter & di
gestio a principio: si nõ, contra, aliquam habet uirtutem aliã a qua fit sensus, & motus, et aliã ab il-
la, qua fit digestio: illa uirtus quid erit, si uirtus sit? quare fit pulsus? Cum cor sit principium univer
sale ad omnia membra, erit et eius uirtus uniuersalis, et ita pulsus fieret in omni membro; quod H
falsum est, præterquam in arteria solum. Item in corde fundantur omnes uirtutes morales: quod
patet per hoc, quod ad complexionem cordis uariatam sequitur uariatio uirtutum moralũ; mo-
rales enim uirtutes sunt dispositiones animalis interiores, uirtus autẽ motiua, et sensibilis exterio-
res; ergo cor erit principium illarum. Item uirtus motiua et sensibilis fundatur in corde; ergo et
uirtus uegetabilis; ergo et prius, cor erit principium uegetationis. Item, propter duas rationes po
suit Galenus hepar esse principium. Vna talis. In hepate primo reperitur sanguis, et in eo fit dige
stio; ergo ipsum est principium digestionis. Et alia talis; in qualibet digestione expelluntur super
fluitates ad sua propria receptacula, sicut ad uesicam fellis cholera, ad splenem melãcholia, ad ue
sicam urina; sed huiusmodi receptacula circunstant hepar, et non cor; ergo hepar est principium
digestionis, et immediatum, ut a quo; et cor est principium mediatum, et proximum, et immedia
tum est hepar. Et ita patet diuersitas inter Galenum et Aristotelem.

A

GALENO ASCRIPTVS LIBER

DE ANATOMIA OCVLORVM

Nicolao Rhegio Calabro interprete

CENSVRA

Liber ex Galeno ſed non admodum diligenter excerptus.

De Libri huius intentione, & utilitate.

B

QVia oportet ſecundum amorẽ ſcientiæ,& utilitatem artis eos,qui conãtur paſſiones,quæ circa oculos conſiſtunt,curare,ſcire naturam & poſitionẽ oculorũ,qui integritate & ſanitate ſunt (nã & uetus ait magiſter naturã corporis eſſe principium eius,qđ opus eſt ad medicationẽ)ideo neceſſarium putauimus exiſtere,pauca de oculis ante uſum & inuitio nem operationum dicere;ut in diſpoſitionibus, quæ in oculis cõſiſtũt, uel à poſitione,uel à periptoſi aliqua,& in doloribus qui ſequuntur,& conſenſorijs paſſionibus(ſicut licet uidere in punctione facta in cornea tunica,& cum ea uidelicet in ſecunda & tertia, nam magna ex parte in ſequenti die ſequitur alteratio)poſſimus,eam quæ ſecundum naturam ſcientes, cognoſcere ſtatim cauſam,& ita conuenientem & congruam curam adhibere.

De tunicis & humoribus oculorum.

COnſiſtit igitẽ oculus ex tunicis qđẽ quatuor,humoribus uero tribus , & muſculi ſex ſecũdũ alterutrum oculum qui motus actum efficiunt,& alijs duobus qui cõprehendunt radicem nerui optici,& tunicæ,quæ dr̃ circumocularis:quæ à natura creata ſubſternitur toti oculo,circũ tangens,& circumindiens os,ut oculus nõ applicetur uacuitatibus oſſium nudis.Accedit igitur
C illa circũocularis a craſſa meninge:pertranſiens.n.ipſa ſuturas & pericraniam,quã & circũoſſalẽ uocamus,ex eis peruenit ad frontem per ſpatia oculorum,& eorũ quæ ſunt circa oculũ: & uſq; ad iridis quidẽ circulũ,unde cornea incipit ſubtiliari,peruenit:prorſum aũt non procedens, ſed è conuerſo rediens,reſiduã indutionem operatur corpori.Hãc igitur tunicã dicimus oculo heterocraniacam paſſionem operari:ac ẽt chemoſes,quæ fiunt,illa ſuſcipit.Videmus.n.in huius diſpoſitionibus,circũſcripta ſecđm circulũ iridis,reliquas partes phlegmone laborare,& in eleuatione exiſtere.Et quidem illi,qui de hac parte medicatiuæ diligentius tractauerũt,ita notificauerunt,chemoſin,quæ eſt qñ album oculi tumefactũ ſuperat circulum iridis,& ut nigrũ oculi concauum uideatur:quo ſignificatẽ nobis,ꝙ in circũoculari habuit cõſiſtẽtiã,& nõ in cornea.Sequitẽ ãt ſꝑ ut & circulus iridis ſimilis eleuationi & ęqualis fiat.Sed tñ non eſt poſſibile in corneam per ſe talẽ ſuſtinere diſpõnem,ceu cartilaginoſam exiſtẽtem & denſam,ſed totã eius circunferentiã, præterq̃ ſi aliqñ toto oculo a baſi eius moto diſponatur ſimiliter toti corneæ.Manifeſte autẽ & pterygia,quæ conſiſtunt circa oculos,oſtendunt iſtius naturã.Aucta.n.& modo quodã in duplicata hac tunica efficitur pterygium,ita ꝙ aliqñ eius augmento procedente, & comprehendente partes corneę,cooperiatur non ſolum iris ipſa,ſed & pupilla:& ſic aliqñ comprehẽſa tota pupil
D la,nõ ſolũ inuiſibilitas ſequatur,ſed & deformitas,& improperium,pulchritudine oculi cooperta à pterygio,& non apperente.Et de circumoſſali quidem tunica,unde habeat principium, & quomodo perueniat ad oculos,moderate dictum ſit.De reliquis uero particulis cõſequenter dicamus:A baſi cerebri pori duo oriũtur,ab una radice habentes & ipſi principium,ſubtiliata meninge,quæ cerebrum comprehendit.In modum autem literæ lambda græce diuiſi perueniũt ad concauitates oculorum,portantes per foramina, quæ in eis ſunt,ſpiritũ uiſiuum.Vterq; uero ipſorum procedens figuratus anguſtationi oſſis,contexit tunicas,adimplens concauitatem , quæ eſt in eis:ſimul.n.atq; in poris incipit finẽ habere,incipit cornea ampliari,& inflata perficit prædictã tunicã.Iſta igitur tunica ab anguſtia quidem pori,unde ipſa habet principium,uſq; ad circulũ iridis ſimilis eſt,& ſibi ipſi ꝑ totũ cartilaginoſa exiſtens,& craſſa.Inde aũt, ingeniante natura ut poſſit ſpũs uiſiuus ꝓcedere,& obiectum comprehẽdere,ſubtiliatur,& craſſitiem permutãs fit neruoſa magis:& ita cornu ſimilis cum fiat,p̃bet luciditatem ſpũi , qui uenit à parte interna. Fides aũt eius ſubtilitatis,eſt cicatrix,quæ conſiſtit in oculis.Si.n.qñ poſt ulcus illius loci fiat cicatrix,craſſa accipiẽte tunica naturalem craſſitiem,quã & extra circulũ iridis habebat, in colore

quidem talis apparet, qualis erat: & ante iridem: operationē uero uisus, q̄ desuper ueniebat impediens offuscat, non adhuc potente uisiuo spiritu pertransire, sicut quando naturaliter se habebat oculus. Secunda uero tunica à poro optico habet explantationem: proueniens autē & ipsa secūdum propinquā positionē primæ tunicæ vsq; ad iridem, colorem suum ostendit per corneam: deinde circa medium oculorū ueniens finem accipit ex foramine derelicto, quod nominant pupillam: in qua & tui visus simulachrum vides: per quod spiritus pertingit ad id, quod extra est: & huius gratia foraminalis uocata est. Secundum intrinsecam uero partem cyanea est: gaudet.n. hoc colore uisiuus spiritus. Neque enim nigram ipsam omnifariam fecit, ne tenebraretur uisiuus spiritus: neque albam, ne dispersus fatigaretur quando aspicit: sed ut resumptio & reintegratio ei fieret, sic facta est. cum hoc autem colore adhuc & hispida cōsistit tunica vuea: vnde & vuiformis uocata est consimiliter acinis vuæ. Habet autem & uasorum multum in forma retis, vnde & retiformis uocatur: quia est sicut, & retiformis meninx, quæ est ex multis uasis complexa in modum retis, vt spiritus qui fertur desuper inhabitet: non quia præbeat reliquis particulis de uisu, sed partiatur in toto oculo: & ut sustentatio fiat crystalloidi sedes. Tertia uero tunica & ipsa à poro procedens, & perueniens secundum propinquam positionem vsque ad circulum, applicatur ad secundum uas palpebralium explantationū, ad ipsam a cornea in circuitu explantarum: deinde inde reuertens, similiter reti super attracto, unde & retina uocata est: sua enim pelvicula amplectitur uitriformem humorem: qui humor efficit molem oculi, premens perfusam repletionem, & cōuexum faciens oculum apud extrinsecam partem. Vnde & his a quibus euacuatur ab aliqua plaga, concidit & residet inferius, tanquam humore, qui figuram eius custodiebat, effuso & exciso; subtilis enim est ualde tunica assimilans, & proinde aranciformis uocata est. De quarta uero tunica quæstio non parua facta est a medicis. Quidam enim aiunt esse tunicam, & cōtinere humorem crystalloidem, qui effunditur in peluiculam tertiæ tunicæ, ueniens quidem aduersus vitriformem, substentata autem a tunicis, quæ sunt extrorsum. Et sicut circumocularis p ueniebat ad oculum usque ad iridem, ita & araneiformis usque ad medietatem perueniens non comprehendit totum, ne impediat uisum. Alij autem tunicam ipsam quidem esse aiunt: neque .n. explantationē habere a poro, sed supernatare: membranam autem esse crystalloidis humoris in hominibus, raro autem aliquando in aliquibus animalibus, sicut in leonibus: Est autem tertio humor aqueus, qui, sicut dicit Asclepiades, replet intermedium spatium humoris uitrei & tertię tunicæ, materiam præbens ad uidendum. Vt autem dicunt quidam, in medio primæ & secundæ tunicę est, simulachra, quæ apparent, facit uideri: & hic humor coagulatur in suffusionibus.

De Musculis Oculorum & Palpebrarum.

Musculi in oculis sunt sex secundum utrunq; oculorum, habentes substratam pinguedinē quibus actus commotionis spiritus commissus est perficientis motus eius per ipsos. Facti sunt autem ut facile circumdantur oculi, quando uolumus huc & illuc* mouere. Et duos quidem aiūt musculos habere superiorem palpebram & inferiorem: quarum superior fortioribus indiguit, ut quocunque uoluerit nuere oculus, contrahatur, & ad se attrahatur. Vnum autem secundum utrunque angulum. ut per eos flexiones oculorum efficiantur: quorum rursus ille, qui est extra & apud paruum angulum, maior & fortior est, propter prædictā causam ingeminatus & ipse. Secundum alios uero, octo dicuntur esse musculi oculi, utrique parti duos destribuētes. Est autem & illorum fidem considerare ex his. Si enim aliquando aliquis eorum patiatur offensam siue a generatione, siue a periptosi, strabismi causa fit, uel spasmi. Et a generatione quidem fortassis paralysis offendet oculum, augmentum suscipiendo, ut habeat spatium oculus declinandi ad alteram partem: quo modo efficiuntur strabismi, oppositis quidem musculis, trahentibus ad se oculum secundum naturam: eis uero, qui patiuntur, assentientibus tractioni illorum. & strabismus quidem ita fiet à generatione. Ex periptosi autem, adueniente aliqua causa, quæ musculo plagam infligat, & spasmi & tractus apud eum causa fiat. Ac etiam musculorum, qui secundum oculum, aliquis percussus, offendet oculum uel secundum lagophthalmum, uel secundum relaxationem. Si enim aliquis inexperte & inartificialiter hydatidem auferens fecerit appunctionē phlebotomi ultra medicinalem coniecturam, & percusserit musculum, siquidem a phlegmone spasmatice disponatur, passionis lagopthalmæ efficie causa. Si uero relaxatio fiat, relaxabit palpebram, ut neque conante patiente eleuare musculus palpebram possit, aut aliquo modo oculos aperire, sed grauata palpebra propter relaxationē feretur semper deorsum. Quocirca oportet in chirurgijs huius pinguedinis, maxime quidem caute, & cum aduertentia, facere intromissionē phlebotomi. Maxime autem in medio palpebræ oportet incisionem facere apud uentres musculorum: non enim ita uentres q̄ uulnerantur anxiantur, sicut neruorum exortus, cauendo ab apostematibus, quæ accidunt, ut uituperia circa curam effugiens quis, fortiatur finem uenerabilē. Hæc igitur de humoribus, & tunicis, & periophthalmio seu circumoculari, ac etiā musculis, secundum nostram possibilitatem, quæ non erant in memoria audientiū, ad nostram utilitatem, & amationem boni designauimus.

*Al neruo.

A

GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE COMPAGINE MEMBRORVM SIVE DE NATVRA HVMANA.

CENSVRA.

Aliqua & hic uera, aliqua deridenda, videtur continere.

De Cerebro.

CErebrum natura quidem frigidum & humidum est, & ideo, ut facillime ad susceptionem diuersorum conuertatur, & ut mẽbris mouendis habilitatem B præstet: & ut calido & sicco spiritui ad caput exhalato temperiẽ inferat. Cuius meninx frigida est, & sicca, et densa: & intra quam sunt diuisiones tres: prima dicitur phantasia, secunda rationalis, tertia memorialis. Inter phantasiam, & rationalem est pannus quidam frigidus & siccus, densior, eo qui diuidit inter memorialem & rationalem, habens in se modicum tenuissimæ carnis. Ex memoriali uero procedunt duo canales tenues, & humidi, ut spinalis medulla, qui penetrant per totam compaginem, & ueniunt usq; ad phantasię cellulã, per quos possit phãtasticus spiritus, & rõnalis commendari memorię, & iterum memorialis duci ad rationem & phãtasiam.

Qualiter fiat Auditus.

Vnicuiq; auri supponitur unum os frigidum & siccum, & sine spiritu quidem, inferius adhęrẽs illi tenui panno, qui diuidit inter phantasiam & rationem: quibus sunt singula foramina in obliquo facta, habentia tenue initium ab ipso panno: quæ intrinsecus habent indumentum tenuissimum, frigidum tamen & siccũ, per quod ducitur aĩalis spiritus ab ipso interiori panno, pręstãs auribus uirtutem audiendi. Et est audibilis qualitas calida & humida, ut qualiscunq; sonus per aera infertur auri, atq; ab humiditate suscipitur, à calore attrahatur ad cerebrum, ut sciatur qualis sit. C Siccitas uero ossium ad hoc est, ut sonitus in eis æque obseruetur secundum exteriorem euentũ.

Qualiter visus oculis adueniat.

Oculorum autem tres sunt humores interiores frigidi & humidi: primus est ut aqua coagulata lucidissima, in qua uirtus uisibilis est: secũdus est ut tenue oui album: tertius ut uitrum, modicum habens citrini coloris ab ipsa. Sunt autem septem tunicę, quarum nomina ad pręsens tacemus. Dicendum autem est, quo modo uisibilis qualitas adueniat oculis, & unde. Ab ipso s. tenuissimo panno, qui diuidit inter phantasiam & rationem, procedunt duo tenuissimi canales frigidi & sicci, per quos fertur spiritus ab eodem panno ad humiditates oculorum calidus & siccus & tenuis: qui penetrans omnes compagines oculorum præstat eis uisibilem qualitatem: qua † progrediens longius prope album ampliatur: } unde quæ prope sunt, largius videntur, quæ vero longe, tenuius: quæ statim quando egreditur, si sint uisibiles res, rursus reuertitur ad eosdem oculos, & præscriptis humiditatibus imprimit cognitam in se rei similitudinem: unde producitur cerebro, & à cerebro cordi præstatur notitia. Est autem uisibilis qualitas calida & sicca; calida, ut per eam aperiat & exeat: sicca uero, ut per eam ad præscripta loca proprios habeat reditus. † Al. progredi tur lõgius pe al bulę amplum.

Qualiter Odoratus naribus adueniat.

D Naribus uirtus odorabilis præstatur: quarũ positio se habet ita. Superius osseæ sunt & foratę, intrinsecus inuolutæ tenuibus tunicis, frigidis tñ & siccis: quæ principium à phantastico panno habentes, ferunt ab eodem spiritum odorabilem, qualitatem naribus præstantem. Inferius autem ab osse, cartilaginosæ, & mobiles sunt, quarũ natura frigida est & sicca: frigida est, ut prędictã uirtutẽ intus obseruent, sicca, ut aereum odorem naribus applicatum intus attrahãt, & cerebro ad discretionem ministret. Sunt & alia duo foramina intra cartilaginosas concauitates sita, principium à palato, & finem infra ipsas nares habentia: quibus duæ uirtutes sunt, s. attractiua, & redditiua: quarum unã attractiuã à superioribus hẽt partibus, et ideo qñ attrahunt, nares deponunt: alteram uero ut redditiuã, ab interioribus palato adhęrentibus, et ideo qñ reddunt, quasi replendo eleuant.

Quibus partibus gustabilem qualitatem præstent.

In toto autem ore pręstatur gustabilis qualitas, gingiuis, palato, capiti gurgulionis et linguę, sed magis omnibus linguę, quoniam tenuissimę carnis et spongiosę est, habens tenuissimum intra se humorem, qui saporitis rebus intra os positis se admiscens, eodem ad se tracto, infert sibi uarios sapores. Intra quos species sunt nouem, s. dulce, amarum, acre, salsum, conditum, acidum,

comprimens linguam , somicans,& sine sapore:quorum alios amicabiliter suscipit,scilicet dul- E
*Al.diuersita tem. ce & conditum,& sine sapore:alios uero inuoluntaria. Gustabilis qualitas frigida,& humida est,
frigida,ut obtineat,humida ut saporum*humiditatem excipiat.

Quòd qualitas Tactibilis toti corpori præstetur.

Tactibilis virtus toti attribuitur corpori,sed maxime manibus:magis autē harum interiori-
bus partibus,eo ꝙ singulariter nerui lati & tenues spiritum tactibilē a cerebro ferentes per me-
dias plantas vsq; ad digitos transeunt:ibiq; naturaliter manentes,ea loca sensibiliora cæteris red
dunt. Natura uero tactibilis uirtutis penè æqua est,media scilicet inter calidum & frigidū & sic-
cum & humidum:vnde calidum & frigidum,durum & molle,asperum & lene,& cætera æquali-
ter sentit.Operationes autē cerebrum alias accidētales habet,alias naturales : accidentales uero
amittit quando ab aliquo uicino membro uicissim patitur, ut in epilepsia , sensus & intellectus
& memoria perduntur:illud uero humidum:quod per spinę medullam dorso , & cæteris mem-
bris,& per viam consimilem linguæ naturaliter ab eodem conceditur cerebro,inter ipsas omnes
angustias pręstare non cessat,& non amittit humiditatem .

Qualitas Vuulæ,& Organorum Respirationis.

Vuula propterea palato suspensa est,vt tenuiter consimilem linguę humiditatē tribuat, eáq; F
flexibilem præstet,vt cibum ori applicitum dentibus ad molendum subdat:oesophago ad inglu-
tiendū cōcedat,etenim aliter inglutire non posset. Canales ad interiora ferentes duo sunt , unus
pneumaticus,quem Latini spiritualem dicunt:alter oesophagus,cui nomen Latini gulam attri-
buunt:spiritualis autem ipse gulæ superponitur.Quorum capita quadam tenuissima cartilagine
nectuntur, vt aperto ore,qn̄ aliquid gulę infertur,ex ipsa cartilagine spiritualis porus cōstrictus
quicquam ex eo suscipere non permittatur:quando uero os clauditur,eadem cartilagine oeso-
phago constricto,spiritualis porus ad inspirandum aptus,aut apertus reddatur.Eius constitutio
non arteria vel uena continuatur,sed partibus quidem quibusdam lacertosis , & tenuibus vnitis
carnibus,constituitur:quod ita factum ad hoc asseritur, vt qn̄ pulmo dextra læuaq; sequestratur
ad suscipiendum aerem exteriorem,valeat ad superiora ascendere:quādo vero ad expellēdas su
perfluitates innati spiritus constringitur,facillimo motu ad inferiora descēdat.Eius inferior pars
pulmoni affigitur:quæ diuiditur in duos canales,quorum unus per dextram pennam pulmonis
alter per sinistrā deriuatur: quorum dexter dextrę auri cordis,sinister uero sinistræ suppositus ad
hæret:qui superius suscipientes frigidum & humidum aerem aliquantulū excoquunt , & exco-
*Al.circa. ctū auribus cordis ministrāt:ibiq; paulisp detētus iterū excoquitur:& sic interiori cellulę cordis
ad tēperiē,& extra & *citra cor intra marsupiū,quo circūdatur, ad euētationē faciēdam pstatur. G

Qualitas Cordis.

Cor vero in summo crassius est,& in fine acutum.Est autem spiritualium membrorum prin
cipalissimum:& naturalis caloris fundamentum:& omnibus membris corporis calidius:quia in-
de calor naturalis ad omnia membra viuificanda procedit,calidum enim est & siccum.De cuius
interiori parte pcedit arteria,quæ in simo hepatis coniungitur,per quam attrahat sibi nutribilē
sanguinem.Et ab exteriore alia procedit,quæ in duos diuisa canales per unum nutribilem san-
guinem & spiritum cerebro præstat;per alium vero in multis subdiuisa canalibus,naturalem ca
lorem simul cum sanguine per totum corpus ad ministerium naturale infundit.Marsupium quo
ipsum cor tegitur,duabus existit & constat membranis,una interiore,& altera exteriore, *manē
*Al.mediāte. te tenui carne qua *nutriuntur.Et propterea ita a natura factum asseritur,ut sit obstaculū contra
*Al. nectunt. ea,quæ exterius cordi nocere pn̄t:& obseruet frigidum & humidum aerem: qui cordi ad tempe
riem faciendam tribuitur,ut superius admonitum aut commendatum est:cuius natura similitu-
dinem dat,aut fert epiglottidis membranę,quæ diuidit spiritualia membra,idest pulmonem &
cor in superiori cella manentia à nutribilibus membris in inferiori degentibus:Et de eorum na- H
tura in sequenti tractabo.

De Oesophago.

Oesophagus,per quem cibus & potus stomacho attribuitur,frigidus,& siccus est.Et ex altera
parte pneumatico canali supponitur uelatus:ex alia uero ceruici quibusdam tenuibus musculis
nectitur,in similitudinem spinosæ cameræ subleuatus,quousq; ad epiglottidis membranam pro
ducitur:quod penetrans ori circumplicatur stomachi,quod ipsi epiglottidi suspensum est.

Qualitas Stomachi.

Stomachus autem constat ex neruis tenuibus,& longis,qui lineares,& ex transuersis qui tex
tiles,& ex obliquis qui uertentes dicuntur:quorū lineares helcticen idest attractiuam , & anel-
* Al.obtegit. cticen idest retentiuam transuersi,apocreticen uero idest expulsiuam obliqui sibi uendicant po
testatem.Qui intrinsecus quibusdam*obteguntur membranulis trino schimate consistentibus,
breui scilicet & medio prolixiore,quibus potum & cibū naturali calore in lacteum succum con
uersum,& ita quasi remis quibusdam ad portam impingit stomachi.Quę ideo porta dicitur,quo
niam musculis in ea positis,ministerio naturali usq; ad perfectam decoctionem nutribilis mate-

A riæ constricta clauditur: qua decocta, eisdem mollificaris aperta redditur, quousq; præscriptũ suc cum duodeno intestino infundat, quod propterea duodenum dicitur, eo q duodecim digitis spatietur: à quo accepta vice ieiunum intestinum succum ipsum suscipiens aliquantulum decoquit. Quod in duo diuisum, alterum, quod tenue est, in mesaraicis venis sibi spongiosis capitibus inhærentibus ab ipso subtrahitur: alterum vero idest crassum: longo & patulo, cuidam axsigiæ innexo intestino conceditur: à quo monomacum suscipiens aliquantulum decoquit, & sic crasso cõcedit intestino, quod manica dicitur: deinde ex tali diffusum, & ibidẽ a cholerica decoctum coloratur: cuius translatione aut titillatione per pudicũ circulum foras dimittitur. Monomacum enim ideo dicitur, quia uno aperitur foramine, quod infixum est ori manicæ, vt sibi quicquid a longo accipit, sine contrarietate reddere possit: nam manica, eo quòd largum magis cæteris est nominatur. Sub tilis vero pars per mesaraicas de ieiuno subtrahitur: Quæ in obliquũ positæ subtractum ad se succum decoquunt: & excoctum hepaticæ summæ ministrant: quo ibidem moram faciente, adminiculo virtutis naturalis in sanguinem vertitur: qui in duas diuiditur partes, quarum quę tenuior est; & uritis dicitur, *arte conceditur: hepatis quę per duos uritides canales renibus deriuatur, ibiq; manens decoquitur, de qua sibi renes, quod vtilius est ad nutrimentum obseruant, cęterum vero

B de eiusdem poris vesicę dimittitur: †quę cum ad collũ vesicę deueniunt, coadunata tuuntur.} Col lum autem vesicę diuiditur quodã panno mediante, cui uritis potus ex una parte, & ex altera su periori mẽbranę scimatico schemate cõglutinatur, unde urina, & quicquid ex renibus affluit, fun do destinatur vesicę. Per aliã vero, idest per inferiorẽ cum uirga quadã continuitate coniungitur, & sm naturam & extra naturã vesica ipsam vrinam existentẽ foras transmittit. Altera vero pars quæ adicialis dicitur cholericum tubrum felli, melancholicũ spleni transmittit aut attribuit. Sãgui nis uero quod vtilius est, ipsum hepar sibi ad nutrimentum obseruat: de quo quod tenuius est cor di, ipsum cor cerebro, vt præparatũ est, ministrat. Cęterũ vero diuersis corporis partibus per quas dam venas vnicuiq; proprie destinatas addirionem largitur *diuturnam, quod bene coquentes ad similitudinẽ suę naturę à proprio esse murantes, quod nutribile est sibi retinent: inutile autem, cũ fortes sint, extrinsecus per hęc decentet expellunt, per capillos, per ungulas, per aures cerata gummas, per lachrymas, per sputa, per egestiones, per vrinas, per sudorem, & per cutis sordes. {

†Al. quod autẽ venit coniunctum vniturd

De Sensibus Animalibus.

C Per animales quinque sensus corpus fruitur nouem voluptatibus, sibi a cerebro illatis, scilicet dilectione, odio, tristitia, gaudio, audacia, timore, verecundia, ira & furore. Nam per usum, auditum, gustum, odoratum, & tactum, diligit uel odit, gaudet uel tristatur, audet vel timet, verecundatur, uel irascitur, uel furit. Quando autem aliquis per aliquem horum quinque ad alicuius amorem erigitur, cor concutitur: & ex eius concussione duo quidem prodeunt spiritus calidi & sicci. Quorum unus, qui tenuior est, cerebrum adit: alter vero, qui densior est, subito per neruos diffusus ad uirgam ducitur: qui inter neruos quibus constituitur, & membranulas quibus inuoluitur, in siliens erigit eam, & tensione quadam eam inflexibilem reddit. Alter uero, quem cerebro adesse diximus, humidum quoddam ab ipso suscipiens, per spinalem medullam ad viam renum deduci tur; per cuius duo foramina immissus, sibi substratum attingit membranulum, quod *calefactum penetrat: Et sicut membranulum egreditur, & penetrat, sic uenarum retinaculum prędicto mem branulo annexum aggreditur: ex quo tenuissimum sanguinem secum a cerebro delatum *hunc miscet: & per duos canales inde procedentes ad testiculos funditur, ibiq; paulisper permanens ex coquitur: & in lacteum & tenacem succum conuertens, inde per geminos canales uirgę applicitos completo communi opere secum foras educit. Nam pterygomatibus i. alis (& sunt orificia uasorum spermatis, ex quibus mulieris sperma ad fundum matricis mittitur) sugentibus, per collum matricis subtrahitur, & sic ad inferiores cellulas eiusdem destinatur.

* Al. calefaciens.
*Al. huic.

D

De Communi sapore Coitus.

Sapor igitur *communis huiusmodi uiris in tota uirga, sed maxime in pręputio est, mulieribus uero circa pectinem in confinio uuluę. Mulierum testiculi duo sunt: quorum unus sub dextro rene, alter sub sinistro tenetur: qui fundo matricis coniuncti per singulos ex se procedentes, in citata uenere, ad cellulas eiusdem sperma ministrant. Quod si simul cum uiri spermate conuenit, uel modicum ante uel post, prius quam prelotum frigescat, unitur. Si uero in sinistra cellula matricis simul spermata conueniunt, fœmineum embryum generant: Si uero in dextera, masculinum procreant: Si uero in media, quæ secundum calidum & frigidum ęqua est, secundum plus uel minus vtriusque spermatis, aut masculinum, aut fœmininum procreant.

* Al. cõionis.

De Embryo.

Oportet autem in embryi dispositione aliquantisper immorari: & dicetur quid in unoquoque mense a primo usque ad nonum sibi naturaliter fiat: & qualiter a primo mense usque ad septimum, & a septimo usque ad nonum, si genitum fuerit, pereat: & in ipso septimo uel nono si editum fuerit, salubre perduret. Cum ergo utriusque sperma uiri scilicet & mulieris in matrice conuenerint, si frigidum & humidum fuerit, omnino dissoluitur: si uero calidum &

ficcum,confumptionem incurret:fi autem æqualitate perfruitur, nulla impediente concipiet E
qualitate.

De Coniunctione Spermatis.

Spermate igitur vtriufque coniuncto,in fpecie conchulæ expanditur: & radice producta fibi fuperficietenus alligatur,: ex euius calore præfati fpermatis fummitatibus decoctis ab ipfa diuiditur,& ex fola radice,per quam nutrimentum accipit,cum ipfo tenetur.Medium autem,quod infra decoctas fummitates in modum nucis emittit,inter eadem fpatia fanguineam glebulã quadam frigiditate conftrictam primo menfe obferuat,nulla alicuius fimilitudinis imagine in ea impreffa.Secundo,in uermiculi longi fcilicet & rotundi producitur fpeciem.Tertio,in eo crura diuiduntur,& à latenbus brachia: collum caputq; perficitur.Quarto,formatur cor & hepar,& anima id ingreditur,& naturaliter mouetur.Quinto,omnis interior completur compofitio, inteftina fcilicet quadam difpofitione formantur:digiti manuũ pedumq; fcinduntur:aures, nares, os, *uceretrum,& ipfe pudicus formatur circulus.Sexto oculi fcinduntur,fupercilia formantur, palpebræ crefcunt,capilli & ungulæ producũtur.Septimo,fiunt axungiæ,& caro perficitur: cutis & omnis humiditas fecundum diuerfas vafculorum compofitiones conftituitur:& completis fecundum naturalem difpofitionem omnibus,laborat ut exeat:matrix autem nititur ut obtineat, F & ut calore,quæ completa funt,confirmet & muniat:fi uero debilis eft, concedit ei ut exeat, & durat,eo quod naturaliter completum eft: fi autem matricis natura fortis eft, nititur,ut id retineat.octauo,embryo expugnato exitu non fibi conceffo,fatigatus quiefcit.In nono matricis calore iam firmato & craffitie confecto,natura concedente,patet ei aditus, & exire permittitur.

*Al. venter.

De Aetate Planetarum in Embrione.

Habent autem feptem planetæ aliquid in compofitione embryonis fpeciale.Saturnus quidẽ rigidus & ficcus,fua frigiditate primo menfe fpermati grauedinem, & fua ficcitate compaginẽ parat:ideo non crefcit embryo,fed a fuo calore in fanguinem commutatus fine augmento permanet.Secundo,Iuppiter calidus & humidus,calefaciendo confortans,& humectando replens, in longi & rotundi uermiculi fpeciem fperma producit.Tertio, Mars calidus & ficcus,calore roborans,ficcitate incidẽs,crura diuidit,a latenbus brachia feparat,collũ,& caput informat.Quarto,Sol minus Marte calidus & ficcus,& animam & cor & hepar creat & cerebrum: creatis animam ingerens,naturaliter embryoni motũ præftat.Quinto,Venus frigida & humida,omnia*interiora format,aures nares os uirgam & pudicum circulum format, pedum & manuum digitos diuidit.Sexto,Mercurius fecundum calidum & humidum frigidum & ficcum æquus,in quo ma G nualis habetur fcientia:& ponit fupercilia,oculos fcindit,palpebras crefcere facit, capillos & ungulas producit:Septimo,Luna frigida & humida,replens axungias,carnem & fuperficiem complet:uenis & arterijs humiditatem tribuens,toti corpori nutrimentum præftat:& quia omnia perfecta funt,fi prægnans parturit,falubriter perdurat:fed quoniam adhuc in eo funt membra nõ bene firmata,indiget alio tempore ad id operis explendum.In octauo,Saturnus reiterata uice fimiliter infrigidando embryonem,matrici grauitatem infert:fuaque ficcitate humores extenuãs embryoni nutrimentũ parcius tribuit:& propterea ægrę prægnantes in hac tenuitate exiftunt. Nono autem,Iuppiter calefaciendo infrigidata,& replendo tenuia,embryonem corroborat,& matricis aperit aditus,& fic exitus omnibus naturaliter perfectis conceditur. A primo autẽ menfe ufque ad feptimum fi genitus fuerit,non perdurat,eo ꝙ naturaliter imperfectus habetur: a feptimo ufq; ad perfectum*nonum,quamuis natura perfectus fit,tamen fi generetur non fubfiftit quia Saturni infrigidatione ftupidus, & eius ficcitate minorato nutrimento afflictus uel obftrictus,corrupta matricis naturalitate calore materno exuftus, fi excuffus fuerit,diffoluitur. Solet autem non omnibus membris perfectus,ut in pluribus apparet,embryo generari:plerunq; uero craffo capite,& tenui collo,uel magnis pedibus,& fubtilibus cruribus,pedibus genibus applicatis,aut manuũ fingulis uel duobus digitis perditis, hac luce perfrui. Sed hoc dupliciter in embryonis compofitione contingit:aut enim natura æquam habet materiam,& redarguentem fpiritum,& fecũdum horum duorum æquitatem,moderate uel perfecte informat:aut abundantia materiæ & fpiritu moderato,eidem materiei abũdantiam alicui addit membro, ex qua nafcitur maius,cęteris:uel ampliato fpiritu,& materia minorata,aut ex parte membra attenuat, aut ex toto non dimittit procreari:& hęc omnia aut æquitate utriufq; materiei fcilicet & fpiritus natura perficit,aut augmentatione horum unius. Solet etiam in generatione quibufdam uiris illud muliebre,& quibufdam fœminis illud uirile,quo luxuriatur, adijci,fed illud impedita uel oblita natura fic perficitur.Nam quando aliquo euentu impeditur uel obliuifcitur illud materiei humidum fuperfluum,quod ad naturalitatem uel ad numerum alicuius membri folet difponere,ad alterius naturæ membrum fine ratione mutat. H

*Al. exteriora.

GALENO

A

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE VIRTVTIBVS NOSTRVM CORPVS DISPENSANTIBVS.

B

CENSVRA.

Ex veris Galeni libris fragmentum.

DE dispensantibus corpus nostrum virtutibus, quot sint numero, & quæ sit vnaqueque, & quem in animali quælibet locum obtineat, necessarium est scire omnes medicos, ad scrutandum de passionibus, & inuestigandum eam, quæ patitur, & sanandum maxime ipsam. Scire igitur oportet ipsas ex tribus prouenire particulis: Ex capite quidem eam, qua ratiocinamur, & meminimus, & sentimus, & de loco ad locum permutamur: Ex corde vero eam, qua irascimur, & percalidi sumus, & adhuc pulsum habemus in ipso corde, & in omnibus arterijs: Ex hepate autem eam secundum quam nutrimur, & augemur, & cibum appetimus, & assumptum elaboramus cōcoctione, & digestione, & sanguificatione, & appositione, & prosphysi, & discretione, & excretione. Ad has autem suppositiones sequitur necessario desipientias quidem, & manias, & melancholias, & phreneses, & lethargos, & catarrhos, & apoplexias, & epilepsias, primi principij esse ægritudines: & omnino in eis pati caput, vel primum, & solum, vel compatiens alteri particulæ: Febres vero
C alias, & epialas, & impulsatilitates, & malas pulsatilitates, & infrigidationes, & rigores, & syncopas, & marasmos, & quæcunque alia talia, alterius principij esse passiones: & pati in eis ipsum cor, vel compatiens alicui alteri, & maxime ortorum ab eo: vel solo ipso secundum se male habente: Atrophias autem, & cachexias, & cacochymias, & discolorationes, & ictéros, & diarrhoeas, & vrinarum immoderatas excretiones, & elephantiases, & cancros, & vniuersos hydropas tertio principio fieri patiente, vel aliquo ortorum ab eo. Spiritus autem, qui secundum arterias & cor, vitalis est, & nuncupatur. Qui vero secundum cerebrum, animalis: non ceu existēs substantia animæ, sed vt primum eius organum habitantis in cerebro, quicunque sit secundum substantiam. Ignorare n. eam confiteor, cum a nullo demonstrationem euidentem didicerim: solum autē adinuenerim complexionem cerebri oportere custodire commensuratam necessario eos, qui meditari, & viuere recte eligunt. Sicut autem vitalis spiritus secundum arterias, & cor generatur, materiā habens generationis ex inspiratione, et humorum vapore. ita animalis ex vitali amplius elaborato habet generationem: decens. n. fuit magis omnibus eum transmutatione certissima potiri. Quod circa et velut labyrinthum telam perquam variam condidit natura prope cerebrum, retiformē plicaturam, diuturnam eius moram in vasis ingenians. Oēs vero particulæ corporis, a cerebro habēt sen
D sum et motum, peruenientib. alijs quidē neruis ad organa sensuum ad dignotionē sensibiliū: alijs aūt mouentib. ea, quæcunq; mouentur motu, qui fm impetum. Cerebrū quidē non sensibile organū a natura, sed sensuum, factū est. Hæc igitur sufficiant ad præsens. †Gñatio vero aīalis, dispēsatio a trib. principijs consistit: Vno quidem eo, quod in capite seruatum est, cuius sunt opera secū dum se quidem, phantasia, et memoria, et reminiscentia, et sciētia, et intellectus, et excogitatio: in ad aliquid uero, sensus particulis animalis sentientib. et eis quæ mouentur secundum impetū, motum præstare: alio aūt eo quod in corde situatum est: cuius opera scd̄m se quidem modo est uelut uigor aīæ, et permanentia in ijs, q̄ rō iusserit, et inuicta constantia: secundum passionē uero, uelut ebullitio innatæ caliditatis, desiderante tūc anima punire eum, qui existimatur iniuriam fecisse, et hoc uocatur ira: in ad aliquid autem, principium caliditatis esse ijs, quæ secundum partem particulis, et arterijs motionis pulsatilis: Tertij vero principij firmati in hepate sunt omnia, quæ secūdum nutritionem animalis: quorum maximum in nobis, et in omnibus fere animalibus, est sanguinis generatio. Huius autem potentiæ est, et delectabilium fruitio, in qua cum uehementius quam deceat mouetur, intemperantiam et incontinentiam efficit.

†Ex libro 7. de dog. Hippo. & Plat. cap. 7.

E

GALENO ASCRIPTVS LIBER

DE VOCE ET ANHELITV

CENSVRA.

Videtur & hic ex Galeni libris ad Arabes perueniſſe.

DIxit Galenus, Si neruis, qui ſunt inter coſtas acciderit ſciſſio prope ſpondylos, de-
ſtruetur uox, et anhelitus. Hoc autem idem accidet, ſi oſſa coſtarum ſcindantur,
aut ſpinalis medulla ſecundum latitudinem inter finem colli, et initium ſpondy-
lorum, qui reſpiciunt ex oppoſito pectoris. Si autem ſpinalis medulla infra huius
loci initium ſcindatur, nec anhelitus omnino, neque vox omnino priuabitur: ſed F
tantum de utroque priuabitur ſecundum numerum ſpondylorum, qui opponuntur pectori. Si-
militer accidit ex inciſione coſtarum ſecundum magis, et minus. Muſculus eſt organum motus
voluntarij. Et ad unumquemque muſculum peruenit neruus a cerebro, aut ſpinali medulla: qui ſi
ſcindatur, non mouebitur muſculus. Interior autem muſculus, qui eſt inter coſtas, facit anheli-
tum: et tunc fit, quando aer expellitur uehementer a pectore: et ex eodem anhelitu fit uox, et eſt
ei quaſi materia. Et uoco collum illum locum, qui eſt inter ſuperius epiglottidis, et ſuperius ęſo-
phagi, uſque ad radicem linguæ. In collo autem ſunt muſculi bronchorum. Et raucedo accidit
quando muſculi colli extenduntur, et inchordantur, ut extenduntur in aſſumptione cibi, et po-
tus. Et quando epiglottis inchordatur ita, quod conſtringantur, fit uox: et quando conſtringitur,
inchordantur muſculi ex quibus pendet. Et anhelitus quidem fit apud extenſionem muſculorum
pectoris, et ſolutionem muſculorum colli, et epiglottidis, et tracheæ arteriæ. Raucedo autem ac-
cidit ex tenſione muſculorum colli, alijs omnibus remanentibus in ſuo ſtatu. Vox etiam fit, ſi
muſculi epiglottidis extendant, licet non muſculi colli. Epiglottis ex tribus componitur cartilagi- G
nibus inæqualibus, et diſsimilibus: quarum una eſt anterius, ſcilicet maior: duæ uero poſterius,
quarum altera ſupponitur alteri: quarum ſuperior eſt minor: Habent quoque * duas iuncturas:
* Al. quattor. quarum duæ ſunt inter primam, et ſecundam cartilaginem: et duo capita primæ cartilaginis in-
trant in ſecundam: et ſunt duæ iuncturæ inter ſecundam, et tertiam, quas continent ſex muſculi.
In utraque, ſcilicet iunctura ſunt duo muſculi, qui attrahunt tertiam cartilaginem ad poſterius, et
* Al. anterius. aperiunt os epiglottidis. E contrario agunt alij duo muſculi, et ſunt * exterius: et quando ambo ex
tenduntur, claudunt os epiglottidis clauſura perfecta, ita quod nihil ex aere egrediatur. Neceſſe
eſt autem ad hoc ut fiat uox, ut duo modi muſculorum, qui mouent epiglottidem, ſint fortes ita,
ut neutrum par cedat alteri in actione. Et intellige per hos muſculos, illos quibus aperitur, et
clauditur: et ſunt erecti, et poſiti in rectitudine: et continuantur ex inferiori, et non ſuperius: et
mouent iuncturam per ſuperiorem extremitatem: et habent duos neruos proprios, unum in dex
tra parte epiglottidis, et alterum in finiſtra, qui mouent tertiam cartilaginem: quorum concurſus
eſt ex inferiori parte ad ſuperius: qui ſi ſcindantur, laxabuntur illi, • ſcilicet muſculi, qui mouent
Al. ſex. epiglottidem, et deſtruetur motus eorum. Dum uox eſt in epiglottide, agunt in ipſam duo modi
muſculorum, illi ſcilicet qui aperiunt, et illi qui claudunt: ſed ſi illi, qui claudunt, ſoli agunt: tunc ac-
cidet retentio anhelitus. et ſi illi, qui aperiunt, ſoli agunt aut neuter tunc accidet anhelitus. Deſtrui
tur autem uox quando muſculi, qui claudunt epiglottidem, deſtruuntur: ſiue illi, qui aperiunt, ſal H
uantur. non. n. addunt, neque diminuunt in deſtructione uocis. Quando Creator uoluit in nobis
ponere inſtrumentum uocis, primo poſuit aliquid, quo aer fit in nobis uelociter, et eſt pectus: de-
inde poſuit occurſum aeris in ipſo ex uia ampla ad canalem ſtrictum, ut aer per ſtricturam cana-
lium uelocius currat: uelocitas enim facit ipſum fortiorem: qui quando percuſſerit cartilagines,
tunc fiet uox: percutit etiam præter hoc tracheam arteriam, et uuulam, et ſuperius palatum, et lo-
cum curſus aeris per nares. Sed ex hoc non fit ſimpliciter eadem uox, ſed quaſi uox, ut ſtertitio et
azegiz. Vox autem non fiet, niſi quando aer percutit primam epiglottidem, et eſt poſita ſupra ca-
put tracheæ arteriæ ad modum inſtrumenti, quo muſici utuntur tibicines. Si epiglottis amplie-
tur plus, quam oportet, minuetur uelocitas motus aeris: et ſic diminuetur fortitudo uenti tunc
ſecundum diminutionem uelocitatis, et debilitatem percuſsionis: tunc enim minus reſiſtent car-
tilagines aeri: non enim ampliantur, niſi quando non extenduntur, et remanent laxatæ. Quan-
do autem epiglottis conſtringitur plus, quam oportet, tunc aer, qui exit ex epiglottide, erit
paruus, et tunc erit minor percuſsio, quapropter, uox erit parua: uox enim non poteſt creſce-
re, niſi creſcant illa duo, quibus fit, aer ſcilicet, et percuſsio cremento proportionali: quodli-
bet

A bet enim crescit propter crementū illius, à quo constat in substantia. Egressio aeris uiolenta nō fit nisi per extensionem musculorum ipsorū: hoc āt differt fm magis & minus, fm fortitudinem extensionis, & fm multitudinē & paucitatē musculorum. In egressione aūt aeris violenta nimis, necesse est vt oēs musculi pectoris extendantur nimis, & maxime musculi costarum. Anhelitus aūt & uox nunq̄ fiunt absq; his musculis. In quibus si aliqđ impedimentū aut nocumentum acciderit, secundum numerū nocumentorum erit destructio uocis. Si.n. motus medij numeri illorum destruit, medietas uocis destruitur: & si tertia pars motus destruetur, tunc destruet & tertia pars uocis: & vniuersaliter illa pars quæ destruetur de uoce, erit scđm partē destructā de numero illorum musculorū. Adiuuant aūt hos musculos duo musculi, qui sunt apud radicē costarum: & illi, qui sunt ex duobus lateribus spōdylorum: & ex duobus musculis procedentib. in longitudinem, musculi, qui sunt sub diaphragmate positi. Sermo est ex uoce: vox est ei quasi materia cū .n. anhelitus occurrerit epiglottidi, ipsa epiglottide existente æquali in amplitudine, fiet vox: nā quando percusserit illam, fiet illud, quod fit in fistula apud exufflationem.

B *Tractatus Secundus.*

EX duobus neruis sexti paris ramificantur ex parte pectoris duo parui rami, qui reuertuntur ascēdētes ad collū ex duobus lateribus tracheæ arteriç, quousq; perueniant ad epiglottidē: quorum vterq; continuatur cum quatuor musculis epiglottidis. Et sex ex octo musculis oīno necessarij sunt ad hoc, q̄ vox fiat: duo autem alij non in omnibus animalibus reperiuntur: quorum actio est, dum epiglottis clauditur completa clausura. Ex istis autem sex duo sunt in ipso canali epiglottidis: aliorū vero quatuor, duo sunt à lateribus, & duo posterius. Duo aūt musculi, qui intrant in ipsum canalem epiglottidis, attrahunt iuncturam, q̄ inter secundam & tertiam cartilaginem: & aperiunt illā duo musculi, qui sunt in laterib. attrahendo illam iuncturam ad latera: & aperiunt eā duo alij musculi, qui sunt posterius, attrahēdo eandē iuncturam retro. Et sex *musculi præter duos prædictos neruos continuantur cum musculis epiglottidis: quorum duo nerui descendunt superne: & ramificātur ex septimo pari neruorum cerebri, quando illud par appropinquat collo: & *subiungitur per omnes musculos, qui sunt extra cartilaginem scutalē. Et duo nerui ex illis sex descendunt ex transuerso, & intrant interius epiglottidi, & illic diuiduntur. Et sunt duo nerui descendentes, qui occurrunt duobus neruis ascendentibus de pectore. Cooperculum epiglottidis est locus strictus, & est in medio primæ cartilaginis: in quo loco proprie fit uox. Et aer, qui venit ex pulmone: currit per tracheā arteriam: & primo †occurrit de amplissimo } loco, & percutit ipsum: deinde occurrit orificio cooperculi epiglottidis, quod est strictissimum ex illo C coopertorio: & acquirit velocitatem motus, & fortitudinem: & illic fortiter percutitur coopertorium epiglottidis, & fit uox. Extensio duorum musculorum qui sunt intra epiglottidē, prohibet ne coopertorium claudatur apud vocem: nam quando aer vehementer eleuatur, & continet in circuitu partes coopertorij epiglottidis, confringit illud coopertoriū, & claudit orificiū eius, & sic prohibet ne fiat uox. Cum enim hi duo musculi ponantur circundantes coopertorium epiglottidis, tunc quando extēduntur, resistunt aeri, qui venit fortiter. Coopertorium epiglottidis, *quando homo *uociferat, & quando anhelat anhelitu, aperitur & ampliatur multum. Quādo autē anhelitus retinetur, aut quando aliquid comeditur, perfecte clauditur tūc, adeo q̄ nihil ex illo trāsibit, neq; ab interiori parte ad exterius, nec ab exteriori ad interius. Causa āt huiusmodi clausuræ est in ipsa substantia coopertorij epiglottidis: est enim neruosa mollis & leuis, ut sit constās, & apta motui. Voci & orationi posita sunt tria membra, lingua, s. & epiglottis, & trachea arteria. Et unicuiq; eorum est positum quoddam instrumentum glandularum ad hoc, ut temperet ipsum conuenienti humiditate. Lingua autē habet duas glandulas, in quibus sunt duæ venæ, in D quibus currit salina ad linguam, & ad totum os. Collum autē habet duas glandulas, in quib. generat humiditas. In epiglottide uero generatur humor phlegmaticus uiscosus ad hoc, vt humectet illa instrumenta. Sed ex duabus glandulis, quç sunt in collo, & ex corpore, qđ est in epiglottide, non proueniunt uenæ, in quibus currit humor, sicut proueniūt ex duabus glādulis linguæ. Sed illæ, quæ sunt in collo, sunt in natura spōgiæ, ex quibus ptrāsit humor ille, qui currit su p̄ne deorsum, sine hoc, q̄ indigeat eis, aut sint ei necessariæ uenæ, i q b. currat. Et posuit in epiglottide duos dentes, & duo foramina transeuntia ad illos dentes, ad cōcludendū orificiū coopertorij epiglottidis. Et sunt ibi duo musculi continui, continētes radicē tertiæ cartilaginis. Et necesse est ad hoc, q̄ vox fiat, q̄ aer exeat uehementer: & quod cursus eius in epiglottide sit strictus. Qñ uero cāna erit stricta, vox erit acuta: & si ampla, erit grauis: si curta, erit addens in acumine: & si lōga, crescit in grauitate. Humiditas āt epiglottidis facit uoci grauitatē: siccitas vero acuitatē. initiū generationis vocis, est ex orificio linguæ epiglottidis: q̄ orificiū q̄to magis extenditur, tāto magis aeris p cussio crescit. Existente ergo amplitudine orificij in suo statu, si longitudo crescit: altitudo uocis *†cadit: sed magnitudo eius crescit fm extēsionem orificij linguæ epiglottidis. Amplitudo āt linguæ, dū percussio fit illa potentia, quæ erat antequā cresceret amplitudo epiglottidi, minuit acuitatē uocis, & crescit in crassitie & magnitudine. Si uero lingua creuerit nimis, & *intrauerit de poten-

*Al. nerui.
*Al. submerguntur.
†Al. cōcurrit amplissimo.
*Al. sit imfert
*Al. erit eadē
*Al. minuerit

tentia percussionis, tũc crescet crassities vocis, quantũ crescet in grauitate, sed nõ crescet in magnitudine: vox aũt crassa fit ex multo aere sine potẽtia. Cætera aũt instrã facta ad vocẽ seruiunt huic instrõ, sicut illa q̃ sũt anteri*, vsq; ad orificiũ lĩguæ, q̃ facta sũt ad magnificãdã vocẽ, nõ ad acuẽdã. E

Tractatus tertius.

DVo sunt musculi eorum qui sunt epiglottidis, qui procedunt recte in longitudine: & continuant cartilaginem scutalem cum osse quod est inter linguam & epiglottidem: & attrahunt maximã cartilaginem epiglottidis sursum & ante: & incipiunt a loco alto, deinde descendunt ad epiglottidem ex quo habemus, q̃ illi attrahunt scutalem cartilaginem ad suum caput. Et similiter vnusquisq; aliorum musculorum attrahit membrum cum quo continuatur, ad partem sui capitis. Et si hi duo musculi incidantur, accidet voci maximum nocumentum: eradicabitur. n. scutalis cartilago, & amplificabitur locus ille totus: & laxatur multum ita quod non potest resistere aeri, non enim remanet in ipso nisi tela, quæ continet ęsophagum & cannam tñ. Si autem neruus qui cõti-

*Al. nimis. nuatur cum illis, scindatur, *minus nocebit voci; diminuetur. n. magnitudo eius & fiet raucedo. Et sunt quidam musculi, qui continuant inter hãc cartilaginem & secundã, quorum motus si destruatur, modicum accidet nocumentum voci. s. duo musculi parui: qui si scindãtur, parua erit remotio quæ fiet inter primam & secundam cartilaginem. Et dixi de quatuor musculis, qui sunt super cartilagines epiglottidis, qm̃ continent cannam, et epiglottidem intus: nam caput vniuscuiusque eorũ est superius. Non ergo possunt declinari ad posterius, quia spondyli colli hoc prohibẽt: nec ad anterius, ꝑp hos musculos, neq; ad latera, ꝑp musculos ex transuerso positos; et sic remanent in cãna et epiglottide extensi, hoc aũt multũ iuuat in hoc q̃ fiat vox; aer. n. ex quo fit uox, indiget cursu recto et stricto. Si trachea arteria ex una esset cartilagine cõtinua, non posset fieri fluctuatio in F

*Al. continuat aliqua parte eius in percussione aeris; sed facta est ex plurib. cartilaginib. quas *continet quædã tela gracilis, et sic mouetur, et fluctuat qñ aer occurrit; ideo necessarij fuerũt musculi ad hoc, ut adiuuent et coniungant ipsam. Et quia trachea arteria facta est et ad anhelitum et ad uocem, ideo posita est anhelitui tela q̃ ligat ipsum inter cartilagines. Voci autem facti sunt cum cartilaginib. isti musculi, ut constringant et adiuuent tracheam arteriã. Sunt. o. duo musculi in canali uocis, quib. proprie fit vox: sunt duo & alij extra, qui continuant tertiã cartilaginẽ cum ęsophago: & duo musculi qui mouent cannam. Apud destructionem motus eorum fit raucedo, & fit vox rauca ꝑp hoc, q̃ aliquod corpus non sonorum percutit anhelitum. Et ipsa canna est non sonora in radice, quia est carnosa humida: epiglottis autem est sonora acutæ vocis, cum sit cartilaginosa sicca, resistens aeri: ideo quando humefit, accidit raucedo. Et tela quæ est super cannam humefit ꝑp multa humida, G quæ per ipsam transeunt: vnde ante, aut potum, aut cibum vox est clara, post autem minus clara: quod si potus fuerit plus, q̃ oportet, vox erit rauca: Et ideo magis accidit raucedo senib. ꝑp multas superfluitates, quæ generãtur in eis. Et in omnib. corporib. illa quæ sunt sicca, sunt clarioris vocis, q̃ illa, quæ sunt humida. Si oĩa instrumenta vocis aperiantur, tunc exit multus aer subito, & est

*Al. exit anhelitus: si vero constringantur, tunc cum anhelitu *erit aliquod audibile, q̃ diuersatur secundum diuersitatem instrumenti quod constringitur, adeo quod fiet percussio. Si vero epiglottis fuerit illud quod constringitur, tunc ille anhelitus erit uox acuta. Si autem fuerit canna, erit quiddã inter anhelitum, & uocem, & est raucedo: & hoc erit, si non moueris epiglottidem, & dimiseris eã ociosam. Si uero dimiseris cannam non motam, & moueris epiglottidem, tũc fiet uox sine raucedine. Canna autem nullam habet actionem in uoce, nisi in hoc solummodo. Origo aũt duorum neruo-

†Al. ad partẽ rum qui sunt in collo† a parte duorum neruorum ab alis, ex ipso cerebro est: & hoc est, quia actio

*Al. cogitatio eorum est de nobiliorib. actionib. animalib & subtilior. Genera autem actionum sunt tria, s. * cogitatio, uoluntatis conseruatio, & imaginatio rerum. Et mittuntur a cerebro sensus, & motus uoluntarius ad alia membra. Vox autẽ est nobilissima actio uoluntaria: fit autem ex nobilissimo motu animæ, s. ex motu cogitationis, & deliberationis. unde hi duo nerui descendunt ex ipso cerebro H ad stomachum, ut quando cibus defuerit, sentiat homo: unde orificium stomachi fuit maioris sensus q̃ cætera membra: & ex illo ascendunt duo nerui ad musculos epiglottidis. Et non posuit creator hos neruos ex medulla spinali, quę est inferior, & propinquior his musculis, sed origo eorum neruorum fuit a cerebro, ut instrumenta uocis sint continua cum eo, quod regit uocem, s. cogitatione, quę est in cerebro. Reuersio autem horum duorum neruorum inferne fuit, ut continuẽtur cum musculis inferne, & motus fit superne. s. ex capitib. suis. Et duo nerui qui oriuntur a cerebro diuiduntur in quatuor ramos unusquisque: & currunt super radices costarum ex superiori ad infe-

*Al. intrat. rius: & unus eorum intrat cor & pulmonem, alius stomachum, tertius *reuertitur ad radicem musculorum epiglottidis, cæteri autem intrant alia membra interiora & canales. Et apostemata musculorum epiglottidis dicuntur angina interior, & exterior. Et si in superiori parte palati acciderit humiditas, tunc claritas uocis corrumpetur. Vox habet duos terminos in acuitate & grauitate, quos si excesserit, destruetur. Nam si orificium coopertorij epiglottidis post stricturam quam habet in acuitate uocis, amplius constringatur, abscindetur: si uero extẽdatur & amplificetur post amplificationem, qua uox fit in ultimitate grauitatis, tunc fiet anhelitus almactor: & secundum

dimi-

A diminutione*anhelitus,si fuerit medius ab anhelitu qui est in nimia uelocitate,erit*diminutio per cussionis aeris in coopertoriū epiglottidis à prima percussione. Si vero anhelitus almacror medius iungatur amplitudine mediæ in orificio coopertorij epiglottidis, tūc uox in ueritate erit me dia inter acutā & grauē,quia motus pectoris indiget potentia. Ideoq; qui multū debilitatur,iacet frequentius,nisi ex aliqua solicitudine,& tunc cum magna angustia loquitur, & tunc musculi debiliter constringunt pectus,& transitus aeris erit tardus. Cogetur ergo vt coopertoriū epiglottidis ponat valde strictum,qñ uoluerit loqui,ut quod deficit ex uelocitate aeris, perficiatur ex strictura cursus eius in epiglottide. Nā si instrumēta vocis amplissima essent, tunc uox destrueretur. *Al.'diuisio- ne. *Al. diuisio.

Tractatus Quartus.

SI spinalis medulla abscindaē in initio pectoris,& fine colli,& in initio dorsi, vbi septimus spōdylus occurrit octauo, destruitur exufflatio totaliter, & vox omnino: nerui.n.ueniunt ad omnes musculos,qui sunt intra costas,& intra hunc spondylum. Ad diaphragma ueniunt tria paria neruorum,quorum maius oritur ex spinæ medulla post spondylum tertiū spondylorū colli: minus oritur ex spinali medulla post spondylū nonum: tertium†ex medio} inter hęc quidem oritur ex ipso cerebro. Si ergo spinalis medulla abscindatur apud tertium spondylū, tūc diaphragma ca- †quod est me dium.

B rebit duobus partibus neruorū,& remanebit ei motus tertij paris,quod uenit ex cerebro. Anhelitus almacror fit per musculos qui sunt inter costas: & musculi qui sunt supra uentrem, augmentant anhelitū,& tñ,uox non ex actione istorum musculorū augmētatur. Et si duo nerui qui sunt ad partem duarum uenarum pulsatilium destruantur, uox erit: & accidet musculis, qui sunt inter costas,aliqua*occasio:& ramificantur ex his duobus neruis rami,qui continuantur cum canna & pulmone,& diaphragmate,& stomacho,& hepate,& splene,& omnibus intestinis. Ad musculos autem, qui sunt inter costas, non ueniunt nerui nisi ex sola spinali medulla. Et inter musculos & neruos,qui sunt in epiglottide & canna,non est continuatio. Et omnes musculi,qui sunt inter costas,sunt xxii, qui totidem habent neruos: quorum si unus abscindatur ab uno latere, destruetur medietas anhelitus,& medietas uocis. Quidam putauerunt quòd actio anhelitus sit naturalis, cum fiat in somno & uigilia æqualiter,& sine uoluntate. Alij dicunt ipsum esse uoluntarium, quoniam quando uolumus anhelamus,& quando uolumus retinemus: & hoc est uerum secundùm nos, ut

C patet ex nostra anatomia. Alij dicunt quòd est medius inter uoluntatem & naturam.

GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE VTILITATE RESPIRATIONIS

CENSVRA.

Multa vera in hoc quoque libro insunt, sed magna ex parte Aristotelica.

CAlorem uitalem, qui est in corde, dicit Aristoteles nutriri à sanguine, pingui & unctuoso existente, eodem modo quo flamma nutritur ab oleo: Et eiusdem caloris extinctionem, quemadmodum & flammæ, dupliciter fieri. Nam sicut flamma extinguitur dupliciter, siue consumpto oleo, siue addita ei maiore flamma, similiter calor uitalis extinguitur in morte animalis, aut ex defectu puri & pinguis

D sanguinis ut in cōsumptis, aut aquoso sanguine repletis, aut ex superuentu caloris maioris, ut in febrientibus. Inuestigans autem Aristoteles, quare maior flamma extinguat minorem flammam ei oppositam, dicit maiorem flammam consumere nutrimentum minoris flammæ usque adeo cito, ut non possit ęque cito nutrimentum succedere. Dico autem maiorem flammam trahere ad se minorem causa similitudinis usque adeo cito, ut non possit æque cito minor flamma attrahere aliam flammam, ex eo à quo nutritur sibi succedente. Nutritur autem flamma non solum à pinguedine aliqua, immo etiam ab aere uicino: & fit nutritio non ut quidam putant per alterationem nutrimenti, neque per assimilationem eius ad id q̃ nutritur, sed per attractionē partium nutrimenti, similium ei quod nutritur: id enim à quo nutritur ignis, necesse est ut in se habeat igneas partes. Quod autem ignis nutritur ex aere, probatur ex eo, quia si inter terram fodiatur specus ampla angusti oris, & magna lignorum congeries intromissa incendatur immisso igne, obstruso quidem foramine, necesse est ligna eodem momento omnino extingui. Exit enim ignis per poros terræ superiectæ, & non potest aer subintrare ad reparationem ignis exeuntis, tum quia aer obstrusior est igne, nec æque mobilis est, ut ignis: tum quia necesse est plus aeris influere, quam sit ignis affluens, qui reparandus est ex eo, pro eo quod non ex toto aere, sed ex solis

igneis

igneis partibus, quæ sunt in aere, fit ignis. fitq; ex plurimo aere multo minor ignis: nam & simili E
ter in omni nutritione fit ex multo nutrimento res modica per digestionem. Velociter ẽt quicq̃d
fit ex alio, minus est eo a quo generatur, ꝙ tñ plerią; negant: nam sicut, inquiunt, ex modica aqua
fit multus fumus, similiter quoq; ex modica aqua fit multus aer, ita quoq; ex modico aere fit mul
tus ignis. Dico aũt ꝙ fumus non fit ex sola aqua, sed habet plurimũ aerẽ, in quo disseminatæ sunt
aqueæ particulæ: quod est videre hoc modo. Nam qñ bullit aqua in vase ad ignem, ignis quidem
transit per poros vasis ad aquam, faciens illam tumescere, & ampullas eleuari: fiuntq; ampullæ ex
directo ignis, qui est sub vase: sicq; ad mediam aquam transit ignis ascendens in aerem, attrahitq;
secum aqueas particulas, cum quib. aeri admiscetur: feruntur q; aqueæ particulæ sursum: de nec de
feruntur a calore in inferiori aere, quem frigidum esse constat, vt ostensum est alias. Amplius autẽ
nubes, cum sit fumus, congelata quidem fit nix, quemadmodum pluuia congelata fit grando. nix
aũt plurimum habet aerem quemadmodum spuma: & est alba utraq; ꝑ ꝑ aerem sibi commistum
quem Arist. esse album ostendit: sed hæc hactenus. Qm̃ aũt flamma in continuo fluxu est, & conti
nue generatur alia & alia flamma, succeditq; posterior flamma in locum prioris, immo in modũ
fluuij, putant quidam priorem flammam sursum ascendentem extingui ab aere. Dico aũt eam ad-
misceri aeri, disseminarique in eo per minutas particulas: nam & similiter disseminata fuerat prius F
non solum in eo a quo generata est, immo ẽt & in aere vicino, præsertim cum multo plus nutrimẽ
ti habeat flamma ex aere, quam ex aliquo alio. Sicut aũt flamma in continuo motu est, & in mo-
dum fluuij alia alij succedit, & ita calor continue effluit a corde ad venas, & per venas ad totũ cor-
pus, & inde continue effluit extra corpus: nam & uestes non ob aliud calefaciunt, q̃ quia retinent
calorem continue euaporantem a corpore per poros. Sunt autem pori venæ subtilissimæ ꝑ quas
effluit calor, & etiam sudor, qui nihil aliud est quam aqua sanguini admista: qñq; poris amplius di
latatis effluit ipse sanguis. Quod aũt pori sint venæ subtilissimæ, inde patet, ꝙ quælibet uena pro-
ducit ex se aliam venam minorem, & aliam iterum minorem, vsque dum diuisio perueniat ad ca-
pillares venas. Accidit autem poros per frigiditatem, aut aliquo viscoso fumo oppilari: & tunc ca-
lor multiplicatur in venis, non. n. sufficienter euaporare potest: tum propter angustiam pororum
tum quia fugit interius propter frigiditatem sibi contrariam, quæ est exterius. Dicit. n. Arist. vlti-
mam digestionem cibi fieri in corde, sanguinemq; in uentrib. cordis generari. Dicit quoq; Arist:
Primum & vniuersale instrumentum omnium sensuum est cor, non autem cerebrum, vt quidam G
asserunt. hoc aũt est indicium, ꝙ impossibile est dolorem fieri in aliqua parte corporis, dũ fiat pas-
sio in corde: & si multus fuerit dolor facit syncopen cordis: nam oẽs partes corporis colligantiam
habent ad cor per medias venas, & pelliculas, & neruos. A duob. igitur uentriculis cordis proce-
dunt magna vena, & arteria ad supremum spondylum colli. Nam magna uena, quæ dicitur caua
procedit a dextro uentre cordis: & primo transit ad gibbum hepatis, & inde per dorsum ad caput.
Magna uero arteria, q̃ dicitur aorta, qñ procedit a sinistro uentre cordis, primo trãsit ad quintum
Al. uicinior fit. spondylum dorsi, qui cæteris spondylis uicinior est cordi: unde qñ ęsophagus spondylis innititur
declinat quidem in quinto spondylo dorsi, & in alteram partem dans locum magnæ arteriæ. Prę
dicta uena & arteria uenientes ad caput, coniunguntur duab. pelliculis cerebri, & ẽt pelli, quæ per
omnes spondylos protenditur, & tegit spinalem medullam. Dicunt autem anatomici duplici pel
le tegi spinalem medullam, quemadmodum & cerebrũ. Ab his uero pellib. cerebri & spinalis me-
dullæ procedunt omnes nerui corporis. Nihil igitur de corpore sensibile est præter uenas, & arte-
rias, & pelliculas, & neruos, cum sit ex eis unum quoddam continuum cum corde: alia uero mem
bra insensibilia sunt, ut ossa, & ligamenta ossium: Quorum duplex est genus: nam eorum quibus-
dam colligãtur ossa ad se inuicem, alijs uero colligantur ad musculos: Sunt autem & cartilagines
omnes insensibiles, quemadmodum & ossa: nam & plerunque ab ossib. procedunt, & si non oẽs.
Sunt autem maximæ duæ cartilagines corporis, altera quidem ex qua constat trachea arteria, & H
pubis. altera quæ procedit ab osse puppis: & est maxima pars uirgæ uirilis, & colli matricis. Sunt ẽt insen
sibiles oẽs pinguedines, & medullæ, & ipsum cerebrum, & est etiam caro pulmonis insensibilis: cir
cundatur autem trib. pelliculis, quarum duæ procedunt a uena, & ab arteria, quæ a duob. uentrib.
cordis procedunt, & hæ duę pelliculæ sunt sensibiles: tertia uero procedit a trachea arteria, quę est
insensibilis: quemadmodum ipsa trachea arteria a qua procedit, fitque per hanc inspissatio aeris ad
cor secundum fistulas ipsius, quæ a trachea arteria procedũt. Similiter autem hepar & splen insen
sibilia sunt, quemadmodum & pulmo, exceptis etiam quibusdam uenis, neruis, & pellib. quæ in
eis sunt, quæ procedunt ad pulmonem, & hepar, & splenem, dilatanturq; in eis. Sunt autem glan-
dulæ omnes insensibiles, quemadmodum & pinguedines, cum sint de genere pinguedinis: quam-
uis quædam uideantur sensibiles propter pelliculas sibi insertas. Sunt autem tam pinguedines quã
glandulæ oẽs in corpore ad fomentum, & conseruationem caloris naturalis: quamuis. n. calor a
corde ad totum corpus procedat, sunt tamen quędam corporis partes magis susceptibiles caloris,
q̃ cęterę. Pinguedo. n. quę superposita est hepati, & spleni, & intestinis, calefacit ea, facitque nutri
mentũ digeri in eis. Vnde cũ cuidã pugili pinguedo hęc in palęstra rupta esset, & postmodum hui

A da facta, à medico erepta esset, cępit pugil supra modũ frigoris esse impatiẽs, & consueta cibi digestio in ventre mutata est. Glandulæ autem quæ à radice linguæ sunt, non solum generãt saliuã, sed etiam digerunt sanguinẽ in venis, quę ad meningas cerebri coniunguñt. Cum.n. meninges cerebri constent & ex subtilissimis uenis, q̃ à crassis venis colli procedunt, nõ potest sanguis venulas meningum subintrare, nisi fuerit plurimum digestus. Item glandulę sunt in mesenterio. caloris causa, attrahentis succũ cibi ab intestinis ad venã hepatis. Itẽ testiculi, & mãmillæ glandulosę sunt ad generandũ sperma & lac. Adiacẽt ẽt collo uesicæ glandulæ, caloris causa attrahẽtis vrinam à renibus, & insuper sperma digerentis. Quidã ẽt inter glandulas annumerãt renes, qui vrinã attrahunt à ven, a quę est in gibbo hepatis: quãuis Aristoteles dicat non ob aliud renes esse in corpore, q̃ vt p eos excolet̃ vrina: nã uasa duo deferẽtia vrinã à gibbo hepatis terminantur ad duos renes: & rursus ex alia parte renum oriuntur alia vasa vrinalia procedentia vsq; ad uesicã, perforata intra vesicã foraminibus pluribus atq; subtilibus, p q̃ fluit urina uesicę: & hęc quidem foramina in mortuo animali non apparẽt, pro eo ꝙ frigiditate obtusa sunt. Dico autem calorẽ, qui est in sinistro ventre cordis & arteriis, non solum nutriri ab aere influente p fistulas pulmonis, immo ẽt ab aere influente per poros corporis: quod probatur ex eo, ꝙ addidit in passione

B quadã, q̃ dr suffocatio matris, in qua nulla fit manifesta inspiratio aeris. Dico aũt in hac passione cor comprimi à matrice sursum eleuata: modicũq; calorem remanere in eo, quod nutritur à modico aere influente per poros. Nam & similiter plura animalia viuũt, non habentia cor neq; pulmonem, quorum calor vitalis cũ sit modicus, nutritur ab exteriori aere influente per poros: hęc autem sunt parua animalia, vt muscæ, & similia: & etiã in piscibus polypodes, & alij oẽs, qui sanguinem non habent: quamuis ẽt de cæteris piscibus sanguinẽ habentibus dubitetur, qũo spirent intra aquam. Cõstat autẽ maiores pisces spirare aerem extra aquã, quos etiam pulmonem habere manifestũ est. Minores uero pisces, qui loco pulmonis branchias habent, spirant intra aquam: spirantq; aerem, qui modicus est intra aquã, per poros brãchiarũ, qui sunt proportionales fistulis pulmonis: quemadmodum enim fistulę pulmonis, ita similiter & pori branchiarũ vsq; adeo angustantur in ea parte, quæ terminatur ad cor, vt non capiant aquam, sed aerem solum, qui p poros excolatur ab aqua, transiẽs ad cor. Quòd autẽ aer sit intra aquã, pbatur ex eo, ꝙ qñ congelatur aqua, fit minor: propter aeris expressionẽ: unde Aristoteli uisum est, ꝙ pisces, qui brãchias habent loco pulmonis, non attrahant aerẽ, sed aquã attrahant ad refrigerandum calorẽ cordis. Nam & similiter de habentibus pulmonem dicit Aristoteles, quod attrahunt aerẽ ad refrigerandum calorem cordis, cum ostensum sit aerẽ inspiratum pręstare nutrimẽtum calori cordis. Hip-

C pocrates autem in libro de generatione animaliũ dicit aerem inspiratũ refrigerare pariter ac nutrire calorem cordis. Aristoteles quoque in quodam loco affirmat, quòd omne nutrimentum influens, refrigerat id quod nutrit, & addit etiã quòd deficiente nutrimento, fiat caloris augmentatio ratione uacuitatis: & hoc ostendit per simile eius quod accidit in uentre & matrice, quę post q̃ sunt vacua, calidiora fiunt, q̃ qñ plena fuerint. Huius autẽ cãm determinauimus in libro quem de spermate edidimus. Et hoc quidem hactenus. His igitur pręmissis, postmodũ scire oportet, ꝙ cũ in corpore sint vena, & pellis, & neruus, q̃ sunt receptacula sanguinis, & spiritus, & pellis quidẽ mediam habet naturam inter neruum & uenã: & manifestum est quòd ad omnem pelliculã coniungitur aliqua uena, quæ in ipsa pelle diuiditur in multas subtiles uenulas subtilem sanguinem capientes. Habet autem & neruus venulas, ideo & findi potest in longũ: sed habet eas plurimum subtiles, solum capientes spiritum. Dico etiã ꝙ instrumẽta omnia sensuũ continetur pelliculis, fiuntq; sensus in ipsis pelliculis: vt est uidere in oculo, cuius pellicule plenę sunt humore aqueo, & originẽ habent a cerebri pelliculis: fitq; visus non in crystallino humore oculi, ut Aristoteli visum est: sed in pelliculis oculi. Quarum duæ procedunt a duabus pelliculis cerebri: & tertia à neruo, qui opticus idest uisibilis dicitur: proceditq; ab ipsis pelliculis cerebri. Est autẽ pręter

D has pelliculas tres, q̃dã alia quarta, q̃ est in oculo: q̃ alba est, & continet omnes alias, proceditq; a pellicula quę tegit cranium, & est insensibilis: est ãt hæc pellicula in piscibus valde dura, & ferè in modum ossis. Similiter ãt & pellicula plena aere locata est intra aurẽ, in qua fit auditus. Et pelliculæ plenę spõgiosa carne locatę sunt intra nares, in quib. fit olfactus. Et oẽs hę pellicule originẽ hñt a pelliculis cerebri. Idẽ quoq; oportet itelligi & de pelliculis linguę, in qua fit gustus. De tactu ãt dicit Aristoteles, ꝙ fit in carne totius corporis. Dico ãt ꝙ non fit in carne, sed in pelliculis carni commistis: manifestũ est.n. reticulatã carnẽ esse pelliculis valde subtilibus, q̃ à crassis uenis procedũt, & ab eis deportant subtilẽ sanguinẽ ad nutrimentũ carnis. Probat ãt Aristoteles, ꝙ principiũ motus, quẽadmodũ & sensus, est in corde, pro eo, ꝙ oĩs motio fit cũ ui & conatu. Vim ãt facit contentio spũs: origo ãt spũs est in corde: deinde ex cõtentione spiritus, fit in omni conatu inflatio uenarum, & neruorum, & etiam pellium cerebri, & spinalis medullæ, & principaliter diaphragmatis. Constat enim uires corporis omnes esse ex neruorum tensione: causa autem tensionis nerui nulla est alia, quam spiritus neruum inflãs. Sed quia origo spiritus est a corde. oportet prius diaphragma inflari, & postmodum uenas, deinde duplicem pellem spinalis medullę,

Fortassis i lib. de corde ad mediũ: quo in loco inquit Hip. cor ipsũ ex toto uentilari, & spm attrahere.

& ipsius cerebri, ultimo uero neruos. Spiritum aũt uoco nõ solũ uaporem sanguinis, sed & aerẽ E
inspiratũ, qui ei admiscet: trãsit.n. aer inspiratus à pulmone ad ambos uentres cordis, & inde per
uenas & pelles usq; ad neruos. In oĩ igitur conatu fit per contentionẽ anhelitus, conclusio spũs
*Al. per quã. inter diaphragma, & in ipsis fistulis pulmonis, q̃ procedunt à trachea arteria, *post quã fit aeris
*Al. inde. inspiratio: & *idem spiritus cõprehensione diaphragmatis trãsmittitur p fistulas pulmonis ad uẽ
tres cordis, & inde ad uenas, & pelles, & neruos. Contingit aũt oppilationẽ fieri in loco, in quo
uena & arteria procedentes à corde, transeuntes p collũ, coniunguntur ad pelliculas cerebri &
spinalis medullæ, ex humore, aut fumo multo aut paruo, & tãtũ crasso, aut subtili: fitq; ibi oppi-
latio per angustiã uenularum, quæ procedunt ab illis uenis, disseminanturq; in pelliculis cerebri
& spinalis medullæ. Dico autẽ ex hac oppilatione fieri somnum: qñq; epilepsiam, & qñq; etiam
apoplexiã. Fit aũt apoplexia ex humore plurimo & crasso. Epilepsia ex humore nõ tãto, neq;
adeo spisso: & qñq; ex solo fumo crasso, ascẽdente à stomacho, aut pede, aut aliquo mẽbro alio:
in his quidẽ uidetur aura subtilis & frigida ascendere ad caput. Somnus autem fit ex multo fumo
subtili, faciente diuturniorẽ, sed minorẽ, & facile solubilem oppilationem: unde quidam in som-
sentiunt, & mouentur, & etiam loquuntur, & imaginantur somniantes: & similiter imaginã
tur quidam in epilepsia, & etiam in syncope, quæ est passio cordis. Fit autem quibusdam in epile F
psia spuma circa os, dũ spiritus qui fertur à corde in uenas sursum, occurrit humori facienti oppi
lationem, & ei admistus spuma fit. Est.n. spuma admistio aeris & aquę, aut humoris: ideoq; alba
est ut aer: & ephialtes quædam epilepsia, q̃ fit in somno, fit ãt ex mistione tanq̃ epilepsia: ideoq;
non in uigilante, sed in dormiente. Vt enim prædictũ est, somnus & epilepsia fiũt in eodẽ loco,
& ex simili causa: unde Aristoteles dicit epilepsiã esse somnũ quẽdam: uerum ephialtes lõgo tpe
perdurãs in epilepsiã conuertitur. Amplius autẽ dicit Aristoteles, q quibusdam uenis colli com-
pressis fit homo insensibilis: & similis dormiẽti: unde & antiqui uenas illas uocauerũt carotidas,
p pea, q in eis fit caros, quod est insensibilitas & ĩmobilitas totius corporis. Cõpressio diaphrag-
matis, q̃ fit in respirando, causa est prolationis uocũ, qñ uuula, quæ est in gutture, superponitur
tracheæ arteriæ ita, ut respiratio fiat per angustum. Spiritus.n. exiens per angustum, qñ collidi-
tur uuulę sibi oppositę, facit sonũ, alioquin fit respiratio sine sono, quãdo spiritus liberum habet
exitum: est enim diaphragma, respirationis origo, & uocis, & omnium uirium corporis. Est au-
tem & ipsa uuula principiũ uocis, quia sensibilis ac mobilis, quẽadmodũ diaphragma. Et insu p
efficit uires corporis, quemadmodum & ipsum diaphragma: nam in oĩ conatu fit oppilatio om-
nimoda trachęę arteriæ su ppositę uuulæ, ut compressione diaphragmatis spiritus qui est in fistu G
lis pulmonis, nõ possit sursum per os exire: sed trãsmittat ad cor, & a corde ad uenas, & inde ad
pelles cerebri & spinalis medullæ, à quibus nouissime transmittitur ad neruos: quorum tensio ui
res corporis efficit: tenduntur autem modico spiritu os subintrante & inflante.

Pulmo ãt est immobilis fm se ipsum & insensibilis, quẽadmodũ & ipsa trachea arteria, unde
& in peripneumonia non sentitur dolor, sed grauitas sola. mouetur aũt pulmo cũ diaphragma-
te, eo q colligantiã hẽt ad ipsum quibusdã pelliculis: & insu p ex eo, quia dilatatione diaphragma-
tis maior existit capacitas inter diaphragma: quam necesse est impleri ex aere inspirãdo, & inflã
te fistulas pulmonis, quæ intra diaphragma continentur. Quęritur autem de motu diaphragma-
tis, utrum sit uolũtarius. Si enim est uoluntarius, quo modo igitur fit in dormiente: si ãt non est
uoluntarius, quo modo ergo potest uoluntarie retineri? nam & quidam leguntur tandiu conti-
nuisse, donec extincti sunt. Dico autem motum diaphragmatis uoluntarium esse, fieri quidẽ uo-
luntarie per neruos, nihilominus & fieri propter aliam cãm. Nã cum calor cõtinue effluat à cor-
de, necesse est continue influere aerem ad cor, qui inflat pulmonẽ, & p p hoc totã diaphragma,
pro eo q pulmone inflato necesse est capacitatẽ diaphragmatis augmentari. Nõ solum autẽ infla H
tio pulmonis, quæ fit ab aere inspirato, causa est ut diaphragma dilatetur, immo etiã, quia aer in
spiratus transit a pulmone per cor ad uenas diaphragmatis, procedentes a corde, in quo est ori-
go uenarũ omniũ, non solum pulsantium, immo etiam & aliorum, ut alibi ostenditur. Non solũ
autẽ uenæ diaphragmatis inflãtur spiritu, immo & alię uenæ remotiores à corde, ut in forti co-
natu est uidere: nam & uenas pellium cerebri ab eadem causa accidit inflari, ut apparet in haben
tibus fractum cranium, si anhelitũ contineãt: nã & spũs, qui neruos subintrat, procedit à corde
ad neruos per intermedias uenas: qđ probatur ex eo, quod quibusdam uenis colli compressis, fit
homo absq; omni sensu & motu. Nõ solũ ãt pulmo ministrat cordi aerẽ ad nutrimentum calo-
ris uitalis, immo etiam cõmunit & conseruat calorẽ, qui est in corde: cuius simile est in cinere
uidere, qui superponitur igni ad cõseruandũ ipsũ. Hẽt ãt pulmo, quẽadmodũ & cinis, plurimã ra
ritatẽ, p q̃ habet ignis moderatã respirationẽ, & moderatã aeris influxionem: fitq; inspiratio, &
respiratio per fistulas, procedentes a trachea arteria, ad cor terminatas, q̃ sunt in pelle circũtegẽ
te pulmonem. Manifestum est enim, quod ad conseruationẽ ignis necessarius est aer, non ut qui
dã putant propter refrigerationẽ, sed nutrimenti causa: est enim aer nutrimentũ ignis: omne au-
tem nutrimentum, simile fit ei, cuius est nutrimentũ: aer enim influens per poros cineris, igitur

A ad restaurationem euaporationis ignis: aer.n.per digestionem fit ignis. Digestionē voco separationem ignearum aeris partium ab alijs partibus:est.n.aer corpus dissimilium partium, habens caliditatis, & frigiditatis particulas in se ipso: vnde nec aer est elementum, sed, sicut alibi ostensum est, duo tantum sunt elementa, calidum & frigidum. Dico etiam ꝙ ex aere fit aqua, euaporatione ignearum partium. Nam cum omnium fluminum origo sit à montibus, dicit Aristoteles non solum vapores aqueos ascendere iussetne per venas quasdam ad crepidinem montium, & inde distillare, sed etiam in ipsis venis montium aerem per frigiditatem in aquam conuerti. Manifestum etiam, ꝙ nec aqua est elementum, nec aer: fit enim ex aqua glacies, expressione aeris, qui in ea erat: vnde minor est glacies, quàm fuerit aqua, propter aeris eductionem: nam & omne metallum maius fit, si liquefiat, quam fuerit prius: ignis enim subintraos liquefacit aquam quæ in poris metalli congelata est. Sunt autem pori in metallo adeo angusti, ut non possit aer, sed solus ignis subintrare. Rursus autem oportet scire, in omni nutritione id quod nutritur, attrahere & congregare particulas sibi similes, quæ disseminatæ sunt in eo, a quo fit nutrimentum, pro eo quòd naturaliter simile ad suum simile tendit. Fit autem digestio nutrimenti per calorem, pro eo quòd calor, vt ait Aristoteles, aggregat similia, & disgregat dissimilia. Quemadmodum.n.in ventilatione adunatur

B per commotionem granum seorsum a palea, ita etiam similiter in nutrimento fit per calorem cō motio omnium partium, & in ipsa commotione similiter in nutrimento similium ad se inuicem adunatio. Facit autem calidum commotionē, pro eo quòd in continuo motu est, vt est videre in aqua bulliente. Amplius autem calor inspissat nutrimentum, dum continua sua euaporatione partes aqueas secum trahit: Deinceps autem oportet scire solum diaphragma esse principale instrumentum respirationis, pulmonem autem fistulis plenum recipere multitudinem inspirati aeris in fistulis suis: & ob hoc receptaculum spiritus appellatur. Subintrante igitur aere inflatur pulmo, & rursus paulatim detumescit, aere paulatim transmisso ad cor, ad nutrimētum caloris qui est in corde. Vnde quia colligitur multus aer in pulmone, qui sufficit aliquandiu ad nutrimentum caloris cordis, inde est, quòd aliquis potest aliquando absq; spiratione perdurare, & aliquando absque interpolatione uocem protrahere. Insuper autem, & aer breui aliquando tempore permanens in pulmone calido existente, ibiq; digestus efficitur competentius nutrimentum caloris cordis. Dicit.n. Aristoteles, quòd pisces, qui branchias loco pulmonis habent, attrahunt interius aquam, ad refrigerandum calorem uitalem cordis. Dico autem calorem uitalem nutrimento indigere, non autem refrigeratione: nutrimentum vero ignis nullatenus est aqua, sed aer. Sunt.n. in prædictis pi

C scibus pori quidem branchiarum ad cor adeo subtiles, quod non capiunt nisi aerem solum, per quos transit aer, qui est aquæ commistus. Dicit aūt Aristoteles aerem non esse intra aquam, persuadens hoc ex eo, ꝙ cum aer leuior sit aquæ supernatat, non autem admiscetur ipsi. Est autem sibi ipsi contrarius, cum alibi dicat glaciem fieri ex aqua per expressionem aeris qui est in ea. Verū pisces pulmonem habentes multo plus habent caloris, quam cæteri pisces, vt delphini, & phocæ, & canis, & cete omnia, & similia. Quoniam igitur multus calor qui est in eis multo indiget aere ad sui nutrimentum, inde est, ꝙ spirant extra aquā. Scire autem oportet, ꝙ trachea arteria veniens ad pulmonem, facit circa eum pellē plenam fistulis pluribus ac subtilibus, quæ terminantur ad vētrem sinistrum cordis: habentq; foramina subtilissima, per quæ capiunt aerem solum, non autem sanguinem: fitq; per hęc foramina inspiratio aeris ad sinistrum uentrem cordis: sanguis autem qui est in sinistro uentre cordis, non potest per ea affluere propter eorum angustiam. Amplius aūt uena, & arteria procedentes a duobus uentribus cordis, perueniunt ad pulmonem, & faciunt circa eum pelles duas, plenas venis, & arterijs pluribus ac subtilibus. Qm̄ autem in conatu fit *conclusio spiritus, non solum in fistulis pulmonis, sed etiam in uenis, & neruis, contingit q̄nq; terminos uenarum ex multo spiritu dilatari, spirituq; exeunte trahere secū sanguinē: estq; sanguis hoc mo- *Al. conculcatio.

D do exiens spumosus, p p spiritum sibi admistum. Accidit etiam eadem causa sudorem exire per poros corporis. Est autem sudor, sanguini aqua admista. Pori uero sunt venæ subtilissimæ quæ a crassis uenis procedunt. Contingit autem poros ex multo, aut feruido spiritu vsq; adeo dilatari, ut et exeat sanguis per eos, fiatq; sudor sanguineus. Miror autem plurimum super eo, quod dicit Aristoteles se uidisse poros cordis in pulmone, per quos fit aeris inspiratio, & exspiratio, cum sint impeceptibiles propter suam paruitatem, quemadmodum & pori uesicæ, per quos ingreditur urina: maxime cum per frigiditatem obstruantur huiusmodi pori in mortuo animali. Dicit enim tres esse uentres cordis: cum sit patens uisui esse tm̄ duos, ab uno.n. procedit magna uena, & ab alio magna arteria: in paruis etiā animalibus unū tm̄ esse, a quo procedit magna arteria. Postmodum aūt scire oportet, ꝙ pulmo, cū sit spongiosus, & calidus, habet uim attractiuā: attrahitq; aerem ad se, ad refrigerandum calidum cordis, quemadmodum uent osa igne intromisso: exit.n. ignis per poros uentosæ, & necesse est aerem subingredi. Idem quoq; est videre in hepate, quod spongiosum est, & calidum: attrahitq; succum cibi ab intestinis per medias uenulas cuiusdam pellis, quę media est per intestina, & concauā uenā hepatis, & cōtinuata est utriusq;: dicuntur aūt uenulæ illæ mesaraicæ, siue mesentericę: pellis in qua sunt, mesenteriū siue mesaræū appellaꝰ, & protenditur a me-

dio uentre per inteſtina. Dicit enim Ariſtoteles meſenterium vicem radicis obtinere: ſicut enim E
radix attrahit nutrimentum a terra, ita & meſenterium ab inteſtinis nutrimentum corporis ani-
malis. Cor etiam, in cuius concauitate plurimus eſt calor continue effluens, attrahit continue à fi-
ſtulis pulmonis: attrahit etiam ſuccum cibi a concaua vena hepatis, quia, ut ait Ariſtoteles, in cor
de perfecte digeſtus ſanguis fit. Rurſus autem cor attrahit ab inteſtinis ſuccum cibi aliunde, quam
per hepar, idest per mediam arteriam: arteria enim, quæ protenditur a corde per dorſum & con-
iungitur meſenterio, non tranſit per hepar, cum dicat Ariſtoteles, In hepate nulla eſt omnino ar-
teria. Eſt autem ſanguis ârteriæ liquidior, quam venæ: & præ nimia ſua aquoſitate non coagula-
tur, quemadmodum ſanguis qui eſt in vena. Huius autem hæc eſt cauſa, ꝙ hepar venę ſuppoſitū
maximam habet vim attrahendi: attrahitq; ſuccum cibi multum ac ſpiſſum ab inteſtinis: ideoque
in vena multus eſt ſanguis ac ſpiſſus, qui cito coagulatur euaporante aqua. E contrario vero ſan-
guis arteriæ modicus eſt & aquoſus, pro eo ꝙ arteria habet uim attrahendi debilem ex ſolo pro-
prio calore, & etiam ex corde. Dicit enim Ariſtoteles, ꝙ in quibuſdam animalibus ſanguis ipſius
venæ liquidus eſt, & non poteſt coagulari, vt in ceruo, & lepore: ſuntq; huiuſmodi animalia timi-
da, pro eo ꝙ habent ſanguinem frigidum, & aquoſum. Rurſus autem quædam animalia habēt ſan
guinem valde ſpiſſum ac terreſtrem, qui coagulatur ſtatim, vt taurus: cuius etiam ſanguis veneno F
ſus eſt. Et huiuſmodi quidem animalia habent pinguedinem quandam terreſtrem, quæ ſepum di-
citur: & ſunt plurimum oſſuoſa: & ſunt etiam calida, & audacia: nam ſanguis terreſtris plurimum
calidus eſt, pro eo, ꝙ eſt receptaculum amoris: ſed prius contingit *calorem in eis egiſſe, vt eſt vi-
dere in calce, & cinere, ſimiliter & ſale. Nam ſal genus terræ eſt, eſtq; ſal terra incenſa: quod pro-
bat Ariſtoteles ex eo, ꝙ quibuſdam calamis incenſis, & incineratis, fit ſal, ſi miſtus fuerit aquæ, &
eadem aqua bulliat ad ignem. Vinum etiam quanto fortius eſt, tanto terreſtrius eſt: quod proba-
tur ex eo, quòd quanto fortius eſt, tanto ponderis plus habet, adeo etiam quòd ſupernatat oleum
*in eo. Amplius autem uinum, & liquores alij, varios ſapores habent ex terra ſibi admiſta: vnde in
quadam regione vinum ſuſpenſum ad ignem in utribus, indureſcit in modum ſalis, euaporante
aqua. Dicit etiam Ariſtoteles, ꝙ in ſanguine ſpiſſo inueniuntur neruuli quidam: & quanto ſpiſſior
eſt ſanguis, tanto plures inſunt: in liquido autem ſanguine nulli poſſunt inueniri. Dicit etiam Ari
ſtoteles, quòd homines liquidioris ſanguinis, ſunt timidi, ſed boni ſenſus, ex eo quòd molles car-
nes habent ſuntque paſſibilia maxime in eis inſtrumenta ſenſus. Videndum autem eſt deinceps, G
vtrum aliquis meatus ſit a vena ad arteriam: quod quidem probatur ex eo, quòd ſi ſcinditur vena,
aut arteria, effluit omnis ſanguis, tam qui eſt in venis, quam qui eſt in arterijs. Quæritur autem quo
modo ſanguis intret arteriam, ſi uerum eſt, ut plurimi putant, totum ſuccum cibi, ex quo fit ſan-
guis, tranſire ad uenam hepatis. Aiunt igitur quidam, quòd cum uena, & arteria habeant in cor-
pore parietem communem fiſtulas quaſdam habentem, ſunt quidem in medio illarum fiſtularum
quidam meatus anguſti, per quos excolatur ſanguis: & meatus illi in mortuo animali non appa-
rent, quoniam per frigiditatem ſunt obſtructi. Dico etiam meſeraicum, per quod tranſit ſuccus ci-
bi ab inteſtinis per totum corpus, non ſolum continuari uenis hepatis, immo etiam arteriæ cui-
dam procedenti a dorſo, & non tranſeunti per hepar, ſicut teſtantur omnes, qui de anatomia ſcri-
pſerunt: ex quo maniſeſtum eſt, ſuccum cibi non omnino tranſmitti ad uenam hepatis, immo e-
tiam partim ad arteriam. Amplius autem uena, & arteria ſimul in toto corpore ſunt, præterquam,
ut ait Ariſtoteles, in hepate, & ſplene: iungūturq; adinuicem quibuſdam pelliculis, in quibus ſunt
uenulæ ſubtiles, per quas ab arteria ad uenam excolatur liquidus ſanguis. Scire etiam oportet, ꝙ
non ſolum a uena hepatis, immo etiam ab arteria ſunt meatus quidam ad renes. Dico autem, ꝙ ab
omnibus uenis, & arterijs corporis mittitur urina, quemadmodum & ſudor: nam quemadmodū
urina, ita quoq; ſudor nihil aliud eſt, quam aqua ſanguini admiſta. Dico etiam, ꝙ quemadmodum
hepar, ita quoq;, & ſplen attrahit ſuccum cibi ab inteſtinis per medium meſenterium, cui cōtinua H
ta eſt uena ſplenis, quemadmodum & hepatis uena: unde ſplen, ut ait Ariſtoteles, recte hepar ſi-
niſtrum poteſt appellari. Item a corde protenditur uena ad ſplenem, quemadmodum ad he
par, per quam cor attrahit ſibi ſuccum cibi a ſplene: quemadmodum ab hepate. In ſple
ne autem, ut ait Ariſtoteles, nulla eſt arteria, quemadmodum nec in hepate. Di-
co autem, ꝙ in curuatura hepatis, & ſplenis inueniuntur tam arterię, quam
uenę: in gibbo autem hepatis ſolę inueniuntur uenę, quę conueniunt
ad cauam uenam: in gibbo uero ſplenis nec uena eſt nec arte-
ria. Miror autem quam plurimos antiquorum ignoraſ-
ſe uſum ſplenis in corpore humano: alios autem opi
natos noſſe, penitus erraſſe. Solus uero Ari-
ſtoteles in libro de particulis animalium
diligenter ſupra hoc ſcripſit: qui
fuit ſolus ueritatis
oſtenſor.

* Al. ſi prius contigerit.

* Al. ouum.

GALENO ASCRIPTVS LIBER
CVI TITVLVS EST
COMPENDIVM PVLSVVM

CENSVRA.

Liber ieiunus, ſed non omnino reijciendus.

HOc ei quod de pulſibus poſſibile eſt competẽtem modum circuit. Primum autem aiunt* egenum antiquum de pulſibus: item nõ de pulſib. hoc intitulaſſe, ſed de pal
B mon.i.de ſaltibus. ignorauit.n. vt decens hic vir, quæ exiſtat differentia pulſus, & palmi.i.ſaltus: ſicut deinceps oſtendemus, primum dicentes, quid ſit pulſus.

* Al. forte Aegymium.

De Definitione pulſus.

Pulſus igitur eſt diaſtole, i. dilatatio, & ſyſtole, i. conſtrictio cordis, & arteriarũ: ſolæ.n. hæ eorum, quæ in nobis, pulſuali motu mouentur. Alia vero, quæcunque videntur, & ipſa pulſualiter moueri, vt meninges, quæ circa cerebrum ſunt in pueris viſæ, ſecundum participationem arteriarum mouentur: circa quas particulas fit palmos, i. ſaltus, & tremor, & ſpaſmus.

De ijs, quæ pulſui ſimulantur.

Similia vero pulſui ſunt, & palmos, i. ſaltus, & ſpaſmus, & tremor: etenim & hæc videntur quibuſdam ita fieri, ſicut & pulſus ex diaſtole, & ſyſtole. Differentia vero in eis exiſtit plurima. Igitur Praxagoras quidem exiſtimauit hæc ad ſe inuicem differre quantitate, non adhuc autem qualitate: fieri autem ex pulſu, qui magis, eo circa motum extenſo, palmon, i. ſaltum: ex palmo vero, tremorem: & hoc quidem Praxagoras vir non liber, neq; in ijs, quæ ſecundum medicinam ſunt, contemplationib. neque in alijs ſecularib. Herophilus vero diligentius inſiſtens huic loco, in qualitate magis eas differentias inuenit: fieri.n. pulſum circa arterias ſolas, & cor: palmon autem.i. ſaltum &
C ſpaſmum, circa muſculos, & neruos: & pulſum ſimiliter generari cum animali, & mori cum eo.

Fit autem pulſus ita. Quando cor attraxerit ex pulmone ſpiritum, primum quidem eum ſuſcipit in ſiniſtrum ſuum ventriculum: demum ſuper concidens, deinde ipſis arterijs præbet. Contingit igitur in conciſione, repletis ijs, quæ in corpore ſunt, arterijs, pulſum perfici: euacuatis autem, ſyſtolen. Igitur arteriæ quidem, ſicut dixi, repletæ curſum perficiunt, aſſumentes ſpiritum: cor autem euacuatum, ſicut deinceps demonſtrauimus. Proprium igitur terminum.i. definitionem dedimus eius, pulſum dicentes eſſe diaſtolen, & ſyſtolen cordis, & arteriarum.

Vnde conſtet pulſus.

Conſiſtit autem pulſus ex diaſtole, & ſyſtole. Quia vero in pari, & eodem tempore, & cor, & arteriæ pulſum perficiunt, & propterea exiſtimant fere omnes, quod repletis vtriſque ſimiliter fiat, volo repræſentare eorum errorem. Nam quod quidem impari tempore ex arterijs, & corde pulſum, qui fit, aſſumimus: manifeſtum eſt: quod autem arterijs quidem repletis corde euacuato hoc fiat, volebam remittere eos, qui volunt diſcere ad anatomiam.i. ad inciſionem: vt autẽ non videar inuidus eſſe, & liuorem habere, paucis repræſentabo. Corpus cordis.i. ſubſtantia, pinea forma exiſtit: & ampla quidem pars eius, in qua ſunt ora vẽtriculorum eius, pulmoni vnitur, & in medio
D quatuor fibrarum iacet: vna.n. fibra breuiſſima reliquarum exiſtens, tertium thoracis ſpatium repleuit: Acuta vero pars eius, & oblonga ſecundum ſurſum cum pectore non vt ſit continua, ſicut eſt baſis eius pulmoni, ſed eſt abſoluta. Continetur autem undique cor, membrana, quæ uocatur pericardion.i. circa cor. Hoc autem non ſolum pulmoni vnitum eſſe inuenies a lateribus, ſed & pectori in illis partibus, in quibus diximus cordis acutum abſolutum iacere. Contingit autem ita, quandoquidem ex pulmone attraxerit ſpiritum repletum vndiq; ipſum ad latera incidere, & multum ſpiritum a pectore auferre: Quando uero rurſum euacuatum fuerit cor, & euacuatum in naturalem figurã recurrerit, tũc proſilit pectori, & percuſſionẽ facit, & ita concidẽs pulſum perficit.

De differentijs naturalium pulſuum ſequentium ætatem.

HIs autem ita habentibus, dicemus prius differentias naturalium unamquanque ætatem ſequentium pulſuum: demum eas, quæ ſunt in febribus: & poſtea pulſus, qui inueniuntur ſecundum paſſionem: in fine uero: pulſus qui ablati ſunt denominati.

De Pulſu puerorum nouiter genitorum.

Igitur modo genitorũ pulſus puerorũ exiſtit breuis oĩno, & indeterminatus, & in diaſtole, & ſyſtole. Hunc pulſum Herophilus alogõ.i. irrationalẽ cõſiſtere ait: Irrationalẽ uero uocat pulsũ eũ,

qui non habet aliquam analogiam.i.proportionem.Neque.n.dupliecem, neque hemioliam, neque aliam quandam rationem habet hic, sed breuis est omnino, & magnitudine puncturæ acus nobis aduenit:ideo & primum Herophilus alogon,idest irrationalem,eum competenter dixit. E

De pulsu crescentium.

Procedente vero ætate,& corpore in augmentationem veniente,& ad rationem, & pulsus augetur ad rationem,diastolen latiorem systole accipiens: quando de reliquo est eis logon. i. rationem,adæquare ad demonstrationem eius,quæ ex grammatica manuductionis. Nam primus quidem pulsus,qui in modo genitis pueris inuenitur, rhythmum.i.tenorem eum, qui breuis syllabæ existit,etiam in diastole,& systole habet:& propterea ditonus intelligitur. Pulsus autem eorum, qui apud augmentationem sunt, proportionalis est pedi, qui apud eos theo: est autem hic tritonus,diastolen quidem in duo tempora accipiens,in vnum uero systolen. Pulsus uero eorum,qui in status ætate sunt,in utrisque par existit,vt in diastole,& systole,comparatus pedi uocato spondeo,qui utique dissyllaborum pedum longissimus est:constat igitur ex temporibus quatuor:hunc pulsum Herophilus per paria uocat his qui pedi. Declinantium uero,& ferme iam senum pulsus, & ipse ex trib.componitur temporib.diastole duplo systolen accipiens longior em. Et hi quidem sunt pulsus,qui secundũ latitudinem ætates in sanis sequuntur.Deinceps aũt sunt in febricitantib. F

De pulsu in febribus.

Eorum,qui incipiunt febrire,pulsus paruus oĩno est,& subintrãs,persecutionẽ patiẽs in utrisque,& in diastole,& systole,ut ferme qñq;,& uix incidat tactui. In superadditione uero ẽm paruum adauget diastolen,& systolen,accipiẽs maiorẽ,& prolixiorẽ,p.p spiritus ascensionẽ.In statu uero in utrisq; par existit,& in systole,& diastole,ceu,& febri parilitatẽ accipiente.In descensione uero,systolen quidẽ diastole accipit prolixiorẽ.Calor uero in *uentre,superabundat magis, q̃ in extremis,quia in primis quidem ferè uniuersus calor in medijs superabundat,ut multoties & infrigidari contingat extrema.Qñ aũt sunt in superadditionib.circa media quidem amplior est calor,in extremitatib.uero paucior.Statum autem accipiente febri,& calor pariter inuenitur in extremitatib.& in medijs. Et hi quidem sunt,qui secundum latitudinem sequuntur febrientes pulsus.

* Al. intellectu.

De pulsibus passionum in generali.

Pulsibus autem, qui secundum passiones fiunt multis,& diuersis existentibus,& de his pulsibus qui in acutis passionibus sequuntur,dicemus.

De pulsu phreneticorum.

Phreneticorum uero pulsus breuis,& erroneus,& non bene robustus,propterea, quod continue spiritus a uigilijs motus superaccidit tactui,ac si accideret motus ab arcu tensi nerui, & chordæ: & omnino minimis particulis m. nui m nostrarum superaccidit,idest occurrit. G

De pulsu lethargicorum.

Lethargicorum uero pulsus est magnus,& uacuus ẽm longitudinem,& latitudinem,nobis superaccidens profundo *intellectu:quare & quidam præsumpserunt dicere pulsum incorporeum,

*Al. medijs.

De pulsu cardiacorum.

Cardiacorum vero pulsus est minor qui finaliter est pulsu phreniticorum: robustior vero, & quasi motosior,vt & alijs partibus subaccidat, idest sentiatur tactu: hoc autem fit spiritu quandoque quidem remissionem accipiente,& tetentionem,quandoque vero intensionem.

De pulsu pleuriticorum.

Pleuriticorum,& peripneumonicorum pulsuum,in paucis quidem est differentia, solum autẽ ijs,qui ualde empitici,idest exercitati,seu experimentati sunt,comprehensibilis est:acutus enim, & vehemens quamplurimum inuenitur,& immissiones inæqualiter multoties faciens.

De pulsu epilepticorum.]

Epilepticorum vero eorum quidem,qui fiunt sine spasmo,& contractione particularum, pulsus est magnus,& diacenus.i.vacuus,& continuus,& fugatus,persecutionem patiens,quam plurimum.Et hi quidem sunt pulsus,qui ẽm hanc passionem,ẽm plurimum assequuntur,similes pulsui lethargicorum. Eorum autem,qui fiunt cum spasmis,pulsus est magnus,& diacenus,i.vacuus. H

De nominibus pulsuum.

Sciendum autem,quod omnis pulsus consistit ex magnitudine,& velocitate,& plenitudine,& rhythmo,& tenore. Et magnus,est secundum longitudinem,& latitudinem,& profundũ: digna ratione tactui accidens.Plenus autem,est vehemens,& quasi netuitet tactum percutiens. Eu rhythmos autem,i.bene tenorarus pulsus, qui in vnaquaque,ætate naturalem consequentiam seruat:dicitur autem hic pulsus eurhythmus.pararrhythmus vero est,qui cito desilit a manu. Velocitas autem a spissitudine differt, nam velocitas quidem secundum vnam poterat arteriæ intelligi percussionem,spissitudo vero secundum plures.;Ita denique dicimus quidem velocem, eum, qui in paruo tempore longitudinem explet:Spissum autem,qui continue per eundem locũ deuenit.

De generibus pulsuum.

Genera pulsuum secundum quietem spissitudo,& raritas,in quo velocitas,& tarditas:secundũ totum

A totum robur, ideſt tenſionem, vehementia, & amydrotes, ideſt obſcuritas: ſecundum corpus arteriæ, durities, & mollities. Igitur hi quidem ita.

De nominibus ſecundum antiquos quorundam pulſuum.

Deinceps autem de his pulſibus, qui a veterib. ſcripti ſunt, & neceſſarij maxime ſunt, & in quiete exiſtunt, dicamus. Dicitur quis pulſus myurizon. i. muris modo caudatus: cuius ſunt rurſus duę differentiæ: Hic quidem non attritis digitis magnus, & vehemens, demum eas quæ deinceps ſunt diaſtolas longiores accipiens, in fine rurſus, & citus, & magnus, & vehemens ſentitur: Alius vero paruus* ſentitur, & eas, quæ deinceps ſunt, immiſſiones magnas operans rurſus, & citus, & paruus accidit: his pulſus quidem quandoq; inuenitur, & ſanos naturaliter aſſequens: quando vero inuentus fuerit in ægrotantib. in paruitate ſuperabundans, eos qui debent abire perindicat: qui vero in magnitudine, eos qui in lethargum. Dicitur pulſus, & parempipron, i. intercidens, quando plures diaſtolas, & ſyſtolas operari dimiſerit, ſecundam diaſtolen ſpiſſiorem attulerit: hic pulſus quidem quandoque ſequitur, & ſanos: quando vero in ægrotantibus inuẽtus fuerit, nihil irrationale ſignificat. Dicitur quidem pulſus dicrotus, quando diſtans arteria maiorem vnam diaſtolen, alterã attulerit breuiorẽ; hic pulſus fit in ſanis quidem, a curſib. vel exercitijs, vel aliud quid cito nobis operantibus: in ægrotantibus vero, manibus maxime febrientium inuenitur. Dicitur autem pulſus & dorcadizon, quando magnus prius accidens, mox breuis accidit, vt putetur antequam ſyſtolen faciat finaliter arteria, rurſus dilatari: hic pulſus inuenitur magis in ægritudinibus, quæ ſunt circa thoracem. Dicitur pulſus myrmecizon: hic autem eſt, qui continue, & ſubtiliter diaſtolen facit, vt videatur myrmecos, ideſt formicæ in manu fieri deambulatio: fere ex omnibus deficiendo inuenitur. Vltimus vero omnium eorum, & breuiſſimus, eſt, qui vocatur ſcolecizon, ideſt vermiculans: hic vero ita paruus, & languidus, & amydros, ideſt obſcurus exiſtit, quod ſormiculante, & breuiſſimo penitus exiſtente intelligatur diaſtole, & ſyſtole, in hoc autem nequaquam, ſed velut deſinentia ſolum, & reuolutio ſpiritus in arterijs perficitur in eo.

*Al. accidẽ

B

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE MOTIBVS MANIFESTIS ET OBSCVRIS

C

Quem Ioannitius de Græca lingua in Arabicam tranſtulit: Marcus autem Toletanus de Arabica in Latinam.

CENSVRA

Galenus huius libri ſui ſæpius mentionem facit: & in hoc etiam multos ſuos libros citat: ob varias tamen translationes aliquæ mendæ in eum irrepſerunt.

De Facultate, & in primis inſtrumentis Motus.

D INquit Galenus, Illi quorum proprium eſt anatomiam meditari per hoc, quod dicunt motus liquidos, eos qui uidentur in corporibus animalium, ſenſui manifeſtos intelligunt: uetuntamen quo membro fiãt penitus ignoramus: & quamuis hoc uideamus, qualiter fiant non ſcimus: †ideo de his doctrinam oportet nos agere.} Principium autem inquiſitionis de motibus liquidis eſt, vt primo inſpiciamus, an ſint actiones membrorum, & an ex eo, quod ſint paſsiones ab eis. Et per actiones, intelligo motus agentes imprimentes: & per paſſiones, motus intelligo, qui fiunt a motore agente, quando ipſe mouet aliquid aliud. Et tu poteris vnico exemplo duorum horum motuum naturam intelligere: Nam motus manuum, & pedum, diſtendendo & complicando, uel inclinando, & mouendo ad utranque partem, quæ quidem oſsibus eorum interiacent, iuncturis efficiuntur. Manuum autem fit iunctura, quæ eſt in compoſitione oſſis adiutorij, & hæc quidẽ iunctura vocatur mabit: & iunctura, q̃ eſt in cõpoſitione duorũ focilиũ, eſt cũ oſsib. & iunctura oſsiũ baſiũ, q̃ interiacent duob. focilib. †& pectini, & vocatur raſceta: & iuncturis* digitorũ. Pedum uero motus fiunt iunctura genuum, & calcaneorum, & digitorũ. Et ſi quid deſiderat motus iũcturę humeri numerare cũ motib. manus, & iuncturæ motus coxæ cũ motib. pedis, non intromittit in

*Al. ideo intẽtio nobis hic eſt, vt eorum cauſas inquiramus.

*Al. & eſt pecten.

*Al. iunctura.

significatione diuersitatem per hoc, uel uarietatem: uerunt sufficit in hac significatione, ut dica- B
tur, ꝙ *pomum ossis adiutorij in iunctura componitur humeri cum pyxide q̃ est in osse scapulę: &
ꝙ summitas ossis adiutorij inferior, composita est in iuncturam abit cum duob. brachij focilib. si-
cut duæ summitates duorum focilium, ab inferiori cum ossib. paruis rascetæ componuntur. Simi
liter in pedib. iuncturæ ex compositione ossium, q̃ sunt in eis, erunt. ꝙ si res in hoc ita se hēt, anato
mici uerũ in hoc dixerunt, ꝙ motus manuum, & pedum fiunt ossib. non tñ ab eis, qm̃ hæc quidē
est actio lacerti mouentis ea. Prouenit ergo ex hoc, ut motus lacerti sit actio lacerti: & motus os-
sis sit passio eorũ: & passio eius qđ fit, & actio eius qđ agit, simul existant: Discrepāt tñ in eo, ꝙ a-
gēs est principiũ sui motus ab ipso, & patiēs est principiũ sui motus ab alio. Sicut ergo qñ lacertus
agit, mouet quidem primo. vnum duorum ossium cōpositorum in iunctura, & est illud os, qđ cō
tinuatur cum adiutorio: deinde mouet scđo ipsam iuncturam mouendo os: ita anatomiam cōsi-
derantes inuestigauerunt, an oporteat dici, ꝙ lacertus ipse agit primo, aut recipit ēt uirtutem mo
tus ab aliquo alio. Vt aũt uiderunt, ꝙ unicuiq; lacertorum continuantur arteria, & uena, & tertiũ
quiddā. i. neruus, unicuiq; eorũ intendentes unũquodq; sigillatim uinculo constrinxerunt, consi
derantes in ipsa constrictione, an motus impediretur lacertorũ aut mobiles permanerēt. postq̃ āt
motum lacertorũ strictis arterijs, & venis in suo manentē statu deprehenderunt, ipsumq; strictis F
neruis impediri, ꝙ ad lacertos quidē uirtus digeritur a neruis aliqua, per q̃ fit actio eorũ, iudicaue
runt. Deinde iuxta hanc uiā inquisiuerunt diligenter, an hæc actio sit neruis ex sua natura, & sub-
stantia, an supra neruos aliqđ membrum sit, qđ neruis uirtutē motus exhibeat, sicut lacertis exhi
bere uiderunt: Adhęrentes aũt neruis eosq; p̃cidentes sectionem eorum superiorem in sua sensus
& motus habitudine persistere deprehenderunt: inferiorem autē, a loco sectionis sensu priuari, &
motu. Ex hoc itaq; qđ eis apparuit, uirtutē motus ēt neruis ab alio mēbro eis superiori trāsmitti,
coniecturauerunt. Prospicientes igitur primā neruorum originē, eāq; indagātes, quosdā eorum
oriri a spinali medulla, quosdā a cerebro, deprehenderunt: abscindentes itaq; spinalē medullā, de-
prehenderunt, ꝙ ab inferiori parte sectionis non transmittitur uirtus ad neruos quidē, a quib. uir
tus oritur, q̃ prius transmittebatur ante abscissionem: & a superiori uero sectione, quæ est super
abscissionem, quæ prius transmittebatur virtus, transmittitur; ac tunc iudicauerunt virtutem qui
dem motus ad neruos a cerebro transmitti. Deinde postmodum inquisiuerunt, an sit hoc, qm̃ illa
virtus sit innata substantiæ suæ propria, an a corde sibi transmittitur, neque ad hoc in isto loco ne G
cessitas vrget, cum nos inueniamus vtiq; neruos exhibere lacertis virtutē motus a cerebro proce
dentem. Primum igitur membrum, ac præcipuum, vniuersa quidem membra corporis aĩalis mo
uens motu voluntario, est cerebrum, cætera uerò, q̃ quidē cerebro interiacent, & vltimo mēbro
qđ mouetur, mouent se fm̃ ordinem ita, ꝙ unũquodq; eorũ mouens, ac motũ existat. Restat er-
go ut cerebrum moueat tm̃, nec aliud moueat ipsum. Similiter fit ut manus, ac pedes moueantur
tm̃. Et iā declaraui in tractatib. quib. inuestigaui de uirtute ordinatiua, de uirtutib. aĩæ, ꝙ cerebrũ
eget hepate, & corde ad conseruandum substantiam suā: & ꝙ non transmittitur ab illis uirtus, qua
fit motus uoluntarius. hic aũt non est aliquid, qđ nos cogat, ut probationē ad hoc inducamus, cũ
sufficiat in hoc tractatu conclusione propositionis illius uti duntaxat: quia non memoraui, qđ ap
paret in anatomia, ut exponerē per hoc, ꝙ uirtus ordinatiua transmittitur per neruos a cerebro
ad lacertos: uerum ut a me intelligeretur sufficienter, in quo differant motus, & actio: qm̃ signifi-
catio, quam significat nomen motus, generalior est: & significatio, quam significat actio, specia-
lior est: cum nos appellemus actionem, motum agentem: & passionem motũ ab alio procedentē.

De motu respirationis, qua notior est visus veteribus.

ET sermo iste, in quo nos sumus, est, quo intendo inuestigare de unoquoq; motu, qđ sit mem
brum, qđ ab eo patitur, & qđ mēbrum operetur ipsum, u. g. de anhelitu: quia melius est, ut
ponam sermonem meum de ipso, ut exempli causa lucescat: cum non conferat ex exēpli quidem H
rōe duntaxat, uerum cũ ipso exemplo non est utiq; modica pars, de qua inuestigare proponimus
Videmus. n. manifeste, ꝙ anhelamus: & hęc quidem actio aĩalis est cōposita ex actis inspiratione,
ab exteriori ad interius, & expiratione è conuerso: & apparet ēt ꝙ id, qđ mouetur in concauitate
pectoris in anhelitu facili suauiter, concutitur inferius duntaxat: in anhelitu uero magno, non so-
lum mouentur inferiora tm̃, uerum ēt mouentur loca lateribus oĩb. uicina. Discordes ēt fuerunt
medici in motu anhelitus, an sit ēt ex lacertis, ut sunt alij motus uoluntarij, aut aliter. Et quidam iu
dicauerunt, quod hæc actio naturalis sit, sicut pulsus arteriarum, & cordis: alij uero iudicauerunt
actionem esse uoluntariam: alij autem quod sit actio composita. Et hæc quidem inquisitio magis
ad dialecticam, q̃ ad medicinam spectat. Inquisitio autem, q̃ dignior est in operib. medicinæ, est
qua quidem inuestigatur, quo instrumento mouetur clibanus. i. concauitas pectoris, per quam fit
anhelitus, qm̃ hic quidem *dilatatur, prout apparet in anatomia. Apparet quoq; in anatomia qđ
hic clibanus ex ossib. quæ latera uocantur, & lacertis componitur interiacentib. Merito ergo ana
tomiam considerantes dixerunt, ꝙ illud membrum, ꝙ diaphragma uocatur, est una pars istius cli
bani, nec tñ illud totaliter: & hoc quidem usque ad tempus magistrorum nostrorum homines ar-
bitrati

* Al. extrahitur.

A bitrati sunt, q̃ mẽbrum istud instrumentis anhelitus nobilius existat. In nr̃o uero tẽpore* factum eius patuit ex eo, quod de operatione huius membri declarauit, qđ .s. mouet partes clibani duntaxat inferiores, quẽ admodũ illud, qđ mouet superiores eius, est lacertus à collo descẽdens. Mouet quoq; id, qđ interiacet, lacertus quidem, qui inter latera cõstituitur: nisi quia hic lacertus quidẽ nõ dilatat clibanũ tm̃, verum etiã ipsum constringit: cũ vniuscuiusq; eorũ habeat duas tunicas positione diuersas. Lacerti nanq; descendentes à loco, qui est supra collũ, dilatant, & distendunt clibanũ tm̃. Et vidi sæpe plures homines in facto neruorũ, qui mouent huiusmodi lacertos quos prædiximus, qñ quidẽ vinculo constringebantur absq; clibani ruptura, qđ vinculũ illud eos motu clibani penitus priuabat: & discipulos meos instruxi qualiter hoc ipsum, quod declaraui, intelligerent. Et sñia illorũ, qui dicũt, q̃ anhelitus est motus volũtarius, vel actio volũtaria, nullũ argumentũ inducit, qđ maioris, quã hęc, existat roboris, ad probandũ veritatẽ eorũ: qm̃ motus clibani impeditur statim, & aĩal extinguit subito ore aperto cupiẽs anhelitũ, cũ nequeat clibanũ mouere. Vnũquodque horũ fuit ab antiquis inuentũ: & quędam pręter illa, quę ipsi inuenerunt, postmodum reperi.

91. *Comparatur cognitio aliorum immanifestorum motuum, & liquidorum quorundam ad antiquorum cognitionem: & ponitur excusatio tractationis istius.*

B ET quodlibet horũ antiquitus reputabaĩ ignorũ, qm̃ de ipso nihil anatomiã inspiciẽtes tetigerũt, cui posset aliquis acquiescere, vel quo posset esse cõtentus, nedũ sufficiẽter probarẽt. Vnã autẽ aliquis motuũ, et aliqua actionũ harũ, quę reputabantur esse ignota, reperiretur à quo mẽbro aĩalis prodirẽt: & qualiter ab agẽte causa, qñ quidẽ agit multa, quippe horũ quę vltimo cõperi, penes me prius erãt ignota, quẽadmodũ de motu clibani retuli: Et in tractatu quidem tertio de motu pectoris: & pulmonis quędã: siquidẽ mei docuerunt me doctores ad tẽpora sua, quibus adieci postmodũ in libro, quẽ de passionibus anhelitus edidi, quod adinueni, postquã à magistris meis didici. Confessus sum etiam in libro de iuuamentis mẽbrorũ ignorantiã meã, quã habui de motu palpebrarũ superiorũ: deinde vero narraui postmodũ, qualiter hoc fit, in tractatu decimo libri mei de cura anatomiæ. Eodem quoq; modo ignorabam esse duorũ neruorũ ex utraq; parte arteriarũ constitutorũ, qui falso, & sine ratione vocantur apoplectici, cũ fuerit in eis ingressa malitia, qualiter uox impeditur: demũ quippe cũ labore maximo ac difficultate cõperi hoc, cũ nullus quidquã de ipsis tractauerit sufficienter. Et hęc quidẽ significatio erat incognita: demũ facta est nunc nota, quia reperi neruos mouẽtes* lacertos epiglottidis a duobus neruis duabus arterijs uicinis: qui apoplectici uocantur, oriri. Ignorabatur quoq;, cur, ex spondylis dorsi medulla spondyli primi si secũ *Al. lacertũ.
C dũ latũ tota abscindatur, donec extrema non sese contingãt, uox impediatur illius aĩalis. Et similiter si vnus spondylus locũ deserit: quia spinæ medulla comprimitur fortiter. Inueni quoq; hæc & alia quę reputabãt illi, qui fuerunt ante me, ignota de anhelitu, & uoce: & eorum inuentio fuit ex eo, quod in anatomia apparebat. Et reperi quoq; lacertũ, qui utrãq; mouet genã, cũ prius fuisset ignotus.* Nec intelligo quidem in hoc loco per utranq; genam duo mandibularũ ossa, sicut Hippocrates intellexit hac appellatione in libro suo de iuncturis, *quẽ quidẽ è contrario nempe uocauerũt: sed intelligo per vtranq; genam, corpora, quæ duas continent mandibulas, quę recipiũt, quod os implet de humiditatibus, & cibarijs aut uento, prout in illo, qui vtres inflat, videtur. Specierum item lassitudinis, actio diuersitatis earum per anatomiam fuit reperta: quando in quibusdam, qui laborabant hac passione, vel membri quod lassatur, sensus impeditur, vel in quibusdam motus, uel vtrunque simul. Et in pluribus eorum nunquam in hac specie locus putabatur esse dubietatis, quoniam quidem non dubitatur, quòd in neruis, qui uadunt ad membra, in quibus accidit ægritudo, quando ingreditur malitia, noceat sensui, & motui. Duæ vero species aliæ non putabantur, donec reperi, secundum quem modum erant in membris corporis, in quibus accidit illud, & non in alijs: quoniam hoc quidem nullatenus accidit in omnibus membris, ob hoc quòd
D non reperitur in omnibus membris neruus, qui sensum tribuat, & motum lacerto, qui est in membro patiente, præterquam neruus, qui sensum tribuit cuti, membrum scilicet illud includenti.

In lib. de Articulis com. 11. t. 4. 7. 261. h

*Al. quam.

De motu virgæ.

ETiam narraui oĩa ista, quæ apparent ex istis rebus in libro meo de anatomia. Et qui indagat de istis rebus, remouet hęsitationẽ earũ: et patet esse eius per hoc, qđ apparet in anatomia. Et quædam harum rerum, magis cõgruit, vt per dialecticã discurrantur: nisi quia cũ hoc ad hoc anatomia iuuamur. Vtpote linguæ prolixitas, donec emineat ori: & satyriasis, quæ accidit in pueris: & in quibusdã est velocior, qñ intuentur quã amant, aut imaginantur eam: quia causa augmenti ex vtroq; modo est difficilis, siue ex volũtate fiat hominis, siue naturaliter sine volũtate. Et in omnibus motibus, qui fiũt ex voluntate, nihil obscurius, & dubitabilius hoc. Qm̃ in pueris ego video, nedum in alijs, qñ ipsi volunt aliquod membrum ex membris suis replicare, aut distendere, aut in partem declinare, hoc quidem faciunt ex voluntate, & hoc quidem ipsi faciunt per lacertum, qui destinatur illi motui, & appropriatur, licet ipsi quidem lacertum illum ignorent, & non ipsi tantum, sed etiã multi medicorum. Et illud est qm̃ inuenio mẽbra corporis moueri per lacertum, cui Creator, qui nos creauit, & plasmauit, & in omni tẽpore præsens est nobis, prudenter indidit po-

tentiam mouendi.Qñ igitur aliquẽ volumus motũ,mouet lacertum, quẽ ad hunc plasmauit,& E
creauit.Et declaraui in libro meo de iuuamẽto mẽbrorum.ꝙ creauit nos non solum prudens sci
re quid oportebat melius agere, immo cũ prudentia habuit potẽtiã, qua quidẽ nihil ei de hoc qđ
melius,& competentius prouidit esse,defuit agendũ:& bonitatẽ ac largitatẽ,in qua nulla fuit aua
ritia creãdi,quod melius est.Et imperscrutabile videtur opus Creatoris esse veraciter scire, & qua
liter inest corporibus aĩaliũ:verũtamẽ non est quidem licitum dicere eũ nõ viuere,vel non agere:
immo vtiq; est summe prudẽs,& potẽs,ac benignus,sicut iã declarauimus.Et si notũ est, & publi
cum ꝙ in oĩb.corporib.est aĩalium,sicut quidam putant,verbum istud inducit ad hoc,ꝙ duę sunt
in corporib.aĩalium aĩæ:quarum vna creatur naturaliter,& plasmatur oĩb.membris, & est præ-
posita oĩb.quidem voluntatib.eius,ex quib.actiones procedũt per motum lacertorum, qui depu
tantur illis actionib.propriæ:alia vero est aĩa,qua voluntas inest actionum.Quidam tamẽ hoc re-
spuentes non fuerunt contenti hoc:& ab ipso fingerunt,dicentes qđ aĩa qua quidẽ uolũtas existit
est illa,quæ per se & suã essentiã vniuersa corporis mẽbra imaginatur,ut quod uoluerit de actio-
nibus cõpleatur.Et huiusmodi quidã dicti apparet peremptio,propterea,ꝙ si nobis esset hęc aĩa,
ignoraremus cũ ignorantia actionũ inuenire,an illi quidẽ lacerti sint,aut nõ sint. Et ex eo, quod
cõpetit ei quod diximus,est quidẽ,qm̃ illud quod diximus,non solum est uerũ in animis hoĩum, F
uerum etiã in animalibus remotioribus intellectu,hoc est in brutis,ut sunt asini,oues,porci:adeo
quidẽ ut animas habeant in summa potẽtia,& prudẽtia,& bonitate,ac largitate,iuxta quod expo
scit natura corporum eorum,aut creatura exigit.Et si nos quoq; cętera dimiserimus animalia, &
* Al. circunscriptus illis — simus homine contenti,cui quorundã aĩaliũ cõparatione intellectus attribuitur*proprie infra il-
la,uidebimus, ꝙ uita in actionibus,quę fiunt à uoluntate cõsistit, nec in alijs liquet actionibus, &
* Al. destinata. — non nobilioribus,atq; pręcipuis. Congruit igitur ut dicatur, ꝙ nõ est actio quidẽ nobilior hoĩs,
nec conuenientior rõnali,quã ratiocinari,ac loqui:& hoc quidẽ circũdistinctione,*quã lingua agit
in uoce expedita,ab epiglottide distincta: Cũ lacertos habeat lingua, quorũ quidẽ ipsam sursum
attrahunt ad partẽ palati ad oris supremã:alij uero in contrariã eius partẽ trahunt eã, donec ad in
feriorẽ deponãt mãdibulã:lacertos quoq; alios habet quã plures, qui ad utranq; partẽ eã decli-
nãt.Neq; aliquis est puerorũ,neq; adultorũ,& eorundẽ,qui anatomiã inspiciũt, qui lacertos lin-
guæ nouerint,qñ uoluerit aliqđ noium pronunciare: uerbi gr̃a si dicat Petrus,ꝙ ualeat prius ex
cogitare,et intelligere,quo lacerto,et quo motuũ,illud nomẽ proferat.Cõuenit igitur et cõpetit,
ut musculus,cui libido fuerit irrogata,s̃m hãc rõnẽ incurrat satyriasim,qñ libidinem autumat, &
imaginatur per aptitudinẽ rei ad hoc.Et ꝙ mẽbrorũ corporis immutatio imitatur & aĩæ immu- G
tationẽ,nõ in motibus tñ,sed in alteratione coloris erit instar hmõi.Et ante modos huiusmodi al
terationũ,quędã sunt alterationes quę fiũt calore,& frigore:& ex hoc est ꝙ sępe contingit dimi-
nutio ei,quẽ arripit timor subitus,uel horror,uel angustia.Et ex hoc arguerunt quidã,dicentes,ꝙ
animę quidẽ non sunt aliquid per se existens, adueniens corpori, ut possibile sit absq; corporibus
existere,uerũ animę sunt quid ex corpore. Et qm̃ hi inuestigauerunt de loco quid sit, diuersificati
sunt diuersificatione nõ modica.Quidã.n.dixerũt,ꝙ est spiritus:& quidã ipsorũ dixerũt, ꝙ est alia
maneries de cõmistione elementorũ,quã unusquisq; eorum profitetur, aut ex compositione eo-
rum:& quidam nempe existimauerunt,ꝙ uirtus esset substantiæ,quæ unicuiq; appropriatur ani-
mal:& quidã putauerunt ipsi eidem animali essentiam sibi propriã.Verũ substantiæ, quæ sentiũt,
& mouentur uoluntate,sunt illæ,quæ animalia nuncupantur:operatio uero eorum,quæ operan
tur ex eis s̃m epithetum substantiæ,quã habent ex cõmistione elementorum.*Et iam sentẽtias in
libro nostro elementorũ cæteras deteximus s̃m sñiam Hippocratis, cũ vera sit istorum sñia, qui
dixerunt,ꝙ substantia generationi,& corruptioni subiecta, qualitatibus quatuor calidã frigida sic
ca,& humida,& non alijs immutatur:Inquirere autẽ de anima an eius substãtia sit corporea,neq;
cesset qñ corpus accidit alicuius rei aĩalis descẽdere in ea:aut sit aliquid corpori cõtinuum, qđ cũ H
corpore accidit:aut spermatis sit uirtus,& potentia aliqua,cui conueniant quidem cum creatione
corporis accidẽtia animæ:*relinquo hoc illis, qui de se existimãt,ꝙ hoc sciunt ueraciter.Satyriasis
autem uirgæ scio manifeste,ꝙ fit uoluntate,& fortasse imaginatione tñ. Similiter scio ab ore cu-
iuslibet hoĩs egredi linguã,qñ hanc actionẽ vult.Causæ autẽ propinquę,hac appellatione appel-
lantur à peritis,& sapiẽtibus uiris in hoc ca.& subtilis speculationis.Merito aũt dixerũt,qđ earum
causæ duæ sunt simplices, & una composita. Causæ duæ simplices sunt, qđ ab arterijs spiritus ad
ista duo mẽbra destinantur,cũ sint rara,& porosa interius.s.uirga uirili,& lingua:uel a se habẽt ut
erigantur et dilatentur:et utriusq; erectio sequitur, et comitatur spiritum intra uenas existentem
usq; ad exteriora utriusque:et pori,qui sunt inter utranq; necessitate vacuitatis implentur.*Sic.n.
virgæ virilis impletio fit ab imaginatione, & uoluntate: & distensio quidem vehemẽs habitudine
ualida,prout dicunt, & testantur medici considerantes anatomiam, lacertis aliquibus attribuitur
paruis,& spiritibus qui continentur in arterijs. Et eodem modo fit in lingua, quando erigitur, &
dilatatur,ei quidem continue spiritus immittuntur,cum eo etiam, quòd aliqui lacerti in ea habi-
tudine distenduntur. Veritati quidem huiusmodi dicti attestatur, quòd arteriæ in lingua, uirga
uirili

A virili confixæ maiores, q̃ in cęteris membris existunt. Cauebo ergo eum qui verbum meũ hoc
audit, †ne scilicet abhorreat verbũ meum, existimando, q arteriæ, spiritum quidẽ dũtaxat conti- †Al. ne scilicet oberret.
nent, sicut Erasistratus existimauit: sed sæpius dixi, q in arterijs sanguis subtilis continetur * cali- *Al. clarus.
dus cum sub a quidem aerea: & extrema uenarũ orificia sunt adeo stricta, q id quod ab eis egre-
ditur, spiritus est tñ. Et poteris quidẽ præcognoscere, qđ de duob. dictis propinquius existat ve-
ritati. Et magis elegi verbũ illius qui dixit, q distensio uirgæ virilis non est minor causa, q̃ illius,
qui dixit, q ab arterijs quidẽ spiritus destinãtur ad virgã virilem, & linguã per id, quod narrabo.
Quod est, quia pręsumet aliquis, & anticipabit dicere, qđ vnũquodq; membrum, suo ipsius intẽ-
dit cõmodo, & reparationi: & hoc quidem non solum est sufficiẽs, sed & verũ: sed quod dicitur,
quòd mẽbrum, alterius intendat commodo, modum, & quantitatem naturæ excedit, cum hoc
quidem in hominibus cunctis non reperiatur, nedũ in brutis. Et hoc quidem declarauimus suffi-
cienter in libro nro de virtutibus naturalibus. Et qđ hoc affirmat, & asserit, est, quòd stomachus
nequaq̃ cibaria digerit, vt per hoc intendat oĩa mẽbra animalis reparare: neq; hepar quoq; cibũ
alterat hac intẽtione, & immutat à stomacho progressum ad ipm, vt cõuertat in sanguinẽ, & ad
cætera mẽbra mittat. similiter quoq; à corde nõ quidẽ pulsus actio prodit pro alio membro, sed
B pro suo cõmodo. Qđ ãt dictũ est verisimilius sñiæ naturali, ut dicatur, quod vnũqđq; mẽbrum
attrahit sibi q conuenit ei, vt ex ipso nutriatur: deinde illud immutat q attraxit, & retinet, & assi-
milat sibi: & expellit à se, q est sibi diuersum. Qđ uero dicitur q vnũquodq; mẽbrũ non intẽdit
quidem reparationi suæ, sed quicquid operatur, operatur vt præstet obsequiũ alijs membris, non
est uerũ. Cũ ergo hoc sit unũ de ijs, q̃ in libro nostro, De uirtutib. naturalib. declarauimus, opor
tet ut principiũ repletionis accidat q̃dẽ mẽbris, q̃ implent, nõ ex arteriis. sicut q̃dã dixerũt, uerũ
ipsamet mẽbra cũ habeant erigi, & proprie dilatari, attrabunt spũs ab arteriis, & implẽtur ex eis.

De motu linguæ.

VIrga uero uirilis augetur manifeste, & fit magna, suscipiendo augmentum non solum in
lõgitudine, uerum & in circuitione. Sed linguã uidemus in longitudine distẽdi, qñ ab ore
educitur, non tñ augeri in omne corpus suum, quemadmodum uirga uirilis. Similiter quoq; nõ
uidetur ab ore uniformiter egredi, qñ fortius homo, quã põt, os suũ aperuit, nit q̃do penitus * ex- *Al. non existat.
tat apertum, aut q̃do inter duas habitudines mediocriter se hẽt. Qm̃ in ipso, cuius est os apertum
C fortiter, ac ualde plus, q̃ possit, inuoluitur in inferiori labio in tantum, quòd si conetur quantũ p̃t
eam eleuare, non uidebis eam adaptare, ut ad figuram attingat mediocrẽ propter hoc, quòd mã
dibula quidẽ inferior concomitabitur eam, donec claudatur os: quoniam actio in aperiendo os
& in claudẽdo, est huius mandibulæ tantum, superiori quidem mandibula quiescente. Et maxi-
me q̃do aliquis quæsierit linguam eleuare sursum cum conamine, donec exterius inuoluatur su
p labiũ superius, eam concomitatur mandibula inferior, donec cõcurrant labia, & os claudatur:
& hoc fit, quia uinculum linguę est ex parte inferiori anterius: deinde post ipsum est extremitas
linguæ absoluta, qua fit proprie distinctio uocis, ut fiat pronunciatio, & locutio. Et hæc extre-
mitas est, quæ egreditur exterius ab ore, cũ oris apertio quidem fiat, quando mandibula inferior
inferius attrahitur, & lingua mandibulæ sigillatur, cum sit ei ex parte inferiori tota continuata.
Oportet igitur, ut non extrahatur extremitas linguæ sursum illa habitudine, cum uinculum ab
inferiori attrahat ipsam, & prohibeat. Et sm̃ hanc rationem, si aliquis quæsierit uiolẽter linguam
suam sursum eleuare, uidebit mandibulam suam inferiorem sequi eam, & appropinquare man-
dibulæ superiori: & attinget hoc quoq; conclusionem oris. Cumq; iam præmisimus hoc, cõclu-
demus sermonem nostrum, sicut oportet conclusione sua: & narrabimus hæsitationem, quæ ac
cidit nobis de esse linguæ. Et dignum fuit, & merito accidit nobis, cum non inueniamus causam,
propter quam lingua prolixatur, donec ab ore quidem exeat: nec respõsio quam uidemus, egre
D ditur ab illa ambiguitate. Scimus enim, q lacertus mouẽs linguam, sumit principium ex partib.
tunicę nodi gutturis, & ossis quod assimilatur lambda literæ. Ideo oportebat tunc necessario, ut,
si lingua attrahatur ad illas partes, ascendat interdum per lacertos, qui continuantur ei desuper:
& humilietur per lacertum, qui continuatur ei deorsum, quando ipse ad se attrahit: & declinet in
terdum, deuiando ad aliquam partium per lacertum, qui circundat quidem in duas partes. Cum
ergo anatomia inspicientes in hoc conueniant, q nullus motus obedit uoluntati nisi motus lacer
ti tantum: nec aliquis lacertus linguę continuatus distendit eam, donec adducat eam extra os,
tunc merito in titubationem incidimus quod scire uolumus qualiter actio fiat linguæ. Et si mo-
tus aliquis posset in corporibus animalis inueniri, qui uoluntate fieret absq; aliquo lacerto, non
incideret in hanc quæstionem aliquid ambiguitatis.

De motu uomitus, & deuorationis.

OPortet ergo de hoc inquisitione uehementi inquirere donec ad ueritatẽ ptingam * huius
rei. Et inspiciamus si forte inueniantur in aliis quoq; mẽbris motus uoluntates aĩalis imitã
tes: et non solum uoluntates eius, uerum id, quod imaginamur existimãdo, sicut in uirga fit uiri- *Al. hac.
li, quia impletur corpus rarificatum ex uento uelociter, ac leuiter: deinde ad tantum attingit mo

tum

tum,ꝙ impletione sui crescit.Et tu poteris scire manifestius ex aĩali qđ ruminat, ꝙ motus volun- E
tarius nõ est solius lacerti:quia hoc animal postquã implet ventrẽ suũ herbis,aut ex alio nutrimẽ-
to,redit in idẽ,& erigit ipsum paulatim ex eo,quod transglutiuit ad os suũ,vt molat ipsum & terat
actione ruminationis.Quidam etiam hoĩum intendunt euomere,quod potauerunt,præter cona
tum uehementem uolentes expellere facile,ac velociter,ut non oporteat eos caput conquassare,
sicut alij faciunt:& non egeant membrorũ prouocatione quibus euomitur,neq; eorũ distẽsione,
Et manifestum est hoc procedere ex eis,quia instructi sunt in hac actione plus,quã alij:& consue-
uerunt oĩ die,qñ exeunt à balneo euomitare,& sumunt potũ ante cibũ.Quod si aliquis dixerit, ꝙ
œsophagus obedit uoluntati in huius actionibus:& si dixerit,ꝙ stomachus obsequitur uoluntati:
& si dicat,ꝙ vterq; ei obsequitur:nihil in hoc casu refert,in quo sumus inter hæc,nisi quia alio mo
do,quã oportet inquiritur,cũ intenderimus inuestigare de motu mẽbrorũ:& non sumus quidem
*Al. cum cõtenti perspicere,ex quibus mẽbris illi fiant motus,*quin consideremus cũ hoc,ſm quẽ modum
fiat actio illorũ.Et video manifeste in lingua,& in generationis instrumentis,illa eadẽ mẽbra,quę
mouentur:& cũ hoc quoq; video sciẽtia manifesta,ꝙ actio linguæ,quæ accidit qñ ducitur ab ore,
voluntati quidẽ obsequitur:actio vero generationis instrumentorũ non fit à voluntate tñ,sed sæ
pius sine voluntate obsequendo ei,qđ anima format,& imaginatur. In aĩali quoq; ruminante: & F
in euomente facile,merito quisquis fuerit quæsiuit, an illa actio fuerit solius œsophagi uel stoma-
chi,& similiter habitudo in uoluntate.Iam diuersificati sunt homines in hoc.Et quidã eorũ actio-
nẽ eius attractioni stomachi attribuũt. Et quidã eorũ attribuunt eã cõpressioni quidẽ œsophagi,
qua cõprimitur id,quod discurrit per ipsum,& coarctatur.Qui aũt in sermone suo distinxit,& per
scrutatus est breuiter actionem mẽbrorũ,dixit quod ęsophagus ex duabus cõponitur tunicis:una
intrinseca,quę quidẽ obedit stomacho,per quã ipse attrahit,quod trãsglutitur,sicut quod per ma-
nũ trahit aliquis:alia vero extrinseca impellit cõprimendo circũquaq; rẽ,quæ trãsglutitur, donec
ad stomachũ perueniat, quemadmodum coqui faciunt,qñ manibus suis comprimendo id, quod
cõtinent intestina,emungũt. Et quidã viderunt,ꝙ vtraq; tunica ęsophagi agit in transglutiendo,
nisi quia maior uirtus ac dignior in hac actione,est in interiori tunica: & exterior ei facile suffraga
tur.Et iã quidẽ declaraui in libro meo de virtutibus naturalibus,ꝙ præcipua uirtus,& maior,& di
gnior,quæ ad transglutiendũ operatur,est quidem tunicæ intrinsecæ ęsophagi:actio autem, quæ
est in tempore uomitus,quæ est contraria transglutitioni,fit quidẽ per aliã tunicã,ſ.extrinsecam.
Oportet ergo,ut ponamus causam in maiori parte,uirtutem quę est in stomacho expulsiuã, quæ
non est voluntaria,sed naturalis:& fortassis causa in illa operatione uirtus est uoluntaria: & forte G
uirtus naturalis in illa habitudine, uirtuti suffragatur uoluntariæ facile, & modicum. Sed quando
vomitat homo sine uoluntate cibum,qñ eleuatur ad orificium stomachi, sicut accidit pueris dor-
mientibus, oportet quidem existimare, ꝙ causa in illa actione est uirtus expulsiua: & hæc uirtus
etiam inuenitur in intestinis,& uesica manifeste,& matrice,& inuenitur etiã non minus in cęteris
membris animalis omnibus:nisi quia in istis occultius inuenitur adeo,vt probatione indigeat. Et
iam ad inuenimus in eis probationes,& fundauimus in libro nostro de uirtutibus naturalibus.

De motu egerendi,& uomendi.

ET sicut quidã uomitus fit à uirtute naturali sola,& quidam uel totus,uel maxima pars ipsius,
fit prorsus à uirtute uolũtaria,ita reperitur in euacuatione per inferiorẽ regionẽ.i.per anũ:&
in euacuatione, quæ fit per urinam qñ mingitur,duplici quidẽ actione. Fortassis enim fiet hoc ab
aliquo lacerti iuuamento, qui congruit ei,extrinsecus condensando,& comprimendo anum: uel
forte absq; illius lacerti iuuamento fiet ab intestinis ut egrediatur egestio,uel à uesica per urinam,
& hoc fiet à dormiente.Et prouenit hoc etiam propter uigiliam nimiam,uel propter multam ma
teriam,quam quidem continent illa loca,uel propter materię punctionem,ut demum dimittatur
absq; uoluntate: & illa loca non comprimantur à lacerto, neque in illa quidem habitudine quic-
quam habeant de actione uoluntaria,nisi tantum unicam,scilicet relaxationis actionem, & circu H
larium impedimentum lacertorum, qui continent quidem extrema lacertorum illorum, qui ne
fiat absq; uoluntate purgatio,solum uirtutem prohibent naturalẽ in eo,qui permanẽt in suo cur-
su naturali.Quod si quidem accidat lacertis illis laxatio,aut incidantur penitus,donec sectio tota-
liter appareat, & egestio quidem, & urina tunc progreditur prorsus absq; uoluntate. Et iam qui-
dam in hoc loco litigium induxerunt,ut uincere uideantur,non ex eo,ꝙ sequeretur inde commo
dum, interrogantes an actionis lacerti laxatio, comprimentis orificia meatuum, & impedimen-
tum eius de actione computetur uoluntaria,& dixerunt quòd actio quidem lacerti fit per disten-
sionem eius,& incuruationem,& non per relaxationem.Congruit itaque in hoc capitulo senten
tia eorum qui sentiunt, quòd rerum uirtutes ęstimandę sunt:cum in eis iam conueniatur inquire-
re de nominibus. Restat autem ut concordes simus,ꝙ lacerti qñ meatuum extremitates compri-
muntur, non egreditur quicquam ab eis; quando uero ab eius actione arcetur, quod in illis exti-
tit meatibus, egreditur. Merito igitur dicit obiector, quòd illud, quod egreditur quidem ab illis
meatibus, quando relaxatio uincit, illi quidem lacerto contingit actio non uoluntaria, quæ

fit

A fit per uirtutem tm̃ naturalem:& quod egreditur ab eis,eo in ſua manente cõplexione,q̃ ſuffragatur lacertus illis conueniens inſtrumentis extrinſecus,actio fit uoluntaria:ueraciter erit ſm̃ primam intentionem,uel uiam,uel ſemitam primam,uel qualiter uoluerit noĩare.Et ſi quidẽ intendit uoluntate ſua,illorum lacertorum impedire,uel laxare actionẽ,ipſis in ſua natura non permanentib.illud qđ egreditur actio uolũtaria p̃ ſcđam intẽtionẽ,& uiã ſcđam,nõ primã appellatur.

De membris,quæ mouentur motu uoluntario.

ET ſub hoc occupationis genere multa continentur alia dubia:immo quidem ſi dignius eſt uerum dicere,ſub hoc capitulo omnia, quæ quidem accidunt, & accentur a noſtra uoluntate, continentur.Quoniã ambulare,currere,calcitrare,& cæteræ,quæ pedib. actiones perpetrantur, uoluntariæ dicuntur actiones,per intentionem primam:ſimiliter actiones, quæ manib.aguntur, uoluntariæ dicuntur. Vox, & locutio dicuntur eſſe a uoluntate, prima quidem intentione:manuum autem & pedum quietudo,& ceſſatio a ſermone,dicuntur actiones uoluntarię,intentione quidem,& ſententia ſecunda.Quoniam ſicut,quando membra noſtra uolumus mouere,eſt illud quod uolumus,actio uoluntaria:ita idem etiam,quando uolumus ea mouere,erit quidem, quod
B uolumus,& hoc ſequetur præciſionem conſilij apud homines in aliqua actionum uolũtaria. Nec hoc quidem currit in ſermone dũtaxat hominum,uerum reperitur ad inſtar hoc in ſermone Dei ſublimis uiro comminantis,tempore neceſſitatis præſenti amico non ſubuenienti,in hunc modũ dicentis. Nunquid tu præſens fuiſti,ac amico quidem tuo in mortis articulo iam cõſtituto nõ ſubueniſti,deinde me fraudulenter adiſti?egredere a meo ſancto altari.Et quidam hominũ nõ admittunt hunc ſermonẽ,& exiſtimant quidem,ꝙ non eſt appellanda cauſa illius,quod accidit,niſi q̃dẽ actio imprimat aliquid in accidentia illius rei,quæ accidit.& cogitur,qui hoc dicit uerbum,dicere,quod qui ſe,ne in exercitum magnum uadat ex regis edicto ad pugnam, & ad ſupponendum ſe periculo,occultat,nullam pœnam meretur:qm̃ pugnantes illius exercitus ſi ceciderint,ipſe cadet inter eos rõne cadentium,non quia ipſe occultauit ſe ab eis.& determinaui inter eos,qui dicebant uerbum hoc,& inter illos,qui aliud uerbum dicebant,hoc modo diſcordiam magnam,& ualidam.& iam orta fuerat ſæpius inter medicos,& philoſophos diſcordia,atque altercatio,utrũ priuatio uel nõ factio eſſet quidem cauſa accidentiæ rei,quæ accidit.& doctores legum,& reges,eos qui abſentant a pugna,& eam ſubterfugiunt uoluntarie,acrius puniũt,q̃ illos,qui poſt uictoriam hoſtium fugiunt.Illi.a.qui exiſtimant,quod non eſt aliquid priuatum cauſa accidentiæ rei,nõ poſſunt ratione defendere ſe in aliquo contra illum,qui dicit,quod illi,qui ſubterfugiunt pugnã timore cędis,uel mortis,iuſte puniuntur:ſed contenti ſunt hoc uerbum dicere,& ipſum ſæpius iterare,
C et ſucceſſiue,cum non poſsint declarare,atque oſtendere, ꝙ nequit aliquis eis ſufficienter probare,ꝙ priuatum licet eſſe cauſam eius,quod accidit præſentialiter. & quidam medicorum intendẽtes hoc fundamentum obſeruare fundauerunt ſe per ipſum,exiſtimãtes,quod egreſſus egeſtionis & urinæ,quando fit abſque uoluntate lacerti,qui eſt ſuper orificia meatuum,actio eſt naturalis,& non uoluntaria,neque de actionibus animalibus prorſus. Sed qui ſophiſtarum relinquit altercationes,& contrarietates,& intendit in eis,quæ in arte iuuant medicinæ,concedit ei,qui uult actiones iſtas appellare qualitercunque:& intendit inſpicere qualiter ea,quæ iuuant, & utilia ſunt,duntaxat inueniantur,quod eſt qualiter hæ fiant actiones: exempli cauſa,quod in ſtomacho,& inteſtinis uirtus uiget naturalis,expellens quidem id,quod eis nocet quantitate ſua, uel qualitate nocua:& expellit etiam cum hoc interceptum in eis,licet non ſit nocuum,quando nõ iuuat:& hoc quidem in membris in ſua manentibus natura,quando conſequitur ex hoc,quod cõtinetur commodum per temperantiam. & fortaſſe aliquid intendunt expellere membra in tempore indebito,& non opportuno:& imitatur ipſa lacertus,qui comprimit,& coarctat illorum orificia meatuum,ut quid expellat,donec tranſiliat,& egrediatur:& ſimiliter quando tempus accedit quo ſentitur ille exitus ſuperfluitatum,ille quidem lacertus relinquitur,ac remittitur: demum quieſcit ab
D actione ſua, de quo ſermo præceſſit. Nec huius negocij fecimus mentionem, niſi ob id,quod ſermo ſe ingeſſit,ex continuo,non quidem principaliter ex prima intentione, quæ propoſito, quod intendeb.m, neceſſaria exiſteret præſenti. Nec eſt quidem abſurdum cum eo, quod præceſſit rememorari,quod ſum narraturus: Quod eſt,quia qui uidet ophthalmiam patientem inſuetus hoc uidere, oculi eius primo replentur humiditate: & ſi diutius inſpiciat, ophthalmiam quoque incurrit & ipſe, quia oculi formidantes ægritudinem, debilitantur ex illa: & euaneſcit uirtus illorum eſſentialis adeo, vt aliquid ab oculis admittat uicinis, qui ſibi continuantur, quando fuerit in eis ſuperfluus humor atque prauus. Et iam qidem hoc innuit Hippocrates, & his ſimilia ex eo, quod corpori communicat cogitatio, & compatitur in accidentibus, ſermone quem ſcripſit in libro humorum huiuſmodi. "Et fortaſſe quidem uidet homo ſerpentem ſubito, & in colore ſuo accidit pallor. Et fortaſſe quis incedens ſuper apicem pinnaculi aut montis excelſi timet, & pedes eius tremunt. Similiter quoque homo uidet alium mingentẽ,aut egerentem, aut pãdiculationes agentem,& ad hoc prouocatur idem operari,quaſi in membris ipſis uiſio ſit intellectus, & inſpectio. Et manifeſtius hoc declaratur, ac liquidius ſicut dixi in actionibus, quæ fiunt in lacertis

In lib. de humoribus ad mediam.

quoniam

quoniam illas actiones agunt pueri, nedũ adulti, qñ uoces imitãtur, quales alios audiunt proferen E
tes, cum ignorent ipsi lacertos linguam mouentes, adeo vt incidant uocem incisione locutionem formãte: similiter accidit inspiratio, & expiratio, anhelante lacertũ quo hoc operatur ignorante. Non est ergo mirandum linguam quidem moueri à lacerto uoluntate duntaxat, sed in ea virtutẽ esse, qua quidem perpendit quod appetit intellectus, adeo, ut moueat se ipsam motu, ut ab ore quid educatur, *competẽti. Et iam quidẽ prædixi qualiter hoc fiat. s. linguæ raritatem porositatẽ eius, sicut in uirga uirili. Sed quia porositates in uirga uirili ampliores existunt, augmentũ uirgę uirilis immensum, multam aeris comitatur substantiã: linguæ vero porositates modicę, ideoq; non accidunt in ea raritates multæ vel magnæ. Et huius generis quidem est, quod de dolore quęritur: quid nanq; est, ꝙ illud, quod quidẽ incurrit occupatus ex aliquo, & negociosus in loco in quo est, apostema est minus. Qñ ergo euacuatur, cum eo quoq; quod ab eo non desistit augmẽtatur. Quidam aũt dixerunt, ꝙ pars animæ dispositiua, & ordinatiua, qua fit ordinatio, quia causa motus existit uoluntarij, & sensuum omnium membrorum sensibilium, qñ cogitatione detinetur, & occupatur alicuius rei, retardat præuentionem. Et quidã dixerunt, ꝙ in ipsis membris est quædam uirtus: qñ ergo illa pars ad angustiam peruenit *ordinatam animæ, & debilitatur, & euanescit, & etiã F
laxatur: res autem debilitata, & euanescens hẽt necesse, ut contra id, quod nocet ei, ualidius insurgat. Et hoc quidem excogitauit uir quidam philosophus, cuius philosophia atque prudentia pura quidem, & non turbata fuit, neq; inuidia ducebatur, ueritatẽ securus non verbo tantum, sed etiam opere. Percussionem sustinuit is in femore, ex qua sibi contigit apostema. Factũ est ergo per hoc in quo dubitauit: & illud fuit, quoniam mirabatur ad plurimum, qualiter languor eius noctu magis intendebatur, cum etiã maioribus uteretur remedijs in tenebris, & pedes eius tunc magis ociabantur quã in luce, & totum corpus eius erat opertum, & calefactum: Et ipse dixit, ꝙ sicut reuelatum fuit, illud quidem non fuit nisi quia non erat de nocte alio negocio occupatus uidendi uel audiendi, neq; aliquid agendi, neq; in aliquo prospiciendi, nec cogitandi: sed eius cogitatio conuertebatur in apostema coxæ duntaxat. et dixit, quòd acciderat ei apostema prius semel in oculis suis, & dolebat noctu vehementius: & illud est, quoniam sicut quando oculus sanus aspicit alium oculum ægrotũ, & intendit circa ægritudinem cogitare, & imaginari, etiam ipse oculus ægrotat. Sic ita non est mirandum ut cogitatio operetur, ac imaginatio illud: & quamuis sit in ægritudine femoris, quia dispositio eius, licet admodum sit modica, tunc tamen ægritudo intenditur, & augmentatur. Harum autem rerum ueritatem licet non attingamus perfecta probatione, quod ta- G
men de eis dicimus firme, est sufficiens: & possibile est, ut non sit sufficiens tantum, sed verum.

*Al. concepti.

*Al. ordinatiua.

De motu palpebrarum.

ETiam tempus est vt ad aliam speciem motuum liquidorũ redeamus, ac si sit conuersio eius quod narrauimus. Qm̃ sicut quædam membra reguntur in uirtutibus naturalibus, & motus in eis apparẽt animales, vel actionibus permisti naturalibus, sic inuenio alia mẽbra, quasi uoluntatem sequentia: & uoluntas eis prædominatur dominio manifesto. Et cum hoc inuenio, ꝙ permiscentur eis motus naturales, sicut * motus palpebrarum: qm̃ quidem hæc actio erit in pluribus hominibus absque uoluntate: & non reperies aliquem fere, qui sic arceat palpebras suas, ut non moueat eas, & apertis permaneat oculis, usque dum uelit eos claudere, & claudat, nisi raro.

*Al. motibus.

De motu clibani pectoris in tussi, risu, & sternutatione.

ETiam inuenimus quoq; in motu clibani pectoris totius in tempore tussis, risus, ac sternutationis, locũ ambiguitatis. et hoc quidem est, quoniam istud membrum aĩalis mouetur utiq; semper per lacertum: & initium motus lacerti mouentis ipsum procedit à fundamento neruorum H
& origine illorum, adeo ꝙ homo si intenderet illis neruis, & illos amputaret omnes, incontinenti præpediretur anhelitus illius animalis. et si quis uoluerit forti conamine tussi resistere, ut fortassis ualeat anhelitum arcere, ac continere propter tussim paululum, si fortis fuerit uirtus in arcendo, & comprimendo anhelitum suum, dominando ei, diuturniori tñ tẽpore non poterit resistere quin deficiat, & uincatͅ, donec siue uelit siue nolit tussiat. Similiter fit in sternutatione, qm̃ nequit actor eius ipsam comprimere, qñ violenter inuadit. eodem quoq; modo hoc quidem inuestigatur, & anhelitus. et quidam existimauerunt, ꝙ anhelitus esset actio naturalis non uoluntaria, ob id quidẽ quia viderunt eã in soporato, & apoplectico. et iam sufficiẽter quidẽ exposuimus de anhelitu in tractatu secundo, libri nostri de motu lacertorum: & librum nostrum inspicienti competit qđ ibi diximus de anhelitu, ad tussim reducere, & sternutationem. Risus autem incitatus ex eo, ꝙ superficialia tãguntur loca sub axillis, & uolæ pedum, non quidem sub hoc capitulo comprehenditur: neq; video quidem ad cognoscendam causam, propter quam si tanguntur huiusmodi loca, huiuscemodi tactu moueantur motu huiusmodi, uelut quando aliquid uidetur risibile, uel auditur, secundum aliquam semitam penitus: nec ad cognoscendam causam propter quam, quando similia uiderimus istis uel audierimus, corpus prorumpit in motum risus, etsi uelimus arceri ab eo, & continere quanto possumus conamine soliciti. Tussis vero, sternutationis, oscitationis, singultus, pandiculationis habitudinem narraui quidem in causis accidentium.

*Al. scenicã.

A *De motu gutturis in deglutiendo.*

Contentus sum aũt impræsentiarum ponere quidẽ exẽplũ ad inquisitionem aperiendam de actionibus ambiguis, de quibus hæsitatur, q̃uo fiant. Et iam aliquid ex hoc narraui in tractatu secundi libri mei de anatomia uiuorũ aĩaliũ. Nũc aũt narrabo modum in alia specie aĩaliũ, causa quidẽ exercitij, conscius inter oĩa nihil esse utilius ei, qui uoluerit acquirere s̃m habitudinẽ & modu in arte medicinæ; ut in pluribus exercitetur exẽplis. cum in transitu eius, quod transglutitur in œsophago plures discordent, oportet ad inquirendũ diligenter intendere, qualiter rei ueritas reperiatur. Et primo narrabo ex anatomia totã formã ęsophagi qualiter sit, deĩde post modum oĩa alia mẽbra, quæ sibi continuantur. Et primum eorum q̃ sibi cõtinuantur, & dignius oĩbus, est stomachus. At quidẽ si aliquis dicat œsophagũ ipsius esse partẽ, non uerebitur hoc dictũ, neq; uerecundabitur. Secũdũ ãt de iis, q̃ continuãtur œsophago, est nodus gutturis, demum lingua, atq; os. Et illud est, qm̃ una tunicarum ęsophagi .s. interior ĩ sua natura neruosa, cũcta, quæ sunt in ore & nodo gutturis inuoluit. Et uř apparibiliter (qñ id quod transglutitur ad stomachũ per œsophagũ transmittitur) de suo loco nodus gutturis moueri primo, & ad partẽ gutturis eleuari: qñ aũt quod transglutitum est residet in fundo stomachi, nodus gutturis incontinenti sub
B trahitur, donec ad pristinum locũ redeat. Et ex hoc quidẽ, quod apparet in hoc capitulo, nobis aperitur initiũ inquisitionis: oritur quæstio, an nodus gutturis tres habeat partes, q̃ sint, nomen non habẽs, peltalis, & cymbalaris: & an nodus gutturis in aliquo suffragetur, semetipsũ erigendo ad transglutiendũ nutrimentum: an quidẽ moueatur motu aliquo, quem agit, & operatur deuoratio: Postq̃ ãt cogitauit ille, q̃ magnæ fuit ĩuestigationis in inq̃sitione huiusmodi actionis, ꝙ antecedit deuoratio transitũ eius quod trãsglutitur in ore, & gutture, indagauit an in motu nodi gutturis sit aliquod instrorũ, ꝙ actionẽ operetur illã .s. transitũ nutrimẽti in ore, & gutture: an nõ sit ad hãc causam possibile, ut nodus gutturis attrahatur sursum, sed sequatur necessario motum membrorũ quibus fit trãsitus nutrimenti in œsophago. Deinde, nescio qualiter discordauerunt, ut quidam essent quibusdam contrarii. Et duæ illarum sectarum† antiquiores, à ueritate fuerunt remotiores, q̃ iudicarunt ꝙ nodi gutturis eleuatio atq; erectio motum q̃dem linguæ cõtingit, q̃ mouet eã, immittendo, ꝙ transglutitur, donec ipsum ad œsophagum ꝑducit. Et qui fuit ex illis in anatomia profundior, ipse quidem existimauit, ꝙ lingua, quãdo magis flectitur in transglu-
C tiendo, sursum attrahit duos lacertos: & attrahunt sursum illi duo lacerti nodum gutturis per attractionem suam, qm̃ inter radicem linguæ, & nodum gutturis infiguntur, propterea quidem, ꝙ cõtinuãtur cartilagini, q̃ scuto assimilatur. Et assertores huius uerbi existimãt, ꝙ duæ, duorũ lacertorũ extremitates horũ desinant in cartilaginem. Cũ oẽs ergo, qui profitentur anatomiam, in hoc quidẽ cõmunicent, ꝙ cuiusq; lacerti corpus, qñ operatur, & agit, uersus caput suum retrahitur, non est ergo mirandũ, si qñ lingua incuruatur in initio deuorationis totaliter illorum lacertorum uersus caput, eorum corpora unumquodque duorum sursum contrahit, & loca eorũ iuxta linguam, & secum quoq; cartilaginem sursum scuto similem. Cum ergo residuæ cartilagines duę nodi gutturis, huic continuentur cartilagini, totus idcirco nodus gutturis eleuatur atque erigitur. Quòd si res, sicut existimauerũt, q̃d apparebat in anatomia, se haberet: uerbũ quod dixerũt, oĩb. q̃ dixerãt, sufficientius esset. Sed quia duo lacerti qui cartilagini quidem continuantur scuto simili, non continuantur utiq; cum lingua, sed capitum eorum origo existit à duobus ossis lateribus, quod lambda literæ græcæ assimilatur, eorum patet error, qui quidẽ existimauerunt, quod cartilago nodi gutturis assimilata scuto mouetur, siquidem motu linguæ ꝑ attractionem duorũ lacertorum, quos prædiximus, sursum. Et quamuis etiam cum hoc quòd existimauerunt, uerum existeret, quod apparebat in anatomia, nõ quidem cum cartilagine scutea sursum quidem attracta duæ cartilagines residuæ de cartilaginibus nodi gutturis attraherentur, cum in eis distinctio-
D nes essent manifestę ualde inter quasdam cartilagines adinuicem. Quod si quidem in animali intendas mortuo illos duos lacertos sursum trahere, uidebis, & cartilaginem unicam sursum trahi parum, & non uidebis ipsum mouere nodũ gutturis totũ ꝑ motũ eius. Et hoc apparet in cæteris lacertis nodi gutturis, qm̃ unusquisq; eorum mouet quidẽ cartilaginem illam, quæ cõtinuatur cum eo duntaxat, motu facili ualde. Et manifestior quidẽ modus, quo deprehenditur error huius sententiæ, est quod in animali uiuo apparet. Qm̃ si tu duobus illis intendas lacertis, & amputes illos, deinde labia coniungas uulneris, & uinculo constringans, & dimittas animal agere quodlibet, uidebis post modicum temporis ipsum transglutire cibum suum, & potũ, & mouebit nodũ gutturis sui sicut prius: neq; hoc faceret, si forte lacertus qui ipsum mouet, amputaretur. Et q̃d nõ prolongetur spacium temporis inter incisionẽ illius lacerti, q̃ facis, & quod de hoc dixi oportet uidere. Est ergo ut animal, quod incidis, & scarificas, prius affligas fame uel siti: & quod de hoc dixi est superfluum, quod ad illud quod necesse habetur cum eorum ignorantia: cum quidem esse duorum capitum duorum lacertorum solum sufficiat ad errorem huiusmodi sententię & consilij detegendum. Quoniã quidem hos duos lacertos infixos esse uideo in duobus laterib. ossis lãbda literæ assimilati: & duos alios lacertos uideo à summo uniuscuiusque laterum illius

† Al. præsumptuosæ.

ossis

Al. cõtinuatis. ossis oriundos, abinde uersus linguam tendentes, duobus quidem lacertis cõtinuatos ad nodum E
gutturis discurrentibus. Et uidetur mihi ꝙ decepti sunt, & errauerũt in anatomia simiarum: qñ
in hoc q̃dẽ aĩali reperiuntur duo capita duorũ lacertorũ superiorũ iũcta duobus duorũ lacerto-
rũ capitibus inferiorũ ita, ꝙ se contingunt, qñ aĩal carnosum extiterit, & delicatũ: & hoc erit pręe
angustia duorũ laterum ossis lãbda literæ græcæ similis, & subtilitate vtriusq;. In aĩali vero cuius
duo latera huius ossis fuerint lata, tu quidẽ capita istorũ duorum lacertorum videbis adinuicem
seiuncta manifeste, & maxime qñ aĩal extiterit magnum, ut taurus, & similia. Et inter illa capita,
distantia quoq; longitudinis est sensibilis in oĩbus aĩalibus dẽtatis. Studeas igitur exerceri quidẽ
primo in huiusmodi speciebus animalis, vt inter capita lacertorũ horũ, de quibus fuit locutus, be
ne distinguas: deinde hoc idem in equis, & in cæteris habẽtibus vngues, coneris. Qñ igiť hoc fece
ris poteris inter vtrũq; bñ distinguere. In simiis ẽt facile: & maxime quidẽ si prius exercueris in
simijs, quorũ capita capitibus canũ assimilãtur. Et qñ fuerit aĩal antiquius, &* maturius, anatomiã
*Al. matrius. oĩum lacertorum melius perscrutaberis. Post aũt q̃ perfecte deprehendimus, & uere scimus, ꝙ
huiusmodi verbi professores, qđ perscrutati sumus, errauerunt in eo, cõsideremus igř, an ab alia
re, q̃ sit in ore de mẽbris, sit cã attractionis, & erectionis nodi gutturis tpe transglutitionis: & ape
riã spectionẽ inquirẽs secundo, cum inter ipsum, & œsophagum sit cõicatio non modica per tu- F
nicã quidẽ interiorem, in qua substantia carnis est modica valde: deinde cessat in ea caro annihi
lari paulatim, donec ea priuetur penitus: & fit in modũ pelliculæ spissæ, qua totus nodus tegitur
gutturis, & os, & cum ea tegitur superior pars linguæ. Et iã uidi semel quosdã brutorum anima-
liũ medicos ac chirurgos volentes in œsophagũ infundere quędã, quæ infundũtur animalibus,
tenebãt eius lingua cũ mãdibula fortiter inferiori ita, ꝙ cõmouebatur: & memini quorundam, q̃
infunduntur hominibus, qñ apoplexiã incurrunt. Nos quoq; intẽdimus faucibus oris quidẽ, &
ponimus quædã in eis cibaria humida liquida: & in radicẽ linguæ immitto, & infundo, quod est
in vase in œsophagum: & video, ꝙ nodus gutturis tunc eleuatur. Et ex hoc patet manifeste, ꝙ ele
uatio nodi gutturis est accidens ineuitabile transitus eius, quod transit per œsophagũ. Et fortasse
ponimus in œsophago grana modica rotũda, quo quidẽ trãsglutiãrut narcotica, & quædã* phar
macica, & quędam quidẽ, quæ alia opera faciunt, retenta cũ extremitate lingua, vel interius ex-
pulsa, ne prohibeat digitos nostros, quibus intromittũt grana, donec ad principium perducantur
œsophagi: neq; tamẽ ex hoc huiusmodi ueritas patet uerbi, uerũ ẽt ex hoc, quod non est possi-
bile, ut alius excogitetur modus q̃ iste, quem dixerunt quidã in lacertis, quo liceat linguæ quan
do mouetur ad se nodum gutturis attrahere. Et illud est, quoniã cum radix linguæ, & duo lacer- G
*Al. ab istis. ti descendant ad ipsam † à duobus locis, quę prædiximus, oportuit illis duobus lacertis linguam,
neq; aliquid aliud moueri: quoniam uerbi illius, quod auctor asserebat, quòd possibile quidẽ erat
nodum gutturis illis duobus attrahi lacertis sursum descendentibus ad cartilaginem scuteam, er
ror detectus est, & patuit falsitas. Cum ergo sit hic quidem existimare alium modum, quo possit
hoc stare præter hũc, manifeste patet hoc esse falsum: neq; aliquis aliud poterit dicere. Similiter
etiã nullus poterit dicere, nisi ꝙ motus nodi gutturis erit cum transitu eius, quod transglutitur
in œsophago, non cum actione linguæ, cum actio quidẽ linguæ trãsitum eius, quod in œsopha-
go transglutitur, antecedat: deinde quiescit, & præpeditur tempore, quo cibus in œsophagum
transit. Restat ergo nobis indagare causam propter quã mouetur nodus gutturis cum trãsitu rei
iniectæ in ęsophago à principio vsq; ad finem, donec incipiat eius motus quãdo iniectũ inchoat
in œsophago transire, & quiescit quando quiescit illud & residet. Et res etiam patet, & manifesta
tur ei, qui non exercuit cogitationem suam multo exercitio, quòd non potest esse quin sit uno
duorum modorũ: siue ꝙ nodus gutturis innatum habeat intellectum, quo moueat seipsum, cum
videat hoc esse sibi melius, ac dignius, siue, quòd eleuetur ꝑ attractionem. Cum ergo per primũ
dictũ sit absurdum, restat vt secundum sit verum, s. ꝙ nodus gutturis eleuetur, quando trahit ip- H
sum ęsophagus. Et approbat hoc esse uerum, & attestatur naturalis, quo declarauimus, ꝙ in om
ni mẽbro uirtus est attractiua. qua quidem id, ꝙ est simile, attrahit sibi, & assimilat: quemadmodũ
in vnoquoque ipsorum est uirtus expulsiua ad id, ꝙ est contrarium ei, & odit. Qđ si est, uerũ est
†Al. Tunicæ uero alteri⁹, & uilli q̃ vestiũt, & etiã currũt in circuitu sc̃dm latitudinem, utiles sunt q̃dem, & suffragantur. ꝙ declarauimus, ꝙ desideriũ est actio oris stomachi, & ꝙ ęsophagus attrahit, queẽadmodũ res at-
trahit manus ꝙ competit ei, & desiderat, quod est in gula.† Tunicæ uero alterius pellicula, q̃ cue
rit, & inuestit in circuitu secundum latitudinem, utilis eo quidem, & suffragatur, ꝑquãdo stoma-
chus quidẽ ad euomendum aliquid mouetur. Similiter pellicula quædam, q̃ est in intestinis om-
nibus inuestit in circuitu in latũ: nec aliqua pellicula in eis existit, q̃ aliter, quam hoc mõ inuestiat
quoniam natura non aptauit ad attrahendum aliquid conueniens, sed ad educendũ, quod in sto
macho supfluit, sicut explicaui in libro meo de uirtutibus naturalibus. Probationes ergo secun-
dum hãc unã apud eum, qui cogitationem suam circa uirtutes actionum exercuit naturalium,
sunt ueriores, & magis urgentes, & ad credendum digniores, q̃ argumenta, q̃ sunt præmissa. Ille
ãt cui non est insitum à natura, nec est aptus ad intelligendum subtilia: nec cogitationẽ suã circa
doctrinam eorum, quibus uere cõprehenditur cognitio, à pueritia exercuit: nec postea in scien-

Atia rerum naturalium intentionem suam diu apposuit. probationes, quæ fiunt sensui manifestę se cundum modum illarum quas superius narrauimus, non erunt ei firmiores, & magis urgentes: nō .n. prospexit, & scitit, quod natura nil operatur frustra, & incassum. Et quia una tunica, s. interior œsophagi sola uidetur habere solicitudinem apparibiliter in ęsophagi actione, non reputo quen quam ad tantam deuenisse ignorantiam, quod dicat, quod stomachus attrahat id, quod competit †ei, per pelliculam, quæ disponitur circulariter in latum: & expellat per pelliculam, quæ tendit †li nealiter in longum: nisi quis in hac uita nihil de hoc excogitauit: sed acquiescat quidē ei, quod no uit sensu, donec ipsum ueraciter comprehendat: ueluti quidam ostendere uolens cuidam uolenti hanc uiam in gallo, quod †pellicula quæ disponitur †in latum, quæ est in tunica œsophagi exterio ri, quando amputatur amputatione in longum, uidetur illud animal traijcere. Et manifestum est, quod hac utique anatomia debemus uti in gallo fame prius afflicto: & illud est, quoniam postquā fueris usus hac abscissione secundum rectitudinem facta in longum, cum non in aliquo sibi ad cō seruandum uitam efficiat, ipse quidem comedit, & bibir prius, quā locus uulneratus apostemetur & doleat, & tunc abstinebit ab esu, & potu. Et nō sic quidem declaratur ei, cuius hæc fuerit uia sua scilicet de tunica œsophagi: †cuius uilli transeunt †linealiter in longum, & non quia cum interio-
B re parte nudi gutturis continuetur: hoc quidem modo factum in quo sumus, magis declarabitur, quam illo modo, quem prædiximus. Neq; declarabitur ei, cuius fuerit hæc uia sua, id quod accidit quibusdam piscibus, s. chamæ, & illi qui uocatur sonedis, q̄ stomachus uniuscuiusq; illorum, quan do intensa fame conatur aliquod animal minus co capere, & euadit illud, sępius inuenitur erectus usque ad os suum: & hoc quidem, quia in his animalibus appetitus ualde intenditur, & superat.

†Al. ei per villos, qui dispo nuntur circu lariter in la tum, & expel lat per villos qui tendunt.
† Al. uilli qui disponuntur.
†Al. cuius pel licula transit.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER

DE DISSOLVTIONE CONTINVA

CENSVRA

C

Pleraque ex libris De alimentis, & de cibis boni, & mali succi, in hunc librum ab aliquo longe post Galeni tempora tracta uidentur: inest tamen in libro nonnihil absurdi.

QVia corpora hominum sunt in continua dissolutione, & propter calorem na turalem qui est in ipsis, & propter calorem aeris circūdantis ea extrinsecus, fuit necessarium restaurare in eis quod dissolutum est ipsis. Ideoq; fuerunt necessarij cibi, & potus: & fuit infusa in ipsis uirtus appetitus ad cognoscen dum horam necessitatis eorum, & quantitatem assumendam de eis, & spe- ciem conuenientem eis. Verum quia non restauratur id, quod dissoluitur, nec stat loco eius, nisi sit sibi simile: nec inuenitur in cibo, & potu aliquod si mile ei, quod dissoluitur de corpore: ideo fuit necessarium naturam mutare cibum, & potum, ut stet loco eius quod dissolutum est, & ingrediatur in loco eius. Neque pōt uir
D tus, q̄ mutat, & conuertit cibū, & potū in corpore hois, facere, q̄ mutetur, & conuertatur, nisi qđ est simile corpori, & propriū. Et q̄m non totū, qđ comeditur, & bibitur assimilatur corpori, iō nō est dubiū, quin remaneat ex cibis, & potib. superfluitas in corpore: q̄ de corpore mūdificare opor tet, & ab eo eijcere. Nam sicut ciborum, & potuum, q̄n intrauerint stomachum, operatusq; fuerit in eis stomachus suas operationes, eorū pars transit ad hepar, & residuum fit egestio mundifican da de corpore, similiter faciunt organa corporis, & loca, ad q̄ peruenit nutrimentū, ad hoc facta. Oportet igitur penitus eum, qui uult custodire sanitatem, ad duas res intentionem suam dirigere: quarum una est ad corpus, cum cibo conueniente, loco eius qđ dissolutum est de ipso: alia est mū dificatio ab ipso eius, quod generatum est de superfluitatib. ciborum. uerum oportet te scire diuer sitates naturarum ciborum, & diuersitates naturarum corporum, & nocumenta eorum, ut scias, conuenientiam cuiuslibet specierum cibi, & cuiuslibet differentiarum hominis, propterea quod naturæ ciborum sunt diuersæ. Nam eorum quidam sunt temperati, sicut ex quibus generatur san guis purus, & mundus: & quidam eorum sunt non temperati, sicut ex quibus generatur sanguis cum cholera, aut phlegmate, aut cholera nigra superflue, aut uentositas crassa & inflatiua: & eorū quidam sunt crassi: & quidam subtiles: & quidam, ex quib. generatur humor uiscosus: & quidā, ex quibus generatur humor sine uiscositate nocuus: & quidam, qui iuuant proprie naturas alicuius membro-

membrorum,& non alias. Et corporum q̄dam sunt temperata ēt, quib.dn̄atur naturalis sanguis E
purus,& mundus:& quædam sunt nō temperata,& dn̄atur eis phlegma,aut una ex choleris, siue
una duarum cholerarum:& q̄dam eorum sunt rara,& uelocis dissolutionis:& q̄dam sunt spissa,&
tardæ dissolutionis:& quædam,quæ in oīb.membris sunt sana: & quædam sunt,quæ sunt læsa in
aliquo membrorum,& non in alijs.Itaq; oportet,qn̄ dn̄ans est fm corpus sanguis mundus,ꝙ mi-
nistrentur cibi æquales in quantitate,& temperati in naturis suis.Et qn̄ est phlegma dn̄ans opor-
tet ꝙ sint cibi calefacientes,& exiccantes,& nutriatur cū ijs, q̄ addunt in caliditate, & consumunt
humiditatem . Et qn̄ ei fuerit dn̄ans cholera,oportet ꝙ nutriatur cum ijs,q̄ extingunt cholerā, &
addunt in humiditatem. Et qn̄ ei nigra cholera dn̄atur,oportet ꝙ nutriatur cibis calidis,& humi-
dis.Et qn̄ corpus est spissum,& tardæ dissolutionis,oportet ꝙ nutriatur cibis paucis,& subtilib.&
humidis,quia paucum est,quod dissoluitur de corpore.Et qn̄ corpus fuerit rarū,oportet,ꝙ nutria
tur cibis multis,crassis,siccis,& viscosis ꝑꝑ multitudinē eius:quod dissoluitur de corpore . & hoc
regimen est conueniens de necessitate,nisi sit in aliquo membrorū corporis læsio:aut dolor,quia
qn̄ fuerit læsio,aut dolor in aliquo membrorum, oportet ꝙ fiat consideratio de cibis conuenien-
tib.membro dolenti.Et si fuerit diuersum a necessitate residui corporis, sicut bene hepat est frigi- F
dum,& stomachus,& in vijs sunt oppilationes,oportet ꝙ administrentur cibi subtiles,& dimittat
cibos crassos.Et si sit residuum corporis præter necessitatem eorum,ꝑꝑ maiorem tenuitatem,&
raritatem,vt non faciant cibaria crassa oppilationem in hepate: aut si est aliqn̄ hepar calidū: pro-
hibebis cibaria dulcia, & si ipsi corpori conueniant ꝑꝑ velocitatem conuersionis eorum in cho-
leram rubram.Et qn̄ stomachus est debilis:oportet confortare ipsum nutrientib.Et qn̄ est ꝙ in ip
so generatur phlegma,oportet ipsum lauare,& abstergere.Et qn̄ est ꝙ in eo cholera generatur ve
lociter,multa conueniunt,q̄ extinguunt acuitatem choleræ, aut ꝙ prætermittantur res generan
tes ipsam.Et si est aliqn̄ cibus remanens natans in orificio stomachi,ministrentur cibi crassi pōde-
rosi,vt ponderositate sua descendant in fundum stomachi : & præcipiat ei,ꝙ paulatim moueatur
post cibum.vt declinet cibus de ore stomachi:& qn̄ hoc non fecerit,non est necesse,qđ memora
uimus de cibo,& motu.Et qn̄ est descensus cibi de stomacho ante digestionē suam,indigemus ijs,
quæ stringunt,& retinent.Et qn̄ est superfluitas cibi difficilis descensus de stomacho, & intestinis,
indigemus ijs,quæ descendere faciant,& ventrem mollificent.Et qn̄ caput est calidum,suscipiens
vapores,prætermittamus cibaria calida,& sicca,licet conueniant in reliquo corpore.Et oportet,
ꝙ non sis contentus ijs,quæ memorauimus,sine consideratione,s.quantitatis motus ante cibum, G
& somnum post. Nam qn̄ est motus ante cibum multus,ciba bene,cum cibis multis,crassis,visco
sis,ad siccitatem declinantib.qui sint difficilis dissolutionis:neq; iniungas ei diætam, quia parū cō
uenit ei.& qn̄ non est ante cibum motus,uel est paucus,n portet,ꝙ non sit contentus diæta, cum.
s.paucis cibis,& subtilib.sine adiutorio,in purgando cū medicina laxatiua,vel cū balneo illud,qđ
generatur in corpore de superfluitatib.& qn̄q; cum prouocatione urinæ,& cum minutione san-
guinis.& qn̄ motus est conueniens,dabimus cibos temperatos in subtilitate, & crassitie. & qn̄ est
somnus post cibum multus,oportet ꝙ donemus cibos multos,& crassos: & hoc conuenit fieri in
hyeme ꝑꝑ longitudinem noctis,& multitudinem somni.& qn̄ somnus est paucus, & leuis,subti-
lib.nutriatur,sicut in æstate,propter breuitatem noctis,& paucitatem somni. & dicamus,ꝙ opor
tet,ꝙ mēsuremus in cibis quatuor modos. Primus est,ꝙ nutriatur corpus bonis cibarijs hora qua
nutritur,sicut ante memorauimus:quia qn̄ est dn̄ans fm corpus caliditas,indigemus cibis frigidis:
& qn̄ dn̄atur ei frigiditas,indigemus cibis calidis: & qn̄ est temperatum conueniunt ei cibi tempe
rati similes.& qn̄ est aliquis ciborum præter bonitatem,nec est ei conueniens, oportet ne sit sim-
plex,immo admisceas ei alios,& comedas cum eo cibos conuenientes, ut rectificetur,quod cum H
eo timetur de nocumento ciborum malorum, quib.utitur cum eo. Similiter & modus secundus
est mensura ēt ciborum ita,ut sint in mēsura uirtutis digestiuæ,quia & si est cibus in se ipso bonus,
& est corpori conueniens,tn̄ si est uirtutem digestiuam debilitans quantitas sua,generatur ex ipso
nutrimentum malum.Et modus tertius est prætermittere ex cibarijs,quæ oportet prætermittere,
& postponere,quę oportet postponere:Verbi gratia,quia aliquando aggregat homo cibos lenien
tes corpus in una comestione,& cibos stypticantes ipsum:quod si præmisit lenitiuū,& secuti sunt
eum alij,leuiter descendunt cibi post digestionem suam:sed quando præmisit stypticum,et secu-
tus est leniens,non descendunt,sed corrūpitur totum: et hoc ideo,quia lenitiuus separat inter sto
machum,et inter descensum cibi styptici,et remanet in stomacho post digestionem suam,et cor-
rumpitur,et corrumpit corruptione sua cibum alium: sed quando est cibus leniens ante stypticū,
leniens descendit post digestionem suam,et stypticus leuiter per uias descēdit. et ideo si aggregat
aliquis in comestione una cibos uelocis digestionis,et alios duræ, et tardæ digestionis, præponat
cibos durę,et tardæ digestionis in fundum stomachi propterea,quia fundus stomachi est calidior
et potētior super digestionem,propter multitudinem compactionis eius,quæ est in eo de partib.
carnis:et superius stomachi est neruosum,frigidū,debilis digestionis: et ideo qn̄ natat cibus in sto-
macho,non digeritur.Et modus quartus est assumptio ciborum in hora sua.et ideo,qui accipit ci-

bum

A bum secundũ post descẽsionẽ primi, & p̃misit motũ sufficientẽ, & secutus fuit somnus sufficiens, fit bona digestio. & qui accipit cibũ, & remanserunt in stomacho aut intestinis reliquiæ in quãtitate ex priori cibo p̃ter digestionẽ, corrumpit cibus secũdus cũ reliquijs primi. & qui comedit cibũ post motũ sufficientem, & accipit sup mundificationem & super necessitatẽ corporis, inuenit cibus calorẽ naturalem, sicut ignis qñ ardet. & qui sumpsit cibum p̃ter motũ, & accipit præter mũdificationẽ & præter necessitatẽ corporis, inuenit cibus secũdus calorẽ naturalẽ submersum, sicut ignis qñ operit cinere. & in quo somnus sequitur cibum, reuocatur calor naturalis in ipso & aggregatur in interiorib. corporis, & digerit cibum. & in quo motus sequit cibum, descendit cib. de stomacho præter digestionẽ suã, & intrat venas sine mutatione, & adducit in hepate oppilationẽ, & renibus & reliquis membris, & morbum. & aliqñ est mẽbrũ debile ut stomachus, & natat in ipso cibus: & non iniungas somnum, donec non descenderit cibus de stomacho: & sumãt immediate aliqd de uino, ut descẽdat cibus de stomacho aliquo descensu, donec deueniat in fundũ stomachi: & ante præcipias eum mouere parum, sicut memorauimus iam. Nec oportet vnq̃, q accipiat ex vino multum in principio acceptionis cibi, ne descendat cibus cum uino & prohi-

B beat digestionem, propterea q separet inter substantiam stomachi & inter cibum: et qñ non tãgit stomachus cibum non mutat in similitudinem corporis conuenientem, sed remanet in ipso indigestus. & debent isti qui accipiunt cibum cum ipso sumere de uino, quod solũ sedet sitim: & abstineant se eum quantitate, qua possint: & quiescant, donec digestio fiat: postea sumant de uino, prout oportuerint, nam ipsum adiuuat ad descẽsum cibi, & subtiliat ut penetret, et ut ingrediatur in uenas subtiles. et debet similiter esse acceptio cibi in hora motus appetit⁹, ppea q qñ mouetur appetitus, et non incipit accipere cibum, attrahit stomachus ex superfluitatibus corporis: quę cum intrent stomachũ, destruunt appetitum, et corrũpũt cibũ, qñ admiscetur ei. et melior horarũ in accipiendo cibũ, est hora frigiditatis, pp aggregationẽ caloris naturalis in interiorib. corporis: sed in hora caliditatis oportet q dimittatur acceptio cibi, qa caliditas aeris attrahit calorẽ naturalẽ ad exteriora corporis, et euacuatur ab interioribus, debilitat calor in interioribus corporis ad indigestionem. et pp hoc est, q antiqui pręferebant cœnam prandio, præcipientes q sumeretur plus in cœna, pp aggregationem caloris in interiora corporis frigiditate noctis, et

C somni, quia caliditas in somno reuocatur, et calefacit interius corpus, et infrigidat extrinsecus: sed in uigilia accidit contrariũ huiusmodi, quia calor extenditur in exteriora corporis, et debilitatur in interioribus. et ideo necessariũ est q homo, cui est dñium coplexionis calidę: et cuius stomachus est calefactionis uelocis pp generationem cholerę citrinæ; et cui generatur in stomacho, aut effunditur ei multa cholera citrina: nutriatur cibis crassis duræ digestionis: et digeret eos, et non digeret cibos leues subtiles uelocis digestionis, qa cholera est potentior super leuibus cibis, et corrumpit eos, et non est potens corrũpere crassos, et ideo inuenimus homines, qui digerunt carnes bouinas, et non digerunt carnes pullinas, et quæ similantur eis ex cibis leuib. et cõsuetudo in eis addit magnã partem, qm qui cõsueuit prãdere, & remouetur ab eo, & est contentus cœna, magnificat nocumentum sibi: & qui cõsueuit sumere cibũ in aliqua hora determinata, & mutatur ad aliã p̃ter istã horã, declarabitur sibi hęc pmutatio nocua, & si mutauerit cibũ ex horis malis ad horas bonas. & debet propterea imitari consuetudinẽ, qñ est antiquata & lõga, & si sit nõ bona, qñ nõ adducit aliquid necessitas ad mutationẽ suã: nã cõsuetudo est natura secũda, sicut memorat sapiẽs Hippocrates. Q ꝫ si eueniat aliquid ui ducẽs q mutetur ab ea, cõuenientior rerũ est in eis q mutetur ab ea paulatim. & appetitus ẽt in opere digestionis cibi est maior pars, qa significatur sup cõuenietiã & bonitatẽ. & qñ sunt cibi duo æquales in bonitate, & est necessitas

D appetitus de eis ad vnũ eorũ declinãs, cõsentiemus dare rẽ appetitã p̃ alia, qa cõuenietior est naturę suę, & leuior ea in digestione. & qñ duo cibi sunt, & unus eorũ est melior altero, & necessitas appetitus in eo est ad peiorem declinans, eligimus eũ sup meliorẽ eorũ, dũmõ nõ timeamus ex ipso nocumẽtũ multo maius, q̃ eueniat ex ipso iuuamẽtũ, ppea q libẽter sumatur, & melius stomachus digerat ipsum: ut explanauimus in eo q rememorati sumus. q oportet studere ministrare cibos bonos & electos sm cognitionẽ diuersitatũ naturę corporũ, & sm operationẽ eorũ, & diuersitatẽ uirtutum ciborum. & declarauimus diuersitatem naturæ corporũ, et operationes eorũ: et quod conuenit cuilibet uni eorum ex speciebus ciborum & potuum, & ego nominabo species ciborũ. & rememorabo quod est in qualibet specie, & omnia quæ sunt in qualibet specie ipsorum, & rememorabo in qualibet specie dispositionis corporis, & conuenientium eorum.

CAP. 2. Ciborum subtiliantium tria sunt genera. Eorum enim sunt ex quibus generatur sanguis subtilis, & dicuntur ipsi subtiliantes, quia sanguis generatus ex eis quando cõmiscetur sanguini, qui est in corpore, reddit totũ subtilius, quam prius esset, sicut medulla panis frumenti fermẽtati, loti lotionibus pluribus, & carnes pullorum, & carnes aduragi, & phasiani, & sturnæ, & anitulæ auium omnium, & carnes piscium paruorum, in quibus non est uiscositas, et cucurbitæ, et almeici, & quod similatur eis. & huius generis cibi conferent ei, qui non mouetur, & cuius labor naturalis in corpore suo est debilis, et qui non securatur quin in corpore eius generetur humor crassus, et

generetur in hepate aut in splene oppilatio, aut renibus, aut in pectore, aut in cerebro, aut aliquid E
in iuncturis suis phlegmatis. Ciborum subtiliantiũ genus aliud est, quod subtiliat quod inuenit ex
re crassis propter id, quod est in eis de caliditate & acuitate: sed ipsa sunt in substantia sua crassa, generantia humorem crassum: sicut pastinacæ, cæpæ, raphanus, & rapę, & quod similatur istis. & huius generis ciborum, quũ coquuntur & assantur, separatur ab eis caliditas, acuitas. & incisio, & remanet substantia mala: & quidem possibile est, quod eueniat iuuamentum per incisionem istorum ciborum & subtilitatem eorum: & quod discedant à substantiæ suæ natura secundum unũ triũ modorum. Aut
coquantur simul, ut eorũ crassities attenuetur, sicut fit de cæpis, aut exprimantur, aut coquãtur, &
post sumatur aqua sua, sicut fit de raphano: aut quod comedatur aliquid crudũ ad incisionẽ phlegmatis, & vomatur cum eo, sicut faciunt cum eo omnes. Et tertium genus ciborum subtiliantium est,
ex quib. generatur sanguis subtilis, & tenuat quod inuenit de humoribus crassis & uiscosis in corpore. Huiusmodi generis ciborum subtilium sunt quatuor differentiæ. Prima eorũ differentia est
eius quod est sapidũ, dulce subtile, propter id quod est in eis de uirtute mundificatiua sicut aqua hordei, & batheca, & ficus siccæ, & amygdalæ, & fistici, & mel, & hæc ex his quæ abstergunt, & hæc
differentia est, propinqua in iuuamento, subtiliantibus cibis qui sunt ex primo genere, nisi quod illorum perfectio est in subtili corpore, & secunda differentia est acutior, incisiua, sicut sinapi, nasturtium, allium, porrum, apium, eruca, origanum, ficus, menta, mẽtastrũ, fęniculus, ruta, anethum, cyminum, carui, uinum citrinum clarũ subtile antiquũ, calidũ. & hæc differentia confert ei qui indiget apertione oppilationis splenis, heparis, pectoris, & cerebri: & incidit substantiã & tenuat. Sed F
non oportet aliquis multũ utatur eis, nam sanguinem adurunt, & reddunt ipsum aquosum. & hi
cibi minuunt corpus, & postea ipsum debilitant: & postea calefaciunt sanguinem calefactione nimiã, & redit plurimum eius cholera citrina: & postea, si cõtinuus fit usus eorũ, ex ipsorũ continua
assumptione dissoluitur sanguis subtilis, & deducitur ad exiccationẽ & crassitiem & plurimum fit
cholera nigra: & quandoque generatur ex istis lapis in renibus nociturus, & hæc differentia uehementius, & perfectius operatur in eo, in quo est cholera citrina dominans & tertia differentia eorum
quæ dissoluunt & tenuãt cũ salsedine sua, sicut muria, & pisces, qui sunt saliti leuis carnis & paucæ
pinguedinis, & sitla, & aqua casei saliti, & oẽs cibi in quibus positũ est sal, & muria, & baurach. &
huiusmodi differentiæ iuuamentũ & nocumentũ est propinquũ iuuamento superacutarũ, & nocumento earũ, nisi quod hæc differentia in mundificando stomachũ & intestina, & leniendo naturã, est perfectior. & quarta differentia est eorũ quæ incidunt & tenuãt cũ acetositate sua, sicut acetum, & secaniabin, & acetositas citri, & aquę granorũ acetosorũ, & oẽs cibi qui cũ eis accipiuntur. et hęc differentia cõfert ei, qui est in stomacho & in reliquo corpore calidus, & quũ generatur in eo phlegma ex crassitie ciborũ assumptorũ, aut ex multitudine eorũ. Cibaria crassa quũ inueniunt corpus calidũ, multũ laborant. & somni multi post cibũ, digerunt, et nutriunt corpus nutrimento plurimo adhærente, et confortant, cõfortatione plurima, et melius est quod sumantur hæc cibaria in hyeme, propter aggregationẽ caloris in interioribus corporis, et longitudinẽ somni, et quũ quis sentit in corpore suo diminutionẽ manifestã, et si comedat aliquid, et fit in corpore suo caliditas pauca, et proprie in stomacho, et labor ante cibũ paucus, et somnus post paucus, non perficitur digestio, sed generatur in
corpore humor ex eis crassus nimiũ, crudus, generans oppilationẽ in hepate et splene. Ideo oportet, qui comedit cibos crassos, et præter necessitatẽ dominij appetitus eius, quod paucos ex eis accipiat et cõmistos, nec assuescat eis. et sunt ex cibis crassis, qui cum crassitie et uiscositate sunt multũ
nutrientes, quando digeruntur: sed si non digerantur, ipsi eorum multitudine generant oppilationẽ, et cibaria crassa dominante eis siccitate duritie et uiscositate, et simplicia et commista faciunt
idem: et hoc est quod rememoramus: aliquando. n. propter nutrimentum ex natura rei, et aliquando adducit eis ex contactu caliditatis et coctione. et lenticulæ, et glandes, et lepores, et fungi, et
fabę assæ sunt crassa, quia siccitas est dominãs eis in natura eorum, et hepata, et oua dura elixa aut
assa, et omne quod est frixum ex eis, et lac coctum coctionibus pluribus, et uberã, et uinum uuæ H
quod est coctum, et specialiter quod est ex uua crassa in natura sua, omnia sunt crassa, quia caliditas in coctione acquisiuit eis siccitatem et coagulationem. et caro cerui, et hirci. et carnes bouinæ,
et uentres, et intestina, hæc sunt crassa, propter duritiem naturæ eorum: et eodem modo lupini,
et grana pini, et rapæ, et fasceoli, et panis furni in exterioribus est crassus, propter id quod acquisiuit eis ignis ex siccitate. et in interioribus est crassus, propter uiscositatem quæ in pane est de natura frumenti: et similiter omne quod non est bonum, uti assatum, et confectum, et fermentatum,
aut nimis digestum ex pane, aut tenuius coctum: et omnis panis in testis cum oleo et sine oleo:
et dactyli. et sesamum, et fungi, et similia. et lagana, et cerebra, omnia sunt crassa, propter uiscositatem quæ est in natura eorum. et pultes sunt crassi, propter coagulationem eorum et uiscositatem acquisitas eis ex decoctione. et melangianæ sunt crassæ, propter siccitatem et uiscositatem,
quæ sunt in natura earum. et pisces duri et uiscosi sunt crassi, propter aggregationẽ duarum rerum ex tribus in ipsis rebus. et caseus est crassus, propter aggregationem trium rerũ in eo. et aures, et labia, et extremitates musculorum, sunt generantia humorem uiscosum nõ cum crassitie, et

etiam

A etiam generatur accidentaliter ex cibis frigidis chymus crassus, propter debilitatem calidi corporis, & digestionis, & subtiliationis suę, sicut accidit ex comestione fructuum ante maturationē eorum, & ex comestione citrulorum, & cucumeris, & carnis citri, & lactis acetosi.

CAP. 3. Et ei qui est in corpore tēperatus & sanus, nec labor eius est multus, nec est labor in uirtute, meliora sunt cibaria media inter subtilia & crassa, quia ipsa ei conueniūt, & nō debilitant sicut cibaria subtilia, nec generant cruditatē, & oppilationē sicut crassa. Et ōis panis bene ꝑparat' arte, oua gallinarū, caro hędi anniculi, caput, & caro agni, & pecudū, oēs sunt humidę & viscosę. Et caro pullorū columbarū, & paruarum auium, generat sanguinem calidiorem & crassiorem sanguine temperato. Sed hepata pullorum anserum, & axillæ ipsorum, sunt tēperata, & reliquū corpus multarū superfluitatū. Et omnis auis, quę est multi motus, & cuius pascua sunt in locis boni nutrimenti, mundi aeris & sicci, est melior multū, & subtilior: oīs vero auis quietis, est opposita, & peior, & immundior magis. Sed oīa oua bene pręparata, & maxime quę sunt proiecta in aquam calidā, & reperiunt ante, q̄ indurescant, sunt tēperatę crassitiei. Et oēs pisces, nō durę carnis, nec multę uiscositatis: aut quibus non est uiscositas, & sunt boni saporis: & quorum pascua sunt in aquis mūdis à sorditie, & aquis fluminū: sunt tēperati, & boni nutrimenti. Et de fru-
B ctibus, vuę, & ficus, qn̄ sunt bene maturę super arborē, & cito descendunt de corpore, et qđ generat ex eis tēperatū est in subtilitate: & si nō cito descendūt, nō sunt bonę. Et de oleribus, endiuia, lactuca, & asparagi. Et oē vinū cuius color est color granati clarus, nec est nimis antiquum.

CAP. 4. Cibaria uelocis digestionis sunt vnius horum modorum. Primus modus est, qn̄ sunt naturæ non siccę, sicut sunt lenticulę: neque sunt durę sicut lupinus: nec sunt uiscosa nimis, vt triticum: nec aspera multum, vt milium & panicum, nec multū vnctuosa, sicut sesamum: nec abominabilia, vt vinum pōticū nimis: nec sunt plurimarū superfluitatum, vt caro pullorum anserum: nec dōatur eis frigiditas uehemēs, sicut lacti acetoso: nec caliditas vehemens, sicut melli. Et modus secūdus est ſm naturam digerentium ea: & hoc est vno duorū modorū: Modus primus est conueniētia cibariorum, & similitudo complexionis naturalis corporis, sicut, quę appetunt & sapiūt cuilibet homini. Et iam inuenimus homines diuersos in appetitu eorum: & quilibet rñ eorū melius digerit, ꝙ appetit, et ad q̄ multum declinat eius appetitus, q̄ quæ non appetit, et ad q̄ nō declinat.
C Et modus secundus est ex cōplexione accidentali corporis, in accipiendo cibos contrarios ei, sicut appatet, qđ cui dominat caliditas ex aliqua causa, est cibos frigidos fortius digerere, quia extinguunt caliditatem corporis, et temperant eam, nec calidos digerit: et cui dominatur frigiditas, calidos digerit, sed non digerit frigidos: et cui est corpus humidum totum, stomachus digerit cibos siccos, nec digerit humidos: et cui est actualiter siccum, est oppositum isti. Et iam declarauimus, ꝙ cibaria subtilia, et media, si sic sunt uelocis digestionis. et etiam aliqñ euenit, ꝙ cibaria crassa ueiociter digeruntur in aliquo corpore, sicut iā memorauimus, et declarauimus, ꝙ panis bene præparatus, et caro gallinę, duragi, et starnę, et hepata pullorum anserum, et corū axillæ, et omniū auiū pinguiū, et iuuenum, velocius digerunt, q̄ axillæ macrarū, et antiquarū, et carnes auiū omniū velocius digeruntur, q̄ quadrupedū. et omne quod est ex aialib. siccis paruum, velocius digerit, q̄ magnū: et io caro uituli ueloci' digerit, q̄ caro bouis: et hædi anniculi, et agni, ueloci' digerūtur, ꝙ caro antiquorū, et q̄ capra. et omne quod est ex animalib. humidis maius, uelocius digeritur ante, q̄ durescat, ꝙ minus: et ideo anniculus ex pecude uelocius degeritur, q̄ agnus. et caro oīs animalis, quod est in augmento et cremēto uelocius digeritur, q̄ eius, ꝙ inueteratū et antiquum est. et caro cuius pascua sunt in locis siccis, velocius digeritur, q̄ cuius pascua sunt in locis humidis, propter superfluitatum paucitatem, quæ sunt in eo cuius pascua sunt in locis siccis: et multitudinem eorum, cuius pascua sunt in locis humidis. et omne cuius substantia est rara, velocius digeritur, quam cuius substantia est spissa: et ideo nuces uelociores sunt digestionis
D quā auellanę: et oua non dura velocius digeruntur, q̄ dura: et omne quod leuiter et facile masticat. et similiter lactucæ et endiuia, et citruli, et cucurbita, digestibiliora sunt q̄ apium, et carbi hū. et omnis cibus, qui melius sapit est digestibilior abominabili: et ideo vinū dulce digestibilius est aspero. Quæ tarde digerunt, tarditatē habent, quia in natura sua sunt aut sicca aut dura aut uiscosa, aut spissa, aut multæ unctuositatis, aut superfluitatis, aut abominabilis saporis, aut caliditas est in eis nimia aut frigiditas, et quod est cōtrariū cōplexioni naturali, qñ nō appetit. et ꝙ est cōueniens accidentaliter diminuendo corpus, aut addēdo in ipsum. et caro bouis, et caro cerui, et venter, et intestina, et interiora, et aures omniū aīaliū, et caseus, et oua dura, tarde digerunt, ꝑꝑ siccitatē et duritiē corū. et eorū ꝙ sunt ex auibus alcaralym, galsaguclut, et pauones, et ucutres oīum auiū. et de granis, oryza, et lupini, et lentes, et milium, et glandes, et castaneæ, et caro hirci, et maiores capræ sicut meminimus, ꝑꝑ spumositatē, et abominationē eorū. et caro pecudum, et hepata omnium animalium, et pulli anserū, sunt tardæ digestionis, ꝑꝑ multitudinem superfluitatū eorū. et lac acetosum, propter frigiditatem suam. et frumentū coctū, propter eius uiscositatē et spissitudinem. et fabæ, et faseoli, propter multitudinē inflationis corum. et sesamum, propter multitudinē oleagineæ substantiæ. et uuæ, et ficus, et reliqui fructus, qui non ualde maturantur.

Et caro citri,& bedaruch,& rapę,& pastinacę,& oĩa olera,& radices,& uinum nouum crassum, E
propter superfluitatem eorum. Cibi multarum superfluitatum sunt caro pullorũ anserum p̃ter
axillas,& interiorum oĩum aĩaliũ,& cerebra,& aues de paludib.& lacubus,& culturę, & cicera
tecentia,& fabæ uirides,& caro aĩalis lactentis,& oĩs caro quiescens non uelocis exercitij,et pi-
sces,sicut meminimus,& istorum,ij qui sunt de aquis sordidis thermarum. Cibi non habẽtes sup
fluitates sunt axillæ auiũ,& pedes quadrupedum,& genua:& aĩalia,quorũ pascua sunt in deser-
tis,& in locis siccis. Cibi multi nutrimenti sunt oẽs cibi crassi,quãdo digerunt bene in multitudi
ne:& oẽ ꝙ est su pfluitatũ paucarũ,& est plurimi nutrimẽti.Sed oportet,ꝙ cibi multi nutrimẽti
sumantur ab eo qui indiget cibis paucis nutrientibus cum nutrimento multo, sicut est conuale-
scens:& hi cibi grauant stomachum pp multitudinẽ eorũ:& corpori cõueniunt indigenti nutri
mento multo.Et caro uaccina,& cerebra,& medullæ,& interiora,& uẽtriculi auiũ oĩum: & pi
sces crassę & uiscosę carnis,& similia:& fabæ,& cicera,& faseoli,& lentes,& lupini,& dactyli,&
glandes,& castaneę,& rapę,nutriunt eũ,q digerit ea,nutrimento multo crasso.Sed axilla pullo
rũ anserũ,& panis similæ,& uuæ passæ plenæ dulces,& ficus,& lac recenter mulsum,& uinũ,nu
triunt multum,propter paucitatem superfluitatũ eorũ,& plurimam conuenientiã eorũ ad cor-
pus.Et nutrimentũ lactis est crassum,licet subtilius minus nutriat:et crassum incrassat,sicut uac- F
cę.Et subtilius est lac asinę,lacte camelæ:& lac caprę est medium inter ista.Et nutribilius est uinũ
rubrũ crassum dulce:& post hoc nigrũ,crassum dulce:& post hoc albũ,crassum dulce:& post hoc
crassum,rubrũ asperum:postea nigrũ,crassum asperũ : & post hoc uinum subtile:& de istis ẽt oẽ
qđ declinat ab rubedinem & dulcedinem,est magis nutritiuum:& minus nutritiuũ,est albũ sub
tile.Omnes cibi subtiles sunt pauci nutrimenti:& oẽs in q̃bus est nimia siccitas & humiditas, aut
multa superfluitas,sunt minoris nutrimẽti:sicut pedes,& uenter,& intestina,& aures,& pingue-
do,& pulmo,& caro oĩum auium,& aĩaliũ antiquorũ,parum nutriunt,pp siccitatẽ,q̃ est in eis.
Et ideo panicum,& milium:& papauer,& oliuę,& nuces,& amygdalæ,& auellanæ,& zatur,&
caules,& cappares,& fructus lẽtisci,& uuæ passę põticæ,& pira põtica,oĩa parũ nutriũt,pp sic-
citatem eorũ.Sed pisces, & cucurbitæ,& granata,& mora,& poma,& pruna,& chrysomela,pa
rũ nutriũt,pp multitudinẽ humiditatis eorũ:& nutrimentũ eorũ neq; remanet,sed dissoluitur ci
to.Vnde panis hordei,& surfur,& fabæ humidæ,& oĩa olera,uelut caules,& sicla, & acetosa, &
portulaca,& raphanus,& sinapi,& nasturtium,& pastinacæ,parũ nutriunt,pp multitudinẽ sup G
fluitatũ eorũ.Et cæpę,allia,& porri,qñ comeduntur cruda, nõ bñ nutriunt:sed qñ coquũtur in ci-
bis,nutriũt nutrimento pauco,bono,sicut memorauimus.Et medulla panis lota bene,& amylũ
sunt nutrimenti pauci,pp subtilitatẽ eorũ:sed ficus,& uuæ passæ,sunt inter ea, q̃ minus nutriũt
& q̃ plurimũ nutriunt:& eorũ nutrimentũ est tenerũ humidũ:& similiter est nutrimentũ fabarũ.
Et oẽs cibi quibus hoc dñatur dominatione forti,amittunt id,qñ elixantur,aut assantur, aut infun-
duntur,et nutriunt nutrimento paruo.Cibaria boni chymi sunt omnia cibaria tẽperata, in qui-
bus non est nimia fortitudo:& in quibus non fit egressio in quantitate,generant sanguinem cla-
rum,mundum,sanum:et oẽ,qđ est simile istis est conueniens omni corpori, & omni tpe,in cor-
pore temperato,& in tpe temperato.Sed corpora,quæ egrediuntur temperamentum,indigẽt
cibarijs,quorum uirtus sit egressa temperamentum,cõtrarijs uirtuti dominanti sup corpus tem
peratum: et similiter ẽt corpora temperata in tpe non temperato. Ac cibariorum temperatorũ
quædam sunt crassa,et quędam subtilia,& quædam sunt media horum.& hæc cibaria tempera-
ta,media inter subtile & crassum,sunt meliora omnibus hominibus,& maxime temperatis,& in
tempore temperato.& iam quidem narrauimus cibos crassos,& subtiles,& medios:& nomina-
uimus eos,qui sunt boni:et quãdo quælibet eorum est bona species:& remansit ut nominemus
cibos generantes chymum bonum,et diminutos,secundum quod diuisimus.

CAP. 5. Dico,ꝙ panis frumẽti mũdi bene factus arte sua quãdo comedit in die suo:& caro gallinæ,& H
hœdi anniculi caput:& pisces non cum duritie,nec multæ uiscositatis,q̃bus nõ est zinuma, nec
malitia,nec pinguedo plurima:& quorũ sunt pascua in aquis non sordidis,nec aquis thermarum
q non nutriuntur male,nec sunt uelocis corruptionis,sed remanent tpe longo ante q̃ mutẽtur:
& oĩa oua non dura,bene parata & cocta:et oẽ uinum boni odoris,leue, in quo est dulcedo pau
ca:oĩa sunt boni chymi tẽperati inter subtile & crassum. Sed panis de simila bene paratus ex ar-
te,& phasiani,et duragi,& pulli columborum,et axillæ omniũ auium:& pisces parui, quibus nõ
est pinguedo multa,et sunt teneri,in quibus non est uiscositas manifesta, & quorum pascua sunt
scđm quod nominauimus:& piscibus paruis teneris sal remouet uiscositatem:& surfur hordei,
& uinum boni odoris,persicum uel citrinum:omnia hæc sunt boni chymi ac subtilis.& lac recen
ter mulsum est boni chymi,nisi ꝙ ipsum est crassum:& ideo aliquando caseatur in stomacho, et
propterea admiscetur ei mel et sal,et tenuatur cum aqua.et melius lac et temperatius,est lac ca-
præ,quia est subtilius,quàm lac pecudum,et uaccæ:et est crassius.quam lac asinæ, et camelæ : et
debet accipi lac ex aĩalibus sanis,iuuenibus,bene nutritis:nec est accipiendum in tẽpore,quo la
ctant,quia tunc est crassum:et tenuatur post paulatim,donec fit aquosum.et melius est recipere
lac

A lac statim mulsum, antequam immutetur ab aere, quia velociter immutatur. & lagana, & caseus humidus & panis similæ bene paratus, & ex arte coctus, & panis frumenti, & caro vituli, & partes,*& vbera, & hepata, & interiora, & de granis fabæ: & de vino id, quod boni est odoris, dulce: omnia hæc generant chymum bonum, & crassum. *Alui.

Oĩa cibaria, q̃ non temperata sunt, non generant sanguinem purum, mundum, clarum, & cibariorum mali chymi tres sunt species. Eorum.n.sunt, q̃ addunt in phlegma: & eorum sunt, q̃ addũt in choleram: & eorum q̃dam sunt, q̃ addunt in choleram nigram. & oportet omnem hominẽ dimittere multitudinem eorum, & continuationem assumptionis eorum: etsi.n. digerant ea, nec inferant nocumentum cito, tñ adunantur in corpore continuantis acceptionẽ eorum in longo t̃pe chymi generantes ægritudines malas, & nõ dimittat oẽm speciem eorũ: quæ addit in eo id, quod dñatur in corpore eius, sed accipiat ẽt id, quod est oppositum ei, qđ dñatur corpori, quod est nocuũ minus. & ego finio rememorationẽ horũ cibariorũ. & memoro, qđ gñatur ex quolibet eorũ. & dico, ꝙ oẽ qđ accipitur ex pane & farina multi furfuris, & frumẽti antiqui aut farinæ, est mali chymi, addens in cholerã nigrã. & caro pecudis oĩs addit aliq̃d in phlegma. & caro capræ multorum annorum omnis addit in melancholiam. & mala est caro hirci, & caro bouis, & hirci syluestris: & post caro hirci maxime non castrati. & post caro pecudũ multorũ annorũ. & post caro bouina. & ex istis caro castrati est melior multo. & caro capreoli, ceruí, & leporis, est p̃ter malitiã, q̃ memorauimus. & de mẽbris aĩalium, tenes sunt mali chymi, ꝑ ꝑ spumositatẽ, & superfluitatem, quas acquisiuerunt ex malitia vrinæ. & cerebrũ addit in phlegma. & oẽs ventres addunt in phlegma, ꝑ ꝑ multitudinẽ superfluitatis eorũ. & oua cocta in tegamine vel in testis, generant nutrimentum crassum, & corruptibile. & similiter caseus, & maxime antiquus. Fungi generant chymũ crassum, & frigidũ. & fœnũgræcũ, & cicera, sunt mali chymi, ꝑ ꝑ id qđ est in eis de caliditate. & lentes addunt in melancholiam. & milium, & panicum generant sanguinem crassum. & pisces duri q̃b. dñatur viscositas, generant phlegma: et si fuerint saliti, et antiqui, generant melancholiam. et ficus siccæ, si multæ sumantur ex eis, generant superfluitates putridas, et multiplicãt pediculos. et pira, et poma, si comedantur matura, generant chymũ frigidũ. et similiter cucumeres et citruli, et aqua bathecæ, et cucurbitæ aliq̃n ante q̃ digerantur, adducunt in corpore accidentia mala: et aliq̃n faciunt in stomacho corruptionẽ. corrumpuntur.n. in eo, et generant chymum malũ. et maxime si inueniant in stomacho malã superfluitatẽ: et ideo accidit indigestio illi, qui comedit bathecam. et olera oĩa sunt mali chymi, ꝑ ꝑ multitudinẽ superfluitatũ in eis, et paucitatem nutrimenti. et cepę C et allia, et raphanus, et rapæ, et pastinacæ, ꝑ ꝑ malitiam caliditatis, q̃ est in eis, et acuitatis. et q̃q; addũt in choleram, et q̃q; in melancholiam, sicut meminimus iã. Sed q̃n coquuntur, et effundantur ab aqua illa, et coquuntur cũ alia, remouetur caliditas, et acuitas ab eis. et bedarus calefacit sanguinem calefactione forti. et caules generant melancholiam: et similiter omnes herbæ similes.

CAP. 7. Cibaria media sunt panis de farina crassa, et caro castrati, et ex uacca, et pecude: et ex mẽbris, lingua, et intestina, et aures: et ex fructib. uuę, et batheca, et maxime appensę, et ficus maturę humidæ, et siccæ cum nucibus, et castaneæ: et ex oleribus, lactuca, et post endiuia, et post citruli, et atriplex, et portulaca, et olus iamenum, et acedula, et olera, quibus, non est multa acuitas.

CAP. 8. Cibaria calida conueniunt ei, cui dñatur frigiditas: et in t̃pib. et in partib. frigidis, et in ciuitatib. frigidis: et uitare debet ipsa ille, qui est calidę cõplexionis, et in t̃pib. calidis, et in ciuitatib. calidis: ex quib. sunt frumentũ coctũ, & panis frumenti, et cicera, et fenugręcũ, et dactyli, et sesamũ, et cãnabis, et uuæ dulces, et passulæ dulces, et apiũ, et ruta, et raphanus, et rapæ, et sinapi, et pastinacæ, et allia, et cępæ, et porri, et caseus antiquus, et uinũ dulce, et calidũ, et uinũ dulce antiquũ citrinũ.

CAP. 9. D Cibaria frigida debent administrari ei, qui est calidi corporis, et in temporibus calidis, et in ciuitatibus calidis, & ex illis est hordeum, et omne quod fit ex eo: et millium, et panicũ, et cucurbita, et batheca, et cucumeres, et citruli, et pruna, et persica. et quæ declinant ad acetositatem, et põticitatem, sicut uuæ, et passulæ, et fructus palmæ, et radix eius: et lactucæ, et endiuiæ, et portulacæ, et papauer, et poma, et pira, et granata pontica sunt frigida terrea: et ea quæ sunt acetosa, sunt frigida, subtilia: et acetum frigidum, subtile, nocens neruis: et uinum*album ponticum est minus calidum uino albo, sed tamen hoc est crassum nocuum et malum. *Al. nigrum.

CAP. 10 Cibaria sicca conueniunt ei, in cuius corpore dñatur humiditas, et in t̃pib. et in ciuitatibus humidis, et ex his sunt lẽtes, et caules, et fauich sicca, et oẽ quod assatur, et omne quod frixum est, et oẽ in quo plurimũ uini, et murię ponitur, et acetũ, et sinapis, et caro oĩs multorũ annorũ aĩalis.

CAP. 11 Cibaria humida conueniunt ei, qui siccę complexionis est, et in t̃pib. et in ciuitatib. siccis, et ex eis est hordeum, et batheca, cucurbita, citruli, et cucumeres, et nuces humidę, et uuę, et ficus, et pruna, et radix palmę, et mora, et lactuca, et olus iamenum, et*cathasi humida, et faseoli humidi. *Al. atriplex

CAP. 12 Iam memoramus, ꝙ q̃n est in aliquo membro corporis morbus, oportet sit plurimũ intentionis tuę in cibarijs, quę conueniunt illi mẽbro: et maxime q̃n morbus existit in stomacho, aut in capite, aut in hepate, aut in splene, aut in renibus, et q̃n stomachus est debilis, et mollis, rectificant eũ cibaria styptica, sicut cydonia, et oliuæ, et aquæ, quæ sunt salsæ, et acetũ, et oleũ põticũ, et uuę

sepultę in uinacijs vuarū,& agresta,& vinū pōticū subtilis odoris. Et cortex citri,qn̄ accipiť de eo E
parū,cōfortat stomachū:& qn̄ accipitur de eo multū,grauat,quia subā eius sola,est durę digestio
nis.Et oīs cibus,& potus stypticus, si pręmittať ante alios cibos, stringit uentrē:'si accipiatur post
alios cibos,& potus,lenit uētrē,nā pp duritiē eius adiuuat stomachū in deponēdo cibū. Et aliqñ
aggregatur in stomacho phlegma viscosum,& adhęrēs,& auferēs appetitū ab eo: & rectificāt eū
cibaria,quę incidūt phlegma,& mūdificāt stomachū,sicut sinapi,& nasturtiū,& raphanus, & vi-
nū calidū,& nuces cū ficubus.Et aliqñ est mollis,& debilis,in quo est phlegma adhęrēs:& conue-
niūt,q̄ amouēt phlegma,& mūdificāt ipsū,& corrugāt subā eius & cōfortāt, ut capparis p̄paratˀ
cū aceto solū,aut cū aceto,et melle,et fumus terrę,qn̄ comediť cū aceto,et uinū pōticū, qn̄ misce
turˀcū uino calido boni odoris.Et qn̄ gn̄atur in stomacho calido,tūc cuscutę,et apiū mūdificāt eū.

CAP. 13. Sicla est mala stomacho propter mordicationem,quā hēt ex acuitate,& bauracitate: & rapæ,
qn̄ non ualde coquuntur,pp mordicatiuū,quod est in eis:& olus iamenum, & cataf, propter ui-
scositatē eorū,& ideo oportet,ꝙ comedatur cū aceto,& muria. Et fęnumgręcum est malum sto-
macho,facit.n.incensionem.Et sesamum est malum stomacho,pp unctuositatem, & multitudi-
nem oleaginosæ substantiæ:& lac pp uelocitatē immutationis eius naturę:nam acescit in stoma
cho frigido,& cōuertitur in cholerā citrinam in stomacho calido. Et mel,quādo plurimū accipiť F
de eo,pūgit stomachū,& facit incensionē.Et batheca similiter facit intensionē,quādo non digeri
tur in stomacho:& generatur ex ipsa humor malus,& ideo generat indigestionem:& oportet,ꝙ
post comestionē bathecæ accipiatur cibus plurimus boni chymi.Et cerebra oīa sunt mala stoma
cho:ideo oportet,ꝙ comedantur cum origano,& mentastro sylnestri,& sinapi,& sale: & medul-
lę.Et vinū nouū,crassum,nigrum,ponticum,velociter acescit in stomacho,& facit incensionem.

CAP. 14. Lac,& dactyli,& uua,quæ septula est in vinacijs vuarum,& ruta,& fęnumgręcum,& sinapi,fa
ciunt dolere caput. Et uinum citrinū antiquū facit dolere caput,& inebriat plus, quā vinū ponti-
cum nigrum.Et vinum album non facit dolere caput.Et omne uinum paucā sustinens aquam nō
facit dolereˀcaput:immo aliquādo sedat dolorem capitis,& est capiti melius,quā aqua qn̄ est sola.

CAP. 15. Cibaria quæ inflant ventrem,sunt cicera,& fabæ,& maxime quę coquuntur integrę:sed si tor-
refiant,minuitur earum inflatio:& post ista faseoli,& almesci,& lentes,& hordeum, quando non
bene coquuntur,& soca,& ficus humidæ generant inflationem:sed eorum inflatio descendit uelo
citer,& vuæ multum maturæ minus sunt inflatiuæ.Sed ficus siccæ non inflant,& humidę inflant,
& lac generat in stomacho ventositatem: & mel, quando non coquitur : sed quando coquitur &
remouetur ab eo spuma eius non inflat,& uinum dulce,& ponticum,& vua. G

CAP. 16. Oīs cibus inflatiuus si fit bene paratus ex arte,& bn̄ paratus in coctione,& maturitate,minui-
tur eius inflatio:et si miscētur ei spēs dissoluētes vētositatē,sicut cinnamomū,anisum,et lacheisim,
& ruta,minuit inflationē,& acetū mistū cū melle similiter renuat uentrē,& expellit inflationem.

CAP. 17. De ijs,quę mundificant,est furfur,hordeū,& fęnūgręcū,& batheca,& oleū dulce,& fabæ,& ci-
cera nigra sunt de ijs,quę mundificāt renes,& frangunt lapidē generatū in eis,& cappares cū ace-
to & melle,quādo comedūťante cibū,abstergunt & mūdificant stomachū & intestinū, & aperiūt
oppilationes,& sicla ēt aperit oppilationes hepatis,maxime quādo comediť cū sinapi,& cępę, &
allia,& porri,& raphanus,incidūt & subtiliāt humores crassos:& caseus similiter subtiliat.& ficus
humidę,& siccæ mūdificāt,& abstergunt renes.Et amygdalę proprie amarę mūdificāt,& tenuāt,
& aperiūt oppilationes hepatis,& splenis:& adiuuāt ad spuēdū humiditatē ex pectore,& pulmo-
ne:& fistici cōfortāt hepar,& aperiunt oppilationē eius,& mel apū tenuat,& mundificat,& maxi
me qđ colligūt apes de arboribus calidis,& siccis, siue plāta,sicut est origanū:nā mel tenuat spu-
tū crassum,& iuuat ad spuēdū.& secaniabin tenuat, & incidit humiditatē crassam, & viscosam: &
aperit oppilationē hepatis,& splenis:& mūdificat pectus,& pulmonem : & uinū subtile mūdificat
uenas ab humore crasso,quādo ei est acuitas,et incisio:et cōfert ei,in cuiˀ corpore est humor cras- H
sus et frigidus,et uinū subtile aquosum adiuuat ad spuēdū humiditatē ex pulmone,cū cōfortatione
mēbrorū,et humectatione et tenuatione crassarū superfluitatū,q̄ sūt in eis,& hoc oppaŕ uinū dulce.

CAP. 18. De ijs,quę oppilāt est lac,quādo in eo fuerit aquositas pauca:& similiter caseus multus,qm̄ ad
ducit oppilationē in hepate,& lapidē in renibus ei,qui multiplicat assumptionē eius,& cuius re-
nes,& hepar parata sunt recipere læsionē.Et oēs cibi dulces sunt mali hepati & renibus,quādo est
in eis crassities.Et lac si comedatur solū,auget crassities splenis,& hepatis:& si comeditur cum eo,
quod subtiliat,& mūdificat,sicut est mentastrū syluestre,et origanū,et piper,aperit oppilationem
hepatis,et splenis:et dactyli humidi,et oīa quę accipiūtur ex frumēto,p̄ter panē bene paratū ex ar
te.Vinū dulce generat oppilationē in hepate,et lapidē in renibus,et crassum reddit splenem.Om-
ne,quod tarde descēdit,est sicut quod accipitur ex medulla frumēti,et fabarum, et lentium, et ce-
rebra,et hepata,et interiora,et omnia oua dura elixa,et assa,et oua frixa,et faseoli,et sesamum, et
glandes,et poma,et pira pontica,et uinum dulce,ponticum,crassum,nouum,et omnes aquæ.

CAP. 19. De ijs, quæ velociter corrumpuntur in stomacho,sunt chrysomela, et mora,et batheca: quæ
si cito non descendunt de stomacho, et obuiant humoribus malis,cito corrumpuntur.Et debent

ista

A ista comedi ante cibum, amouenda de stomacho, propter velocitatem descensionis eorum, & lubricitatem viarum in eo, qui comedit prius ista: nam quando comeduntur post cibum, corrumpuntur propter remanentiam eorum in stomacho, & relinquunt corruptum cibum corruptione eorum, & quandoque taliter corrumpuntur, quod euenit sicut venenum pernitiosum.

CAP. 20. De cibis, qui non velociter corrumpuntur in stomacho, melior est crassus, solidus, tardę digestionis, sicut caro vaccina, & pedes: & maxime pedes vaccæ, quæ similantur isti.

CAP. 21. Quando superfluitates ciborum tardę descendunt de stomacho & intestinis, debent dari cibi lenientes & pungentes, in quibus sit dulcedo, aut acuitas, aut salsedo, aut nitrositas, vt aquæ caulium, & lentium: leniunt enim uentrem, & eorum substantia stringit ventrem. Et brodium galli antiqui, & panis multi furfuris, & fœnum græcum cum melle. Et oliuæ cum aqua, quando comeduntur ante cibum cum muria, leniunt ventrem; & quando etiam comeduntur post cibũ sine muria, & maxime quæ sunt ponticæ, cum aceto, confortant stomachum. & deprimunt cibũ sicut iam memorauimus de rebus stypticis confortantibus stomachum. Et lac subtile, & multæ aquositatis, & caseus quando maxime admiscetur ei sal & mel, caro paruorum animalium, & sicla, & †chatas, & oKis, & cucurbita, & batecha, & ficus, & passulæ dulces, & nuces humidæ, & sic- †Al. ατς.
B cę quando mollificantur in aqua, & mora, & pruna humida, & sicca quando infundũtur in aqua mellis, aut comedatur, aut bibatur vinum dulce, & differatur plurimum cibus, sunt lenitiua uentris. Et aqua mellis aliquando tendit uelociter in uenas, & vadit cum ea totum nutrimentum, & claudit uentrem, & prognosticat urinam: & aliquando mundificat stomachum, & mordicat, & excitat ad deponendum cibum, & leniendum uentrem. Et mel quando non coquitur lenit uentrem, & si coquatur non lenit: & similiter aqua mellis, quando multum coquitur. Et secaniabin mundificat stomachum & intestina: & quandoque facit intestinis tinesmon. Et uinum dulce, & mistum, leniunt uentrem.

CAP. 22. Quando est descensus cibi de stomacho ante suam digestionẽ, debent ministrari cibi stringentes styptici: & ipsi sunt, in quibus dominatur stypticitas, aut ponticitas, aut crassitudo. Et tales sunt cydonia, & pira, & grana myrti & fructus spinę albę, & substantia lenticularum, & castaneę, & glandes, & uinum ponticum: & hęc stringũt uentrem cum stypticitate, & ponticitate ipsorum. Et oriza, & panicum, & milium, & sauic hordei, stringunt uentrem cum siccitate eorũ. Et caro leporis, & caules cocti post effusionem, aquę primę ab eis, cum aqua eorum secunda, & lac coctum, & caseus, stringunt uẽtrem cum crassitie sua. Et oportet quod lac coquatur, donec
C sit aquositas cõsumpta, nam eius aquositas lenit uentrem: & etiam possibile est, ꝙ lapides fluuiales, aut frusta ferri igniti, remoueant illam ab eo. Et quãdo separatur aqua eius, confert descensui superfluitatum acutarum, nisi sint multum crassæ, quando fit operatio cum eo. Sed aliquando caseatur, & glutinatur in stomacho: & aliquoties egreditur a stomacho, & generat in hepate oppilationes, aut lapidem in renibus: & oportet propterea mittere in ipso post consumptionem aquositatis aliquid ad sublationem ipsius, & ut non caseetur, nec generet oppilationem, nec lapidem. Et omnia acetosa, sicut poma acetosa, & granata acetosa, si inueniunt in stomacho humorem malum, & crassum, incidunt, & expellunt, & leniunt uentrem: sed si inueniunt
D mundum, stringunt uentrem.

EX GALENO ET ALIIS

PRAESTANTISS. MEDICIS

DE AQVIS

CAPITA SEX ORIBASII

Augustino Gadaldino Mutinensi Medico interprete.

Libri primi ad Eunapium. Caput xiiij: Et libri quarti ad Eustathium filium Cap. vltimum. De Aquis ex Galeno.

AQuarum præterea bonitatis ac uitiositatis experti esse debemus, nam hæ F
ad omnem victus rationem multiplicioris sunt vsus, quam cætera fere
omnia. Scire itaq; oportet illam aquam esse optimam, quæ nullã prorsus qualitatem gustu aut odore præseferat. Statim uero & hæc bibentibus iucundissima est, visuique pura: siquе ab hypochondrijs confestim
descenderit, nullam aliam præstantiorem perquirito. Nam quæ in hypochondrijs diu morantur, uentremq; feriunt instant ac grauant, licet
prædicta bona adsint, semipraua iudicandæ sunt: quin & quæ in eiuscemodi aquis elixantur, tardissime ac deterius elixantur. Satius igitur est huiuscemodi aquam experimēto iudicare. Quod si quis ex indicijs discernere ipsas velit, ex ijs quæ dicẽtur, iudicet. Quæ
enim ad septentrionem spectant, ac Solem auersantur, illæ tarde permeant, ægre coquũtur, tarde etiam calefiunt & refrigerantur. Quæ vero ad orientem uersæ sunt, ac per meatum quendã,
vel terram puram colatæ, celerrime tum calefiunt tum refrigerantur, eas optimas esse sperandũ
est. Bonæ etiam & quæ æstate frigidiores, hyeme calidiores existunt. Sunt qui pōdere ipsas pro- G
bent, ac quæ leues sunt meliores esse arbitrentur. Sed hoc si cum prædictis alijs indicijs numeretur, laudandum est. sin per se solum sit, non erit sufficiens bonarum aquarum argumentum. Leuissimæ uero (vt ait Hippocrates) "dulcissimæ, ac tenuissimæ, sunt ipsæ pluuiales, ꝓpterea, quod
Sol, quod leuissimum est, trahit, idque non ex cæteris solum aquis, sed & ex ipsis etiam humanis
corporibus: vnde facillime omnium putrescunt aquæ hæ pluuiales, ut quæ uarijs ac multis constent qualitatibus. Nemo tamen aquam quæ facile putrefit, pessimam esse autumet, nam quod
facile alteretur, bonitati potius quã uitio tribuitur, quare ubi cæteras habueris optimæ aquæ notas, licet facile putrescat, optima hæc censenda est: cum uero iam mutari cœperit, ijs qui eam biberint, raucitatum, tussium, grauitatisq; uocis causa est. Harum autem pluuialium præstãtissima
est temporaria seu æstiualis, deinde tonitrualis, postremo nimbalis. Quæ uero ex glacie niueq;
conflantur aquæ uitiosissimæ sunt: dum.n. aqua congelatur, quicquid tenuiorum partium inerat
exprimitur. Aquas *palustres fœtentes, ac absurdis qualitatibus præditas, expedit elixationibus
ad melius reducere, sicq; bibere temperatas uino, acerbas quidem dulciori, alias autem acerbiori. Aliquas etiam colare bonum est, ut limosas: †sed salsę polentis *colentur.} Quæ uehementer
frigida sunt, post cibum bibantur, non tamen affatim aut inhianter, nec sine uino. Quidam cibos
ac potus quosdam remedia aduersus aquarum uitia inuenerunt: ac alij quidem cicerum decoctũ
præbibunt, uel ipsa etiam cicera commãducant: alii caucalidas pariter cum pisce aliquo elixas, H
fœniculos itidem, alij betas & cucurbitas cum muria uinoq; diluto præmandunt.

In lib. de aere, aqs, & locis ad mediũ.

*Al. fęculentas.

†Al. salsas & bituminosas.

*Al. elixẽtur

Libri quinti Collectionem medicinalium ad Iulianum Imperatorem.
De Aquis ex Galeno, Caput 1.

AQua quæ optima est, omni prorsus carere debet qualitate non ad gustum tm̃, sed & ad olfactum. Fuerit aũt & hęc ipsa tum iucundissima bibenti, tum exquisite pura. Si uero etiam
celeriter ab hypochondrijs descẽderit, nō est, ꝙ præstantiorem aliam perquiras. Ita ut quę purę
quidem sunt, & splendidæ, & dũ bibuntur non iniucundæ, diutius tamen in hypochondrijs morantur, uel uentrem ferientes uel inflantes uel grauãtes, semipraue cẽsendæ sint. Enimuero multæ etiam tales sunt, de quibus pręcipue mihi uidetur scripsisse discrimen ab optimis aquis Hippocrates, ubi inquit, "Aqua quæ cito calefit ac refrigeratur, leuissima ęst. Neque enim in cęnosis,

Gal. lib. 1. de sa tue. ca. xi. Gal. 4. part. 6 epi. cōme x. 5. Aph. 26 Ex tr. ordi. 39. h. & in lib. de morb. popula. sect. 2. ad medium.

uel

A uel maleolentibus,uel quid medicamentosum gustu præseferētibus, eiuscemodi dignotio ex usu est,ut quæ manifeste omnib.appareant:sed in quibus nihil quidem eiuscemodi insit,uerū alia quędam ob praui aeris admistionem uitiositas circa aquam sit:uel etiam aliquod aliud insit uitium,ipsi aquæ connatum,quod latentem habeat causam.in his.n.memorata hæc dignotio optimum est iudicandi instrumentum:neq;.n.celeriter,aut calefiunt,aut refrigerantur eiuscemodi aquæ. Alia quoque huic similis est dignotio per ea,quæ in ipsa elixantur,uel olera,uel legumina,uel fructus, uel radices,uel carnes:celerrime.n.in optimis aquis,tardissime in prauis,elixantur. Hasq; iā prauas aquas ueteres quidam ἀτέραμνα, ει ἀτεράμονα, idest indomitas ægreque coctibiles,seu crudas appellarunt:quo pacto,et ipsa etiam legumina,quæ difficulter elixantur. Tutissimum ergo est experimento talem aquam iudicare. Quod siquis etiam ex indicijs eius facultatem prænosse uelit. Gal.lib.1.de san.tu.c.11.
Quarum fontes ex saxis scaturientes,ad septentrionem erumpunt,Solemque aduersum habent, has omnes ægre coctibiles tardique transitus esse iudicandum est.statim etiam ipsis accidit, ut tarde tum calefiant,tum refrigerentur.Sicuti contra, Quarum fontes ad orientem erumpunt,ac per meatum quendam,ac terram puram percolantur,celerrimeq; tum calefiunt,tum refrigerantur,

B has præstantissimas esse sperandum est. Aquæ uero pluuiales(ut inquit Hippocrates) sunt leuissimæ,dulcissimæ,limpidissimę,ac tenuissimę. Nam Sol leuissimam aquæ partem tenuissimamq; attollit,sursumq; rapit:attollit autem non ab alijs aquis tantum,sed à mari,omnibusq; alijs corporibus:unde celerrime omnium putrescunt. In lib. de aere,aquis, & locis ad medium. Maxime enim ea corpora quæ unam in se ipsis habēt qualitatem,difficilius putrefiunt,quàm quæ multas obtinent:quando non ob aliam causam corpori adsit,ut uel difficulter uel facile putrescat.Sane animum attēdere oportet, ne quispiam aquā quæ celerrime putrescit, deterrimam esse opinetur: eadem.n.etiam præstantissima esse poterit, ubi omnia optimarum aquarum indicia superiore sermone tradita habuerit.Nam quod facile secundum qualitatem alteretur, id in bonitatem potius, quā uitiositatem aquæ referendum est. signum autem bonitatis pluuialis aquæ est,quod à solari caliditate cōcoquatur:nam & cætera omnia quæ elixantur,se ipsis dulciora euadut. Cum uero putrescere cęperit,penitus absurda est: qui enim aquam adhuc putrescentem bibunt, raucitatibus,tussibus,uocumq; grauitatibus,corripiūtur.Ex ipsis autem pluuialibus aquis,quæ æstate fit,quam horean idest horariam seu temporariā

C Hippocrates uocat, nimbali præstantior est. Melior etiam est nimbali tonitrualis. Quæ uero ex glacie uel niue liquescenti fiunt, deterrimæ sunt: nam in ijs quæ à frigore congelantur, quicquid in ipsis continebatur,quod tenuissimarum esset partium,id totum exprimitur. Sane præstiterit, quæ fęculentæ sunt & maleolentes aquæ,& quæcunque absurdas habent qualitates,eas prius elixatione alteratas offerre. Gal.4.par.6. epide. com. 10. Et in alium ēt usum aquam præcalefacientes refrigeramus: quamuis neque gustum neq; olfactum paruū habeat,exquisiteq; sit pura, quando ipsam diutius in uentriculo cōmorari,nocumentūq; aliquod inferre experti fuerimus. Ibidem. Nam caliditas aquam,quę elixatur, totam æqualiter fundendo, eā aptā ad secretionē reddit. Dum.n.refrigeratur, terrestres quidem partes innata grauitate descendentes,ad uasculi fundum peruenient,aqua vero his supernatabit: Ibidem. qua sensim in aliud uas transfusa, citra noxam uti poterimus. Post elixationem uero qn̄ aquam frigidissimam reddere uoluerimus,niuem quidem si habeamus, aquæ prius calefactæ extrinsecus ipsam circumponimus:niue vero si careamus, ex puteis, uel aquæductibus, refrigerationem ipsi comparamus,ipsam nimirum prius calefacientes,ut alteratu facilis reddatur. Ibidem. Nam quicquid ante calefactum est,promptius in se ipsum totum, alterationem quæ à uicinis corporibus fit, suscipit. Cum vero vasculum in puteos demiserimus, uel aquæductus subiecerimus, necessario operculū ipsi faciemus:ac undique ipsum exquisite stipabimus, uasculum sane non implentes, sed uacuum id aliqua ex parte facientes,ut nimirum aer qui inter operculum & aquam in uasculo positam medius est,prius refrigeratus,ita contactu propinquam aquam refrigeret. Vbi autē nihil eiuscemodi

D adest, vt in Aegypto,uasculum suspendentes,detectum id,quò aerem suscipiat,relinquimus. Gal. in 3. de uict rat. in morb. acut. com.40. Qm̄ vero nec incidentis nec calidi quicquam habet aqua,iure optimo tarde meat,ægre concoquitur, ægre itidem subducitur omnis aqua, quamuis alioqui optima sit. Ibidem. Moratur enim multo tempore in ventriculo, fluctuationes ipsi ferè semper inferens: siq; uentriculus biliosus fuerit, simul & ipsa aqua corrumpitur,cumq; uix a ventriculo in ieiunum transierit,haud facile distribuitur. Quapropter nec ad mouendam urinā, nec ad educendum sputum natura apta est. Neq; tamen sitim sedat, etiam si diutissime in ventriculo moretur: quandoquidem in totam profunditatem non immergitur,nec ariditatem irrorat. Quod autem non nutriat, sed vehiculum duntaxat nutrimenti sit,dudum ab Hippocrate,alijsq; præstantissimis medicis dictum fuit:quare nec vitalē uirtutē potest roborare. In lib.de alimento.in ul. verb. Et hæ sunt causæ,cur Hippocrates relicta aqua,ad melicratū,oxymeli,& vinum,in ægrotantibus peruenerit. Ac quantum quidem ad hæc,nunquam ea quis vteretur: pleriq; tamen in alijs falsi, ad aquā confugiunt, in qua danda magnopere non potest aberrari, cū nec uires etiā magnas ipsa habeat. Prauus autem fit usus oxymelitis,uini,& melicrati,tum ob confertas mutationes, & tum ob acraton hoc est intemperatam meracamq; seu impermistā mistionē à medicis magna ex parte factam. Ibidem. Nam veluti manus quędam quę ad distributionem aquam rapiat, minimum

Ibidem. mum omnino uini immiscendum est quo nimirum aqua syncera esse definat: Sic sane oxymeli E illud quod aquosum est, laudo. Posset etiam quis eo melicrato quod aquosum est, citra periculũ uti: nam quod impermistum est, nisi prius aluum subducat, maxime nocuum euadit, ac pręsertim in picrocholis, & ijs qui magna habent uiscera: in quibus sane corporibus aqua etiam ipsa nocua est, quando in bilem uersa fuerit, diutius in hypochondrijs morata: præter enim hæc omnia quæ habet mala, adhuc etiam cum sit stercoris expers, nullam alui subductionem facit. Quòd vero hęc ipsa, eum in accessionum initijs bibitur, lædat, omnibus sane notum est. Quando ergo in potu vtilis erit aqua? quando sola potione pro diæta laborans utitur; ptisanæ cremorem nondum assumens. Tunc ergo in medio aliorum potuum aquam quis in tempore offerat, præcipueq; quando laborans siticulosus fit: nam inundationem, græce πλημμυρίδα, quandam, hoc est humiditatis

Galen. 3. de uict. rat. in morb. acut. com. 41. Item lib. 1. de facult. simp. med. cap. 8. multitudinem, ab ipsa fieri asserit Hippncrates: quare inter melicratum, & oxymeli parum aquæ dat, quippe quæ ad expuendorum humiditatem conferat. Quin & vbi vinum maxime nocuum fit, tunc & aquam dat: nocuum autem est, cum vel delirat laborans, vel caput vehementer dolet. Suam igitur propriam naturam humidam, ac frigidam habet aqua: adscitiam autem acquirens caliditatem, calefacit quidem ac humectat propinquas sibi res. At non similiter ambo hæc facere natura apta est, verum humectat quidem summe, siue tepida, siue temperata, siue etiam calidior F existat: calefacit autem non summe, nisi quæ extreme ferueat. Exploretur autem hic sermo in tẽperata natura. Si enim huic naturæ aquam temperate calidam offeras, siue lauando, siue perfundendo quamcunque velis partem, hanc ipsam humidiorẽ ac calidiorem demonstrabis in ipso perfusionis tempore. Si vero posthac quieueris, vt qui frigida corpus, nec coegeris, nec dẽsaueris, pau-

Ibidem. lo post frigidiorem ipsam se ipsa factã comperies, caliditate innata immoderatius perspirata. non tamen, quemadmodum frigidius deinceps, ita etiam siccius demonstrat corpus calidæ aquę vsus: quamuis certe, & hoc fieri videretur, tum ob meatuum raritatem, tum ob corporis mollitudinẽ, tum denique ob substantiæ fusionem. Necesse est enim vt largior in huiuscemodi affectionib. fiat euaporatio: vapor autem humor est attenuatus. Verum non sic se habet rei veritas. Nam quæ in vasis, ac alijs vacuis regionibus continentur humiditates, vniuersæ vacuantur: corpora vero ipsa vasorum, ac vniuersum carnosum genus, humidius se ipso fit: & hãc solam facultatem, vt videtur, nunquam deponit aqua. Neque enim cum feruens comburit, corpora quæ vsta sunt, sicca euadũt vt quæ ab igne assata sunt, neque etiam cum summe frigida facta, toto die, vel etiam longiori tempore super aliquam partem perfunditur, eam sicciorem reddit. Sed hæc quidem accidunt propterea, quod humiditas, quæ in vasis alijsque regionibus continetur, vacuata est: innatæ autem, ac so- G lidæ ipsæ partes, hoc est τὰ στερεά, nulla in re se ipsis sicciores fiunt.

De Aqua frigida, & Oxymelitis in ægrotantibus exhibitione. Cap. 2.

QVoniã omnis affectio corporis, quæ pręter naturam est, a sibi ipsi contrarijs curari est ostensa, pater febrem quoque ipsam a frigida extinctam omnino iri, quando ipsa sola fuerit sine vlla affectione, quæ a frigida lædatur. Non si cum febre, alia sit affectio, quam frigida lędit, licet, quæ ex hac ipsa affectione orta est febris, a frigida confestum extincta fuerit, alia tamen deinde grauior febris accendetur, aucta ea affectione, quam frigidę potio lęserat. Lęduntur autem a frigida affectiones, tum quę sunt partium phlegmone laborantium, tum quę sunt succorum inconcoctorum: quorum nota, ac indicium est ipsa vrinarum inconcoctio. Si igitur urinę concoctę sint, simulque nulla pars principalis phlegmone vexetur, hęc satis erunt, vt ad frigidam dandam uos impellant. Quod si ęstatis temporẽ vehementia febris aliquando vrgeat, laboransque iuuenis sit, ac frigidę potioni assuetus: si una cum aspectu, ac consistentia urinarum sublimamentum laudabile uideas: frigidam dando, non peccaueris, quamuis aliqua particula phlegmone uexetur: sed maH lueris hoc in loco, febris quidem uehementiam quam primum sedari, reliquias autem phlegmones pluribus diebus indigere: scirrhosiores enim solutuque difficiliores, ut ipsæ euadant, necesse est. Si igitur non admodum adurentes sint febres, frigidam dando in particulis phlegmone laborantibus, magnopere a coniectura aberrabis. Nam quę uehementer flammeę sunt febres, phlegmonen erisipelatosam quoquo modo esse significant: ideoque frigida etiam hanc iuuat, sicuti in exterioribus conspicitur. In ijs ergo, qui incipientes habent phlegmones in iecore, ventriculo, alijsque eiuscemodi particulis, exquisitiori determinatione est opus: magnopere enim hi omnes lęduntur, licet in tempore assumpserint, si aliquantum potus ipse quantitate excedat. Quoniam autem principia earum phlegmonarum, quę sine ictu, aut uulnere consistunt, uel ob imbecillitatem particularum, uel ob aliquam igneam caliditatem fiunt: Eas quidem quę ob imbecillitatem fiũt, semper frigida lędet: Eas uero quæ ob igneam quandam caliditatem, ea ipsa moderate exhibita iuuabit: periculum enim est in largiori potu dando, ne pars ad contrarium excessum transeat. Ad huc uero tales affectiones frigida potio iuuabit, si dum sani erant, ea ipsa uti solebant. Considerandi igitur sunt, qui in thorace, uentriculo, iecore, ceruice, ac toto capite sunt ualidi morbi. Nam ar-

tus

Artus (quæ cola græcè hoc est membra longa dicunt) haud magnopere fortasse lædentur: læden-tur etenim aliquantulum per quasdam affectiones, quas deinceps dicam. Quòd vero horum ea-dem futura sit noxa, quanta prędictarum partium ualide affectarum fit, ne id quidem idiota asse-reret. Si igitur erysipelatosa uel herpistica, hoc est serpiginosa quædam affectio in hypochondrio sit, uel erysipelatosa phlegmone, vel aliqua alia affectio summe calida ex intemperie nimirum si ne succis genita, tunc frigidæ potio iuuabit: Sicuti eadem maxime lędet, vbi abscessus, uel oede-ma, vel scirrhus, vel vlcus, vel intemperies frigida affuerit. Quoniam autem de artubus dicere sum pollicitus, sciendum est, quod quæ in his sunt phlegmonæ neruosarum partium, à quibus alioqui spasmorum imminet periculum, à frigidę potione maximè lędumtur. Si autem in carnosa artuum parte phlegmone gignatur, bibere etiam frigidam homo poterit. et si extrinsecus membro phleg mone vexato obtulerit, lędetur quid: m, non tamen insigniter nec omnino manifeste, pręsertim si frigidę potioni fuerit assuetus. Cum igitur febris fuerit sola sine vlla alia affectione quę à frigida lædi possit, tantum frigidæ dandum est, quantum laborans ipse anhelitu non iterato haurire po-terit. Oxymeli autem ęstatis tempore frigidum datur, ut laborantis sitim non exacuat: quapro-pter etiam ante, quàm concoctus sit morbus, oxymeli frigidum dare audemus ęstatis tempore, Galen. 1. de vict. rat in morb. acut. comm. 93.
B aquam certe in eiusmodi affectione ad saturitatem non daturi: nam tum phlegmonem densabit, si ob eam febricitent: tum succos seruabit inconcoctos, si ob hos ęgrotent. At oxymelitis tunc pa rum damus, tanquam tepidum prius sit in uentriculo euasurum, quàm eius frigiditas usque ad co-stam distribuatur. Quòd si exiguum quid distributum etiam fuerit, illud ab ipso oxymelite corri-getur, ut quod incidendi facultatem habeat.

Ex libris Rufi de Aquis. Est in secundo libro de Diæta seu potibus. Caput 3.

Aquę, quę resides sunt (uoco autem eas quæ sunt ex puteis) cum minime sint fatigatę, ne-que ualde tenues sunt: siq; intro inierint, minus madefaciunt ac dissoluunt cibos, minus itē *concoquunt, neć bene etiam per urinam redduntur præ crassitie, & quia frigidæ sunt. Fiunt au- * [illegible] est in tem potabiliores, tum crebro haustu ac si effluerent, tum expurgatione puteorum. Quæ uero græ. cod. ui-fluunt, multo sunt tenuiores, atq; ad madefaciendum præstantiores, ad concoctionem item, & ad de etiam Ac urinæ redditionem. Quę uero sunt ex stagno, omnes pessimę sunt: nam et odorem absurdum ha- tium lib. 4 c.
C bent, sicuti putrefactæ: & æstate quidem calidę sunt, hyeme autem frigidæ: quod maximum si- de Aquis. ex gnum prauitatis aquarum statuo. Aestate igitur uentres perturbant: tarde etiam in vesicam tran- Rufo, q vult seunt: sępius item difficultates læuitatesq; intestinorum homini inferunt, à quibus res tandem in q aqua co-aquam intercutem cedit. Hyeme vero cum frigidæ sint, uentres quidem non admodum pertur- quat cibos in bant: rupturas autem, pleureses, & tusses faciunt: quin & ad lienem repunt, posteain aquam inter- uentriculo. cutem desinunt: ex liene autem & pedes ulcerantur, & ea ipsa vlcera celerem curationem non ad mittit. Solæ autem quæ in Aegypto sunt paludes, ex omnibus quas nouerim, sunt salubres, quòd & hyeme aqua non putrescat, neq; enim supercalefit: & autumno Nilus paludes replendo, anti-quam aquam extrudat, & aliam recentem in eius locum reponat. De aquis autem pluuialibus hæc cognosco. Aquæ pluuiales leues sunt, tenues, purę, gustantiq; dulces: & si quid in ipsis elixare volueris, celerrime id elixatur: siq; ipsas calefacias, celerrime calefiunt: uinoq; perexiguo tempe-rantur: quare bonæ sunt ad concoctionem: bonæ ad urinarum secretionem: bonæ, iecori, lieni, re nibus, pulmoni, ac neruis: cum enim facultatem valde refrigerantem non habeant, merito hisce partibus fiunt benigniores. Vernales ergo ac hyemales opportunissimæ, ac optimæ sunt: quas sa-ne ego præcipue laudo. Autumnales autem & æstiuales fuerint quidem alijs præstantiores, sed
D non omnes omnibus: nam uiribus quidem eas quæ in terra sunt, antecellunt: quam uero sint uer nalibus hyemalibusq; inferiores, dici sane non potest, nam terra siccius uapora æstate, & autum no, {&} ter multas habet terræ sordes, quas pluuiæ purgant. Tales igitur sicciores nitrosioresq; ur sint necesse est, atq; ad abstergendum per intestinaq; descendendum idoneæ: minime tñ sunt ac-commodatæ renibus pulmoni, & arteriæ: quin & plus uini tales aquas ferre necesse est, q uo earū nitrositas uincatur. Differunt autem non parum etiam aquæ penes flatus uentosve aquilonares & australes. In aquilonaribus enim dulcior quidem pluit aqua, uerum frigidior: in australibus autē minus quidem dulcis, calida autem magis. Et in uniuersum tempora quæ imbribus pluuijsue abū-dant, dulciorem: quæ eisdem carent, sicceq; sunt nitrosiorem aquam præbent. Quæcunq; autem à niue & glacie fluunt aquæ, uniuersæ durę quidem sunt, frigiditateq; excedunt: dulces tñ sunt gu stanti: aqua autem quę dura frigidaq; sit, neq; ad concoctionē, neq; ad urinæ redditionē commo da est: quin & neruis, pectoribus, costisque mala est, nam & spasmos tetanosq; infert, ruptionesq; in thorace facit, ut etiam non nulli subcruenta expuant ac suppurentur. Fontanę autē aquæ, quæ ad orientem uergunt, uniuersæ humiditate, tenuitate, odoris bonitate, quodq; tum moderate hu-mectent, tum moderate calefaciant, cæteris excellunt. Quæ ad septentriones, dulces quidē sunt,

ſed immoderatius refrigerant. Quæ ad occidentem, uiolentæ ſunt in refrigerando, uiolentæ item E
& duritie: vnde raucitatem, laterum morbos, ac ſpaſmos inducunt. Quæ ad meridiem, ſalſiores
calidioreſque ſunt minimeque ut per urinam reddantur idoneæ: ad ſeceſſiones autem per inte-
ſtina, præſtantiores ſunt. Atqui licet aquas quæ ſunt in meridie, non laudem, Nilum tamen ita
laudo, ut paucis admodum fluuijs in bonitate aquæ comparandus uideatur: nam & uentrem
ſubducit, mulieribuſque purgationes ciet, & in puerperio bibitur. Pleræque uero meridionales
aquæ reſides ſunt, quibus duplex eſt noxa, altera à regione, altera quòd non effluat. Pro terræ ue-
ro natura ſic de aquis dignoſcere oportet. Nam terrarum alia eſt plana ſeu campeſtris, alia colles
& montes. Campeſtris ad aquarum effluxiones deterior eſt: multique hoc in loco putei foſſiles,
fonteſque reſides ſunt. Colles, et montes ſunt præſtantiores, nam et puriores aquas, tenuiores, et
meliori præditas odore, dulcedineque ſuauiores præbent. Rurſus camporum nonnullis ſalſugo
et nitrum inſidet æſtate et autumno: nonnullis nihil, uerum terram hanc, dulcem appellant: hic
ergo et aqua eſt præſtantior potabiliorque, illic ſalſa ac nitroſa. Ex montibus itidem alij terrei alij
petroſi: ac terrei aquas habent præſtantiores, quo ad mollitiem, et quia minus ſint frigidæ: petroſi, F
quo ad duritiem et frigiditatem aquas habent deteriores, puriores tamen cæteris ſedimentoque
uacantes. Maxima autem, ac notabiliſſima in aquis eſt differentia, tum ex metallis, tum ex her-
bis illic natis. Ac metalla quidem tum ad aliam habitationem, tum ad aquæ potionem nocua
ſunt. Herbę uero nonnunquam quidem admodum lædunt aquam, nonnunquam autem ipſam
adiuuant, ut ſium, calamintha, et adiantum: hæ enim plurimæ in riuis ſeu canalibus naſcuntur,
ac laudabilem quidem aquam lædunt: prauam uero aliquę iuuant, cum quoddam ab eis ueluti
medicamentum ipſi aquæ commiſceatur. Euadunt autem præſtantiores ut per urinam reddan-
tur, eiuſcemodi aquæ. Non minima ergo habenda eſt conſideratio, an etiam à terra uel aliunde
aliquod aquis uitium adueniat, quòd non ſatis ſit fontes hic quidem præſtantiorem aquam ac po
tabiliorem, illic uero ſalſam ac nitroſam præbere, niſi etiam quæ ad riuos attinent, ſimilia exiſtãt.
Quæ igitur maxima ſunt, in hoc ſermone dicta ſunt: dicantur autem et alia ſigna bonitatis aqua-
rum. Quæcunque aquæ hyeme quidem calidę ſunt, æſtate uero frigidæ, quoquo modo uidentur
eſſe optimæ. Quæ uero ſimili modo in calore et frigore, quo tempora, ſe habent, peſſimæ. Nam
æſtate in terræ ſuperficiem calor aduentat, hyeme in profundum immergitur: ob idque mihi
uidentur fontes, quicunque à profundiſſimis partibus fluunt, et quæcunque antra caua, omnia G
per hyemem calidiſſima eſſe, per æſtatem frigidiſſima: ideoque omnia quæ in ſuperficie ſunt, una
cum temporibus commutantur, quocunque modo ea ipſa tempora in calore uel frigore ſe ha-
beant. Mirabile autem eſt quod * alicubi aqua hyeme euaneſcit, æſtate apparet, quamuis contra-
rium iure eſſe deberet. Verum etiam huiuſce rei cauſam calor ipſe habet, vt qui profundas aquas
ſecum conuehat, nam et hæ calorem ipſum ſentiunt. Quicunque enim fontes profundi ſunt, pa-
rumque admodum ab externis imbribus ſuſcipiunt, hyeme quidem, ac per vehementiſſima fri-
gora minimos, æſtate vero maximos comperies. Quare et quod in Delo eſt ſtagnum, hæc ipſa
eiſdem de cauſis patitur, puteique qui in Pythopoli ſunt. Vna ergo hæc ipſa eſt bonarum, ac pra-
uarum aquarum cognitio: ſi hyeme calidæ, æſtate frigidæ ſint. Secunda vero, ſi in ore guſtantis
nihil notabile habeant. Ita vero nec multo vino pro temperando indigebunt, omnique uino
conuenient. Eſto autem et pura illa, quæ præſtantior eſt, nec alioqui colore infecta, nec fœcem
ſubſidentiamque habens. Statim vero quæ pura eſt pondere etiam eſt leuis, nam quæ pondere
leuis eſt, terræ ſemper impermiſta eſt: quæ vero eſt grauis, terræ ratione plus grauat. Sunt, et
hæc non minime conſideranda, vt ſi cito ipſa calefiat, ac refrigeretur: nam eiuſmodi aquæ cæteris H
ſunt præſtantiores: Et quomodo ad concoctiones, quomodo item ad ſeceſſionem ſe habeant:
nam quæ citius * concoquunt, ſunt pręſtantiores, et quę ſecedunt, ſi per ueſicam ſecedant ſunt
pręſtantiores: deterior autem eſt quę per inteſtina ſeceſſio. Quarum uero in noſtra arte non eſt
opera perdiſcere, ea ab incolis percontari debemus: nequaquam autem facile ſciri poſſunt, quę
præter rationem eueniunt. Ne diutius morer, Aqua in Leontinis eſt, ex qua ſi quis biberit, mori-
tur: Huiuſcemodi alia in Phæneo Arcadiæ conſpicitur, quam Stygos hydor appellant. Huiuſ-
modi item alia in Thracia, et ſtagnum illud, quod apud Sauromatas eſt, quod nec auis tranſuola-
re poteſt. Et aliud etiam apud Medos eſt, cui ichorem nigrum ſupernatare dicunt, qui ubi igni
admotus fuerit, accenditur, hoc medicamento Medeam tradunt Creontis filiam perdidiſſe. Eſt
etiam Suſis aqua, quę ſi bibatur, dentes excutit. Sybaris autem fluuius homines infœcundos red-
dit. Quæ vero in Aethiopia eſt aqua rubra appellata, furorem inducit. Quæ in Aegypto eſt, bi-
bentium capita depilat. Horum ſane nihil ſciri poteſt, cur qui illis inconſiderate iam uſi fuerunt
multi quidem mortem obierint, multi uero aliud quid inconueniens perpeſſi fuerint. Sunt, et
aliæ multæ aquarum facultates, quæ non ſecundum communem naturam ſe habent. Nam quæ
Lyceſtis eſt aqua, bibentes ad temulentiam adigit. Quæ in Clitorio Arcadiæ eſt, in ea ſi quis ſe
lauerit, odorem uini amplius ſuſtinere non poterit. Aqua Arethuſæ in Chalcide, mulieres qui-
dem iuuat: cætera uero animalia, ſi ex ea biberint, pedum doloribus afficiuntur. Cydnus pedum
dolores

* Græc. cod. hic in margine habent, Loquitur de fonte illo, qui in Lycia eſt apud Chimæram montem, quem Pegaſus ictu ungulæ aperuiſſe fingitur.

Codic. græci habet in margine, De Paradoxis, quæ ſunt in aquis

A dolores sedare creditur, quamuis frigiditate excellat. Qui vero habitat, vbi praua est aqua, excogitare debet, vt ipsam potabiliorem efficiat. Optimum igitur erit, vt ipsa in fictilibus vasis elixetur: ac vbi noctu refrigerata fuerit, rursusque calefacta, bibatur. Si vero exercitui bonam aquam ex praua preparare fuerit opus, foueas ex ordine ab altissimis locis ad decliuia fodere, per illasque aquam ducere oportet, terra dulci, ac pingui, quę conficiendis fictilibus fit idonea, in foueas iniecta: semper enim hoc modo aquę uitiositas in foueis remanebit.

Aqua correctio ex libris Dioclis. Caput 4.

AQuam imbecillissimam efficies, si tertiam partem decoquas & ouorum alba similiter inco quas: inijcere autem in hæc ipsa oportet glebam argillæ aridæ, quousque maceretur: fit autem mensura semisextarius in amphoram. Vbi autem decoxeris, bibatur. Ita etiam odorem ab aqua extrahes, si calefactam manu ad ventum perfundas, & in vase immenso insoles, atque in multa vasa paulatim diffundas.

Aqua purgatio ex libris Athenai. Caput 5.

B AQua defęcatur partim vasis stillacidijs (quę stacta a Gręcis appellantur) partim colis (quę ab eisdem hylisteres vocantur) quę nonnunquam quidem simplicia, nonnunquam vero duplicia, vel triplicia fiunt, vt purissima aqua per hęc ipsa excipiatur. Quin & fouee, tum iuxta mare, tum iuxta stagna fiunt: illic quidem, cum aquam potabilem a mari secernere volumus: hic vero, vt si conturbatum fuerit stagnum, hirudinesque in se, vel aliqua etiam alia vitia habuerit, purissima maximeque innoxia aqua per terram transudans, in fossas colligatur. Vbi vero multa aquæ quantitas haurienda sit, vt in exercitibus, latera foueæ lapidibus, vel lignis in orbem circundant, atque vbi pauimentum eodem modo instrauerint, puras conseruare aquas nituntur. Porro aquæ quæ defœcantur, tenuiores purioresque fiunt, ob idque etiam frigidiores: pleręque vero, licet fuerint defœcatæ, vires tamen a fordidis corporib. perceptas adhuc conseruant.

*

E

DE VINIS EX GALENO

CAPVT SEXTVM

F

Libri quinti Collectionum Medicinalium Oribasij ad Iulianum Imperatorem.

Augustino Gadaldino Mutinensi Interprete.

VInum Aquosum nominant homines id, quod colore, & consistentia a-
quæ assimilatur: transparens enim, ac splendens est, & purum, ac con-
sistentia tenue apparet: tibique dum gustaueris, nullam forte habere
qualitatem videbitur: dumque temperatur, multæ aquæ haud sustinet
mixtionem, vnde ab antiquis oligophoron, idest pauciferum, vocatum
est. Haud omnino autem vinum hoc ab adstrictione est remotum, at
eam exolutam penitus habet: si enim ipsum aquæ comparaueris, mani-
feste ex ea comparatione gustu persenties, id exiguam quandam adstri-
ctionem assumpsisse. Est & viribus aquæ simile, nec caput imbecillum,
nec neruos imbecillos tangens, quoniam nec manifeste calefacit. Videtur etiam nullam aliam G
conspicuam qualitatem possidere, non austeritatem, non acerbitatem, non dulcedinem, non
acrimoniam. Idoneum autem est hoc vinum ad eorum, quæ in pulmone continentur, edu-
ctionem, virtutem nimirum roborans, & humore humectans, ac incidens moderate. Idem
& febricitantibus minori cum periculo datur, quam alia vina: nam huic vni ex omnibus vinis
inest, vt aquæ, & vini malitias effugiat. Præterquam autem, quod nunquam caput lædat hoc
vinum, sæpius etiam iuuat, leues eos dolores, qui ab humoribus in ventriculo contentis exci-
tantur, sedans. Inuenies autem aliquando quosdam ob aquæ potionem capite dolentes, præ-
cipueque cum ipsa praua fuerit, quæ dum corrumpitur, naturale robur ventriculi exoluit: quo
iam imbecillo reddito, ichores biliosi ex *corpore in eius spacium confluere consueuerunt, si-
cuti ijs, qui ieiunarunt, accidit: a quorum malitia, & læsione prædictum uinum hominem li-
berat, primum quidem, ac statim epicraseos, idest, contemperamenti ratione: postmodum
autem, eo quod roboratus uenter, deorsum, quæ sibi noxia sunt, pellit. Ijs autem, qui admo-
dum calidi sunt temperamento, aquæ porio magis, quam vini confert. Quod si quandoque vino
indigent, dandum ipsis est, quod tenue sit moderateque austerum. Vina aquosa cum vrinas
cieant, paucissimum corpori præbent alimentum: eaque sola ex uinis tuto etiam recentia bibun- H
tur, quemadmodum Caurianum nominatum, & aliqua ex Sabinis. In vnaquaque autem natio-
ne talia vina gignuntur, in Italia imbecillum Sabinum, quod etiam febrientibus dant: in Asia Ti-
tacazenum, & Tibinum. At si eorum signa audieris, facilius in vnaquaque natione talia uina in-
uenies. Apud nos cito potabilia euadunt Tibinum, & Arsyinum, & præter hæc Titacazenum.
Dulce uinum, nec tenue exquisite, nec splendidum, sed plus minus a prædictis recedere, neutrum
vero habere, comperies. Calefacit autem vinum dulce, crassumque consistentia est. Ac particula-
res eius vires, quas dum potatur, præ se fert, has duas qualitates consequuntur: nam color ex sua
ratione nullam, vel in iuuando, vel in lædendo vim obtinet. Quàm crassum autem consistentia
est hoc vinum, tam etiam tarde meat, ita vt non solum aliquam ex obstructis particulis obstru-
ctione non liberet, verum etiam obstructionem adaugeat. Obidque iecori affecto maxime no-
cuum est, præcipueque quando phlegmone aliqua, vel scirrhus in ipso sit: Moderatius autem læ-
dit, quando a crassis obstructum fuerit humoribus viscus id: vel quando imbecillitate afficitur,
sicuti in affectionibus, quæ proprie hepaticæ vocantur. Post iecur lien a dulcibus uinis læditur:
non tamen pulmo, quando crassum humorem in bronchijs habet: dulce enim vinum in acutis

morbis

A morbis ad expuitionem confert, cum iam peripneumonia, & pleuritis concocta fuerit, nec iam
phlegmone vexentur particulæ. Quo autem magis a vehementi caliditate distant uina dulcia, eo
minus capitis grauitatem mentisque lęsionem faciunt: ac facilius, quam alia uina deijciuntur, ma
gnaque reddunt uiscera. Non sunt autem picrocholis idonea, materia enim sunt omnia uina dul-
cia flauę bilis. Nec solum, quia multa caliditas tales humores amaros reddit, uina dulcia febricitan
tibus non conueniunt, sed etiam quia cum crassa sint, neque ad vrinam transeunt, nec secum una
biliosos humores educunt, nec euacuant. Vnum autem duntaxat bonum hoc ipsis inest, quod
ventrem leniunt: quare ipsa prębibunt: nam si hoc non fecerint, omni fane modo lędunt. Pręter
alia etiam sunt siticulosa, hac ipsa re indicantia, quod facile bilescunt. Sunt & talia uina flatuosa. In
ferioribus tamen intestinis haud sunt nocua, quod flatus ab ipsis genitus tarde meet, moreturque
in hypochondrijs, quousque perfecte concoctus, ac tenuatus fuerit. Dulce simul & austerum est
vinum, quod in Cilicia est (Abates appellant) contrarijs constans qualitatibus: quare prauum exi-
stit, quippe quod nec distribuatur, nec descendat, sed diu in uentre permaneat iplumque inflet. Ni
grum vinum, quod citra dulcedinem austerum apparet, vel acerbum, replet, ac tarde meat: am-
basque deiectiones, tum quę per aluum, tum quę per uesicam fit, cohibet, facileque acescit, & vo-
mitum prouocat: Solis autem uentris fluxionibus conuenit, nec in his ad saturitatem est biben-
dum. Album simul, & austerum uinum, nec ipsum urinas ciet: sed si crassum est, in hypochondrijs
B moratur: si non crassum, non ęque ad urinas transit, sicut alba, & mediocriter austera. Cirrhum, id
est fuluum, & austerum uinum, fluxionibus uentris, & ipsum competit. Duplex autem fuluum si-
cut & nigrum, est, alterum dulce, austerum alterum. Sed fuluum caput, & mentem magis ferit,
quia nigro calidius est. Flauum uinum summe calidum est, quemadmodum & quod post ipsum
est fuluum, post hęc rubrum, postea dulce. Album cęteris alijs minus nutrit. Ex albis uinis nullum
est dulce, uerum quędam austera, ac crassa sunt, quędam aquosa, ac tenuia. Ex flauis, & fuluis quę
dam sunt dulcia, ut Hippodamantinum, & Faustianum Falernum: quędam omnino dulcedine ca-
rent. Rubra uina his sunt crassiora: quem admodum rursus rubris alia, quę iam proxime ad nigra
colore accedunt. Atque omnia hęc pro crassitudinis ratione nutriunt: ob idque ijs, qui refectione
indigent, ut uinum dulce bibant, concedendum est, pręsertimque cum eorum iecur, lien, & renes
uitio careant: Qui uero crassum humorem in uenis collegerunt, ijs tenuis consistentię uina utilia
sunt: sique humor ille frigidus fuerit, acria & uetusta: si nō frigidus, quę nec acrimoniam, nec uetu
statem habeant, conueniunt. Ad probos autem succos gignendos odorum pręstantius est, sed ca-
put ferit. Austeris ad roborandum stomachum, ac sistendam aluum fluentem utimur, alioqui sa-
ne non usuri, propterea, quod nec alimento distribuendo, nec sanguini procreando, nec probis
C succis gignendis, nec urinę ciendę, nec sudori prouocando, nec aluo subducendę, conferunt. Bi-
liosis igitur corporibus, nec Falernum, nec Tmolites fuluum, & dulce, nec Ariusium, nec Les-
bium illud, quod odorum, ac fuluum atque, ac prædicta uina, est, conuenit. Calidiora enim om-
nia hæc uina sunt: facileque, qui ea biberint, caput dolent, ac febricitant, atque aliqua neruorum
affectione tentantur. Igitur nec biliosis naturis, nec Sole exustis, nec ijs, qui in laboribus multis,
aut penuria, aut moerore, aut tempore, & coeli statu calido uiuunt, danda sunt talia uina. Contra
uero ijs, qui calefactione egent, pituitosis frigidisque temperamento, ac humorum crudorum co-
pia refertis, ociose uiuentibus, in regione frigida, & hyeme, & coeli statu frigido, ac humido, bona
sunt. Sanè omnium uinorum, quæ nec ualde crassa, nec admodum dulcia sunt, ut Theræum, et
Scybellites, commune est, ut cum in longum temporis spacium extensa fuerint, flaua fiant colo-
re, ac quiddam more ignis coruscans acquirant. Nam nigra (quale apud nos Perperinum) si uete
rascunt, in rubrum quidem prius uel fuluum, postea vero in flauum colorem transeunt. Et albū,
quale est Bithynum, quod cum inueteratum est, Romani Cæcubum uocant, iam quando est ta-
le, amarum est, & propterea potui inutile. Vitanda igitur et ita uetustorum potio est, sicuti etiam
recentium. Maxime autem abstinendum est a uinis natura crassis, quando recentia sunt: tantum
D enim abest, ut ciborum concoctionibus quicquam conferant, ut uix etiam concoquantur. Præ-
terea nec per aluum transeunt, nec distribuuntur facile, nec urinas prouocant, nec sanguini pro-
creando conducunt, nec nutritioni: sed diutius in uentre suspensa (ut aqua) remanent: sique de ijs
parum quis biberit, facile acescunt. Vetustissima uina ita ab albo simul, et austero, et recenti, et
crasso differunt, ut alterum quidem ualidissime calefaciat, alterum sensibiliter refrigeret. Glaucos
autem, idest mustum, quàm flatuosum concoctuque difficile, et crassi succi sit, omnes norunt. So
lum hoc unum bonum habet, quod uentrem subducit: quo si forte aliquando priuetur, maxime
nocuum redditur. Celerrime omnium uinorum alba, et aquosa inueterascunt, idest prompte in
ueterascentium qualitatem transmutantur. Hęc autem est acrimonia quidem primum, quæ pla-
ne calefacit: postea uero amaritudo: ad quam aliquando in decem annis peruenire conspiciun-
tur, nisi primis tribus quatuorve annis prius acuerint. potentia autem simul, et austera, et alba ui-
na, quæ crassitudinem habent, etiam post decimum annum quandoque, nisi rite fuerint reposi-
ta, acescere contingit: contingit autem et ipsa plurimo tem pore inueterari. Talia sunt in Italia

Tibur-

Tiburtinum,& Signinum,& Marsum, & Surrentinum, quod fermè ante annum vigesimum ad- E
huc est crudum: viget enim, dum tot annorum est, diuque potui aptum perseuerat, haud facile nimirum amarescens: ac virtute cum Falerno contendit. Secus autem patiuntur, quæ aquosa sunt, Sabinum, aurianum, Arsyinum, Titacazenum, Tibinum, & id genus alia: facile enim ad contrarias qualitates transmutantur: ad acidam quidem in principio, ad amaram autem si perdurarint. Locus sanè in quo reponitur vinum, multum ad eius alterationem facit. In principijs enim optimus est frigidus, postea vero calidus, nam tepidus facile acida reddit vina. Quando vero vina in frigido loco reposita, duobus tribusve annis perdurauerint, exinde calefieri admodum desiderant, nec amplius locum tepidum, ac temperatum requirunt. Quædam autem vsqueadeo sunt debilia, & aquosa, vt ne a principio quidem frigidum ferant. Ex vasis porro vina continentibus, quodcunque sinas sine obturamento, facilè acescit. Sicuti sanè, & ex ijs, quæ obturata sunt, minus patiuntur, quæ plena sunt: nam quæ subuacua sunt, quia in se ipsis aerem continent, per illum medium citius ab ambiente extrinseco alterantur. Quæ vero vsque adeo sunt repleta, ut operculum a uino tangatur, per illud so- F
lum alterationem habent, at tam imbecillam, ac debilem, quam sanè est densum operculum. Quæ uero a pice, uel gipso stipata sunt, magis perdurare comperies: quę a corio solo minus: quemadmodum, & quæ a folijs sunt. Vina obturata autem fulua apud nos optima, tria sunt: Tmolites, Lesbium, G
& probatissimum ueteribus Ariusium, quod in Chio prouenit: quo omnes ad optima medicamenta conficienda, ac pręcipue ad antidotos utebantur.

A

GALENO ASCRIP. PRAESAGIVM EXPERIENTIA CONFIRMATVM

B Georgio Valla Placentino Interprete.

CENSVRA.

Imitatur & hic liber ueros Galeni libros, ſed ieiuna admodum oratione.

C Vicunque præſciſcere libuerit mortis non diem modo, ſed etiam horam, conſiderate expedit, quo potiſſimum tempore languens ab acceſſione vehementer affligatur, num inter accedendum, tum impenſe obrigeſcat & ęſtu conflagret, diuque ea permanſerit intẽtio, pulſuſque ſic exiguus & ſegniter ſomnum cœperit, ſomnolentuſque fuerit, uel id genus aliud ſubierit detrimentum, id omne tempus ſuſpectum habere oportet, uel ſi etiam ita mediocriter habuerit: At circa uigorem, ſi ęgrotum deiectum, aut cedentem, aut mœrentem ſpectes, febriſue magnitudinem minime tolerantem, plurimumque exęſtuantem, & ſe tenebricum uolutantem, & capite dolentem, & corde ſuccumbentem, aut tali aliquo affectu uexatum, ſuſpectum id tempus tibi eſſe maxime oportet, ſi etiam acceſſionis principio, ac uigore ſint mediocria. Verum id ſi circa uigoris deceſſum fuerit, anima conſternetur, & ſudores ſint inęquales, aut frigidi, aut circa caput, aut circa pectus inſurgant, pulſuſque obſcuros, & debiles efficiat, aliaque id genus, id tempus expedit ſuſcipere: neque tum definiendum quicquam: neque dies mortis proferenda. Nam ſecunda die ſi contingant, & quarta acceſſionem uehementiorem eſſe prima, tertius, & quintus, & ſextus diem mortis indicabunt. Quot de cauſis ſuccenduntur febres? quandoque aut ob additamentum idoneę materię, aut ob motum, aut ob diſtrictionem, aut putredinem, aut ob acceſſum caloris extrarij. Ac ob additamentum quidem, ut cum temperamentum nacto calidum, adiectum fuerit piper, ſinapi, allium, & ſimilia: horum enim qualitas ſi cordi fuerit inuecta, & inſita, ſuccendet caliditatem, febremque inflammabit. Ob motum autem dupliciter: nam is, aut ab anima, aut a corpore ſuſcitatur: ab anima quidem, ut cupiditate, & cura: a corpore autem, ut in labore immenſo. Ob adſtrictionem, cum ob glutinoſitatem, ob quampiam craſ-

D ſitudinem, exaruerint, obſtructique fuerint incerti corporis meatus, aut extrema uaſorum, & in profunditatis difflammatione febris fuerit incenſa. Verum ob putredinem, ut cum ſubiecta, & redundans materia putruerit introrſus, cordique fuerit obiecta, ac febrem ſuccẽderit. Ob acceſſum autem caloris alterius, uelut cum in Solis ardore caput exęſtuauerit, pręcipue tunicularis pituita per arterias cordi fuerit obiecta, febremque ſuccenderit.

Signa febris futuræ.

IMminentis febris nuncius eſt hiatus, horror, oſcitatio, nauſea, ſomnolentia, tuſsicula ſubaſpera, extremorum membrorum infrigidatio. Atque hæc quidem extrinſecus præſagia. A pulſibus autem ex paucitate, et inæqualitate deprehenditur etiam quod deſideratur: ac iniectione quidem, cum impenſior correptio, ſrigetque cum aliquanta inæqualitate atque exiguitate: at in aſcenſu fere ſunt improbi, aucta diductione ad perfectum uſque uigorem: ſed calore intenſo,

primum magnitudo augetur,deinde celeritas assumitur.Nam cum satis succensa febris conflagra E
rit,tum ingentes simulque celeres efficit pulsus:sin autem impensius,etiam crebros. Quo nempe pacto ante febres hiatus progignuntur? hiant ante febres ægri ob concussionem,& vim ipsos intendentem. Nam quemadmodum ex ahenis ad ignis violentiam positis uapor attollitur multus defetuente in ipsis aqua,ita etiam ex eis, quæ introrsus in corpore sunt, uapor exhalans intendit conuinciitque corporis musculos:solent nanque nerui tepefacti desidere, atque ita fiunt oscitationes. at quo nam demum pacto capitis dolores febricitantibus incitantur? nempe,cum uenæ plenæ,& flatibus intumentes, intersectæ fuerint,in caput dolores aduehunt, vi, ac tenore internorum flatuum,qui immissi dispersique sunt.

De significatione sudorum.

FEbrem uero sudoribus dissolutum iri cognoscimus ex eo, quod languor sit uigoris maximi, ut est qui causus nominatur. Biliosus nanque is demum est morbus, qui cum impensius moueri oporteat, rigor efficitur. Et proinde si uenter astrictus sit,urinave,proxima
subeunte crisi,rigor erit expectandus:Sin amborum fuerit astrictio,nec ullus præsto est uomitus, F
aut sanguinis eruptio, sudor multus consequatur necesse est, præsertim cum languentes prociderint,accessione incrementum capiente,ut ea de causa magis incalescant: non nullaque corporis sit calida euaporatio, qualis antea non fuerit in dudum memoratis. Pulsus ingentes, & sublimes,& celeres,in diductionemque potius properantes,ac uelut undosi:cũ arteriæ tunica mollis humidaque apparet. Totius uero corporis extrema superficies perpruriscit, ac remollescit, & quandoque ad horas tusescit. Atque hæc in critica accessione adueniunt, præeunte concoctione. Et si critica die bona existente,salubrium,ac resoluentium sudorum fuerint indicia,non dubium, quin calorem esse expediat mediocriter sudoris solubilem, per uniuersum corpus sibi constare, exinaniteque iuxta proportionem, atque habitiorem alacrioremque reddere hominem. At frigidi sudores cum acuta febre erumpentes,mortem subesse minitantur:at cum ardore,morbi longitudinem coarguunt.Si a sudoribus febricitantibus fuerit initium,boni & tertiani,& quintani,& septimani,& nonani,& undecimani,& quartidecimani,& uigesimiseptimani, & trigesimiquartani,hi nanque sudores morbos iudicant:qui autem ita non sunt,laborem significant,& longitudinem morbi,& subuersionem.ac ubi est corporis sudor,ibi quoque dicito subesse morbum. Et ubi
est corporis frigus,aut calor,ibidem est quoque morbus. Et ubi in toto corpore mutatio, fuerit- G
que refrigeratum corpus,aut rursus incaluerit,aut color ex alio alius emerserit,morbi longitudinem pronunciat.Sudor ex somno factus citra manifestam causam,corpus significat cibum assumpsisse plurimum. Quod si cibi plurimi causa non fuerit, significat egere euacuatione febricitantium corpora.Sudor aduentante febri,nec deficiente febri malum:longum nanque morbum,& humiditatis significat copiam.

De sanguinis detractione ex venis.

Vide libro De Curandi ratione per sanguinis missionem, ex quo totum fere hoc caput extractum est.

IN omni die,& noctis hora,urgente necessitate,sanguinem detrahito, Aduertendo tamen in febricitantibus uigorem cessantem accessionis.In alijs autem,siue ex lippitudine,siue ex alia ratione citra febrim, ubi sanguinis detractione ex uena opus sit, doloris,aut inflammationis
considerato magnitudinem:qua enim hora mitigatum dolorem inspexeris, sanguinem de uena H
mittes.Re nulla urgente quo minus fiat satius fuerit matutino tempore de uena sanguinem detrahere:nec statim cum ex somno expertectus,sed posteaquã ad horam peruigilarit. ac prius abluere aliquos præstiterit,& alios prius obambulare.In quo autem præoccupata custodiæ causa sanguinẽ de uena detrahere permittitur,etiã post aliqua consueta exercitia sanguis è uena trahẽdus.

Cæterum languoris magnitudo,& uirium robur,atque firmitudo,primę sunt sanguinis è uena detractionis considerationes.Proinde perspiciendum cuiusmodi ea sit naturalis hominis complexio.ac atras habentibus uenas,& mediocriter tenues,neq, albis,neq; carne molliculis, ad euacuandum minus parcendum est:At contra parcendum,quando sanguinis parum habent, carnẽque dilabilem. Hac de causa,neque pueris sanguinem ex uena detraxeris ad quartumdecimum usq; ætatis annum.At in maximis inflammationib.ualidissimisq; dolorib. nullũ noui maius adiumentum,q̃ ad deficiendam usq; animam euacuare.Aduertenda sanè est diligenter,qualis sit pulsus eleuatio ab eo,qui ipsum attineat susfluente adhuc sanguine:quemadmodum in alijs unde sanguis detrahitur,siquid agere expediat:ne quid modo lateat deficiẽtis animæ,quod ad interitũ aduchat.

A uehat. Quòd si tempus fuerit uernum, locusque natura temperatus, & fuerit natura concinna, de-
trahito sanguinem. Et impensius, vbi pericula insideant aut pulmonis, aut anginæ, aut lateris aut
cuiuspiam alterius acuti ac vehementis morbi. detrahendus, vt dictum est, sanguis pullu usque ex
plorato: omne nanque percussum membrum aduerteris nõ annorum modo numero, sed etiam
corporis habitudine. Formidanda vero frigidis temporibus larga euacuatio, ob consequentem
refrigerationem. Neutiquam perscribi potest singulorum hominum definienda euacuationis
mensura. Perspexi nanque in nonnullis, nec plusquam sufficeret, sanguinis libras sex ablatas esse,
& confestim extinctam febrem, neque vllam consecutam fuisse unnum exinanitionem: Quibus-
dam vero libram dimidiam nõ citra læsionẽ: quibus siquis duas modo exhausisset, impẽtissime of-
fecisset: uidimus unam quoque aliquando auferri, & minus, ac profuisse. Reuulsionis gratia, qui in
rectum languentium secat venas, confestim perspicuam inspexerit utilitatem: Si quispiam anula-
ris digiti venam secet, ut non nulli mediam inter medium, & anularem digitum venam, sinentes
sanguinem effluere, quoad sponte cessauerit, lienem iuuari, vt in ancone venam secando interio-
rem. satis commode nanque lieni prodest male habenti sanguinis detractio ex manu sinistra. At-
que adeo profecto in pleuriticis in rectum languentis ex vena sanguinis detractio vtilitatem fre-
quentet demonstrat euidentissimam. at ex opposita manu, aut prorsus obscuram, aut aspectabi-
lem. Ingentibus oculorum doloribus succurrit siue humeralis appellata uena, aut quæ ab ea de-
B uiat in ancone secta, perspicuam confestim afferendo utilitatem. In latere autem languente, aut
pulmone, aut septo transuerso, aut liene, aut iecore, ac ventre paraxillæ ad anconem diffractio-
nem peruenientem diductam secare quidem expedit, præcipue ad emissionem, quæ per fractu-
ram cui insidet humerali uena discreta pariter auulsa. Tres nimirum hi modi sunt ad anconẽ san-
guinis detractiones, quæ extra, & intra, quæ, & media. Quæ igitur intus, infra collum languenti-
bus utilis: quæ extra, in facie, aut in capite: at medius locus quandoque quidem ambas habet didu-
ctas venas ad partes anteriores manus protensas: deinde hic copulatus quandoque statim in se in
uicem existentes ad inflexionem distractionis. Incerta igitur existente sua languentis membri ue-
na, ad mediam aliquam eundum: diductioneque potius, quam in sua sectio facienda. Est etiam
cum distractio infra anconem, quæ in brachio diducenda nihil prohibet, non apparentibus in an-
cone. Vt autem dicta omnia membra in ancone sanguinis detractionibus adiuuantur, ita infe-
rioribus his est, ut in poplitibus, & talis. Sunt autem dictorum, quæ ad coxendicem, & uesicam,
& vuluam, & renibus alternantes. Ideo in ancone quandoque sanguinis detractionibus obtem-
perant, cum recens fuerit inflammatio, & sanguinis uis multa. Sin affectio sit, quam proprie phre-
nitim appellamus, poplitem secare oportet, & in talis uenas. Vt in uuluis inflammationes, secta-
C rum in cruribus uenarum adiumento, non parum leuantur. Enimuero euacuationibus ab anco-
nibus siquid sit infectum, & obseruandum frigus expedient alimentum exhibere mediocre ad
tres, aut quatuor modo dieculas.

Cum olim pestilentia ingens Asiam occupasset, qua cadebant innumeri, tum ego secundo die Ex ca. 2. libri
nulla facta remissione, crus scalpendo, ad binas libras sanguinis euacuationem fieri permisi: & septimi Ori-
perinde deuitaui periculum. Multi quoque alij eo vsi adiumento conseruati sunt, præcipue qui lar basij ad Iulia-
ge sanguinem euacuarunt. at etiam mediocres capitis aufert dolores, fauciumque inflammatio- num Impera-
nes. at vetustiores tales casus scarificationum sectionibus dissoluimus. Oportet itaque ex atroci- torem.
bus morbis ad naturalem habitum perducere: neque quicquam tam ad concinnam conuersio-
nem agit, quam ex scarificatione sanguinis euacuatio. In indicem uero, & pollicem secta vena, et
fluens sanguis. quoad sponte constiterit, uetustum dolorem, præsertim si ei membro insederit, cu-
rat. Purgatorum autem, et plus mediocritate euacuatorum, et refrigeratorum, et resolutorum,
et conuulsorum, cessare purgationem expedit, aquamque tepidam exhibendo uomere hortabi-
mur: at præstabit illinere calido oleo manus, & pedes: sistit nihilo minus somnum, et lauacrum.
Cæterum non satis purgatis balnea congruentiora sunt, nam noctu purgantur: hos minus pasce-
D re conuenit: at tuto purgatis, oua, et alicam, et sorbitiones, et vinum dulce exhibere expedit, quo
intestinum purgatione moueatur per * xesmum: conuenit etiam per posteriora lac immittere, *Al. clysmũ.
cum hircino adipe, dulcive uino, atque ita suffluentia componere clysteribus admouendo omni-
fariam purgationem.

De adhibenda cautione in sanguinis detractione.

QVi detrahere sanguinem uelit, aduertere debet ne stercus multum cohibeatur inter intesti-
na. Proinde molli clystere euacuandus ęger, ne uenæ ab intestinis uenentur, attrahantque
putridam quampiam superfluitatum essentiam. Ex præsenti igitur morbo qui sanguinis detra-
ctione egent, quouis tempore è vena sanguinem detrahemus, uigorem, et delirium in febribus
particulariter custodiendo, et accessionem. Si continua sit febris omnino, matutinum tempus
accommodatius. Qui uero non præsenti morbo occurrunt, sed cauendi causa sanguinis exqui-
runt detractionem, his uerum congruit tempus. In ætatibus porro supra quartum decimum an-
num detractio facienda, sicut intra annos sexaginta: nisi si qua modo efflagitans nos ingens ur-

geat, necessitas. In totumque vires imbecillæ obseruandæ sunt. Necnon sub lingua venas, vt in angi- B
næ morbo, oblique dissecamus, adstrictionem obseruando: Quemadmodum, & in capite, & in oculis ex morbis vetustis eo modo dispescunt, In pede autem, sicut in ischiadicis: aut ob anum, supra interiorem talum vtiliter secant. Verum per morbos acutos, detrahito ex vena sanguinem, si vehemens appareat ægritudo, & occupati morbo iam puberes sint, roburque eis adsit. Si igitur angina fuerit, delige purgationem, vel si quid fuerit pleuriticum. Quod si debiliores appareant, si etiam plus sanguinis detraxeris, clysteribus tertio die aluum exhauri: ac si tutus fuerit æger, etiam inedia vtitor. Detrahendus igitur ex vena sanguis brachij dextri vena interiore: iuxtaque habitudinem auferendus sanguis: ætatisque plus minusve considerandum. Eueniunt istorum pluribus talia, rubores faciei, & oculorum vacillatio, diductioque manuum, pandiculatioque, stridores dentium, pulsus, maxillarum contractio, refrigeratioque extremorum, flatuum oblationes per venas: quamprimum prope sanguis de vena detrahendus sublimibus cunctis existentibus mæstis, flatibus, & fluxibus ad ferendam opem id accommodatius. Ferendum illud perpetuo est ad curam salubrem, uictum uni- F
uersum, quam medicinam longe præstantius esse.

*

DE VRI-

A

DE VRINAE SIGNIFICATIONE

EX HIPPOCRATE

B

Georgio Valla Placentino Interprete.

CENSVRA.

Nulla hic methodo Hippocratis,& Galeni uerba exſcribuntur.

OPrima urina eſt cum eius alba fuerit hypoſtaſis, quam ſubſtantiam dicere poſſumus, & læuis, & æqualis perpetuo, donec iudicatus fuerit morbus: ſignificat nanque ſecuritatem, nec diuturnam fore ægritudinem. Si uero intermittat, & puram quandoque mingat, quandoque ſubſidat album quoddam,& leue, tum diuturnior efficitur morbus, & minus tu-
C tus. Si fuerit urina ſubrubra,& hypoſtaſis ſubrubra,& leuis, diuturnior hæc,quam prima,uerum multo ſalubrior. Craſsioris autem farinæ ſpecie in urinis hypoſtaſes, malæ: quibus adhuc peiores ſunt etiam folioſæ: at tenues,& albæ,admodum malæ:quibus improbiores furfuraceæ. Nebulæ ſuſpenſæ,& mobiles in urinis, albæ quidem bonæ, nigræ uero malæ. Si erit tenuis, & rutila urina,ægritudinem ſignificat crudam,ac diuturnam:& ſine periculo eſſe non poteſt. Lethalis autem male olens,& aquoſa,& atra,& craſſa. Virilis autem ſiue muliebris atra urina,peſsima:infantibus autem, aquoſa. Quibus urinæ tenues, & crudæ minguntur diuturnæ, ſi alia ſigna tanquam euaſuris adfuerint, hos abſceſſum ad ſepti tranſuerſi regiones infernas expectare oportet. Pinguedines quoque ſuperne innatantes araneoſas licebit improbare: colliſactionis enim ſignum eſt. Conſiderandæ porro urinæ, in quibus ſunt nebulæ, ſurſumne, an deorſum meent, quoſque colores habeant: deorſum enim labentes cum coloribus iam memoratis, malas eſſe decet arguere. Nec te fallat ueſica ipſa ægra, quæ huiuſmodi aliquam reddat urinam: nec enim totius eſt corporis ſignum,ſed ipſius per ſeſe. Quibus urinæ craſſæ,grumoſæ,paucæ,& quidem febricitantibus, copia ex his tenuiùs adueniens prodeſt: præcipue tales adueniunt, quibus a principio,uel a ueſtigio ſtabilitur hypoſtaſis. Quibus urinæ perturbatæ uelut iumentorum, ijs cepha-
D lalgiæ, aut adſunt,aut aderunt: Quibus urinæ perſpicuæ albæ ſunt, improbę, præcipue in phreniticis apparentes. Quibus hypochondria ſublata,murmurantia, ilium dolore accedente, ijs alui humectantur, niſi flatus erumpant, uel urinæ proueniat copia: hęc ſane in febribus. Quibus ſanguis, uel pus mingitur, renum, uel ueſicę exulcerationis eſt argumentum. Quibus in urina craſſa exiſtente minutę carunculę tanquam pili pariter adueniunt,ijs a renibus excernitur. Quibus in urina craſſa exiſtente furfuracea eminguntur, eorum ueſica ſcabieſcit. Quibus ſponte ſanguis mingentibus exit,eis a renibus ſignificatur uenulę fractura. Quibus in urinis arenoſa ſubeſt materies,ijs ueſica calculeſcit. Si noctu mingatur multum,exiguum excrementum ſignificatur. Quibus bilioſę hypoſtaſes, ſuperne autem tenuitates, celerem ęgritudinem ſignificant. Quibus in urinis inſident bullę,ex renibus ſignificant ęgritudinem,eamque longam fore. Quibus febrium uertigines a principio ſunt, & pulſatus capitis, & urina tenuis, eis expectanda eſt ad criſes febris acumine augeri: nec mirabor cum caput circumferri uidebitur,ſi in amentiam deciderint. Quibus pinguis hypoſtaſis,& acumulata,ijs renum uitia,& acuta ſignificantur. Quibus ex renibus laborantibus prędicta ſigna ſint, laboreſque circa muſculos ſpinales extiterint, ſi in locis ſint exterioribus, abſceſſus, quę Gręci apoſtemata uocant,foris expecta futuros: ſin in locis exterioribus fuerint dolores,abſceſſus in interioribus fore expectato. Si ſanguinem meiat,& grumos,ſtranguriaque affligatur,dolorque ad perinęum,ac epigaſtrium incidat,ſignificat circa ueſicam eſſe ęgri-

tudinem. Quibus à principio vrinæ sunt sabulosæ, vel etiam crassæ, purgandi sunt, si cætera conferre videbuntur. Quibus à principio vrinæ sunt tenues, ijs medicamen ne exhibeas: at si videbitur, clysteribus vtere, ita namque si curentur profuerit. Quod futurum quoque est, ex vrinis licebit conijcere. Nam si densior, vel pallidior, melior erit vrina: si tenuior, & nigrior, erit deterior: salutem namque pronunciat. Hunc Hippocratis locum Galenus hoc modo interpretatur. Manifesto nunc crassiores tenuibus comparans dixit: non naturalibus autem tenues, & nigras, pessimas ad solas tenues effectas, minime concoctam significans ægritudinem: integre nanque renuius aquosa est, & perinde etiam alba. Quod si mutationes habeat, tempus significat: & necesse morbũ commutari ad inæqualitatem in deteriorem, & meliorem. Ex febribus inquit porro Hippocrates præcipue morbis vrinarum significatio colligitur utilissima. Sed quoniam omne contra naturam ab eo, quod est naturale inuenitur, a naturalibus sumamus principium. Vrina igitur in sanitate, & habitu bono constitutis hominibus, optima est, quæ subrutila, aut subflaua, crassitudine mediocris quæque colorem non mutat, cumque emicta fuerit, læuem, & albam, & æqualem perpetuo seruat hypostasim, iuxta bibentis rationem. In fœminis naturalis vrina colore albior sit, quam in viris, fere necesse est, maioremq; habeat hypostasim. at infantium crassa est hypostasis propter puerorum uoracitatem, inordinatumque, & intempestiuum motum. Læuem inquit Galenus hypostasim uocat Hippocrates, continuam, & indiuulsam significare uolens, læue si quidem opponitur aspero: æqualem uero, ut in totum semper similem mingat, nam quæ manet concocta, neque deinde inconcocta, non utique hypostasim, uel profusionem totam habet inæqualem. Si quæramus igitur in naturali urina colorem, uel profusionis constitutionem, & quę a profusione inferuntur, ut nebulam, subnebulam suspensam, & in fundo hypostasim, non dubium quin ad hæc conuersa urina inconcoctionem indicet in uenis esse. *Optima quidem, inquit Hippocrates, urina est in ægrotantibus, quæ simillima sanorum urinæ, subuiridis uel subflaua, & albam, & læuem, & æqualem habens hypostasim. at deterior, eleuationem habens albam, & læuem, & æqualem. Est porro inconcoctior, quæ nebulam habet, quæque est subternubilata. In qua enim flatus est in profundo crassus, & inconcoctus, si exiguus quidem sit extrudit reliquam materiam, vt ad fundum uasis deferatur: ipsam que dispescendo dirimendoque uniri non permittit. Quod si redundet inconcoctus in fundo flatus, attollit ad profusionis medium hypostasim, faciteque eam sublimitatem appellatam. Quod si flatus impendio plus fuerit inconcoctus, ad extremum profusionis agit hypostasim: quæ nebula nominatur, aut subnebula. Quanto igitur potuerit flatus distribuere, necsu stollere hypostasim, tanto inconcoctiorem esse urinam arbitrator. Quod neque hypostasim, neque sublationem, neque subnebulam, neque nebulam urina habuerit, sciendum est morbum facientes humores naturam concoxisse. Quod si quandoque quidem habet hypostasim, uel sublationem: uel subnebulam, uel nebulam, quandoque autem non, pugnam naturæ ostendit cum ægritudine. In puris nanque tertianis, & quotidianis nebula solum, uel sublatio, sæpenumero ad morbi solutionem sufficit: quandoque uero bene coloratam duntaxat esse urinam. Plerunque etiam color albus eius, quod intus apparet illatum in profusione, fallit ignaros, quod hypostasim utilem, quæ non sit, esse opinentur, euenit siquidem ut uel crudus humor, & albus cum urina excretus subsidat, præbeatque uidendam utilem hypostasim. Quandoque etiam iecore, aut renibus languentibus pus cum urina excernitur, & subsidendo fallit etiam minus acutum artificem: sed prius definiendum excutiendumque est, languere hominem, aut ex renibus, aut ex iecinore, aliove membro, unde per urinam purgari consueuit: deinde etiam grauiter olens puris particeps inuenitur. at crudus humor per utiles hypostases distinguitur ab inæquali substantia eius quod subsidet: neque enim id sibi continuum manet, sed in minutas partes dispescitur tanquam arenulas: neque omnino læue est, sicut uera est hypostasis. Subinde utilium urinarum primum quidem apparet nebula: deinde succedens sublationem facit: postremo residens in fundo uasis hypostasim facit, cum perfecte id concoctum fuerit. Verum in crudis humoribus statim ab initio in uasis fundo substernitur uis multa, quod non sit utilis, sed mala tota profusio: deinde pedetentim concocta, & attenuata ad medium sustollitur profusionis, facitque sublationem. Cum uero at tenuatior, ac concoctior euaserit, subsidet in profusione, & nebulam facit, planeque ignaros fallit, ut existiment in deterius lapsam esse ualetudinem. Si fuerit urina magis biliosa inquit Agrius Hippocratis interpres, & hypostasis similis, debes euacuare, siue per urinas, siue purgamine. Si biliosus fuerit color, hypostasis autem alba, erit bilis cum pituita, utrunque euacuato. Si color albicans, & hypostasis rusa, seu manifesto, seu obscure, uel plus fuerit, si potentia ualida firmeque sint uires, mitte sanguinem ex uena: sin imbecillis sit, medicamen adhibe, aut ei rei accommodatum adhibe cibum.

In prognosticis com. 2. t. 29. 4. 204. b

GALENO

A

GALENO ATTRIBVTVS LIBER
DE SIMPLICIBVS MEDICAMINIBVS AD PATERNIANVM.

CENSVRA

Liber cum multis rationibus, tum ea maxime omittendus, quod hæc doctrina in proprijs Galeni libris verior, & clarior habetur.

PRAEFATIO.

B

CVm mihi proposuissem, charissime Paterniane, omnia Sinigmata tam metallica, quam aromatica, & omnem herbationem describere, optimum duxi, quia studiosissimum, & peritissimum esse te probaui. Itaque accipe, tibi exemplum voluntatis, & ingenij offero. Igitur frater solicite exquire tota tua peritia hanc scripturam: ne autem calumniareris prospexi. Et nequis cum aut herbulam, aut aliquam aliam speciem, siue aromaticam, siue metallicam requirit, diutius erraret, & totum volumen euolueret, ordine primarum literarum a b c d &c. agam omnia sinigmata nominare: quæ in simplario tractantur, & in vsum medicinæ cadunt. Incipiemus igitur ab a. & sic deinceps ad extremam literam perueniemus.

De Aere vsto.

Aes vstum fit maxime de clauis cupreis vetustis, qui in olla fictili cruda missi, in furno incenduntur, aspersi sulfure, vel sale, vel vtroque, vel alumine, & coquuntur. Bonum autem æs, quod est optime vstum, vtpote rubricæ colorem faciet ad ipsa capitula in se, quod enim est fruitius, est combustum. Est ergo virtus, & efficacia æris vsti similis squamæ, sed tamen fortior est.

C

De Acacia.

Acacia fructus est arboris spinosæ, quæ maxime in Aegypto nascitur. Hic igitur fructus velut oliua exprimitur, & succus illius in Sole siccatur, & in glebam redigitur. Erit ergo optima acacia, quæ est penitus leuis, leuiter subrubra, suauitate odoris sui subacidas transit, & gustu valde stypticæ: hæc enim maxime de immaturo fructu premitur: nam nigra de maturo fructu premitur. Omnis autem acacia viscide stringere potest.

De Aerugine, vel vitreolo.

Aerugo circa aliqua metalla in quibusdam pelagis lente, & veluti stillicidium manare perhibetur. Verum, & conficitur hac ratione. Granula interiora vuæ, quæ quasi sunt, quæque græce tritapta dicimus, ualde substruuntur in uasc aperto: & aspergūtur miua: & aceto: deinde superponitur lamina ærea, & lata: & iterum operitur eisdem tritaptis similiter aspersis: & lamina alia superponitur, & hoc ulterius fit quandiu uas capit: deinde oppilatur diligenter, ne aliquod habeat aspiramētum. Et sic die septimo aperitur, & prolatis laminis, ærugo, quā traxerint, leuiter abraditur: & rursus intinguntur, & hoc fit usquequo totæ consumantur. alij super acetum acerrimum has ipsas laminas suspendunt, & diebus decem relinquunt: deinde proferunt, & æruginem quantā inueniunt abradunt. alij massulas æris ligant, & eis quasi scobis ligamenta decidunt in acetoque mittunt: & quotidie bis, aut ter commouent, usquequo ærugo euadat. Est ergo optima ærugo quæ est leuis, & tactu nullam asperitudinē habet. Vires aūt habet quasi æris usti, uel lapidis, & maxime acutiores.

D

De Ammoniaco.

Ammoniacum est quasi lachryma herbæ, quæ græce nartex .i. ferula appellatur, similis altit, i. assæ, sed uiscosior, & folijs ueluti pinguioribus: quę contrita, est glutinosa quasi gluten. Nascitur autem in terris Ammonis quondam regis in ultima Cyrene. Colligitur autem ammoniacum sic: Maximis æstatibus huius herbę radix, & rhyrsus inciditur & sic lachrymam fundit: & postea in terra colligitur: unde & sordem capit. Verum est optimum ammoniacum, quod est mundissimum, & recentissimum, & colore candidum, & quasi pingue ut rhus. Et, si frangatur, spissum, & splendidum apparet: odore subsimile castorio. Potest igitur efficaciter remollire, & relaxare.

De Aloe.

Aloe succus est herbę, quæ est similis scillę, cuius radicis incisa hic ipse promanat succus, & colligitur: uel tota herba contusa premitur, & siccatur, aliqui enim dicunt de petris eam collectam in Iudęa, & Asia, atque in India. Verum optimam iudicamus, quę est fragilis, gleba munda, pinguis, splendida,

splendida, subrufa,& dum aliter facile exhumidatur odore, subuiscosa,& gustu amarissima. Effectũ autem duplicem habet. Si.n. bibatur,& deglutiatur, ventrem soluit,& purgat putredinem,& choleram, et phlegma deducit: cum oxymelite datum drach.ij. stomachicis,& hepaticis magnũ adiutorium est. Alij post coenam bina, vel trina grana sicut ciceris magnitudine deuorant, quoniã corpus procurat,& escas nõ corrumpit:& si sitis fuerit, extinguitur, q̃n trineris cum succo cauliũ, & seccris ad ciceris magnitudinem. Alii miscent colocynthidos interiora,& scammoniam,& dãt ad typos, vel ad varias infirmitates. Si vero corpus extrinsecus illinatur, efficaciter stringit. E

De amylo.

Amylum omnibus notum est: est.n. quasi medulla frumenti, quod infunditur in sportellam,& cum pressura colatur. Cuius est optimum quidem, recentissimum,& candidum,& leue,& sine vllo acrore, uel lutoso aliquo, aut inquinoso odore. Potest autem leniter stringere: propter quod collyrijs ad lachrymam facientibus miscetur: & ad profluuium uentris prodesse comprobantur.

De alumine.

Alumen dicitur rotundum,& scissum,& liquidum. Inuenitur autem omne alumen in insula, q̃ Melos d̃r, sed & in Aegypto,& in Macedonia,& plurib. locis. Verũ est optimũ scissum alumen, qđ graecæ schiston d̃r, quiq; illius rotũdi veluti flos est. Hoc igitur simile est albis capillis uexatis, & quodã modo carminatis. Liquidũ deinde, qđ est leue, perlucidũ,& aliquid in summo in modũ floris quasi lactis h̃et, qđ ipsum probamus siccũ ad dulcorẽ. Syncerũ aũt si sit, non inficitur ab illo. Rotundum eo, ꝙ est subalbidum,& aliquo pallore uelut pinguenatum, fragile mundum:& colorem mutat asperso succo quem diximus. Potest autem omne alumen uehementer stringere. F

De auripigmento, & psilotro.

Auripigmentum, quod aliqui arsenicum dicunt, naturale est. Intrinsecum colorem habet aureum: quod comminutum in laminas tenues comminutas funditur, quod in modum auri refulget. Inuenitur in montibus Asiæ,& Armeniæ, Ponticæ,& Cappadociæ. Verum est quod de Amista,& Disponto affertur: hoc enim laminas habet latiores: & optimum est,& syncerissimum,& aurigeneo colore limpidissimum. Vires quoque habet sicut ignis, quod urere posit,& alienationes consumere. Si cum calce viua mistum fuerit,& corpori illinitum, pilos tollit. Vnde græce hæc ipsa mistura psilotrum dicitur acilea nuncupatur.

De aphronitro.

Aphronitrum optimum est, quod est leuissimum, candidissimum, latum & fragile. Potest enim & calefacere,& cum aliqua mordacitate relaxare,& omnes sordes de corpore abstergere. G

De alosardio.

Alosardium est veluti pinguamen, quod aquis supernatat, stantibus prout stant alia, colore croceato, Cuius optimum est, quod nullo sallimine colligitur: hoc enim coloratissimum est,& cum aliqua pinguedine, aquosum,& pene putridum. Potest igitur acriter,& incidere,& calefacere,& quasi sal aliena consumere. Item collyria,& malagmata colorare.

De alcimonio.

Alcimonium species habet duas: videtur autem siccum,& liquidum. aliqui aiunt vtranque lachrymam esse arboris, qui in Iudæa,& alijs locis nascitur. alij quidem certius veluti pinguamen stagnorum esse dicunt, valde glutinosum,& in se cohærens,& aquis palustribus supernatare: hoc igitur in scaphulis pusillis attrahi,& imponi,& impletis scaphis non aliter præcidi: & sic in terra expositum siccari:& hoc ipsum maxime in Iudæa,& alijs locis fieri: Liquidum autem, quod in Babylone,& Iacintho colligitur circa quosdam lacus. Est igitur siccum asphaltum, quod est optimum, frigidissimum,& colore rufo veluti purpura splendens: quod autem nigrescit, pice adulteratur liquida: deinde quod est lucidum,& glutinosum, vtrunque odore grauissimo. Vires autem habet viscidas,& efficaciter relaxantes. H

De aphroselino.

Aphroselinum in Aegypto tantummodo inuenitur: quod ita creatur: Res cœlestis positus ad Lunæ claritatem, in specie lapidis, quem specularem vocamus, coagulatus stringitur: vnde & nomen sumpsisse videtur. Cuius eligimus, quod est colore cæruleo,& lucido. Potest autem omnia vitia capitis potatum emendare:& cephalalgicis,& epilepticis vtiliter prodesse.

De argemone, & eupatorio.

Argemone herba est pluribus nota, cuius vires faciunt contra venena ad diuersas compositiones. Huius igitur radicem Græci eupatorium dicunt,& est diuretica valde.

De apio.

Apium herba est, quæ in hortis nascitur, omnibus nota: & cuius semen facile nouerunt, magis tamen ad medicinam aptum est. Mittitur autem in purgatorijs,& in antidotis. Est autem viribus acrius,& excalfactorium,& diureticum certum.

De aniso.

Anisum optimum est Creticum, deinde Aegyptium. Gallicum incertissimũ, veruntamẽ habet vires

A vires relaxantes,& excalfactorias,& diureticas,& ad vſum idoneas.Et ſemen eius ſimile cicutæ. De nutrientibus,ſi bibatur,lac prouocat,& auget,odore eius ſuaui.

De agarico.

Agaricum ab arboribus excreſcit,prout tubera,vel boleti:& eſt fractu leue , & quaſi vanum: eſt pallidum valde,& aſpectu ſubrubrum,penitus ſubalbidum,non diſſimile ſurfuri:guſtu initio videtur dulce,ſed ex lento euadit amariſſimum.Quod autem eſt optimum,in Ponto maxime inuenitur:quod autem in alijs locis naſcitur,multum eſt ineptius.Vires autem habet acriter relaxãtes,& venenoſis morſibus,& potibus reſiſtentes.Sic & uentrem purgat aliquatenus:& choleram & phlegma deponit.Ideo nec dolorem nec vomitum facit.

De abſinthio.

Abſinthium omnibus notum eſt & Sãtonicum,tam Gallicum,& marinum , quam Ponticũ, quod ipſum ex omnibus notum eſt.Hoc.n.& in ſuccum redigitur contuſa tota herba: & ſuccus eius expreſſus ſiccatur,vel in aqua vſque ad tertias decoquitur,& ſic ipſa aqua recocta in mellis re B digitur ſpiſſitudinem,Vſu quoque,& uires abſinthij,& quod lumbricos expellit,nemo ignorat.

De amurca,vel fæce olei.

Amurca,fæx eſt olei quando premitur:nigra & aquoſa:quæ coqui ſolet in mellis ſpiſſitudinẽ. Cuius eſt optima quæ de recenti coquitur & ſic venuſtatem accipit.Vires habet ſtypticas , valde propinquas ei quod in emplaſtris mittitur,& in alijs multis compoſitionibus.

De ariſtolochia.

Ariſtolochia eſt rotunda.Eſt hoc ipſum quod non eſt uetuſtum,& graue,ſiccum , & quodam modo ſpiſſum,& guſtu amarum,in emplaſtris mittitur,& caua vulnera comprehendit,& replet. Ad viperarum morſus,& ad alia venena intrinſecus facit.

De aconito.

Aconitum herbula eſt,quæ folia habet à ſua radice duo vel tria ſimilia cucumeri , & thyrſulũ non altum,radicẽ oblongã,& ad vnũ magis tenuiorẽ,& minutiorẽ,ſpeciem & colores ad ſimilitudinẽ ſcorpionis puſilli ſine pedibus.Vires aũt habet quaſi thapſia. Et ualde venenoſa eſſe dr̃.

De artemiſia.

Artemiſia herba eſt ſubſimilis abſinthio,ſed p oĩa vaſtior.i.folijs latior,ramis altior, & fortior ſed aſpectu & colore humidis. Põt aũt relaxare,mẽſtrua,& urinã prouocare, & partũ expellere.

De aſparago.

Aſparagus,& ſemen,& radix eius urinam prouocat.Poteſt duritiem relaxare. Vires habet aliquatenus calefactorias,& diureticas,

De amygdala.

Amygdala eſt,& ſuauis,& amara,& utraq; uiribus ſtyptica.Magis tamen ſunt in uſu medicinæ,& aptiores amaræ,eo quod ſubtiles magis.

De anagallide.

Anagallis eſt herba,quæ naſcitur in locis humidis.Et ipſa ſpecies habet duas,etenim una cęru leo flore,altera quaſi roſeo,uerum utręq; ſunt in reliquo ſimiles.Sunt autem thyrſulo humili,ſo lijs mollibus , et puſillis , & quaſi rotundis , habentes circa ramulos ſuos radiculas minutas , & ſubdulces,uiribus ſtringentes.Efficacior quidem eſt illa cærulea,quę in emplaſtris mittitur. Et ſuccus illarum cum melle attico ad oculorum facit claritatem.

De ami.

Amî ſemen eſt Aethiopicum,cymino minutius quidem, & exalbius, & quodammodo ſpiſſum.Cuius optimum eſt quod eſt recens,& non ſurfuroſum.Vires habet acres,& excalfactorias, & relaxantes:unde prorſus inflationem ſedat,& uri nam,& menſtrua prouocat.

De ardacha.

Ardacha naſcitur in Gallia,locis humidis,circa calamos,quibus adhęret : & eſt ſpuma q̃ eſt in ſpẽ ſpongiæ,cõſimilis halcyonio,ſed aſperior,& ſiccior,& leuis ualde.Vires habet acres,& in modũ ignis excalfacientes.Et ſi corpus de ea fricemus,cũ magno calore pũctionis denſat,& anathema facit.

De amomo.

Amomum genus eſt herbę odoratiſſimę,quæ ramulos habet duros, et ſiccos, uirgulis aſsimiles,colore ſubruſo,circaque folia habet iuncta,& copioſa,& in ſpeciem racemorũ implicata: flos eius,quaſi uiolæ,tota guſtu acriter excalfaciens. Cuius etiam optimum dicitur Armenium:ſequitur Ponticum,quod ipſum aſperius eſt,& durius:nam de Media,omnium eſt inertiſsimum,eo q̃d locis humidis naſcatur.Vires autem habet omne amomum calefacientes,& ſiccantes. Eligere tamen debemus,quod ab una radicula omnes ſuos ramulos excreſcentes,& integros habet folijs & florib.qualiter diximus.Item reprobarẽ debemus,quod gummi conglutinatur coniunctum cum amomo,aut amomide herba,quæ eſt aſsimilis,ſed caret odore,& flores habet origano ſimiles.

De aſaro,id eſt bacchare.

Aſarum radicula eſt minuta,& nodoſa,& trãſuerſa,ſuauiter olens:quæ & in Gallia,& in Phrygia

gia inuenitur. Verum optimum Asarum Ponticum & huius quod est recentissimum. Vires autem habet excalfacientes, & cum acrimonia relaxantes. Vnde & urinam, & menstrua prouocat: & totum corpus calefacit, cum oleo, & uino unctum, atque læuigatum. E

De acoro.

Acorus herba est, quæ & thyrsum emittit, & folia iridi similia, lata, & oblonga, & exalbida, & in summo extensa, & acuta, quasi gladius. Florē aureum habet, radicē quoq; implicatā, & nigriorem, q̄ iris habet, nodosam, & gustu acrē, & aliquatenus ad odoratū. Semē plenum, spissum, integrum, & ipsum odore suaui perstringitur, qūo & meu: & per omnia est efficacius, & magis excalfacit. Et intra splenē uidetur consumere potū. Et succus radicis illius claritatē oculis facit mirifice.

De auena.

Auena crescit in segetibus: & est tota similis folijs & culmo frumento: sed fructu differt. Hęc igitur uires habet efficaciter relaxantes, & ad omnem tumorem facientes.

De portulaca.

Portulaca omnibus nota est. Ea uiscide stringit: proprie tamen, masticata dentium offensam, quæ ab immaturis fit, quam græce hæmodiam dicimus, sanat. F

De asphodelo.

Albucus, qui dicitur asphodelus, nascitur in molli terra: & habet folia similia porro capitato, & circa terram diffusa: thyrsum lenem, rotundum, & oblongum in summo ramulos excrescentes, habentes florem exalbidum, fruticulum nigrum: radices quoque oblongas, & rotundas, quæ sunt potentiores: Combustæ .n. & in cinerem redactæ alopeciam emendant, & albidas maculas.

Item coctæ aqua ipsa bibita renibus dolentibus prodest. Vrinam & menstrua prouocat: & ad tussim ueterem facit: nam tunsa, & imposita duritiem emollit.

De abrotano.

Abrotanum omnibus notum est, & amaritudine, & acrimonia sua: Similiter, ut absinthium proficit: sic lumbricos expellit.

De anetho.

Anethum uires habet acres, & excalfactorias, & diureticas, aptas, & idoneas rursus ad infrigidationes omnes intestinorum.

De gramine, qua dicitur agrostis.

Agrostis herba est, quæ in campis nascitur: & habet folia quasi auena pusilla, & ueluti uinculis in terra repentia, nodosa, radiculas quoque longas spissas nodosas, quæ faucium uulnera glutinat: potata urinam prouocat. Canes etiam quando uolunt purgari, hanc herbam manducant. G

De armeonio.

Armeonium, uel minium optimum dicimus, quod est leue, æquale, cęruleum, fragile, sine lapillis. Vires habet chrysocollæ, & tamen inferiores. Proprietate genas siccat, & nutrit palpebras.

De halosachne.

Halosachne est ueluti spuma maris, & quæ in petris insidet, & remanet. Vires habet quasi sal, & omne nitrum.

DE BDELLIO.

Bdelliū lachryma est arboris, quę in Arabia nascitur, qđ in modū resinę manat. Optimū est, qđ perlucet cū aliqua pinguedine prout chrysocolla, & gustu est amarū, mundū, & nihil in se sordidū, aut alienū habet, molle, & ab igne odorē suauē emittit. Potest tñ penitus in instanti exca lefacere, duritie neruorū emollire, & stricturas relaxare, & ea quę sine collectione hēt euapora re. Sed & adulterař gūmi ipsius: qđ gustu & sapore deprehēdimus, amittit .n. suā mordificationē. H

De balaustio.

Balaustium flos est syluatici mali granati: cuius floris aliquæ sunt species. Inuenitur autem, & album, & purpureum, & simile rosæ. Et quidem ipsum uires easdem citynis habet.

De butyro.

Butyrū fit ex lacte bubulo, & ouillo. Est aūt optimum ouillū, qđ colore subruso, & amplius est pingue: quod ita conficitur. Emittitur .n. in capillam longā: & cū uirga, quæ habet in capite rotulam, quæ intra cupam capere possit, agitatur diutissime hoc ipsum lac: & fit, ut quod est illius pinguissimum supernatet: quod colligitur, & in uasculo reponitur. Optimū est ergo butyrum, quod est pinguissimum, & ex ouillo lacte æstate factum. Vires autem habet leuiter relaxantes: unde ad uuluæ dolores: & tumores, & loca neruosa, & delicata, & siccitatem pulmonis, proprie uē facere.

De batrachio.

Batrachium herba est in modum cicutæ, similis coriandro, uel apio, arescens ueluti ferula: & in summo florem habet aureum, & splendidum ualde: & radices subalbidas, & longas. Nascitur in locis humidis. Vires habet causticas, & exulcerantes.

De bryonia.

Bryonia, herbæ radix est plerunque habens uastitudinem rapæ, & longitudinem pastinacæ.

A Viribus aeris,& calefactoria propter quod oleũ,in quo est cocta,ad acopa, & malagmata facit, naturaliter nascens in plurimis locis.

De Bulbo erratico.

Bulbi erratici flos est rufus,& odoratus.Cuius est optimus qui lõgitudinem,& æqualem habet vastitudinem,et nimiã vastitudinẽ,in summo veluti apicem abijciẽtẽ,recẽns, et aspectu pro ut succinum perlucens,& ad tactũ non humidus,& ad gustum linguã submordens, & saliuã diu multumq; inficiẽs:huiusmodi erit optimus licet cornetum,licet tium,vel ęgeũ,uel selgium, vel syriacum,& cyrenaicum,& centuripinũ,siculumq; appellemus,vel siquid est aliud, à suo tractu taliter cognominatur.Vires autẽ habet omne crocum leuiter stypticantes:mitigat enim omnes dolores cõmistũ collyrijs,antidotis:& alijs q̃ plurib.cõpositionib.Verũ adulteratur oleo rosaceo perunctum:atq; de fructu,læuigata cum ea spuma argẽti,aut molybdæna, aut lapide sparto: sed dignoscitur,aliquid enim racta bulluaitrum inuenitur:odor situosus,& terrenus:& de fructu au stercus occurrit:& est lenissimus.

DE CADMIA

B Cadmia fit in metallis ubi æs,cuprũ,& argentũ,cõquitur:& conflatur,quã prima terrea pressa sunt.Nã qđ est terreũ,coctura ipsa separatur,& quasi fuligo laterib.& cameris ex ipsa plenitate furnorum agglutinatur:& sic tpe crassatum,& in speciem lati lapidis induratũ auellitur. Est ergo optima cadmia,& quasi prima,quam Græci botrytin appellant:q̃ extrinsecus,quasi racemulos habet,& intrinsecus subuiridicat.Secunda,quã onychitẽ appellamus.Tertia ostracitis, quæ est tenuissima,& aspectu testæ assimilis.Oĩs tñ cadmia styptica est,& vehementer stringere potest:propter quod collyrijs miscetur,& vulnera sordida expurgat, & ad cicatricem perducit.

De Cerusa.

Cerusa sic fit:Acetum acerrimum funditur in amphorã,vt faciat quasi dimidiã:deinde plumbum dilatatum,& extenuatum super acetũ suspenditur:& sic ipsa ui aceti remissa in soluto plũbo in amphora,veluti fex subsidet:quã fæcem de limpidato aceto læuigamus, & in Sole siccatã terimus,& ex aqua tandiu lauamus ut nihil habeat asperum, & læuigatam aquam in Sole siccamus.Cuius est optima,quæ est candidissima,et non grauissima: & quæ lingua non denigratur. Vires autem habet stypticas:sed ex aqua,et uino potata,venenosa esse dicitur.

C *De Chitran.*

Chitran lacticinum est q̃ plurimarũ arborum:oĩbus notũ est.Cuius quasi optimũ eligimus, quod est candidum,et mundum,et glutinosum.Præstat aũt,quod et dragantum facere dicimus.

De Chalcitide.

Chalcitis gleba est naturalis,quæ est in Cypro insula : quæ in metallis inuenitur colore subaureo,intus uenas habens diffusas prout alumen scissum,& in modum stellarum fulgentes. Cuius est optima,quæ est recentissima,& mundissima,& æqualiter fragillis.Potest igitur sine mora vehementer stringere:vnde ad profluuium sanguis,humoris,& uentris,habetur utilissima.

De Como.

Comum herba est omnibus nota,cuius semen est simillimũ aniso, & ad usum medicinalem colligitur.Refrigerat autem,& stringit.Sed,& succus illius expressus seruatur,nam, & ipsum eadem præstat.Verum optimum comum habetur Creticum.

De Castorio.

Castorium animalculũ quadrupes:& qui Castor appellatur,testiculus eius est: quod partim in aqua,partim in terra uiuit,& circa aliqua flumina capitur. Verum optimũ castorium est ponticum:hoc enim plenissimum inuenitur, & cohærentibus suis testiculis positum, siccum colore cereo,odore grauissimo.Potest igitur firmiter excalefacere,& relaxare, & sic elimare lõginqua

D uitia neruorum,quæ nimijs doloribus contrahuntur.

De Chalcantho.

Chalchãthũ in metallis inuenitur.Cuius est,q̃ naturaliter foditur.Cuius quoq; optimũ dicimus,quod est colore cœruleo potius,q̃ pallido. Et aliud, quod ex hoc qđ fit. Admista.n.aqua copiosa coquitur in plũbeo uase satis amplo:& sic ex partib.copiosis instãter cõpositus ueluti laminæ insequuntur:post quod ipsum chalcãthũ in glebulas dispartitũ spartitoris agglutinat. Verũ est optimũ,quod est colore prout diximus cæruleo graue,mundũ,per lucidũ, & ualide stringere potest.

Item de Chalcantho.

Chalcanthum in metallis fit.Quando enim æs remissum est, & purificatur, aqua frigida asper gitur subito,aut in fimo cõficitur.Ipsum flos est in spẽ milij:& optimũ est,q̃ est rotũdũ,graue, & aliquatenus splẽdidũ,siccũ,fragile si læuigetur. Adulteratur tñ scobe æris, q̃ frãgitur. Verũenim vero æris flos uires habet uiscidas,et stringentes:sic.n.cicatrices deducit, et factas in gulis extenuat.

De Crocomagmate.

Crocogmagma fit expssis aromaticis crocini unguenti,et est quasi gleba lata, et oblonga.Cuius optimum dicimus,quod croci habet colorẽ,et similiter redolet,ut myrrha,et gustu linguam submor-

submordet, dentes quoque & saliuam, & manus inficit, graue, & minime asclosum. Vires quoq; E
& ipsum croci repręsentat, idest stypticas: nam & hoc stringit. Plures autem in compositione
propter precij distantiam pro crocomagmate mittunt crocum.

De Cucurbita syluestri.

Cucurbita syluatica nascitur maxime in Aegypto, magnitudine similis infantili pilę, gustu
amarissima, nota quàm pluribus. Hęc igitur amaritudine, & acrimonia sua viscide, & cum vexa-
tione totum corpus commoueat, sic & ventrem purgat, & in antidotis commiscetur.

De Centaurea.

Centaurea herba est origano assimilis, aliqua maior, & aliqua minor: verum folia habet ma-
gis oblonga, quàm rotunda, incisa quasi ferula: ramulos ab ipsa radice plures, & longos, in quib.
summus flos illius est purpuratus. Vires quoque habet cum aliqua exasperatione laxantes: vnde
totum ventrem purgat, & nigram bilem prouocat, & menstrua amouet, & partum expellit. Ra
dix autem eius est vasta ardens velut ignis, mollis, fragilis, succosa, acris cum magna amaritudi-
ne. Cuius succus est colore subruso, & facit suspitiosis, & tussientibus.

De Chelidonia.

Chelidonia herba est omnibus nota: Quæ succum quasi croceum emittit: qui in ictericis citri
nis, & in nigris bibitur: & collyrijs mista ad caliginem oculorum facit. F

De Cedro.

Cedrum lachryma est arboris eiusdem nominis, solidum, viscidum quoque, & ipsum efficaci-
ter, et omni vexatione refrigerat, et stringit, propter quod maxime causticis admiscetur.

De Cinadar.

Cinadar nō est sanguis draconis, quod aliqui putant, sed fit de lapide, qui dicitur argyritis are
na. Et est optimū, quod in Hispania fit: hoc.n. splendidissimum est, & coloratissimum est colore
sanguineo, ueluti coccineo. Potest igitur leniter stringere, quapropter q̃dē collyrijs addi: sed et
coloris grã: inficit.n. & colorat adhuc magis, q̃ hęmatites. Aliqui dñt ipsum esse miniū cinnabar.

De Cera.

Cera omnibus locis inuenitur: Sed optimam dicimus, quę aliquatenus pinguis est, munda, et
odore suaui, et quasi melleo. Verū omnis cera remollit, et laxat duritties, propter quod in empla-
stris, et acopis, et malagmatibus mittitur.

De careo.

Careū est semē oībus notum. Cuius et vsus, et efficacia ferè talis est, qualis et apij: hoc tñ ali-
quatenus uirosius uidetur esse, et magis ad compositionē idoneū: uerum in antidotis, et in purga G
torijs mittitur.

De Cypero.

Cyperus radiculę sunt pusillę, non dissimiles oblongis oliuis. Quarū eligimus, quæ sunt gra-
uiores, et splendidiores, sed et duriores, et ueluti lanuginē habentes ad similitudinē spicæ, et ipsæ
colore fusciores, redolentes suauiter, et gustu acres, et subamaræ. Viribus excalefacientes: et ali-
quatenus stringentes.

De Cocco Cnidio.

Coccus cnidius fructus est herbę, quę in montosis cresc it. Autumno colligitur, et in Sole sic-
catur. Duos habet ueluti cortices, unum extrinsecus rubrum: alium iuxta se, quasi nucleum al-
bum habentem. Verum purgat vehementer: et nimio suo calore prout ignis excalfacit.

De Cyclamino.

Cyclaminos herba est, quæ radicem habet nigro cortice, clausam in spēm rapæ, et thyrsulū
pusillum: circa quam folia similia hederę, sed nigriora, tria uel quatuor, et flosculū roseū in specie.
Hæc igitur radix, quo tēpore tota herba florescit, cōciditur, et in pila tunditur: et sic in pressorio
succus eius exprimitur: et in patella fictili siccatur, vel ēt coquitur, vsq; dū mellis habeat spissitu-
dinem. Vires ãt habet acres, et excalfactorias: vnde et uētrē purgat. Hic ipse succus potatus, et cō
mistus cū melle, aut cū lacte, aut aceto, per nares infusus, caput purgat: et suffusiones super ocu- H
los inunctus dissipat.

De Costo.

Costū radiculæ sunt non ignotæ, et plenulæ, et spissę, et siccę, non vermiculosæ. Quod duci-
mus ex Creta, eo quòd sit recens, tale est enim optimum costum. Sed et gustu submordet, et ex
calfacit. Hęc omnia in se habet, quod ab Aegypto affertur: sequens est Arabicū: hoc enim leuius
quidem, et odore suauius: deinde Indicum, quod est uastum, et nigrum, et leue, prout ferula, infir
mius Syrium est, strictum est enim, colore buxeo, et graue valde, et odore graui. Verum omne
costum uires habet acriter stringentes, et excalfacientes.

De Cantharidibus.

Cantharides animalcula sunt. Quorum sunt efficacissimæ, quę in spicis frumenti adhuc flore-
scentis inueniuntur, uirides, et quasi districtæ circa papillas suas, uiolaceo colore, oblōgæ, et ua-
stæ, inertiores enim sunt, et minores, et latiores, quę circa rosas colligūtur, et adhuc infirmiores
quoq; ut colore sunt. Hæc enim animalia momēto à uapore aceti suffocantur, et in uas nō pica
tū reponuntur. Faciunt.n. ad aliquas antidotos, et ad aliqua caustica, sed uenenosa esse dicuntur.

De

A *De Chrysocolla.*

Chrysocolla est quasi puluis viridis valde: Cuius optimam dicimus de Armenia: est enim leuis, & sine vlla asperedine, & omnium viridissima: sequens est Macedonica: postque Cypria, aerugini similis. Verum omnis chrysocolla vires habet acriter stypticas. Vnde & collyrijs ad lachrymam facientibus miscetur, & in cerotis posita carnes luxuriantes stringit.

De Calisina.

Calisiua fit de lapide, qui affectatim vritur: & est viscidissima, quae est recens, & non mundata. Mittitur autem in emplastris, & in causticis, est enim, & ipsa caustica, & vires habet acerrimas.

De Coriandro.

Coriandrum notissimum est. Huius ergo succus viscide refrigerat, & stringit: propter quod ad ignem sacrum proprie facit, sed & ipsa folia trita, & imposita. Item semen eius tritum, & potatum cum oleo lumbricos occidit.

De Cymino.

Cyminum viribus praecipuis praeditum videtur Aethiopicum: sequens Afrum. Verum omne B cyminum leuiter laxat, & calefacere potest: & sic inflationibus, & tortionibus prodest: & viscide dolorem placat: & si bibatur, pallorem facit.

De Chamaeleonte.

Chamaeleon herba est non vna specie. Inuenitur autem nigra, & albida. Verum albida, est quae folia habet circa suam radicem in terra diffusa, varia, densa, aspera, quasi spinosa: & in medio velut surculum acutum stantem: florem purpureum, densum, & minutum, qui & albescit: semen quasi anethum: radicem albam, & vastam, mollem, grauiter redolentem, gustu subdulcem: Quae cum passione vrinam mouet, & hydropicos siccat, & lumbricos occidit. Nigra deinde quae est, folia habet tenuiora, & pauciora, & subrubicunda: thyrsulum oblongum, crassitudine digiti, & ipsum rufum: in quo summo cumulum, & florem spinosum, hyacinthino colore: radicem vastam, & nigram, uel uariam, spissam, subrusam, & submordentem, sicut asseritur: Quae facit ad maligna vlcera, quae graece cacoethe dicuntur. Item maculas, & lentigines cum alijs rebus commista tollit. Vtranque tamen quibusdam locis circa folia sua dicunt viscum emittere.

C *De Cardamomo.*

Cardamomum semen est, quod nascitur in Arabia, & in alijs locis. Est optimum, quod est flauum, plenum, graue, durum, & quasi lentum, & non rugosum, & totum conclusum, & si frangatur puluerosum, gustu subamarum, excalfaciens, odore graue. Vires habet acres, & excalfactorias, relaxantes: vnde torsiones, & inflationes ventris sedat, & vrinam, & menstrua prouocat: & partum expellit, & ad tussem ueterem facit.

De Chamaemelo.

Chamaemelus herba est omnibus nota: Cuius uirtus, & efficacia est cum suauitate calefactoria, & cum omni dulcedine temperata, & sudorem prouocans.

De Calamo aromatico.

Calamus aromaticus est, qui in India crescit, & subrufus, & nodusus maxime, & quasi araneas habens, & qui frangitur in plura frusta sicca, & minuta, & odore suaui, fructu & uiribus stypticis, & glutinosis, acris & excalfaciens. Reprobamus autem, qui aut exalbidus est, aut nigricans, & nodos raros, & paucos habens.

De Chamaedry.

Chamaedrys herba est oblonga: cuius folia sunt simillima quercus, sed minora, gustu amara, D thyrsulum, & florem ex parte rubicundum habens, & pusillum: nascitur in locis asperis. Vires habet acres, & relaxantes: propter quod ad tussim ueterem facit, & menstrua, & urinam prouocat, sed & partum expellit, & hydropicis prodest.

De Casia.

Casia cum plures habeat species, & aliquibus locis colligatur. Optima est, quae in Arabia inuenitur: est enim aspectu grauissima, colore ruso, tenuis, leuis, longa fistula maiori, ad tactum lenissima. Haec igitur ipsa certis est cum uirgulis, quae sibi crescunt tenues, & oblongae: quarum cortex tempore certo à uirgulis suis recedit, & quasi tribulis adducitur, prout dracones squammis suis se exuere dicuntur. Verum omnis casia fistula uires habet acriter calfacientes, & stringentes: unde ad omnia uitia thoracis facit: & in antidotis mittitur, aliquando pro se, aliquando pro cinnamo duplicatis ponderibus eius. *De Chisien.*

Chisien est quasi suffimenti genus. Quod ex his rebus conficitur, calamo aromatico, cinere aspalathi, myrrha, primo cypero, iuniperis ueteribus, & nuce elapidata: puluerizari quae possunt, tunduntur, & cribrantur: & siccum reliquum in uino maceratur una die: deinde aspalathum com buritur, & laeuigatum aspergitur: & tunc mel decoctum admiscetur: & sic omnia in unum diligenter commouentur, & in uase fictili reponuntur. Haec antiqui, qui eis utebantur. Medici quoque illud in aliquas compositiones mittunt. Potest autem acriter, & efficaciter relaxare.

De Cinnamo.

E Cinnamum sunt quasi ramuli,& uirgulæ, quæ ab vna radiee plures excrescunt rectę,& minutæ,& non adeo longæ,& colore subrufæ,& extenso cortice, non rugoso, qui cortex ungue non facile abraditur:nodulos plures,& interualla habent,& in medio leues:& si frangantur, quasi puluerem emittunt:odore oĩa vincentes:ferè.n.hæc maxima probatio cinnami est,ꝙ est omnium rerum odoratissimum.Gustu uero,& viribus est acre,& excalfactorium:& extensos stringit,& sub mordet:propter quodin multas compositiones mittitur: tamen in antidotis preciosum est valde.

De Cucumere Erratico.

Cucumer erraticus nascitur maxime in locis sabulosis: & est per omnia dulci cucumeri similis,sed pilosior,idest asperior,& multo breuior,& minor:radicem habet quidem uastam.Quæ læuigata, & pro fomento imposita, ad dolorem,uel durities neruorum, & ad podagras facit:& siccata,& rasa,& cribrata,omnia mala de corpore tollit.

De Conyza.

Conyza est omnibus nota: Cuius folia præ acrimonia sua viperas, & serpentes fugant, & ad morsus earum faciunt:sed & uuluæ longinqua uitia remediant.

De Colchico.

Colchicon,uel epbemerum hanc ipsam herbam aliqui bulbum erraticum dicunt:effert autem F florem album, deinde emittit quasi bulbi fructum in thyrsulo rubrum : radicem subrufam, & nigricantem, intrinsecus albam, & mollem, dulcem,lacte plenam: Quæ dicitur vicem fungi strangulatoris facere:& ferro præcisos sanare linita.

De Clematide,vel Vite Alba.

Clematis, hanc aliqui uitem albam dicunt, flexibilem, subrufam, & quasi circumflexam:folia habet acria,& exulcerantia:fructum uuæ similem:Phlegma deorsum deducit,& purgat.

De Cnico.

Cnicũ thyrsos habet bene longos spinosos, capitella, & folia habentes oblonga, aspera, & vitiosa,& ipsa spinosa:florem quasi croceum:semen oblongum,& quasi angulosum,rubrum,& album: Quod totum uentrem purgat,& phlegma,& choleram deponit. Sed moderate tunditur semen eius:& expresso succo eius,daroq; in ptisana,aut in iure pulli,alumen,uel anisum.uel amygdalas miscent:& faciunt dysentericis magnum adiutorium drachmæ sex.

De Corallo.

Corallus est colore rubro, quasi arbustum . Vires autem habet styptieas : unde sanguinem excreantibus mire proficit. *De Cuculo,i.Vua Lupina.*

Cuculus græcè cinenon dicitur.alij strychnon uocant:& est herba facile nota. Nascitur in hortis:ramos habet plures,& diffusos,folia autem maiora,& latiora: quæ facit grana rotunda,& uiridia primum,similia quasi granis uuæ:deindequando maturuerint,nigra efficiuntur:& dicitur uua lupina.Vires igitur habet stringentes,& bene refrigerantes, G

De Cano.

Canũ optimũ habetur,qđ validissimũ est,& est cęruleũ.Inuenit.n.in metallis,in quib.cõflatur, & quibusdã littoribus maris. Vires habet, uerum acriter stringentes,& quodammodo causticas

De Cornu Cerui.

Cornu ceruinum Vires habet stringentes:vnde ad oẽ profluuiũ facit.Sed & limatur,& raditur, & in ouo in potum datur,& lumbricos expellit.Item si suffumigatur,uiperas,& serpentes fugat.

De Coagulo.

Coagulũ oẽ stringere,& glutinare põt:vnde ad oẽ profluuiũ,aptissimũ & ualidissimũ habetur.

DE DICTAMNO.

Dictamnum herba est mollis, quæ quasi ramos emittit rotundos, & oblongos, nodulos copiosos habentes circa quos foliola exerescunt similia mentæ,sed exalbidiora,& angustiora, H & in summis ramulis flosculum roseum:& in hoc ipso ueluti semen nigrum,& similiastrum:odore penè artemisiæ,sed suauiore,& gustu exlento excalfacit cum amaritudine. Vires habet excalfacientes,& leuiter stringentes. Et proprie tamen vrinam, & menstrua prouocat : sed & fœtum mortuum expellit,& odore suo uiperam,& serpentes occidit.

De Diphrige.

Diphriges est ueluti fęx,quę a cupro uerò crescit,quod subinde calefacit,quod similiter,ut calx uiua uritur,quodque primum in Sole siccatur,deinde coquitur.Potest igitur uiscidissime stringere,& in modum niuis refrigerare,unde optimum dicimus,quod gustu ualidissime stypticum est, & similiter,ut alumen exiccat.

De Dryopteride.

Dryopteris filix est,quę in arbore crescit,quod Gręci polypodium uocant:Per omnia iridi terrestri,& specie similis,& efficacia. *De Dauco.*

Daucum optimum est creticum. Hoc igitur radiculã habet oblõgam, crassitudine digiti: thyrsulum

A sulum eadem longitudine: in quo summo flosculum exalbidum, & in medio semen, quasi pilosum, magnitudine milii. Est et aliud, cuius semen oblongū uidetur, & cymino simile. Tertium uero, quod cymulam habet quasi coriandri. Verū oēs daucum vires habet acres, & excalfactorias: sic protinus ad gustum linguam remordet, & excalfacit. Vrinam quoq; & menstrua prouocat: & partum deijcit: & ad tussem veterē, et ad omnia uitia thoracis, quæcūq; fuerint, idoneē facit.

De Dorycnio.

Dorycnium, & alicacabum aliqui dicunt. Folia habet colore similia oliuæ, sed longiora, & aspera: florem habet album: & semen quasi orobi, & in folliculos: Quod aliqui quasi amatorium describunt. Verum tota herba uenenosa est.

De Cridrio.

Cridrium radicula est plerunque pusilli digiti colore humaceo, idest terreo maxime penitus. Cuius eligimus, quæ est sicca, & spissa, non uermiculosa, gustu excalfaciens. Vires habet acriter relaxantes: & maxime ad oculorum claritatem facit.

B

DE EVPHORBIO

Euphorbium est lachryma arboris, quæ in Mauritania nascitur, & vt aliqui uolunt, & in partibus Italiæ, quæ Galliæ adiacent. Optimum est ergo euphorbiū, quod est recens, subalbidū & guttulis suis assimile minuto thuri, gustu ex lēto linguā uehementer mordens, & excalfaciēs. Potest autem purgando humores stringere, & calefacere aquaticos humores, prout sinapi Alexandrinum, quod est minus acutum, & igneum. Hydropicis maxime datur, & colicis omnibus, qui frigidi sunt. Ventres autem cholericos turbat: & sitim grauem facit, quia nimis exiccat. Cōmiscebis autem ei petroselinum, aut anisum, aut cyminum.

De Ebeno.

Ebenum genus ligni, quod in Aethiopia nascitur. Cuius optimū est, quod est nigrū, & æqualiter læue, simile sua lenitudine* coruo. Est.n. aliud in India, quod aliqua in se adiectitia hēt subrusa: verum melius est ad vsum medicinalem, quod prius diximus. Vires autem habet ad gustum acres, & aliquatenus stypticas: vnde scobes illius in collyrijs miscētur, & ad vulnera polyhæma. *Al. cornu.

De Ebea, seu Oliuæ Lachryma.

Ebeas* drachi, oliuę lachryma est, & gūmi assimilat: & similiter ab ipsa matrice oliuæ manat: & maxime in Aethiopia inuenitur. Cuius est optimū, qđ est recens, mūdū, pingue, rufum, gustu submordens. Vires autem habet vehementer excalfactorias, & ad oculorum caliginem facit.

C

De Elaterio.

Elaterium succus est erratici cucumeris: quod hac ratione conficitur. Collectis quam pluribus cucumeribus prius, q̄ in plenam maturitatem veniant, hos ipsos oēs admordemus: & in colū mittimus, supposito alio vase, ꝗ succū excipiat illorū: & sic maxime illos supprimimus, vt nō solū humorē exprimamus, sed ēt ipsius cucumeris quicquid est carnosū: deinde si fieri pt siccamus in patella fictili, nimisq; probatū delipidamus. Siqd aquosū est supnatat: & ꝗ est admodū quasi fæculentū, in mortario læuigamus, & in pastillos redigimus. Aliqui ēt aq̄ miscēt, aut pluuialē, aut marinā, et rursus delimpidāt: deinceps cætera similiter faciunt. Verū optimū est elateriū Ciruzai cū: hoc.n. est cādidissimū, & leuissimū, & maximā hēt amaritudinē, & gustu aliquatenus excalfacit, & saliuā euocat in modū ueratri. Qđ āt ē quasi pallidū, vel suscū, & asperū, & graue, pei' est. Vires quoq; habet similes elleboro, vel etiam vastiores. Totū.n. corpus promouet: sic et uentrem, & uiscera depurgat, & uomitum suscitat: & si plus modo sumatur, uenenum esse dicitur.

Sed & adulteratur amylo, propter candorem, & leuitatem: Item cinere polinę: Item farina orobi, vel succo ipsius radicis. Hæc tamē intelliguntur eo, quòd amaritudinis, & candoris, quod diximus aliquid amittat, et aliquid grauitudinis assumat, nec ad gustum sic excalfacit.

D

De Erificio.

Erificium herba est, quę in summis montibus inuenitur: quæ folia habet similia apio, & thyrsulum oblongum: in cuius summo flosculum, quasi uiolaceū habet, & semen in medio: radicem quoque ad magnitudinem, & ualetudinem in specie cæpæ oblongæ, et ueluti ad vnum* extuatæ: habetq; radices alias, quæ sic radiculas minutas è laterib. emittunt nigro cortice clausas. Hæc ipsa uiribus est aconito similis, & thapsiæ. Proptio gustu omnes illas probare deuita. *Al. eleua

De Helenio.

Helenion herba est omnibus nota, nam & in hortis nascitur, & est assimilis lapathio, folia habet asperiora, & latiora, habet thyrsulum altum, in cuius summo flos est aureus, aliqui sine thyrsulo describunt, radicem habet bene olentem, vastam, subrufam, amaram. Huiusmodi igitur folia ex uino cocta, et imposita renibus, coxiosos emundāt. Item succus florum cum ruta tussienti bus, & ruptis prodest. Vrinam quoque, & menstrua prouocat, & partum expellit.

De Eruca.

Eruca omnibus est nota. Et habet uires excalfactorias, et diureticas, et coitum per suam uirtutem ad uenas portat.

De

De Hedera.

Hedera nasciēt diuersis arboribus,parietibus vel petris,& terra:est oībus nota.Huius trita folia dysenterias remediāt.Itē trita,& ꝑ fomēto ēt posita,ad cōbusta,& vulnera cācerosa faciunt.

De Elelisphaco.

Elelisphacos herba exalbida,vasta,& oblonga:virgam habet vastam,& quadratam: folia aliquatenus aspera,odore non insuaui:fructus in summis ramis quasi ormini syluani:nascitur locis asperis.Potest autem acriter stringere:propter quod ad dysentericos facit: & succus foliorū eius denigrat,& vrinam prouocat.

De Epithymo.

Epithymum est flos herbæ assimilis setæ,subuiridis,& nauseosus.Qui ventrē tēperat,& uomitum facit.Nam vetus epithymi flos exalbidus est,& asper,& plurimum in Pamphilia inuenitur. Cholerā nigrā soluit tritū drach.vj.aut cū uino dulci,aut cū melicrato,miscēdo & modicum salis:& his dabis quibus pcordia ab inflatione uexantur,& hepaticis,& qui suspirium patiuntur.

De Erpyllo,vel Serpyllo.

Erpyllum herba est,quæ in hortis seritur,& in campis saudis,& petrosis crescit.Iacens veluti repens ramulis,& oblongis,foliolis densis,pusillis:odore suaui in modum sampsuchi: flosculum habens in summo rubicundum:inuenitur aliquando,& stans.Potest igitur urinam,& menstrua prouocare. Et in fomentationibus capitis phreniticorum,& lethargicorum aliqui illo utuntur. F

De Erythrodano.

Erythrodanū ramulos habet tenues,& quasi nodosos:folia ex internallo,& iuxta singula ueluti stellulas:fructū rotundū,uiridē,deinde rubicundū,& ad maturitatē nigrū:radiculā tenuem, pusillā,rubicundam,diureticā:Cuius vsus ad eadē proficit,ad quæ alias diureticas herbas facere diximus.Latos ramulos habet vj.vel vij.tenues,& oblongos:folia quasi ex se pilosa, & styptica, vā fronti imposita lachrymā oculorū stringit,& cocta deide,& māducata ad dysentericos facit.

De Ebulo,& Sambuco.

Ebulus,& sambucus videntur quasi magnitudinem,& folia,& florē, & grana similia habere, & ferè easdem habere uires.Proprie tamē ebuli radix hydropicos,& inanit,& purgat,sed et ipsa folia cocta,et manducata,uentris sunt purgatiua.

De Erice.

Ericē adsimilis hiricæ,sed multo breuior est,et acris ualde,Propter quod comula illius serpentes,& uiperas fugat. G

DE FICV

Ficus fructus est arboris eiusdem uocabuli.Quæ nimiū comestæ stomachū cōburūt,vētrem deponunt,feruores nutriunt,sudorē prouocāt,sitim prohibēt.Siccæ uero,quæ caricæ uocātur,stomacho utiles sunt,sitim operantur,& ventrē stringūt,faucibus,arterijs,renibus,& uesicę vtiliter prosunt,& eos,qui spm tarde recipiunt,iuuant,illos ēt, qui de longa ægritudine colore pallidi videntē,meliorāt,hydropicis prosunt,thoracis sorditiē purgant.Decoctæ uero cū hyssopo & careno,potui ieiuno datę,tussib.antiqs prosunt,& pulmonē uitia mūdāt. Cū aqua uero mulsa decoctæ,arterijs,et tōsillis tumērib.optimū gargarismū est. Duritias,et parotidas,et feruores soluūt sicut iris,et intra decocta imponanē.Crudę quoq; similiter,nitro et sale pmisto,durities, et vulnerū rheumatismū emēdāt.In aceto coquātur,et cū eodē succo pmistæ coquātur,et imponantur:Impetigini,et maculis utiles sunt. *De Fœniculo.*

Fœniculū est oībus notū:De cuius radicibus contusis in pila lignea,vt betæ succus exprimitur.Idoneus ad multa medicinalia,et maxime ad uitia oculorū premitur.Similiter et de semine, et de ramis illius adhuc uiridibus. Verū optimus est succus,qui de radicibus fitileniter.n.calefacit,et remollit. H

De Folio.

Folium folia sunt herbulæ,quæ in India nascitur locis humidissimis,et paludibus:colliguntur aūt hæc:ipsa folia in aqua supernatātia.Verū est optimū,quod pilosum,et hastile est,notissimum et integrū leue,exalbidū uiscide,suauiter redolens in modum spicæ,et eundē odorem diu multūq; seruans,gustu subamarum. Potest autē uires habere similes,quas spicam habere diximus.

De Fæcula.

Fæcula fæx est uini,uel aceti,quæ coquitur,et reponitur:Cuius est efficacissima,quæ est recētissima.Mittitur autem in caustica.

De Filice.

Filix herba est sine flore,sine fructu:ramulos habēs longos , vastos, patulos diffusos,et in specie alarum,et pinnarum adapertos,uasta,extrinsecus nigra,penitus uiridis,nascitur maxime in locis petrosis.Vires habet acres,et relaxantes,et aliquantulum uentrem mollientes, et proprie tineas,et lumbricos expellit ex mulsa aqua potata.

De Phu.

Phu herbæ genus est,quę in Ponto nascitur,quæq; habet folia similia apij saluatici, thyrsum

rufum

A rufum, mollem, cauum, leuem, ex interuallo nodos habentem, & flores maiores, quam Narcissi, cum aliquo pallore purpur ascentes: radiculam subrusam, uastitudine pusilli digiti, ex aqua aliç ex crescunt minores in se implicatæ. Quæ tota radix uires habet excalfactorias, et diureticas.

De Fimo.

Fimus omnis efficacissime tumorem lenit, et ueteres duritie remollit. Item podagricos in accessionibus mitigat. Caninus fimus albus, tritus, cum melle impositus, et tumores et uulnera delicate mundat: Asininus autem cum aceto tritus, uel succus eiusdem, dentium dolorem tollit.

De Felle.

Fel omne uires habet acres et thermanticas: unde potest omnem sordem de corpore abluere et abstergere. Item caligines, et cicatrices oculorum eximit.

DE GLAVCIO.

GLaucium succus est herbę eiusdem nõis, humilis, et foliosę: cuius folia similia sunt papaueri: nascitur autẽ locis planis et humidis. Hæc ipsa folia siccant, et calido cinere opprimunt, ut sic̃ succũ remittãt. Alij hanc herbam tantummodo in olla noua addũt: et sic ollam luto undiq; circũliniunt, et in furnum feruentem mittunt: et sic folijs maceratis succum eorum exprimunt, et siccatũ in Sole, in pastillos redigunt. Alij ex aqua dulci coquunt, quousq; aqua croci colorem habeat, et
B tũ colant, et similiter siccant. Est aũt optimũ glauciũ, qđ recentissimũ, et tinctũ croci colore, quasi similiter inficiens croco mundo, odore graui et desultato, gustu amato. Vires autem habet stypticas; unde resolutum in aqua, et inunctum prius, impetus lippitudinis, et lachrymas stringit.

De Galbano.

Galbanum est lachryma naturaliter manans ex arbuscula assimili ferulæ, quæ in Media nascitur. Cuius lachrymam eligimus, quæ est mundissima et similis ammoniaco, non uda, nec duta, quam minime astulosa. Cuius uires præstant, quod et ammoniacum.

De Git.

Git herba est, quæ in segetibus crescit, habens semen nigrum et minutum, et odore non insuaui pluribus notum. Hæc igitur relaxare et calfacere potest. Si potetur, menstrua et urinam prouocat, et lumbricos expellit. Imposita tumores, et duritias soluit.

De Galla.

Galla est quasi nux parua, uel malũ arboris assimilis quercui, quarũ sunt aliquę percussę, aliquę
C integrę, et extrinsecus asperę, quę ipsę sunt uiscidiores. Verũ oĩs galla uehementer stringit. Eligimus tñ quę sunt nigriores integræ grauiores, et quodã mõ plemores, quas Græci ciridas appellãt.

De Fœnograco.

Fęnũgręcũ est oĩb. notũ. Vires ãr hẽr leniter relaxãtes: uñ ad oẽ rigorẽ, et tumorẽ idonee facit.

De Glycyrrhiza.

Glycyrrhiza herba est, quæ folia habet actu pinguia et gũmosa circa uirgulas oblongas, et flosculum quasi hyacinthi, fructiculum magnitudine similem pilulis, plantæ radices quasi buxeo colore oblongas, et in oẽm partẽ diffusas in modum uiticularum, ad gustum dulces, ex quibus succus coquitur similis glaucio. Nam habent uires suauiter relaxantes, et cum dulcedine exhumectãtes. Nascitur autem locis glarensis, et in campis. Vnde et sitim sedant, et renum et uesicæ dolorem mitigant, prouocant enim urinam et menstrua, et omnem tumorem tunsæ et impositæ placant.

De gentiana.

Gentiana herba est assimilis coctæ lactucæ, folia quidem in gyro habet incisa in speciẽ serræ, et thyrsum oblongum, crassitudine digiti, cauum, mollem, ab ima rubicundum: semen in foliolis: radicem longam, similem aristolochiæ, sed nigriorem et lentiorem corticem: hæc igitur gustu est amarissima. Et habet uires acres, excalfactorias, et relaxantes, et acrimonia, et amaritudine sua potest partum expellere, et omnem serpentem fugare, et aduersus uenenosa prodesse.

D *De gladiolo.*

Gladiolum omnes nouerunt. Huius igitur radix potata ex uino, et ad uenerea percitat, & menstrua prouocat. Item trita, et in modum fomenti posita, surculos, et spinas de corpore extrahit: etenim duritias dissoluit, et euaporat.

De Ge seu Terra Samia.

Terra samia terra est naturalis, et genuscretæ. Cuius optimã iudicamus, quæ est leuissima, candidissima, mollis, et fragilis, et quę solaria oblõga habet, et linguę applicata uehementer adhęret: huiusmodi quoq; est, quã florẽ asterẽ appellamus. Facit autẽ terra samia ad ea, quæ instãtius stringere uolumus, sic et cæliacis, et dysentericis, et ad omne profluuiũ fortiter prodesse obseruatur.

De Gypso.

Gypsum lapidis genus est, simile uitro. Cuius optimum est, quod uenas habet latas, lucentesq; et hac ratione paratur: In clibano missum, ut calx candidũ fit. Vires habet, quas et terra samia, et amplius stypticas, et refrigerantes fortiter, unde illinitum fronti, sanguinis fluxum restringit, potatum uero, et dysentericis et cœliacis omne profluuium sistit.

De Ge seu Terra Ampelitide. E

Terra ampelitis terra est,& genus cretæ,colore nigra: Cuius optimam dicimus quæ est nigerrima, splendida, leuis, & quæ ab humore cito resoluitur, Stringens valde, & denigrans: propter quod capillos inficit. Sed & in calliblephara mittitur.

De Ge seu Terra Erethria.

Terra erethria gleba est rubicunda: Cuius est optima quæ sine sabulo est & sine lapillis. Vires habet valde stringentes,& efficacius quàm terra samia.

De Ge seu Terra Chia.

Terra chia gleba est alba & lata, non ualde candida: aufert aliquando & in patellis rotundis aut quadratis,& ipsa efficaciter stringens. Sed & cutem purgat,& extenuat, & splendidam facit.

De Ge seu Terra Selinusia.

Terra selinusia uires habet quas & terra chia. Et est optima quæ est lucens,candidissima,splendens,& quæ ab humore cito remadet.

De Ge seu Terra Melina.

Terra melina est colore spodij,& dura ualde: ad gustũ sapore aluminis,& linguã exiccat. Eligimus aũt quæ est melior, & recens,& quæ ab humore cito resoluitur, nec in se quicq̃ lapidositatis hẽt. Hãc aũt probationẽ in omni creta desideramus. Et hæc quoq; prioribus illis similiter proficit. F

De Ge seu Terra Cimolia.

Terra cimolia est aliqua candida,& spissa,& purpurea, velut pinguis. Et melior uidetur & ad tactum frigida. Valde quoque illinitur ad ignem sacrum & combusta, pustulas enim fieri prohibet.

DE HERBO

Herbum nascitur in lenticula: quod & sentitur:& aliud pallidum, aliud subrufum. Vires habet acres,& diureticas ualde. Et si comedatur extra rõnẽ,caput grauat,uentrẽ soluit, p̃ vrinã sã guinẽ educit. Boues saginat,si decoctum detur. Fit autẽ farina de illo quod albius est,ita ut si aqua parum aspergatur,& in patellis assetur,corium dimittat,& sic tundatur,& tenuissime cribelletur. Ventrem utiliter laxat,urinam mouet,& colores malos emendat, ad mensuram trium cochleariorum cum melle uel uino datũ. Vulnera quoque similiter cum melle optime purgat & implet: lentigines uel maculas tollit,duntiem mammillarum soluit, carbunculos etiã malignos sanat, & contra canis & uiperæ morsum utiliter imponitur: cum aceto uero acceptum urinã mouet, tortionibus prodest. Aqua vero vbi coctum fuerit pruritum prohibet,si totum corpus inde lauetur. G

De Herba Sauina.

Herba sauina omnibus nota, est inter uires acres & excalfactorias: propter quod & in vino potata partum expellit,& super vrinam sanguinem inducit.

De Hasceg.

Hasceg, id est minium,species habet duas. Est enim unum lene, et plus veriustũ et ualde cæruleum:quod inueniri solet†circa primitiam.}& quasi radiculas foliorum calamorum,qui in*India nascuntur. Est & aliud,quod maxime in Italia fit, quando†purpura tingitur:} nam quod est spumosum,& quasi supernatat,& lateribus vasorum illorum adhæret,colligitur: & cum ipsa argyritide terra mistum in similitudine digitorum formatur, uel in pilulas siccatur: Cuius est optimum quod uehementissime cæruleo colore fulget æqualiter, & fragile. Potest igitur siccare & refrigerare: unde locis turgentibus et distensis impositum cito emollit,& quasi rugulas facit.

*Al. hircino.

De Hustolige.

Hustolix est quasi collyrij genus subcæruleum, quod confringitur aliquatenus. Huius ipsius sunt genera duo,est enim,quod foditur & in terra inuenitur, est, quod potius præparatur ratione tali: Mortarium est cupreum cum pistillo, & sic læuigatur alumen liquidum, & sal uel nitrum eisdem ponderibus,ex aceto acerrimo(alij & aceti lutei uetustissimi duas partes commiscent)& hæc læuigant æstibus maximis & in Sole calidissimo vsquequo spissitudinem aliquam accipiat, & colorem cæruleum, deinde fingitur uelut collytium. Aliqui ex urina infantis masculi hoc faciunt, & fit aurificibus idoneum ualde ad aurum glutinandum. Vires autem habet uiscide stringentes ualde,& nimis cum magna exasperatione. H

DE IRIDE.

Iris ad similitudinem iridis,quam in cælo uidemus,dicitur & hæc cognominata,quo modo.n. illa plures & dissimiles habet colores,sic & hæc varios & differentes emittit flores,aliqui enim purpurei sunt,aliqui uiolacei,uerum folia sunt similia gladioli,sed maiora & latiora et pinguiora, ramuli quoque ipsi, similiter radiculæ nodolæ & duræ, suauiter olentes in modum violæ. Quarũ optima est iris Illirica & Macedonica, est enim spississima, & breuis, & non fragilis, & subrufa, odore suauissima, & gustu linguam uiscide excalfacit, & dum tunditur sternutare facit. Ab illis Africa laudatur, quæ est colore candidior, & gustu amara. Verum si tempore relinquantur & quasi senescant, fiunt quidem uermiculosæ, sed odore suauiores. Possunt igitur excalfacere leniter,& vulnera concaua replere.

De

A *De Ibisco.*

Ibiscus genus est herbæ similis erraticæ maluæ, omnibus notum: Cuius radix & tota quidem herba lenit: & efficaciter omnem duritiem & rigorem mollire & relaxare potest.

De Iunipero.

Iuniperum fructus arbusculæ rubicundus & dulcis, omnibus notus: Cuius uires sunt excalfactoriæ, & diureticæ, & ad digestionem facientes.

De Ichthyocolla.

Ichthyocolla est aliqua quæ conficitur coctis ex aqua corticibus quorundam piscium: est aliqua quæ ventriculus uidetur esse piscis: quæ in Ponto nascitur. Verum omnis ichthyocolla stringere potest: unde & cutem extendit, & splendidam facit.

De Inante, idest Floribus Labrusca.

Inanthe, flores sunt uitis syluaticæ, qui solstitio colligūtur. Idus viij. nā qui ante hūc diē uel post eū flos colligitur, infirmus est. Vires aūt hēt inanthe bene refrigetantes, et stomacho præstantes.

B DE CHAMAEPITY

Chamæpitys species habet tres. Est aūt quę ramulos emittit oblōgos, & curuos in similitudinem anchoræ, & fructiculum, tenuem comulā, flores tenues, & aureo colore, semen nigrū & odore plenum. Est & alia, quæ asculus dicitur, quę folia habet tenuiora: & quasi pilosa, thyrsulum asperum, tenuem, molliculum, & subaureo colore, semen & ipsum pinum redolens. Est & tertia, quæ quasi in terra serpit, folia habens similia cardis, sed quasi pinguiora, ueluti pilosa: flosculum aurei coloris: & ipsa similiter olens prioribus. Verum omnes uires habent acres & diureticas.

De Chamædaphne.

Chamædaphne folia habet quasi laurus, sed leuiora, tenuiora, & in extremo spinosa: fructum in ipsis folijs rotundum, & subrufum, & diureticum.

De Chamælea.

Chamælea ramulos habet oblongos: folia fortiora quā lapatij, in speciem quasi folij oliuę, densa & tenuiora, & spinosa, & gustu mordentia. Tota herba uentrem purgat tepida attractione.

DE LEPIDE IDEST SQVAMA

C Lepis colligitur quando massæ cupreæ diu multumq; in igne calefactæ & in aceto luteo extinctæ super incudem atteruntur ut lamulæ, & ueluti squamulæ decidant. Has igitur colligimus: & Græco nomine lepidas appellamus: Quæ & ipsæ uiscide stringere possunt. Eligimus autem quæ sunt vastissimæ, & colore subrufæ.

De Lycio.

Lycium succus est arbusculæ pusillæ & spinosæ: Cuius grana, & folia, & radices in unum ex aqua dulci coquuntur: & diebus admodum quinq; relinquuntur: et iterum coquuntur, donec fęcis habeant crassitudinem: et sic in uascula defunditur: maxime Ponticum tale est. Aliqui diutius coquunt sic, ut in glebam redigant. Verum est optimum lycium radicum: hæc enim gleba est extrinsecus nigricans, et intrinsecus subrufa, & assimilis aloe, gustum habens amarum, et stypticum. Vnde adulteratur amurca, et absinthij succo.

De Lasere.

Laser lachryma est herbæ, quæ silphium appellatur, quæ in multis locis in speciem et magnitudinem ferulæ crescit, folia circa se habens maiora quam apij, semen simile. Optimum est ergo laser quod Cyrenaicum dicitur: hoc enim subrufum est, et perlucidum et intus exalbidum odore uiscidum, et ab humore cito resoluitur, et ad gustum confestim humorem prouocat. Vires autem habet acerrimas: unde cum magnis uexationibus excalfacit.

De Libystico.

D Libysticū semen est herbę eiusdē uocabuli, acre. Vtile stomacho, et excalfactorium, et ad digestionē ualde utile: p p qđ ad inflationes potū facit: et in antidotis, quę colicis prosunt, admiscetur.

De Lauro.

Laurus omnibus nota arbor est: fructus illius est quem baccam lauri appellamus. Quæ bacca et tota arbor uires habet acriter calefacientes, euaporantes et relaxantes. Lixiuium eius in caustica mittitur, et est ad usum medicinæ efficacissimum. Quod est ex cinere quæ de quercu fit, non solum hominibus prodest, sed et pecoribus: multis enim causis necessarium est in uulneribus. Sed et interioribus partibus ut potio datur, habet enim propriam rationem, quibus uero causis detur demonstrabo. Pecora quibus pulmo tensione uexatur, et quibus uenenata aliqua res per cibum obrepserit, ex hac ratione liberantur. Hac ratione multum et uulneribus præstat.

De Lixiuia.

Lixiuia uires habet frypticas et acres: inurit. n. et exuulnerando instaurat: humectantia uulnera extaurando et exuulnerando siccat: ideo uix cohærentia uulnera, et fistulę, et his similia quę fuerint, lixiuia calida clysterizantur sæpe. Facillime curam medicamēti sententia ad sanitatē perducit. Difficilia ad sanandum uulnera callosa, lōgo tempore sordida, quæ nullam medicamenti totum

virtutem pro longo tempore senserunt, vt.le ex lixiuia quotidie lauari:ex cuius virtute oīs limus, E & quæcunque pro vetustate stupida facta sunt auferuntur, si quotidie fiat: & post hoc deinde curari oportet, sicut ipsa vulnera dictauerunt medicamentis aptis: virtus.n.lixiuiæ non sanat, sed ad sanandum uulnera disponit. Hoc idem superius in interioribus fieri partibus dixi. Ex quo cinere lixiuia facta, cuive necessaria sit, & qui cinis, & quō rēperatus, impositus quid pstet uide. Etenim ex sarmentis cinis, ex cinere lixiuia fit. Dicenda.n.est res acris, & styptica, cum tā solide curet, sed magis stringat. Sed & ipse cinis in recentia uulnera in profundum positus sanguinem statuit a cursu: Ideoq, oīb.pecorib.castratis cinis impositus prodest, oībusq; ā scissis. De sarmentis tā oliuæ cinis acerrimus est, & ex nucleo solo acrior est: & ex hoc lixiuia, uulnerum cancerata aufert: etenim acriore lixiuia sordida uulnera lauanda sunt. Caprifici cinis omnibus superioribus acrior est.

De Lentisco.

Lentiscus arbuscula est similis myrto: corticem in cyma subrubrum habet, folijs pusillioribus. Virtutis est stypticæ. Huius folia, aut extremitatem amaram, uel radicis corticem, in aqua uehementer decoques, quousque mellis habeat spissitudinem, & sic uteris: facit autem eis, qui sanguinem reijciunt. Ex posca frigida dato scrup.v.uel vj.& ad fluxum uentris, & ad dysentericos similiter oblatum, & ad ueretri uitia tritum imponito. Fit autē succus de folijs eius, uel cymis contusis, & expressis, similem in omnibus habens uirtutē. Aqua.in qua folia eius fuerint decocta, si fracturas frequenter fomentaueris, aiunt celerius solidari. Facit & ad dentes se agitantes: si.n.frequentius in ore teneatur, stringuntur. Fit quoque de semine eius oleum simili.causis necessarium: Capillis cadentib.inunctum prodest, eo quod calidam, & stypticam habet virtutem. Nascitur vero in Chio insula. Vtile sanguinem reijcientibus, & tussibus antiquis in potatione sumptum. Prodest hæmoptoicis cum aqua frigida, seu posca: tussientibus in mulsa calida. Est autem stomacho optimum, & ructuosis, & fœtori oris prodest manducatum. Pilos etiam qui iam in oculis nascūtur contrarij acu uel graphio calefacto optime colligat. Gingiuas tumentes impositum emendat, & sanat. F

De Lenticula.

Lenticula herbæ semen est, quod seritur locis sabulosis, lapillosis, & tostis: Quæ si sæpius fuerit comesta non cocta, inducit caliginem turbando: excoriata uero decocta in aceto, uentrem stringit. Podagricis cum polline mista pstat medelam: cum melle autem uulnera purgat & glutinat: in aceto posita cocta & imposita, durities & scrophas emollit. Oculorum doloribus uel tumorib. optimum adiutorium est. Si cum cydonio in aqua cœlesti fuerit decocta, & oleo rosaceo admista, ueretri uitia emendat: & si melle adiecto ponatur in succo mali granati sanat. Et ad uesicas, & ad ignem sacrum, & perniones, simili modo decoctum imponito.

De Lupinis.

Lupinus herbæ fructus est, quæ seritur omnibus prouincijs. Virtus eorum est calida: nutriunt corpus: sunt indigestibiles, & uentrem temperant si cocti manducentur. Aqua uero ubi cocti fuerint cum ruta, & pipere, modice potui data splenticis prodest. Scabiei maculis, uel feruorib. apta, optima fomentatio est. Cum aceto uero in modum cataplasmatis impositus, scrophas, ustiones, & malignos humores accipit. Farina uero eorum cum marrubio pari pondere in umbilico imposita lumbricos expellit. Radix eorum in aqua decocta, et in potu data urinam mouet.

De Lipsianis.

Lipsiani comesti lupinis minores, sed uirtute similes: Tñ optimi sunt qui maiores sunt: Nā possunt acriter relaxare, & sua amaritudine non solum lumbricos occidere, sed & partum expellere.

De Lapathio.

Lapathium herba est omnibus nota: & inuiscatiuū esse dicitur. Huius igitur radix, & radicis cortex intus, ex aceto, uel alumine liquido, oēm maculam a sudore factam infricata in balneo tollit.

De Lilio.

Liliū oēs nouerūt: Cuius uires possunt durities neruorū remollire: & ipsa folia cocta, & imposita ad cōbusta pficere: sed & potata, aut ipsū semen menstrua puocat, partū deijcit, et ad serpentis morsum facit.

De Ladano.

Ladanum hac ratione colligitur: Fœniculi ligati circa hederam distrahuntur: et sic quicquid illis glutinosum in modum sordis adhæret, abraditur, et in globulas expansas redigitur. Aliquando etiam genibus, et fœminibus caprarum, quæ hedera uescuntur, adhærens, hoc ipsum ladanum inuenitur, et similiter abraditur hoc totum. Verum est optimum quod olet, et quod est subuiride, et pingue, et resinosum, sine ullo sabulo: maxime tamen in Cypro colligitur: quod enim a Cilicia, uel Arabia affertur, infirmum est. Vires autem habet ladanum acres, et excaltactorias, et relaxantes: propter quod in malagmata, et in emplastra mittitur: et ad tussem ueterem facit. Item capillos fluentes cum oleo myrtino continet.

De Lonchitide.

Lonchitis folia habet rubicunda, florem nigrum, assimilem personis comœdorum, quorum orificia patent: semen albū, oblongum in specie lancearū: radicem quasi dauci, similiter diureticam.

A *De Lathyride.*

Lathyris nascitur circa aquam & ipsa: à qua foliola habentur pusilla rotundula: flosculum exalbidum. Tota herba est acris, diuretica, acuta. Thyrsum habet oblongum, uastitudine digiti, cauum, & in summo quasi ramulos diffusos, folia longa, fructiculum in summis ramis triangulare & penè subrotundum quasi capparis, in quo sunt tria granula rotunda, & interstrata tenui ueluti membranula: Quorum septena, vel *nouena ventrem viscide purgant, aqua frigida superbibita: quæ choleram rubram, & phlegma deponunt. * Al. octona.

De Linozostide uel mercuriali herba.

Linozostis folia habet quasi ocimum: thyrsulos binis nodulis, & densis, & pluribus cauos: fructũ fœmina quæ dicitur, habet copiosum, & quasi racemosum: q deinde masculus, pusillũ & rotũdũ, cõbinatũ quasi testiculos, folijs ipsis adhærentẽ. Verũ vtrunq; ventrẽ soluit, similiter & phlegma, & humores calefaciendo deponit: & quasi olus decoctũ mãducatur, & succus idẽ & ius bibit.

De Lapide Hæmatite.

Lapis hæmatites est naturalis, qui ab Aegypto, & India, & Hispania affertur: durus est extrinsecus, & lenis, & veluti colore liuidus intus, deinde sanguineus: Cuius maxime idoneum iudicamus, qui tritus in cote ex aliquo humore in modum sanguinis inficitur. Verum potest viscide stringere, & tamen sine magna acrimonia.

B

De Lapide Schisto.

Lapis schistus colore fusco, aliqua in se ostendens subrufa, oblongus, & spinas habens directas, prout alumen scissum. Hunc quoque optimum iudicamus, qui & ipse viscide stringere potest.

De Lapide Asio.

Lapis Asius in Alexandria tantummodo inuenitur: Cuius est optimus ad vsus medicinæ qui est colore candidus, fragilis, leuis in modum pumicis, & veluti puluis in manibus insidens. Effectu autem viscide relaxare potest: aliquid enim salsuginis, & nitrosi saporis ostendit. Vnde & corpora, quæ in eo sepeliuntur, tempore consumit: quapropter Græci sarcophagon appellant.

De Lapide Pyrite.

Lapis pyrites est purissimus, & grauissimus, colore æris: & si ferro percutiatur, scintillam, & ignem mittit. Vires habet acres, & ad similitudinem cadmiæ, & proprie ad oculorum claritatem.

De Lapide Magnete.

C Lapis Magnes inuenitur circa littus Oceani, colore cœruleo, qui probatur. Hic quoq; ferrum ad se trahit, & tenet. Vires autem, & purgatorias habet: propter quod hydropicis in potu datur, & omnem humorem per ventrem eministrat.

De Lapide Gagate.

Lapis Gagates colligitur in Lycia circa ripam fluminis quod Gages appellatur: & est colore niger, & aridus, & quasi latus, leuis valde: Cuius est melior qui ad lucernam accenditur facile, & odorem asphalti habet. Potest autem remissius ex aqua dentes, qui agitantur restringere, & stabilire.

De Lapide Tracia.

Lapis Thracias est niger quasi calculus: nascitur in Scythia in amne quodam, qui Pontus dicitur. Vires easdem habet, quas Gagates: & dicitur accendi ab aqua, & extingui ab oleo.

De Lapide Quadrato.

Lapis Quadratus in Aegypto inuenitur, & est exalbidus. Vires habet uiscidas, & stringentes: unde conceptum uitare dicitur. Inuenitur & in Aethiopia.

De Lapide Phrigio.

Lapis Phrigius in Phrigia inuenitur: Cuius melior est qui est pallidior, & aliquatenus grauis. Hic eo quod nimium stringit, & exulcerare solet.

De Lapide Galactite.

D Lapis Galactites est quasi cinereus, & dulcis ad gustum, & humorem facit quasi lacteum, leniter stringens: propter quod ad lachrymam oculorum facit.

De Lapide Melitite.

Lapis Melitites per omnia priori similis. Sed hic spernitur, quod dulciorem humorem emittit.

De Lapide Morochtho.

Lapis Morochthus in Aegypto inuenit, & est pallidior. Vires hẽt & ipse efficaciter stringẽtes

De Lapide Phlogino.

Lapis Phloginus, & ipse in Aegypto inuenitur, aureo, vel flammeo colore. Illinitus senium facere dicitur.

De Lapide Chrystallo.

Lapis chrystallus est limpidus, & perlucidus colore. Vires habet stringẽtes, & lac prouocare dr.

De Lapide Thyte.

Lapis thytes, quem vidimus, in Aethiopia colligitur, colore subuiridis, & ab humore temissus. Habet uires acriter mordentes: propter quod caliginem & cicatrices oculorum extenuat.

De Lapide Batrachide.

Lapis batrachides ab Aegypto affertur, colore ranæ rubræ. Vires habet lenientes et relaxãtes. E

De Lapide Smiride.

Lapis smiris potest uiscide stringere, et penè nimie: propter quod in caustica mittitur.

De Lapide Misye.

Lapis misy, prout chalcitis et ipse in Cypro, insula inuenitur, et in eisdem metallis: similiter et glebula est, et auro refulgens, ac fragilis. Cuius fragmenta sunt super minuta, et in modum fabuli. Optimum autem misy dicimus: quod in igneum colorem maxime splendet, et dum læuigatur molle sentitur, et æqualiter fulget. Qui est idoneus non est pallidus, et æqualem tractamus, et aqua tantum cito denigratur. Verum effectu uidetur exuperare chalcitin.

DE MELLE

Mel succus est rotis coelestis, qui ab apibus colligitur: Cuius sunt genera duo: Vnum quod in cupiliones ab apibus quę sunt oblongę colligitur. Aliud est quod sub terra inuenitur, et atticum appellatur, quod uatiolæ et lanuginosæ et fortiores apes reponunt: et habetur melius ad claritatem faciei et oculorum. Vtriusque uirtus est calida. Solum enim mel quasi compositionem in se habet, quia ex multarum flore uel succo herbarum colligitur: propter quod omnibus ualetudinibus pro occursu citato prodesse potest. Ideo omnibus antidotis commiscetur. vulnerum sorditiem adhibitū comedit adiuncto sal: : illinitur extrinsecus faucibus exiceatis: deducendo humores aperit. Mel solum fastidium tollit, orexin facit, nauseam prohibet: vnde pulmoni et interioribus omnibus per totum leniendo medetur, atque ea relaxat. F

De Myrrha.

Myrrha lachryma est arboris eiusdem nominis, quæ maxime in Arabia inuenitur: quæque aliquo loco incisa, hanc ipsam lachrymam emittit. Est ergo optima myrrha quæ est mundissima, et tactu quidem aspera, et arida, et fragilis, et leuis, et glebulis pusillis, extrinsecus uno colore, intrinsecus deinde subrusa, et ueluti uenulas habens albicantes, odore suaui, gustu amara, et excalefaciens: hæc igitur in montibus inuenitur. Colligitur autem altera myrrha in planis, quæ et ipsa est melior et pinguior: quam exprimere in liquorem solent. Quod est illius quasi liquidissimum, in uascula reponitur, et Græci myrrham stacten appellant. Verum est omnis myrrha stypuca, et acris, et excalfactoria. Huius itaque effectus uehementer commouere potest.

De Mandragora.

Mandragora herba est pluribus nota: sic et aliqui herbam ipsam apollinarem appellant. Huius ergo succus colligitur, folijs ipsius herbæ penitus et in probe excisis, ut quasi concauus locus earum relinquatur: aut ipsam radicem, prout panacis, aut mala eius uel totam radicem in pila tundunt et sic omnis illius succus organo exprimitur, quod græce mandragorochylon appellamus. Vires autem habet refrigerantes, et hac ipsa ratione stringentes, sed et grauem marcorem facere potest, unde et somnifera creditur, compescit autem dolores et uigilias. G

De Molybdana.

Molybdæna est quasi stercus auri et argenti. Est et alia q̃ fodit in Corintho. Verũ optima est q̃ est colore quẽ diximus, nõ lapidosa, fragilis, splendida. Vires quoq; hẽt assimiles spumæ argenti.

De Malo Granato.

Malum granatum quod græce thoea dicitur, fructus est arboris eiusdẽ uocabuli. Qui recens et maturus manducatur sine suo cortice, qui malicorium uel sidia dr, et cũ aliqua dulcedine sua uentrem stringit, et stomachum erigit. Magis tñ stringit quod est subacidum cuius ipsius flos cytinus dicitur. Vehementissime stypticus is est et efficacissime stringit, unde dysentericos sanat, et uulnera recentia glutinat. Eadem et cortex illius præstat, quam malicorium diximus nominari. H

De Medulla.

Medulla quidem omnis leniter mollire et relaxare duritiες et tumores potest. Veruntamen efficacissima uidetur ceruina, sequenter uitulina, inde caprina numeratur.

De Menta.

Menta herba est, quam omnes nouerunt. Quæ est apta stomacho ualde, ualde sanguinis abundantiam stringit, et capitis dolorem sedat, item singultus et nimios uomitus reprimit, et conceptum uetare dicitur.

De Mastiche.

Mastiche genus est resinæ, quæ in modum gummi ab arbore manat, quæ schinus dicitur, et in Chio insula nascitur, locis asperis et petrosis. Est ergo mastiche aliqua albida, uerum optima est, quæ candidissima et perlucida, et quæ, dum maturatur, aliquatenus mollescit. Vires autem habet euaporantes, et eum suaui euaporatione laxantes. Adulteratur resina a cypresso, et à pino, sed ista odore suo deprehenduntur.

De Marrubio.

Marrubiũ herba est, quæ ramulos emittit oblongos uel minutos tres aut quatuor, circa quos folia mollia, et exalbida, quasi rotunda: flosculum rufum, et assimilem pulegio: nascitur in campis

A pis*faudis & petrosis,& est optimum creticum. Vires autem habet acres,& efficaciter relaxantes: vnde succus illius cum melle ad tussim facit,& in partibus neruosis optimum est.

De Myrta.

Myrta genus est herbę lignosę. Duobus generibus est,& nigra,& alba: utraq; est oib. nota. Vires hęc stypticas valde:& nigra tñ illa stringit potentius,unde & sanguinē excreantibus remediū est,& dysentericis,& oē profluuiū stringit. Eius uero nigrę, quę in montosis locis nascitur,*grana sicca uel uiridia cōmanducanda offerūtur ijs,qui sanguinē reijciunt,&*uiscide tędia sustinent. sto-macho est cōueniens: vrinā mouet:& scorpionū morsibus prodest,si imponatur,aut potui detur, aut locus qui tactus fuerit ex eadē cataplasmetur. Et uiridis myrta similiter operatur. Coctura ei' cū uino mista capillos tingit. Et ex uino decocta,& in modū cataplasmatis imposita, uulnera sanat. Cū polline tritici immista,tumores oculorū cōpescit,& ęgylopibus utiliter facit: grana ēt cōtusa & expressa faciūt:& ideo parū decoqui expedit,ne acescat:& uase piceo reseruatur. Fit aūt cōtra ebrietatē,& furfures capitis:& uulnera curat,si frequēter inde lauētur:& capillis fluētibus prodest. Fit ēt oleū de folijs eius cōtusis,& in oleo diu decoctis,qđ in incuruationibus prodest:& articulis uel fracturis vtiliter imponitur: sed & maculas perfricatū emendat: aures pruriētes curat, sed tepefactū immittatur. Ipsa folia trita cū aqua imposita vulnerū rheumatismū sanant, uel locis fluē-

B tibus prosunt, fluxū uentris emendant,& ignē sacrū,uel tumores testiū curant. Sicca autem & cribrata, panaritijs,& locis urentibus prosunt. Commista autem folia eius tenuē cum ceroto ignem sacrum curant. Folia eius trita, pensus piperis medietate, acetū quantū sufficit, masculis prosunt.

*Al. anethi.

De Meu.

Meu radiculæ sunt herbæ assimilis*anisi, quæ radices inueniuntur in omnem partem exporrectæ, tenues, oblongæ, suauiter olentes,& gustu linguam excalfacientes: nascitur maxime in Macedonia. Vires habet ipsa radix relaxantes: vnde potata omnem rigorem uesicæ,& tenum temol lit:& inflationes dissipat. Item urinam,& menstrua prouocat.

*Al. vesicæ.

De Malabathro.

Malabathrum qui putant esse folium spicæ, falluntur: licet autem sit similis odore, tamē certe alterius est naturæ. Inuenitur autem supernatans quibusdam paludibus in India in specie foliorum,& sic habetur leuis, lino trahitur & siccatur. Est ergo optimum, quod est recentissimum, odoratissimum, tenue, integrum, nigricans, gustu non salsum, sed potius picem referens. Potest autem eadem præstare, quæ spica:& easdem uires habet, quas & cetera aromata habere diximus.

De Marrubiastro.

C Marrubiastrum est subsimile marrubio,& facile notū: cuius vires faciunt ad serpētum morsus, & ad suspiriosos. Itē strum.i.scrophulas, uel hæmorrhoidas cæcas dissoluit,& mēstrua prouocat.

De Millefolio.

Millefolium thyrsum habet ex una radice mollem,& subrufum,& quasi manu lineatum, folia quasi fœniculi, Quæ uulnera glutinant,& sine tumore custodiunt.

De Myrice.

Myrice fruticulum affert mollem, fragilem,& ueluti florem, in Aegypto quidem, similē gallæ. Huius igitur succus,& aqua in qua fuerit coctus, pediculos occidit: & culices,& pulices fugat.

De Moro.

Morus arbor est spinosa, q̃ affert mora similia rubo, sed & fortiora,& albidiora: quę & vētrem *laxant,& digestionē faciunt. Succus eorū cū melle & careno, uel uino austero, pari mensura permistus,& ad spissitudinē mellis decoctus, synanche laborantes curat. In Sole in uase ęneo positus uehementior erit:& ideo uulnera & attritiones curat, uel puttedines. Sed, ut supra dictū est, synanchen cū tumore uenietē emēdat. Si cū alumine scisso uel galla, croco,& pauco myrrhę, cōmisceatur, nō solū his rebus prodest, sed & uitia oris abstergit. Cortex radicū eius, in aqua decocta, in po-

D tione data, uētrem soluit,& lūbricos eijcit. Folia eius quoq; trita & imposita, in igne combustum sanant. *De Moris Syluaticis.*

Mora uero syluatica, ratione quę de rubro colligitur, stringunt fortiter: et synanchicos melius curant. Succus eorum, uel alicuius rubi succus cum melle æquali mensura coquatur ad tertias, et sic gargarizetur frequentius: si enim bibatur, uentrem stringit apte.

DE NEPITA.

Nepita est omnibus nota: Cuius sunt species tres: est.n. quæ folia similia ocimo habet: et est, quæ pulegio assimilatur: est, quæ mentæ habet speciē. Verum omnia folia gustu sunt acria, et excalfactoria ualde sunt. Igitur coxiosis genere sinapismi prodest: & regium morbum emendat: et lumbricos, et tineas, et partum expellit: et uermes in auribus occidit.

De Narcisso.

Narcissus thyrsum habet oblongum, folia, quasi porri, sed breuiora, et plena: florem album, interr croceum, aliqñ purpureum fructum quasi quasdam membranas nigrum, oblongum: radicem quasi bulbi, quæ maculas in facie tollit, et suppurationem ponit, et intumescere non permittit.

De Naschaphto.

Nascaphthum affertur ab India:& est quasi cortex clamulæ,non odoratus, & viscide excalefaciens: Propter quod & in antidotis excalefactorijs mittitur. E

D E O P I O.

Opium succus est quodā modo erratici papaueris: qđ sic colligi solet: Cum quidē hoc ipsum papauer flores suos amittit,& ampullulæ succrescunt virides,& teneræ, harū ipsarū capitella hoīes scalpello acuto leniter abscindunt sic,ut intrinsecus non lædāt: & deinceps in gyrū scarificant;& sic lacticulum qđ promanat digito conterunt,& in conchulis reponunt,& siccant. Meconium aūt fit contritis in vnum folijs,& ampullis viridis papaueris. Verū succus organo pressus,& siccatus in pastillos redigitur,& meconium appellatur. Erit ergo optimū, qđ est odore grauissimum,& colore subrusum,& gustu amarissimum, & qđ humorē quo resoluitur,q̄ citissime candidū facit,& accēsum splendidā,& aliquatenus durantē flammā emittit,& rursum extinctū pristinū odorē reseruat: maxime Hispanū tale inuenitur. Adulteratur aūt,& lētis,& lupinorū farina: sed,& gūmi nigro,& lactucæ erraticæ succo: itē glaucio. Sed & adulteratū qđ est, sic intelligimus,eo q non oīa coeant, q̄ synceritatem illius cōprobare diximus. Pōt autem syncerum opium lachrimā stringere collyrijs admistum. Habet & circumlinitum refrigerare,& auricularum dolorem,& totum corporis languorem mitigare,illa videlicet ratione,qua etiam somnum facere dicimus. F

De Omphace.

Omphax succus est de radice moræ syluaticæ,& immaturæ vuę: qui expressus siccatur in Sole:. & in pastillis latis vsquequo fieri potest formatur,& sic reponitur. Optimum est illud,quod est colore rubido, & fragile pistillo, & gustu styptico valde, & linguam submordens. Vnde potenter stringit,& omne profluuium confestim tenet.

De Opopanace.

Opopanax succus est herbæ,quæ panax dicitur, simillimæ per omnia ferulæ: quæ nascitur in Cappadocia, Africa,& Macedonia, locis asperis, & lapidosis. Colligitur ergo hic ipse succus hac ratione: Medijs æstaribus terra,quæ est circa radicem,& herbam foditur, & cauatur, deinde folijs ipsius sternitur: & sic ipsa radix,& ferula in oblongum, & in gyrum inciditur: postque humor lacteus emanat,& in folia supposita defluit,& siccatus quasi exalbidæ myrrhæ colorem accipit. Ergo optimus est opopanax,qui ab Africa affertur: hic est extrinsecus veluti crocatus,intrinsecus lacteus, mundus odore graui equidem viscide. Potest igitur opopanax, & laxare; & calefacere,& mollire stricturas,& durities,fugare viperas,& omnem serpentum accessum.

De Opobalsamo.

Opobalsamum lachrima est arboris,quam balsamum appellamus,similis malo granato,ramosæ ramis tenuibus,& exalbidis,qui xylobalsamum dicuntur: quæ folia habet similia erucæ. Hæc ipsa arbor in India tantummodo crescit, & fructum affert aliquatenus oblongum, circa medium uastiorem,& quasi uentrosum,ad capitula utraque subito deductum,rubicundum valde,grauem & plenum,& si frangatur mollem,& si masticetur similiter, vt piper mordentem,& suauiter redolentem,quem carpobalsamum dicimus. Huius ergo arboris lachryma colligitur vere vsque ad autumnum. Inciditur autem ipse truncus in aliquot locis,& ipsi ramuli: & sic uascula supponuntur, quæ lachrymam fluentem excipiant. Quod ipsum aliquot coloribus videtur. verum est optimum quod recens,& syncerum, & exalbidum est, & austerum, & odore graui, & aceto,'& uon acri,& quod aliqua lenitudine linguam submordet. Sequens est quod est colore subrufo: & quasi glutinum se distillat a digito,leue etiam aspectuque gratum. Tertium autem, quod est tenue ualde,& perlucidum. Omne autem opobalsamum quod uetustatem accipit fit subrubrum,& terrestre,& siccum. Verum optimum est syncerum,quod quando aquæ mundæ instillatur, non protinus diffunditur,sed magis subsidet,postmodum totam aquam exalbidam facit: lacti autem admistum in caseum illud adstringi ut coagulum. Item vestimento albo, aut mundo instillatū, maculā non facit. Quod.n.syncerum est,in summa aqua diffunditur,& supernatat, & prout oleū quasi pilulas ostendit. Nā uires habet aliquatenus acriores,q̄ uiscide excalefacere,& relaxare efficaciter possunt.

De Oleo.

Oleum uetus optimum est,quod cum bona pinguedine perlucet,odore & gustu simile uetusto pinguamini. Vires autem habet excalfactorias,quæ penitus relaxant. Sed & ad caliginem oculorum facit,si fuerit de pluribus annis:& ad diuturna,& indurata uitia neruorum. In cibis uero admistum omnibus conuenit,& lenitiem stomacho, & uentri reddit,& si qua strictura,aut uulneratio intrinsecus facta est,leniendo relaxat. Accepta rosa refrigerans inuenitur. Nardo decoctum,metasyncreticam uirtutem habere incipit: Chamæmelo uero, itidem metasyncreticum esse uidetur. Cum bacca lauri decoctum,plus quam oportet thermanticum esse certum est. Semini lentisci mistura,sicut rosaceum,per longum tempus, stypticam uirtutem affert. Mastichæ admistum,collecticum esse uidetur. Anethum illic per tempus madefactum,thermanticum comprobatur. Mala cydunia illic per tempora madefacta, paregoricum, uel stypticum aliquantum inueniri faciunt.

A Cucumeris agrestis radice admista, & decocta, catharticam, & thermanticam habet virtutem:& quidem propter attritis inunctio facit. Indi admistum, pluribus valetudinibus prodest.

De Ouo.

Ouum partus gallinæ est, quod omnes nouerunt. Effectum habet duplicem. Si semicoctum bibatur, virtutem stomacho præbet, & non permittit corpus debilitari, eo quod naturæ fit animantis: lenit.n.omnia, quia læuem vicem habet. Crudum autem potatum, raucos emẽdat. Lachryma quoque tepida in oculis dolẽtib. inuncta salutem restituet. Vitellus vero eius extrinsecus in aliqua parte corporis illinitus, paregoricus, vel stypticus inuenitur. Coctum vero in aceto vt sit perdurũ dysentericis prodest. Virtute aũt sua cibi, & potus vicem præstat. Si crudũ bibatur sitim prohibet.

De Ocimo.

Ocimũ herba est oĩb. nota. Vires hẽt acriter excalfaciẽtes, & relaxantes, & vrinã prouocantes.

De Origano.

Origanum & ipsum omnibus notum est, & habet vires acres, & excalfactorias, & relaxantes, & euaporantes: Vnde & suspiriosis, & tussientibus prodest, & serpentes fugat, item biles detrahit, ventrem detrahit, sed vrinam, & menstrua prouocat.

B *De Orobo.*

Orobum omnes nouerunt, Huius igitur farina cum melle vulnera purgat, & maculas tollit: & alienationes tenet. Ipse autem orobus manducatus caput replet & ventrem, & sanguinem per vrinã prouocat. & est optimus Atticus: est.n. colore violaceo, effectu viscide sistens, & in modũ cani.

DE PONITIO.

Ponitium hac ratione conficitur: Chalcitidis partes duæ, & cani una in mortario læuigantur æstu calidissimo, infuso subinde seruẽte, & acerrimo aceto: & hoc fieri habet, donec res rubro colore appareant. Habet igitur ponitium vires, quam chalcitis equidem vastiores.

De Pipere.

Piper fructus est arboris, quæ in India nascitur: Quod quando primum crescit, oblongum & rotundum apparet: & longo piperi assimulatur, quod ex minutis, & quam pluribus granulis veluti constipatis constat: & quæ tempore ipso accrescunt, at dissipantur: maturata.n. & nigra facta nigrum piper dicuntur. Eligimus.n. Longum piper, quod quando frangitur, & strictissime granula
C sua coniuncta habet, & circa suam veluti medullam cohærentia, quodq; gustum viscide mordet, & calefacit. Album deinde, quod sine ruga sit candidissimum, graue, & non minutum, & ad gustũ simile Longo. Item Nigrum, quod præter colorem in reliquis sit simile albo. Potest autem omne piper syncere stringere, & excalfacere, & totum corpus vehementer commouere. Sed adulteratur longum quidem, sinapi, & gummi formatis in speciem piperis longi: & album deinde læuigatur cum spuma argenti, & excuditur in pilulas eiusdem magnitudinis redactum: item nigrum his ipsis pilulis denigratis, sed & leue, & cauum, & farinosum piper est, lapillulis admistum.

De Pompholyge.

Pompholyx est quasi flos spodij. Simul aũt vtraq; colligũtur circa metalla, vbi æs, & cuprũ, & argentũ conflatur. Verum pompholyx prout leuissima fuligo in ipsis cameris inuenitur: spodium circa parietes, & adulteratur stellis siccis, tenuibus combustis, itẽ cannis quibuslibet, sed fiunt fusciora, & non æqualiter læuia. Est.n. optima pompholyx, quæ est leuissima, & candidissima, & ad tactum nullam hẽns asperitatem: easdem.n. & spodium vires habet, stypticas & q̃ siccare possunt.

De Purpurisso.

Purpurissum quod & fucum aliqui dicunt, glebulæ sunt quadratæ, & pusillæ in modum tessellarum: quæ ab infectoribus tinguntur colore roseo: tale est maxime Canusinum, sequens Puteola-
D num. Vires habet aliquantulum stypticas

De Pyrethro.

Pyrethrum radix est oblonga, colore fuscior, intus exalbida crassitudine digiti pusilli, gustu excalfaciens vehementer, & saliuam copiosam prouocans. Cuius optima est quæ est recens. Potest autem efficaciter relaxare, & calefacere acriter.

De Pumice.

Pumex lapidis est genus, qui in littoribus maris inuenitur, quique assidue a fluctibus illisus fit leuissimus, & exalbidus, & vndique concauus in similitudinem spongię. Facit ergo pumex ad dentifricia. & scriptores pennas, vel calamos sibi in eisdem temperantes bene scribunt. & mittitur hęc ipsa pumex in malagmata. Abradit autem, & sua asperitudine læuigat.

De Pulegio.

Pulegium herba est oĩb. nota. Quę cum aliqua acrimonia excalfacit: & est diureticũ valde: sed & menstrua prouocat, & partũ expellit: & olim tussientib. prodest: & odor eius nauseã prohibet.

De Propoli.

Propolis circa fauos, & circa aluearia apũ inuenitur: & est quasi genus cerę. Cuius eligimus, q̃ est colore subrubra, odore melleo, est autem quasi mum. Vires habet similes cerę, sed efficaciores.

De

De Psyllio. E

Psyllium semẽ est herbæ nigrũ,& minutũ,pulicis magnitudine,vnde ẽt cognominatũ videtur: herba tota assimilis fœno,longa,& angusta:& calamum minutũ,& oblongũ hẽt:a quo medio incipit quasi spicula oblonga,in qua ipsum semẽ inuenitur: quod efficaciter refrigerare,& stringere potest:vnde oculis lachrymantib.cito prodest.Item dysentericos,& podagricos emendat:& capitis dolorẽ ex aqua lęuigatum,& in fronte linitũ cõfestim sedat.Et hęc ipsa herba pulicaris dicitur.

De Plantagine.

Plantago similiter herba est. Et huius succus & folia efficaciter refrigerant, & stringunt:quapropter succus illius sanguinem excreantibus vtiliter datur. Item folia contrita cum pane imposita,quæ stringere,& siccare volumus,id vtiliter faciunt.

De Polio.

Polium herbula est oblonga,exalbida folia habens:& in summo quasi canitiem & comulam semine plenam,odore graui,& non suaui.Potest ergo omnem viperam fugare: potest & res venenosas extinguere.Laxat quidem stomachum,& caput purgat:sed & vrinam, & ventrem mouet.

De Pelecino,vel capacanina.

Pelecinus herba est,quæ in itineribus nascitur: plures & tenues ramulos habet,folia pusilla:& granula in folliculis terna,vel quaterna,subrufa,& amara valde:Quæ possunt cum aliqua acrimonia viscide stringere:propter quod & in antidota mittitur,& menstrua prouocat. F

De Panace.

Panax radix est herbæ,de qua opopanax cõficit:q & ipsa ẽt,& si infirmi⁹,eadẽ pstat,q opopanax.

De Peucedano.

Peucedanum herba est,thyrsum & ramos hẽns similes vt fęniculum:radicem uastam,& nigrã, odore grauem,succi plenam:& circa illam comulam densam:florem aureo colore.Hæc igitur radix aliqñ pp succum suum exprimitur:& succus eius melior est,si sit colore subrufus, & ad gustũ excalfacit,aliqñ siccatur & reponitur.Facit autẽ ad uulnera antiquata & expurgat uiscide: pp qd̃ in aliquib.emplastris,& malagmatibus mittitur. & radix eius incensa serpentes,& uiperas fugat.

De Pastinaca.

Pastinaca omnibus nota est:nam sumitur in cibo,& in reliquis uirtutibus.Vires habet acres,& excalfactorias,& diureticas.

De Petroselino.

Petroselinum nascitur circa petras.& est optimum Macedonicum: est.n.odoratum,subdulce, diureticum valde,& excalfactorium:vnde & stomachi,& coli inflationes,& tensiones remediat. G

De Peristereone,vel verbena.

Peristereon herba est columbaria:folia habet modica quasi incisa,radicem mollem,thyrsulum stypticum. Tota herba uulnera glutinat,& alienationes stringit: & ad omnia uenena potui d..ta optime facit: similiter ad tertianas,& quartanas disposita est. Huius succus in collyrijs mittitur. Hæc autem & columbina,& uerbena,dicitur.

De Polypodio.

Polypodium herba est similis filici, quæ in petris, & circa radices arborum uetustarum, & in querceis arboribus crescit:hæc melior habetur:cuius radix pilosa,& hirsuta uidetur, gustu styptica cum aliqua dulcedine:in folijs uero habet binos ordines quasi punctorum aureorum. Vires habet uentrem soluentes,& bilem distrahentes.

DE COLOCYNTHIDE

COlocynthis similis est cucurbitę rotundę,uel malo granato.Huius uero medulla,i.quod intus habet carnosum, et semen,uiscide uentrem purgare põt:et in plura cathartica mittitur.

DE RVTA

RVta herba est omnib.nota utilis ualde.Hęc.n.stomachũ erigit,et tussientibus prodest, et coli dolorem sedat:item urinam et menstrua prouocat:partum quoq;,si plus sumatur,expellit. H

De Resina.

Resina est quasi lachryma herbæ:et locis quam pluribus colligitur. Verum sicca quæ est,inuenitur circa nuclipinum,et pityn:alia liquida circa terebinthũ,et peucen,et cypressum: et quæ circa lentiscum,quam aliqui mastichinam esse dicunt,in Chio insula colligitur:aliæ,prout diximus, pluribus locis inueniuntur. Communiter uero omnis resina laudatur, si sit munda, perlucida, et si odorem suum pristinum seruet.Specialiter tamẽ liquidarum optima est terebinthina, habet.n. et candorem,et munditiem,et perlucet,et uitro assimilis esse debet:post mastichina recipitur,colore non dissimili ponticę ceræ:Item siccarum receptissima est pityina:post quã numeratur peucena et nuclipinea,quam græce strobilinam dicimus. Verum omnis resina efficaciter relaxare, et remollire potest:et in usu aliquando crudæ accipiuntur,aliquando friguntur.

De Rosmarino.

Rosmarinus herba,est fructiculus:et semen dicta cachrys,adsimilis spondylio:quæ herba radicem

A cem & folia habet quasi fęniculū, sed asperiora, & exalbidiora, & crassiora, & ueluti thyrsum ob longum, & ramosum. Huius igitur semen quod est breuius, & vastius, cachrys dicitur: quod inde teneritus & oblongum, rosmarinus. Verūtamē efficaciter stringere, & relaxare potest: vnde & vrinam mouet, & antidotis contra maligna admiscetur. Et quidem cachry acrius, & uiscidius.

De Rubo.

Rubum omnes nouerunt. Huius igit, & folia, & flos, & mora læuiter stringunt: vnde ad vuulā & fauces euidentes faciunt: quamuis omne profluuium idonee stringant.

De Rhu.

Rhu, quod ab aliquibus radix dicitur, aliqualiter vasta, & nigricans, fragilis leuissime: odore & gustu amara, & leniter stringens: & si fricetur, & masticetur, fit veluti glutinosa & croceato colore: Vnde optimum rhu est ponticum. Vires autem habet efficaciter stringentes: propter qđ cū vino læuigatum, & quasi fomentum impositum, inflationem siccat, & vulnera glutinat, & sanguinis abundantiam reprimit. Mittitur & in antidotis.

B

De Rosa.

Rosam omnes nouerunt: Quæ et ipsa suauiter stringit, & refrigerat.

De Rapa & napo.

Rapa omnibus nota est. Huius radix comesta inflationes facit, & multum carnis, sed inutilem nutrit humorem. Aqua uero, in qua fuerit cocta, podagricis, & ad prægnationem optimum fomentum est: sed ipsa contrita, et imposita idem operatur. Si excauetur, & accipiat oleum rosaceum, & ceræ modicum, & sic in cinere calido coquatur ita, ut cerotum faciat, vulnerosos promouet, & curat. Est etiam rapæ similis napus, qui similiter inflat: sed semen huius napi contra uenena potui cum uino optimo datur, vel ex mulsa contritum.

De Raphano.

Raphanus oībus nota est, quę radix appellatur. Radicem habet similem rapæ, sed longiorem: Quæ comesta à ieiuno, prout antidotū, magnū est adiutoriū sanitatis, & tutamētū corporis: sed inflationē operatur, ructus fœtidos facit, & urinā mouet, uentrē relaxat: decocta aūt in cibo sumpta phthisicis prodest: & thoracē a phlegmate laborantē emendat. Cortex uero eius cū aceto & melle acceptus, uomitus mouet: hydropicis & spleniticis prodest: si in modū cataplasmatis imponatur cū melle cōmista, ēt prodest. Putredines curat, et liuores tollit, & contra uiperarū morsus prodest. Alopecias capitis iuuat. Fungos malos, aut in potu, aut in cibo sumpta, cōpelelt. Semen uero eius cū aceto datum, splenē minuit. Si in aceto, & melle radix ipsa coquatur, & sic gargarizetur, synancben curat. Folia eius tusa & imposita, omnibus articulis dolentibus prosunt.

C

DE SARCOCOLLA

SArcocolla est, prout aliqui aiunt, lachryma arboris, quæ in Perside nascitur. Alij quidem fieri dicunt ex suffimentis æque similiter resinæ per parietes læuigando. Alij enim sarcocollā, atgemonē herbā uocant: Quā optimā iudicamus, q̄ est subalbida, fragilis, sine odore, flore subruso, folijs quasi rotundis, radice longa, quarum sunt infirmiores, quæ subrubicāt, & ad gustū cōmista dulcedine aliq̄ habēt amaritudinē, & dentibus pressæ agglutinātur. Pōt igit stringere lachrymā, et quodāmō hilarē uisum facere. Adulteratur autē gūmi, & resina, sed tactu facile deprehēditur.

De Spica nardi.

Spica nardi ad similitudinem cognominata est: similis est enim spicæ frumenti, et hęc plurimas habet velut aristas, et quasi setarum vel capillorū fasciculus ad modum patet, nascitur enim in India ex una radicula sine folijs. Dicit tamē et Syriaca, non quia in Syria legatur, sed quia mōtis illius in India, in qua plurima inuenitur, pars ad Syriā aspectat. Verum optimā diximus, quæ est odoratissima, & colore subrusā, recens, & ad tactum non grauis, nec uasta, sed magis densa.

D

Hæc ergo uires habet suauiter stypticas, & leniter calfactorias.

De Syrico.

Syricū fit de cerusa plurimū siccata, & cribrata. Coquit aūt in patella fictili sup carbones usque quo sandycis habeat colorē, q ipsum cerusæ uires reprę sentat, est optimū, qđ ignis hēt colorem.

De Saluicula.

Saluicula herbulæ genus est, quæ radiculas et folia sub floribus similibus uiolę; q̄ plurima habet, quæ tota prodest, hæc refossa in modum scabularum stringitur, nascitur autē in alpibus summis, et in Norica regione. Quam ipsam optimam iudicamus, quę est odoratissima, cui tamen, & hęc adesse oportet, ut recens, et sine sabulo sit, et q̄ plurimas cum ramulis suis radices habeat, illę autem sunt uiscidissimæ. Potestas igitur saluiculæ est, quæ et spicæ, etsi infirmior.

De Sale.

Salē oēs nouerunt. Colligitur aūt in quibusdā littoribus, et partibus maris, aut foditur, aut paratur, prout aliquibus in locis in Gallia, maxime tamen in Italia uel in diuersis prouincijs. Verū est optimus sal, qui ex mari sit mundus, et candidus, cuius uirtus sapore ipso probatur, potēs comedere, et purgare, multis quidem rebus misceri præcipiunt. Cuius salis uirtus est, q omnibus ci

bis

bis admistus conuenit,& orexim facit,fastidium auertit, nauseam prohibet. Qui aűt foditur,est E
velut uena alba,& plucida:venas habet prout schistos,quem & nos salem armeniacű diximus.

De succo.

Succi virtus duplex est,vel triplex. Hic eadem,& si incertius,præstare potest,q̃ & ouum diximus facere:vicem.n.cibi & potus præstat. De hordeo ptissanas faciunt,q̃ frigidam, & humidam habent uirtutem,& relaxare possunt:si oleum rosaceum admiscęas, & febricitantes refrigerat, & reparat. De hordeo ĩmaturo succus uẽtrẽ stringit,& infrigidat,& uires acquirit. Et alicæ, vel orizæ succus similiter operatur:Siligo enim tritici uentrẽ stringit,et ardorem,& corruptionem.

De stibio.

Stibiű lapis est fulgẽs,& splẽdẽs,nulli lapidi similiter,q ĩ metallis inuenit,colore assimilis plűbo:Cuius est optimű,qđ late refulget, fragilissimű,& qđ est ĩ se műdű,lapidosum uel terrenű nõ continens. Vires ãt hẽt stypticas:& vñ refrigerare,& stringere,& lachrymas uelut oppilare põt.

De sandaracha.

Sandaracha affertur maxime à Põto,& Cappadocia,& Cilicia:& est à principio lapis igneo colore,qui in minuta comminuitur. Est ergo optima sandaracha,quam florẽ appellamus, quæ est roseo colore,munda,uel nihil exterum habens:Effectu,& ipsa fortiter stringens. F

De sagapeno.

Sagapenű est lachrymæ genus,quod in aliquibus locis colligitur:Cuius optimű dicimus, qđ est globulis minutis durű,colore subsimillimű myrrhæ,gustu acri,et quasi glutinosum,odore ce pastrű,recẽs,mundű,& intus albidű, & extrinsecus rubidű. Vires hẽt, quę cű acrimonia uiscide laxare possunt. Hoc ipsum galbano aliq̃ adulterãt,formatis ex eo guttulis eiusdẽ magnitudinis.

De sepo.

Sepum omne mollire potest durities. De quadrupedibus optimum est leoninum: melius est leopardinum: nunc melius ursinum,quam taurinum,uel ceruicum:caprinum uero spissius est, & siccius,& magis hircinum,uel asininum. De uolatilibus uero optimum est anserinum,melius pullinum. Item melius phasianinum,& omnibus melius vulturinum.

De sanguine.

Sãguis oĩb. humidus est. Foris ĩ corpe illinit,stypticus ĩuenit,et oculis prodesse cõprobatur.

De syricio.

Syriciű herbulæ radix est,nota q̃ pluribus,exalbida,& spissula:Quæ acrimonia sua,& asperitate,vrinã,et calculű prouocat:Sternutare copiose facit tunsa,et cribata,et in naribus imposita. G

De staphide agria.

Staphis agria semen est herbæ,quæ florescit similiter,vt uires erraticæ:& fructum affert in folliculis uiridibus quasi ciceris,triangularem,album,subrufum, gustum acerrimum, et amarum. Verum optima est,quæ est recens,nigra,plena. Hæc ipsa cum maximis vexationibus,viscidissime relaxat. Pediculos quoque ex oleo læuigata,& corpori illinita occidit.

De Sepia.

Sepia est marinum animalculum,cuius testa,& item os siccatum,et repositum,leue, & candidum,& oblongum videtur,& ad usum medicinalẽ facit. Admiscetur autem collyrijs: & solű in mortarium læuigatum,dentifricium est optimum.

De Sulfure.

Sulfur optimum est,quod uiuum appellatur,& est splendidissimum,& perlucidum, & veluti perunctum uires habet uiscide relaxantes,et plurima uitia remediantes.

De Silphio.

Silphiű radix est,cuius lachrymã laser esse diximus,& est radix pluribus nota. Virose, et acriter excalfacit,et uesicã lædit:verű admiscet antidotis,& purgatorijs:& sale cõdita suauiter facit. H

De seseli.

Seseli semẽ est herbę,q̃ similatur fęniculo,& anetho:crescit,& grauat,& grana affert uasriora & oblõgiora,q̃ vtrűq;. Verű,& hoc est diureticű,& in plurima antidota mittitur, propric tñ ad colicum dolorem facit.

De Scammonio.

Scammonium,quod et colophonium,vel diagridium dicitur,succus est herbæ,quæ ã sua radice plures ramos intra se mittit,quæ nascitur,& in Mysia,et in colophone:& similiter,ut creditur,mãdragoræ,aut quasi panacis,radix illius inciditur,et folijs suis suppositis lachryma, q̃ emanat,excipitur. Verum optimű diximus scammonium,quod est medium,leue,perlucidum, intus nõ spissum,sed magis prout spõgia fistulosum,& splendidű,et quod simul,ac saliua tangitur humorẽ lacteű,& amarum ostendit. Hoc igitur ipsum stomachum quidem euertit,sed uentrem uiscide purgat. Adulteratur autem tithymali succo,sed ita deprehenditur, quòd tithymali succus ad gustum minime excalefacit,quodammodo,sed urit,quod abest ab syncero colophonio.

De Singibere.seu zingibere.

Singiber herbulæ radix est pusilla,exalbida,leuis,et ueluti trũca. Inuenitur maxime in Troglo-

A glodytis,& Arabiæ partibus:& aliqui illam piperis radicem putant.Hoc ergo optimum est,quod est recentissimum,& sine fistula ulla,quod ἄγριον græce dicimus,odore suaui,gustu,& sapore simile piperi.Cuius vites plurimæ sunt,sed propter digestionem facit: & stomachum confirmat,& corroborat:& ventrem laxat.

De Styrace.

Styrax est quasi lachryma arboris,quæ & ipsa styrax appellatur,similis tota cydoniæ. Huius igitur arboris ramuli,& virgulæ,vt vermiculi,circa ipsas medullas nascuntur:a quibus inciduntur, & foramina ipsorum scobem quasi surfur emittunt,quæ cum lachryma confiscatur: quod in modum resinæ pityinæ manat,maxime æstibus medijs,& Sole candidissimo. Verum optimum dicimus styracem,qui est subrufus, & qui multum resinæ specie permanet, odore suaui,& quasi melleo, & subausterus, sine humore,& leuis dum fricatur. Viribus autem potest leniter relaxare:calefacit enim,& leuit durities,& mollit.Sed adulteratur copiosa scobe ipsius arboris,vel etiam alterius,exinde tunsa,& cribrata,& cum melle decocta,subacta,& rursus cera,& adipe reuoluta.

De Symphito.

Symphitum,quod aliqui anagallicum dicunt,herba est pluribus nota: cuius radix videtur oblonga,cortice nigra,ad gustum subamara,& glutinosa. Propter quod ad restringendum,sanguinem excreantibus datur:viscide autem stringit,& glutinat.

B

De Spuma argenti,vel lithargyro.

Spuma argenti fit in metallis, & purgamentis argenti quando conflatur. Item è scoria,quam Græci molybdænam dicunt. Aliqua ex plumbo, & ipsa cocta in speciem pusillorum tribulorum redigitur. Verum optimam dicimus,quæ est colore assimilis auro,& vsque grauis. Potest autem aliquatenus stringere, & refrigerare: & eadem præstat, quæ & cerussam facere dicimus, Ab aliquibus vero lithargyrus appellatur.

De Sori.

Sori glebula est viridis,quæ foramina habet quam plurima. Dicitur & aliud eius genus inueniri colore argenteo. Verum optimum iudicatur Aegyptium, idest,quod ab Aegypto affertur: quod plurima habet foramina,& est fragile,& dum comminuitur infuscatur, gustu stypticum,& odore nauseosum sic,vt & vomitum quibusdam moueat. Coquitur autem vsquequo fit colore rufum.Et habet vires valde stypticas,& acres:vnde & alienationes continet:& vulnera,quæ luxuriantur, exiccat.

De Stæchade.

C Stœchas herbula est, quæ ramulos emittit tenues & oblongos, circa quos habet folia oblongiora, quam thymbra, sed non dissimilia, & semen minutum: tota herba est odore suaui, gustu acris,& subamara. Vires habet relaxantes: unde menstrua prouocat, & uitia thoracis sedat, & in antidotis miscetur. Nascitur plurimum in insulis,quæ stœchades dicuntur.

De Sapone.

Sapo conficitur ex seuo bubulo,uel caprino,aut* veruecino, & lixiuia cum calce: Quod optimum iudicamus Germanicum, est.n.mundissimum, & veluti pinguissimum: deinde Gallicum. Verum omnis sapo acriter relaxare potest, & omnem sordem de corpore abstergere uel de pannis,& exiccare similiter ut nitrum uel aphronitrum.Mittitur & in caustica. *Al.hircino.

De sampsuco.

Sampsucus herba est:folia & ramos habet plures & pusillos,circa terram diffusos, non dissimiles nepitæ, tota herba olens est suauiter: Viribus acris, & excalfactoria, & ad omnem duritiem, vel rigorem valde idonea.

De Sinapi.

Sinapi omnes nouerunt: Cuius efficacissimum est Alexandrinum: habet enim Vires acriter et D uiscide distinguentes: propter quod uitia longinqua eliminat, eo quod loca sanguine manantia exiccat, & extringit, & corroborat simul stomachum: quod ipsum sinapi mosano uidimus contingere.

De Sertula.

Sertula herba est humilis,odore suaui,exalbida: flosculum habens subrufum: Cuius melior habetur,quæ est recens,& vastior,& non nimis exalbida. Vires autem habet leniter relaxantes: propter quod et oculorum tumorem sedat:& partibus neruosis,& delicatis, ex aqua multa cocta, in modum fomenti trita & imposita facit.

De Syro.

Syrum nascitur in Africa, & in India: Optimum tamen habet Arabicum, & huius ipsius, quod est recentissimum,& plures & breues calamos habet:& si frangitur,rubicundum intus apparet: redolens suauiter, si fricetur inter manus:& gustu linguam submordens, quod Vires habet acriter relaxantes. Proprie quidem vesicam petit, & urinam prouocat. Mittitur & in antidota, quæ aductus venena faciunt.

De Scilla.

E

Scilla radix est herbæ pluribus nota: est enim colore & corticibus vasta, & sæpe uel* bulbo assimilis. Vires habet acerrimas, & calfacientes: unde & tussientibus, & hydropicis utiliter datur. Et si fricetur in corpore, magnam, & intolerabilem pruriginem facit.

*Al. allio.

De Scordio, vel allio agresti.

Scordium herbula est virgulas mittens quadratas, rectas, & oblongas: & folia stringentia, ad gustum subamara, odore oleaginosa, flore rubicundo. Vires habet acres, & diureticas, & ad uiperas facientes.

De Scinco.

Scincus animal paruulum est, quod in India inuenitur, quadrupes, & simile lacerto, sed multo maius, & longius, & ventrosum: hoc igitur salitur. Et uenerea facit, drachma vna carunculæ illius ex uini cyatho potata: si enim plus sumatur, affert periculum.

De Sedo.

Sedum herba est, quam aliqui senecionem uocant: quæ & in petra nascitur, & super tecta: folia enim habet uiridia, densa, & quercui similia, sed crassiuscula, & pinguia: thyrsulum emittit oblongum & subrufum: capitella habet oblonga, in summo habens in modum * verticilli. Vires habet stringentes, & refrigerantes: propter quod similis est plantagini, & ad eadem proficit. F

*Al. vmbilici.

De Satureia.

Satureia fere easdem vires habet, quas & thymus, & eadem facit, etsi est aliquatenus infirmior.

De spondylio.

Spondylium locis humidis crescit, & habet radicem albam, & assimilem radici, quam in cibos mittimus: & thyrsos oblongos quasi fœniculi: folia quasi platani: semen quasi seseleos, duplex, sed candidius, & latius, & ueluti piliastrum, florem album. Huius igitur semen potatum bilem detrahit, & ventrem soluit acrimonia sua. Regio morbo, & ad tussem, & suspirio sos uidetur prodesse.

De Sisymbrio.

Sisymbrium est assimile mentæ: latiora quidem folia habet, & odore suaui: Et excalfactorium est, & diureticum: & ad apicularum & similium animalculorum puncturam confert præsidium. Semen illius potatum ad eadem facit.

De Smyrnio.

Smyrnium est assimile apio, sed folia habet latiora, et subaureo colore, et quasi pinguia, et fortiora, redolentia cum aliqua acrimonia, ramulum et capitellum, prout anethi: semen rotundum nigrum, fere gustu mirastrum: radicem succosam, mollem, leuem, odore suaui, cortice nigro, intus uiridem aut exalbidam, et ad gustum fauces mordentem. Vires autem habet acres, et sudorem suscitantes: vnde et tussientibus, et suspiriosis, et hydropicis, et coxiosis prodest, et ad serpentum morsum facit.

De Satyrio.

Satyrium herba est, ramulum habens oblongum, et purum florem purpureum, exalbidum: folia quasi lilij, subbreuiora et subrufa, tria uel quatuor, ad terram iacentia: radicem duplicem, quasi testiculos: quæ radix potata uenerea prouocat. Succus illius inunctus lippitudines optime curat. Est et aliud satyrium erythraicum, quod assimilatur semini lini: uastius quidem est, et leue, et splendidum: cuius radicis cortex tenuis est et rubens, ipsa penitus alba et dulcis. Tertium quidem satyrium aliqui herbam basilicam appellant: cuius folia sunt priori satyrio similia, sed grauiora, et leniora, punctis asperis, nigrioribus: radix eius, pedis vrsi habens similitudinem: flore aureo vel croceo: et si cum aqua uel uino fuerit trita, croceatum efficit colorem. Vires habet excalfactorias, et aduersus venena facientes. Quam herbam si quis secum habuerit, ab omni genere serpentum erit securus. H

De Sisario.

Sisarium notum est omnibus. Et huius radix uires habet diureticas.

De Scolopendria.

Scolopendria similis est scolopendriæ animali: in petris humidis nascitur, nec florem habet: folia ipsius in superficie uiridia sunt, sed rufa et limosa. Cum aceto potata splenem curat: et extrinsecus cum uino posita iuuat: et calculos expellit. Vires habet diureticas.

De Scopa regia.

Scopa regia facie est nota omnibus: et habet radicem tenuem, et oblongam: et virgulas oblongas: et folia ex interuallo assimilia lactucæ, sed fixiora et fortiora. Vires autem habet et ipsa acres, et diureticas.

De Sinopide.

Sinopis optima est, quæ in Lemno insula inuenitur: et huius ipsius, quæ sphragis appellatur. In terris autem sinapis in quibusdam speleis colligitur: et caprino sanguine in modum fermenti subigitur, et in pastillos redigitur. Adhuc optima sinopis dicitur cuiuscunque loci erit, si bene

fuerit

A fuerit cocta, quę est rubicūdissima, & spissa, granis, per omnia eodē colore, & sine lapillis: quæ ex vna mica plurimum humoris in similitudine sanguinis inficit. Vires habet efficaciter stringentes.

De Syo.

Sium semen est, quod maxime de Assyria defertur, fuscul um, oblongum: Acre, & viscide excalfactorium: propter quod ad inflationes, & rosiones stomachi, & cholerę propte facit.

DE TRAGACANTHA

Tragacantha est lachryma herbæ lignosæ & spinosę: cuius radix incisa hanc ipsam lachrymam emittit: quę aliquatenus sicca, prius tamen quam indurescat, cultello in tenues laminas secatur. Est ergo optima tragacantha, quæ mundissima, tenuis, lucens, recens, & subdulcis. Vires autē habet quales sarcocolla, & aliquatenus efficaciores: magis.u.stringit, plus & lachrymam reprimit.

De Thure.

B Thus lachryma est arboris, quę in Arabia & in India nascitur, quæ græce libanus dicit. Quod ergo de Arabię arbore manat, candidius est. Quod de India, subrufum: uerum utrunque masculum appellatur. Est & tert um minutum ualde & rufum, de quo maxime manna cōficitur. Erit ergo optimum thus, quod masculum diximus, subrufum rotundum, & naturaliter lene, fragile: & si pinsatur, in miculas minuras, & vt sabulum dissipatur: & quod ad ignem cito accēditur, odorem suauem & copiosum emittit. Vires autem habet leniter excalfacientes. Sed adulteratur resina pityina, et gummi, et thure commistis, et fit in speciem synceri thuris fortis. Itidem et manna adulterant aliqui, læuigata resina pityina, vel farina, et cortice thuris, et cortice nuclei pinei. Sed deprehenduntur ita: Thus enim quod resinam uel gummi habet, si masticetur, fit quasi masliche, et ad ignem non cito accenditur, nec talem odorem habet. Similiter et manna, et cortex, si syncera non sint, tardius et fumosius incenduntur.

De Tithymalo.

Tithymalus fere tot habet uocabula, quot et species, sed non refert: eadem autem omnium C vis est. Colligitur ergo et quasi lachryma, et quasi succus: quasi lachryma sic: Singulæ uirgulæ prope ipsa capitella franguntur, & sic lachryma veluti colum quod manat, in conchulas quasi opium colligitur & siccatur, similiter et hoc est *uiridissimum. Succus deinde ab ipsis folijs contusis & expressis excipitur & eadem ratione siccatur, & est infirmior. Verum eadem facere tithymalus potest, quæ & elaterium facere diximus, & extra quasi psilothrum pilos tollit, etsi incidat cutem quasi causticum vrit, maxime quando est recens, & dum colligitur. *Al. ualidissimum.

De Thapsia.

Thapsia succus est herbę euisdem uocabuli: quę folia habet similia fæniculo, sed rectiora & vastiora: thyrsulum quasi ferula: florem uiolaceum: semen latum: radicem albam & uastam, quā qui uolet effodere, aut siccum illius exprimere, prius corporis sui quicquid erit nudum, ceroto liquido perungere debebit: sin minus, inflationes & pustulas circa faciem et manus patietur. Exprimitur ergo succus thapsiæ lota ipsa radice, & in pila contusa, & sic organo pressa: qui succus in mortario læuigatur, & in Sole siccatur. Aliqui & folia cū radice iungunt, & nimium tundunt, & exprimunt, quod est inertius. Alij autem, quod est optimum & uiscidissimum, ipsam radicem refossa terra nudant, ita tamen quod una in terra maneat: et sic eam cum ferula sua acuto scalpello incidunt, & veluti scarificant, & lachrymam quæ manat, colligunt. Vires autem habet tha D psia acerrimas, & in modum ignis causticas: prodest tamen longinquis uitijs, illa ratione, qua & sinapismus.

De Thymo.

Thymus herbula est humilis, & ramosa, et ramulis duris, & lignosis, quæ folia habet pusilla, & angusta, & oblonga et subalbida in summo capitula in speciem formicarum in se implicitarū, & concurrentium. Vires habet acres, & excalfactorias, et stringentes: propter quod omnibus uitijs stomachi, & thoracis, aptissimum est.

De Thlaspi.

Thlaspi herbula est, quæ folia habet magnitudine digiti: thyrsulum subalbidū, tenuem, et oblongum: semē assimile cartamo, & quasi patulum & dilatatum. Vires quoque habet acres, & relaxantes, & ueluti mordentes: vnde asperitudines oculorum, & cicatrices extenuat. Et potatum, uentrem sursum & deorsum purgat cum oleo lęuigatum. Punctiones, frigora, & horrores in accessione discutit.

De Trifolio.

Trifolium herba est omnibus nota. Huius igitur folia et pota, & pro fomento imposita, uiperę morsus remediant. Item semen illius in emplastrum mittitur, & radix in antidota: utraque ad uenenosorum serpentum morsus facientia.

DE VERATRO VEL ELLEBORO E

VEratrum radiculæ herbę ſunt eiuſdem vocabuli, exalbidæ, et oblongæ, et ab vno capitulo copioſæ et directæ, et quæ per ætatem maiores quidem, q̃ porri capitula, ſed non diſsimiles: Quarum optimæ ſunt quæ aſpectu unctulæ uidentur, & non rugoſæ: & quæ medullam tenuem habent, & guſtu magis excalfaciunt, et uomitum prouocant: tale nanq; eſt Creticum, nam Gallicum multo eſt inertius. Verum omne veratrum eſt uiſcidiſsimum medicamentum, & fortiſsimum purgatorium in tantum, ut uenenoſum eſſe dicatur. Eſt & aliud ueratrum nigrum, quod magis purgat. Aliqui ſecundum ambo purgant ueratra, et elleborum dicunt.

De Viſco.

Viſcum ſuccus herbæ eſt, quæ de ramis arborum exereſcit: quæ herba habet fructum rotundum in ſpecie vuæ, pallidiuſculum: qui fructus tunditur, et commodatur ad aquam frigidam copioſius, et diligenter, uſquequo nihil aſperum de cortice eius fructiculus habeat, ſic. n. euadit glutinoſiſsimum. Alij quoque in aqua coquunt, et eadem diligentia expurgant. Verum optimum eſt, quod in quercu arbore creſcit: et quod eſt mundum, ſubuiride, purum: et quod ſi extendatur, non rumpitur, ſed in ſpecie membranæ extenuatur. Vires habet acres, et quæ durities remolhre poſſunt.

De Viola. F

Viola ſpecies habet tres: eſt enim alba, et purpurea, et aureo colore: floresq́ue de radice eius exercſcunt: Quibus melior habetur, quæ eſt purpurea. Verum omnes viſcide relaxant, ſicut et urinam prouocant aliquando. Et ſemen illarum partum expellit, et lumbricos occidit. Odorem uero habens eſt flos ipſe ſuauem.

De Vrtica.

Vrtica eſt omnibus nota: Et eſt calefactoria ualde: quapropter attrita, cum oleo uel axungiæ inuncta, contra frigus facit. Item potata cum uino, morbum regium emendat: et antidotis, quæ colicis quidem ſunt propria, admiſcerut. Item trita cum melle ſingula cochlearia diurno potui data, tumorem uentris, uel frigus ex pulmonibus conceptum, ſedat: et calore ſuo omnes humores diſſoluit.

De Vella.

Vella herba eſt folijs quidem minor, quã eruca, ſed non diſsimilis: flore uiolaceo: ſemen habet uelut ſolliculis oblongis, ordinis ſtipati, prout naſlurtii: & guſtu calefactoria eſt, ſubmordens, et uiribus relaxans: unde ad tuſſem ueterem, et ad regium morbum cum melle optime facit.

De Vetonica. G

Vetonica herba eſt, quæ radices habet aliquatenus craſsitudine digiti: et ramulos longos quadratos: folia quaſi quercus, ſuauiter olentia: florem purpureum: ſemen circa ramulos in circuitu in modum ſpicæ, nigrum: naſcitur in pratis et montibus. Vires habet leniter acres et diureticas.

De Vite.

Vitis eſt, quam omnes nouerunt, ex cuius fructu uinum exprimitur. Huius igitur folia viridia in frontem frequenter expoſita & immutata, oculis ex rheumate dolentibus proſunt, eo q ſtypticum & auſterum habent. Botrus vero eius maturus calidus eſt: infundit & procurat ventrem, et maxime ſi albus ſit. Paſſa autem vua ardorem facit, & uentrem procurat. Immaturus uero botrus vuæ, frigidus eſt, & ventrem ſtringit: vnde & dyſentericis facit.

De Vino.

Vinum omne calidum eſt. Vires atque motum corpori præſtat, eo quòd calefacit, & reſumit, & reficit omnia membra, quę ex frigore & dolore conſtricta tenentur. Vinum & oleum ſi calidum ex unguento ponatur, oportet diu perfricare, quouſque totum corpus illud perbibat: ſimiliter & ijs quæ in humoris dolore tenentur. Vinum recens, calidum minus eſt vetuſto & ventrem procurat. Vinum album, diureticum eſt, et toti corpori aptum. Vinum nigrum et dulce, ſanguinem nutrit: & oculis contrarium eſt: & capitis ſcotoſin. i. vertiginem, & corpori grauitudinem, & ſtomacho turbationem, et ſomnos graues infert. Vinum maxime ſi cum modica aqua bibatur, ſaluti corporis prodeſt, eo quod nutrit, et cuſtodire poteſt ſanitatem. Primo quod album eſt magnum remedium corpori facit. Vnde et de ipſa aqua ratio eſt reddenda. Omnis virtus aquæ frigida eſt, & dulcis, & humidà: et febribus acutis aliquoties facit. Vulneribus cancroſis ſi ſola adhibeatur, perniciem infert: quia omne vulnus in corpore dulce eſſe videtur, et tunc gaudet cancer, et creſcit, dum ſibi conſentiens et amplius nutriens incrementum acceperit: nam cum melle et aqua iuncta, aut ex lixiuia, cancer ſemper lauari pręcipitur, aut cum uino et melle ſimul. Vinum autem aceto factum, incipit frigidum eſſe, et ſtypticũ, et nõ nutrit, ſed magis compeſcit. Fiunt nanq; de uino diuerſis modis proportiones corporibus aptæ. Vnde mel et uinũ ſolum ventrẽ procurat, et calefacit, piper vero adiunctũ. i. cõditũ plus calefacit et ſiccat, ſimiliter et animam deducit, et corroborat ſtomachum, maxime ſi crocus modice admiſcetur, et infundit, et uentrem procurat. Sambucatũ ſimiliter, et maſtichatum uẽtrem procurat, et choleram rubram temperat.

A Rosatum infrigidat,& urinam & uentrem procurat. Absiothinum, ventrem à cholera emundat, Violaceum,urinam prouocat,plus stomachum corroborat,& lumbricos excludit.

DE XYLOBALSAMO

Xylobalsamum ramuli sunt arboris,quæ balsamus dicitur,tenues,exalbidi, suauiter olentes gustu & viribus acres, & calfactorij, & relaxantes.

De Xylocinnamo.

Xylocinnamum est assimile aspectu cinnami,sed crassius,& longius,quodam modo lignosum sed viribus & odore infirmius,& ad eadem sumitur,& eadem præstat.

DE HYOSCIAMO

Hyosciamus est quem aliqui altercum dicunt, herba omnibus nota:quæ species habet tres: est enim,quæ semen & florem album habet,quæ utrunque nigrum:quæque uehementius B velut purpureum maxime,quod eligimus:quod quidem folijs,& cauliculis non multum uires habet refrigerantes stringentes,& mareorem facientes.Quapropter succus ex folijs & cauliculis dũ adhuc sunt virides exprimitur,& siccatur:& similiter ut opium in antidotis & collyrijs mittitur: & eodem modo omnem dolorem compescit.Aliqui vero eum interficere dicunt sibibatur,& esse venenosum.

De Hyssopo.

Hyssopus est quasi sordes & succus lanarum succidarum:qui hac ratione colligitur: Lanas succidas sordidissimas,& iam mox detõsas,mittimus in uas,quod habeat calidam aquam: & aquam succendimus ut aliquantulum ferueat:deinde refrigeramus, & quod supernatat in modum pinguaminis,abradimus manu,& in uase stanneo abstergimus: & sic ipsum uas aqua pluuiali imple mus,& opertum tenui linteo in Sole ponimus,& rursus delimpidamus: & tunc hyssopũ reponimus.Vires enim habet cum aliqua acrimonia mollientes,& relaxantes. Sed adulteratur ex pinguedine & ceroto molli:sed statim deprehẽditur, eo quòd syncerus hyssopus reseruat succidum lanæ,& si manibus fricetur,in similitudinem cerussæ efficitur.

De Hyssopo herba.

C Hyssopum herba est;est uero erraticum & hortulanũ:uerum omne hyssopum facile notũ est: Et habet uires acres,& calefactorias:unde tussientibus,& suspiriosis,prodest:& lũbricos expellit.

De Hypocistide.

Hypocistis herba est,quæ nascitur subrufa.Huius succus exprimitur,& reponitur,non dissimilis acaciæ,sed mollior tactu,& effectu uiscidior,stringit enim uehementissime: vnde uentris profluuium,& sanguinis abundantiam reprimit,& sine mora præbet effectum.

De Hyperico.

Hypericum herba est,quæ ramulos habet plures,tenues,& oblongos,colore subruso : folia similia rutæ:florem tenuem,& aureo colore,vel est similis uiolæ:semen nigrum,in forma hordei. Vires habet acriter stringentes,potatumque ischiadicos emendat, & urinam prouocat,uentrem stringit,& pro fomento positum,combusta sanat.

De Hyacintho.

Hyacinthus thyrsulum habet læuem,florem purpureum,folia & radices quasi bulbi.Tota herba uiribus & affectu styptica est ualde.

EPILOGVS

D

Haec sunt frater charissime Paterniane,quæ memorię nostrę subuenire potuerunt : & quæ partim ipsi probauimus,& quæ experti sumus,& apud antiquos & receptissimos auctores medicinæ inuenimus. Nunc pro tua examinatissima diligentia curabis omnia examinare, & etiam singulas res cum scriptura comparare,ideo ut siquis post auctorum lectiones ad hanc fuerit conuersus scripturam, in nullo possit reprobus inueniri.

E

GALENO ASCRIPTVS LIBER

DE VIRTVTE CENTAVREAE

CENSVRA. F

Liber qui licet Galeni non sit, pleraque tamen, quæ in eo continentur, ratione non carent.

De intentione eius in hoc libro. CAP. I.

EGo vidi frater mi Papia, sicut Themistius famosus magister narrabat de arnoglossa, quod re uera incredibilia existimantur esse quæcunq; de centaurea volo narrare, ita multas, & difficiles passiones curat. Sed si, nõ crediderís mihi, & probare volueris, quam virtutem habeat, non decredes, sed miraberis de eius succo, sicut de nullo alio pharmacorum: nihil enim est propè dixerim inuenire euidẽtius, & ad multa vtilius centaurea. Fortassis aũt non erit iniustum, illis qui liberaliter eius experientiam ostenderunt, præ bere grates. Sic enim a certa notitia uteris hoc pharmaco, cogitãs quòd non sunt solummodo pronuntiationes ea, quæ dicuntur, cũ sint iam ad actum producta. Apollonius igitur senex vnus virorum, qui valde erant approbati G
in Roma, cuius magister fuit expertus medicus, vtebatur hoc pharmaco in multis aduersitatibus: & per Deum miratus sum de ipso in circumambulatione; plurimum enim propter hoc circumambulabam cum ipso. Cumque quendam morsum à carne rabido curaret præsente me, & deridente, & dicente, nunc non habes uti centaurea, conuersus ad famulum ait, da mihi pyxidem: cũque dedisset ei, videns eum de pyxide accipientem de pharmaco, primo quidem putabam & ipsum deridere: erat enim maxime simplex homo: postquam autem vidi curam facare de ipsa, multum miratus fui de succo: & exinde diligens inquisitor factus sum de ipsa, ut dicta antiquorum percurrerem: & eorum, qui secundum nos, plurimos medicorum interrogarem de ipsa, vt nihil tibi deficeret eorum, quæ à nobis cognita sunt. Hæc quidem in tantum dicta sunt.

De speciebus Centaurea, & notificatione earum. CAP. 2.

CEntaureæ autem sunt species duæ: & secundum ueritatem ita est, ut Crateuas dicit in tertio libro eorum, quæ eradicantur. Vna quarum folia habet sicut lapathium hortulanũ, minora tamẽ; in circuitu autem sunt scissa, sicut serra: caulem autem habet sicut trium palmorum: opũ H
uero habet rubrum: in summitate vero eius caput laminiginosum canero marino simile: radicem autem habet solidam, & crassam: & est in gustu dulcis, & subacris: nascitur uero in locis altis; & aliquando in planitie, & in locis, quæ aspiciuntur à Sole, hæc quidem centaurea solida dicitur. Altera ueto subtilis centaurea dicitur: nominatur autem ab aliquibus limnesia. Magna igitur cẽtaurea fructuosa est, & in pratis nascens. Parua uero est unius palmi, ramos habens paruos, & flores paruos, radicem uero omnino subtilissimam, & debilem, & in gustu est amara sicut absinthium: nascitur autem maxime in locis stagnosis, & paludosis.

De modo succationis seu extractionis, & conseruationis, succi Centaurea. CAP. 3.

Est autem sermo hic de vltima. Succatur aũt sicut & alia, quæ prędicta est, modo tali. Lebes ꝓponitur magnus, sicut qñ fit hepsema.i. vinum coctũ: & ponitur centaurea minor, vt plurimũ tẽpe quo uigent oporæ: & aqua super infunditur tanta, quanta sufficit continere herbam, & tunc supponitur ignis, & coquitur herba sufficienter. Demum postquam bene cocta fuerit, ut uirtus tota sit emissa in aquã, aufertur cẽtaurea, & exprimitur, & mẽsuratur decoctio: & tertia pars hepsematis.i. uini cocti, superinfunditur ei, & coquitur quousque habeat spissitudinem mellis. Ego autem,

sicut

A sicut prædictus senex, coxi eam in lebete, & auferens, & exprimens incidi eam: & iterum coxi in aqua: deinde exprimens, & colans mensuraui: & iunxi vini dulcis decocti optimi tertiam partem, & coxi quousq; habuit consistentiam: & feci valde fortiorē huiusmodi confectionem: & ille senex laudauit. Fit autem, & absq; aqua huiusmodi herba incisa, & expressa. Et fit etiam de flore eius succus, inciso eo, & expresso, & confert in ophthalmijs. Oportet vero attēdere in decoctione, ne induretur: post hoc autem dimitte infrigidari: & repone in vase, & obtura diligenter.

De natura succi Centaureæ, & eius conseruatione, & utilitate. CAP. 4.

Est āt huius succus, vt sensibiliter est dicere, stipticus, & siccatiuus, & calefactiuus, cum uirtute immanifesta operans: q̄ non est possibile exponere verbo, neq; ad excogitationē venire, ita est vtilis ad multa.

Ad Passiones capitis.

Confert enim dolori capitis, qui fit propter multam adustionem Solis, vel vini meri potationē, qñ permiscetur cum aceto, & vngitur. Confert ēt ad sudores capitis, permistus cum uino, & vnctus abraso capite. Iuuat etiam ulcuscula, quæ fiunt in capite spissa, & parua, & rubicunda par uis papillis similia, & phygethla spissa, & parua, & rubicunda, permistus cum aqua, & vnctus abraso capite. Confert etiam ad furfures cum aceto, abraso, & prælauato capite cum aqua salsa.

B *Ad Passiones oculorum.*

Confert etiam ad cancros oculorum asperatos, & ad pruritum oculorum, & cicatrices albas, & caligines, & sycoses, & communiter ad omnes antiquas dispositiones oculorum. Mitigat etiā phlegmonas oculorum, & dolores, quando ungitur desuper: & rubicundos, & sanguinolos oculos sine phlegmone, si vngatur cum aqua: & similiter approximata cum aqua curat hordeolum.

Ad Passiones aurium.

Mitigat etiam aures phlegmone laborantes, & dolentes, si apponatur in quātitate lētis cum aqua rosata, vel uino. Sanat etiam vlcera quæ sunt in auribus, cum uino. Et etiam confert auribus sanie manantibus, & humidis, & fœtidis, si cum uino austero colluantur, & postea cum uino solo. Confert etiam ad sonitus aurium, permista cum aceto, & infusa, & ad difficultatem auditus cū succo raphanidis. Iuuat etiam ad pulices, & cimices, & cōsequēter ad omnia alia, quæ ingrediunt ad porum auditus, cum aceto permista: propne uero ad cimices cum oleo. Mitigat etiam phlegmonas, quæ fiunt in poro auditus in superficie, et rubores, et quassationes auriū, cū uino.

Ad Passiones narium.

Confert etiam ad narium vlcerationes, & putredines, et fœtores, cum aceto. Et sistit fluxum C sanguinis narium cū aceto permista, et cum lixiuio posita. Iuuat etiam fracturas narium, ungendo narem, quę patitur, ab intra, & ab extra.

Ad Passiones oris, & partium eius.

Confert etiam ulcerationi oris, si ungatur cum aqua: et alcolis tam albis quam nigris, in pueris quidem cū aqua, in perfectis uero cū uino austero colluta. Confert autem putredinibus oris, & depascentijs malignis, si colluatur cum uino, et ungatur. Iuuat etiam os humidum, et fætidum si colluatur cum aceto. Prodest etiam scissuræ labiorū, et gingiuis diu sanguinolentis, et tumidis, & phlegmone laborantibus & ulceratis, et corrosis: et etiam eis quæ pungunt in productione dentium, si colluatur cum uino, & ungatur. Confert etiam ad parulidas, et epulidas, quæ sunt tumores gingiuarum, et paristhmia phlegmone conflictantia: et communiter ad palatum, et radicem linguæ cum aqua generose. Iuuat etiam synanchicos, si ungatur cum aqua: et similiter cō fert ad escharas paristhmiorum, aliquando quidem cum aqua, aliquando autem cum melle. Curat etiam cionida seu uuulam dislocatā, uel relaxatam, uel phlegmone affectam, cum aqua. Cō fert etiam post chirurgiam cionidis, si ungatur cum aqua hoc pharmacum.

Ad Liuiditates oculorum.

D Tollit etiam hypopya. i. liuiditates, quæ fiunt in oculis, et alias liuiditates recentes oculorum, seu sanguinem mortuum, permista cum aqua, et uncta, fascia super apposita.

Ad Pudenda.

Cōpetit etiā pudendorum, et olchei ulceribus, uncta cū uino. Cōfert & rhagadijs, & thymis, & phlegmonem patientibus pudendorum, uncta cum aqua: et annadibus pudendorum cum uino. Generose etiam operatur, et in depascentijs et nigrionibus qui circa pudendum, et in extremitate uirgæ, quæ dicitur glans. Vsus autem in his est diuersus. Accipitur. n. de succo tantum, q̄ātum est nux, et de uino cyathus unus uel duo, et ferueat simul: et de hoc colluitur locus quolibet die: deinde superapponitur ab extra hydromel. Non oportet autem pudendum trahere deorsum, ut fluant liquores, sed apprehendatur cum ligaturis, sicuti multi medicorum apprehendunt, et ligant: ita enim ualde multos uidi curatos ab illo sene, et ego ipse curaui non paucos.

Ad Anum.

Mitigat etiam sufficienter, et phlegmonas ani cum uino: & ulcerationes eius cū aqua, et quassationes eius, uel depascentias, uel putredines, cum uino. Confert etiam exitui ani colluta cum aceto, demum uncta.

Ad vngues. E

Confert etiam quassatis vnguibus, & apostematis, superligata fascia.

Ad sudores, erysipelata, & exflorationes.

Totum autem corpus iuuat ad sudores, cum uino: & ad erysipelata cum uino, & ad exfloratio nes similiter.

Ad herpetem.

Sistit etiam herpetas depascentes, seu ambulationes, cum aceto: eos autem qui non sunt depascentes, cum aqua. Delet etiam impetigines, cum aceto.

Ad combustionem ignis.

Confert etiam combustis ab igne, cum vino, absque superligatione, absterso prius loco cum spongia infusa in vino.

Ad ulcera chronica.

Confert etiam chronicis, & antiquis vlceribus, vncta cum uino: in corrosis uero, cum aceto: & in putridis similiter. Vsus autem fuit Apollonius in gangræna cum aqua, & circuncharaxauit locum, vt ipse dixit: ego enim non vidi, sed credidi huic uiro: multum enim erat ueridicus.

Ad plagas. F

Maximum autem est hæc succositas pharmacum ad omnes plagas. Plagarũ autem aliæ sunt superficiales, & aliæ profundæ. At superficialium aliæ quidẽ sunt in diuisione sola, aliæ in quassatione, aliæ in aposyrmate: aliæ vero usque quo emittitur os. Ad hæc autem oĩa excellens pharmacum est centaurea: quia vero diuersus est usus eius, redeo ad eum. In omnibus igitur superficialibus, vngitur cum aqua: vel ponitur in corio, & superapponitur loco, & ligatur cum fascia. In profundis vero, cum ellychnio cum melle, & superappositione fasciæ: qui modus etiam confert qñ fuerit scissio vsq; ad ossa. Vidi ergo tertiam partem cutis capitis aposyrma pati, & curari illo modo per dies septem, & aliquando nouem, & aliqñ undecim. Habet autem proprietatem hoc pharmacum non colligendi humiditates. Iuuat etiam per modum collyrij in plagis, in quibus denudatum est os, & non est magna diuisio. Colligens.n.tu labia uulneris, immitte pharmacum, & consolidationem ducet: & si futuram feceris, fasciam de panno, vel corio pone in septem, vel nouẽ, uel quatuordecim diebus, & fomentes cum spongia. In sagittis autem, & aculeis, & calamis, oportet immittere hoc pharmacũ superapposita fascia. In percussionib. uero gladij, sicut in duellantibus, ponatur in fascia, de corio, fomentato loco prius cũ spõgia infusa in oxalme, idest aqua salsa, & aceto: et tunc utendo centaurea, cum melle, dimittendo usque ad quatuor dies. Iuuat ãt, G & in chirurgia, quando consolidare uoluerimus posita in fascia, sicut in colobomatibus, & atheromatibus, & fauis, & adipiminibus, & scrophulis, uel aliquo tali: confert ẽt, & acrochordonibus, & similib. unctis p̃ fasciã. Cõsolidat ẽt plenas plagas cũ melle mista. Ego ãt usus fui in cura duellionũ hoc pharmaco, proijciens fascias, & ligaturas, & utẽs hoc pharmaco solo usq; ad cõsolidationem.

Ad apostemata incisa.

Summe etiam confert in apostematibus incisis patuis, & multis diuisionibus, propter decorem, aut magnitudinem, uel loci ineptitudinem. Quando igitur utemur in apostematibus, ut dictum est, multis, aut patuis incisionibus, tribus aut quatuor diebus exungentes cum aqua salsa, & aceto, diligenter inungimus centauream cum melle.

Ad feras venenosas.

Confert etiam, & in feris venenosis interficientibus, & non interficiẽtibus: In apium quidem & incisiuorum morsibus, uncta cum uino: In reliquorum uero, sicut & hydri, et cerastę, & aspidis, & araneæ, et scorpionis, & turturis marinę, et mygales, & hammoditæ, & amphisbænæ, & basilisci, & dryini aquatilis, & prasii, & scolopendræ, et ascalabotæ, et canis omnis, & proprie rabiosi, et lepardi, et crocodili, et similium, vsus quidem est diuersus. Statim H enim quòd plaga facta est, uel mordificatio, scarificare oportet eum qui in circuitu est locum: & in ipso loco qui patitur facere unam diuisionem profundam, et sic mulgere, et educere humorem: deinde in plaga superponere collyrium, et desuper fasciam de corio: soluere per dies octo, aut quatuordecim ad plurimum, & uino abstergere infuso in spongia. Aquam uero non oportet adducere, et maxime in morsis à cane: quinimmo abstinere oportet a balneo usque ad annum ex omni aqua. Vlcus autem in morsis à cane rabido custodimus inconsolidatum tempore multo, sicut multi medicorum faciunt, secundum ueritatem tamen permittendum est consolidari, sicut et alia ulcera in proprijs temporibus. Ita enim, et Apollonius curauit quendam genere Gallicum, morsum a cane rabido: & ego curaui quendam iuuenem, dans ei ab bibendum pharmacum istud, et aliquando ex superabundanti cum oxymelite. In omnibus autem, quæ ędemate intumescunt, per excellentiam confert, si ungatur cum ouo: mitigare.n. & replere natum est in omnibus extrinsecis. Tusses etiam mitigare uidi datum in fabæ magnitudine cum aqua, et stomachicis similiter cum aqua. Purgat etiam choleram cum melicrato: et soluit crassos, et uiscosos humores, in quantitate auellanæ cum aqua. Iuuat etiã asthmaticos,

&

A &orthophoicos,in quantitate auellanę datum cum oxymelite.Confert etiam ad ruptiones, & vulsiones: Et similiter curat spleniticos, in quantitate fabę ægyptiacæ datum cum aqua. Iuuat etiam empyicos,in eadem magnitudine datum cum aqua:& hydropicos in eadem similiter.Cõ fert etiam dysentericis,in quibus requiritur stypticatio,& retentio.Confert etiam in dysuria, in magnitudine fabæ ægyptiacæ bibita,cum aqua: & in ischiadicis in quantitate auellanæ datum cum melicrato.Operatur etiam in hydropicis,si inungatur cum vino:& bibatur cum aqua, vel hydromelite in quantitate modica.Iuuat etiam matricem,& orificium eius, quando phlegmone laborat,si inungatur cum vino:& similiter vlcera eius:Si autem nigra fiant,& putrefiant, vel sint depascentia,oportet vt vino,& alumine colluantur.Mundificat autem,& matricem inmundam,in quantitate vnius auellanę cum aqua.Bonum etiam est in collutionibus mulierum quidẽ communiter,proprie uero matricis.Et hæc de centaurea quidem in tantum dicta sufficiant.

B

GALENO ASCRIPTVS LIBER

DE CATHARTICIS.

CENSVRA.

C Liber corruptus, & adhibitis ueris libris cum iudicio legendus.

QVoniam cognouimus,qualiter Hippocrates de augmẽto humorũ locutus est,nunc demum introduco medicum, qui de virtute catharticorũ locutus est ut prædictos humores possit examinare,& expellere, quæ nocua sunt corpori:primum considerando quomodo Erasistratus Homeri versus cantabat: & Hippocrates libros, amore medicinæ per diuersas ciuitates,prouincias,& singulas regiones proficiscens,experimẽto cognoscitur collegisse,& artificiose uitam, & theoremata consummasse:& quomodo ordinando nobis medicinam derelictam,uoluisset perquirere,vt posteris traderet. His omissis oportet nos commoderari ordinem disciplinæ,ut hi qui post nos huiusmodi artis fuerint rectores,correctius teneãt ea,quæ ab eodem videntur esse composita. Fuit igitur solicitudo non tantum mihi,sed etiam multis desiderantibus gloriam, vt de catharticis scriptis aliqua traderent,& propter senectutis obliuionem thesaurizarent sequentibus: purgationumq; genera, & uirtutes, & usus eorum, diligenti solicitudine traderent. Dicendum est ergo in primis de cathartici virtute, & officio eius. Ait Hippocrates,"Graciles,& facile uomentes sursum purgare conuenit,vitantes hyemem, difficile autem, & medie crassos deorsum,æstatem vitantes.Melancholicum ergo humorem deorsum purgare ea- In Ap. cõ 4. extra ordinem Apa. 6. 27.a
D dẽ ratione contraria apponentes:transitoriam vitam opponentes mihi, quia multum laborauit ad explicandum artem medicinæ,sed de catharticis tacuit,& nihil inde exposuit:nam si salutare esse conspiceret,utique de his nequaquam reticeret:quod ille se fecisse commemorat,sed eius bibliotecam Romæ arsisse cognouimus,& librum ipsum ibi crematum non dubitamus. Pro quare liber de catharticis ab eo scriptus non inuenitur,quem uobis scriptum tradere conamur.

De generibus catharticorum.

CAthartieorum uero genera triã esse scripserunt physici. Primum trahendi,secundum euacuandi,tertiũ purgandi habet facultatem. Et ex his tribus definitionibus,vna quidem est a loco,altera a quantitate,tertia a qualitate. A luco quidem declaratur locus ab eo,quod trahitur: quantitate,ex eo quod euacuatur:qualitate,ab eo quod purgat. Hoc igitur modo disposito,quærendum est de significatione trahentis. Habet nanq; genus tractionis,sicut a physicis dicitur, cõtemplatiuam esse suam similitudinem,cui cõparari potest,sicut & euacuans,& purgãs. Trahens uero simile est magneti lapidi ferrum trahenti ad se:& sicut ceruus serpentẽ de cauernis naribus educit. Similiter purgatio a simili fit,& a contrario. A simili,quãdo lacticinia mucos aquosos, & tenue phlegma purgãt. A contrario,quando colocynthis,& elleborus phlegma purgat. Virtus nan-

nanq; quę ad se trahit, dicitur græce helctice: quæ autem educit, epispastice uocatur. Attrahens E adiutorium fit, qñ sanguis de naribus fluit, & qñ uentosæ hypochondrijs imponuntur. Núc qdē iam diximus omnem detractionē, medicinæ esse calidæ, & humidæ, dicentes φ dulcia sola, omnia secūdū qualitatē suæ dulcedinis tāto plus calore participant, quāto dulciora fuerint: & quāto minus dulcia, tanto frigidiora. Et ideo phlegma aquosum, & magis tenue educit detractio.

De Aloe.

Aloe igitur in se habet aliquid cathartici, sed humorū non est purgatoriū, sed stercus, & cholerā purgat. Quare falluntur qui dicunt aloen non esse amaram, & stypticæ uirtutis. Apta est ergo stomacho, & cholerā de uentre, & intestinis educit, & nō de alio. Hæc ergo irritationē uentris, & depositionem per naturalē meatum facit. Bene ergo antiqui ad similitudinem, cholerici de ventre, vel intestinis, humores esse purgandos dixerunt, & eos stercora esse definierunt.

De colocynthide, scammonia, epithymo, & elleboro.

Colocynthis vero in tertio gradu est calida, & sicca. Scāmonia aūt in primo gradu ponitur. Nihil ergo erit admirandum: si aloe frigidę, & calidę tēperantię sit, & condensatorię, & extenuatoriæ. Veniamus igitur ad epithymum, & elleborum. Ergo cathartica sunt, & melancholicum purgāt humorē, nā calidę, & siccæ sunt temperantiæ. Intelligere iam debes, quod duplex est siccitas in eis, & vna pars ignea: & extenuatoria sunt natura, frangendi nanq; & incidendi pinguedinē habēt facultatē. Etenim elleborus, & epithymum tenui, & calida natura consistunt, & frigidam, & terrestrē habēt substātiam, idest humorem purgant melancholicum, & à contrario medicinę. F

De catharticis purgantibus superiorem uentrem.

Querendū est, q̄ qualitates medicaminū superiorem purgent uentrem, & quę inferiorem. Nam quæcunq; medicaminū calidæ, & siccæ, & ignitæ substantiæ, vel spiritus compositę sunt, hęc, p vomitū purgant ventrē: ex quibus primū est elleborus albus. Et q̄cunq; terrestri substātia participant, inferiorē purgāt uētrē, vt sunt lepis, colocynthis, & elleborus niger. Et quæcunq; admista, sacre spirituali, & terrestri grauitate, hæc superiorē purgant ventrem, & inferiorē. Et quod colocynthis caput purget, experimento testamur: quia lenis est, & lanuginosa, & tumentia: & ideo purgat superiora: & si datur drach. j. cum mulsa, ex capite purgat phlegma & eadē rōne cętera cathartica perpēduntur; quæ à multis per lōgū tēpus inuēta sunt sapiētibus.

Núc aūt, quia de catharticis, & purgatorijs disputare statuimus, in primis quæ purgāt cholerā rubrā quærendum est. Ergo purgat cholerā scammonia, agaricū, aloe, succus herbæ heliotropij. Phlegma educit coccus Cnidius, lathyris, euphorbiū, colocynthis, elleborus albus. Nigrā uero cholerā purgat epithymū, polypodiū, niger elleborus, & prasij succus. Sanguinē educit porri succus, malua agrestis, herba mercurialis, hippophages. Et hoc ad exēplū proposuimus, ut quis amator bonorū operū, qui ad hęc arcana desiderauit accedere, ex his q̄ proposita sunt cætera doceat cognoscere. Mihi autē tps est ad alias passiones transire, idest locales: & per singula loca catharticæ operationes exponere. Oculis nanq; adhibenda sunt purgatoria medicamina, & auribus, & naribus. Cathartica āt lateri, thoraci, vētri superiori, & intestinis superiorib. hepati & simæ eius parti, & spleni. Cæterū oculi purgantur per lachrymas, per nares, per mucos. Os, per phlegma, & saliuā: Mammillę, per lac: Thorax, per tussim, & sputum: De stomacho uero educuntur cibus, & phlegma, & oēs humores, & cibi indigesti, & lumbrici rotundi: Ex hepate, & simo eius, humores per uentrē educendi sunt: ex gibbo āt, p vrinas. De splene vero, humor melācholicus, & sanguis fęculētus: De renibus, sanguinis superfluitas, & lapidū imminens periculū: Ex matrice, sanguinis ichores: De vesica, vrina: Ex maioribus intestinis, scybala, & lumbrici lati: De extremo intestino, ascarides. De cute, corporis pediculi, & lendes, & sudores. Sed & sanguinis fluxū ex matrice factū ventosa in mammillis posita restringit, & phlebotomia in contraria parte facta. Et sæpius irrationabiles impetus sanguinis, ligatis coxis retinemus, & qui fiunt ex naribus. Purgare āt volētibus, per phlebotomiā adhibēdum est adiutoriū: & considerandū est quanta sit materia in purgandis. Sed hæc purgatio catharticorum purgationi *compaginatur, & cōpatitur quid modice, sicut herculeus lapis ferrum ad se trahit, & electrum fricatū paleas, & ceruus spiritu suo serpētē de cauernis, & serpens spiritu suo mures ad se trahit. Sed reuertamur ad propositum, ostendimus non solū cōparientes rōnes extrahere, sed ipsa utiq; medicamēta de capite, & thorace, & pulmone, & hepate, & stomacho, & renibus, & uesica, & arteria, et neruis, quæ optima sunt, extrahunt. Et siquis approximauerit naturę cogitando, uidebit nō solū propriā in humoribus habere uirtutē proposita medicamenta, sed in partibus mēbrorū corporis p̄dictū ministeriū medicamētorū facere uirtutes. Quidā āt nos culpātes directo excelso supercilio, directi sunt ad fallaciā, uendicant cathartica experimēta lōga esse ab experimēto. Etenim naturalē cognitionē admittentes facti sunt hæretici male intelligendo: & non discernētes uirtutē, & naturā splenis, et renū operationes, confitentur utiq; dicētes, qđ sit talis materia medicaminū, quæ has possit hēre uirtutes. Si āt uerū est, sicut uerū cōstat esse, et aliqua expediēntia credāt esse localia medicamēta, ī hepatis passiones festinanter adhibēda sunt adiutoria, et narib. similiter, et in collo, et in intestino, et uesi-

*A. tractioni.

ca,

A ca,& splene quod ad hoc fuerit vtile:neq; medicamen ad patientes locos adhiberi potest,sed æqualiter singula suum præbere beneficium. Ex quibus manifestum est, quæ sunt medicamenta ad humores,vel ad corporis membra expedientia. Nam si non est admirandum, q alia sunt coprotica,idest tantum stercora mouētia:alia hydragoga.i.humores liquidos,& tenues,& aquosos educentia,spissos humores non deponentia:alia uero choleram rubrā:alia autem nigram: alia phlegma:alia sanguinem sunt deponētia: Et cum alia caput purgent,alia thoracem,alia pulmonem alia hepar,alia splenem:quædam etiam in uentre purgent humores,quædā renes, quædam vesicam,quędam matrices,quædam intestina tenuia,& arterias,& neruos,& musculos: & quæ horum omnia sunt purgatoria,diuersas habent uirtutes: Disce si potes species eorum,quę experta sunt ad purgandum superiorem ventrem,& eorum quæ ad inferiorem.

De simplicibus medicinis.

Volo igitur dicere de simplicibus medicamentis,quę Græci hapla uocant. Ergo colocynthis caput purgat,& phlegma. Scammonia autem,corpus superius,& inferius,& caput,& phlegma cū cholera:quia natura eius calida,& sicca tenuē habet substātiam,generans tractoriā uirtutē. Siquis igitur simplicia medicamenta scire desiderat,requirat,& inueniet uirtutem suā in primo gradu esse calidam,& acutissimam ad purgandum. Lathyris è cōtra purgatoria est phleg B matici humoris:semen eius moderate in gustu est dulce:& dictum est dulcia mediocriter esse frigida. *Oculorum cenotica,quæ ex oculis lachrymas educunt.* Oleum amygdalinum, nucinum,& laurinum,& anethinum,opobalsamum,centaurea,succus rutę,succus chelidoniæ,cæpæ, calamintū, calcanthum,stypteria,sinapis,ammoniacum,mel,crocus,& alia plurima,sicut in dynamidijs diximus,oportet prius per catharticum corpus purgare. *Aurium cenotica.* Aures purgat mel, vinum,oleum nucinum,et amygdalinū, cępę succus cum adipe plurimo, aphronitrū cū melle, & aceto,et hydromeli,et acetum,nitrum mistum cum uino,oleū rosceum,succus betæ *Narium cenotica.* Purgat enim nares succus betæ,cæpæ,elaterium,piper nigrum,sinapi,pyrethrum,hyssopus,thymus,elleborus albus,struthium,euphorbium,cardamomum. Purgat caput per os staphis agria,piper,sinapi,pyrethrum,hyssopus, thymus,et alia plurima, quæ in dynamidijs scripta sunt,et gargarismata. Lac in mammillis reuocat ptisana,semen fœniculi.

De purgantibus pulmonem,& thoracem.

Pulmonis & thoracis cenotica. Purgat pulmonem,et præcordia,daucus,papauer nigrum, semē lini,thymus,anisum,piper,costus,sulfur,scilla,amygdalę,iris,mel,orobus,prasiū, capita porri,et alia plurima,quę in dynamidiis possunt reperiri. Est aūt confectio ad purgandū experta C Styracis,terebynthinæ,sandarachæ,masliches,medullæ ceruinæ aā drach.i.iuuat stomachicos, pleureticos,phthisicos,et omnem tussem. *Superioris uentris cenotica.* Vomitum facit cedri cortex cū oxymelite,sinapi cū mulsa,elleborus albus,ireos puluis cum mulsa. *Intestinorum tenuium cenotica.* Purgat nanq; in intestinis crudos humores,et indigestiles cibos,et lumbricos rotundos excludit,semē tithymali:et opos eius cum caricis,aut cum dactylis comestus:iris,herba mercurialis,thymi decoctio,aloe,absinthium,abrotanum,et alia quę in aliis commemorauimus. *Hepatis simorum cenotica.* Purgat ea polypodium,lathyris,canubea cum absinthio,et lupinorum apozemate. *Hepatis gibborum cenotica.* Purgat nardus celtica,squinanthum,agaricum, gētiana,absinthium,peucedanū,opobalsamum,myrtus. *Splenis cenotica.* Purgat splenem elleborus niger, epithymum,polypodium,agaricum,capparis cortex,scolopendria. *Renum cenotica.* Purgat renes apij semen,fœniculi semen,daucus,asarus,squināthū,sanguis hircinus,graminis decoctio. *Matricis cenotica.* Sanguinem educit pessarium cinnamomi,sabina,calamus aromaticus,absinthii decoctio,artemisia,dictamnum,elleborus niger,sicut in dynamidiis continetur.

De prouocantibus menstrua.

Per impositiones prouocant menstrua calamus aromaticus,castorium,lupinorum decoctio D ruta,piper,melāthium,balsamum,pęonia,artemisia,dictamnum,lapathij radicū decoctio. *Vesica cenotica.* Euacuant,et purgāt uesicam aserū,apozema acori,amygdalæ amaræ, absinthiū ponticum,semen balsami,bryonia,pæonia,semen liquiritiæ,pulegium, dictamnum, dracontij radices. *Renum & vesica lapidis cenotica.* Lapides frangit cardamomum, oleum amygdalinum, bdellium,semen fęniculi,amygdalæ amarę,lapathij radicum decoctio,lini semen,saxifragia, electrum.i.succinum,sanguis hircorū,semen oleris atri. *Sybalorum cenotica.* Scybala euacuant mel, sal,fœnigræci decoctio,maluæ decoctio. *Ventris cenotica.* Aloen et salem cum melle coquas, et subijce. *Aliud mirabile medicamen.* *Myrrhę,cęparū succi,aā drach.j.mellis drach.ii.in trulliones coquas,et subijcies,ut patrill *s. Sudoris cenotica.* Sudorē educūt unū cū oleo irino,et oleum chamæmelinum,et anethinum,et sicionum, et alia. Per os data hæc prouocat sudorem, staphis agria pulegium,sisymbrium,artemisia,costus,libanotides,casia,cinnamomū,agaricū. Quę per suffumigationem sudorem mouēt,sunt castoriū cū pulegio,semen balsami,bdellium. *Quæ pruritum mouent.* Sunt porrum,allium,caulis,asparagus,pastinaca,ruta,cardamomum, raphanus, omnia salsamenta. Et hęc de simplicibus,quę per longa tēpora colligere potui habeas expertas *Al.myrrhæ

E

GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE GYNECEIS, IDEST
DE PASSIONIBVS MVLIERVM

Nicolao Rhegio Calabro interprete.

CENSVRA.

Ieiuna prorſus,& anguſta tractatio.

DE paſſionibus mulierum,& matricum vtile præuidi vobis ſcribere.Superuenien-
tium.n.diuerſarum,& plurimarum paſſionum in matrice,aliquæ periculoſæ,& F
inſanabiles fiunt: ob quam rem turpitudinem non præferendam cenſeo, quo-
niam abſcondere periculoſum eſt.Fit igitur in ore matricis dolor,& ſymptoma
forte:& ſi cito non occurratur, vulnera in ipſa fiunt.Et quandoque ad hypochō
dria ſuppoſita ſuffocationem facit:& ad cor dolor ſuperuenit fortiſſimus: & no-
minata conſequitur amara ſaliua, velut ſi aceto, & aqua os adimpleatur: & tibiæ frigidæ fiunt:&
caput,& lingua formicitant:& vox deficit.*Cura*.Sub matrice ponenda eſt lana inuoluta balſamo
aut oleo amaracino,aut alio qualicunque bene redolenti.Naribus vero offer aſphaltum molle:&
vomica cum capillis nigrientibus, aut pennis coruinis in acetum immiſſis pro vomica,offer nari
bus ſternutamenta:& ſoluto ore,& lingua ad loquendum, bibendum eſt caſtorium cum uino,&
digitum tinctum in oleo naribus offer. Lana autem ſuppoſita ſit donec ſanetur: quia ſi tolletur,re
uertetur paſſio.Si autem deſcenſio in veſica dolores magnificet,& fiat formicatio tibiarum,& vri
na concludatur dum vis ſanare,huic offer bene olentem myrrham, & omne ſuauiſſimi odoris,ꝙ
inueneris;& ad matrices vero appone inolentes ſuffumigationes,uſque dum reſtituatur.*Fumiga
tio*.Ad matricum ſuffocationes,ſi vox deficiat,& ad periculum mortis deuenerit,vt per os potio
nes recipere non poſſit,ſuffumigatione ſuccurrit.Rutam viridem frica & confert.Item ſulfur cum
aceto naribus impone.Item aſphaltum in carbones pone,& nares ſuffumiga.*Potio ad idem*. Suc-
cus vrticæ colatus datus in vino,aut melicrato,mox iuuat.Item in periculo caſtorium in vino bi-
bat.Aut caſtorium,& aniſum in oxymelite:*Sternutatio ad idem*.Elleborum album,aſphaltum,ca
ſtorium tere,& offer naribus.*Peſſarium ad idem*.Ruta cum melle bono linias os matricis.*Ad idem*
Lenticulas infunde in vino,& poſtea tere, & vellere calefacto collige, & appone:mirificum eſt.
Item quæ in pectine habent dolores quaſi veſpam incidentem. Apium tere cū caſtorio, & adipe an-
ſeris,& peſſarium impone. *Item ad eas quibus facta eſt aphonia de ſuffocatione matricis*. Picem in
lanam mollem inuolue, & peſſarium impone, *Ad dolorem matricis propter abſtinentiam viri, vt
cōtingit ſæpe viduis, & virginibus,& quarum viri diutius abſunt*. Fit aūt illis dolor,nauſea,ſaliua,
tibiæ frigent,& quæ in matricum ſuffocatione cōtingūt patiuntur (ad ei⁹ curā adhibēda ſunt quæ
in geneſia Cleopatræ legunē capitulo x.) itē febris acuta, eleuatio uētris,& duritia,dolor renum,
& ſtomachi,anaptæ,nauſea phlegmatica, aut quaſi acetoſa,aut cholerica,urinæ detētio, ſtrictio
vētris,faſtidium,ſitis,aſpera lingua & nigra quaſi atramēto tīcta,dolor ceruicis,& in genis,tēpora H
ſaliūt,& oculi,dolēt extremitates digitorum, & ungulæ:& ſi in natura deponūt digitū, ſentiunt
magnū calorē, & ſiccitatē, & duritiam, & ſtrictum os matricū.Axungiam porci uirginis cū mel-
le aduna, & poſt balneum ſuppone: hoc etiam ad oēm paſſionem matricis prodeſt. *Item ad illas
quæ tumorem habent, nec faciunt aliquid ſanguinis*. Adipem anſeris miſce in lana,& ſuppone.*Itē
ad eas, quæ ante, & retro patiuntur in coxa,& per totum uentrem, neque ſurgere,neque dormire poſ-
ſunt*.Butyrum medullæ ceruinæ miſce,et utere.*Ad dolorem matricis*. Ceræ citrinæ,ceruinæ me-
dullę,terebynthinę, adipis anatis, opij obolos ij.cum oleo cyprino utere in peſſario: facit ad ignē
ſacrum,& febrē.in fiſtulis apoſtalim,atq;caliginē,& punctionem,& ulcera,& alia multa.*Item ad
pectinis dolorem,dorſi,& ventris,& frontis,& quandiu ſtare non poteſt*. Adipem anſerinū,& myr-
rhā cum mero uino teres, & in linteo pones. *Ad eas,quæ dolorem matricis patiuntur*. Si cum viro
dormiūt,ſi hęc paſſio perſeuerat, colicę fiunt. Vniuerſaliter aūt hę latas venas habēt, penitus li-
bidinoſæ,natura tumeſcit plus intus quā foris, patēt palpebræ oculorum qn̄ cōcumbunt:curabis
ſic:Lac mulieris quæ maſculum lactat, & ceruſam miſce,& calefac,et pone peſſarium in ore ma-
tricis. Item galbano cum roſis ſimul vtere. Item oui aſſi inure modicū, & roſ.impone peſſario.
Ad inflationem, & apoſtemata matricis. Butyrum cum opio & roſis aduna, & in melle peſſario
appone. Suffumiga ſic: ceram, terebynthinam, uel ſagapenum carbonibus appone, ſuper-

posito

A posito em moto. *Si lumborum dolor, & circa matrices prurigo, in natura, & in ventre humidior, tunc nanque tam patet se rheumaticam factam. Cura.* Ireos radicem succo mali granati misce: & ecligma facies postquam vrinam fecerit. *Ad cancrum matricis, cuius hac sunt signa, dolor in ventre, & sexu vt putet se spinam, vel lignum in corpore habere: aliquando effusio sanguinis cum vrina.* Betam syluaticam, & alumen scissum, & nitrum in ligno tere, & cataplasma impone. Item succum solatri cum adipe anserino in pessario. Item raphanum tempera cum eo, & vtere. *Ad vlcera matricis.* Ceram, myrrham, & adipem porcinum, cum melle in lana suppone. Item oui testam assam, siselon cum rosis misce, & impone. *Ad matricem frigidam.* Si frigida fuerit dolet & sanguinem profert, frigidus sudor superuenit. *Cura.* Terebinthinæ, mellis, adipis anserini, ana: misce & vtere. Item artemisiam, adipem anserinum oleo rosarum misce, & impone. *Signa ventositatis matricis.* Renum amotis, & intestinorum, conducit ei uentrem, & clausa dolorem concitat. *Cura.* Myrrham in nigro uino bibat, scilicet temperatæ. Item medullam ceruinam tere, & misce rosis ad crassitudinem mellis, & fac pessarium. *Matricis hydropica signa.* Nares mucnsæ, oculi nigri, torpet per loca calida. *Cura.* Cyminum, vuam passam, sal modicum pinse, & misce, & pessarium appone. Item rubi radicem co

B que, & bibat ieiuna. *Ad matricem clausam.* Bdellium tempera, & appone, ac suffumiga. *Si matrix exiuerit, & tardauerit, & foris vulnerata fuerit.* Terebinthinæ, medullæ vitulinæ, opij, croci, rosarum, cicutæ pessarium impone. *Ad hæmorrhoidas in ore matricis.* Coronam spinæ tere, & supera sperge. *Ad rheumatismum album vel aquosum, vel rubrum, vel sanguineum, aut nigrum, sine dolore, aut cum dolore.* Sanabis sic: Papauer cum vino nigro bibant: testam oui contere, & appone in capite funium ceræ cum olibano, & impone. Item acaciam tere cum aceto, & appone in lana. *Signa matricis plena humoribus.* Vlceribus nimis impletur: extrema oculorum fiunt sanguinea, febres assiduæ, & acutæ. *Cura.* Cyperum, & rutam cum uino albo temperata i eiuna bibat ad cotylam unã, & non plus. *Ad effusionem sanguinis matricis.* Grana vuæ siccæ tere, & cum uino da: aut folia uiri dis maluæ. *Si ex partu contingit sanguinis fluxus.* Corion b isilicon incende, & tere, & cum aceto inuolue, & impone in pessarium. Item lapathij succo intinctum pessarium appone. *Si ex partu, natura plaga fuerit.* Testiculos tauri etiam solue cum aqua frigida, & cum rosis liquefactis lineo in panno cum modico croci impone. *Si uero consuetudine super menstrua venerit.* Cyneres vitis te-

C ras, & in linteo imponas: uel calcem teras, et similiter imponas. *Potio ad idem.* Radicem myricę, et corticem tere, et cum vino bibat. *Si matrix ex parte vlcerata fuerit.* Helenium butyro veteri misce, et fac pessarium, et suppone. *Ad consuetudinem prouocandam.* Piperis grana commisce staphidi agriæ, da post balneum cum vino, et cito subueniet. Item centauream tere cum folijs in aqua, & fac pilulas, et impone ori matricis. Item rubiam, nigellam, et myrrham, ana, cum vino bibat. *Ad Rhagadias in ore matricis.* Coronam spinæ, gallas omphacinas tere, et unge adipe anserino, vt adhęreat puluis, et super sparge: facit et ad condylomata. *Ad eas qua non pragnantur.* Castorij, piperis, grana xii, vino communi simul temperata cum pulegio bibat. *Vt non conceperit.* Nitrum in ore matricis in modum ciceris post concubitum mittat. *Vt cognoscat si sua culpa, aut viri est, quod non concipiat.* Vasa fictilia duo signa, intus posito hordeo, et ibi fac eam et eum vrinare, et pone in loco frigido per xii d es, cuius ordeum ingerminauerit, eius culpa est. *Vt cognoscat an prægnans masculum vel fœminam in vtero habeat, & cognoscat, si sua culpa aut culpa viri non concipiat.* Apium cum radice sua capiti eius appone, ipsa ignorante: et si primo nominauerit dum loquetur masculum, masculum: si fœminam, fœminam pariet. *Vt fœmina concipiat.* Vuluam leporis siccam tere, et ambo bibant, et edant. *Vt cognoscat si conceperit.* Si collum calidum habet, dorsum frigidum, concepit: si vero ęquale corpus, non. *Ad eam qua prius facunda fuerit, postea sterilis facta est.*

D Folia mali granati sicca tere, et cum melle fac pessarium digitorum quatuor: et post purgationem impone diebus tribus, non tollatur. Et vuam passam cum granulis suis tere, et fac pessarium, vt dictum est: et quando coagulata stillauerit, cognoscat virum. *Ad violatam vt non cognoscatur.* Alumen scissum, gallas omphacinas cum vino aminęo tere, et fac encathisma. Item cum succo pastinacę collige, et fac magnitudinem orobi, et apponatur per vnam horam ante, quam coeat. *Ad tumorem vberum.* Betam oleo coque, donec soluatur, et sic tere, et simul ceram solue, et cataplasma impone. *Item ad vbera vlcerata.* Portulacam tere cum oleo rosę, et linteolo impone. *Ad duritiem, vberum inflationem, & vlcera, & crassitiem, & omnem passionem.* Caulem uiridem tere, et cataplasma fac. Succum autem eius spissum line. *Item ad vlcera, & cancrum, & Diatasin.* Folia hederę coque fortiter, et cataplalma, et ex apozemate fomenta. *Ad lac augendum.* Lumbricorum viuorum 3.i. tere, et cum melle bibat, vt non cognoscat. Item lac vaccinum aqua calida salsa vel marina fomenta, et postea cum vino calido bibat.

GALENO

E

GALENO ASCRIPTVS LIBER

SECRETORVM AD MONTEVM

CENSVRA

Secreta hæc ut Galeni non sunt, ita non omnino inutiliter legi possunt.

ROgasti me, amice Montee, vt describerem tibi librum in medicatione ægritudinum secundum experimentum, medicinale, & considerationes rationales ex eis, quę expertus sum multis sapiētum & bonorum in cultu legis. Feci igitur illum, & posui ipsum ex secretis, quæ non est necesse propalare unicuiq; hominum, timēdo ne fiant pigri, confidendo in ipso, & dimittant, quod necessarium est in scientia radicū & ordinē capitulorum, super quam est fabricatio artis. Et ego quidem scripsi tibi in illo secundum mensuram uirtutis, & fideliter. Dico igitur quod substantia subiecta generationi & corruptioni mutatur in qualitatibus suis, quæ sunt caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas: quæ adinuicem agunt & patiuntur: & eorum ęqualiter complexionis existit bonitas. Quod est, quia complexio est factorum substantiæ cuiuscunque membrorum animalis propria. Complexio igitur est substantia corporis, & natura eius. Et postea sunt tes sequentes complexionem necessario, & sunt odores, & sapores, & colores, & durities, & mollities, & lenitas. Natura uero de tribus dicitur rebus: quarū una est complexio, secunda est uirtus rectrix tertia est cōpositio. Et quamuis ars, quæ solicita est de corpore, sit una, sicut uerificatum est iam in libris alijs, tamen partes eius sublimes sunt duæ: quarum una est regimen sanorum, & altera est curatio ægrorum. Et sunt ambæ in operationibus suis diuersæ, quia ambarum prima intendit ad conseruandū corpus ſm dispositionē in qua est: & secunda intendit ad permutandum ipsum ab eo secūdum quod est. Et quoniā sanitas antiquior est ægritudine, & sublimitate & tēpore, tunc necesse est nobis ut acquiramus in primis, qualiter conseruemus sanitatem: & post illud, qualiter sanemus ægritudines sanatione bona. Via autē communis ad inueniēdum eas ex rebus duabus est, vt sciamus dispositionem, quā nominauimus sanitatem, quæ dispositio sit: quia nō possumus seruare ipsam quando existit, nec reducere ipsam, quando corrumpitur, nisi sciuerimus quid sit. Nos uero iam processimus, & ostendimus, q̄ sanitas similium partiū est æqualitas: & q̄ sanitas membrorum compositorū completur positione membrorum similium partium, & eorum numero. Illud uero quod surgit per conseruationem horum membrorum, est post conseruationē sanitatis: sicut si corpora nostra nunq̄ finirentur, nisi per dolorē cōmunicantem eis, non esset nobis ars necessaria, qua sciremus læsiones eorum omnes. Genera autem ægritudinum corporum nostrorum, & corruptiones eorum, sunt duo, quæ eis sunt necessariæ, quæ sunt ex operatione caloris innati: & sunt eis corporibus a principio esse corporum radices. Et ex eis sunt, quę non sunt necessarię, & nos non sumus eas mouētes, quæ quidem corrumpunt corpora nostra non minus illis necessarijs. Et ego quidem sum distinguens vnumquodque duorum generū ſm se. Dico igitur, q̄ principium nostri esse est ex sanguine & spermate: ueruntamē sanguis est materia properans in receptione eius quod descendit. Et nos quidem intelligimus per materiam hylen, sequentem formam in oī parte: sperma autē stat loco Factoris. Et unūquodq; istorum duorum est compositum ex elementis, ex quibus compositum est alterum (& nos quidem demonstrauimus ita in libro, quem edidimus de elemētis secūdum sententiam Hippocratis) uerunamen in mensura mixtionis specierum diuersificātur, quia plus est in spermate. Et iā nos quidem demonstrauimus secundū quod diximus, & testificati sumus illud in libro de morbis et accidentibus. & mihi quidem uidetur, vt vadā ad fundamentū sermonis, in arte medicationis per experimentum, & consideratione, & copulationem & abbreuiationem sermonis, & appropinquationem locutionis. Frater Mōtee, iste magis iuuatiuus liber est, quem cōposui in medicinarum nā que descriptionē eius expertus sum multoties in complexionibus cōparibus. Descriptiones autem quas diximus in almemiri, idest pharmacorum, & est liber qui nominatur de medicinis, compositis, non sunt nisi cōpositiones quorūdā quos dixi, sicut Archigenis, & Archelai, & Seueri, & aliorū: quib. si uteretī aliquis ſm quod dixerunt, non fieret iuuamentum per eas, immo generarent ægritudines. Verum ego rectificaui eas, & exercitaui super errorem, qui est in eis. Prima ergo descriptionum eius, quas ego composui, est descriptio medicinæ huiusmodi.

Ad Stupe-

A *Ad stuporem, & frigus, & paralysin.*

Vir quidam sexagenarius fuit super quem uincebant humiditates superfluæ, & uentositates phlegmaticæ, & erat mollis corporis, & ipse quidē cōquerebatur de stupore in corpore suo, & frigore addito, & inceptione paralyseos. Cōposui ergo hanc confectionē, quæ est medicina multorum iuuamentorum. Et ego quidem iuuamenta ipsius dicam, post artem eius. *Confectionis permistio.* Rec. euphorbij, croci, casiæ lig. cinnamomi, apij, acaciæ, costi amari, spicę, gūmi arabici, seminis vrticæ, granorum alKeruā, bdelij, olibani, sumach, ellebori, sulfuris citrini, styracis calamitæ, piperis albi, ošum ana. ʒ. vi. rosarū siccarū, pyrethri, arthanitæ, setesuliæ, seminis apij, ošum an. ʒ. iv. seminis albedarogiez. s. ammeos, seminis taraxacō, amborū an. ʒ. medullę cartami, zingiberis, amborū añ. ʒ. iv. terē & cribella: deinde infunde in uino antiquo trib. diebus, donec fiant sicut mel: deinde fundatur super ea mel crassum despumatū: deinde misceatur. & fundatur super ea ex oleo balsami mensura uncię vnius: deinde ponatur sup ignē leuē, & bulliat ebullitionibus duab. leuibus, & fundatur in vase vitreo: & dimittatur sex mensib. & quāto plus antiquatur, tanto est melius ei. Vsus est ea vir, & conualuit vsq; ad quartā hebdomadā. Et dosis quidem eius est ex aureo
B vsq; ad ʒ. iv. Quòd si ille qui vtitur ea, fuerit adolescens, sumat ex ea. ʒ. i. & s. Hæc āt medicina cōfert morsui facto à cane rabioso iuuamētū manifestū statim: & dolori qui fit in acumine verticis antiquo, & cui cadunt pili capitis, deinde accipit de hac medicina pondus aur. vnius, & soluitur cū aceto uini, & linitur cum eo caput. Et ad dolorē dētiū fricatur cū ea. Et ad dolorē auris soluitur oleo balsami, & colat, deinde destillatur in aurem. Et ad anginam datur in potu cū aqua, in qua cocta sunt sebesten, & anethū, & deglutitur post ipsam butyrum tepidum. Et similiter ad asthma & splenē. ʒ. i. & s. cū aceto, in quo decoctæ sunt radices capparis, & tamarisci. Et ad renes, & ad dolores eorū cū aqua, in qua decocta est calamintha fluuialis. Et ad serpentes in vētre. ʒ. i. & s. cum aqua, in qua decocti sunt cortices granati dulcis. Et ad hæmorrhoidas aur. i. cū vino antiquo. Et ad dolorē hepatis, & stomachi, & ad hydropē itaq; qū est cōplexio decliuis ad frigus. Ad ultimū vero serua à me secretum magnū in oī medicatione tua. Caue igitur multiplicationē calefactionis, & inclina ad frigidationē per cōparationem, et non absolute: et incipe in propinquitate complexionis hominis: et hic quidē est locus cōsiderationis. Serua igr̄ hūc modū curōnis, et intellige
C ipsum. Et fac medicinā, immittēs spēs bonorū odoris aromaticas: est. n. electuariū magnū: et hō certabis, si Deus uoluerit. Et fuge a stupefaciēte oculū, nisi raro; et apud necessitatē: nā faciet festinare ad eū qui utitur ipso debilitatē tunicæ corneæ. Et hoc iterū considerandū est, intellige ergo ipsum.

Ad Phrenesim, & tussim siccam, & febrem conclusam.

Medicina aūt Austri, qui est ex illis de Luca: qm̄ cōquestus est mihi de phrenitide, et apostemate in cerebro suo ita, q̄ permiscebat: et fuerūt cū eo calor, et tussis sicca, et dolor capitis intolerabilis, et febris conclusa. Et iam medicati fuerant ei quidam medicorum, et errauerūt super eum. Incepi ei vti hmōi medicina, et sanatus est usq; ad hebdomadā vnā. *Medicina permistio.* Rec. psyllij infusi in aqua cucumeris indi: deinde extrahat, et coletur cum cribro, et coaguletur cū rob uuę leui igne: et sumatur tragacanthæ alb., gūmi arabici, medullæ se. citruli, et medullę cucumeris & medullę se. cydonij: medullę se. cucurbitæ, medullæ amyli, sandali, seminis portulacę, sem. maluauisci, ošum ana partē. i. terantur contritione bona: deinde misceantur coagulato. i. rob. Et administrentur de eo omni mane ʒ. iv. et apud somnum similiter. Et cibus eius sit aqua hordei, in qua decocti sint cancri fluuiales, et sebesten. Hoc enim medicamen est, cui non est par.

Ad dolorem capitis, & lachrymas oculorum & ad insomnietatem.

Et conquestus est mihi adolescens uicenarius, cuius cōplexio erat calida, et cuius color erat fuscus, et erat multæ quietis, et tranquillitatis, et erat uincens temperatā cōplexionem regionis eius caliditas, de dolore capitis superfluo in percutante, lachrymis in oculis suis, et dolore in eis, et non dormiebat. Cōposui ergo ei hoc caputpurgiū, conualuit ergo ex uice vna. *Medicam. permistio.* Rec. croci dank ij, ladani. ʒ. s. condisi. ʒ. i. lache Kirat. i. cāphoræ Kiratū mediū, lilbuc, umbar, ana ʒ. iij, opij. ʒ. ij. terantur, et aggregentur cū melle medicinæ siccæ, et solummodo humidæ cū umbu cino, terantur, et aggregentur cum melle despumato. Qñ igitur necessitas ei est, sumatur, sicut milium, et soluatur in lacte mulieris, et fiat cum eo caputpurgiū. Vir autē cuius corpus est forte, sumat pōdus sex granorum: huiusmodi. n. medicina est ultima. Primum autē quod oportet pmittere in curatione ægritudinum, qñ uides repletionē, et tempus nō longinquū phlebotomiæ, est vt præmittas phlebotomiam in cephalica, si ægritudo est in superioribus corporis: et in basilica, si ægritudo est in inferioribus corporis. Noster autē sermo in hoc iam pmissus est in multis nostrorum librorum. Qui āt vult esse prudens in arte ista, legat libros meos, et nūc utatur istis medicinis, quas ego composui, et expertus sum, postquam cognouerit cōplexiones utentium eis.

Ad dolores oculorum & ophthalmiam.

Quia dolores, qui accidunt oculo, sunt multi, et diuersi, et ex eis est dolor, qui uocat ophthalmia, multoties accidit oculis in multis dispositionib. uidetur mihi vt pmittā cām eius super reliquos dolores ocul. Quia causā uero qui nominatur Fistulus, adueniat dolor inquietās, et ophthalmia

calida

calida per causam: & erat quadragenarius: & erat quietus, crassi corporis. Leniui ego ei naturam E
cum infusione myrobalanorum: & firmabo vel ostendam eã in hoc libro. Deinde præcepi ei, vt aperiret cephalicam. Et composui ei hoc sief: & nominaui ipsum iuuatiuũ, quia iuuatus est per ip sum ipsa uice Prima. *Modus Sief.* Rec. cerusæ de plũbo, amyh, amborum ana partes ij. & s. facocol læ, croci, opij omnium ana quartã partem illius: teratur cerusa, & cribelletur, cum orali: & addatur super ipsam de aqua dulci, quantum necesse est: & teratur in mortario diebus x in hora quieta a vento, & in loco in quo non sit puluis: deinde infundatur gũmi post illud in aqua dulci in vase mundo. Quando ergo soluitur, & fit sicut aqua, coletur cum pãno lini super medicinã in marmore: deinde teratur cum ea. Quando ergo facta est medicina sicut pasta, proijciantur super ipsam reliqui pulueres, & terantur cum ea, donec inspissentur: deinde fac ex ea sief, & exiccentur in vmbra in loco tecto: deinde proijciatur super ipsam pannus sabini, aut pannus subtilis, descendẽs ipsa a puluere postea reponantur, & medicetur cum eis. Et sumatur ex eis unum, & soluatur in aqua rosa, & lacte mulieris: & fumatur in uenera, & distilletur in oculum. Hoc autẽ sief est conueniens, vel conferens apostematibus, & inflationi, & vuæ, & vlceri nigro, & uesicis accidẽtibus in oculo, & pluribus ægritudinibus eius.

Ad Albuginem oculi. F

Alchohol autem, quo vsus est Ebinus monachus ad albuginem, quæ erat in oculis suis: & omnes medici conuenerant, quod sanaretur: & posui ipsum ei, & conualuit usq; ad triginta dies. *Modus alchohol.* Rec. Spumę maris, quę natat super aquam, stercoris lacertæ, sacchari, massacumiæ, baurach, omnium partes æquales: terantur, & cribellentur: & sumatur ex memirem media uncia, teratur, & decoquatur cum libra aquæ, donec consumatur medietas: & coletur, & imbibatur cum hac aqua in marmore: deinde cõtinuetur cum contritione in Sole diebus aliquot: donec consumatur aqua: deinde fiat puluis: Hoc enim est vltimum, & secretum magnum.

Ad conseruandam sanitatem oculi alchohol.

Alchohol autem, quod conseruat sanitatem oculi, Monree amice, ego usus sum ad sanitatem amicorum meorum: & nulli, qui eo vsus est, accidit nocumentum in oculis suis dum remãsit. Et ipsum quidem conueniens est omnibus hominibus propter subtilitatem suam. *Modus alchohol.* Rec. alchoroniæ, & est thutia Inda, antimonij, hæmatitis, rubiem, & est sepia abluta, & fit manna nec aduratur, tutiæ, ęris combusti, corticũ a ris, aloes, folij, croci, omnium ana partẽ unã: piperis, macropiperis, salis ammoniaci, oĩum ana partẽ mediã: margantarũ minutarũ, myrobal. Kebulorum, spumæ maris, cadmiæ aureæ, sacchari, musci, camphoræ, oĩum ana quartã partẽ, terantur G & cribellentur, & fricetur in marmore diebus aliquot donec fiant sicut atomi: Hoc.n. est vltimũ.

Ad Impetiginem & pruritum.

Medicina, cuius descriptionẽ incepi pro Sertato, pro quã ipse proiecit medicinas multas auarus de ea vsquequo accepit illam: & rectificaui ipsam, & curaui cũ ea multos homines ab impetigine, quę in capite, & cruribus, & baras, & pruritu, & casu capillorum, tabal, & alopecia, & lendibus, & pediculis, & scabie ulcerosa: et est certa. *Modus vnguenti.* Recipe gallarũ. ʒ.iij. granorum armenij baurach aureum. i. sulfuris citrini aureos ij, arsenici rubei, aristolo. amborum ana aur. i. salis ammoniaci, frustri testudinis, fimi ueteris, amygd. amararũ excorticatarũ, colocynthidis, ęris vsti, uenarum citrinarum, merdasengi, radicis capparis, foliorum fici siccę, radicum cãnæ, siccarũ & zintar, aluminis iameni, sief memithe, myrrhæ, aloes, olibani, oĩum ana ʒ.s. Kitrã, foliorũ oliuæ, fellis uaccini, oĩum ana aur. i. terantur, et cribellentur, et conficianẽ cum aceto vini, donec permisceãtur: deinde leniatur cũ eo: Est enim bonũ ad tineã, et assafati, et ad ęgritudines antiquas.

Ad uermem auris.

Ingenium, in extractione uermis de aure, quod ego feci multoties. Distilletur in aurem quod distillat caro uaccina, s. quando assatur cum aqua almarmacur: deinde pręparetur cannula cum H
mensura quę ingrediatur in aurem: et sugatur cannula a superiori parte eius uehementi suctione, egredientur enim uermes, si Deus uoluerit.

Ad extractionem aquæ cadentis in aurem.

Pro extractione aquæ cadentis in aurẽ sumatur uirga iunci triangulata, et est planta q̃ oritur super flumina et inuoluatur eius extremitas cũ coto, et liniatur cũ oleo, deinde intromittatur extremitas eius secũda in aurẽ cũ mensura, q̃ possibilis est, et incendatur extremitas in qua est cotũ cũ igne. Quãto igitur plus cõburitur, aqua cadet de aure: et itera illud, donec egrediatur aqua tota.

Ad extractionem spinæ de gutture.

Ingeniũ in extractione spinę, q̃ñ adhęret in gutture aut trãsuersat. Elixetur frustũ carnis uaccinæ, et ligeẽ cũ chorda, et deglutiatur, deinde extrahatur extractione subtili, egredietur.n. spina.

Ad dolorem auris.

Ad dolorẽ ãt in aure factũ res magis iuuatiua est, ut sumantur uermes inuẽti sub urceis aquę, & decoquantur cũ oleo ro. et mãdragora, et destilletur in aurẽ postq̃ tepet. Quod autem dicitur amice de ægritudinibus aurium, iam ostendi illud in libro De ingenio sanitatis, et in alijs libris.

Ablu-

A *Ablutio capitis cerebrum confortans.*

Dico igit, q quãq; accidunt narib. ægritudines, q prohibent ab olfactu, & inspiratione. Dico ergo, q prohibens ab illo, non est ex ęgritudine neruorum: quã duæ extremitates anterioris cerebri q sunt similes duob. capitib. mammillarum, & sunt illę, quas diximus in eo quod pterijt de sermone nfo, q sunt lenes, & ipsæ nõ numerant in numero neruorũ: cõplẽt inspirõnẽ, & expirationem, sine mediatione neruorũ: & ad ipsas ascẽdit odor ex foramine, qđ est in cartilagine intra coronã. Cuius medicinæ descriptionẽ scripsi Costæ monacho, & fecit ipsam: & similiter scripsi descriptionẽ eius Chilihedeo, & Festito, & excusauit eos ab oĩ cura. Et abscindit nocumenta attracta ad caput, & cõfortat cerebrũ, & cauterizat ipm, et expellit nocumẽtũ ab ipso, et separat inter ipsũ & uapores, & humiditates, ex quib. pueniũt coryzę, & delet fodã. *Modus ablutionis cõfortãs cerebrum.* Rec. salis gẽmę, salnitri cõbusti, spumæ maris, baurachi albi, oĩum añ partẽ unã: ellebori albi partẽ mediã: cõdisi, staphidis agrię, sinapis: fęcis uini i. tartari cõbusti, oĩum añ partẽ vnã: sulfuris, rof. gallarum, sumach, alchãnæ, squinãthi, prasij, gũmi arabici, olibani, gariophyllorũ, xyloaloes, lycij: arsenici, aluminis, folij, spicæ, nucis muscatę, oĩum añ partes. s. terãtur, & cribellẽtur, & soluãtur in aquæ saponis cõis part. iv. cũ aceto uini antiq, & cõficiantur cũ eo medicinæ, & pcutiatur in mortario: & fit acetũ bulliẽs, qñ solus ipsũ cũ sapone: & fiant trochisci, sitq; unus trochi-

B scus † 3. v. & exiccẽtur in umbra. Qñ igiẽ necessarij sunt, teratur vnus trochiscus, & soluat cũ aqua calida, & abluatur caput cum eo, & caueatur ne cadat aliquid ex eo in oculum: & sit natura lenis. † Al. drach. ii.

Ad fluxum sanguinis narium.

Et conquestus est mihi uir ex illis bonis de Roma: in primis qñ hospitatus fui in ea, & erat quadragenarius, & erat delitiosus, teneri corporis, complexioq; eius decliuis ad caliditatem, & humiditatem (& hæc est complexio Romę) q ipse fluxum sanguinis narium patiebatur superfluum. Et medicati fuerunt ei multi medicorum, & non contulerat eorum medicina. Cõposui ergo ei hãc medicinam, cuius descriptionem acceperam a patre meo, & iuuaui eum statim. Et ego quidem permutaueram me a domo eius, et ipse permutauit me ad eam: & hæc fuit prima domus in qua quieui: *Modus medicinæ ad fluxum sanguinis narium.* Rec. chartę Indæ i. de papyro, cucurbitę siccę combustę, atramenti uiridis cõbusti, olibani, opij, aluminis usti, oĩum ana 3. i. terantur, & puluerizentur, & cribellentur super ellychnium, quod submersum sit in aceto, & supponatur in nares ex eo de foris. Et ponatur super tempora, & frontem lutum armenum tritum, confectum cum aceto: & ligentur stricte manus, & pedes, & duo adiutoria cum ligamentis, & testiculis et: & suga

C tur cũ ventosis supra hepar sine incisione, & super splenem: et cephalica phlebotometur ex parte sanguinis: & embrochentur pedes cum aqua calida, ut attrahatur sanguis ad inferiora: & dormiat supra dorsum suum: & fundatur super faciem eius aqua frigida cum aceto, hoc enim est secretum magnum, serua igitur ipsum. Hæc quidem medicina abscindit sanguinem à quocunque membro, & si submergantur in ea pili leporis carminati, erit mirabilis.

Ad mollificationem linguæ.

Et conquestus est mihi uir senex mollis corporis de mollificatione in lingua sua, & fuit de quadam uilla ex villis Romanis. Composui igitur ei hanc medicinam, & sanatus est usque ad paucos dies, qui fuerunt minus tribus septimanis. *Modus pilularum ab accidentia phlegmatica.* Rec. albotiz, opopanacis, aliut dulcis, nucis muscatę, omnium ana partem vnam, terantur, donec fiãt sicut pasta, & fiant sicut cicer pilulæ. Et ponatur sub lingua una post unam, & fugatur, & assiduetur gargarismus cum sinapi, & balneatio cum aqua non dulci. Et sanatus est.

Ad nauseam, et malitiam digestionis, et combustionem in stomacho et retentionem urinæ.

Et conquestus est mihi uir quadragenarius, cuius complexio erat decliuis ad caliditatem et siccitatem (fuit in Alexandria regione) de nausea & malitia digestionis, & cõbustionis in stomacho

D & retentione vrinę. Composui igitur hanc medicinam, & iuuatus est ea statim. *Modus syrupi de fructibus.* Recipe succi basilici, succi granati dulcis, et succi granati acetosi, aquę tamarindorum, aquæ casiarum, aquę citrulorum, aquę melonum aquę cydoniorum, omnium ana lib. i. rob vuæ uete dulcis, & est carenũ, lib. iv. decoquantur, donec fiat ei spissitudo, eius malitiam securans, i. ne putrefiat. Et sumatur de ea omni die cochlearium vnum cum aqua frigida.

Ad debilitatem stomachi, & uomitum, et solutionem uentris.

Rob de fructibus cõferens debilitati stomachi, & uomitus, & solutioni uentris superfluæ, & angustię, & adustioni quę fit in stomacho. Composui quidem hanc medicinam Rufo propinqui tẽporis, qui fuit Persa. *Cuius permistio.* Recipe granati acetosi, cydoniorum, amborum ana xx. numero, pirorum, iuiubarum, amborum ana c numero: sumach aur. xl. granorum myrti, eẽtanreæ terantur omnia, & ponantur in vase bireno s. lebete, & fundantur super illud aquę xx. chist: & decoquatur decoctione bona et exprimatur fæx, & proijciatur, & sumantur lib. tres mellis, & ponatur ipsũm cum illa aqua et accendatur sub ea ignis, donec fiat sicut mel spissum et coletur, et reponatur. Cuius dosis sit cochlearium unum cum aqua frigida.

Ad

Ad febrem adustam, & sitim, & adustionem in stomacho. E

Et conquestus est mihi uicenarius adolescens de febre adusta, & siti, & de adustione in stomacho. Composui ergo ei hos trochiscos. *Modus trochisc. febris adustæ.* Recipe seminis citrulorum excorticati, se. portulacæ, liquiritiæ decorticatæ, oīum añ. 3. viii. tragacanthæ. 3. iiii. terantur, & molliantur, & conficiātur cū mucilagine psyllii: & fiāt inde trochisci, sitq; omnis trochiscus. 3. i.

Ad febrem tertianam trochisci.

Trochisci boni (quos ego sum expertus, & quos composui uiro ex bonis, qui habebat febrē tertianam & medietatem quotidianæ, & iuuatus est ex eis cito iuuamento ueloci) ad febrem tertianam, & febrē incensiuam, & febres permistas calidæ causæ: & sunt nobilis quantitatis: sentia ergo eos. *Modus trochiscorum febri tertianæ.* Rec. rosarum. 3. xx, spodii. 3. v. amyli. 3. iii. tragacāthæ. 3. ii. croci danich. ii. terantur, & cribellentur, & cōficiantur cum aqua, & fiant inde trochisci: sitque omnis trochiscus. 3. i. Et sumatur in potu cum aqua, & syrupo acetoso.

Ad strictaram anhelitus, & dolorem stomachi, & dolorem duorum laterum, & malitiam digestionis, & eructationem acetosam, & dolorem hepatis, & splenis.

Et conquestus est mihi Herodes religiosus de illis de Roma de strictura anhelitus, & dolore stomachi sui, & dolore duorum laterum, & malitia digestionis, & corruptione hystimbræ, & eructatione acetosa, & dolore hepatis sui, & splenis, & dilatatione anhelitus magna, & fuit infrigidatus ætatis quadragenarius. Composui ergo ei hāc medicinā, & iuuatus est ea multum usq; ad hebdomadam. *Modus syrupi iuuatiui.* Recipe scillæ lib. ii. se. fœniculi, petros. anisi, pyrethri, hyssopi, se. ocimi gariophylati, costi, asari, oīum añ un. i. se. apii, piperis, cymini carmeni, oīum ana vn. ii. dauci, ammeos, lib ystici, cardamomi, oīum añ un. iiii. ocimi hortulani, saturei. i. aceti acetosi, ch. st. i, mell. chist. i. rob. chist. i. tere medicinas, & infunde eas ī aceto trib⁹ dieb⁹: deinde coq; ipm, donec cōsumatur medietas aceti: deinde proiice sup ipsum uinū, & coq; ipm donec consumatur quantitas medietatis uini: deinde remoue ipm, & cola ex ipso medicinas, & dimitte ipm, donec infrigidetur bñ: deinde infunde sup ipm mel despumatū, & accende ignē sub ipso, donec fiat sicut mel subtile, & repone ipm. Sitq; potio eius cochlear unū cum aqua frigida. Et si uolueris ipm solutiuū, tūc bibatur ex eo cochlear unū cū aqua tepida, & duobus danich scāmonii, est. n. mirabile.

Ad frigus stomachi, & corruptionem eius.

Et conquestus est mihi vir, qui erat in ætate, & cōplexione, sicut ille q præcessit ante hunc. Cōposui ergo ei hanc medicinā ad frigus stomachi eius, & ad corruptionem eius, & ad malitiam hystimbræ ei⁹, & febrē quartanā, quæ erat à putrefactione phlegmatis, p p debilitatē, quæ euenerāt in corpore eius, & ī manibus eius, & ipsius tenibus. *Decoctio ad febrē quartanā.* Recipe uini antiq. boni odoris albi lib. iii. mellis lib. i. zingiberis. 3. v. heyl, cardamomi, oium ana danich. ii. & s. croci. 3. ij. musci, piperis, macropiperis, omniū ana danich. i. & s. terātur, & cribellētur, & puluerizētur sup syrupum: & dimitte eum in Sole diebus multis. Deinde vtere ex ipso cochleari i. cū aqua frigida. G

Ad corpus infrigidatum, & humectatum, & alia multa.

Et conquestus est mihi uir infrigidati, & humectati corporis: mutati coloris ex fluxu sanguinis superfluo, qui accidit ei p p syncopen, & frigus in hepate suo, & suo corde: & debilitate in suo stomacho, & corruptione in uenis suis, & solutione ventris superflua, & uomitu multo. Composui igitur ei hanc medicinam sublimem. *Modus concoctionis.* Recipe costi, folii, calami aromatici, gariophyllorum electorum, omnium ana vnc. ii. casię ligneæ, alis romani, amborum ana. vnc. ii. gallię, acacię, foliorum ro. spodii, fausel, † thuris masculi, oīum ana vnc. s. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum rob cydoniorum, & reponatur. Et sumatur, ex ea ad magnitudinem nucis, quando necesse fuerit: est enim vltima primaria valde.

† Al. piperis vsualis.

Ad tristitiam, & cogitationem, & debilitatem, & angustiam. H

Et conquestus est mihi vir adolescens ex filijs regum (& erat teneri corporis, & delitiosus) de debilitate nimia, et subtilitate eius, et angustia, et tristitia, et cogitatione: et erat continens hos aer autumnalis corruptus, alteratus: et locus in quo conuenerat, erat horizon ciuitatis Lucę, super cuius aerem vincebat caliditas et humiditas. Composui ergo hanc medicinā, et exiuit ab ægritudine sua velociter. *Modus confectionis magnæ.* Recipe se. ocimi, buglossæ siccę, foliorum propriæ mentæ siccæ, lapidis lazuli adusti abluti, margaritarum paruarum tritarum, Karabæ magni abluti, coralli albi, lapidis armeni, setæ combustæ, omnium ana. 3. x. gallię, spicæ indæ, myroba. epithymi Cretensis, cinnamomi, thuris, masticheś, zedoariæ, doronici, been albi, et rubri, folii, cardamomi, gariophyl. electorum, vsneę, castorii, liquit. excorticatæ, croci, se. lactucæ, se. hyoscyami, ozanorti i. squinanthi, mandragoræ, xyloaloes bonæ, pæoniæ, rauedsceni, se. armel, nucis muscatæ, darsessahan, carnub, selinia felelias i. agni casti, se. coriandri, ana. 3. v. limaturæ argenti. 3. iiii. limaturæ auri. 3. s. camphoræ. 3. i. rosarum, spodii, amborū ana. 3. vii. musci aur. i: terantur oia et cribellentur, et leniantur cum vnc. i. olei ros. et quarta vnc. balsami: et adiungatur ei tantum sacchari triti, et cribellati, quantum sunt omnes medicinæ: et conficiatur totum cum mirrha, et reponatur sex mensibus in primis. Et sumatur ex eo omni die sicut abundachari assidue.

Ad

A *Ad Tussim,& ad asthma.*

Et cōquestus est mihi uir quinquagenarius(cuius cōplexio erat ęqualis,decliuis ad caliditatē,
& humiditatem crassi corporis,& erat regio eius multorū uentorū meridianorū)de tussi,& anhe
litu latitudinis,& asthmate antiquo.Cōposui ergo ei hāc medicinā,& iuuatus est ea in hebdoma
de vna.*Modus medicina*.Rec.hyssopi sicci,ocimi,capilli ueneris,prasij,liquir.decorticatæ,omniū
ana.3.vi.funde desuper mensuram sacraiati unius de aqua,& coque ipsam donec perueniat ad me
dietatem:deinde cola,& infunde super ipsam cochlear mellis:deinde da ei in potu.

Ad Sputum sanguinis,& solutionem uentris.

Et conquestus est mihi Iesas,qui erat ex Armenis,de sputo sanguinis,& uentris solutione:&
erat adolescens trigenarius,extenuati corporis,& calidi:& eius regio calida ualde.Composui er
go ei hāc medicinam.*Trochisci nobiles*.Rec.carabi marini adusti,acaciæ ablutæ,gūmi arabici,spo
dij,rosarum,therathit,omnium ana.3.x.opij drach.i.mastiche drach.iij.coralli drachmas iv.terā
tur,& cribellentur,& conficiantur cum mucilaginib.granorū cydoniorū,& fiāt trochisci,sitque
B oīs trochiscus eius drach.i.Cuius dosis,sit trochiscus unus cum aqua frigida apud somnū.Et si di
miseris hos trochiscos,donec aggregent partes eorū diebus aliquot,erūt cōpletiores ad operō
nem suam. *Ad Retentionem menstruorum,& multa alia.*

Et cōquesta est mihi mulier cuiusdam amicorū meorū,q̄ erat ex sapiētibus mulieribus:& pe-
pererat,& retenta erant ei mēstrua,& minoratū fuerat lac eius:& acciderat ei sputū sanguinis,&
saniei,& tussis,& anhelitus dilatatio.Composui ergo ei hāc medicinā,& iuuit eā.*Modus electua-
rij*.Rec.succi prasij vn.vi.boni uini unciam vnam, mellis vnciam vnam:piperis albi,thuris,myr-
rhæ,omnium ana drachmā unam:coniungatur aqua prasij,& uinum in olla, & coquantur do-
nec consumantur duę partes tertiæ,& tunc proijciatur sup ipsum mel:& accēdatur sub ea ignis
donec coaguletur,& fiat sicut mel:terantur ergo medicinæ,& puluerizentur super ipsum, dein-
de misceantur super ipsum,quando igitur permiscentur,tunc repone ipsum in uitreato. Et lam-
bat eo infirmus cochlearium.i.ieiunus.Iuuata est ergo hac medicina in spatio breui.

Ad Sputum sanguinis,& solutionem uentris,& sanguinis.

Emplastrum quod ego composui:& ponitur super pectus,& abscindit fluxū sanguinis: & su-
per ipsum stomachum ex solutione uentris,& super caput ex fluxu sanguinis narium.*Cuius per*
C *mistio*.Recipe myrrhę,thuris,aloes omnium ana.3.iv.balaustiorū,sanguinis draconis, acaciæ,
sief memithe,*feluzaharagi,& loco eius chochol caubem.omnium an̄.3.viij.opij, radicis spicę,
hyoscyami,omniū ana 3.iij.aluminis abluti,*lacunæ sigillę,atramenti,omniū ana.3.ij. sumach,
gallarum,granatorū summitatū s.balaustiorum,omnium ana.3.vi.tere illud,& cribella ipsum
cum cribello subtili,& confice ipsum cū uino passularū bono,aut cū aceto uini permisto, donec
fiat sicut mel spissum.Deinde line super pectus ex sputo sanguinis, & super caput ex fluxu san-
guinis narium,& super omnē locum ex quo egreditur sanguis, & linc ipsum super stomachū
ex solutione uentris.Et hoc ultimum est in eo,quod diximus,serua ergo ipsum.

Ad uentositatem uentris,& apostema in hepate,& hydropem.

Et conquesta est mihi mulier de uentositate in uentre suo,& apostemate in hepate suo ī supe
rioribus eius,& inceptione hydropis,& erat mulier tricenaria,aut quasi tantū,& erat causa eius
retentio menstruorum, & erat uincens continens non aer calidus,et humidus.Cōposui ergo ei
hanc medicinā,& iuuata est ea vsq; ad xxx.dies.*Confectio,quæ prouocat menstrua, & expellit uen-
tositatem*.Recipe eupatorij,spicæ,corticum casiæ ligneæ,croci,seminis apij montani, & domesti
ci,liquir.squinanthi,carpobalsami,rubiæ,omnium an̄.3.iv.reuetseni.3.iij.mastiches,laccę, quæ
non est operata,spodij,rosarum rubrarū,aristol. omnium an̄ aur.i.terantur omnia,& cribellen-
tur:& conficiantur cum melle despumato.De quo sumatur omni die pondus.3.ii.

D *Ad Icteritiam nigram.*

Et conquesta est mihi mulier religiosa, quam extenuauerat religiositas,& abstinētia, de icte-
ritia nigra multum apparente:& erat corporis macri,quæ iam transierat.L.annos,& erat eius re
gio Romana,& erat tēpus autūni,in diebus in quibus ego fui ibi.Composui ergo ei hanc medici
nam:& accepit ex ea aur.i.& exiuit ex ægritudine sua exitu bono. *Medicina ad extrahēdam me-
lancholiam*. Recipe aloes pondus.3.vij. mast.3.viij.agarici,polypodij,cartami,epithymi,oīum
ana pondus drach.ij.folij,casiæ ligneæ,spicæ,omnium ana drach.ij.terantur,& cribellentur, &
conficiantur cum melle despumato.Sitq; dosis eius aureus i.cum uino,si non fuerit febris.

Ad Icteritiam citrinam.

Et conquestus est mihi uir tricenarius,qui erat monachus bonus,multæ lectionis in libris:&
erat calefactus de icteritia citrina multum apparente.Composui ergo ei hanc medicinam,& iu
uatus est ea uelociter.*Medicina ad extrahendum choleram*.Recipe amygdalarū amararū, amyg
dalarum dulcium,spodij,folij,rosarum,absinthij,mastiches,spicæ,anisi,omnium ana.3.iij.semi-
nis scariolæ drach.x.coriandri syluestris drac.ix.aloes drach.vi.terantur,& cribellentur, et con-
ficiantur cum uino. Et sit dosis omni die drach.ii.pondus.

Ad Duritiem splenis, & apostema in hepate, & aquam citrinam, & dolorem Stomachi, & renum, & tussim cum icteritia. E

Et conquestus est mihi vir ex amicis meis ex bonis religiosis de duritie in splene suo, & apostemate in hepate suo, & aqua citrina, & dolore in stomacho suo, & dolore renū, & ex tussi cum icteritia. Composui ergo ei hanc medicinam. *Confectio ad egritudinem ventris, vel vacuitatis.* Rec. spicæ Indæ, costi, corticum casiæ ligneæ, omnium ana pondus drac. ii. fœniculi drac. iii. piperis, semi. apii, acori, andacochæ, ireos, xylobalsami, omnium ana drac. iiij: venarum cappar. drac. quinque: passularum mundatarum à granis suis, drac. x. terantur donec fiant sicut medulla: & terantur medicinæ, & cribellentur: & cōficiantur omnia cum melle despumato. Et sumantur ex eo omni die drac. iii. cum aqua capparū, & calaminthes, & secaniabin pauci aceti. Iuuatus est ergo ea iuuamento manifesto in spacio paruo. *Emplastrum conferens duritiei splenis & hepatis.* Recipe ammoniaci, bdelii, ireos, sepi vaccini, oīum ana dra. * x. ficus, thuris, opopanacis, galbani, omnium ana drac. viii. piperis c & l grana: ceræ, picis siccæ, amborum ana. 3. xx. aluminis iameni, sulfuris myrrhæ, omnium ana. 3. x. pyrethri, radicum capparis, amborum ana drac. v. uisci, aristolochiæ, croci cordumeni, amomi. olei nardini, omnium ana drac. iii. terantur bene cum aceto, & conficiantur cum eo donec permisceantur: & liquefiat cera, & permisceātur omnia terendo in mortario, donec fiat corpus unum: & ponatur super splenem. F

*Al. xvi.

Ad Febrem quotidianam, & fluxum uentris, & tenesmon, & tussim.

Pilulæ quas ego composui uiro oratori, qui habebat quotidianam, & fluxum uentris superfluum, & punctionem, & tenesmon uehementem, & tussim: & iam erat desiccatus: & desperauerat se, & sperauerat mortem. Iuuatus est ergo his uice una. *Pilularum permistio hæc est.* Recipe castorii, myrrhæ, amborum ana aur. i. & sem. seminis hyoscyami albi. 3. iii. seminis apii, 3. viii. tere illa, & confice cum uino, & fac inde pilulas sicut piper, & sicca eas. Sitq; dosis eius grana v. cum rob myrthi, & aqua. Inquit Galenus non est nobis necessarium rememorari in hoc libro radicum ægritudinum, quoniam iam eas diximus in aliis libris: hunc autem librum non fecimus, nisi ad descriptionem propriè. Et quamuis nos consortemus per ipsum rationes Empiricorum, tamen quando ego cogito, ratione certa agnosco, quia est unum de secretis medicinæ, & thesaurus ex thesauris eius. Et omnem * medicinam eius iam expertus sum uicibus multis in eo, qui aptus, & cui conuenit, & est conueniens * complexio eius.

* Al. modum.
* Al. complexionis.

Ad Dolorem, & tenesmon, & uentris solutionem, & puncturam. G

Ellychnium quod supponitur in ano, & efficit opus pilularum, immo melius. *Eius permistio.* Recipe myrrhæ, thuris, mastiches, croci, omnium ana partem unam: terantur, & cribellentur, & conficiantur cum uitellis ouorum, aut cum succo alefinis i. psyllij & fac inde, quod sit simile glandi, & pone in unoquoque eorum filum. Quando ergo facis illud, inunge ipsum ante oleo rosato, & pone ipsum in ano, & præcipe ut teneat ipsum nocte tota. Quando igitur uoluerit extrahere, trahat filum, & extrahat ipsum. Hæc autem medicina est sublimis ad dolorem ani, et tenesmo sanguineo, et solutioni uentris, et puncturæ. Scias ergo bonitatem eius.

Ad Colicam, & uomitum, & dolorem stomachi.

Medicamen ad colicam, quod composui adolescenti trigenario, cui acciderat colica, quæ dicitur ileos, et uomitus, et exiccatio fortis, et dolor stomachi. *Cuius permistio.* Recip. myrobalanorum citrinorum, et nigrorū, masti. anisi, ammeos, seminis apii, corticū * thapsiæ, medullæ seminis cartami, omnium ana partem unam: salis Indi partem s: aloes scotrensis ad pondus omniū medicinarū terantur, et cribellentur, et conficiantur cum aqua foliorum citri humidorum: et fiant inde pilulæ Sitq; dosis eius aur. ii. cum aqua calida ante cibum: est enim bonum ad digestionem cibi, et lenit uentrem, et ad colicam, et uentositatem, et dolorem dorsi, et crudum humorem. H

* Al. casiæ ligneæ.

Ad Lapidem renum.

Et conquestus est mihi uir de lapide, quem habebat in renibus suis, et quandoq; exierat in urina: et narrauit quia egessit eum: hoc autem longinquum est, ueruntamen ego audiui, quod Archigenes in quibusdam libris dixit hoc, sed * nescio causam eius, Composui ei hanc medicinam: et iuuatus est ea usque ad xxx. dies. *Confectio ad lapidem.* Recipe aristolo. dauci. floris squinanthi, carpobalsami, spicæ, croci, meu, phu, apii, casiæ, camædryos, scorodi, ammeos, prasii, dragacanthi, enulæ: ireos, origani montani, carui, seseleos, corticū radicū cappar. gariophyllorum, cymini, seminis fœniculi, scillæ assatæ, sinapis, mirrhę, seminis erucæ, condisi, omnium ana partem vnam: pinearum decorticatarum ex cortice suo, quantum est pondus omnium: terantur, et cribellentur, et conficiantur cum melle despumato. Sitq; dosis eius omni die. 3. iii.

* Al. dixi.

Ad Debilitatem coitus, & ad dolorem vesicæ, & lapidem, & Dolorem in utrisque lateribus.

Et conquestus est mihi adolescens teneri corporis ex filiis Regum philosophorum ex amicis meis, de coitu, de uesica, de dolore in ea, et lapide, et de dolore in utrisque lateribus. Composui ergo

A ergo ei hanc medicinam, & iuuatus est ea uelociter. *Confectio ad coitum.* Recipe pincarum excorticatarum de cortice suo libræ unius quartam: medullæ seminis melonum, medullæ seminis cucurbitæ, been ru. & citrini, sesami decorticati, galangæ, zingiberis, secacul, semi. alphagdi, sepilcini, omniũ ana drach. x. seminis urticę, seminis sinapis, seminis cæpæ albæ, anisi, seminis papaueris albi, liquir. decorticatæ, seminis bauciæ, omnium ana drach. vij. penidiorum quantum est pondus omnium: terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle despumato. Et accipiatur ex ea mane, & apud somnum, quantum est nux. Et præcipe ei, ut fiat hoc sibi cibarium diebus, quibus accipit confectionem. Recipe bauciarum mundatarum ex venis suis & cortice suo medietatẽ librę: elixetur ergo donec dissoluatur, & proiiciatur in eam oleum ompbacinum, & mel: formetur cũ uitellis v. ouorum. Et quandoque decoquũtur cum eo passeres: Et coloretur cum croco & zingibere: & aromatizetur cum musco.

Ad Satyriasim.

B Medicamen cui non est simile super terram in satyriasi, & est uelocis sanationis. *Cuius permistio.* Recipe olei sambacini uel de zambach. i. de iesemino, libram unam: formicas habentes alas, mille: nemerefin unã & est fęmina parua vulpes, quę in Sabano moratur: & cum formicis misceãtur: inungatur cum hoc unguento mirach, & duo testiculi, & virga, postquam suspenditur in Sole duabus hebdomadibus.

Ad dolorem testiculorum, et apostema, et uentositatem in eis, et pruritum.

Et conquestus est mihi uir ex bonis religiosis ex amicis meis de apostemate in testiculis, & ramice, & uentositate in eis, & dolore eorum. Composui ergo ei hoc emplastrum, & iuuatus est eo iuuamento magno. *Cuius permistio.* Recipe masticхes, fetę, thuris, sarcocollę, oium ana drachmas vi. terantur, & cribellentur, & incorporentur cum uino, & liniatur super apostema, & annectatur super ipsum coctum: & dimitte ipsum donec exiccetur: deinde accipe pannum, & liga duo oua ad duas ancharum pyxides. *Ad Pruritum testiculorum.* Ad pruritum in duobus testiculis, sumatur cerusæ drac. vi. sulfuris citrini drach. ii. opii drachma una: terantur omnia cum aceto uini permisto cum aqua, & pone ipsum tribus uicibus. *Ad Apostema Testiculorum.* Et ad apostema in duobus testiculis, sumantur ciceris partes ii. altheę par. i. terantur cum aceto, & leniantur super apostema: est enim bonum.

C *Ad Dolorem iuncturarum*

Et scripsi ad Glauconem philosophum, qui erat ex bonis & puris amicis meis: & erat eius ætas adolescentia: & erat teneri corporis delicatus: & ipsius regio Beneuentum: inuaserat que eum dolor iuncturarum & carnium, quæ super dorso in directo ancharum sunt, & podagra, & dolor ancharum. Composui ergo ei hanc medicinam, & una ex illis quam accepi ab Archigene: & addidi in ea, & rectificaui eam. Iuuatus est ergo ea usq; ad lxx. dies, & non rediit ad ipsum: & est secretum magnũ ex secretis medicinæ. *Pilula ad dolorem iuncturarum.* Rec. myrobalanorum Kebul. indorum, & corticum cucumeris asini, * buzaram, loco cuius ponitur zingiber, colocynthidis interioris, salis indi, hermodactylorum, aloes scotrensis. omnium ana. ʒ. i. sagapeni. ʒ. ii. terãtur, & puluerizentur, & conficiantur cum aqua foliorum KeKengi, & aqua albuzaran: & fiant pilulæ sicut piper, desiccentur in umbra. Et bibãtur ex eo omni nocte tertia. ʒ. iii. cum aqua calida. Et sumatur post illud hæc medicina, cuius modus est. Recipe buziden. i. satyrionis partem, i. hierę picrę partes. ij. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle. Et bibantur ex ea. ʒ. iij.

*Al. zedoariz.

Ad Ischiadem.

Et conquestus est mihi uir ex vna uillarum romanarum, super cuius aerem erat uincens humiditas, & uincẽs super complexionẽ uiri simile illi de ischiade. Purgaui ergo corpus eius semel cum hac medicina: & excusaui ipsum a cauterio, & unguẽto. *Medicina ad ischiadem.* Recipe her
D modactylorum, turbith carnosi, buziden. i. satirij, sanæ, medullę seminis cartami, pulpæ colocynthidis, medullę seminis citruli, omnium ana drach. i. terantur & cribellentur: conficiantur cum butyro & melle. Et est hæc potio una.

Ad Humorem crudum lapidosum, et mollificationem crurium, et debilitatem corporis.

Et conquestus est mihi Abyn, qui erat* exiccatus (cuius erat ætas adolescentia, mediæ habitudinis, delicatus) de humore crudo lapidoso, qui faciebat eum sedere, & mollificatione crurium suorum, & debilitate corporis sui, & stupore in utrisque, Composui ei hanc medicinã, & usus est ea p mensem, & rediit ad sanitatem suam naturalem. *Medicinam ad humorem crudum.* Recipe myrobal. Kebul. & emblicorum, & indorum, & satureiæ, ammeos, opij, origani persici, hermodactylorum, turbith gummosi in duabus extremitatibus, omnium ana. ʒ. i. buzaran, loco cuius ponitur zingiber, drach. i. senæ arabicæ lib. tertiam, spicæ, hehel, amomi, omnium ana drach. viij: cinnamomi, netemisch, piperis, macropiperis, spodij, ro. salis naptici, omnium ana drach. iv. nasturtii vnc. i. salis ammoniaci aur. i. acori drach. iv. berengi, doronici, zedoariæ, tertiam aur. i. terantur, & cribellentur, & leniãtur cum butyro vaccino, præparato cũ clissilia tritici. i. simila, donec eiiciat

*Al. ex ficulis.

ipsum:& adiungatur media libra penidiorum,& conficiatur cum melle despumato. Et sumatur E
ex eo omni die.3.s.cum aqua,in qua decocta est acorus.Et utatur hoc oleo, est enim ultimũ in
ægritudinibus iuncturarum,& mollificatione earum,& corruptione complexionis earum, &
ipsarum dolore.*Oleum probatum,Cuius permistio*.Recipe costi,carpobalsami,corticis,casiæ,om-
nium ana.3.xxx:calami aro:buzaran loco cuius ponitur zingiber,abrengi,loco cuius sagapenũ
oĩum ana.3.xx.macropiperis.3.vij.cordumeni,zingiberis,staphidis agriæ,omniũ ana.3.vi.cy-
peri.3.xi.venarum squinanthi,ireos,amborum ana.3.xij.cyperi,blactæ byzantiæ,foliorũ myr-
ti sampsuci,omnium.3.x.tere medicinas contritione crassa,& infunde eas in uino boni odoris,
sm mensuram qua cooperiat eas,die ac nocte:& pone ipsum in olla,& infunde super eã ex aqua
quantum est mensura uini:deinde infunde super illud oleum sesami,& oleum lentiscinũ, de uno
quoque x.sacratati:deinde accende sub ipsa ignem lentũ quantitate viij.horarum: deinde tolle
eam ab igne,& pmitte illud infrigidari,& funde oleũ ab aqua:Deinde accipe in decoctione eius
scđa,asari spicæ,amomi,ana.3.x.folij.3.vi.myrrhæ vnc.i.tere oĩa,& infunde ea die ac nocte: de
inde cola eam in ollam, & funde super eã oleum:sitq; olla,in qua decoques vice prima,& secun
da,& tertia,olla limpida,in qua ponantur medicinæ,& oleum. Et accipe ollam magnam à lo-
•Al.maraxiã. co*masiam,& funde in eã aq̃:deinde pone ollã,in qua sunt medicinæ & oleũ in concauitate eius F
& accende sub ea ignẽ lẽtũ,donec cõcoquatur oleũ,& medicina per calorem aquę.Qñ ergo de-
coxeris ipsum sm terminum quem narraui,& peruenerit ad finem,remoue ipsum ab igne,& p-
mitte ipsum infrigidari.Deinde cola ipsum oleum,et coq; ipsum tertio.Et accipe gariophyl.bla
ctæ byzantię,nucis muscatæ omnium ana.3.iv.bdelii.3.iv.mellis,styracis,calamitæ.3.xxx.olei
† Al. vn.semis. balsami†.3.s.tere medicinas siccas,et infunde eas in uino dię ac nocte.Deinde cola eas in ollam:
et funde super eas oleum:et accende ignẽ sub eis sm q narraui tibi:deinde cola oleũ, et repone:
Ipsum enim est vltimum in ægritudinibus iuncturarum.Et in lęsione fiat inunctio ex eo,et biba
tur:soluit enim naturam,et extrahit humorem crudum,et cõfert colicæ,et ægritudinib. vlcerũ.

Ad Caninum appetitum,et Singultum,et Eructationem acetosam.

Electuarium diatrion pipereon quod ego cõposui Hedino,qui fuit ex bonis:et erat intra Ro-
mam,et erat septuagenarius:conquestus est de frigore in complexione,et humiditatibus super-
fluis,et canino appetitu,et singultũ,et ructu acido.Composui ergo ei hanc medicinam, et iuua-
tus est in hebdomade.*Cuius permistio*.Rec.piperis albi,piperis nigri,macropiperis omnium ana
quartam libræ,xylobalsami.vnc.i.spicæ,amomi,amborum ana.3.iv.se.apii,zingiberis,sese leos
Keisim,casię mundatæ,enulę,asari omnium ana.3.iii.tere omnia,et cribella,et confice cũ melle G
despumato,et repone ipsum.Et sumatur ex ipso quantum bundacha.

Ad Tremorem cordis, et inquietudinem,et cogitationem.

Syrupus quẽ composui Demierari,quę est mulier bona,multi ieiunii,cui accidit tremor cor-
dis,inquietudo,et cogitatio,et stoliditas,et mentis ablatio,et quandoq; egrediebatur a ratione
sua,et erat quadragenaria,cõstrictæ carnis albę.*Cuius permistio*.Rec.buglossę exiccatæ,foliorum
rosarum,foliorum citri,foliorum ocimi citrati,capilli ueneris,ocimi gariophyl.omniũ ana hos-
marum.i.quod est quarta librę.et tria grana,malorum mandragorę incisorum.3.vii. frustũ pa-
nis,K itabe contriti,setę crudę incisæ,lazuli contriti,nucis muscatę contritę,zedoarię,doronici,
been albi,et rubri sandalorum alborum,margaritarum minutarũ,coralli,spodii berberis,xyloa-
loes boni crudi,mastiches,thuris masculi,omnium ana aur.i.terantur et decoquantur omnia in
xiiii.libris aquę fontis,donec consumantur duæ tertiæ,et comprimatur manibus pannus, in quo
sunt species,et colentur,et aggregentur duæ librę aquę cum x.libris boni uini,et x.libris mellis de
spumati,et coquatur,donec fiat spissitudo,et frigidetur,et aromatizetur cum 3.i.musci contriti
Et bibatur septimanis iiii.*Ad tremorem cordis linimentum*.Rec.thuris,ro.xyloaloes, gariophyl.
spodii,sandalorum rubrorum.Karabæ marini,sandarachæ, omnium ana 3.i.aluminis iameni.3. H
s.terantur,et cribellentur,et conficiantur cum aqua ro.aut cum aqua malorum,et ponantur su-
per cor et stomachum est enim ultimum.

Ad Dolorem hepatis,et Splenis,et multa alia.

Et cõquesta est mihi mulier deuota magnæ quãtitatis nobilis(cuius cõplexio decliuis erat ad
calidiratẽ,et eius anni xl.erant)de dolore stomachi,et hepatis,et splenis,et duritie in uentre, et
apostemata,et inceptionis hydropis,et dolore amborũ renũ,et pulmonis,et amborum laterum
et uesicæ,et matricis,et dolore in oĩbus membris suis,et sputo sanguinis et pleuritide.Composui
ergo ei hoc emplastrum.*Cuius permistio*.Recipe cerę,helKalimbat.i,terebinthinę,bdelii, thuris,
ammoniaci,cordumeni.fructus myrti,fructus uitis,tortellarũ de feni,amomi,spicæ,croci, myr-
rhæ,mastiches,oĩum añ.3.viii.olei uiolati,olei sesamini,amborũ añ.3.xl.uini boni odoris,quan
titate qua infundatᵣ,donec fit emplastrũ,et accipe ammoniacũ,bdelliũ,et thus,et myrrhã,et tere,
et uino ea infunde,et contere ea,et liquefac ceram cum duobus oleis, et bulliat.Qñ ergo lique-
fiunt repone ea desuper ignẽ,et tere reliquas medicinas,et pulueriza super ea, et moue ea tãdiu
donec pmisceantᵣ adinuicẽ.Deinde line ea super loca in quib.durities est,et apostema,et dolor.

Ad Vo-

Ad Vomitum immoderatum, & Fluxum ventris.

Emplastrũ quod composui mulieri religiosæ deuotę, cui acciderat uomitus immoderatus, & solutio uentris superflua, & febris conclusa, & sitis, & adustio uehemens: & erat trigenaria, & erat tempus æstiuum. *Cuius permistio.* Rec. cydoniorum mundatorum decoctorum cum aceto lib. i. gallię, seminis myrthæ, sumach. acaciæ, fructus uilis, myrrhę, masticbes, oĩum ana. ʒ. iv. tortellarũ de feni. ʒ. viij. aromatici. ʒ. i. tere illud bene donec permisceatur: & funde super illud oleum rosi. & acetum vini, & aquam ro. tali mensura ꝙ humectetur, & line stomachum. Et iuuata est ea statim.

Ad Febrem quotidianam trochisci.

Modus trochiscorum ad febrem quotidianã q̃ñ maturatur. *Quorum permistio.* Recipe rosarũ spodij, eupatorij, seminis cuscutæ, berberis, seminis endiuiæ, oĩum ana. ʒ. iv. xyloaloes, tragacanthi, absinthij, anisi, doronici, omnium ana. ʒ. i. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum aqua calida, & fiant inde trochisci, quorum unus sit drachmæ duæ. Et bibatur cum syrupo acetoso septem diebus, & eradicabitur.

Ad Febrem tertianam decoctio experta.

Decoctio ad febrem tertianam post tres accessiones experta. *Cuius permistio.* Recipe terenia-
B bin i. semen album habens saporem mannæ, medullæ cassiæ, tamarindorum, omnium ana vnc. s. myrob. vnc. i. decoquantur cum lib. s. aquæ, donec consumantur duæ tertię, & coletur. Et bibatur cum media vnc. olei sesami, ipsa enim eradicatur statim.

Ad Febrem Quartanam trochisci.

Modus trochiscorũ ad febrem quartanam inquit, G. iam narraui in multis librorum meorum, ꝙ quartana q̃ñ inuadit in autumno, pertransit in uere: & quando inuadit in æstate, dimittit in sex periodis, quando medicus est prudens: nam quando maturatur, & utitur hac medicina, tunc facit eam redire, tertianam, deinde medicatur tertianæ cum eo quod dixi. Quare eradicatur febris tertiana hoc regimine ante horam quam determinauerunt medici, qui fuerunt ante me: & ego quidem determinaui illud. Verum ego iam ingeniaui cum hoc, & est secretum magnum: veruntamẽ nos non utimur nisi in corporibus fortibus. *Quorum permistio.* Rec. eupatorij, absinthij, costi, zurũbet, doronici, ammeos, aristol. scorodi, myrrhę, euphorbij, oĩm añ aur. i. aloes, bdellij, pyrethri, sagapeni, opopanacis, harmel, acori, amomi, oĩum ana. ʒ. i. infundantur sagapenum, & opopanax in uino, & moueantur, & terantur medicinę, & cribellentur, & conficiantur omnia: & fiant inde trochisci, sitq; trochiscus. ʒ. i. & bibatur cum aqua raphani.

C *Ad Hydropem pilula.*

Et conquesta est mihi filia Nicolai Regis, & ipsa quidem monacha erat deuota: & senserat de hydrope horrida, & aqua citrina (in qua fatigati erant medicantes) & strictione naturæ. Pręparaui ergo ei hanc medicinam: & conualuit vsq; ad septimanas quatuor, & exiuit ab ægritudine sua egressione bona & sana. *Pilula ad hydropem.* Rec. spicę indæ, & Romanæ, ambarum ana. ʒ. iv, agarici, aristol. amomi, croci, æris combusti, epithymi, mastiches, hyperici, costi, chamædryos, omnium ana. ʒ. ij. myrrhæ, Kerse medicinalis, squinanthi, tithymali, omnium ana. ʒ. i. aloes viij. tere illud, & puluerizа ipsum: & cerne eum, & confice cum aqua, & fac de ipso pilulas, & inunge manus tuas in cilini. Sitq; dosis earum. ʒ. ij. cum uino misto.

Ad Icteritiam sparsam.

Medicamen ad icteritiam sparsam. i. super totum corpus, quod ego composui. Rec. euphorbij epithymi, aloes, sulfuris, omnium ana partem. i. tere illud, & da in potu ex eo. ʒ. ij. cum aqua casei: est enim vltimum, quando non est calida. *Ad Icteritiam causa calida, Medicamen, quod ego composui.* Rec. aquæ lactis caprini coagulati cum tamarindis lib. i. succi endiuiæ lib. i. succi tinatti libræ quartam, aquę absinthij humidi vnc. s. berberis, sandalorum alborum & mach ziri. i. citrini, aloes
D omnium ana vnc. i. spodij, spicæ, tauedseni, omnium ana. ʒ. i. terantur, & cribellentur: & permisceantur omnia, & permaneant in nocte. Et bibitur ex eo omni mane lib. s. colato cum vnc. ij. iulep. Postea pone ipsum in loco frigido, aut sumatur cum genelib.n.

Ad descensum aquæ in oculum, & uertiginem, & Ischiadem

Modus medicinæ ad descensum aquę in oculum, quam ego composui uiro qui erat ex uiris religiosis, qui multiplicauerat comestionem hordei, & assiduationem uigiliarum: quare euenit super eum malum ex descensu aquæ in oculum suum: & acciderat ei vertigo & ischias: iuuatus est ergo & conualuit. Et ipsa quidem confert omnibus ægritudinibus melancholię, & phlegmatis, & anginę, accidentibus ex crassitudine humorum: & ad morsum canis rabidi: & habentium venenũ & præfocationis matricis. *Cuius permistio.* Rec. epithymi aur. xx. seminis mię, prasij, stœchados, myrrhæ, ellebori nigri, ana aur. iv. scillæ assatę, euphorbij, aloes, croci, gentianę, petroselini, ammoniaci, opopanacis, omnium ana aur. i. polij, cinnamomi, sagapeni, myrrhæ, spicę floris squinanti, calaminthes fluuialis, aristolochiæ longę omnium ana aur. ii. teratur illud & cribelletur: & infundantur gummi in uino boni odoris, & conficiantur cum melle despumato, quod sufficit, & dimittatur donec antiquetur. Sitq; dosis eius aur. iiii.

Ad inquietudinem, id est guffegues. E

Modus medicinæ quam ego cõposui religiosæ mulieri, cui acciderat inquietudo ut & sola lo-
queretur secũ, & syluestritas: & medicati fuerunt ei multi medicorum, & non valuerat eorum me
dicatio in ea ita, quod iam desperauerat de se. Composui ergo hanc medicinam, & iuuata est per eã.
Cuius permistio. Rec. scammoniç, anisi, Karabe, coralli combusti, xyloaloes puræ seminis corian-
dri sicci, margaritarum minutarum, foliorum rosarum, spodij, masticheś, omniũ ana. ʒ. iij: myro
balanorũ indorũ, citrinorum, chebulorum, omnium post mundificationem exnucleis suis, ana
ʒ. x. turbith albi aur. xij. agarici aur. viij. zedoariæ, doronici omnium añ aur. ij. sacchari tabarzet
ad pondus omnium medicinarum: teratur illud totum, & cernatur cum orali, & permisceantur.
De quo sumantur. ʒ. v. in puluere, & sumãt diebus multis, & bibãtur cũ aqua frigida. Cibus ãt sit
illud qđ lene est, sicut pulli: & alteretur aqua cũ syrupo myrtino aut cũ syrupo de rosis recentib.

Ad Obliuionem, & frigus in renibus, & dolores in iuncturis & alia multa.

Et conquestus est mihi vir Aburosus religiosus, qui erat amicus mihi: & iã consecutus fuerat
de oratione sua, q̃ alius in suo t̃pe consecutus nõ fuerat: & de ætate consecutus fuerat annos lxx.
& erat propinquus mihi: & partes quidẽ frigoris iam vicerant super eum, quare acciderat & obli
uio, & frigus intensum, & dolores in iuncturis. Composui ergo ei hãc medicinã, & iuuatus est iu- F
uamento sufficienti, exiuit ab ęgritudine sua vsq; ad duas hebdomadas. Et ego quidem proba-
ui eã in multis, & inueni eam conferre ægritudinibus vesicæ & humori crudo: & sanatio eius est
ex omnibus ægritudinibus iuncturarũ, & soda, generatis ex humoribus frigidis, & eo quod eleua
batur ad cerebrum ex uaporibus ab illo humore, & à tussi phlegmatica, & præparat stomachum
ut coria p̃parãtur galla, & rectificat ipsum, & fugat uentositatẽ crassam ex eo, & digerit cibũ, &
excitat appetitũ, & resoluit qđ ex phlegmate incrassatur in stomacho, & aliqñ abstergit uisum,
& acuit mentẽ, & delet obliuionẽ: & clarificat uocẽ, & tardat canitiẽ, & dissoluit podagrã frigidę
causæ: & quicũq; senex utitur ea, nõ indiget alio in cõseruatione sanitatis. *Confectio Dia trion pipe
reon secunda*, Rec. piperis albi & nigri, macropiperis galãgę, cassię ligneæ, calami aromatici, cro-
ci, spicę Indę: gariophyl. cardãmomi, carpobalsami, asari, zingiberis, seminis myrti siccæ, oĩum ana
partem. i. masticheś partes vterantur medicinę, & cribellẽtur, & cõficiãtur cũ melle despumato,
& ponatur in vase uitreo læuigato. De quo sumatur aureus i. apud somnũ; & est ex secretis magnis.

Ad dolorem iuncturarum & complexionem corruptam.

Et conquestus est mihi Ariatus religiosus (qui erat amicus, & erat orator, & iam consecutus fue
rat annos lxx. & dicebatur de eo, quod nunquã irascebatur, neq; contrarius fuerat alicui: & erat mul G
tæ taciturnitatis, & dilatatæ scientiæ) de dolore in omnibus iuncturis suis: et uidi complexionem
eius corruptam, & alterata erat ei mens. Præcepi ergo ei, ut uteretur hac medicina: *Hiera magna*.
Recipe chamæpityos, scorodi, amborum ana vnc. s. seminis a. ij, ammeos, hasce, agarici, oĩum añ
unc. i. gẽtianæ aur. iiij. centaureæ minoris vnc. s. myrrhę, spicæ, calaminthes mõtãnę, spodij, petro
lini, pratij oĩum ana unc. ij. seminis rutę, hyperici, hyssopi sicci, phu, omnium ana aut. iv. chamæ-
dryos vnc. iij. folij unc. j. terantur oĩa, & cribellẽtur cum orali, & leniãtur cũ ij. vnc. olei balsami,
& conficiantur cum sufficientia mellis origani despumati: & repone in uase leni interius, & dimit
tatur sex mensibus: ipsã autque iuuat, hęc medicina est melior. Montee, si sciueris mensuram
eius excusabit te ab alijs, ego. n. uidi ipsam conferre ei: et est cõplexio eius sicut theriaca. Huic qui
dem uiro rediit sanitas eius. Dein le posui ut experirer ipsam. Inueni ergo in quibusdam iuuamẽ
rum eius, quia excitat uirtutes naturales et præcipue digestiuam: & extrahit melancholiam cum
uapore, subtiliat phlegma, & attenuat ipsum, & alleuat exitũ eius ex corpore, & refrenat chole-
ram citrinam: & confert omnibus ægritudinibus hepatis & splenis, quoniam aperit oppilatio-
nem: & si profundatur in uenis mirabiliter valet, ita quòd forsitan est ex mundificatione sangui-
nis: & conseruat ipsum ad substantiam suam, si fuerit seruans sanitatem, quoniam uadit in uenas H
& arterias, & consumit quod inuenit in eis de superfluitatibus crassis, & mundificat meatus: pro-
pter illud frangit lapidem, & mundificat fæcem humorum ex corpore propter subtilitatem suæ
ope rationis deinde non soluit superflue propter suam frigiditatem. Et eius potio integra est au
reus cum aqua calida.

Ad maciem, & dispositionem.

Et fuit mihi ò Montee amicus ex bonis qui erat æqualis complexionis subtilium humorũ, ex
tenuati corporis: & ipse quidem multiplicauerat lectiones librorum, ieiunium, & orationẽ, & labo
rabat multum: & erat parũ obuiãs cibo, & vigilabat plurimum noctis: & erat trigenarius dies qua
cognoui eũ quare minor ita est humiditas corporis eius, & addita est ei macies, & siccitas comple
xionis: & nõ consecutus fuerat xl. annos, & iã * superauerant ei modi ęgritudinũ. & albificatũ erat
eius caput, et debilitati erãt motus eius innati, & factus erat in dispositionibus senectutis vltimæ.
Pręcepi igitur ei comedere: quare humectatus est hora post horam, & paulatim sm gradationẽ.
Composui ergo ei hãc confectionẽ: et pręcepi, ut uteretur ea. Excitauit ergo eius caliditatem in-
natã: et rectificauit ex dispositionib. eius multum: et ambulabat super pedes suos, & cõfortata est

* A. superue nerant.

quidem

A quidem virtus. Et est bona senibus multũ, qm̃ aperit oppilationes, & cõfortat caliditatẽ innatam in eorũ corporibus: & resoluit humiditates corruptas, & confortat digestionẽ, & confert ventositati, & resoluit phlegma à stomacho & à iuncturis: & confortat, & expellit nocumentũ frigoris, et prouocat vrinam. *Modus Confectionis*. Rec. piperis, macropiperis, cinnamomi calidi. i. acuti, floris squinanthi, spicæ Indæ, galangæ, ammeos, cymini carmeni, oĩum ana aur. v. mastiches, seminis fœniculi, anisi, zingiberis sicci, calaminthes fluuialis siccæ, oĩum ana aur. x. folij Indi, cyperi, croci, asari, casiæ ligneæ, costi dul. seminis apij hortulani, oĩum ana aur. iii. gariophyl. cardamomi minoris, cubebæ, nucis muscatæ, maceris, xylobalsami, carpobalsami, pyrethri, foliorum agni casti, zarneb. i. rorismarini, acori, oĩum ana aur. ij. terantur medicinæ, & cribellentur, & ponatur cum eis sacchari tabarzet libræ tertia: & conficiantur omnia cum duplo sui cum melle despumato: & reponatur in brumati leni. Et sumatur ex eo ab aureo, i. vsq; ad aureos ii. ante cibum, & post cibum.

Ad Anginam Emplastrum optimum.

B Iste autem est modus emplastri, quod accepi ex libro antiquo, & rectificaui secundum sententiam meam, & probaui ipsum in apostematibus gutturis, & inueni ipsum mirabile, & non uidi, quod velocius conferret ipso: & est ex magnis secretis. Rec. vnc. merdasengi id est plumbi vsti, super quod proijciatur ex oleo sesamino, & oleo violato, quo coaguletur: postea accipiatur mucillaginis psylij, mucillaginis seminis lini, & seminis altheæ, seminis almaru, oĩum ana vnc. s. ouorum trium, gummi amygdalarum vnc. i. infundantur in aqua coriandri die ac nocte: deinde coletur, & proijciatur in ea chamæmeli, meliloti, amborum ana vnc. iij. aggregentur, & percutiãtur, percussione bona, deinde fiat corpus vnum, & fiat ex eo emplastrum.

Ad Omnes ægritudines Emplastrum.

Emplastrũ mirabile conferens oĩ ægritudini. *Fit hoc modo*. Rec. olei, aceti vini, amborũ ana lib. iiii. merdasengi lib. i. & s. chalcu cecaumenu. ℥. xx. ziniar: ℥. xvi, colchotar, qđ est atramẽtũ album, chalcãthi, corticũ æris. i. batitura, oĩum ana ℥. xvi. decoquatur acetũ & oleũ, & remoueat ab igne, & proijciatur in eis lithargyrus & reliquæ medicinæ: deinde reducatur ad ignem, & decoquatur donec inspissentur, & rubeant. Deinde vtatur in oĩbus vulneribus, & vlceribus, & apostematibus:

Ad Morsum canis rabidi.

Illud aũt, qđ sanat a morsu canis rabidi, est id, qđ dico tibi: & est ex medicinis nobilibus, & secre-
C tis magnis: & est medicina, quã faciebat Asinius senex antiquus, qui vituperabat medicinas* per eã. Et ipse quidẽ non vidit aliquẽ, quẽ momorderit canis rabiosus, & biberit eã, mori: & si non cõsequebatur ipsum in principio, qm̃ momorderat cũ canis. Dabat ergo in potu ex ipso cochlearia duo, & potabat ipsum ex ea xl. diebus integris: & emplastrũ faciebat loco morso, quod dicã post medicinam. *Modus Medicinæ canis rabidi*. Rec. cineris cancrorum partes decem, gentianæ partes vij. thuris partem vnam. Dosis eius est cochlear unũ magnum: & puluerizetur super aquã & bibatur: & non bibatur ex ea minus. ℥. iii. *Modus Emplastri*. Rec. aceti uini Kist. i, opopanacis vn. ii. picis lib. iii. aggregetur illud, & fiat emplastrũ ex eo. et emplastretur ex eo locus morsus: est. n. mirabile.

*Al. super.

Ad strangulationem prouenientem ex fungis.

Quid aũt sanat ex comestione fungorũ illũ, cui accidit præfocatio? Dixit Gal. ego vidi medicũ de terra Alexãdriæ, qui vtebatur stercore gallinæ in medicatione strãgulationis eius, qui comederat fungos: vsus sui isto, & probaui ipsum: Quòd fuit, quia exiccaui ipsum, & cõtriui ipsum, & dedi in potu ipsum in aceto, & aqua, & melle, & uino: & uomuit statim humorẽ crassum, & phlegmaticum: & sedatus est, & quieuit, & inuenit trãquillitatẽ integrã: & euasit ab accidẽti, qđ ei acciderat.

Ad Petram medicamen.

Medicamen ad petram, quod ego composui uiro ex Regibus Alexãdriæ, cui euenerat lapis: & lassi erat medicantes, donec desperauerant se ipso. Composui igitur ei hãc medicinam, & iuua-
D tus est per eam, & exiuit ab ægritudine sua egressione integra. *Et eius modus est*. Rec. opij. ℥. iii. acori danich i. & s, pyrethri, euphorbij, castorij, corticis radicum capparis, seminis hyoscyami, galangæ, oĩum ana. ℥. i. cinnamomi, seminis bauciæ syluestris, seminis apij, costi, petroselini, casiæ ligneæ, mentæ, myrrhæ, chamæpytios, calaminthes fluuialis & mõtanæ, gentianæ Romanæ, radicis liquiritiæ, enulæ, chamædryos, prasij, scolopendriæ, aristolochiæ rotũdæ, seminis ammeos, mastiches, radicis lilij cœlestis, cymini carmeni, gariophyllorum, seminis fœniculi, seselæ assæ, sinapis, granorum pini, anisi, carpob. seminis erucæ syluestris, cordumeni, seminis rutæ syluestris, seminis agni casti, aniuden nigri, ana danic i. & s. terantur omnia, & cribellentur, & leniantur cum oleo balsami, quantitate quartæ unius unciæ: & conficiantur cum melle despumato. Dosis eius est Kist. i. & usque ad ℥. s. Deinde probaui illud post illud, & inueni ipsum frangere maiores lapides, & extrahere omnes eos. Quod autem dicunt omnes homines de lapide Iudaico, iam expertus sum, & non inueni in lapide uesicæ operationem: uerum ipse in lapide renum est fortis, & ualde mirabilis operationis. Et ipse quidẽ est lapis ualde albi coloris, in quo sunt fila nigra: qui lapis inuenitur in Palæstina. Et modus dandi ipsum in potu, est ut fricetur super cotem uiridem, donec ex eo resoluatur aliquid: deinde aggregetur limatura illa, & abluatur: & detur in potu cum aqua calida.

E

Ad Aegritudines Phlegmaticas, & Melancholicas, & morpheam.

Decoctio mirabilis, quã compoſui ad ægritudines phlegmaticas, & melancholicas, & ad morpheã ſparſam, & ictericiã, & ventoſitatẽ, & humorẽ crudũ, uiro quinquagenario. *Cuius hæc eſt permiſtio.* Rec. ſpecierũ triũ myroba. abſinth. epith. cũ ſemine, ſtœchados, ſuchaha, bedeguad, florũ uiolarũ, ſeminis aniſi, ſeminis fœniculi, polypodij, turbith carnoſi, cartami, agarici, centaureæ, chamæpytios, chamædryos, oĩum ana. 3. s. capilli veneris, fumi terræ, oĩum ana cabdati vnũ: tamarindorum quartã libræ vnius: ſebeſten quinquaginta, iuiubas totidem: contundãtur medicinæ, & infundantur in x. lib. aquæ bullientis die & nocte: & decoquantur lento igne, donec conſumantur duæ tertiæ: confricentur digitis, & colentur cum æquali pondere de rob, & reponatur. Doſis eius eſt quarta lib. vnius cum quarta libræ aquæ calidæ, & guttis olei ſeſami, & pondere duorum denariorum ſcammoniæ antiochenæ. Cibus eius ſit caro ouis annualis, & potus ſit ſyrupus de melle.

Ad Multam infrigidationem, & humectationem corporis, & uentoſitatem.

Electuarium Diatrion pipereon, quod ego compoſui Fortuno, qui iam proceſſerat ætate: & erat magni corporis humectati, multæ veroſitatis, infrigiditati corporis. *Cuius permiſtio.* Rec. piperis nigri, & albi quod eſt leuius ex eo, macropiperis, cinnamomi, zingiberis, ſeminis fœniculi aniſi, aſari, maſtiches, omnium ana vnc. i. xylobalſami, carpobalſami, ſpicæ, corticis caſiæ ligneæ, amomi, omnium ana vnc. i. cardamomi minoris, ſemi. apij ammeos, croci gariophyllorum, coſti, maſtiches oĩum ana quartã vnc. i. terantur, & cribellentur, & cõficiantur cũ melle deſpumato. Et ſumatur ex eo omni mane pondus. 3. ii. cum aqua mentæ & maſtiches, & aniſi, & ſit cibus tenuis. F

Ad dolorem Frontis, & acetoſitatem in ſtomacho, & punctionem.

Tryphera, quã ego cõpoſui Mõte, qui habebat dolores frontis, acetoſitatem in ſtomacho, & punctionem. Vſus eſt ergo ea diebus aliquot, & ſanatus eſt ea ab ęgritudine ſua. *Cuius permiſtio.* Rec. ſpecierum trium myrobalanorũ, & emblicorũ, & ſitarabegi, & eſt butyrum conditum cũ melle, & lacte, oĩum ana aureos x. terantur, cribellentur, & leniantur cum oleo de amygdalis dulcibus. Deinde ſumatur zingiberis, maſtiches, cinnamomi, piperis, aſari, croci, oĩum ana aur. x. coſti dul. macropiperis, ſetaragi Indi, cortic. caſiæ ligneæ, oĩum ana aur. iii. nucis muſcatæ, maceris, cardamomi, xyloal. indę, cubebarũ, calami aro. oĩum ana aur. ii. penidiorũ vnc. ii. terãtur, & cribellẽtur, & leniantur cũ oleo balſami: conficiantur cũ melle deſpumato. Et ſumatur ex ea oĩ die aureus i.

Ad anxietatem & humectationem.

*Al. annoſus. Tryphera, quam compoſui filio Regis, qui erat religioſus, *anxioſus, humectatus. Rec. myrob. Kebul. bell. emblicorum, oĩum ana quartam libræ vnius: coquãtur in x. lib. aquæ, donec cõſumãtur tres quartæ & coletur, & proijciatur illa aqua ſuper myrob. & bell. & emblicos: & ponãt in ſufflatione venti ſeptentrionalis, donec bibatur aquoſitas: deinde exiccentur, & puluerizentur, & cribellẽtur, & leniantur cum oleo bal. Deinde addatur turbith gummoſi pondus 3. xxx, poſtquã teritur, & leniatur cum oleo de amygd. dul. maſti. bdeli, hoch. i. mororũ celſi, ammeos, granorum neræ, cinnamomi, aſari, xyloaloes Indæ, ſetargi Indi, ligni pæoniæ, oĩum ana. 3. iiii. terantur omnia, & conficiantur cum melle originali deſpumato. Et ſumantur ex eo omni die. 3. iii. cum aqua mentæ: eſt enim vltima ad epilepſiam, & melancholiam, & colicam quæ eſt ileos. G

Ad Diabetem.

Conqueſtus eſt mihi vir de ægritudine quæ nominatur diabetes. Cõpoſui igitur ei hãc medicinã, iuuatus eſt vſq; ad hebdomadem. *Medicina ad hanc læſionem.* Rec. ſpodij, xyloaloes vſtæ, ſandali, ſeminis portulacę, tragacãthę, gũmi arabici, turbith, berberis, ſeminis endiuię, boli armeni omniũ ana 3. iiii. Maſtiches, cinnamomi, origani, oĩum ana 3. iii. ſacchari vnc. i. terãtur & cribellẽtur, & cõficiãtur cũ geleniabin, & reponatur. Et ſumãtur ex ea oĩ mane. 3. viii. cibus aũt eius, ſit aqua hordei, & robub fructuũ: & emplaſtretur dorſum eius tarati trito & confecto cũ aqua roſarum.

Ad Retentionem menſtruorum, & dolores.

H

Conqueſta eſt mihi mulier, cuius ætas xxx. annorum, de retentione menſtruorum cum doloribus: erat æqualis complexionis per comparationem. Compoſui ego ei hanc medicinam, & iuuata eſt ea, cito. *Medicina ad Prouocationem Menſtruorum.* Rec. ſpicæ Indæ & Romanæ, & corticem caſiæ ligneæ, rubiæ tinctorum, aſari, aniſi omnium ana quartam vnc. i. medullæ ſeminis melonum, medullæ ſeminis cucurbitarum, medullæ granorum faſeolorum, ſeminis apij, rutæ, ciceris nigri, ſeminis endiuiæ. berberis, & euerberis i. coſti, omnium ana aur. i. terantur, & cribellentur & leniantur cum melle deſpumato. Et ſumantur ex eo ante aduentum menſtruorum octo dieb. 3. iii. omni die cum aqua in qua decoquuntur cicera aut faſeoli.

Ad Dolorem iuncturarum, & podagras, & ventoſitatem.

Et conqueſtus eſt mihi Aſſius (qui erat ex manchara: & habebat corpus ſtrictum, ad æqualitatem propinquus) de doloribus iuncturarum, & ægritudine podagræ, & ventoſitate. Compoſui ergo & hanc medicinam, quæ eſt mirabilis medicina ad podagram. Rec. acori, dactyli albi recentis. 3. i. oſſium vetuſtorum, lentis excorticatæ, turbith, ſenæ, omnium ana unc. i. ſacchari vnc. i. terantur, & cribellentur. Et bibantur ex ea omni die. 3. iii. cum aqua calida.

A

Ad Varices.

Et conquestus est mihi vir prædictus nuper de quo iam dixi, qui erat de illis de Manchara, de ægritudine uaricum in cruribus suis. Composui ergo ei hanc decoctionem. *Modus decoctionis ad Varices.* Rec. epithymi cretensis, myrobalananorũ Kebulorũ, amborũ ana vnc. i. polypodij ex cortiaeati, succhaha, bedeguad, floris violarũ, tamarindorũ, absinthij romani, squinanthi, centaureæ, herbæ eupatorij, oĩm añ vnc. s. passul. enucleatarũ quartã libræ vnius: cõtundantur, & decoquant cũ tribus libris aquæ, donec cõsumãtur duæ tertię & cõfricẽtur manib. & colẽtur. Et bibat ex ea tertia libræ cũ unc. olei amygdalini amari in oĩ die tertio: & fiat emplastrũ super crura cũ emplastro de adipibus. *Emplastrũ de Adipibus, cuius iste est modus.* Recipe adipis agni, adipis porci, adipis ursi, vituli, cerui, hirci, asini sylvestris, anatis, gallinæ, vulturis, ana oĩum vnc. i. olei sesami, olei de Kerua, olei lẽtiscini, medullæ cruris uaccini, olei amygd. amararũ, ceræ albæ, oĩum añ vnc. s. ceræ rubræ, butyri vaccini, amborum ana librã vnã: liquefiat: & coletur, & administretur.

Ad Hæmorrhoidas.

B

Et conquestus est mihi uir qui mecum cõuersabatur, & erat multi ieiunij, sicci corporis: super quem uicissim eueniebãt hæmorrhoides, quæ erant in interioribus eius & ipsius exterioribus, & illud erat ꝓp multitudinẽ ciborũ suorũ frigidorum, sicut est farina hordei, & comestio lentis: & acciderat ei cum illo tremor vehemens. Composui ergo ei hanc medicinam, & euasit ab ęgritudine sua vsq; ad decem dies. *Confectio ad Hæmorrhoidas.* Recipe myrobalanorum Kebulorũ, citrinorũ, belliricorũ, serẽblegi, oĩum an. ʒ. i. terantur, & cribellẽtur cũ ij. vnc. olei amygdalarũ dulciũ, donec proijciãt ipsum: deinde adiũgatur ei bdellij Indi quarta lib. i. foliorũ rosarũ, spodij, granorũ myrti torrefactorũ, scorię ferri infusę scilicet in aceto, Karabę, masthiches, xyloaloes, netuiK, abrengi, plũbi usti cũ sulfure, oĩum ana. ʒ. iiij. terantur cum rob coagulato. Et sumãtur ex eo omni die. ʒ. vj. cum aqua calida: & utatur hoc emplastro. *Modus Emplastri ad Hæmorrhoidas.* Recipe plũbi vsti cum sulfure & cetusa, lithargyri, cineris vitis, cineris corticũ nerigil, balaustiorũ, oĩum ana. ʒ. i. cerę albæ, olei sesami, butyri, oĩum ana quartam librę unius: adipis porci vnc. ij. medullæ cruris uaccini vnc. ij. liquentur, & colentur dum calent in mortario de plũbo nigro, & fit manica eius ex ipso: & siccentur in Sole diebus aliquot donec accipiat ex plumbo uirtutẽ. Emplastrum autem de adipibus nuper prædictum est magnorũ iuuamẽtorum ad uentositatẽ gibbositatis, & dolores iuncturarũ & ægritudines earũ, & ad uentositates, & ad spasmũ qui nominatur tortura & ad omnẽ spasmum in neruis, & paralyticos siccorũ corporum. Et similiter hoc emplastrum in quo diximus plumbum, confert omnibus ęgritudinibus ani, & ęgritudinibus neruorũ, & vlcerib. melancholicis: & administratur in ægritudinibus multis, quando medicus est prudẽs.

C

Ad Cogitationem & Timorem.

Descriptio electuarij dia pepereõ, quod composui viro ex regibus qui erat *Caron: & erat sexagenarius, & erat magnus, & acciderat ei cogitatio & timor. Cõposui ergo ei hanc medicinã, & iuuatus est ea plus alijs medicinis. *Cuius permistio.* Recipe piperis albi, & nigri macropiperis, *neremisK, galangæ, zingiberis, spicæ Indæ & Romanæ, Keisim, amomi, carpobalsami, xylobalsami, corticũ cassię ligneę, masthiches, xyloaloes, gariophyllorum, asari, cinnamomi, Kessati, abrengi, corticũ citri siccorum, oĩum ana. ʒ. i. been albi & rubri, zedoarię, doronici, ammeos, radicũ liquiritię margaritarũ minutarũ, Karabi, coralli, lazuli abluti, sandarachę, croci, nucis muscatæ, aristolochiæ longæ, seminis portulacæ, seminis apij, coriãdri, setę crudę incisę, omniũ añ vnc. i. & s. maceris fausel, gallię, oĩm ana quartam partẽ vnc. vnius: musci. ʒ. iij. terantur, et cribellentur, & leniantur cũ duabus vnc. olei amygdalarũ: & cõficiantur cũ melle de fauis, postq̃ aufertur spuma eius: Et sumantur ex eo omni die vnc. ij. hoc. n. stat loco confectionum magnarum, eum medicinę speciales sint uelocioris iuuamenti alijs medicinis, propter susceptionem a natura. *Alneremisk

D

Ad Torturam, & inclinationem, & Spasmum in facie.

Et cõposui hãc medicinã puero paruo, cui acciderat tortura, & inclinatio, & spasmus in facie sua, à casu uirtutis mouentis lacertos, exeuntis à ventriculis cerebri. *Medicina ad Spasmum & inclinationem faciei.* Recipe calaminthes, rosarum, cinnamomi, zedoarię, gariophyllorũ, oĩum ana aur. i. sandalorũ, xyloaloes, amborũ ana. ʒ. i. musci. ʒ. s. terantur, & cribellentur, & leniantur oleo balsami: & cõficiantur cũ melle despumato. Et bibatur ex eo oĩ mane quarta. ʒ. i. vsq; ad ʒ. vnam cũ syrupo de calaminthe, cũ quo sigillatur liber iste. Iuuatus est ergo ea vsq; ad hebdomadam.

Odoramentũ quod est Caputpurgiũ Spasmo cõferẽs, et inclinationi quæ dicitur uentositas tortura: et ipsum confert statim. Rec. castorij, doronici, been albi & rubri, cõdili, opopanacis, abrẽgi, spicę baurach, oĩum añ partẽ. j. terãt; & cribellẽtur, & aromatizẽtur cũ musco: & fit sternutatio cũ ipso.

Syrupus Acetosus, quo conseruatur Sanitas corporis.

Syrup' acetosus purus, quo cõseruatur sanitas. Rec. aceti albi libras x. mellis despumati libras decem, zuccari libras decem: decoquãtur omnia donec fiat eis spissitudo mellis. hoc est. n. ultimum.

Syrupus de calamintha, qui est iuuatiuus Spasmo, et alijs pluribus.

Syrupus de calamintha, cuius descriptionem conditionauimus in fine libri: qui est iuuatiuus

spasmo accidenti pueris,& decrepitis,& medijs,& hydropicis,& asthmaticis,& anhelitui dilatationis, & ægritudinibus phlegmaticis, & melancholicis, & est gloriosioris quantitatis medicinis omnibus in hoc modo. *Cuius permistio.* Rec.calaminthes fluuialis:calaminthes montanæ,venarum,radicis liquiritiæ,radicis squinanthi,radicis endiuiæ,radicis sariolæ,radicis lilij cœlestis,polij, centaureæ,omnium ana quartam libræ vnius:contundatur,& decoquantur cum xx libris aquæ, donec consumantur duæ tertiæ,& remaneat tertia:fricetur manibus,& coletur.Et sumatur pannus lenis,& ponatur in eo spicæ Indæ, & Romanæ, & rauedseni,croci,masticheS,squinanthi,gariophyllorum electorum,nucis muscatæ,cyperi,araKieri,cubebæ,omnium ana aurei.i.terantur & ponantur in panno præparato ad modum bursæ, & ligentur ligamento mollificato: & decoquantur cum eo quod clarificatur ex aqua: & sit sicut aqua mellis despumati: & sit medietas eius de rob: & decoquantur donec fiat spissitudo, & coletur, & reponatur: & administretur, quando necesse fuerit,ad omne quod narrauimus. Inquit Humayn filius Isaac,Istud est quod inuenimus: ex libro religiosorum Galeni: & est gloriosioris benedictionis quam libri eius alij, & iuuamenti. Quod si accidetit alius liber ab ipso,transferam ipsum.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER
DE MEDICINIS EXPERTIS
CVI TITVLVS EST
MEDICINALIS EXPERIMENTATIO

CENSVRA.

In huiusmodi Arabum experimentis iudicium & ratio adhibenda est.

IGnis qui de cœlo descendit super altare, combussit libros Regis: & cum his combussit plurimos libros medicorum. Mihi autem combussit plurimos libros:quorum quidam erant completi, & quidem quos inceperam componere.Et non doleo de illis libris,quantum de quibusdam experimentis medicinæ,quæ erant ibi:acquisiueram a quibusdam bonis viris experimentatoribus,& forte pro vno experimento acquisito dabam multa bona experimenta,& forte dabam pecuniam. Et scio vnum qui curabat lapidem in vesica perfecta curatione,& hoc in multis hominibus,& lucrabatur infinitam pecuniam per hoc:& solummodo per hanc medicinam acquisiuerat sibi nomen optimi philosophi.Et scio alium,qui curabat ficum in ano perfecte:& lucrabatur infinitam pecuniam: & alij quem docere nolebat. Et scio alium,qui curabat morsum rabidi canis perfecte: & alij medici vocabant Bezar, idest a morte liberantem. & forte medicus ex istis medicinis poterit congregare multa. & bonus medicus ex Græcis quando sciuit aliquem hominem scire aliquod experimentum,tribuit illi magnam pecuniam, vt ab eo doceretur. & Thamor de regione Aethiopia, qui fuit ex bonis experimentatoribus,habebat bona experimenta experta:quę sic custodiebat,quod nullus in tempore vitæ suæ potuit ea habere:& postquam mortuus fuit,peruenerunt illæ medicinæ in manus Satiriorum, qui per ea,mirabilia faciebant: & exulrauit eis nomen inter medicos.& nos non laudamus hominem ignorantem artem,vt habeat has,quoniam vellet prodesse forte,& nocebit.& propter hoc oportet hominem scire complexiones,causas,& accidētia, vt cognoscat ægritudines,& earum accidentia:quoniam qui ignorat hæc,non securus,quin noceat plurimum & pro maiore parte: & si aliquando proderit etiam,hoc erit ex fortuna. & fortassis est aliqua medicina composita ex magna scientia experti viri, aut ad fluxum ventris, aut colicam passionem, aut ad sedandum dolores, aut ad alias ægritudines: & quoniam vtetur illa medicina non in suo tempore,nec in suo loco:ideo nocebit. Verbi gratia,ponatur quod aliquis patiatur fluxum uentris iamdiu, donec corpus extenuetur, aut ex humore, qui alterat cibum, aut ex frigore interiorum membrorum ita, quod non attrahant cibum: aut ex debilitate cysteos fellis in attrahendo choleram,ita quod cholera impellatur ad intestina, & faciat fluxum: aut ex apostemate duro,ex genere apostematum melancholicorum,in concauitate hepatis,ita quod cibus non possit peruenire ad ipsum, sed ad intestinum faciat fluxum uentris. uideatur tibi,quod cura sit eadem, tamen non est,ego autem dico,quod medicina experta laudata,quando usurpata fuerit ubi non conuenit,

A nit,cum eo q̃ nõ prodest,ẽt nocet. Quare nos laudamus medicos altarium, qui curant eũ cibis sa
crificiorum,qm̃ error velociter corrigitur,error autem medicinæ,forte ducit ad mortem. Quare
oportet ut medicus consideret cõplexiones & curationes consideratione perfecta.Et ego cõpo-
sui hunc librũ ex medicinis expertis,quas ego probaui,et acquisiui ex bonis medicis,et magnę so
licitudinis.Et nõ ponã in hoc libro id qđ notũ est iã medicis,sicut hieræ,opiatæ,et theriacę,et alię
medicinæ,q̃ sunt notæ oĩb.hoĩb. et non ponã in eo nisi medicinas, quas fere oẽs ignorant. Hunc
ẽt librum fecimus unius tractatus.Et si accidat postea,q̃ experiat aliquas medicinas, scribam eas.

*Primæ compositio ex eis est medicina,quam accepi ab Astorone experimentatore,qui erat de ciuitate
Tereste,& curabat cum ipsa febres antiquas,& valet ad complexionem corruptam,aperit venas,& pro
uocat vrinam,& adiuuat digestionem.Cuius hæc est confectio*. Rec.cinnamomi drach.i,spicæ nardi
dra.ii,xyloaloes drac.i s.mastiches drach.i,anisi ʒ.ij,spatanæ,gariophyllorum,ana drach.s.confi-
ciantur cum melle optimo.Et accipe ex eo quantum auellana vna,cum aqua calida:et qui est fri-
gidæ complexionis,et habet oppilationes,cum aqua fœniculi,et anisi. Et iste Astoron,quando
aliquis patiebatur dolorem acutum,coquebat chamęmelum,et dabat aquam ad bibendum,et cu
rabatur:et nos experti sumus multoties.& inuenimus esse uerum. Et experti fuimus medicinam
primam sæpe,et non fefellit ex eis,quæ nominata sunt in laude. Et testificatur hoc ratio ex com-
B positione eius:Quoniam cinnamomum contra operatur putrefactioni:illi autem est bonus odor
quare confert membris interiorib.et subtiliat. Et spica nardi habet bonum odorem, et stypticita-
tem:et operatio eius est quasi propinqua operationi cinnamomi, sed cinnamomum est subtilius.
Lignum aloes cum eo quod ualet ad hoc, ad quod ualet cinnamomum,:est utilissimum ad frigidi
tatem stomachi purgans id quod est in humiditatib.per mirabilem eius proprietatẽ.Et mastiche
dol.sedat in stomacho,et digerit humiditatem. anisum prouocat urinam,et aperit oppil.est.n.ual
de subtile:et liquefacit superfluitates:et facit dol.quiescere. Spatana,aperit oppilationes,et ualet
spleni utilitate magna. Gariophylli desiccant humiditates extraneas,et confortant membra inte-
riora.et dabat ad potandum aquam,in qua decocta fuerat radix iridis,patientib.oppilationẽ cras-
sam,ea prima hora curabantur.et ego dico q̃ decoctio absinthij,et centaureę minoris faciũt hæc,
sed radix iridis fortius operatur. *Alia medicina,quam accepi ab aduena Aegyptiaco,qua curabat op-
pilationes antiquas,& febres,& asthma antiquum,& non est ei similis.Et iste aduena acceperat ab v-
no medicorum altarium.Cuius hæc est confectio*.Rec.rad.iridis,aristolo.longæ,et ro.succi marrubij,
ana.ʒ.iiij.succi gasit,myrrhæ,chamæpityos,et camphorę,ana dra.j.spicæ nardi,spatanæ ana.ʒ.ij:
granorum balsami,ligni aloes ana dra.ij.et s.puluerizentur,et conficiantur cum syrupo mel.*Qui
C fit secundum hunc modum*.Rec.garioph.cinnam.cardamo.myrrhæ, ana.ʒ.j.et s.liga has medici-
nas in panno raro,et pone in j.lib.aquę die,et nocte: deinde cola,et colaturæ admisce lib.i.mellis
boni:et coque super prunas sine fumo,et flamma,et coque,donec fiat syrupus: postea confice cũ
oleo alias medicinas,et serua. et da ex eo in ęgritudinibus quas diximus,in modum auellanę,uel
castaneę.Hoc electuarium est de melioribus medicinis quas vidimus.et vidi hunc medicum cura-
re multas ęgritudines per medicinas simplices.et ex eis quas dabat est. ʒ.j.aristolo.ro.asthmatico.
et dabat decoctionem epit.epileptico ex melancholia:et accipiebat.ʒ.j.ex eo,et ponebat in aqua
calida per noctem:mane colabat,et apponebat a sexta parte ʒ.scammonię,usque ad octauã par-
tem ʒ:nos aliquando addidimus agarici.ʒ.j.et dabat ad bibendum decoctionem aga.contra dolo
rem capitis.et dabat ammoniacum contra dolorem iuncturarum ex humore crasso:et sępe cura-
bat taliter. ego autem semper soleo dare de succo marrubij,et stęcados, mistis cum aqua,in qua
decoctum fuerit marrubium uiride,et chamędris,et dabam asthmatico:et ex eo sanaui multos.

*Aliud medicamen,quod accepi ab aduena,cui non est simile:valet epilepticis,& anhelosis,& tussien
tibus,& est expertissimum ad epilepsiam*.Rec.hyssopi sicci,ireos,myrrhę,piperis nigri & lõ.cardã.
sed in loco eius ponitur nastur.et carui,ana.ʒ.ij:spicę nardi,costi,ammeos,ana dra.j,confice cum
D aqua,in qua decoctum sit squinanthum:et si uolueris q̃ purget cum melle confice:et da ex eo tm̃
à.ʒ.ij.vsque ad iij:et vltimum ad hoc.*Et dicamus decoctiones quas probauimus, & lucrati sumus ab
isto medico*.Decoctio squinanthi,et granorum balsami;quando biberit ex ea epilepticus,et qui ha
bet hu.crassos,quotidie,confert ei.Aquam,in qua decocta est assa;qñ biberit tristans, curabitur
Decoctio agarici;quam si quis biberit,qui habet dolorem antiquum capitis,sanabitur. Decoctio
carui,& seminis apij,prouocat vrinã,& menstrua fortiter,& subtiliat humores crassos. Decoctio
centaureæ curat ischiadem.Decoctio corticis fistici confortat stomachum,& mundificat canna-
les pulmonis,& hepatis.Decoctio asari prouocat vrinã & menstrua fortiter:Decoctio mastiches
confortat stomachum debilem valde.Istas ergo decoctiones accepimus ab aduena Aegyptio ex
pertas:& probauimus eas,& inuenimus esse veras.*Medicamen,quod accepi a quodã sene,curat sple-
nem durum.Et si positum fuerit super scrofulas,dissoluit:& est sublime valde*.Rec.ammoniaci.ʒ.qua
tuor,dissoluatur in succo chamæmeli,aut in succo anethi,aut in decoctione floris chamæmeli: &
misce cũ eodem rad.capparis:conficiatur,& da ad bibendũ.ʒ.ij.cũ decoctione carui. *Medicamen
expertum quod habui & accepi à quodam uiro experimentatore,ualens ad splenem*.Rec.scolopẽdrię,

granorum

granorum balsami, granorum tamarisci, rubiæ, ana. ʒ.ii: confice cum melle: & dentur ex eo. ʒ.iiii: E
& postea bibat acetum in quo cocta fuit spatana .i. acorus, ita q; de spatana. ʒ.ii. mittantur in octo.
ʒ. aceti: & coque vsque ad iiii. ʒ. *Medicamen quod accepi ab eo ēt, & valet stomacho frigido, prouocat*
vrinā, aperit oppilationes, & est minus forte. Rec. cinnamomi. ʒ.i, folii, corticis fistici, cardamomi, ab
sinthii, agarici, squinanthi, granorum balsami, ana. ʒ.ii: succi stoechados, seminis fœniculi, anisi, asa
ri, ana. ʒ.iiii: myrrhæ, aristo. rotundæ, rad. iridis, mastiches, ana. ʒ.i. confice cū melle bono: & sume
dr.ii. cum aqua, in qua decoctum sit asarū, & semen feniculi. *Aliud medicamen, quod recepi ab Agar*
geo, confortat membra frigida, & valet spasmo, & mortificationi membrorum, & generaliter omnibus
passionib. cerebri frigidis & neruorum Rec. agarici, ammoniaci, succi stęchados, piperis trium gene
rum, squinanthi, carui ana. ʒ.ii: castorii, asari, scillæ assatæ, ana. ʒ.i: rad. iridis, & mastiches, & seminis
apii, ana. ʒ.s: spatanæ, scorodi, zingiberis. ana. ʒ.i s: confice cum melle bono: & sumat ex eo. ʒ.ii. cū
aqua calida. Et iste Agargeus fuit de sapientib. qui fuerint t.pe suo. *Et erat qui habebat vnā medici-*
nā, q̄ nemini docere volebat. Dabat .n. eam habentib fortem dolorem, & statim prouocabat vrinam, &
ventositatē expellebat, ita, q; mox auferebatur dolor. Cuius confectio hæc est. Rec. iridis, chamędrios, se
minis fęniculi, anisi, apii, asari, ana. ʒ.ii: cinnamomi, zingiberis, carui, * foliorum chamæmeli, ana. ʒ
i: succi stęchados, gentianæ, marrubii, ana. ʒ.ii: puluerizentur, & conficiantur cū decoctione asari, F
* Al. florum. squinanthi, seminis fęniculi: fac pilulas. ʒ.i: & da cum aqua in qua decoquitur flos chamęmeli. Hęc
ēt medicina est fortis valde, & non est ei similis in prouocando vrinā & subtiliando humores: & a-
perit oppilationes, & stomachum frigidum temperat, & confortat. *Aliud medicamen quod accepi*
ab eo, & valet ad febres compositas, & digerit humores crudos. Rec. seminis apii, seminis fęniculi, rad.
iridis, aristolochiæ longæ, & rotundæ, fol. chamæpityos, meu, phu, ana: confice cū oxymelite scil-
lę; & sumat ex eo cum aqua calida, in qua decoquitur semen apii. *Aliud ad febres cōpositas, & chro-*
nicas expertū, & iam probaui multoties. Rec. assæ fętidæ bonæ, piperis nigri, & longi, & seminis apii,
anisi, fęniculi; puluerizentur, & conficiantur cum vino antiquo; & da de eo cum aqua decoctionis
fœniculi. *Aliud expertum prouocans vrinam.* Rec. asari, seminis fœniculi, rubiæ, costi, ana. ʒ.i. satu
reiæ, hyssopi sicci, ana. ʒ.ii, puluerizentur, & formentur pilulæ; & detur ex eis. ʒ.i. cum aqua deco-
ctionis fœniculi, & anisi. *Aliud ad puncturas scorpionis.* Rec. assæ fœtidæ, scorodi, cētaureę mino
ris, ana. ʒ.ii; seminis rutę, castorii, ana. ʒ.iiii, puluerizentur, & conficiantur vino antiquo. *Experimē*
tum probatum. quod laxat humores uiscosos, & est optimum contra ischiadem, & est de experimentis
Irini Romani. Rec. satureiæ, mastiches, rad. ireos, succi stęchados, zurungē, ana. ʒ.i, agarici, turbith,
ana. ʒ.iiii, conficiantur cum succo fœniculi; fac pilulas & da sm̄ virtutem patientis. *Aliud constipās* G
naturam Arostrocamet, valens ad fluxum ventris, quando fit ex debilitate virtutis retentiuæ. Confor-
tat intestina, & membra interiora. Rec. ro. pul. granorum myrrhę, sumach, luti armenici, ana; confi
ciantur cū succo plantaginis, et fac pilulas. ʒ.ii. & da cū aqua decoctionis granorū myrrhæ. *Aliud*
ualens ad fluxum ex debilitate hepatis: & est expertum. Recipe ligni al. rol. spicæ nardi, cinnamo-
mi, berberis, ana. ʒ.ii. laccæ, rhu barbari garophyl. ana. ʒ.s. conficiantur cū aqua decoctionis rosa
rum: & da. ʒ.ii. *Aliud, & est ad fluxum prouenientem ex causa frigiditatis membrorum. Et iste modus*
fluxus quando accidit, uix separatur: & ista medicina est nimis utilis ad hoc. Rec. cinnamomi, ligni
al. gariophyllorū, anisi, carui, chamędryos, aristolochiæ rotundæ, spatanæ, ana. ʒ.i: puluerizētur,
& conficiantur cū aqua decoctionis ligni al. *Medicamē aliud, quod accepi ab Acostror, qui fuit socius*
Astrocani, & uocabat ipsum, electuarium ligni al. & non est ei simile: & iam probaui id sæpe. Et ualet
ad debilitatem membrorū interiorem, & ad fluxū hepatis, & aperit canales, & subtiliat humores, &
confortat hepar ualde. Rec. rhu barbari, laccæ, spicæ nardi, asari, chamæpityos, galāgæ, garioph. ani
si, ana. ʒ.iiii. rol. maioranæ, mastiches, granorū balsami, phu, meu, ana. ʒ.i. squinanthi. ʒ.i. & s. ligni
aloes, chamædryos, succi stœchados, ana ʒ.i. cōficiantur cū aqua decoctionis ligni aloes & spicæ
nardi: postea misce mel q; sufficit, & malaxa, & sume ex eo. ʒ. ii. uel iii. cū aqua decoctionis ligni H
aloes & spicæ nardi. Et hæc medicina est de nobilioribus medicinis ad ea quæ diximus, quoniam
prouocat urinā, & confortat mēbrū, & aperit canales, & valet ad lapidē. Et iste Acastror dabat ad
potandum decoctionē chamæmeli ei, qui patiebatur dolorē fortē ex frigida causa: & ponebat pa
tientē in balneo eiusdē herbæ. Et dabat decoctionē vtriusque arist. asthmaticis, & ad prouocatio-
nē menstruorū. Et dabat saccharum rof. habentib. flammam in stomacho. *Medicinæ breues, quibus*
vtebatur Casion, qui erat ex Armenia anteriori: & fuerunt experta, & bonæ inuenta sunt. Medica-
men ualens ad morsum scorpionis. Rec. assæ fœtidæ, galbani: conficiantur cum decoctione scorodi,
& aristolochiæ: & accipe ex eo auellanā, cum aqua calida. *Medicamē ualēs asthmaticis.* Rec. marru
bij, arist. ana. ʒ.i, laccæ ʒ.iii: conficiantur cum melle; & da ʒ.iii. *Aliud subtiliās humores & ualet cō*
tra putrefactionē. Rec. spicæ nardi, cinnamomi, garioph. aristo. longę, conficiantur cum uino odo
rifero, aut cum aqua decoctionis arist. rotundæ, & gasit. *Aliud valēs ad hepar, & canales eius: & ex*
tenuat pingues hoīes. Rec. aristolochiæ ro. laccæ, rhubarbari, spicæ nardi, ana. ʒ. iii. conficiantur cū
melle: & da. ʒ.iii. *Medicamē prouocās vrinā fortiter, & est valde bonum cōtra febres phlegmaticas, &*
melācholicas. Rec. casiæ, laccæ, anisi, apii ana: conficiantur cum melle: & da. ʒ.iiii. cum aqua calida,

in qua

A in qua coctum fuerit anisum. *Medicamen dissoluens naturam cito, & dissoluens uentositates.* Rec. mastiches, anisi, zingiberis, ana. 3.i. turbith drac. iij: puluerizentur, & conficiantur cum melle bono, & da 3.ii. *Aliud huiusmodi expertum.* Recipe turbith, agarici, ana 3.i. mastiches, anisi, an 3.i. & s: conficiatur cum melle: & da 3.iij. *Aliud purgans cholerã: & datur in qualibet hora, & dissoluit cito.* Accipe scãmoniæ 3.ij. mitte in cotano, & assa sub cinere calido: postea extrahe, & mitte cũ scammonia in cydonio drac.i. mastiches: postea pinse, & fac trochiscos à drac.i, vsq; ad nj. & da i. Istæ ergo sunt medicinæ confectæ: & sunt ualde bonæ, & expertæ.

De medicinis Catilinæ.

Catilinæ medicinæ, qui fuit medicus Lithois Regis. *Medicamen expertum ualẽs hydropi, dissoluens uẽtositates crassas, & cõfortãs stomachũ debilẽ: & est sicus bezahar ad has agritudines quas diximus.* Rec. anisi, iridis, laccæ, spicæ nardi, ligni al. gariophyl. agarici, ana. 3.uj. carui, hermel, fœniculi, ana 3.ij. aristo. lõgæ & rorũdæ, cẽtaureę minoris, satureiæ, ammeos, myrrhę, origani, ana 3.iiij. mastiches rosarum, ana drac. viij. rhu barbari, gentianæ ana drachm. v. squinãthi, myrrhæ siccę, ana drac. vj. Conficiantur cũ melle bono: & sume drac. ii. usq; ad iii, cũ aqua decoctionis carui & aristol. Et hæc medicina est nobilis ad ea quę diximus, & eius cõpositio hoc ostẽdit. *Electuarium expertum ualens febribus antiquis, & uentositatibus crassis: et purgat urinam.* Re-
B cipe floris chamæmeli, anisi, laccę, aristolochiæ rotundę, ana drac. iv. mastiches drachmã, rosarum drac. i, rubię drac. i. conficiantur cum melle: & utere. *Aliud.* Recipe floris chamemeli, anisi rubię, fœniculi, asari, ana conficiãtur cum melle: & sume ex ea drac. ij. cũ aqua decoctionis anisi. *Aliud prouocans urinam.* Recipe asari, rubię, feminis cucumeris & cymini, feminis apij, ana: conficiantur cũ syrupo facto ex marrubio & melle. *Medicamen expertum ualde hydropi: dissoluit enim inflationem.* Rec. iridis, aristolochię, agarici, ana: conficiantur cum syrupo facto ex asaro, carpobalsamo, & melle: & sumat drac. ij. cũ decoctione fęniculi. *Aliud prouocans urinã.* Recipe amygdalarum dulciũ, feminis cucumeris, assari, aristolochię lõgę, ana drac. i. cõficiantur cũ aqua decoctionis rubię: & detur cũ aqua decoctionis fœniculi & apij. *Aliud ad Hydropem, & asthma.* Recipe iridis, succi marrubij, aristolochię longę & rotundę, laccę, ana: conficiantur cum decoctione iridis: & detur cũ aqua calida decoctionis gentianæ. *Aliud prouocans urinam.* Accipe saliuncę feminis cucumeris, laccæ rubræ, ana, confice cũ melle, & denrur ex eo drac. iij. *Aliud confortans Hepar confortatione magna: & valet complexioni frigidæ & humidæ, & est mirabile.* Recipe rhu barbari, laccæ, gariophyllorum, ligni aloes, rosarũ, rubiæ, ã, conficiatur cum aqua decoctionis corticis fistici & gafir; & detur drachmæ duæ ex eo cũ aqua decoctionis aristolochię, rosarum, & ga
C fit. *Aliud expertum ad splenem.* Rec. scolopendriæ ammoniaci, radicis capparis, ana, confice cum melle & aceto, & dentur ex eo 3.iii. cũ decoctione aristolochię rotundę. *Aliud valens contra lapides.* Recipe sanguinis hirci sicci, lapidis iudaici, saliuncę, lapidis qui inuenitur in cysti fellis uaccę, asari, amygdalarum amararũ, feminis cucumeris, bdellii, costi, ana, cõficiãtur cũ aqua & melle, in quib. sunt decocta rubia & costus, & dẽtur drac. ii. cũ aqua decoctionis asari, et floris chamę mel. *Aliud expertum contra lapidem renum.* Rec. sanguinis hirci sicci, lapidis citrini q inuenitur in cysti fellis uaccę, fœniculi, saliuncæ, amygdalarũ amararũ, ana, confice cũ uino antiquo, uel aqua decoctionis radicũ apii & fęniculi, forma trochiscos unius drachmæ, et da vnum cũ syrupo de saliunca

De medicinis Socionis.

Socionis medicinæ. Hic fuit maximus medicorum Græcorum, qui habebat experimenta plurima in fine nobilitatis, quæ nos acquisiuimus à discipulis eius, scilicet, Teranoz & Hargeniez & Harcoz. *Medicamen magnæ nobilitatis & utilitatis, laxans & dissoluens crassas uentositates & non est ei simile: quod etiam iam probauimus.* Accipe agarici drac. tres, ellebori nigri drachmas duas & semis, mastiches drac. decem, folii, ligni aloes, asari, radicis iridis, turbith, squinanthi, ana drac. ii. anisi, carui, fœniculi, ammoniaci, anã drac. una, scillæ assatæ drac. quatuor, rosarum. 3.vi,
D scammoniæ drac. i. confice cum melle bono, & da de eo quasi auellanæ pondus. *Decoctio purgans matrices mulierum, & dissoluens uentositates & prouocans menstrua.* Rec. florum ammeos, harmel, asari, florum chamæmeli, fœniculi, gentianæ, spicæ nardi, squinãthi, chamæpityos, chamædryos, anisi, rubiæ, ana 3. decẽ: coquantur in tribus libris aquæ, donec remaneat libra una, deinde amoueatur ab igne, & dissoluatur in eadem aqua calida drac. vna ammoniaci, & detur de eo, quoniã est mirabile. *Decoctio ualens nimis in declinatione febris quotidianæ.* Rec. gentianæ, radicis apii, radicis fœniculi, rubiæ, agarici, turbith, asari, rosarum, spicæ nardi, ana drach. unam: ponantur in caldario cũ tribus libris aquæ, & coquantur super ignẽ leuem sine fumo & flamma, donec remaneat libra una & soluatur in ea calida drachmę .i. laccæ, & utatur. *Aliud prouocans urinam cito.* Recipe phu, rubię: terantur: et dentur ex eis 3. duæ & s. cũ aqua decoctionis hyssopi & saturetę calida. *Aliud dissoluens omnes durities: curat & duritiem splenis, & scrofulas.* Recipe. tragacanthę, floris chamæmeli, & picis liquidę, ammoniaci, medullę cruris uituli, galbani, ana, conterantur, & dissoluatur ammoniacum in aceto antiquo, liquefiat medulla & pix, & conficiantur pulueres, & misceantur, et super locum ponantur. *Aliud huiusmodi.* Accipe foliorum capparis

paris,ammoniaci,galbani,capillorũ ueneris,floris chamæmeli,medullæ cruris ceruini,ana: cõfi- E
ciãtur,& ponantur super locum durum. *Aliud quod etiã laxat et dissoluit inflationem,et prouocat urinam,et ualet hydropicis.* Recipe turbith,agarici,fæniculi,anisi,ana drac.i. scãmoniæ octauam partem drac.i.radicis iridis,l accę,spinæ romanæ,rubię,phu,ana drac.i.semis:conficiantur cum syrupo facto cum melle,hyssopo,& origano,satureia:& utatur. *Aliud ualde bonum, subtilians humores:bonum contra asthma,& laxat humorem uiscosum.* Recipe aristolochiæ.rot.rhu barbari,succi marrubij,laccæ,turbith,ana 3.vnam,mastiches drachmas duas,agarici drachmam unam:conficiantur cum syrupo facto ex melle & marrubio:& utatur. *Aliud ualde bonum,& dicitur electuarium iridis:& est multarum utilitatum & est valde mirabile contra hydropem, & contra debilitatem hepatis,& prouocat urinam & menstrua,& laxat humores diuersos.* Rec.aristol.rotundæ,laccę squinanthi,marrubij,ana drac.tres:ligni aloes,rosarũ,ana drac.iv.agarici drac. viij.radicis iridis unc.i.conficiantur cum bono melle:& detur secundum uirtutem cũ aqua decoctionis spatanæ & satureiæ. *Aliud electuarium,et dicitur electuarium rhu barbari: & confortat hepar: & est nimis expertum,& nos iam probauimus ipsum sæpe.* Recipe aristol.rotũdæ,ligni aloes,laccę, spicæ nardi, folij,rosarum,añ drachmas decẽ:rhu barbari drac.xx.conficiantur cum syrupo facto ex melle:& detur ex eo quasi auellana cũ aqua calida decoctionis folij & gariophyllorũ:est .n.optimũ in cõ- F
fortatione hepatis,& omnium membrorum interiorum. *Aliud electuarium aristolochiæ ad remouendum typum in febribus chronicis.* Recipe assę fętidæ,zingiberis,folij, chamęmeli,piperis nigri, & longi,centaureæ, harmel, ana drac.i. arist. rotundę, ad pondus omnium, conficiantur cum syrupo facto ex melle,et aristolochia:& utatur ſm uirtutem patientis à 3.i.vsq; ad drachmas.ii. *Aliud dissoluens uentositates.* Recipe assæ fętidæ,rutæ,satureiæ,castorij,ana drac.ii.anisi,fæniculi, ana drac.i.conficiatur cum melle:et utatur cum uino puro. *Aliud dissoluens ventositates,& prouocans urinam fortiter & menstrua.* Accipe anisi,laccæ,aristo.rotũdæ,rubiæ,gentianæ, meu, phu: spicæ nardi,costi:conficiantur cũ melle,et dẽtur ex eo.3.iij.cũ aqua calida decoctionis fæniculi.

De medicinis azariconis philosophi.

AZariconis medicinæ.Iste uir quamuis non habuerit nomen inter medicos, recepi tamẽ ab eo quatuor medicinas nimium expertas. *Primum medicamen ualet ad febres,chronicas, quæ fiunt ex humore crasso,& aufert Typum:& soluit uentositates:& laxat humorem uiscosum, & ualet Paralysi.* Recipe iridis drac.x.piperis nigri & lõgi & albi,assæ fætidæ,scorodi,castorij,folij,seminis G
rutæ,asari,ammoniaci,galbani,satureiæ,sanguinis anseris sicci,sagapeni,xylobalsami,carpobalsami ana drac.s.spicæ nardi,croci,ana 3.iii.chamæpityos,chamædryos,ammeos,mẽtæ,maioranę,foliorũ rubi agrestis,carui,gariophyllorũ,ligni aloes,cinnamomi,anisi.ana 3.iij. turbith, ad pondus omnium:agarici drac.x.terantur,et confice cum syrupo facto ex melle: et detur ex eo drac.i.et s.cũ aqua calida decoctionis gentianæ et asari.Istud enim medicamen est ualde expertum contra infirmitates frigidas iuncturarũ,et asthma,et dolores frigidos,et dissoluit uentositates,et sæpe probauimus ipsum. *Medicamen confortans membra interiora: & est valde bonum ad fluxum chronicũ & confortat stomachũ,& aufert uomitũ.* Rec.nucis cypressi,ligni aloes,tamarisci, añ drac.iij.rosarum,mastiches,laccæ,cinnamomi,ana.3.ij.confice cum aqua decoctionis rubię et myrtæ:et da cum aqua decoctionis cypressi. *Tertium medicamen ualet ad lapidem renum & vesicæ:& aperit oppilationes,& expellit fæces per urinam:& est expertum.* Rec.capil ueneris,cineris scorpionis gentianę,uitri adusti,lapidis iudaici,seminis cucumeris et cucurbitę,anisi, radicis lilij coelestis:pulverizentur,et conficiantur cũ aqua decoctionis chamæmeli uel meliloti,et melle, et sumatur cum decoctione agarici. *Quartum medicamen valet hydropicis,& frigiditati hepatis, et citrino colori.* Recipe agarici,lilij cælestis,laccæ,aristol.longæ et rotundæ,succi stæchados,succi marrubij,olibani,phu,chamædryos,chamæpityos, cinnamomi,añ drac.ij.folii, gariophyllorũ, H
ana drac. v.rhu barbari,anisi,ana drach.iii.ligni aloes,ad pondus omnium.pulverizentur, et cõficiantur cum melle:et dentur ex eo drachmæ.iii.

De medicinis Gereonis.

GEreonis medicinæ Græci.Ab isto uiro habuimus undecim medicinas expertas ad diuersas ęgritudines:quas nos probauimus,et inuenimus ipsas esse mirabiles. *Primum medicamen ualet ad infirmitatem stomachi frigidi,& confortat ipsum:et est nimis mirabile.* Rec.trium piperũ, spicæ nardi,zingiberis,ro.ana drachmas decem:ligni aloes ad pondus omnium: confice cũ melle:et cum decoctione ammeos,et mentæ,et gariophyllorum. *Secundum ualet ad dolorem fortem & iam probauimus ipsum.* Recipe floris chamæmeli,squinanthi,cẽtaureæ,aristol.rotundæ:cõfice cum melle:& da drachmas quatuor cum aqua calida. *Tertium huiusmodi est.sed praecedens securius est.* Rec.croci,spicæ nardi,opij thebaici,ana drac.duas: chamæmeli drachmas duas, confice cum melle,& da drach.s.cum aqua calida. *Quartum huiusmodi,et est mirabile.* Recipe succi coronæ regiæ,chamæmeli,quando fuerit uiridis,ana drac. quatuor.Et si istę herbę non fuerint inuẽtę uirides,accipe earum decoctiones: & pone octauam partem drachmę croci,squinanthi 3. iii.& bulliant vsque ad medietatem, & da bibendam colaturam. *Quintum ualet ad dolorem ex oppilatione.*

A *oppilatione.* Recipe radicis lilij cœlestis, agarici: ana drac. iv. aristolochiæ lõgæ & rot. chamæpityos, ana drach. v. coquantur, & ponantur in lib. iij. aquæ, & bulliant super ignẽ leuem, donec remaneat lib. j. & appone laccæ. ℥. i. & s. & da adbibendum tepidum. *Sextum dissoluit Ventositates, & ualet Colica & uentositates.* Recipe cymini, fœniculi, carui, anisi, ana: terantur, & conficiantur cũ syrupo facto ex melle & ammi & satureia & origano: & sumatur ex eo cũ aqua decoctionis radicis apij, & cum. ℥. i. agarici. *Septimum huiusmodi.* Recipe anisi, cumini, agarici, absinthij centaureæ: terantur: & dentur de illis ℥. iij. quando ventositates fuerint multæ, & passio fortis. *Octauum Laxat humorem uiscosum: et est nimis bonũ contra Epilepsiam & Paralysin: quo ego semper utor.* Recipe agarici, absinthij, colocynthidis, ana. ℥. i. anisi, ligni aloes, mastiches, ana. ℥. ij. sparanę, ammoniaci, sagapeni, assæ fœtidæ, radicum lilij cœlestis, ana. ℥. i. & s. aggregentur, & cõficiantur cũ aqua decoctionis anisi, aristolo. lõgæ, & ro. & melle, & sumatur ex eo quasi auellana. *Nonum ualet Tristibus et Timidis.* Recipe radicis aristol. rotundæ, gariophyllorum, ligni aloes, ana. ℥. iij. cõficiãtur cum melle & aqua maioranæ: & da de eo. ℥. iij. *Decimum ualet Lapidi renum & uesicæ: dissoluit Ventositates, & Laxat diuersos humores: & est Bezahar.* Recipe turbith, agarici, uitri usti. zin-

B ziberis, lapidis iudaici, sanguinis hirci sicci, anisi, fæniculi, trium piperum, chamædryos, chamæpityos, bdelij ana. ℥. iv. confice cum bono uino decoctiunis agarici & carui. *Vndecimum ualet ad Asthma.* Rec. turbith, agarici aristol. ro. ana. ℥. i. confice cum decoctione marrubij: & da cũ decoctione asari. Istæ sunt medicinæ, quas probauimus sæpe, & inuenimus eas optimas.

De Medicinis Betarnem.

BEtarnem Siciliæ medicinas modo dicam, et sunt tres, quas probauimus sępe, et inuenimus eas esse ueras. *Primum ualet contra medicinas mortiferas, & est nimis experta.* Rec. laureolæ, luti sigillati, phu, meu, apij, cinnamomi, ana. ℥. i. rutæ, xylobalsami, carpobalsami, ana. ℥. ij. confice cum melle: & da ℥. i. et s. debilibus, vel ℥. ij. fortibus. *Secundum valet ad morsum Scorpionis: & Calefacit corpus: & aufert tremorem in febribus.* Recipe castorij ℥. i. scorodi drac. ij. costi amari ℥. i. & s. zingiberis ℥. i. conficiantur cum melle: & detur ℥. i. & s. cum uino. *Tertium prouocat vrinam & Menstrua.* Recipe pulegij, cymini, radicis lilij cœlestis, aristolochiæ rotundæ: conficiantur cũ melle: & dentur ℥. iij. *Medicamen quod composuit Amaloz de Macedonia: valet ad Febres phleg-*

C *maticas, & dissoluit humores, liquefacit eos: & est bonum Duritiei splenis.* Recipe scolopendriæ, squinanthi, chamępityos, castorij, trium piperum, spicę nardi, folij, asari, ana ℥. i. turbith, radicis lilij cœlestis, carpobalsami, xylobalsami: puluerizentur, & conficiantur cum melle decoctionis asari squinanthi, opopanacis: & det de eo quasi auellana. *Medicamen Squilitam, quod ualet morsibus Scorpionis.* Recipe aristol. longæ, & rotundæ, ana aur. i. cymini ℥. i. assæ fœtidæ, carui, seminis rutæ, ana. ℥. ij. castorij. ℥. iv. confice cum melle: & da ℥. ij. cum aqua calida decoctionis gẽtianę, uel aristolochiæ, vel cũ bono uino. *Medicamen melius, quod ualet ad Dolores fortes: & iam probauimus, ipsum, & inuenimus melius quam theriacam.* Rec. cymini, carui, assę fœtidæ. aristo. chamęmeli, coronæ regiæ, absinthij, agarici, ana ℥. x. trium piperum, opij, ana. ℥. i. croci, carpobalsami, squinanthi, cinnamomi, ana. ℥. ij. asari, gentianæ, ana aur. i. puluerizza, et confice cũ syrupo facto ex melle & squinantho & chamæmelo & corona regia & aniso: & da cum aqua decoctionis anisi.

De Medicinis Achaasos.

AB *Achaasos experimentatore Athenarũ, sumpta medicina.* Ab isto nobilissimo medico accepimus tres medicinas cõpositas, quibus semper usi sumus, postquam nouimus eas: sunt. n. mirabiles. Et ab eo acquisiuimus triginta medicinas simplices expertas in diuersis ægritudinibus. *Primum Medicamen compositum ualet ad Asthma antiquum, & aperit Oppilationes.* Rec. asari aureum unum: succi marrubij, hyssopi, styracis sicci, castorij, ana. ℥. s. trium piperum, anisi, ana aureos duos: conficiantur cum oxymelite scillitico: & detur ex eo a ℥. iij. usque ad iv. *Medicamen Secundum ualet ad Fluxum antiquum, qui contingit ex frigiditate membrorũ.* Recipe nucũ cypressi, folij, ligni aloes, spicæ nardi, rosarum ana ℥. ij. confice cũ aqua decoctionis ligni aloes: & da de eo ℥. iij. cum decoctione rosarum. *Medicamen Tertium confortans uirtutem Retentiuam.* Recipe gallarum, sumach, berberis, ana aureum unum: gummi arabici usti, ligni aloes ana ℥. i. thu barbari drac. iij. confice cum decoctione seminis lapathij acuti, & granorum myrti: & detur cum decoctione cypressi. Iste vir curabat ægritudines multas cũ medicinis: ex quibus elegimus triginta medicinas ueraces. Primo dabat mastichen ad dolorem stomachi. Secundo dabat ℥. ij. assę fætidæ contra morsum scorpionis. Tertio dabat drac. iij. aceti fortis calidi contra morsum viperæ: & est fortis operationis. Quarto mittebat succum iari, *& intromittebat contra maculam oculorum: & sæpe hoc faciebat. Quinto dabat ad purgandum pectus drac. iij. radicis lilij cœlestis. Sexto dabat drac. i. asari, & curabat stranguriam. Septimo dabat chamęmelum puluerizatum, & malaxatũ cum melle, ad dolorem ventris *& renum, propter frigidos humores existẽtes in illis instrumentis, et prouocabat vrinã, et curabantur. Octauo dabat drachmas duas laccę contra oppilationes hepatis. Nono dabat drachmas iii. ammoniaci splenitico, et curabat eum uino in paucis diebus. Decimo dabat lac leprosis, & curabat multos. Sed in hoc requiritur scientia in cognoscen-

*Al. aristolochiæ.

*Al. uesicæ.

cognoscendo causam lepræ in qua lac conueniat. Vndecimo dabat rhu barbarũ ad debilitatem E heparis, de frigida causa, & curabat oẽs omnino. Duodecimo dabat drachmas duas cubebarum ad aperiendũ oppilationes, quæ accidunt in membris interioribus. Tertiodecimo dabat drachmas tres maioranæ cum†drachmis duabus rubiæ} ad prouocandũ mẽstrua. Quartodecimo dabat drachmas duas asari ad prouocandũ mẽstrua. Quintodecimo dabat carui romanum contra ischiadem cum calida, & curabantur. Sextodecimo dabat castorium contra lapidem renum. Decimoseptimo dabat. ʒ.iv. laureolę cum aceto, & curabat morsus scorpionum. Decimoctauo dabat. ʒ.iij. zingiberis ad infirmitates frigidas, & calefaciebat: & est nimis forte. Decimono dabat drach.ij. aloes contra tristitiam, & ad confortandũ os stomachi, & curabantur vsitando. Vigesimo dabat centauream minorem ad ischiadem, & curabantur. Vigesimoprimo dabat puluerem gariophyllorum contra debilitatẽ virtutis digestiuæ. Vigesimosecũdo dabat decoctionem casith contra debilitatẽ hepatis, & oppilationes, & curabat omnes. Vigesimotertio dabat oleum viride contra spasmum ex siccitate. Vigesimoquarto dabat decoctionẽ agarici contra ægritudines cerebri & heparis. Vigesimoquinto dabat alfenid idest penidias, contra infirmitates pectoris, & curabat asthma. Vigesimosexto dabat decoctionem centaureæ & rutæ contra morsum rutelæ. Vigesimoseptimo dabat decoctionem iuniperi ad prouocandum menstrua. Vigesimooctauo dabat decoctionẽ squinanthi ad dolorem mulieris* post partum. Vigesimonono dabat decoctionẽ F gentianæ ad frigiditatem membrorũ, & ad fluxum prouenientem ex ea. Tngesimo dabat galbanum ad prouocandum urinam, & ad extrahendum embryum. Nos autẽ non scripsimus has medicinas, quamuis plures earum cognoscantur ab omnibus, nisi ut non negligantur ab eis: qm̃ si utatur de illis vt oportet, erunt mirabiles. Et quoties vsus fui decoctione facta ex hyssopo, & asaro, & duabus aristolochijs, curaui de epilepsia: Et cũ decoctione solius hyssopi, ex asthmate. Sed oportet medicum scire, quandoq; oporteat date has medicinas, & in quo tempore, in quibus complexionibus valeant: aliter non ualent.

†drach.j rhu barbari.

*Al. matricis

De medicinis Andrezeos.

ANdrezeos medicinæ sunt hę. Iste fuit philosophus in tempore suo, & habebat multas medicinas compositas: ex quibus elegi quinq; expertas, & dimisimus alias, quę cognoscũtur à pluribus. ***Primum medicamen valet Hydropicis, et frigiditati Hepatis: & prouocat urinam generaliter & fortiter: & dico q̃ nulla medicina est ei similis in apertione hepatis.*** Rec. radicis lilij cęlestis, agarici, calami aromatici, laccæ, asari, rosarum, spicæ nardi, cinnamomi, ligni aloes, ana. ʒ.i. gafit fisstici ana. ʒ.i. masticlies, anisi, ana. ʒ.ij: puluerizentur, & misceantur cum uino & melle: & dẽtur. ʒ.iv. cũ decoctione radicis lilij cęlestis, & gafit. ***Secundum medicamen valet ad Asthma, cuius causa est humor crassus.*** Recipe gentianæ, hyssopi, agarici, ana. ʒ.s: mastiches. ʒ.ii. confice cum melle. & G da drac.v. Et nõ est similis isti medicinæ: laxat enim humorem crassum, & scindit humores crassos. ***Tertium valet ad Dolorem membrorum interiorum: & liberat à Colica passione qua fit ex crassis humoribus in intestinis.*** Recipe agarici. ʒ.viii. radicis lilii cælestis, arist. rot. hyssopi, mastiches, squinanthi, carpobalsami, anisi, ana drac.i. turbith ad pondus omnium: confice cum decoctione agarici: & da drach.iii. cum calida. ***Quartum valet ad extrahendum Embryum: & est valde forte.*** Recipe aristo. longæ & rotũdæ, assę fœtidæ, ana drach.v: spicæ nardi, agarici, ana drac.iii. myrrhæ dra. i. confice cum decoctione aristolochię rotundæ, & da drac.ii. ***Quintum est laxatiuum diuersorum humorum.*** Recipe turbith, agarici, mastiches, lilii cęlestis, ana. ʒ.i: ellebori nigr, mastiches, scillę assatæ, ana drac.i: colocynthidis ʒ.ii. scammoniæ drac.s: confice, & da. ʒ.i. & non plus. ***Electuarium quod valet ad morsum Scorpionis.*** Recipe rutæ, sulfuris viui non positi ad ignem, ana. aur. vi. castorii aur.i. assę fœtidę aur. semis: pyrethri, styracis liquidæ, ana aur.i: confice cum melle: & da ʒ.i. & s: cũ vino puro. ***Electuarium bonum ad Dolorem membrorum interiorum: quod habui à quadam muliere, qua acquisiuerat illud à medicis altarium.*** Rec. croci aur.v. opii aur.ii. spicę nardi aur.iv. spatanæ aur.ii. rad. lilii cælestis aur.vi. floris chamęmeli aur.ii. cõficiantur cũ bono melle, et utatur de eo. ***Aliud optimum ex cõpositione Games, & est nimis forte.*** Rec. cinnamomi aur.vi. croci aureos quatuor & semis, piperis albi aur.iv. & semis, galbani aur. quatuor, costi aur.ii. et s. cõfice cũ melle: et da drac. duas, vel tres in maiori fortitudine. ***Electuarium Zacharonis de Babylonia contra uentositates. & passionem Colicam, & frangit Lapidem, & Laxat ventrẽ: & tã probauimus ipsum. Et est valde bonũ, qñ dubitamus in ægritudinibus, vtrũ sit Lapis vel Colica, quia cõmune est ambobus.*** Rec. turbith, sparanæ, añ. aur.vi. cymini carui, aur.i. agarici, rad. lilii cælestis, aristol. ana aur.vi. origani hyssopi, ana aur.i. squinãthi, mastiches, ana drac.† i. cõfice cũ melle, et da quasi auellanã. ***Theriaca valens ad Dolorẽ capitis chronicũ, & Ventositates, & est mirabilis.*** Rec. succi stęchados, succi marrubii, absinthii, mastiches, rhu barbari, chamędryos, chamæpityos, añ. ʒ.viii. hyssopi aur.i. agarici ad põd° oĩum, pulueriza, et cõfice cũ melle. Et da de eo ad ĩfirmitatẽ cerebri, cũ aqua calida decoctionis stęchados: et ad asthma, cũ uino bono: et ad ꝓuocãdũ mẽstrua, cũ succo iuniperi et fęniculi: et ad dolorẽ fortẽ, cũ aqua decoctionis chamęmeli: et ad oppilationẽ, cũ decõne absinthii et ad epilepsiã, cũ decõne pyrethri: et ad ischiadẽ cũ decoctione centaureæ minoris: et ad lapidẽ

†aliter viij.

cum

A cum de coctione radicis lilii cœlestis. *Electuarium lacca, ualens cõtra Oppilationes chronicas & pro-*
uocans Menstrua & est bonum ualde. Est etiam utile ad Asthma chronicũ, & ad tussim chronicã. Rec.
laccæ aur. xx. piperis lõgi, & nigri, cẽtaureæ minoris aristol. rotundæ, costi, galbani, ammoniaci,
ana aur. x. marrubii, asari, ana aur. iiii. folii, radicis lilii cælestis, liquiritiæ, ana aur. vii. pulueriza, &
cũ bono melle: & da quasi auellanã cum aqua calida. *Electuarium Lacca magnũ, quod habuimus*
ab Aridone filio Meliz: & est expertum, et est multa utilitatis. Valet Asthmati, et Tussi, & prouocat
Vrinã & sedat Dolorem fortem, liquefaciendo phlegma: & aufert Tristitiam, & dissoluit Ventositatẽ:
& est mirabile ad tremorẽ cordis, & Melancholiam, & aquã oculorum, et contra morsum Canis rabidi,
et contra puncturã Vipera. Et generaliter dico, quod ualet omnibus puncturis mortiferis. Rec. Arist. ro
farũ, radicis lilii cœlestis, ana aur. x. squinãthi aur. ix. asari aur. xv. pipe. nigri, & albi, aã. aur. vii. cha
mæpityos, succi marrubii, succi stœchados, ana aur. viii. spicæ nardi, spicæ romanæ, mastiches, ãm
moniaci, galbani, scillæ assatæ, ana aur. x. rosarum, iuniperi, ana aur. ii. turbith, agarici, cyperi, ana
aur. decẽ: folii, ligni aloes, rhu barbari, croci, olibani, cẽtaureæ min. ana aur. xx. laccæ, aur. i. cõficiã
tur cũ melle rosaro: & detur ex eo secundũ quod conuenit ægro. Et est hæc medicina nimis mirabilis
ad dolorẽ fortẽ; & laxat humores sine labore: & confortat cor, hepar, & stomachum. *Electuarium*
B *Assistri, Calefaciens corpus ualens Oppilationibus hepatis, et splenis*. Recipe aristol. rotũdæ aur. xx.
marrubii, chamædryos, gasit, ana aur. v. assæ fœtidæ, costi, trium piperũ, ana aur. decem: mastiches
aur. viii. pyrethri aur. quatuor: cõfice & da cũ vino. *Decoctio Squinanthi, Valẽs ad Febres chronicas,*
et aperit Oppilationes, et prouocat urinã, et soluit uentrem. Recipe squinãthi drac. octo, marrubii dra-
chmas duas: absinthii, radicis lilii cœlestis, ana drachmas tres: aristolochiæ rotũdæ aur. vi. agarici
aur. iii. radicis fœniculi, carui, ana aur. decẽ: costi aur. ii. mastiches aur. quatuor: ponãtur ĩ caldario,
& cũ libris tribus aquæ decoquãtur, donec remaneat tertia pars: & dẽtur de eo drachmæ tres. Hæc
decoctio est ualde mirabilis habẽtibus ægritudines phlegmaticas, & debilitatẽ interiorũ membro
rum ex causa frigida. *Decoctio Asari confortans mẽbra debilia ex frigore. & auferens Dolores et scin-*
dens humores crassos, et aperiens Oppilationes. et est expertissima. Rec. asari aur. iiii. anisi aur. viii. ab-
sinthii, gẽtianæ, ana aur. iiii. seminis fœniculi, cẽtaureæ mino. ana. aur. ii. ponãtur cum tribus libris
aquæ, & bulliant donec remaneat tertia pars: & da de eo drachmas iiii. *Decoctio Aristolochia ualẽs*
ad Lapidem. Recipe aristolochiæ aur. x. asari aur. ii. marrubii aureũ unum, radicis lilii cœlestis aur.
quatuor: saliuncæ, seminis cucumeris, anisi, ana aur. vi. coquant cũ duabus libris aquæ, donec re-
maneat tertia pars; & da de eo drac. quatuor. *Decoctio Agarici, ualens ad Epilepsiam, et purgans ma-*
C *trices, et prouocans urinã*. Recipe agarici. ʒ. x. turbith. ʒ. i. anisi drach. iii. armel drach. ii. radicis apii.
ʒ. v. radicis lilii cęlestis drach. iii. mastiches drach. ii. radicis pœoniæ drach. vii. coquãtur cũ tribus li
bris aquæ, donec remaneat medietas: Et dentur qualibet die tres drachmæ: utilis enim est ual-
de, & in epilepsia id expertum est. *Decoctio Assa fœtida. ualens ad Oppilationes aperiendas et est utilis*
ualde. Rec. assæ fœtidæ, rad. lilii cœlestis, rad. apii, radicis fœniculi, aristolochiæ rotũdæ, ana. ʒ. x. co
quantur cum libris quatuor aquæ sufficienter: & dentur de eo drach. iiii. *Decoctio Paonia, quæ*
aperit crassas Oppilationes, et est ualde experta. Rec. pœoniæ. ʒ. x. radicis pentaphylli, drac. v. aristo-
lochæ rotundę drach. vi. coquantur cum libris tribus aquæ sufficienter: & dentur drach. iiii.
Decoctio perfecta Aristolochia et est mirabilis Hydropicis, et cito curans eos. Recipe duarum aristo-
lochiarum, centaureæ min. chamędryos, squinanthi, laccæ, ligni aloes, rosarum ana aur. x. spicæ
nardi, phu, meu, apii, anisi, radicis lilii cœlestis, rad. apii, fistici, cubebarũ, hyssopi, gariophyllorum,
marrubii, stœchados, cinnamomi, ana aur. viii. ammeos, myrrhę ana aureos v. costi aur. ii. coquã
tur in libris tribus aquæ sufficienter: & dentur drachmę quatuor cum ʒ. iiii. istius electuarii. Re-
cipe aristolochię rotundę, granorum iuniperi, centaureę, ana drac. ii. ligni aloes aur. i. spicæ
nardi drac. i. marrubii drac. iiii. conficiantur cum prędicta decoctione. *Decoctio Chamameli,*
D *prouocans Menstrua, et auferens dolorem fortem*. Recipe chamæmeli aur. ix. aristolochiæ aur. iiii.
laccæ. ʒ. ii. spicæ nardi, cinnamomi, radicis lilii cœlestis, ligni aloes, ana drac. i. coronę regiæ
drac. x. decoquantur cum libris decem aquæ in igne lento & sufficiẽter, donec remaneat tertia
pars: & dentur drachmę quinque. *Decoctio Hyssopi, contra passiones, Pectoris, et Tusses chronicas*
et agritudinẽ Asthma, et Anhelitũ malum. Rec. hyssopi, agarici, rad. lilii cœlestis, liquiritiæ, squinan-
thi, pęoniæ, asari, aristolochię rotundę, ammoniaci, seminis fæniculi, succi stœchados, succi mar-
rubii, laccæ. ana aur. ii. decoquantur in libris tribus aquæ sufficiẽter: & dẽtur drachmæ quatuor in
mane. *Electuarium optimum contra Aegritudines diuersas: et ualet Scotomiæ et Vertigini: et scin-*
dit Phlegma uiscosum, et purgat ipsum: et aufert Dolorem frigidum. Et est bonum cõtra Venena: et ape
rit Oppilationes: et prouocat Menstrua, et urinam: et Calefacit corpus: et ualet ad Febrem chronicam. et
purgat Matrices. Rec. agarici, aristol. rotundæ, succi marrubii, laccæ, ana. ʒ. v. assę fœtidæ, galba-
ni, rhu barbari, spicæ nardi, phu, seminis fœniculi, radicis apii, trium piperũ, ana drachmas vi. li-
gni aloes drachmas quatuor, turbith aur. decem; confice cũ syrupo facto ex melle. & asaro, & aga
rico, & spica nardi, & lacca. Et dentur drachmę quatuor cum aqua calida. *Electuarium expertum*
contra Oppilationes matricis. Rec. aristolochiæ, laccæ, radicis lilii cœlestis, ana: confice cum deco-
ctione

ctione gafit & dentur drachmæ quatuor cum aqua calida. *Electuariũ curans Lapidem in Vesica:* E
& est expertum. Recipe squinanthi, stęchados, ana drac. vnam: sanguinis hirci sicci drac.vi.lapidis iudaici drachmas duas, anisi, ʒ.iiii, pulverizentur, & confice cum decoctione radicis apij.
Alind ad lapidem. Recipe sanguinis hirci sicci, anisi, aristolochiæ rotundæ, de lapide inuento in felle tauri, vitri combusti, saliuncæ, agarici, lapidis iudaici, amygdalarũ amararũ, ana: pulverizentur & conficiantur cum melle. Et dentur drac.iiii.cum aqua decoctionis seminis apii. *Alind mirabile contra ventositatem fortem*. Recipe anisi, cymini, satureiæ, carui, ana: cõficiantur cum melle: & dentur cũ decoctione agarici, quæ sic fit. Recipe agarici, cyperi, solij, radicis squinanthi, aristolochiæ longæ, & rotundæ, radicis apii. ʒ.vi. ponantur in caldario in libra vna aquæ super ignem leuem. Et dentur drac.iiii. cum duabus drachmis medicinæ prędictæ. *Medicamen bonum contra Asthma chronicum*. Recipe laccæ aur.x.aristol.lõgæ aur.vi.succi marrubii aur.vii.conficiantur, & dentur quasi nux cum aqua calida. *Medicamen quod accepimus ab Acritone contra frigiditatem stomachi, & contra humiditatẽ eius*. Rec.ligni aloes, cinnamomi, rhu barbari, spicæ nardi, masticheS, cardamomi: confice cum decoctione rosarum & nucum cypressi: & detur quasi nux. *Alind valens ad Colicam ex ventositate & humore crasso*. Recipe anisi, cinnamomi, absinthii, cymini, florum
chamæmeli, ana. ʒ.x. agarici drac.xx. scammoniæ drac.i. mastiches drach. v. conficiantur cum F
decoctione carui: & dentur. ʒ.iii.cum aqua decoctionis gafit. *Alind ad Dolorem capitis, & contra Cephalaam, quod est expertum*. Reci. succi stęchados drac.viii.gafit, spatanæ, ligni aloes, ana. ʒ.iiii. mastiches drac.vi. agarici ad pondus omnium: conficiantur cum decoctione rosarum & mastiches: & detur à drac.ii.usq; ad tres drachmas. *Alind quod valet in principio descensionis aquæ ad oculum, quo sæpe curavi multos: & est expertum & velocis curationis*. Reci. spicæ nardi aur.x.cinnamomi aur.octo, agarici aur.ix.mastiches ad pondus omnium: conficiantur cum bono melle: & sumantur de eo quotidie drachmæ duæ, est enim mirabilis operationis.

De Medicinis habitis à Zenone.

Zenonis de Athenis medicinę. Iste fuit unus de magnis medicis. Ego aũt nõ uidi ipsum, quia nõ fui temporaneus eius: sed magister meus uidit ipsum. Et ille habebat experimẽta bona: ex quibus discipulus eius dedit nobis uiginti experimẽta experta. Et nos ꝓbauimus ea sępe, & inuenimus ipsa optima. *Primũ medicamẽ, qđ dicitur Electuariũ spica nardi, confortat Hepar debile & Cor, & valet contra Vomitũ chronicũ*. Reci.spicæ nardi aureos cẽtũ, spicæ romanę aureos decẽ, absinthii aureos octo, cinnamomi aureos quindecim, laccę mũdatę aureos nouem, gariophyllorum
aureos quinque, gafit aur.xvi. marrubii aureos duodecim: aristolochię rotundę, rhu barbari, ana G
aur.xvi.cõfice cũ melle: & da aureos duos cũ aqua calida. *Medicamẽ Secũdũ, quod dicitur Electuariũ Centaurea, valet ad Podagrã, & ad omnes passiones Iuncturarũ cui nõ est simile in hoc. Nã ꝓuocat vrinã, laxat crassos humores & diversos, & sedat dolores & aperit Oppilationes: & est optimũ ad Lapidẽ. & liquefacit phlegma: & mũdificat superflua à Pulmone & pectore. Hoc medicamen dedit Zotion de*
*Al. gẽtianę. *scriptis Zenonis, q cõposuerat id ꝑ versus*. Rec.cẽtaureæ min.aureos cẽtũ zinzigẽ * aur.decẽ: anisi, fęniculi, apii, ana aur.vi.olibani, gariophyllorũ ana. ʒ.unam: agarici, radicis lilii cęlestis, ana aureum unũ: cubebæ, galbani, ammoniaci, castorii, triũ piperũ, spicæ romanę, ana aur.xx. spicę nardi turbith, ana aur.triginta: aloes succotrinæ aur.xvii. carpobalsami, xylobalsami, scillæ assatæ, ana au. xvi, mastiches, croci, ana aur.x.scãmonię aur.viii.pulverizentur, & cõficiantur cum melle: & submittantur in hordeo per sex menses: & dẽtur ex eo drachmæ quatuor. Et hoc medicamen est de maximis medicinis, quas habebat ille medicus. *Medicamen Tertium, quod dicitur Electuarium Colocynthidis, quod Laxat humores aquosos, & phlegma, & melancholiam; & cum hoc prouocat urinam. Et vere dico quod non est ei simile ad acuendum visum, quia est in hoc mirabile*. Rec. colocynthidis,
scillæ assatæ, asari, triũ piperũ, an̄ aur.vi.spicę romanæ, anisi, apii, fęniculi, carpobalsami, gafit, cro- H
ci, ana aur.duos: spicę nardi, chamędryos, chamępityos, arist.rotũdę, gentianæ, ana.aur.vii.pulverizentur, & cõficiantur cũ melle: & submittantur in hordeo per sex menses: & detur à drachmis duabus usque ad tres. *Medicamen Quartum, quod dicitur Electuarium Squinanthi, valet ad dolores fortes, & prouocat urinam, & aperit Oppilationes, confortat Hepar confortatione maxima, & frangit Lapidem, & valet ad Febres chronicas*. Rec.squinãthi, aur.ccc.aristol.rotun.aur. sex, ligni aloes aureos tredecim, gafit aur.xiii.croci, spicæ nardi, carpobal.opii, ana aureũ unum: mastiches aur.iii. triũ piperum, folii, chamæpityos, ana aur.septem: conficiantur cũ bono uino: & detur de eo quasi auellana cum eo quod conuenit tali ægritudini. *Medicamen Quintum, quod dicitur Electuarium Capillorum veneris, ad purgandum quod est in Pectore ex humore crasso: & est nimis expertũ*. Recipe capillorũ ueneris aur. uigintiquinque: radicis lilii cælestis, liquiritiæ, pęoniæ, carpobalsami, marru-
*Al. rosarũ. bii, floris chamæmeli, aristol.rotundæ, * ana aureos quindecim, pulveriza, & cõfice cum syrupo facto cum melle & capillis ueneris: & dentur drachmæ quatuor cum decoctione chamæmeli. *Medicamen Sextum, quod dicitur Electuarium Folij, valet ad Aegritudines fortes, quæ accidunt mulieribus in matricibus earum: & prouocat Menstrua, & valet ad Dolorem matricis, & calefacit Renes*. Recipe folii indi, aureos uiginti: cinnamomi, spicæ nardi, spicæ romanæ, rub.æ, castoris, trium

piperum,

A piperum, gariophyllorum, ligni aloes ana drac. xx. rhubarbari, masticbes, thymi, ana aur. xvj.
confice cum melle, & detur quasi auellana. *Medicamen septimum, quod dicitur Electuarium Aristo-*
lochia, valet contra dolorẽ matricis, valde prouocat menstrua, & confortat stomachũ debilem, & inter-
dicit fluxum chronicum, & est mirabilis operationis, & non est ei simile: & sæpe probauimus ipsum, &
*iste * Zoton vtebatur ipsum.* Rec. aristol. lõgæ, & rot. ana aur. viginti: radicis lilij cęlestis, laccæ, squi- [* Aliter Zeno.]
nanthi, marrubij, ana dr. ix. rhubarbari dr. xxv. spicæ nardi, ligni aloes, ana aur. xx. puluerizẽtur,
& conficiantur cũ melle, & dentur drac. iiij. cum aqua calida: & ad fluxũ intercipiendum cum de-
coctione xyloaloes: & ad menstrua prouocanda, cum decoctione aristol. * rotundę: & ad do- [* Al. longæ.]
lorem matricis, cum decoctione chamęmeli, & asari. *Medicamen octauũ quod dicitur Electuarium*
olibani, quod est valde vtile contra humiditatem stomachi, & liquefacit phlegma: & conuenit senibus,
quia confortat calorem naturalem in corporibus eorum. Rec. olibani aur. x. machistes aur. iiij. squinã-
thi, aristo. ana aur. ij. ligni aloes, laccæ, ana aur. j. radicis lilij cœlestis ʒ. i. rosarum, rhubarbari, ana
aur. v. anisi aur. vj. puluerizentur, & cum melle conficiantur: & detur ex eo quasi auellana. *Medi-*
camen nonum, quod dicitur Electuarium gasit, valet ad hepar, quia confortat ipsum, & aperit oppila-
tiones eius, & valet hydropicis: & contra corruptionem complexionis. Rec. gafit aur. xx. laccæ aur. x.
B ligni aloes aur. vj. gariophyllorũ aur. ij. cinnamomi aur. xxj. squinanthi, cubebæ, rhubarbari, ana
aur. xvj. rosarum aur. xviij. aloes nõ abluti aur. ij. agarici aur. iij. mastiches aur. x. puluerizẽtur, &
cõfice cũ syrupo facto ex melle, & agarico: & est medicamen valde nobile. *Medicamen decimum,*
quod dicitur Electuarium Rhubarbari maxime valet fluxibilitati stomachi, & confortat hepar, & va-
let hydropicie: & non est neque fuit aliquod simile in hoc: & Zenon nemini volebat dare. Cuius composi-
tio nõ lateat medicos, quoniam eius compositionem acquisiuit eius compositor cum magna solicitudine.
Rec. rhubarbari aur. centũ, laccæ aur. xx. ligni aloes aur. xxxvj, cinnamomi aur. xj. aristol. longæ
& rot. aur. triginta, fistici aur. quinquaginta, squinanthi aur. lxxx. maioranę, anisi, luti sigillati, ana
aur. xx. agarici, folij, ana aur. vj. gafit aur. triginta, spicæ nardi aur. xvj. trium piperum, zingiberis,
ana aur. decẽ: stœchados, origani, ana aur. ix. radicis lilij cœlestis, radicis enduuiæ, ana aur. vj. hys-
sopi sicci, mastiches, croci, ana aur. vij. carpobalsami, xylobalsami, ana aur. xvij. puluerizentur, &
conficiantur cum melle: & detur à * drach. tribus usq; ad quatuor. *Medicamen undecimum, quod* [† Al. dr. duabus vsq. ad tres.]
dicitur Electuarium Capparis, valet ad duritiem splenis, & aperit oppilationem eius, & est optima ope-
rationis. Rec. capparis aur. xx. opopanacis, scolopendriæ, marrubij, ana aur. v. gafit aur. xvij. am-
moniaci aur. decẽ, sagapeni aur. octo: puluerizentur, & conficiantur cũ bono aceto: & da drach.
C duas cum decoctione carui, & capparis, & gafit. *Medicamen duodecimum, quod dicitur Electuariũ*
scolopendria, valet ad duritiem splenis, & est expertum. Rec. capparis dr. xx. marrubij dr. quinque,
scolopendriæ aur. xvj. confice cum aceto, & fac trochiscos: & da dr. duas cum decoctione tama-
risci & gafit. *Medicamen decimumtertium, quod dicitur Electuarium turbit, valet ad febres chroni-*
cas, & laxat humores viscosos, & calefacit renes, & est optimum ad passionem colicam ex ventositate,
& prouocat vrinã: & est mirabile. Rec. turbith aur. quinquaginta: agarici aur. xvi. croci, mastiches,
ana aur. vi. squinanthi, aristol. rot. stęchados, ana aur. viii. cõfice cum melle: & detur à drach. dua-
bus vsque ad tres. *Medicamen decimumquartum quod dicitur Electuarium ellebori, valet contra ver-*
tiginem, Rec. ellebori nigri aur. xx. ligni aloes aur. i. & s. croci aur. i. anisi aur. ii. mastiches aur. iii.
maioranæ aur. i. agarici aur. vi. radicis lilii cęlestis, stæchados, ana aur. viii. turbith albi & gummosi
aur. iiii. confice cũ melle, & da dr. iii. *Medicamen decimumquintum, quod dicitur Electuarium Aga-*
rici, valet contra Cephaleam veterem, stomachum confortat & hepar. Rec. agarici aur. xvi. pæoniæ,
centaureæ min. ana aur. v. laccæ, ligni aloes, ana aur. viii. gafit, anisi, chamædryos: chamæpityos,
squinãthi, floris chamæmeli, mastiches, ana aur. vii. rhubarbari, spicæ nardi, an. aur. ii. turbith. aur.
iiii. cõfice cũ melle, & da dr. i. & s. usq; ad dr. ii. cũ aqua calida. *Medicamen decimumsextum, quod di-*
citur Electuarium Scillæ, valet ad asthma, & ad oppilationes, & ventositates: sed non debet dari habẽ-
D *tibus vulnus in membris interioribus.* Rec. scillæ assatæ aur. vi. † stœchados aur. iii. agarici dr. † xvi. [† Al. aloes aureum vnũ.]
mastiches ʒ. ii. gafit, costi, triũ piperũ, ana aur. x. rad. lilii cęlestis aur. v. capillorũ veneris aur. iii. flo-
risch imæmeli aur. iiii. confice cũ decoctione agarici & melle: & da ʒ. ii. cum aqua calida. *Medica-* [* Al. aur. vj.]
men decimumseptimum, quod dicitur Electuarium gummi, & valet contra passiones frigidas, & ven-
tositates crassas, & ad dolorẽ iuncturarum, & Ischiadem. Rec. ammoniaci, sagapeni, opopanacis, anã
aur. x. sarcocollæ aur. ii. mastiches aur. iii. anisi, cymini, assæ fętidæ, ana aur. iii. euphorbii † ʒ. ii. ari- [* Al. aur. j.]
sto. lõgæ & rot. rad. lilii cęlestis, ana aur. iii. pone gũmi in succo fęniculi, vel in decoctione eius: &
reliqua terãtur, & conficiantur cũ melle: & da a ʒ. ii. usq; ad tres cũ aliquo qđ conueniat passioni.
Medicamen decimumoctauũ, quod dicitur Electuarium Luti: & est vtile contra venenũ. Rec. luti sigil-
lati, anisi, salis indi, agar. ana ʒ. ii. rhubarbari, auellanarũ, radicum pæonię, anã aur. iii. puluerizã, & cõ-
fice cũ melle: & detur quasi auellana. *Medicamen decimumnonum, quod dicitur Electuariũ Assæ fœ-*
tidæ, valet cõtra morsum scorpionis, & contra febres chronicas, & liquefacit phlegma viscosum, & dis-
soluit ventositates. Rec. assę fętidæ, costi amari, & dulcis, anã aur. v. aristo. rot. zingiberis, alari, an. aur.
ii. castorii, cinnamomi, aloes, ana ʒ. iii. rad. lilii cęlestis, sarcocollæ ana ʒ. i. & s. aristo. gentianæ,

ana drach.vj.pulueriza,& confice cum bono uino,& melle rubro:& dentur drachmæ tres. *Medi* E
camen uigesimum,quod dicitur electuarium rosarum,valet in fine quotidianæ & Hydropicis,& dis-
soluit uentositates. Recipe rosarum drac.lx.radicis lilij cœlestis drach.j.& s. agarici aur.ij.marru-
bij.drac.iv.laccæ,rhu barbari,ligni aloes,cinnamomi,anisi,sem.fœniculi,cymini,absinthij,ma-
stiches,ana.drach.vi.spicæ nardi,aristol.rot.ana aur.j.confice cum melle:& da drac.iij.Istæ ergo
sunt medicinæ Zenonis,& iam probauimus ipsas. Nunc uolumus scribere medicinas quas mul-
toties experti sumus,& deinde abscindetur tractatus. *Medicamen subtilians humores, & præparãs*
ad exitum,in principijs ægritudinum frigidarum ante acceptionem laxatiui. Recipe absinth.j,anisi,
seminis,fœniculi,aristol.rotundæ,squinanthi,carpobalsami,fol.js,cyperi,agarici,radicis lilij cœ
lestis,ana pulueriza,& confice cum melle:& detur quantum auellana. *Electuarium,quod dicitur*
euadens,valet ad dolores chronicos,& confestim. Rec.spicæ nardi aur.xvi.myrrhæ,opij,laccæ,opo
Aliter.xij. panacis,castorij,olibani,ana aur.*septem:galbani aur.vj.mastiches aur.v.folij aur.vi. piperis lõ-
gi ij.croci aur.x.squinanthi aur.ix.ammeos,cinnamomi,ana aur.iiij.scorodi aur.ij.bdelij aur.i.ra
dicis lilij cœlestis,agarici,ana aur.xvj.pulueriza,& confice cum melle.Istud electuarium exper-
tum est multoties,& confestim aufert dolorem:Sed non debes dare plus, quàm drachmas duas.
Medicamen Amoronis Regis,valet contra podagram,& dolores iuncturarum ex phlegmate uiscoso, F
quo destruitur motus:& ualet ad repletionem & ad debilitatem neruorum & est optimum mulieri-
bus in quibus abundant superfluitates phlegmaticæ & et ualet contra Lapidem: Et generaliter dico
quòd compositio huius electuarij est per adiuuamen diuinum: quod infinitis uicibus probaui, & à me
non separaui nec in ciuitatibus,nec in uillis. Recipe radicis lilij cęlestis aur.xx.galbani aur.vi.& da-
nich.iiij.ammoniaci aur.x.& drach.ij.ellebori nigri aur.vi.aristol.longæ,aur.v.rosarum aur.xx.
turbith aur.vi.liquiritiæ aur.x.stęchados aur.viij.satureiæ,centaureæ min.ana aur.viiij.& s.squi-
nanthi aur.viij.croci aur.i.meu.aur.vi.phu.aur.iiij.gafir aur.i.eupatorij aur.xvi.zinzingē aur.xx.
& drach. viij.xylobalsami,carpobalsami,ana aur.viij.olibani aur.ij.chamępityos aur. xvi. cha-
mædryos aur.ij.mastiches aur.vi.anisi,asari,granorũ iuniperi,ana aur.v.spatanæ, hyssopi , ana
aur.v.harmel,cymini agrestis,maioranæ,scillæ assatæ, ana aur.viij.sagapeni ammoniaci , aloes
succotrinæ,ana aur.v.costi,gentianę,ana aur.ij.origani aur.vij.nasturtij,casami aromatici, ana
aur.iv.confice cum melle:& submittatur in hordeo per sex menses, & detur quasi auellana cum
aqua calida decoctionis satureię & duarum aristolochiarum. *Medicamen Asirita Romani,ualet ad*
Lapidem uesicæ,& prouocat urinam. Recipe amygdalarum dulcium,seminis cucurbitæ,& cucume
ris,lapidis iudaici,agarici,floris chamæmeli,gentianę,ana drach.iv.aristo.capillorum ueneris, sa G
liuncę,sanguinis hirci sicci,uitri combusti,lapidis,qui inuenitur in felle uaccę, anisi , radicis apij,
bdelij,myrrhę,ana aur.v.pulueriza,& confice cum melle:& dentur drachmę quatuor cum aqua
decoctionis radicum apij,& fęniculi. Dixit Galenus,iam dicimus in hoc libro nostro,quem uoca
mus librum experimentationis medicinarum,quas probauimus, & accepimus à sapientioribus
hominibus,& habentibus solicitudinem erga artes:& nos iccirco composuimus hunc sermonē
ut semper medicus habeat considerationem ad ipsum.Scias autem quod medici altarium curabant
per cibos sacrificiorum:unde nobiliores probantur alijs medicis.Optime enim debemus laudare
uirum,qui illa facit per cibum,& plus,quam illum qui curat per medicinam:quia corpora, quæ
curantur per exhibitionem dietę, reducuntur melius ad temperantiam , quam q̃ curantur per
medicinam.Et medicus pro uirili sua debet considerare,ut cibus,& materię,quę debent propina
ri,sint proprię naturæ patientis,uel accipientis:Et sint boni saporis,ut ęger delectetur in ipsis,&
diligat.Et non debet uti eadem medicina diu,ne fiat ei quasi naturalis.Et caue ne pręb eas medi-
cinas mali saporis,quoniam medicina,quam infirmus habet in odio , plus nocet,quam prosit.
Vnde & medici dignum duxerunt cum medicinis miscere res dulces,& res saporitas,sicut nos fe H
cimus in rob nucum,quod accepimus ad anginam.Et similiter ingeniati fuerunt in medicinis la
xatiuis ponere aliqua:quę stomachum confortant.Et debes cauere in curatione malitię cōple-
xionis,sine materia ab euacuatione,& è conuerso.Et debes laxare naturam à leuioribus cōsue
tis generaliter,sicut diximus in libro interiorum.Sed semper quando uolueris euacuare, primo
subtilia,post euacua parum,deinde mediocriter,deinde fortius.Et caueas a medicinis nō exper-
tis,sed utaris expertis,& usitatis a bonis physicis,& expertis.Et scias,quòd omnes istę medicinæ
sunt bonæ in locis suis,scilicet ubi conueniunt:& sunt uenena in suis contrarijs. Nos autem iam
diximus in hoc tractatu de istis medicinis plures expertas,& si postea acquisiuerimus alias,scribe
mus eas in fine huius tractatus.

DE MELANCHOLIA EX GALENO RVFO ET POSSIDONIO

Caput Nonum Libri ſexti Aetij.

Iulio Martiano Rota interprete. 1

SIcut in apparentibus corporis membris interdũ eadem omnibus temperatura cõſpicitur, uelut in deprauato corporis habitu, uocataq; elephantiaſi, & aqua inter cutem: interdum unum aliquod membrũ, uel bilioſum vel melã B cholicum, vel pituitoſum humorem ſuſcipiens, ipſum ſuã tm̃ temperaturã immutat: ita contingit, & cerebrum lædi, quandoq; totius ratione, quia ſanguis, qui in omnibus uenis continetur, melãcholicus effectus, eſt: q̃nq; partis, quia reliquo ſanguine illæſo permanẽte, is qui cerebro continetur, ſolus immutatur: hocque duobus modis, aut quia talis in cerebrũ aliũde fluat, aut quia melancholicus in cerebro reddatur: redditur aũt ab eius caliditate, vel flauam bilẽ, vel craſſum & nigrum ſanguinẽ, adurente. Ferè ſemper ãt partes, q̃ in pręcordijs ſunt ita prius affectæ cerebrũ tacito quodam conſenſu in eundẽ affectũ trahunt, atq; ita deſipere hominẽ faciunt, vel atra bile cerebrũ occupãte, vel melancholico uapore in idem aſcendente: quẽadmodũ fieri conſueuit in eo morbo, quem flatuoſum, & hypochondriacũ nominamus. Neq;.n. propoſitæ tractioni quicquã obſtat, aliunde atq; ex alio mẽbro, huiuſce affectus initiũ orginẽq; eſſe, cũ facile oſtiolũ uentriculi quiduis patiens in ſimilẽ affectum cerebrum ducat, nimirum ob cõuenientiã quã cum eo hẽt ꝑ duos neruos, qui deſuper à cerebro ad ipſum maximi deſcẽdunt. In eoſdem affectus cor quoque idẽ trahit propinquitatis ratione: itẽ & ſeptũ tranſuerſum, cui adnatum eſt. Conuenit quoq; uentriculi oſtiũ cũ ſpinali medulla, qua parte ipſi adhæret, & colli uertebris adnexũ eſt. Principiũ ãt hmõi
C melancholiæ, vt plurimum ex cruditate conſurgit: nã flatus plurimi conſequuntur, & quocunq; cibo aſſumpto, & ſublimes, & ferè ſemper in præcordijs obuerſantes: ructus inſuper acidi, fętidi, ac veluti piſcẽ olẽtes ſubſequũtur, q̃uis eiuſmodi nihil comederit: aluus ut plurimũ ipſis eſt ſicca: ſomnus exiguus, atq; diuulſus, & ꝑ ſomnũ uiſa perturbantia, enormiaq;: ſaltus toto corpore alij atq; alij: capitis uertigines, & in aurib. uẽtorũ ſonitus: putãtq; ſe ali caput repletũ aggrauatũque hr̃e: cõtra alij vacuũ & leue: quidã ne caput q̃dẽ prorſus ſibi eſſe, cui Philotimus ad alia remedia, plumbeã galeã impoſuit, qua oppreſſus caput ſibi adeſſe intelligeret. Euadũt pleriq; melancholici in uenerẽ proniores, obliuioſi, timidi, miſericordes, ad fletũ prõpti, ſolitudinũ amantes. Dęmones ab inimicis ueneficis immiſſos ſibi q̃dã ſuſpicant̃. Alij noxiũ quippiã ſe deuoraſſe credunt: q̃ opinionẽ id ipſis cõfirmat, ꝙ mox abominabilia, & monſtruoſa uomũt. Videt̃ ãt alijs alia: prorſusque morb. hic varius eſt, & inexplicabilis. Velut ecce, vt de timore loquar, qui iã amiciſſimos formidat, alius oẽs ẽt alios hoĩes metuit: hic in lucẽ prodire timet, ille tenebroſum aerẽ ſectat̃, alius eũdẽ refugit: ferè uẽs tñ in obſcuris locis uerſari gaudent, ſepulchriſq; & ſolicitudinib. Nonnulli ẽt vinũ, oleũ, aq̃ quoq;, & oĩa liquida metuũt, ut qui à cane rabido demorſi ſunt. Atq;, ut paucis me expediã, melãcholiæ, & inſaniæ multas ſpẽs hẽnt, ſiquis uniuerſas earũ imaginationes cõſectari velit: verũ ex eis oĩb. duæ cões ſunt. timor & mœſtitia: mæſti nanq; ſunt oẽs p̃ter rõnẽ, nec
D ſi ꝓcõteris cãm, ob q̃ triſtes ſint, reddere valent; metuũt.n. nõ pauci mortẽ, & q̃dã alia, q̃ metu digna nõ ſunt, q̃uis nõnulli mortẽ ẽt uehemẽter appetãt. Cæterũ cũ rõnalis animi ſedẽ atra bilis occupauerit, mirãdũ non eſt ſi metus, ſi triſtities, ſi mortis expectatio obnaſcatur: cum ex ijs, quę extra corpus noſtrũ poſita ſunt, nihil adeo nobis formidoloſum ſit, ut tenebræ: quamobrem, cũ veluti obſcuritas quædam rationalis animæ ſedem occupauerit, neceſſe eſt ſemper hominem terreri, eo quod terroris cauſam ſecum quocunque deferat: nam ut in tenebris pueri timent, & ex adultis non conſueti, ſic & atræ bilis color, tanquam nox quædam rationalis animæ ſedem obumbrans metus procreat. Oẽs itaque cauſas accidentium q̃ cuique contingunt explicare nemo põt, cum pleraq; dubitationes haud paruas contineãt, vt cur aliqui q̃dam fugiunt tãq̃ moleſta, cũ tñ moleſta non ſint, & quædã q̃ bona non ſunt tanquã bona ſectantur: itẽ, cur alius domeſticos timet, alius oẽs hoĩes, atq; id genus alia. Medico tñ plurium accidentium cauſas exponere difficile non eſt, velut is qui ſe figulinũ uas arbitrabat̃, ob ſiccitatẽ arbitrabat̃: frigidus.n. & ſicc⁹ eſt melãcholicus humor, qua de cã & alius cutẽ ſuã pellẽ ſiccã opinabatur. Nã qui caput ſe non hr̃e putabat, fortaſſis ob læuitatẽ capitis id arbitrabat̃: leuitatẽ ãt capitis, flatus qui attollebatur, efficiebat. Sed cur melancholici plurimos cibos appetunt? an quia frigidũ os uẽtriculi hñt? Cur uinũ

eorũ aliqui plurimũ hauriunt?an quia calefieri frigidus humor desiderat? Cur seipsos perimũt? E
an quia putant se à maiorib. malis explicare?nisi talis opinio pridem ipsis indita sit,ut mortẽ sibi
inferre pulchrum existiment,qua in opinione pleriq; barbari perstant.Cur aũt assidue cruditate
laborãt?an quia turbulentũ plenũq; excrementis corpus hñt?atq; ideo eorũ uentriculus male tẽ
peratus semper ob humorem melancholicũ friget.Cur ipsis ferè semper aluus stricta est?an quia
flatus ipsis circa pcordia uagatur,nec deorsum admodũ inclinat,atq; idcirco eorũ aluos astrictas
esse oportet?interdum tñ ex longa detẽtione multa repente,& colliquata remittunt. Conniuẽt
aũt,oculisq; prominentibus,& labris crassis sunt,ut plurimũ ob spirituũ crassitiẽ.Fusci sunt, qm
humor ad cutim effundit. Pilosi euadũt istorum plurimi,quia multis,& crassis excrementis abun
dant.Linguã uelocem ferè semper habent,sed & balbe,& exili uoce loquuntur ob linguæ incon
tinentiam:nã uehementes linguæ motiones à spiritu crasso fiunt,omne aũt q uehementer moue
tur,celeriter quoq; motũ suum absoluit.Sed finẽ faciamus,nam hisce excitatus poterit quisquis
voluerit aliorum quoq; accidentiũ cãs indagare.Nigret aũt humor iste qñq; calefactus plusq̃ de-
ceat,qñq; frigefactus magis q̃ conueniat.Quod.n.carbones accensi patiuntur(nã lucidissimi cũ
sint,extincta flãma nigri fiunt)id hilaris sanguinis color patitur,frigiditate sublatus:cuius rei exẽ
plum habere possumus in quibusdam membris,quæ frigore liuida primum,tum nigra fiunt.Ni- F
mia quoque caliditas cum exiccet,& consumat humorẽ,quo naturalis calor nutritur , humores
nigrefacit,non aliter atq; Sol fructus,& hominium corpora.

Hactenus,q̃ medicũ scire oportet prius,q̃ curationẽ aggrediatur,diximus:Nunc quę nnscere
debeat is,q hoc morbo laborãtibus succurrere velit subiũgemus.Nõ minimũ aũt interest scire,
vnde morbus originẽ ducat.Nã cũ uniuersum corpus,totum sanguinẽ melancholicũ hẽt,priu-
cipium curationis a missione sanguinis auspicandũ est:cum aũt solum cerebrũ , sanguinis missio-
ne æger non eget,mõ sanguine non abũdet, & præseruandi cã sanguinẽ detrahere nolimus. Ex
his aũt cognosces,vtrũ totum corpus melancholicũ sanguinẽ contineat,an in cerebro tm̃ is san-
guis aceruatus sit.Nam qui nigri,& hirsuti sunt,uenasq; latiores habent,facile melancholicũ hu
morem gignunt.Interdũ tñ & hoĩes rubicundi repente in melancholicam temperaturam deue
niunt.Et ab ijs,qui fuluo colore sunt,præsertim si vigilijs,laboribus plurimis, solicitudinibus,ui-
ctui tenui,melancholicis cibarijs,se diu exposuerint:insuper si se,uena aliqua in sede suppresserit
aut aliqua alia consueta sanguinis euacuatio,velut in mulieribus menstrua. Non parũ quoq; ad
hoc facit anni tp̃s,aeris cõstitutio,regionis situs,ægrotantis ætas,& eiusdẽ ars.Hæc oĩa,vbi pspe
xeris quoties in oĩb.uenis corporis sãguinẽ melãcholicũ cõtineri dubitabis,firmissimã dignotio G
nẽ cõficies,si cubiti venã secueris:mediã uero secare melius est:q̃ statim supprimes,si sanguis , q
effluit melãcholic9 eẽ nõ uideat:sin erit,tm̃ detrahes,quãtũ laborãtis habitũ expostulare cẽsueris

Tertia melancholiæ species,quam principiũ a uentriculo habere dicebamus,quamque hypo
chondriacam,hoc est pcordia infestantem,appellabamus,ex antedictis plerumque dignoscitur:
Primo nanque superius dicta accidentia circa ventriculũ incipiunt,inflationes dico,gurgulatio-
nes,ructus acidos & uirulentos,astrictam aluum, atq; id quod egerendo vel euomendo excerni
tur supernatans:tum ipsi ægrotantes in præcordijs turbari oĩa & commisceri sentiunt. Quemad
modum igitur plerunq; uapore quodam fuliginoso fumosove,aut crasso sursum ad oculos ele-
uato cæcutire sibi nonnulli uident,ut qui suffusionem patiuntur:ita & nunc in cerebrum ascen-
dente melancholico vapore tanquã fuligine quadã aut fumo,melancholici casus menti obuer-
santur.Quoties igitur melancholicæ dementię propria signa magna nõ apparebunt,& citra uẽ
triculum,aut nihil turbulentum affuerit,aut parum admodũ,existimãdum erit cerebrum primo
affectum esse,quẽadmodum dictũ est.Quæ igitur cerebro primũ affecto melancholia consistit,
assiduis balneis,uictu boni succi & humido,nec flatuoso,procurãda est, omisso quouis alio potẽ
ti remedio,qñ noxius humor diuturnitate tpis nondũ euacuationis rebellis erit:tunc.n.uarias, H
& ualentes magis conuenit adhibere medicinas.Oportet aũt incipiente morbo mederi, nam in-
ueteratum & auctum medentis manus respuit. RVFI. Cõia autem remedia siue cerebrum,siue
præcordia primum patiantur,suntq́uę aluũ subducunt.Sed in primis studium adhibere oportet,
ut concoctio probe fiat,postmodum purgare epithymo & aloe:siquidẽ ex his uel exiguũ quid-
dam singulis diebus sumptum plurimũ iuuat,& leniter aluum subducit.POSSIDONII. In qui-
bus sanguis abundare uidebitur a principio statim uenam cubiti incidere conuenit,præsertim in
quibus consueta aliqua sanguinis euacuatio retenta est, in mulieribus autem quibus menstrua
defecerunt,tali uenã aperire confert.Quisq; uero pro habitus sui ratione inaniendus est. In qui-
bus autem mali succi potius abundant,ubi prius ægrotantẽ recte cibaueris,utere Rufi hiera uel
Archigenis aut Iusti.Quòd si & sanguis & praui succi abundauerint,primum uenam incide:tum
purgationem exhibe:postea diebus aliquot interiectis,clysteribus aluum subducas , primo cre-
more furfurum,spuma nitri,& melle:deinde filiculæ radicem contusam uel epithymum surfu-
ribus incoques:ab hoc clysteri diebus tribus interpositis hieram dabis amaram , quę aloen reci-
pit,& præ cæteris omnibus epithymũ habet. Conficies autem ipsam,sicut Themison docet:im-

ponesque

A ponesq; aloes drach.centum:masticheś,croci ſpicæ nardi,cinnamomique,& caſiæ duplũ:aſari uero,& carpobalſami, ſingulorum unc.j.addesq; epithymi duas vncias. Ex aqua mulſa hanc dabis quantũ magnum cochlear capit bis,aut ter,ex modicis interuallis. Hinc vbi laborantem rurſus vi ctu conuenienti recreaueris,hierã Rufi denuo exhibebis,aut Archigenis,aut Iuſti. Quantitas autẽ qua exhiberi debet,ſunt drach.ii.ex aqua mulſa,& ſalis cochlearium paruum.Melius eſt autem aluum inanire iis,quæ leniter vnius diei ſpatio ſubducunt. Nigram autẽ bilem ducunt amaracus, & quam cunilam vocant,inſperſæ mulſæ,& ebibitę duum drachmarum pondere.Confert etiam ſero lactis aluum inanire,ſed non id quod è caſeo fluit dandum eſt: melius eſt enim,quod feruefacto lacte ſeiungitur ab alio.Sit autem potus lac equinum,ſin minus,bubulum:imponaturq; nouę ollæ,agiteturq; ramo ficus:ac dum efferueſcit,ter aut quater aqua mulſa irroretur : poſtea colatũ exhibeatur, melle primum admiſto : tum vbi venter fluere cœperit, non amplius addito melle: ſumatur autem ad cotylę menſuram,nec minus quinq; cotylis.Poſt omnes autem alui ſubductio nes maluæ ſemen valde læuigatum ex aquæ cyathis tribus dandũ eſt duarũ drachmarũ pondere: ſummopere nanq; ad rem facit:quamobrem eo frequenter utendum eſt.Optimum eſt etiã pulegii decoctum crebro bibere,tam ante,quam poſt purgantia medicamenta.Idem & centaurii mi-

B noris decoctum poteſt.Nam abſinthii decoctum,& frequenter,& ſubinde prębebis,cum & aluo, & ventriculo æque proſit, ac præter hoc multam in uentre uentoſitatem gigni prohibeat, nec in totum ſiccari aluum permittat:lotium inſuper prouocat,& cõcoctionẽ impenſius adiuuat, adeo ut hoc ſolo quoſdam viderim ipſe liberatos: Exhibenda ſunt etiam quæ vrinam mouent, aniſum, daucus,petroſelinum,nardus,& aſarum,atq; præ oĩbus his hippomarathri ſemen,& radix:quanquam chamępityn,& trixaginem ſumere promptius ſit: quodcunq; uero ex iſtis,aut ex aqua elixum dabis,aut comminutum poculis aridum inſperges. Bonę ſunt etiam inanitiones,quæ per ſudorem fiunt, ſiue laboribus, ſiue balneis procurentur,ſiue inunctionibus in Sole factis, veluti ex oleo chamæmelino, nitro oleo admiſto. Quibus peractis,vbi ægrotantis habitus melior eſſe videbitur,ad hieram denuo redi. Curam quoq; præcordiorum habere conuenit cũ eum qui curare quempiã incipiat,tum eum qui in curatione multum proceſſerit. Fomenta itaq; cõueniunt,quæ ex oleo fiunt,in quo rutę,anethi,ſerpilli,abſinthii,artemiſiæ,pulegii,viticisq; ſemen, & lauri baccæ, aut folia tenera bullierint:hoc enim & dolores mitigat, & inflationes minuit. In uentoſitatibus autem quę uentriculũ mordẽt, cuminũ & pulegiũ aceto incoquenda ſunt, & ſpongiis admouenda:aceto quandoq; alumen inſpergimus. Cataplaſmata oleo conſtent,in quo decoctũ ſit,uel

C aniſum,uel apium,uel cummũ,uel cyperũ comminutum,irimque, & libanotidem adiicies,conſerunt autẽ,vt plurimũ,tã ante,quã poſt cibũ facta.Cataplaſmate autẽ ablato pręcordia cõtegenda ſunt, uel lana quã latiſſima, uel agnina pelle leuiſſima, & pura, ubi prius nardino pigmẽto locum inunxeris. Vnctionibus cucurbitulas adiicies,aduerſus inflationes quidẽ leues: aduerſus inflammationes autẽ, & tumores duros, ſcarificatas:quibus ablatis cyprino ceroto utetis, & polyarchio, & eo qui ex ſtyrace cõſtat,& alio præcipue qui è feminibus cõficitur,atq; aliis id genus. Procedente uero curatione proderit admodũ uti rubificãte,quod è ficubus,& ſinapi cõponitur:concoctionẽ. n.reuocat,uẽtriculoq; robur addit:& ſiquis dolor in præcordiis remãſerit,ipſum auſert. Vtemur, & acriter abſtergẽtibus pręcordia,medicamẽtiſq; picẽ recipiẽtibus,hoc eſt pice ſicca per ſe ipſam liquefacta,uel cũ modico oleo:calida uero cuti imponitur tã ante,quã in dorſo, quoad ſpõte decidat:quare & cũ ea lauetur,& ſiquid parũ à cute recedat,auferendũ eſt forſice. Summe autẽ iuuantur qui ſiccũ bouis ſtercus aceto mulſo cõmiſtum ſibi indiderint:bulbique cũ nitro, uel alumine læuigati magnopere proſunt:hæcq; bubulo ſtercori cõmiſta utilia ſunt, maxime cũ mordicationis ſenſus in ore uẽtriculi ipſis adeſt:nã quibus corpus frequẽter cõuellitur, expedit bibere caſtoriũ,& eodẽ in oleo ſicyonco diſſoluto corpus inungere. Conuenit etiã ipſos ante cibũ ambulare,

D & exerceri quantũ uires tolerãt: nam balnea bene cõcoquenti non admodum ſunt neceſſaria.niſi laſſitudinẽ quãpiam ſedare uelis:quicũq; uero uentriculũ habet ad concoquendũ non idoneum, huic frequenter balneis uti prodeſt, uel ieiuno, uel peracta iam concoctione. Poſt balnea dabimus cibaria concoctu facilia,non inflantia,bonam aluum facientia: diligenterq; obſeruabimus, quomodo à ſingulis ægrotus afficiatur: neque enim omnes eodem modo, iiſdem cibis afficiuntur.Verum qui fere omnibus cibi cõueniunt,ſunt panis rectè confectus in furno coctus. aues quę nec pingues ſint,nec edaces, & in montibus degant: oua gallinacea leuiter cocta. Piſces ſaxatiles, quiq; carnes teneras habeant: echini uero marini plurimum excellunt cum gratia, tum utilitate:reiicienda ſunt, quæcunq; in cœno, & paludibus uiuunt. Carnes hœdinæ conueniunt, & lactentiũ animalium:horum præcipue partes ſunt,quæ multam carnem non habent,elixæ: inutiles quoque nõ ſunt uuluæ,ſumẽ,& pedes porcini.Ex oleribus quo ad cõem uictum proſunt dulcia:nam quę acria ſunt,ut medicinę exhibeantur,uelut paluſtris aſparagus,petroſelinũ,& ſimilia, Quantitas omniũ quę aſſumuntur moderata ſit: Vinum autẽ album,tenue, nec ualde antiquum. Non oportet autem inter cibum repente multum bibere,neque plurimum ſit id quod bibit,ne cibus in uẽtriculo fluitet. Placet etiam,ut præter hæc omnia,aceti acidiſſimi cochlear unũ poſt cœ-

nam forbeat, cum dormitũ uadit, & eo inter comedẽdũ obsonia intingat. Præstat aũt aceto scillæ E
parũ, & rutæ aristolochiæ tenuis admiscere. POSSIDONII. Ad inflationes Oxyporium tale con
uenit. Legustici: seminũ apij, zingiberis, thymi, singulorũ uncia: mellis despumati quantũ sufficit:
dato cochlearis dimidiũ, tã mane, q̃ vesperi. Quod si mellis dulcedinẽ auersent, aliud q̃d conco-
ctionẽ iuuat ita cõficies: Scillæ tostæ un. i. salis ammoniaci vn. v. semi. apij, fœniculi, thymi, petro-
selini, anisi, sisonis, zingiberis, singul. ʒ. iv. panis sicci, & puri un. v. piperis unc. i. & s. ex hoc dato
ad comedendum quantum cochlear capit, cum cibo, quo pacto uult ægrotus. Dandum est in su
per per quædam interualla, quantum cochlear continet theriacæ p̃sertim hyeme, & ueris initio.
RVFI. Vomãt ex longiorib. interuallis à cibo, & ieiuni p̃sumpto raphani origanive aut thymi de
cocto; nequaq̃ vero sumant, q̃ vehementius uomitũ concitant, noxia sunt. n. eiusmodi, uentricu
loq;, & eius ori debilitatẽ addunt, in ijs, qui iamdiu morbo laborarint: nã quidã ob uomitũ acrius
concitantia, uisi sunt melancholia capi. Illud quoq; nouisse conuenit, plerosq; hoc morbo infe-
status, quo tẽpore curabantur, nihil profecisse, sibi dimissos cõualuisse, propterea, quia recte pri
à medicis tractati, postea uires aduersus morbũ maiores acceperint, cũ antea remedijs attriti fo-
rẽt. Quamobrẽ naturæ, quies condonãda est: q̃ pluribus auxilijs affligi, quiete refici, uidemus at-
que iã extenuatos morbos superare. Qui canina lupinave melancholia tenentur, Februario mẽ- F
se noctu domos exeunt, in cunctisq; lupos, & canes imitantur, vsq; ad diluculum uagant, sepul-
chraque p̃cipue recludũt. Ita affectos his notis dignosces. Pallidi sũt, segniter aspiciũt, oculos ari-
dos habent, concauos, nõ lachrymãtes, linguã siccã proferunt, saliuam nunquam reijciunt, sitícu
losi sunt, in tibijs vlcera gestant, quę sanari non possunt, & quia crebro offendunt, & q a à canib.
mordentur. Hæc eorũ indicia sunt, estq; hoc morbi genus melancholiæ spẽs. Quã curabis cũ se
cõstitutio aeris immutabit, si uenã incides, & vsq; ad animi deliquiũ sanguinẽ effluere sines ęgro
tantẽq; boni succi cibis ales, in balneas dulces adduces: & ubi trib. diebus sero lactis vsus fueris,
ægrotantem hiera, quæ colocynthim habet, purgabis, Rufi, Archigenis, aut Iusti, bis aut ter ipsã
per interualla p̃bens. A purgationibus theriacã propinabis, quę uiperas hẽt. Alia quoq; remedia
quorũcũq; supra meminimus, admouebis. Vespere demum aduentante morbi uiolentia sopo-
riferis medicamentis caput irrigabis: odoramẽta somnũ procurantia porriges, naresq; papaueris
succo inunges: & interdum aliquid, quod somnum conciliet bibendum exhibebis.

G

GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE CVRA ICTERI

CENSVRA

Multa hic uera, & ex Authoribus doctis exscripta.

AD Icteri curam prima quidẽ duo sunt maxime necessaria auxilia, s. phle-
botomia & purgatio. Sed purgatio quidẽ est p̃pinqua, eo q̃ cholera & nõ
sanguis abundat in ictericis. Fiet ãt & aliqñ phlebotomia propinqua, qñ si
mul cum cholera abundat sanguis, & qñ hepar vel splẽ ab inflãmatione tẽ
dit & dolet, sicut multoties accidit: nihil. n. est aptius phlebotomia ĩ dolore
viscerũ. Alius ãt & phlebotomãs curabat, sicut & Praxagoras: sed nõ distin H
guebat qui erat phlebotomãdus, & qui non. Purgationes uero magis ap-
propriatæ sunt huic ęgritudini: & plus iuuantur patientes, qñ purgantur iuxta principia. Ego ãt
euphorbio miscens epithymum, & aloẽ, & petroselini, & dauci semen, & piper albũ, purgo icte-
ricos: vt plurimũ quidẽ solũ hoc sufficit. Bene uero purgat & scãmonia cũ aloe, & sicyoma, & qc
quid aliud acutis euacuat, maxime ãt q̃cunq; cholerã ducunt. Debiliora uero subductoria fortas
sis non cõferũt, eo q̃ nõ curantur facile icterici p̃p uẽtris siccitatẽ, nec oĩno descẽdit cholera ad
intestinũ. Quib. ãt ĩ impedimẽto est aliquid vt purgẽt, his cõfert uomere per raphanidas frequẽ
ter, aliqñ ãt & post cęnã: eteni hepar ad ambas euacuationes, eã s. q̃ p̃ subductoria, & eã q̃ p̃ uo
mitus, nõ improprie ducẽdũ est. Et hypochõdriũ, ut utiq; mollius exillens, cataplasmãdũ, miscẽ
do farinæ hordei de tore marino, & scinco, & artemisia, & absinthio, & abrotano, & gramine, &
ruta, & cardamo, et chamępity, & allio. & cẽtaurea: hæc. n. alterna urinas mouent, q̃ ęgritudini ẽ
magnũ bonũ, & cõtrahitur uiscus. Vẽtosarũ ãt appositionẽ uidi p̃ manib. existere ĩ medicis, qñ
carẽt eis q̃ propria sunt ægritudini: nõ tñ ualde laudo, neq; uitupero eã, sed s̃m tp̃s. In eis. n. s. icte
ris qui à uentre, post eos qui ab hepate, puto conferre: secundario verò eis qui ab hepate bene tu
morem, aut dolorem habet. In eis autem qui a splene, nihil prodest uentosa: hepar enim & uẽter

applica-

A applicata phrenibus,possunt euacuari per vẽtosam uersus hypochondrium, propter cõtinuitatẽ:
splen aũt nullũ cõe habet cũ phrenibus, sed multũ ab eis distat. Nequaquã igitur oportet eos, q̃ à
splene,icteros curare vẽtosis.Mitigatis uero febribus, cerotũ apponere, primũ quidẽ cerã, & resi-
nã coquẽdo cũ cyprino.i.alcãna,& meliloto,& bdelliũ,& ammoniacũ miscẽdo. Ignita uero hy-
pochõdria oequaquã lædes,& farinã hordei cũ floribus uitis albæ,meliloto cataplasmãs: coquere
autẽ oportet melilotũ in dulci,& terere cũ farina,effudẽdo de ipso dulci: fit autẽ id, & absq; farina
p panẽ mollẽ. Bibere autẽ oportet pharmaca in hac ægritudine, succũ absinthij infundẽs in aqua
cum nardo.Fortius aũt oportet coquere absinthiũ in aqua,& colatum date ictericis:optimũ.n.est
pharmacũ si quis animose offerat,nõ attẽdẽs ad amaritudinẽ.Et nimirũ apparebit tibi magis dul-
ce,quã amarũ,esse absinthiũ,amariora.n.noui hoc aristolochiã,gentianã,cẽtaureã, & alia multa.
Nẽpe & prætermittere quid iuuantiũ propter gustũ,ingenerosum est: sicut & assumere quid no-
cuũ propter delectationẽ,nefandũ. Et nimirũ patiuntur icterici quid inconueniens: amara enim
eis apparẽt quę sunt dulcia:unde amaritudo,quę inest absinthio,à passione obtusa erit. Bonũ autẽ
est bibere ad icterũ,& hoc,Calaminthen:peristereonem,uocant ãt sacrã herbam:acetosulã; lapa
thium acutum,quod est rubrum in stipite, & frondibus, & stipes est quadrangularis, plenus semi-
B ne,radix uero eius est lutea:hoc autem per se comestum:& decoctio radicis bibita,cito iuuat. Iu-
uat autem, & domesticum lapathũ similiter: comedere autem oportet & de ea in prandio, & de
decoctione radicum bibere. Nullo autem minus est anchusa,& silphium, & chamæpitys, & ery-
throdani radix,& rosmarinus,& uocarum hemionium,& subtilis aristolochia,& adiantum,& ser
pyllum, & hypericon, & struthion: horum enim singulum bibere licet coquendo in aqua uel cũ
uino:uel incisum permiscere cum melicrato,uel uino antiquo: ut plurimum uero pondus uniuf-
cuiusq;est.3.i. Bonum aũt est, & terere ipsa in aqua, ut in magnitudine fabæ. Expurgant autem
bene in icteris, & sulfur cum ouo sorptum: & allia assa & cruda comesta, & cæpæ, & raphani-
des:& melicratum per se est optimum,& ciceram decoctio, & cichorium cum uino, & caulis suc
cus, staphilini radices, & cornu cerui abrasum, & in uino bibitum, & amygdalæ amaræ coctæ in
ptisana,& petroselini,& smyrnij molles radices,& anisum, & meu,& acorus, & radices de ponto
odoriferæ,maximè autem asarum,& nardus, & solarri succus, & chamæmelum, & mercurialis,
& * tamariscus. Hæc enim omnia sunt pharmaca ictericis purgatiua:& offerre ipsa oportet sicut *Al.amarac*.
ego cum multa experientia scripsi. Non aũt in solis pharmacis faciebam curam,sed diætans quã
maxime:aliquibus enim sola diæta præbuit quod quærebatur. Optimum autem est post exurre-
C ctionem mane à somnis,tentare fricari moderate cum oleo puro. Coquatur autem in oleo sal-
uia, uel amaricinum, uel artemisia,uel bacca lauri: uel chamæmelum, uel iris, uel nardus,uel ca-
sia lignea,uel costus:expurgant enim prædicta colorationes,& sudores mouent: Deinde abster-
so suauiter, ut remaneat pinguis, apponere hypochondrio cerotum uel malagma Amathonis,
uel Polyarchi, uel alicuius talium, quæ primo quidem remittere habent: deinde cyprinum cero-
tum: & tecto hypochondrio,et superaccincto patiente, ad deambulationem oportet exire: mo-
dicum uero moto bibere de prædictis Pharmacis. Supra potum autem, modico motu quiesce-
re: deinde ire ad balneum. et ibi prius moto ut uocitante balneari cum aqua multa, et calida, si-
mul.n.sudores sic conferunt:simul autem, et pruritus cessant,et maxime si nitro, et fæce uini usta
abstergatur cutis.In balneo autem et melicratum bibitum confert. Cibaria uero ictericis,et pul-
menta, sunt panes bene fermentati, et non multum puri, ad secessiones enim ij conferunt. Pul-
menta uero,pręsuccũ gazíricum,uel byzanticum antiquum,et raphanides,et capparis cum oxy-
melite,et pisces mollium carnium, et petrini assi, et cum croco cnidio, et coriandro,et aniso co
cti,et ericio,et cum melicrato: hæc autem et ut pharmacum prosunt ducentia ad urinas. Quan-
D do autem,et terrestris fuerit ericius,non oportet abstinere. Quando autem pisces non adsunt,ci-
cera coquendo,bibere oportet aquam:comedere autem salsuginosa, et bibere uinum album odo
riferum. Neq; ab oleribus oportet abstinere, sed et horum brodia quam maxime oportet sume-
re,quæ suauissime mouent mictionẽ:sunt autem talia,pastinaca,et cartamum,et struthij germina,
et scandix idest endiuia,et cyminum, et sesamum *, et molles cardui, et fœniculus, et eryngij ra- * Al. sisarum.
dix,idest uitiale porrum,et asparagus, et smyrnij stipites, et mercurialis, et omnia talia: bonum
est autem,et origanum uiride. Domesticorum uero olerũ,aptissimum est caulis, et omnibũ eius,
et siclum et raphanis, et rapa, et cæpa hortensis, et germen sinapi, et tritio quæ est de semine eius
et de allio. Carnium autem, syluestres sunt meliores domesticis, et elixæ magis,quam assæ: ap-
pendant autem selini semen,et * anethi,et cymini. Domesticas uero assas oportet comedere, quæ * Al.anic.
sint iuuenescentium. Excipere autem oportet omnia paludosa, et aquatilia, et gallos nisi mode-
rate carnosi fuerint. Fructuum uero uentosi quidem oẽs non sunt apti, sed qui sunt uisceribus fa-
miliares,et urinas prouocant,absq; quod sint bene cibabiles. Dactylorum uero balani,id est fru-
ctus, ita sunt diuretici, ut siquis uirides comederit, sanguinosas urinas copiose faciat. De trage-
matibus aũt,frixa cicera sunt optima. Vinorum autem,alba,et substyptica,et subtilia, et non ual-
de antiqua. Et iuuenum melius est oblationem facere post labores, et balnea, cauendo à reple-

tione,ficut,& ab indigentia,ambæ.n.ićteticis sunt pessimæ,repletio quidem propter indigestio- E
nes,& eo ꝗ obstruit hepar.indigentia uero propterea,ꝗ chołericiores ostendit humores,& propter inanimositates,quæ sequuntur ægritudinem ẜm multá necessitatem. Vbiq; igitur ꝗ est moderatum est optimum,hoc autem magis,ubi et excessus,& defectus nocumentum non paucum infert,semel aut bis assumpti. Oportet autem,& tardante ægritudine,perigrinationes tẽrare, & appẽsiones,& equitationes,& in Sole nudati,& per se natis balneis vti:maximum.n.est ab vnoquoq; eorum iuuamentum. Venerea uidi quosdam quidem medicorum laudantes in hac ęgritudine:manifestum autem est,ꝙ si quidẽ utẽdum est eis,in vltimis declinationibus competũt. Melius uero est magis sobrie diætari in alijs,et in venereis:nõ enim possunt tantum iuuare remissione,& lętitia mentis,quantum nocent imbecillitate,& infrigidatione corporis,vltra autem,ꝗ infrigidant,tristiores faciunt: Omnino autem bonum animum,et mansuetudinem sistunt excitando quod contristat. Hæc quidem est dięta ićterieorũ. Scite ãt oportet timendum esse si hoc te faciente,et pharmacis,et adinuentionibus,nihil ad melius addunt , sed magis fiunt peiores habitibus,hi quidem aquosati,alij aũt exiccati. Duæ.n.sunt euersiones malignæ,et difficile tractabiles ẜm ægritudinem:iccirco et à lõge prohibere oportet,et obuiare eis,et obsistere,humidiores quidem,per purgationes q̃ per diuretica,et labores,et solares stationes,et per sudorũ eductiones sic- F
cãdo:ficciores uero per bonã nutrication ẽ humectando. Si ãt quid remanet in vultu de ićtero,ꝗ fieri solet,effusionibus,quę ad nares,oportet uti. Fortissimũ ãt est ad hæc elaterium,et cyclamini succus permisti cum lacte,vt nõ molestẽt repleto ore aqua:debilior autẽ est anagallis,et siclũ, et nigella,non tamen sunt inutilia: Eligat uero medicus q̃ conueniunt ægritudini. Purgentur autẽ primo quidẽ mucilago,deinde,cholera crassa,sicut uitellina. Licet ãt his,et post balneum uti citius enim euacuant,et simul balneum cõsolatur,et est minus mordax. Et hęc est cura ićtericorũ.

GALENO ASCRIPTVS LIBER

DE CVRA LAPIDIS G

CENSVRA

Vtilia etiam,et hæc esse possunt , quæ hic Arabs scripsit , si cum iudicio legantur.

CAnon quem scripsit Alguazis Albuleizor filius Abumelech Filuzer Imperatori Saracenorum Any filio Ioseph filij Resaphin de curatione lapidis. Accidẽtia à quibus conuenientius est,cauere,et a quorum tractatione cautela est adhibenda,sunt dolores propter timorem,qui est in eis:debilior namq; eorũ prosternit uirtutem,et soluit inter hominẽ,et inter suas salutes. Et ipsi quidem nõ sunt sicut accidentia,in quorum curatione interuenit inimicus. Et oportet,licet det inducias,ut abscindaẗ in ipsis suis inducijs , propter suã debilitatem in resistendo:et non sit contentus in debilitando ipsum,sed abscindat ipsum cum eo quod acquirit ei uires,aut præparationes. Et canon conferens in segregatione causæ huiusmodi accidentis per cuius assiduationem confido quòd securabitur ab eo,est iste. Dum tempus ęstatis perseuerat vsque quo pertranseat plurimũ tẽporis autumni,& descendat pluuia multa, tũc valet acceptio un.i.5.de syrupo acetoso,facto cũ aceto expressionis uuæ puræ ; et medietatis eius de H
syrupo uiolato cũ un.v.aquæ,in qua bullierint cortices radicum fæniculi 3.1.5.et cubebę contritæ.3.i.donec consumpta sit aquę pars quinta,et colata est cõuenienter:sumat hoc omnibus modis in omnibus xv diebus. Et acceptio aquæ ciceris secundum,qđ dixit,est bona,et bñdicta. Et si inueniaẗ aqua , et misceaẗ cũ ea in decoctione eius acetũ,qđ destruat ipsius caliditatẽ,et roboret eius incisionẽ,et ipsius abstersionẽ:et ad ultimũ qñ inuenitur in acuitate complexionis , exquirat studium in infrigidando:sumat hũc syruptũ,siue medicinas decoctas in aqua quã narraui et utaẗ syrupo endiuię,et syru.acetoso,et syrupo nenufaris. Et ponatur in oĩbus tẽpibus in aquam cibatiorũ factorũ cũ aqua ciceris nigri,nisi apud uehemẽtiã caliditatis aeris: decoquaẗ ergo cum aceto qđ decoquatur cũ aqua ciceris,et sit cũ aceto cucurbita:uerũ in cibarijs de cucurbita multiplicaẗ origanũ. Qñ ergo aduenerit autũnus (et nõ intelligo ꝑ autũnũ illud de quo absolute dẗ hoc nomẽ,qm̃ tota autũni natura est ex natura tẽpis æstate,sed uolo per ipsũ qñ cõplectiẗ cõplexio aeris,gradatim ad frigus,et associaẗ ad illud ut humectetur aer per descensionem pluuiæ) sumat de cõfectione quã feci ei nũc quatuor drachmas cũ decoctione ciceris nigri,condita cum sale et pauco piperis,die una et interpolet diẽ quatuor uicibus,aut quasi illis. Qñ ergo uehemens fit fri-

A sit frigus aeris, & figitur hyems, accipiat de theriaca magna oībus decem dieb. aut quasi illis. ʒ.i. cū tāta aqua calefacta, quantū capit os semel, pmisto ei de syrupo de corticib. citri. Et qñ possibile est ut utatur cibario facto ex olere vrticę, fiat ei cibarium olerum, decoctum factū cū carne hoc di, qđ sumat in principio suæ comestionis. Hoc regimen sufficit ad auferendas causas hmōi accidentis. Et de illis, quæ oportet ipsum in cibo sumere, est lepus, postquam confirmatur hyems, & defectus pluuiæ: & in uere die aliquo in dieb. At uero adolescens est multo melior quam aries* bi nus in istis duob. t pib. proprie. Et de illis, quibus oportet conseruari sanitas ab oīb. accidentibus, q̄ de proprietate caloris est ut faciat accidere, aut ut accidant causa eius t pe autumni, est ut sumat in mēse Maij circa finē eius, & in principio Iunij, Istud: Hordei excorticati, & contriti, & florū nenusaris, & oculorum uaccæ mūdatorum ex suis interioribus, oīum añ. ʒ. viij. seminis scariolæ, & volubilis, exiccatæ, & medullæ seminis croci hortulani, & medullæ seminis melonis oīum ana. ʒ. iv. florum violarum, & capil. ueneris, corticum radicis apij recentis, oīum ana. ʒ. ij. rhu barbari electi recentis, quartam. ʒ. vnius: terantur, q̄ sunt terenda, & infundantur oīa nocte una in mensura libræ aquę feruentis & in mane ponantur super ignē leuem: qñq; inceperint bullire, confricentur manib. calida, & colentur, & confricentur manibus in colatura de condito rosato ex sacharo. ʒ.

† Al. huiusmodi.

B xij. & de medulla casiæ fistulæ mundatæ a suis interiorib. & suis tunicis. ʒ. iij. & coletur, & misceat cum eo tertia unc. de syrupo iuleb, ex saccharo: & sumatur mane alto: & quiescat die assumptionis eius, & secunda. Illud vero qđ aufert esse lapidis, & eius prohibet generationē, est esse cōtentū in cibo, pane fermentato spongioso, cuius farina molita fuit in proximo, cū auibus laudabilibus, sicut pullis, & perdicib. & interpolatione lepore, & asparago, qñ possibile est: & cibarium olerum ex urticis, & sicla est benedictū. Et non repleatur comestione multū: immo dimittat de saturitate sua parū: & nō laboret post comestionē penitus. Et si est necessarium, ut frangat illud, quod generatū est ex eo, & extrahat illud, sumat de hac confectione, Recipe corticū radicū asparagi exiccatarū, & corticū radicū fœniculi exiccatarū, & polij, scolopendriæ, & cubebæ: oīum ana. ʒ. v. ebeni, & gummi prunorum, & lapidis iudaici cōtriti super cotē, & casiæ, & cyperi de harach, & bdellij uarij, & ammeos, oīum ana. ʒ. ii. terantur singulariter, & cribellētur, & cōficiātur cū syrupo de saccharo: & sumatur ex ea ex trib. ʒ. usq; ad illud qđ est quasi illud, cū aqua calida in qua bullitū fuerit parū fœniculi. Et similiter ad ventositatē, & dolorē lapidis, & dolorē capitis, & stricturā anhelitus, & dolorē brachiorū confert ei. Ad uentositatē sufficit regimen, quòd ego præcepi ad prohibendam eorū generationē penitus. Ea uero ex quibus generantur sunt permistio in cibo, & intromissio cibi super residuū cibi, & labor post comestionē. Illud aūt quo est utēdū apud vehemētiā doloris, nā dolor pdictis nō accidit nisi à gñatione lapidis stantis in aliquo meatuū vrinæ, & q ego determinaui ei, phibet eius gñatioē, si ei alligetur ita, vt de eo nunq̄ cōqueratur: & nō accidit aliquid ex eo, si alligato ceciderit iteratio mundificationis renum: ueruntamē nō est possibile, nisi imperiū mandati auditur administratum in hmōi dispositionē, & istud. Rec. fœnugreci. ʒ. iv. seminis apij, seminis dauci, amborū ana duas tertias. ʒ. i. bulliat totū in un. vij. aquę, donec redeat ad medietatem: deinde cōfricetur manib. donec aliquantulū uiscosum fiat, & in colato fricet manib. de condito uiolato ex saccharo vn. i. s. fricatione ultima & coletur: & sorbeatur in hyeme sū per medietate. ʒ. i, de theriaca magna, & in æstate & suo simili de t pib. aeris calidi, sine theriaca penitus. Et uaporetur locus totus cū hoc. Olei anethini. vn. iij. sumantur, in quo liquefiat adipis gallinę unc. i. demum submergatur in eo lana succida, et uaporetur cum ea tepefacta locus multis uicib. post potū medicinę pręcedentis: demū administretur sternutatoriū bis vel quater. Dolor uero capitis qñ inuenitur, tūc si fuerit in t pe caloris, sumat istud, qđ narro: Conditi rosati ex saccharo. ʒ. xij. medullæ casię fistulę mundatę à suis interiorib. et a suis tunicis. ʒ. vi. fricētur ambo in un. v. aquæ calidæ, et colentur, et addatur colato syrupi violati de saccharo vn. i. s. sumatur in mane,

D et vngantur frons, et anterior pars capitis cum oleo rosato, concusso, cum tertia parte sui ex acero forti, et infrigidetur: et fit effusio eius super caput cū uase stricti oris ab altitudine mensurę palmi, qñ est melius, et uelocioris iuuamenti. Si autem accidat in tempore frigoris, sumat hāc medicinam: Agarici uehementis albedinis. ʒ. i. et tertia, raued seni. ʒ. i. terantur ambo, et conficiātur cum syrupo acetoso de saccharo, et sumat super illa duo, istud quod ego narro: Casię contritæ et anisi, uniuscuiusque. ʒ. i. ferueant cum un. vi. aquę, donec consumatur ex ea mensura tertiæ, et coletur: misceatur in ea syrupi acetosi un. i. s. et sorbeatur. Et bulliant chamæmeli, et melliloti uniuscuiusque ma. iv. in aqua quæ cooperiat ea, donec uehemens fiat eius calefactio: demum inclinentur frons, et tempora super illum uaporem ascendentem ex ea. Cum ergo tepuerit aqua, in qua bullitum fuit illud, quod dixi, submergitur in ea pannus lenis. et uaporetur cum eo ubi inuenitur dolor in capite. Stricturæ uero anhelitus non est causa nisi additio carnis, et dimissio exercitij in ieiuno, et conseruatione illius eleuatur. Illud uero quod accidit de dolore brachijs, et membris, inungatur, quando inuenitur illud, cum oleo anethino, quoniam destruet illud.

Ad lapidem.

Et est ei iterū descriptio Suffuf ad Lapidem. Rec. gūmi prunorum, et cubebę, et lapidis iudaici ana

an.drach.iiij.cortices radicis asparagi,& ebeni,ana.ʒ.ij.seminis dauci drac.s. terantur, & cribel- E
lentur,& adiungatur ei media un. facchari. & bibatur de eo omni die ex.ʒ.ij. vsq; ad circuitum
eius,cum aqua,in qua misceatur syrupus acetosus.Et sit cibus tafea ex lepore aut fęniculum, &
cibarium olericũ ex vrticis.Et est ei descriptio infusionis illa ad illud.Recipe corticum radicũ apij
corticum radicum fœniculi,ana.ʒ.ij.corticum radicum asparagi drach.iij.rubiæ tinctorũ drac.i.
terantur omnia,& bulliant in vi.un.aquæ,donec minuatur medietas eius,& coletur: & misceat͡
cum ea de syrupo acetoso scillitico un.i.s.& bibatur.

Ad lapidem in uesica.

Valet lapidi in uesica,i.frangit illum in uesica hoc modo. Accipe cortices radicũ petroselini,
fœniculi semina eorum,milium Solis,semen maluæ & maluauisci,fœnigræci:omnia uniuersali
ter habere poteris:& bulliant in aqua,& colabis.In parte istius colaturæ pones un.p̃dicti olei:&
totum tepidũ dabis ad bibendum,siue in balneo:& hoc ieiuno stomacho post aliquã horam post
cibum:& hoc frequenter,quousq; totum lapidẽ emittat.Veruntamen si fuerit iuuenis, & siccus,
aut macilentus,& in æstate,dabis ei cum decoctione seminis melonis citruli,cucumeris, & cucur
bitæ,lactucæ seminis,maluæ vel maluauisci,oĩum æqualiter.Valet ægritudini uesicæ q̃n impedi
tur vrina humore frigido oppilante collum uesicę:quod percipies,q̃n non sentit calorem circa F
partes illas,nec ardorem in urina:& ꝙ calidis iuuatur,& frigidis lęditur:& q̃n sentit frigiditatẽ cir
ca pectinẽ,certior eris.Item quando sanies uulnerata,vel sanguis congelatus est in uesica, dabis
cum aqua mellis:sed caue ne vulnera recentia sint in renibus:de antiquis ne timeas.

Ad incontinentiam urinæ.

Item si urina præter uoluntatẽ emittatur,da ad bibendũ de uino,ubi decocta sint ruta, casto-
rium,cupulæ glandium,semen myrti,& thus:ista eadẽ facias si mingat lente,partes illas frequen
ter vngens. Prouocat urinam ex humoribus frigidis,vel sanie,vel sanguine congelato, aut lapi
de in collo uesicæ,meatus urinales aut ipsum collum uesicæ oppilantibus:uniuersa curabit,sicut
scriptum est.Item ualet doloribus frigidis,passionibus auriũ frigidis.Valet paralysi, tremori mẽ-
brorum, & torturæ oris bibitum:debes ungere membrum læsum in his tribus pręd ictis passioni-
bus,sed primo,& pręcipue principia membrorum patientium,s.occipitium,& totam spinã dor-
si frequenter.Sed in paralysi,nõ in principio,sed post iiij.vel quinq; dies:nã tũc præsumitur,ꝙ hu
mores nõ sint superflui.Verum in paralysi sanguinea nequaquã fiat,nisi in declinatione: & tunc
cũ cautela,ne sanguis aduratur,& febricitet infirmus,& periclitetur:in alijs duabus in ipso prin-
cipio usq; ad finem.Aut bibitur in hunc modum.Mentam,saluiam,calaminthen,nucem musca- G
tam,galangam,facies bullire cũ pingui gallina:& in ipsa bullitione pone de oleo : si copiam non
habes olei,ad medietatem ponas olei cõmunis.postea de illo iure bibe ieiunus : & differas pran-
dium per duas horas:deinde ipsam gallinam comedas cum suo iure:si tantam copiam nõ habes
olei,in parte illius iuris,si quod habueris,facias bullire,& haurias.Prædicta disciplina poteris cum
piscibus uti,addens cum prædictis herbis,& speciebus origanum,& pulegium : si etiam piscẽ eo
unctum assaueris,utile erit.Item hoc idem oleum cum aceto calido sumat in ore, patitur tortu-
ram oris uel paralysim,& colluat os frequenter:maximum enim consequitur iuuamentum.Va-
let etiam ischiadicæ passioni,quãdo frequẽter locus lęsus ungitur,& per clystere immittitur. Va
let etiam podagricis,& arthriticis,ex frigida causa,cum quo fiat frequens iunctio pedũ uel arti-
culorum,addito modico aceti calefacti,& postea in fine ęgritudinis sine aceto. Valet dolori dor-
si emplastrũ ex eo:& ammoniacum in eo dissoluitur,& dorsum emplastretur cum eo : hoc etiã
emplastrum apostema splenis,& eius duritiem dissoluit modico spacio tẽporis,& oẽs duritias, &
omnia apostemata dura.Iniectum naribus,ualet epilepsiæ:& quando epilepticus cadit, destilla
in aures eius cum penna aliquas guttas:& apprehende nares cum manu tua, &,agita caput, & si H
agitatur,sinatur post unam horam:in tempore interpolationis iniectum multum confert. Valet
oppilationi narium,quando nares oppilãtur ex frigido humores,quod intelligas per absentiam
caloris:et ipse infirmus sentit nares frigere,& asserit istud sibi accessisse.Et calefacit cerebrũ quan
do ex eo ungis pollicem,fricans palatum,vel coronam,& tempora eo inungis, aut cum cibo su
mis,aut cum iure parum ex eo usq; ad ij.drach.bibas.Valet contra obliuionem.i.delet eam quan
do tu radis occipitium,& ungis frequenter illud:& etiam sumptum per os, siue in cibo,siue in ui
no,in quo bulliat castorium,& saluia,& olibanum.Ista frequentare debes quousque iuuamentũ
sentias:& hoc intelligas in omnibus operationibus istius olei.Et sedat dolorem dentiũ,q̃n est ex
frigido humore,uel ex frigiditate cuiuslibet rei:& iniungendo dentes uel gingiuas eo,parum ca-
lefacit.Et iniectum in matricem prouocat menstrua,quando in matricem cum pessario immitti
tur,prius ad ignem calefactum.Aperit orificia uenarum,sumptum scilicet per os, sicut superius
diximus.Et dissoluit sanguinem congelatum in stomacho,& in uesica,quando sumitur sicut dixi
mus,ubi locuti sumus qualiter iuuat renes,et soluit urinam,& frangit lapidem in uesica. Valet an
helosis ex frigidis humoribus in pulmone contentis,sumptũ cum decoctione hyssopi, et ficuum
siccarum,et liquiritię , aut alicuius istorum ad pondus drachmarum duarum ieiuno stomacho.

GALENO ASCRIPTA QVAESITA IN HIPPOCRATEM CENSVRA.

Ex Prognosticorum,& Aphorismorum commentarijs, sed ieiune pleraque desumpta sunt.

B QVid significat tenuis,& pallida vrina? nempe incoctam substantiam,colore concoctam,imbecillitatemq; naturæ:colore nanque, q facilem concoctu concoxit:non utique substantia, q collatu difficilis. Quòd si ita diu feretur, a periculo immunis perdurare homo non poterit, quoad morbus concoquatur:admodum nanque tenuis urina perniciosam significat cruditatem,quatenus calor quod tenuium partium est,depascitur.Quid significat tenue,& fuluum? nempe tenue substantia,& fuluum colore,melius est pallido:sed tñ substãtia incõcocta.Quid significat rufa vrina? nempe inconcoctionem,non interitum:sed non tam cito concoquitur,est nanq; ex sanguine putrido,qui nec dum perfectam accepit concoctionem, nec ẽt suũ colorẽ:ob hoc morbũ significat diuturniorem.In continuis aũt febrib.vi multa sanguinis excitatis excernitur urina rufa,& crassa cum hypostasi rufa,manifestumq; ex colore,& profusionis substãtia,quod assistit incoctum esse:ęgritudinis certe incoctæ vrina flaua quidem colore,substantia uero tenuis.Quid significat tenue mictum,& foris turbulentum? vtiq; incõcoctum ex circunfluentia crassi flatus;significat uero naturam incepisse concoquere.Quid significat crassa mictura,& pmanẽs crassa? C talis mictura ita permanens est,ut iumentorum:pubescere ac uigere significat crassos humores,& spũs,ut feruorem.In his capitis dolor,aut iam præstò est,aut mox affuturus, p perturbationem,ac fumidas exhalationes,quæ sunt in humorib.Quid significat crassum emictũ,& deinde perdurans? quiescere quidem in humoribus ebullitionem,& attenuari : moderatam.n. significat quantitatem;hinc discernendi esse principium. Quid significat mictum tenue,& idem perdurans? extremam inconcoctionem id significat:nam si natura ad concoctionem inclinare tẽtasset,neutiquam tale excreuisset.Hoc autem fit aut uirium imbecillitate,aut obstructione oppilationeque,aut ob ægritudinis longitudinem.Nam quoniam longa quartana est,in principio ob multitudinem,& materiæ difficultatem,vrina directu difficilis tenuis mingitur,uerum tenuis mingitur ob oppilationem iecoris,aut renum:cæterum ex loci dolore dignoscitur.Mingitur sane tenuis,& alba etiam in æstuosis febribus,quæ causi nominantur:significatq; amentiam imminere Causus nanque febris,copiam significat bilis:at diuturna vrina non est:manifestumq; facit in uasis bilem non manere,sed sua ad cerebrum euolui,ac uolitare leuitate:ac si amens non sit, hine noris fore:quod si iam est,mingitq; tenuem,& albam cum interclusa febri, mortem proximam fore prædicito:neque.n.cerebri uires substinebunt per febrim æstuosam immissæ bilis acorem,& discerptionem putrescentis.Vndenam oleosæ gignũtur urinæ?Consueuit febris primo quidẽ pin D gue liquefacere,deinde carnem,postremo solida exurit corpora:pingui ergo exusto , oleosæ excernuntur urinæ:sensim autem eliquescit pinguedo:inde principium habet,& ascensum, & vigorem.In principio itaque colliquefactionis oleosi coloris vrinas facit, ut ambiguum sit aquosæne sint,an oleosæ. At in ascensu oleum esse apparet,ut olei missionem iam habere uideatur. Verũ in vigore iam tam colore,quam substantia oleum esse dixeris.Idq; renum est duntaxat,aut totius corporis,ac si renum sit dũtaxat,aceruatim huiusmodi excernitur multitudo,cum multo caloris sensu circa renes,sin totius corporis,pedetẽtim sumit incrementum. Quid significant eruosę hypostases? cum iã depasta pinguitudo est,& reliqua eliquescit caro,ẽt eruosas in urinis excernit hypostases. Cæterum aut renum est aut totius corporis:ac si ex renib. fuerit,urina ẽt concocta est,& eruosas excernit hypostases:si cruda,totius corporis est malum. Quid significant furfuraceæ hypostases ? cum febris depasta fuerit pinguedinem ad uasorum profundum in putrefactione, tum tales euadunt, angustiores foliosis , eis tamen crassiores excernũtur quandoque ex vesica, at si febris affuerit, totius corporis est malum: sin minus,uesicæ solius. Ac si urina fuerit inconcocta, morbus totius est corporis: sin concocta, solius vesicę: verum locum suum obtinęt dolor. Quid pronunciant foliosę ? cum solida oblanguescunt,primo nanque multum abraduntur: ac si

cum

cum febri, vniuersum affligitur corpus: sin secus, sola uesica. Ex vesica quidem sunt concoctæ: ex E toto autem corpore, crudæ. Quid portendunt in vrinis hypostases crimnodes. i. farinæ crassiori similes? cum febris profundum vasorum comprehenderit, & maiorem latitudinem assumpserit, & longitudinem ampliorem, fiunt furfurum hypostases, uocanturque crimnodes. Cæterum crimna duo significant: aut enim sanguinis torridam uim pronunciant, aut solidorum corporum ualidam colliquefactionem: Ac si alba sit hypostasis, solidorum est corporum languor: si rufa, id à sanguine est. Quid significat grauiter olens? tabem, & naturæ futuram extinctionem. Quid atræ significant urinæ? cunctæ profecto hæ, & crassę omnino sunt, & perniciosæ. Rarissime, aut prorsus nunquam atra inuenitur tenuis urina. Nigrum certe corpus, aut propter tostum efficitur sanguinem, aut ob totius corporis refrigerationem, aut melancholico humore purgato. Trinæ itaque hæ sunt differentiæ, quę crassissimas obtinent substantias: ac crassæ inueniantur atræ urinæ, necesse est. In acutis profecto ægritudinibus perniciosa, ut plurimum atra urina est. Cum male olens, & hypostasis atra fuerit, in ægritudinem acutam lapsum talem urinam emingẽtem, nõ non impossibile est. Si sublatio sit atra, minus malum: similiter si nebulam, vel subnebulam habeat similem, mitius est malum. Siquidem atrum quandoque frigiditatem ostendit, quandoque caliditatem, seu quoquomodo uim torridam: Si igitur liuidum prius mingat, deinde ita fiat atrum, frigiditatem obtinet: Si fuluum antecesserit, inde in atrum conuertatur, tostum ex nimio calore ostẽdit sanguinem atrum euasisse. Nos vtique ne prætereat, quartana & melancholica dissoluta amẽtia, atras excerni urinas, & crassas: lienosi nanque tales frequenter emingunt, cũ languens ita lien apparet: nullam nanque digestionem, & apparitionem intendit in redundantiam melancholicam. At uos ista perniciosa esse pronunciamus in acutis ægritudinibus: cùm tam uiris, quàm fœminis atræ urinæ existunt, esse pessimas, at infantibus, si aquosę. Minus uero erunt perniciosę atrę vrinæ lienem habentium inualidum: ac non ex æstuatione, at ex frigiditate, atratus liuescit quodam modo sanguis, sicut aliorum quorundam: at id ex humoris melancholici refusione. F

G

GALENO ASCRIPTVS LIBER

DE HVMORIBVS

Augustino Gadaldino Mutinensi interprete.

QVod in mundo elementum, hoc in animalibus humor: sicuti sanè, & in tempore tempestas: non absolutam omnino identitatem, uel similitudinem habentia: sed eadem quidem actiuis, & passiuis qualitatibus, quibus ea habent ipsum esse, componentiaque sunt, & principia eorum quæ sunt in nobis: differentia uero inter se tum multis alijs, tum ipsis etiam nominibus. Etenim elementa (ex quibus mundus) aer, ignis, aqua, & terra: Tempestates (per quas tempus) uer, ęstas, hyems, & autumnus: Humores, bilis, sanguis, pituita, & atra: ex quibus animalia constituta sunt, & homo. Humiditate autem omnia contemperata sunt, caliditate, siccitate, & frigiditate. Sanguis enim & aer, & sanè ipsum & ver, humida & calida. Bilis, quæ flaua est, & ęstas, & ignis, calida & sicca. Atra, & terra, & autumnus, sicca & frigida: Pituita, & aqua, hyemsq; etiam, frigida, & humida. Vniuntur autem & inter se mutuo humor, elementum, & tempestas, distantque. Aer enim, & ignis, siccitate & humiditate differunt, caliditate uniuntur. Ignis & terra, frigiditate & caliditate discrepant: sicca uera omnino ambo. Sicuti terra, & aqua, frigida: distant autem siccitatę, & humiditate. Aqua etiam & aer humida quidem sunt, caliditate autem & siccitate differunt. Ita etiam humores, & tempestates inter se constant, & distant: ac mixtionem illam φιλίχθρ..., quam vocant, hoc est ex amore, & odio conflatam, perficiunt. Verum elementa quidem eadem omnino sunt, & in eodem singula manent loco: transmutationeque mutua permansionem habent, proportionalique nutrimento, quippe quæ, prouisoria quadam ratione, nutriantur. Eodem etiam modo tempestas motibus Solis ad Notum, & Boream, & fit, & dicitur. At humores non eodem modo, nec ijdem penitus sunt: sed inter se differunt loco, colore, consistentia, & qualitate. Ac transmutari quidẽ necesse est H

inter

A inter se humores, sicuti etiam elementa inuicem transmutantur: non semper tamen eundẽ transmutationis modum seruare, nec æqualiter ipsos augeri, necesse est: sed nonnullis quidem à terreo in aqueum ordine quodam, & ab illo in aereum, à quo in ignem fit transmutatio: nonnullis vero inordinate à pituita in flauam, & a sanguine in atram. Testimonia autem huius rationis sunt, terreus sanguis, & atribilarius, salsa pituita, quæ proxima est bili isatodi, facileq; in eam transmutatur. Conspicitur autem, & pituitosa bilis, & mucosa, & sanguis eiusmodi, veluti nimirum in hyderis, & cachecticis: sicuti etiam sanè in calidioribus, & siccioribus, impermista flaua: atq; si ij ipsi non concoxerint, porracea euomi, & deijci conspicitur. Ordine itaq; transmutationũ ordo quoque exuperationis progreditur: contrarium vero, ijs quæ secundum ipsum transmutantur. Augetur autem in alio, atque alio alius, atque alius subinde humor, temperamento, hora, regione, ætate, & victus ratione generascens: sicuti in omnibus omnes ordinatis circuitibus, & suis ipsorum tempestatibus generascentes, & incrementum habentes. Aestate enim augetur Amara bilis, ætate quoque & temperamento, & victus ratione eiusmodi, adhucque etiam externis rebus: nam & curæ, & iracundiæ, & tristitiæ, & labores, & exercitationes, & vigiliæ, & ínediæ, & indigentiæ, largiorem flauæ bilis humorẽ congerunt: Sicuti sanè somni, & aquæ potiones, & marinorum humi
B diorũq; omnium, & crassorum, & viscosorum esus, Pituitosum. Carnes vero, & volucriũ pulpę, & oua, & concoctu facilia omnia, & bono succo prædita, Sanguinẽ: nisi forte aliquando proprietas aliqua oblatum cibum inuerrat: Similiter quoque, & Atribilariũ. Quin & cõplicate quoque, prout etiam complicatis vtimur alimentis, & consentanea sequuntur. Augetur autẽ adolescenti quidem Sanguis, quare, & gratiosi ij sunt, insaneq; ad ludendum animati: Bilis vero iuueni, iracũdũ ipsum, & animosum, & amarum reddens: Declinanti autem Atra, pessimus hic humor, & quocunque impetũ secent, difficilis contentu, difficilisque permutatu existens: ac subdolam suam ipsis ætatem, maliq; memorem, ac quoquo modo difficulter corrigibilem efficiens. Est autem & seni Pituita, segnis ipsa ætas, & obliuiosa, & comatosa; humida.n. & frigida: sicuti declinans, sicca & frigida; & adolescens, calida & humida: & iuuenum, ea quæ est humoris proportione respondentis, & vincentis. Loci vero ipsorum tum generationis, tum permansionis, tum motionis. Sanguinis quidem iecur, venæ, & ambæ nares. Flauæ vero, vesica ipsa propria, & circa iecur, & per aures, quod & conspicitur: Pituitæ autem, stomachus, & lumbi, & per os: sicuti Atræ, sub iecur, & lienem, & per oculos, vt dicitur. Color vero ipsum: Sanguinis quidem, ruber: Pituitæ autem, albus. Flauæ vero species septem: nam alia quidem est flaua, quę & elementaris dicitur: alia, palli-
C da: alia, rubra: alia, porracea: alia, vitellina: alia, ęruginosa: alia, isatodes. Atrę autem, oleosus color peculiaris, & hic, qui μέλαινα, idest atra dicitur: Est autem & gustui sanguis, dulcis: amara, Flaua: acida, atra: pituita vero qualitatis quidem expers primo, postea salsa, postea acida, ac pręterea dulcis. Sunt autem Atrę, quatuor differentię: nam alia est à fęce sanguinis, alia ex superassatione flauæ, alia bituminosa, quòd bituminis instar splendeat: alia autem * *
Ex his autem sanguis, & pituita, & atra, crassa sunt consistentia. Tenuis, & leuis, & sursum tendens, Flaua: sicuti alij duo humores, graues. Sanguis vero medium tenet, quòd caliditatis sit particeps. Videtur autem charactere obsignari sanitas, horum ęqualitate, & symmetria. Deficientibus vero his, vel redundantibus pręter modum, vel quantitate, vel qualitate, vel locorum mutatione, vel complexu inordinato, vel putredine vitiatis, morbi contingunt. Sicut etiã dicitur morbos accidere humorũ ametria: Quemadmodum etiam sanitatem reuerti ablatione, & adiectione, & tenuitate, & crassitudine humorum, & breuiter eucrasia, & symmetria ipsorum. At in sexto
„ Epidemiorum ab Hippocrate optime dicitur," Humores, hos quidem expellere, hos vero exic- t. 2. 3. 160 f.
„ care, hos vero imponere, tenuare, incrassare, cõtemperare, partim quidem sic, partim vero non. 6. Epid. cõ. 2.
„ Pro affectuum enim causa, remediorum sequelam comparãt. Oportet autem, vt humores exqui-
D site sint tum qualitate temperati, tum quãtitate ęquales, vt & sanitas prę sens permaneat, & absens reuertatur; vnde etiam denominationem sortiti sunt, vt qui χυμοὶ παρὰ τὸ χέεσθαι ἅμα, idest liquores à liquescendo simul dicantur. Manifestum enim est, si hoc sit sanitas, id quod non eiusmodi est, morbum vtique esse, sicut etiam ostensum est. Quoniam vero morbus genus, in diuersas species diuiditur, necesse est differentias à quibusdam differentibus causis prouenire. Causę vero, humores, & symptomata, hęc quidem, extrinsecus superuenientibus; hi vero, incrementis & decrementis, & ætatibus, & tempestatibus, & victus rationibus, & temperamentis permutati, vt prius dictum est. Hoc autem & Hippocrates significare videtur," alios in alia hora florere Libr. de Humo. com. 2. t. 26.
dominarique in corporibus humores asserens, coloresq; differentes esse dicens corporibus pro exuperantia eorum humorum, qui in temperamento dominantur; Morbosq; pro redundantis humoris natura gigni solere. Quin & in procemio libri de Humoribus, Color (ait) humorum, vbi non est eorum turbatio, sicuti florum. Pro exuperãtia enim humorum, solet in ętatũ successione hominibus immutari; Sicuti sanè, & mores animi; moratum enim animum faciunt humores. Ac sanguis quid m hilariorem reddit; Flaua, iracundiorem, vel audaciorem, vel terribiliorem, vel etiam vtrunque: Pituita, pigriorem & stupidiorem: Atra, iracundiorem & impudentiorem.

Immu-

Immutantur autem animi mores, & in morbis ad speciem redundantis humoris, vt in vacillationibus. Quæcunque enim ipsarum à sanguine fiunt, cum cantu accidunt, & risu. Quæcunque vero à flaua, audaciores, & amatiores: ob id etiam Hippocrates dicit, [a] "Quæ cum risu fiunt desipientiæ, securiores, quæ vero cum studio, periculosiores: studium, audaciam intelligens. Quæcunque vero ab atra, toruiores, & taciturniores, & " fixiores. Quæcunque autem à pituita, nugatoriæ, & instabiles. Et alicubi ipse, testatur, qui in primo Epidemiorum ait, [b] "Silenum quidem cum cantu, & risu vacillasse: In [c] " Philiste " vero in tertia Epidemia audacem fuisse vacillationem: vehementer enim insanauit (inquit) circa meridiem: flaua .n. erat morbi occasio, [d] "Mulierem autem, quæ Cyzici gemellas filias difficulter pepererat, insaniuisse ait, vacillationis vero speciem tetricam fuisse ac mœstam: tacita enim erat mulier, ac neminem auscultans: atra autem, erat causa morbi. [e] " Pithionem vero, qui propter Telluris ędem habitabat, nugacem factum esse insanum: pituitosa autem illi erat ipsa occasio passionis. Post hæc oportet, vt, qui morborum varietates curaturus sit, eorum causas præcognoscat. [f] " Si enim quis (vt Hippocrates ait) causam morbi nouerit, poterit sanè conferentia adhibere corpori, ex contrarijs morbo obsistens. Et in primo de morbis: [g] "Qui de sanatione vult rectè, & interrogare, & interroganti respondere, recteque contradicere, cum hæc animaduertere oportet. Primum quidem à quibus omnes morbi omnibus fiant, &c. Noscuntur igitur morborum occasiones, primum quidem ab ætate. nam si ægrotans sit adolescens, præcipue sanè à sanguine ęgrotabit, sicuti tum superius ostensum est, tum deinceps quoque ostendetur. Secundo ab horis: si enim vernalis fuerit hora, sanguis præcipue est, qui molestat. Tertio à victus ratione: nam esculentorum, & poculentorũ aliud alium humorem procreat: & vinolentias, & edacitates, sanguineę affectiones insequuntur. Sic agnouit Hippocrates: [h] "Silenum, ex potu edoctus, ipsum ægrotasse: & [i] " olitoris vxorem, suborta illi mensium suppressione: nimis enim largiter cibis se repleuerat. Quarto à regione: siquidem calida calidiores passiones inuehit. Quinto ab exanthematis: nam rubra, & rotunda, sanguinea: lata, pituitosa, & alio modo alia, vt in Aphorismis ostendit. [k] " Sudamina vere, & æstate euenire inquiens, tanquam à sanguine, & bile existentia. Et sanè etiam à colore, sicuti humoris exuperantia, sic & morbi, dignoscitur. Est autem hæc ipsa, nihil minus quam maximæ dignotiones, exquisitissima: ac à Diogene alijsque eius seculi sapientibus tanquam diuinatrix quædam indicata est. Multum enim viri illi de colonibus sermonem fecerunt: qui eorum differentijs morbos etiam partiuntur, rubicoloresque, sanguineos: ruficolores, quibus amarus abundat humor: atricolores, quibus ater: albicolores, phlegmaticos ipsos, idest pituitosos, nuncupant: rubicoloresque, & ruficolores, & morbos ab his profectos, & atricolores, & albicolores, dicunt. Nescio tamen quomodo multa artis testimonia omittentes, eaq; magis, quæ morbi exquisitum discrimen præbere possunt, coloribus solis perfectum infirmitatis discrimen tribuerint.

A 6. Apho. 53 Ext. or. 53. a
B 1. Epi. cõ. 3. t. 19. 3. 121. c
C 3. Epi. cõ. 2 t. 1. 3. 135. c
D 3. Epi. cõ 3 t. 55. 3. 151. c. 3
E 3. Epi. cõ. 1. t. 2. 3. 127. c
F 2. li. de Nat. hum. t. 1. 7. 181 e
G In principio libri.
H 1. Epi. cõ. 3 t. 19. 3. 121. c
I 5. Epi historia prima.
K 3. Aph. 21. Ext. ord. 24. c

E F G

GALENO ASCRIPTVS LIBER

DE PLANTIS

Et est de Medicinis Occultis, quas noluit propalare, nec consignare in libris suis alijs: quæ sunt experimentata, & probata.

Per Dominum Grumerum Iudicem de Placentia, & per magistrum Abraham medicum, de Arabico in Latinum Marsiliæ translatus.

CENSVRA

Licet Spurius videatur, tamen Iacobus Forliuiensis, & Gentilis de Fulgineo, inter Galeni opera, vnà cum Humain, recensent.

Glossa Humain, idest Ioannitij filij Isaac.

C DIxit Humain, Velle Galeni in hoc libro est repetere, quæ aggregauit in vita sua de medicinis mirabilium proprietatum, & ego pluries sum expertus, & nunquam fefellit experientia. Ideoque occultauit, vt plurimũ gentibus, ne alicui certificarentur, nisi speciali homini digno sapientia, & sapienti cognitione: & ideo non sunt notæ communiter omnibus. Et venit ad meam notitiam nõ translatio vna: & aggregaui ex eo solummodo quod verum est, & quod expertus sum: & curaui ex eo plurimos. Et quia iam me præcessit alius Glossator huius libri non intelligens ipsum, propterea, quòd addebat, & imminuebat, quod non intelligebat in libro, cum proposui glossare hunc nobilem librum, fui valde sollicitus, & frequens in addendo ipsum secundum posse meum, postquàm ipsum examinaui cum alijs multis translationibus ante me factis de lingua Græca in Arabicam adhabi. 3. ia iafar Maomet filium Moisi: & à Domino habeamus auxilium. Glossa tantarum, & medicinarum occultarum, & proprietatum ipsarum. Et sunt quadraginta sex plantæ.

Prima, *Dixit Galenus*, Arbor, quæ appellatur Alatelis zinzi nomine loci. Confert epilepsiæ, & tristitiæ cordis quando suspenditur in collo hominis, nec redit epilepsia penitus. Et multũ confert venenis mortiferis, & morsibus venenosis: & quando qui morsus est, vel venenatus, & ex ea bibit, confert ei. *Dixit Humain*. Intendit Galenus dicere in dicto huius plantæ, Alatel zinzi, qui est illa planta, quæ inter nos appellatur Pęonia, quod sicut planta ista eius, quę bona vna est, quacunque forma frangatur, crux interius reperitur, sic crux, quę reperitur in planta Alatel, nisi quod Pęoniæ est nigrum lignum deforis sicut ebanus, & ideo appellatur Alatel zinzi: & istud lignum Pęoniæ appellatur Salcanebe. Et dixit Galenus, quòd quando istud lignum appenditur personæ habenti epilepsiam, confortat. Et dicit quòd est multum magni iuuamenti, & fortis odoris, & cinerosi coloris deforis, & intus multæ albedinis: & melius ex eo quod intus habet cruces. Et dixit Galenus per veram experientiam hominis empirici, cuicunq; cito in collo suspendit, cessauit paroxysmus eius. Et quando amici infirmi crediderunt eum curatum remouerunt appensum, & statim redijt ægritudo. Et tunc cum ægro redierunt in eadem nocte ad Galenum, & iussit appendi iterum dictam pęoniam super ægrum, & statim iterum recessit accessio: & iterum remouerũt, & redijt: & reposuerunt, & recessit. Et ego Humain hoc opus sum plurimum expertus, & repperi verum, quod dicit Galenus. Et Rufus de hac planta fecit librum. *Paeonia.*

D

Secunda planta, *Dixit Galenus*. Planta quæ fluit sanguinem menstruorum, confert dolori stomachi, & matrici, & ventositati grossæ, quæ est in matrice: & confert impetigini. *Dixit Humain*, Intentio Galeni in dicta planta, quæ fluit sanguinem menstruorum, est quædam planta, quæ est appellata Hygailem: & est planta multum spinosa, & suæ spiuæ sunt satis maiores spinis plantæ *Hygailem.*

rubei,

rubei,idest rumicis:& multum nascitur in locis petrosis.Et habet rosas rotundorum capitū aggregatorum non expansorum cōfectorum:& sua rosa habet pediculum.i.gambum,subtile sicut pediculum violæ,sed est breuius pediculum pediculo violæ:& habet odorem odoriferum vinosum, & mirabilem odoratus huius rosæ delonge, & fit inde puluis odoriferus quem tenent apothecarij in Yrac, Et habet gummam rubeam, quod appellatur adendam, & est menstrua suæ plantæ. Et multoties contingit: quòd fluit super stipitem suæ plantæ quoddam rubeum,quod assimilatur sanguini,quod restringit fluxum sanguinis vndecunque sit. E

Cicuta. Tertia planta, *Dixit Galenus*, Planta quæ nascitur in fossatis. Confert dolori iuncturarum,& uentositatibus frigidis excitat partum:& confert uentositati matricis, & dolori dētium, & podagræ antiquæ. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus plantam,quæ nascitur in fossatis,& est quæ appellatur in arabicō Harmel,idest cicuta maior:in Catalonia vocatur Stacpfanzi:& intrat in magnis confectionibus,& in magnis pilulis:

Barba hircina. Quarta planta, *Dixit Galenus:* Planta,cuius semina comedunt columbi agrestes,& caret folijs. Restringit fluxum sanguinis, & incarnat ulcera statim,& nō indiget cum ea alia medicina,& fortificat membra fluxibilia,& confert veneno. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus cum dixit planta, cuius semina,&c.est planta quæ appellatur barba hircina,& in græca lingua appellatur Ciosatos: & eius radix appellatur in Arabico Carapit. Et quando pistatur carapit, & miscetur cum pulueribus competentibus circa fluxum ventris,confert fluxui ventris, & fluxui sanguinis. F

Gentiana. Quinta planta, *Dixit Galenus:* est planta, quę quando cum ea lauantur manus cum alcanarle, stringit fluxum menstruorum,& confert morsibus venenosis:& aperit oppilationes, & specialiter splenis,& abstergit visum. *Dixit Humain:* Intelligit Galenus de plāta,q̄ est Gētiana appellata.

Anacardus. Sexta planta, *Dixit Galenus*, Arbor quæ nascitur in India,quā non audent appropinquare scarabei. Augmentat intellectum,& etiam memoriam,& rectificat calorem, & augmentat coitum, & erigit virgam si ex ea epithimetur virga. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta, quę appellatur Anacardus,qu m si scarabei appropinquent,statim moriuntur. Et eius mel, si ex eo fiat epithema super virgam,fortificat eam, & clarificat semen.

Lignum Balsami. Septima planta, *Dixit Galenus*, Arbor quæ quando inciditur,confert eius granum, & lignum, & quod inde exit, uenenosis, & morsibus venenosis, & doloribus auris, & epilepsiæ: & facit descendere superfluitates de capite: & confert omnibus infirmitatibus frigidis, & humidis. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus,dum dixit arbor,&c.est arbor quæ antequam euellatur,inciditur,est balsamū. Et cū inciditur,fluit oleum,& quando scinditur, & oleū inde exit, statim moritur arbor. G

Arbor Salicis. Octaua, *Dixit Galenus*, Arbor longa quæ nascitur in ripa fluminis, & habet folia aliquantulum pilosa. Euellit verrucas,& confert quartanæ succus eius, & aperit oppilationes. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus dum dixit, arbor longa,&c. est arbor salicis. Si ex salice fiat aqua sublimata,& detur quartanario,eius elongat accessionem paroxysmi: probatum est.

Arbor Derdelis. Nona, *Dixit Galenus*, Arbor qua vtuntur pictores,confert morbillis:& fortificat stomachum. & gingiuam:& stringit fluxum ventris: & quando fluxibilia cum ea emplastrantur, confert exituræ longaonis. *Dixit Humain*, Intelligit, dum dixit arbor qua vtuntur, &c. de arbore Derdelis.

Agnus castus. Decima planta, *Dixit Galenus*, Planta quę nascitur in riuis,amputat sperma,& ipsum desiccat: & acuit visum, & confert fluxibilitati membrorum. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus in hoc suo dicto,arbor,&c.quæ vocatur Agnus castus, & quandoque appellatur arbor Mariæ, & arbor Abraham.

Planta Xylocarapte. Vndecima planta, *Dixit Galenus*, Arbor quæ habet fœtentem odorem, cuius grana non assimilantur faseolis. Cum mulier Capit ex ea vnum granum integrum, toto illo anno non imprægnatur,& si plus capit,tot annorum differtur imprægnatio, quot granorum facit captionem. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus,dum dixit,arbor,&c.est planta Xylocarapte.

Arbor Ellebori albi. Duodecima planta, *Dixit Galenus*, Planta,quæ in medio continet racemos,sicut arbor pomorum paradisi, Occidit vermes,& alia animalia, & quando colligatur cum vno grano ex suis granis,confert ophthalmiæ,& hemicraneæ:ferenda aufert lachrymas oculorum. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore Ellebori albi. H

Granum Iuniperi. Decimatertia planta, *Dixit Galenus*, Cum qua curantur iumenta. Quando ex ea capit quis tria grana, & ligat in aliqua ligatia, & suspendit in suo collo, facit hominem sibi obedientem de eo quod petit:& istud granum confert epilepsiæ,& malę memoriæ. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore,quæ appellatur Aratur, & uocatur lingua romana Ymbrall.cas, & uocatur grana Iuniperi.

Solatrum. Decimaquarta planta, *Dixit Galenus*, Planta quæ nascitur in uineis, cuius lignum est quadrangulatum. Cum pistantur eius folia,& pistantur cum aceto,& patienti tenasmonem dantur in potu, curatur: & qui biberit de succo huius arboris, nullo uino quod bibat inebriatur: & similiter si prægnans inde bibit,abortit. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore Solatri,quam vocamus Maurellam.

Decima-

A Decimaquinta planta, *Dixit Galenus*, quæ nascitur in fossatis ciuitatum. Quando appenditur collo epileptici, curat eum: & si ex ea fiat suffumigatio epileptico dum adest paroxysmus, statim recedit. Et quando decoquitur cum sapa, & melle habenti retentionem vrinæ, & dolorem lateris, curatur ægritudo. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore, quæ vocatur Yringius, & est appellata lingua Romana Archanus. *Tringius.*

Decimasexta planta, *Dixit Galenus*, Planta super quam quando cadunt aues masculi, cadunt inde statim mortui. Confert morsibus venenosis, & vetositatibus frigidis, & apostematibus duris: & dissoluit podagram: & augmentat sperma, & fortificat virgam, & quando ex ea fit suffumigatio, confert febri quartanæ. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore, quæ est Albeam in lingua Græca vocata dorsogiara, & est species Iusquiami indici, & in lingua persica vocatur Alsmear, & est arbor indiana. *Species Iusquiami.*

Decimaseptima planta, *Dixit Galenus*, est planta, quæ quando eam mulier prægnans videt, statim abortit, & moritur in eius ventre fœtus. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta in lingua Arabica appellata occidens patrem: & significat in græca Acotinon: & dicit Iudæus, quod eam uocamus herbam Lupanariam. *Herba Lupanaria.*

Decimaoctaua planta *Dixit Galenus*, Arbor quæ quando eam comedunt scarabei, si eius odorem sentiunt, statim moriuntur. Confert apostematibus calidis: & eius cinis confert ulceribus antiquis. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore Fusteci. Dicit Iudæus, quòd est lignum glaucum, quo tingunt tinctores. *Arbor Fusteci.*

B

Decimanona planta, *Dixit Galenus*, Arbor quæ appellatur Portulaca agrestis. Et aperit oppilationes, & tollit superfluitates humorum, & confert quartanæ, & apostematibus calidis. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore Cuscutæ: & habet nomen Iteroe, quòd non habet radices, & habet venas, quæ circumuoluuntur aliis arboribus, sine radice. *Arbor Cuscutæ.*

Vigesima planta. *Dixit Galenus*, Arbor quæ quando aues super eam sedent, adhærent ita quòd eleuari non possunt, & vocatur Digil. Dissoluit apostemata, & desiccat vlcerationes, & confert dolori aurium, & augmentat sperma, & fortificat membra. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta visci, & vocatur lingua græca alifcat. Et hoc nomine vocatur, quia quando interius fructus est attiuntur, & inde tingitur lignum, vel plāta, si postea super sic tincto sedeant aues, capiuntur: & ea multum vtuntur aucupes. *Planta Visci.*

Vigesimaprima planta, *Dixit Galenus*, Plāta quæ vocatur Amidela indica, Augmentat virtutem membrorum, & augmentat coitum, & memoriam, & confortat neruos, & confert cerebro. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta, quæ nascitur in India, & vocatur in lingua Arabica Asel, & Sel est fructus interior mali granati indici, & exterior pars dicti mali granati vocatur Bel: in Auicenna reperies, vt dicit Iudæus. *Fructus Mali granati.*

C

Vigesimasecunda planta, *Dixit Galenus*, est planta, quæ dicitur Planta crepatorum. Desiccat humiditatem, & confert apoplexiæ calidæ. Et vocatur planta crepatorum, quia quando pistatur, & superponitur loco crepato, consolidat, & ei confert. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore, quæ vocatur nux Cupressi. *Nux cupressi.*

Vigesimatertia planta, *Dixit Galenus*, est planta quæ vocatur Rubicundam, virtutis magnæ. Confert apoplexiæ calidæ, & retinet fluxū ventris, & incidit materiam cholericā, & vtimur ea in pluribus cibarijs. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore, quæ vocatur Coriandrū humidū. *Coriandrum.*

Vigesimaquarta planta, *Dixit Galenus*, est planta quæ vocatur Lingua loquens, & verbū transiens. Quando comburitur, & ponitur super venam fluentem sanguine, restringit fluxum cito. & confert prurituí dentium, & desiccat vlcus: & retinet fluxum mēstruorum, quando ex ea fit pessarium in vulua. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta quæ vocatur arabicè Burdi. Dicit magister Abraham, quòd est intus super palea, quo papiri loco vtuntur apothecarij in Alexandria: quæ quando comburitur prodest; vt dicit Galenus. Et ideo habet dicta nomina, quia per papirum loquimur, & verba transmittimus, scilicet in epistolis. *Burdi.*

D

Vigesimaquinta planta, *Dixit Galenus*, est planta quæ vocatur planta menstruorum. Confert retentioni vrinæ, & morsibus venenosis confert, & confert sciaticæ, & dissoluit sanguinem compactum in vesica. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore quæ vocatur Mederat. i. planta deaurata, quia eius folia habent colorem auri: & vocatur planta menstruorum, quia quando pistantur eius folia, inde fit pessarium in vulua, & confert fluxui menstruorum. *Planta Menstruorum.*

Vigesimasexta planta, *Dixit Galenus*, Planta est, quæ vocatur Palpebra oculi. Confert dolori dentium, & desiccat vlcera, & incidit superfluitates, & incarnat, & est mirabiliter abstersiua, & ideo multum facit macrescere. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta, quæ vocatur Arabicè Mamiren, idest Chelidonia, quę habet virtutem curandi oculos propriè: quę quando pistatur, curat omnes ęgritudines palpebrarum, siue sit ibi scabies, siue lippitudo, siue grauitas, uel quid simile. *Chelidonia.*

Vigesimaseptima planta, *Dixit Galenus*, est planta quę uocatur Lampas oculi. Et est de mor- *Condisi.*

tiferis medicinis, quando homo non vtitur ea sapienter, & est de medicinis, quę faciunt uomere: E
& non vtuntur ea nisi pauci medici: Et expellit omnes humores phlegmaticos de stomacho: &
inde fiunt caputpurgia. Et quando traditur in potu, prouocat urinam, & menstrua, & si inde
aliqua quantitas sumatur. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta, quæ vocatur Condisi.
Ideo appellata Lampas est, quia sua planta translucet de nocte, ita quòd quando itinerantes eam
de nocte vident, non indigent alio lumine: & cum plus appropinquant ipsi plantæ, ipsius minui-
tur lux, adeo quòd quando illuc venerunt vbi est, defecit lux.

Iusquiamus. Vigesimaoctaua planta, *Dixit Galenus*, est planta, quæ vocatur Deceptor hominum. Confert
cardiacæ, vel tremori cordis, & fortificat cerebrum: & confert epilepsiæ, & paralysi, & torturæ
oris, & ægritudinibus antiquis, quando miscetur cum alus medicinis temperantibus eam. Et
quando sola capitur in magna quantitate, occidit: & si in parua, inebriare facit. *Dixit Humain.*
Intelligit Galenus de Iusquiamo, ideò quia deceptor aliquis cum discurrit per orbem, ingenia-
tur miscere cum suis cibis: & quando obuiat mercatori in itinere, inuitat eum ad sua cibaria, &
ad potandum secum, quousque inebriatus est, & postea deprædatur eum: & propterea vocantur
ea vtentes aues, quia * mancos.

Papauer nigrum. Vigesimanona planta, *Dixit Gvlenus*, est planta, quæ vocatur insipidi odoris. Confert omni-
bus quibus proxima superior; & oportet quòd debeas adæquare super æqualitatem, quia mali-
tiosa est, sicut superior. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta Papaueris nigri, de cuius suc- F
co fit opium. Sed appellatur hoc nomine, quia quando eius succus, qui est opium, datur in potu
usq; ad quantitatem quę occidit, & superuenit medicus sic potato, inuenit potatum impotentem
ad loquendum, & ad membra mouendum. Et si medicus est subtilis intellectus, faciat inungi mē-
bra, & fricari forti fricatione, quousque palma fricantis sentiat membra fricata calefieri: & de inde
tradat ad odorandum odorifera, & cum multum fricauerit, odoret palmas proprias, & sentiet
odorē Opij: sicq; cognoscet infirmum opio potatum: & tunc curet eum cum medicinis remouen
tibus malitiam opii: & ita facit bonus medicus.

Granum indicum. Trigesima planta, *Dixit Galenus*, est plāta quę reperitur inter alia sata. Retinet fluxū sāguinis,
& desiccat vlcera: & quādo pistantur eius folia, & supponitur apostematibus, dissoluit ea: & est de
fortibus laxatiuis. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta cuius granum vocatur Granū indi
cum. Et eius sunt duæ species scilicet syluestris, quæ non est bona ad utendum, & alia domestica:
& vt plurimum nascitur inter alias arbores; & propterea dicto nomine vocauit eam Galenus.

Qualula. Trigesimaprima planta; *Dixit Galenus*, Auis est quæ appellatur Auis quæ occiditur à toni- G
truo. Et est auis cuius fel confert quintode. i. cephalicæ: & eius sanguis confert dolori auris: &
quando comeditur confert cordi, & lætificat ipsum. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de aue,
quæ dicitur Curue, quæ nunquàm est foris quando sentitur, vel audit tonitrua. Et quando est
tempus pluuiæ, hæc auis cum alus suæ speciei venit ad ripam maris, & abscondit se in conchis
ne audiat sonum tonitrui, quoniam si audit statim moritur: & quando tempus pluuiæ, & imber
recedit, exeunt, & remanent, & morantur in locis humidis. Credit Iudęus, quòd sit qualula.

Lapis Aquila. Trigesimasecunda species, *Dixit Galenus*. Lapis qui vocatur generans aquileum. Ligatur co-
xæ parturientis, vel cum ipsum in manu tenuerit, facile educit partū sine labore. *Dixit Humain*,
Intelligit Galenus de lapide qui intus habet lapillum paruum ad instar armillæ, & sentitur cum
vibratur, & est grossitudinis unius nucis. Et cum aquilę fœminę non possunt parere, masculi por-
tant de terra Indiæ hunc lapidem de loco ignoto, & ipsum supponunt aquilæ, & parit statim oua,
Et hic lapis non reperitur nisi in nidis aquilarum, & vocatur lingua Romana Immarion, credō
quod sit lapis prægnantis.

Cominar. Trigesimatertia planta, *Dixit Galenus*, est planta quæ est appellata Infrigidatrix inflationis.
Cōfert Sodę .i. cephaleæ, quę est ex fumositate choleræ: & quādo supponitur loco dolēti, statim H
curatur, & aufert dolorem: & cum ponitur in camera alicuius febricitantis, statim tollit febrem:
Dixit Humain, Intelligit Galenus de planta, quæ vocatur in lingua græca Cominar. Et appella-
tur hoc nomine, quia refrigerat inflationem. Cum homo capit ex ea, & intrat in balneum bene
calidum, videtur ei, quòd nullus ibi sit calor, immo ꝙ aer sit frigidus. Et vocatur Larseni Desen.

Lapis Adamas. Trigesimaquarta species, *Dixit Galenus*, Lapis dęmoniacus. Cum apponitur alicui parti cor-
poris, nunquam sinit illud corpus pati apoplexiam, paralysim, vel torturam oris, nec operabun-
tur in tali corpore medicinę venenosæ, nec patietur minurionem sensus. *Dixit Humain*, Intelli-
git Galenus de lapide, qui vocatur lapis demens, qui incidit alios lapides: & artifices non possunt
sculpere alios lapides sine isto. Et de his lapidibus multi inueniuntur, & maiores ipsorum non ex-
cedunt magnitudinem vnius barat. Sed ideò appellatur lapis demens, quia in ea parte, vbi est, ne-
mo est epilepticus: & est lapis, qui non cedit ferro, nec comburitur igne. Et vocatur in lingua græ
ca Caudioni & est Adamas, vt dicit Iudęus.

Auis quæ nūquā satiatur. Trigesimaquinta species, *Dixit Galenus*, Auis est, quæ vocatur in lingua gręca Aaron, & lin-
gua persica Exquicobion. Est talis naturę, quòd qui comedit de eius hepate, inuenit augmentum
magnum

A magnum virtutis appetitiuæ,& fortificatur corpus eius. Et ideò comedunt eam pugiles ad eorũ corpora fortificanda,& idem faciũt mulieres. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de hepate auis, quæ sua natura nunquã satiatur propter fortitudinem suæ digestionis: quæ bene egerit, quicquid comedit,& cito. Et de natura eius est,ꝙ vult quietẽ,& stare in locis altis,& non vult stare prope terram, immo super arbores vbi sunt boni fructus: quibus fructibus deficientibus recedit.

Trigesimasexta species, *Dixit Galenus*, est Cerebrum auis quæ facit vigilias. Quando de suo cerebro sicco,& puluerizato capitur drach.j.& inde fit caput purgium cum oleo ex amygdalis, non finit hominem dormire de nocte. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de aue, quã Græci appellant Anron, quæ auis nunquã dormit de die, vel de nocte: nam de die sibi quærit victũ suum & de nocte uigilat: & habet magnam uocem,& non finit de nocte cantum vsq; ad matutinos, deinde aliquantulum quiescit: & uocatur Alchigar. *Auis, quæ nunquam dormit.*

Trigesima septima species, *Dixit Galenus*, est planta quæ nascitur in ripis fluminum. Multum cõfert tenasmoni,& extinguit caliditatẽ hepatis,& lenificat siccitatem palati contingentem ex fluxu choleræ,& cõfert Apostematibus calidis. *Dixit Humain*, Intelligit Galen⁹ de planta psilij. *Psillium.*

Trigesimaoctaua planta, *Dixit Galenus*, est planta quæ uocatur Honor exercitus. Augmẽtat B sperma,& rectificat erectionem uirgæ,& frangit lapidem, qui est in uesica,& cõfert dolori dorsi,& dolori neruorum,& paralysi,& torturæ oris. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta, quæ appellatur Alasar, idest tribuli marini, vel cecirum Imperatoris. Et uocatur hoc nomine, quia sternitur circa barbas exercitus, ad fortificandum exercitum contra inimicos. *Tribuli marini.*

Trigesimanona planta, *Dixit Galenus*, quæ uocatur Arbor cantharidum. Purgat phlegma,& humores grossos,& mundificat corpora repleta. Et nominatur arbor cantharidum ratione qua alibi in alio libro dicemus. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta Turbit,& uocatur arbor cantharidũ, quia canthandes morantur iuxta turbit. Et cum homines uolũt incidere,& euellere turbit, incidũt & proijciunt ad partẽ,& sinunt siccari ad Solẽ,& tũc cantharides intrãt in suis cãnulis: & ideo turbit non est bonum nisi cannulatũ. Et ꝑpea cũ peruenit in manus periti medici, non vtitur eo in suis medicinis usque quo aperiat cannulas,& ipsas mundet a cantharidibus. Et cum peruenit ad manus imperiti medici, pistat ipsum sine dicta apertione,& mundificatione,& eo utitur in suis medicinis,& tunc facit magnas tortiones,& damnum magnum: & ex tunc periti medici tales curat cum ijs, quæ curant malitiam cantharidum. *Turbit.*

Quadragesima species, *Dixit Galenus*, Lapis Iudaicus, qui expellit aquam citrinã hydropicorum, C *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de lapide Indico, qui appellatur Arlas,& est cognitus inter sapientes. Et nomen huius lapidis est, quod quando superponitur hydropico, desiccat aquam citrinam,& eam tollit, ita quod si homo ponderetur, antequam ei superponatur,& post iterum ponderetur, inueniet manifeste diminutũ, quantum de aqua citrina diminuit: & subtrahat corpus quousq; de dicta aqua nil remaneat. Et est hic lapis de sua natura leuis, natans super aquam. Et cum hic lapis desiccauit dictam aquam,& postea ponitur ad Solem,& ibi relinquitur, Sol trahit inde quicquid ibi est de aqua,& sic redit ad pristinum statum. *Lapis Iudaicus.*

Quadragesimaprima planta, *Dixit Galenus*, Planta q̃ appellatur Occidẽs pulices. Dissoluit humiditates ex corpore,& cum ex ea fit gargarisma, purgat paulatim caput ab humiditatibus,& calefacit corpus. Et intrat in multa unguenta utilia paralysi,& torturę oris. Et quando epithema fit ex ea uirgæ, tempore quo quis uult coire, facit appetitũ coeundi,& statim adiuuat ad spermatizandum. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta sic nominata, quia quando pulices super eam cadunt, statim moriuntur. *Herba pulicum.*

Quadragesima secunda species, *Dixit Galenus*, Plãta basilitonica. Augmentat sperma,& augmentat voluptatem coeundi,& erigit uirgam. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta Vrtar.i.vrticæ. Et quando ex ea tangitur corpus humanum, rubefit & ampullatur,& facit pruritum D qui tollitur post cum unguentis frigidis. Et illud quod tollit hanc suam malitiam, est insquiami quarta pars drach.i.cum drach.xx.secani abiy,i.fitupi acetosi: & habet magnam amaritudinem. *Vrtica.*

Quadragesimatertia species, *Dixit Galenus*, Piscis, qui uocatur prouocator menstruorum. Cõfert fel eius epilepsiæ, qñ ex eo fit caput purgium ad quantitatem unius grani hordei. Et quando pistatur hepar eius, desiccat,& inde fit caput purgiũ;& confert hęmorrhoicis,& stringit fluxum sanguinis vndecunq; fluat. Et nodus medius nodorum spinæ huius piscis quando sumitur in ore tempore, quo quis appetit coire, statim desinit appetere coitum. Et uocatur sic, quia prouocat menstrua, vt prædictũ est. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de pisce, qui uocat Caras,& dr̃ ꝙ est cete. Sed ideo sic uocat, quia est magn⁹ piscis: de quo nauigãtes timẽt, ne rũpãt nauigia. Et ꝑpea nauigantes secum detulerunt pẽnas, tinctas de sanguine menstruorũ, quas proijciũt in mare, cũ ꝑpendũt hos pisces,& statim pisces sentiẽtes pennas fugiunt,& nauigia relinquunt. Et dicitur ꝙ est piscis qui uocatur Alchautas: & dicitur quod est tinham, qui reperitur in flumine babilonico. *Piscis cete.*

Quadragesimaquarta species, *Dixit Galenus*, Gummi caudatũ. Mollificat dura apostemata,& membra dura,& omnem duritiẽ remouet uesicę,& confert dolori pectoris,& superponitur in locis *Hyssopus humidus.*

in locis conquassatis,& statim confert. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de hyssopo humida, id- E
est vnctuositate, quæ aggregatur in caudis ouium tamdiu, donec assimiletur nigro gummi: & propterea hoc nomine vocatur.

Mumia. Quadragesimaquinta species, *Dixit Galenus*, est planta quæ vocatur Menstrua montium. Et confert ad mollificandum duritiem, & omnem conquassationem, & dolorem neruorum, & rupturæ ossium, & quod de ossibus rumpitur iuxta costas, & mollificat corpora. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de mumia ideò, quia mumia defluit de istis altis montibus ad minus altos: & defluit paulatim ad instar menstruorum. Et dicitur, quòd exit de vna Crotta inter duos lapides ab altiori loco ad minus altum: & aggregatur in terra super uas, quod ei paratur ad ipsam recipiendum. Et illis crottis super sunt custodes magnatum, qui custodiunt, quod ex ipsa aggregatur propter magnam penuriam: Et quando ex ea bibit ruptus, vel conquassatus, consolidatur inde vsque ad vigintitres horas. Et ex ea quando datum fuerit in potu multis animalibus ruptis, & conquassatis, per veram experientiam repertum, extitit medicamen accedere ad locum rupturæ, & circumuoluere se ei circa rupturam in modum filorum ligatorum. Et dicitur, quòd quando ex ea quid modicum dissoluitur cum axungia porcina recenti, & bene incorporatur, & exponitur in aurem surdam, curat eam. F

Asphaltum. Quadragesimasexta species, *Dixit Galenus*, Filius aquæ. Mollificat duritiem, & exiccat vlcera, & confert morsibus venenosis, & mollificat membra dura. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de Asphalto Iudaico. Et ideo hoc nomine vocatur, quia reperitur in marina ferente in terra Iudæorum. *Dixit Humain*, Hæ sunt species plantæ, & gummi, & animalia, quæ Galenus occultauit, & etiam abscondit in suis libris medicinalibus. Et sunt in numero Quadragintasex.

GALENO

GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE CLYSTERIBVS ET COLICA.

Ab Humain, id est à Iohannitio è Græca in Arabicam, & inde à Kalonymo in Hebræam linguam, translatus.

CENSVRA FABII PAVLINI.

Quamuis spurius existimetur, tamen multa sunt non leues coniecturæ, quæ Galeni esse librum persuadent. Humain vertentis auctoritas, R. Moysis testimonium, auctores Græci citati Herodotus, Hipp. doctrinæ ratio, & maledicendi veteribus pruritus Galeno familiaris.

QVI cum iudicio praxin medicam aggredi, in eaque fructum facere volet, huic ante omnia sanitas curæ esse debet: quam ad rem non parum conferet, si in vera & artificiosa clysterum confectione exercitatus sit; & in quibus affectibus (secundum veterum medicorũ placita) eius vsus conducat, norit. Non deesse aliquos scio, qui hanc rem vt inutilem & C imperfectam paruipendant: verum antiquiores medici, qui multiiuga sanè experientia abundarunt, vno ore asserunt, insignem huius medicamenti esse vtilitatem; quippe qui modum applicandi clysteris, nõ tam artis beneficio quàm naturę instinctu potius inuentum & monstratum viderunt. Herodotus enim narrat Ibin, Aegypti auem, clysteris vsum prodidisse primum, idque hac occasione. Auis hæc, animal natura vorax admodum cum sit, quæcunque oblata sine discrimine ingurgitat; hinc obstructa aluo, magna fit crudorum coaceruatio, qui in dies magis magisque aucti, dolores vehementes pariunt. hos sentiens, petit mare, & marinam aquam rostro excipiens, eam ano infundit, eaque intestina perluens, ad excretionem materiæ sibi molestæ, excitat. hinc ad consuetam vitæ rationem reuertitur.

Ex Aphor. R. Mos. par. viij.

ᵃ Operæpretium autem videtur hic recensere Veterum hac de re scriptis relicta experimenta: quin & rationes eaque argumenta quæ præmitti solent; de causarum nempe cognitione & ortu: de medicamentorum vario secundum causarum diuersitatem vsu: tum etiam quæ diligentia ad earum depulsionem adhiberi debeat. nam morbus si frigidus, calidis; si calidus, frigidis; D siccus, humidis; humidus, siccis curandus. Contrarijs enim tolluntur morbi. Maligno autem aliquo humore copia aucto contabescere corpus necesse est; eo verò extracto, rursus augmentum naturaliter acquirit. Hinc Hippocrates medicinam adiectionem & abstractionem esse dicebat; vt quæ resarciat addatque id quod deficit: quod verò redundat, tanquam inutile auferat. idque inter alia clysteris beneficio. hic enim in quibusdam morbis superfluitates noxias educit: est tamen vbi non conducere, sed noxam inferre videtur: cuius rei euidens signum suggerit ratio, siue iudicium, in ea natura, cuius difficilior est inuestigatio. ac experimentum quod rationi subest, quicunque sibi vendicat, subinde hallucinatur, ita vt rectam viam inire non possit. In plurimis inquam morbis eius vsus non postremus: præcipuè verò ad aluum nimis constrictam soluendam. ᵃ Adstrictio enim præter naturam inualescens, plurimis malis ansam præbet: nec raro corruptionis corporis causa existit, sicque & morbi & causæ morbi rationem obtinet. nam ex ea oriuntur febres acutæ, nunc continuæ, nunc intermittentes; lentæ, placidæ; quartanæ, interdum tertianæ; diariæ, quas sequitur nonnunquam apostema pulmonis, pleuritis, suffocatio, hemicrania intermittens recurrensque; ilium, iecoris, lienis dolor, pertinax vrinæ stillicidium, ventriculi cruciatus & debilitas, animi deliquium seu syncope, appetentiæ defectio, eructatio acida, punctiones, plethora, paralysis, colicus dolor, podagra, dolor iuncturarum. ᵇ Breuiter, malum

ᵃ Constrictio egestionis egestionem adiuuat, quia auget & fortificat ipsã contra naturã. & fortè huiusmodi est causa destructionis. generant enim febrem secundũ species suas diuersas, & apostemata manifesta, & non manifesta secundum sui diuersas species.

ᵇ Et facit turbare dolorẽ quemlibet ex grossis humoribus ortum, debilitat virtutes naturales, & corrũpit operationes animales inducendo grauem somnum & melis permixtionem.

lum id multi iugos dolores è crassis viscidis & glutinosis humoribus natos excitat, facultatem tũ E
naturalem quàm animalem labefactans; parit enim non rarò soporem grauem, ingenij torporẽ,
phrenesin, memoriæ, cogitationis, ac reliquorum sensuum corruptionem; necnon visui interdũ
obest, dum crustæ instar oculi membranis incumbit: auditum corrumpit quoque. quod tamen
ratione corrupti aeris euenire potest, vt si aspera admodum sit hyems, refrigerans cutem, eiusque
meatus coarctans, fuliginibus siccis exitum impediens. hoc si accidat, vti oportet alimentis humi-
dis, & tempori se opponere contraria victus ratione: partibus enim corporis atefactis, copiosus
fiet flauæ bilis in iecore cum ceteris humoribus prouentus, quã segregans natura magna fiet co-
aceruatio humoris maligni, crassi, nigri, frigidi in liene, estque is qui μελαγχολία seu bilis atra voca-
tur: prædictus enim tenuis, flauus, igneus, calidus in fellis dicta vesicula domiciliũ obtinet, flaua bi
lis uocata. aqueus verò magis tenuis & serosus in renibus hæret, & vrina appellatur; cuius exi-
guus est in corpore usus: contrà ac bilis flaua, quæ ob substantiæ tenuitatem & qualitatem acrem
eximiis vsibus destinata est; intestina namque perlabens, quicquid in eis materiæ hæret, expellit.
quod nonnullos in re medica fastuosos medicos omnino latuit; hi enim insistentes operationibus
naturæ, cùm vident ictero correptos non posse aluum exonerare, tum & eorum excrementa ad
albedinem uergere, uniuersum corporis habitum, præcipuè verò oculos, flauo croceoque colore F
tinctos, sciunt bilem flauam ea peruadere via insolita; hic autem natura sola per se morbificam
causam expellit. quod Hippocrates innuit, cùm naturam eam esse quę morbos curet, remediaq;
iis tollendis idonea commonstret. * Græci verò cùm de morbi remedio dubij sunt, naturæ facul-
tates perlustrant; inquiruntq; cui facultati morbus molestus sit, videntesque quæ nam inter mor-
bum & facultatem sit communio, nomen morbo quod eius naturæ conueniat, imponunt, sicque
tollere conantur: argumentum ex eo desumentes, quòd naturam eam esse uideant, quæ animal
in sanitate conseruet, eam que amissam reuocet. Partium autem animalis temperies tibi cognita
esse poterit, si singulis conuenientes humores, ex alimentis ingestis, paraueris: sanguinem nem-
pe, pituitam, bilem flauam & atram (quorum singuli non puri, sed aliis permisti sunt:) tum etiam
si loca ea, per quæ alimentorum superfluitates expelli debent rite præparaueris. Omnino autem
sciendum est, quo pacto alimẽtum gignatur augeaturque, ex eoque proueniant prædicti humo-
res, naturaque resocilletur, corroboretur, sicque recreata alacriter tuendæ animantis sanitati in-
cumbat. Admiranda enim in eo Creatoris prouidentia, & prudentia, quòd flauam bilem ea crea-
rit natura, ut leuis & tenuis existens, sursumq; ascendens, deorsum nihilominus feratur, infernas
calfaciẽs partes: pituitam cõtra natura sua grauem in superiore tamen corporis collocarit regio- G
ne. bilis namque si superiorem obtinuisset corporis partem, inferna calore destituta fuissẽt mem-
bra: at pituitę si infernas addixisset natura partes, superiora frigore caruissent; hincque inflamma-
tionem leui de causa incurrissent: inferiora uerò ne ob pituitæ frigidæ copiam, congelationem
perpessa fuissent, facilè metus erat.

R. Mos. par. viij.
Græci est in eu ra ægritudinis sunt stupefacti, permittunt naturam cum ægritudine sustare, dicentes quòd Natura docta à se nouit complexiones membrorum: & unicuiq; membro ministrat, quod sibi simile est ex cibo. Et cibus est cura quæ sufficit tempore sanitatis et tempore ægritudinis.

Varijs itaque causis, variè parabitur clyster; prout materia clysteris crassior molliorve exi-
stit. Quod ego hoc loco agere statui, clysteres nempe describam, conficiendi & vtendi modum
rationemque pro diuersitate morborum variam exponam. Communis clyster (vulgo etiam
notus) ex oleo, melle, nitro, & aqua paratur: qui in omnibus morbis, quod nonnulli contendunt
medici, non conuenit. noui enim qui in nullo affectu non eo utebantur, mirosque effectus pol-
licebantur; cum tamen non rarò spe sua frustratos eos uiderim, aluum magis quàm antea erat, cõ
stringentes. At peritus medicus diligenter causas morbi examinans, quodnam remedium con-
ducat, quod uerò minus, pensitabit, nec rarò pro uaria morbi natura, uariam quoque & mederi-
» di, & medicamentorum rationem instituet. quod iamdiu Hippocrates inculcauit, inquiens: Anni
» inter se differunt; quin & differunt inter se naturæ; hinc etiam medicamentum diuersimodè pa-
» randum, pro causæ nempe morbificæ diuersitate. Dico itaque prædictum clysterem variè diuer- H
simodeque componi debere: nunc enim plus mellis quàm olei aut nitri; nunc plus olei, quàm
mellis aut nitri addendum: interdum æquali omnia pondere miscenda. Aqua verò huic clysteri
adijcitur, ut deducatur medicamentum ad loca affecta, quę dolore tenentur. Cuius rei mentio-
» nem Hippocrates facit, dicens, Aquas uertere alimenta & medicamenta. quod sanè in clysteribus
usu uenire uidemus. Quod siquis dixerit, aquam medicamentis ad ea subtilianda adijci, huius
sententia minimè uera: uidemus enim ueteres antiquos medicos quoties subtile requireretur
pharmacum, uinum aquæ loco adiecisse: hoc enim & subtilius & aqua tenuius. Aqua itaque hoc
medicamentis commodi adfert, ut promptè ad ea loca, in quibus morbificæ causæ hærent, per-
ueniant. Interdum enim solo oleo paratur clyster: interdum ex oleo & melle: at ex mera aqua
Veterum qui fecerit, repertus neminem: licet iactarit apud nos quidam se eum per inferiora feli-
ci successu iniecisse. * Vtemur uero nos aqua & oleo duntaxat in ardentibus febribus, ad inflã-
mationis & caloris uim frenandam frangendamque. Nec parum errant ij qui in calidis febri-
bus clysterem ex aqua, oleo, nitro, alijsve acribus medicamentis, paratum adhibent, vt qui non
parum incommodi ægro adferant, dum febrem accendunt magis, prauamque constitutionem

R. Mos. par. x.
Nos clysterizamus tum oleo & aqua tantũ in febribus accensis, ut dissipamus sui calorem adurentem & accensum.

corpori

A corpori inuehũt.ex solo itaque oleo febricitantibus paretur clyster, nec ullo modo ingrediãtur medicamenta acrimoniam habẽtia. Cõstare itaq; iã puto, cur aq̃ clysteribus addiderint Veteres.

In Clysteris autem applicatione hic seruandus modus: vt sit æger facie versa, capite declivi, cruribus natibusq; erectis. hinc eum prehendens, ex aduerso ei te sistas, instrumentum ad eam rem aptatum ad manum habens: sint autem digiti mundi, & vngues resectr, ne si in anum digiti indendi sint, lædatur æger, dum nempe incuruis tuis vnguibus laceratum intestinum apostema incurreret facilè: quod dolorem acerbum excitaret. Sunt qui existiment eum clysterem omnium commodissi num esse, qui postquam iniectus fuerit, recta ad ventriculum pergat. Verùm hi quoniam in Anatomicis versati non sunt, ignorant quoque inter naturales vitalesque partes, diaphragma, impediens quo minus hæ sese mutuò attingant: hinc & clysteris legitimus vsus eos latet. hic enim ijs partibus, quę eò quod infra corpus sitæ sunt, opitulatur quidem; verùm supra intestina non ascendit, nisi corruptum & spongiosum iam sit redditum corpus; tunc enim limites suos transilit, & ad superiora corporis clyster peruenit. Quòd si quis nihilominus contendat ad superiores corporis partes clysterem pertingere, coneturque sententiam suam ijs qui colicis B infestantur flatibus, probare, in quibus nempe sapor clysteris lingua interdum percipitur: huic responsum velim, fieri id ratione qualitatis medicamentorum vehementioris, ventriculum perreptantis: sed & illud raro admodum accidit. Verùm si contra hos disputationem instituere uelim, in maiorem quàm par sit, exsurgat hic libellus molem: sufficiat itaque id solũ indicasse, quod ad clysteris cognitionem præcipuè conducere uidebatur. Redeo iam eo, vnde digressus eram, præcipiens ut digiti mundentur & præparẽtur, præsertim uerò index, hic enim oleo inungẽdus & in anum immittendus, vt olei illinitione planè irrigetur. Ipsa digitorum immissio, semel, bis, aut ter repetatur, vt dilatetur magis foramen: hinc totus clyster inijciatur, ea obseruata cautione, ne clysteris hac immissione nimis adhuc dilates meatum: hoc enim si fiat, vniuersa sanè clysteris moles non ingredietur. Nec quoq; imperfectè clysterem immittes, (effluerct enim, nec intra corpus perueniret medicamentum) verùm mediocri insertione; hinc ambabus manibus ęqualiter clysterem comprimendo, exprimes omne quod in se continebat. Cũm uero de clystere cogitas, ægroti uires tibi examinandę ueniunt; tum & ætas, temporis quoque constitutio; hæc enim omnia in cunctis operibus medicinalibus perpendenda. Opus enim est, ut quantitatem medicamentorum clysterem constituentium augeas minuasue, prout ægroti facultates magis minusue C integræ fuerint.

Quod si diu in uentre retenta excrementa sint, adeò ut crassa duraque iam euaserint: uti poteris decocto furfurũ, niscidum enim est, ac deorsum demergens, expellens excrementum siccũ. Coquantur autẽ probè furfures, donec tertia aquæ pars absumpta sit: memineris præterea nitri & olei paululum adijcere. hincque eo utaris.

Porrò alius paratur clyster ex decoctis betarum, qui strictæ conducet aluo, eoque magis si febris adfuerit: eum hoc parabis modo: Sume betam, superinfunde aquam quæ ebulliat; hinc depuretur, parumque adijciatur olei. sicque eo uraris. Quod si quis roger, cur in febribus non commẽdem decoctum maluæ & coriãdri, cum coriandrum refrigeret, malua uerò emolliat? huic respõsum uelim, betæ nonnullam inesse salsedinem; beta enim nec refrigerat, nec emollit nimium: at coriandrum, cùm extremè frigidum sit, stuporem corpori inducit, iam uero malua flatuosa est, beta uero uarijs doloribus conducit, ac præsertim ilium cruciatibus.

Paratur & clyster ex nitro: quo tamen utendum non est, nisi in robusto corpore; tumq; cùm in uigore fuerit morbus: usus eius est in febribus quę à copiosa pituitę corruptione cum flauæ bilis mistione exsurgunt; & cùm intestina ab humoribus malignis vacua & libera fuerint. Dùm ue D ro eo uti animus est, sic ages: Accipe nitri quantum uoles, huic oleum & mellis paululum superinfunde. sicque utere. clyster ualidus est.

Centaureum diuersis quoq; morbis prodest: præcipuè autem commendatur eius facultas in ijs affectibus, qui constrictam sequuntur aluum. tum & nõ parum conducit iecori obstructo, uetriculo dolenti, lienis apostemati, iuncturarum dolori, apostematibus e pituita ortum trahentibus: breuiter, ijs morbis qui ab astricta pẽdent aluo, tũ etiam qui aut ex uirium imbecillitate, aut tẽperamenti corruptione oriuntur. corrumpitur autẽ temperies aut ob quantitatem, aut qualitatem ipsius: interdum enim inualescit calor, interdum debilitatur. Verùm quod ad quantitatẽ, modo calor augetur, modo imminuitur, quibusdam autem ob humorem tenuiorem & acriorẽ; quibusdam uero ob crassiorem ac uiscosiorem; item & alijs ob apostema uel solutionem continui. Oportet autem ut causæ illæ examinẽtur priùs, sicque demum centaurei usus ineatur. Quod si obstructio dolorue ob calidos tenuesque eueniant humores, non uteris centaureo omnino, si uero ob uiscidos ac crassos humores, tunc parabis id quod maxime conducere uidebitur quod nempe attenuet crassos, & purget uiscidos humores.

Ex colocynthide paratur clyster, habens facultatem centaureo plane contrariam, idq; pro ratione diuersitatis elementorum. Opus autem cognoscere medicamentorum naturas & facul-

culta-

cultate tam generales quam particulares diuersas:sunt enim nonnulla quorum vsus expetitur, E
dum recentia adhuc sunt:alia ætatem requirunt, ut ijs quis uti possit.hoc quoque quam illud diu
tius multo seruari incorruptum(pro temporis & regionis in qua natum,diuersitate)poterit me-
dicamentum.Colocynthis autem prodest dolori capitis,& lethargo,ac grauitati, quæ in capite
oritur:tum & dolori ei qui uocatur hemicrania,atq; ei qui totum caput occupat læditque. Ve-
rùm cùm fuerit capitis dolor ab humore tenui & acri,omninò a colocynthidis usu abstinendũ.
si uero à materia fuerit crassa;accedatque apostema cum faciei rubore capitisque grauitate,tunc
ea utaris,maximè uero tum,cùm alui simul adfuerit adstrictio.Sedabitur enim oculorum dolor,
euanescet apostema,ac cessantibus lachrymis remittet se dolor grauitasque capitis.

Clyster qui paratur ex herba ozimo aquatica dicta*(id est Melissa)*si,venter phlegmonicus fue
rit,prodest pleuritidi,& defluxionibus in articulos.in hunc autem modum erit parandus.Recip.
ozimũ aquaticũ(*uel Melissam*)superinfunde aq̃. bulliat,hinc depuretur,& addatur parum mel-
lis & olei.ac sic utaris.

Paratur & ex anetho clyster,qui prodest flaccido uentriculo,appetitus deiectioni, & eructa-
tioni,quæ odore ingrato molesta est:tum & uentriculi apostematibus: conficitur hac ratione:
Recip.anethi quantum sufficit,affunde aquam;coquatur probe,deputetur, adijciaturque cumi- F
ni,olei,& mellis pauxillum:mel enim & cuminum stomacho conducũt, eum expellãt quicquid
in eo flatuosum est.& talis quidem eorum est operatio,quoties infernè induntur.

Est & clyster Abrotani,qui conducit uermib.in ventre nascentibus.paraẽ hoc mõ. Accipe ab-
rotani quantum uoles,& affunde aquam,eoque diligenter,depura;addens aliquid mellis & nitri
eoq; sic utere.summopere iã dicto malo confert,pcipue si in inferiorib.intestinis hæreãt uermes.

Iam autem antea monui vnum eundemq; clysterem omnibus non conuenire ętatibus: seni-
bus enim qui inijciendi sunt clysteres,confici debent ex medicamentis qualitatem humidam ha
bentibus,veluti est oleum & mel.Contrà,qui iunioribus aptantur, e nitro & melle,sed sicciore,
parati possunt. At quoties sanitatis conseruationi debita curandi ratione studes, confice clyste-
rem temperamento corporis conuenientem, expellaturque e corpore morbus per eiusmodi
clysterem,qui facultate sua plane isti morbo contrarius existit.Pueri quidem ferent clysterem sic
cum,acrem,pungentem:senes vero minime,nec ullam ex eo perceperint vtilitatem.Dico itaq;
corpora sicca iuuari clysteribus humidis;humida siccis. Iuuenibus qui parantur clysteres, mel
parca manu recipiant;largius vero oleum affundendum:calor enim in iis uehemẽtior,vnde ma-
ior constrictio ariditasq; calor inquam quicquid in intestinis humidum absumit,hinc sicciora ex G
crementa reddita,tarde descendunt.

Verùm in senum clysteribus oleum imminuendum, mel uero liberalius addendum; eorum
enim corpora ad frigus magis prona sunt;plurimique iis morbi ex frigore ortum trahunt, bile
enim non ita abundant;quo fit vt in eis ariditas oriatur.

Bene dixit Hippocrates,ijs quibus in pueritia uenter siccus,accrescente ætate humectari:qui-
bus uero in prima ætate humidus,ubi adoleuerint, siccescere:humores enim ætatũ mutatione,
mutantur una. Euenit interdum ut flaua bilis in iuuenili ætate exuberet, eaque uenter largiter
imbutus nullo laborioso enixu excrementa excernat:at accrescente calore, bilis retinet magis
stereora,difficilemque parit egestionem.Modus uero conficiendi clysteres in febribus,talis est.

Ei qui laborat hemitræa febre,aptabis clysterem, cui nitri parum, at mellis & olei multum
insit.At qui tertiana,multum olei,cõtra,mellis aut nitri parum debetur.Potest & huic febri cly-
ster fieri ex oleo rosarum & aqua. Quartanam qui patitur febrem, aptatur clyster prout humo
res aut emollire,aut exsiccare,aut calefacere uolueris.Hectica uero dicta febris non indiget cly-
stere e purgantibus acribusue medicamentis parato:uerum omnia ibi emollientia sint, remisse H
& parum admodum refrigerantia:hac enim qui asfliguntur febre,malignis humoribus non sca
tent,cùm membris eorum siccis insideat febris,nec multæ ijs insunt superfluitates,ob extremam
macilentiam & membrorum tabefactionem.qui enim ea afficitur febre, calore corpus eius mi-
rum in modum extenuatur. adhibendus itaque huiusmodi clyster: Accipe parum seminis lini,
affunde aquam(non dulcem,salsam, aut aluminosam)coquanturque simul leuiter. ingeratur ijs.
qui febre exsiccante seu phthisi conficiuntur;nec tamen magna quantitate hoc uteris, cum non
ad alui solutionem, sed ad humectationem conueniat potissimum. Proderit autem humori
acri,vellicanti,qui ad intestina delapsus,ibi infixus hæret: hinc dolor uehemens & mordicans;
quem uiscositas huius clysteris sedat,qui idem sua frigiditate febrem tollit. In hac febre cibi ap-
petitus minuitur ægris,corpus exsiccatur,leuius redditur, bilis flaua calidior, & magis pungens
euadit,hinc oritur ijs qui hac tenentur,mordicatio in uentre,& copiosus calor, uehemensq; in-
cendium. Prędictus uero eis conuenit clyster, modo remissior fuerit: parum enim calsaciet,at
humectabit, refrigerabitque moderate, ea enim e quibus componitur,naturalẽ accidẽtariamq;
perficient operationem,uti aqua cui frigus naturaliter,calor accidentarie inest.Quoniam itaque
frigiditatẽ ex sese,caliditatem artis beneficio obtinet, egregie actiones administrabit aqua,nati

A ua sua qualitate refrigerando accidentario calore celeriter medicamenti vim ad partes deducendo.

Ex priscorum quorundam medicorum sententia, prodest quoque is qui ex oleo rosaceo paratur clyster. eius enim medicamenti facultas, facultatem seminis lini similem sibi asciscit; eo quòd refrigerat. nec scrutati sunt substantiam vel facultatum eius diuersitatem. confert ijs qui febre laborant frigida & tanquam ex niue contracta: verum febris natura diligenter inquirenda; postea curationi se accingere oportet. ad confectionem huius clysteris, sumatur oleum rosaceum, affundatur aqua tepida, æqualiter agitentur. hinc vsus eius instituatur.

Is etiam veterum præconijs effertur clyster, qui & ex papauere, oleo oliuarum & aqua conficitur; magnam sanè vtilitatem vrentibus afferens.

Fuerunt nonnulli qui in capitis dolore à bile flaua, clysterem ex papaueribus componerent: verum in eiusmodi malo præstantius est, si papauer aqua coctum instilletur capiti, melius enim sedatur dolor. Clyster autem ex papauere hoc paratur modo: Papauer in aqua probè coquitur, depuratur, quo facto affunditur oleum. eo modo paratus, vtilis est in dysenteria, aut in magno ar-
B dore æstuque, hic enim sedatur: fluxioque sistitur.

Clyster ex melle & aqua vtilis est: modò diligenter ij inquirantur affectus, vbi vsus eius conducit. Nonnulli enim hectica laborantes febre, immoderatè calent: alij intemperatè sicci existunt; adeò ut corpus senum corporibus simile reddatur. In quibus calor vehementer exuperat, clyster parari debet ex oleo rosaceo & aqua tepida. quibus moderatè, loco ros. olei, indendum semen lini. Vbi immoderata siccitas, præstantior clyster humidus fuerit, vtpote in huiuscemodi siccitate commodius humectans. At vbi in corpore frigus imperium obtinuerit, clyster ex melle paretur. Si verò calor fuerit remissior, reliqua medicamenta non conueniunt ijs, qui huius temperamenti sunt. hoc aũt modo paretur: Recip. mellis laudabilis, fragrantem spirantis odorem quantum voles: cui tantundem aquæ affundas: moueantur diligenter. hinc vtaris. prodest morbis frigidis.

C

DE COLICO DOLORE.

VNniuersum interdum corpus, ratione alicuius membri morbus inuadit: interdum totius corporis ratione vnã aliquam partem apprehendit affectus. In colica ob vnum solummodo membrum homines totius corporis dolore, vigilijs, febribus infestantur. huius mali quoniam in titulo libelli à me facta est mentio, eius naturam hoc loco explicare statui. Oritur in intestino Colon dicto, idque ob uarias causas. quarum aliæ externæ; internæ aliæ. Externæ, uti ex uitiosis alimentis, aeris ambientis nimio frigore. a Alimenta enim praua, vti brassicæ, similiaque olera frigida & sicca, gignunt humores prauos, qui uarijs doloribus ansam præbent. Interna causa est ut plurimum pituita alba, uitrea, quæ ex alimentis prauis & uitiosis ortũ traxit: hæc è toto corpore b ad intestina delapsa, hæret in prædicto intestino colo, pessimaque symptomata inuehit. corripit uen-
D triculum dolor, eo quòd intestinum distendatur, pertingitque ad tunicas uentriculum reliquaque intestina cingentes; hac de causa graui dolore afficitur uentriculus. Vera esse quæ dico, probat curationis modus, quoties enim epithemate siue emplastro affectum hunc fugare instituis, augetur continuo extensio. c Ratio autem curandi hunc affectum per emplastrum à ueteribus ad inuenta fuit. & oportet, ut qui eo uti uolet, continuè applicet, nec ab instituto desistat. sic enim ægrum à colicis doloribus liberare poterit: at si semel atque iterum solùm epithema siue emplastrum applicet, moxque desistat, proculdubio grauiora excitabit tormina. d Scito autem quòd musculus uentriculo & intestinis super expansus sit, adeò ut cùm sese extendit intestinum, uentriculus doleat.

Simulac uerò dolor hic hominem apprehenderit, ilico ei subueniendum clystere ex decocto lentium parato, cui olei pauxillum admistum sit; oleum enim humectãdo excrementum siccum

R.Mos.p.xxv *a Cibi mali sũt sicut caules & similes eis ex frigidis herbis & siccis.*

R.Mos.pa.vi. *b Cũ repletur intestinũ quod dicitur colon, accidunt inde accidẽtia mala stomacho s. dolor et punctio, quia hoc intestinum cum repletur, extenditur, & accidit tunc dolor siphac, quod circũdat stomachum & intestinum, & stomachus infrigidatur.*

R.Mos.par.ix. *c Emplastra & cataplasmata quæ antiqui inuenerunt ad curationem colicæ factæ ex flegmate vitreo ab intestino colon electo oportet te in patiente frequentare, quia cum frequenter operaris, ipsam curas ægritudinem, & à malis accidentibus liberas patientem. Et cum ea semel vel bis tantummodo operaris, noces patienti nocumento magno, quia per illud sui tensio augmentatur.*

d Et similiter extenditur lacertus qui extensus est supra stomachũ & intestinũ: & stomachus infirmatur & similiter extenditur lacertus qui extensus est supra stomachum & intestinum ad extensionem intestini; & patitur stomachus ex hoc.

cum,excretionem faciliorem reddit. quòd si extremè siccæ in lapideam duritiem concreuerint E fæces,è purgantibus medicamentis clysterem parato. Attamen religiosè & summa cum cautione procedas; facile enim euenit, vt eiusmodi pharmacis commoti maligni humores,magno impetu ad intestina confluant, & ægro dysenteriam excitent. Quòd si forte hac in parte hallucinetur medicus,incipiantque dolores hominem excruciare, sine mora parandus clyster ex aqua & sale alexandrino:ni iuuet, indicio fit, bilem atram, causam mali existere; quamobrem sumas salis alexandrini particulam vnam,spinæ Aegyptiacæ particulas tres, hellebori nigri particulas duas: sal in aquam resoluatur; inde cocto salis decoque helleborum & spinam.hæc omnia inijciantur. Quod si alui solutio non cesset, colorque corporis obscurior reddatur, para clysterẽ ex auripigmento,zedoaria,& alcale. eius descriptionem iam antè eo libro quem De medicamentorum cõpositione conscripsi, editam inuenies. hunc itaque clysterem parabis, si aluus laxa fuerit ob humorum putredinem & malignitatem,quod si effectum conspicias, eius vsui fidenter insiste.

Ex defectu solutionis,si colorem fœdè mutari cernas, franges facultatem medicamentorum, cùm sumes vinum myrteum & acaciam : acaciam autem comminue, & in myrteum vinum resolue;ex eoque clysterem conficito.aut sumito gluten vstum,hocque probè comminutum resolue in rotulas.

Eidem quoque proderit placenta mousa vocata, quæ comminuta,in mel & aquam resoluatur.sitque sic eius vsus.tollet enim hunc affectum plenè. si fortè ad manum hæc placenta nõ fuerit;conficiatur clyster ex decocto volubilis in vino austero vel acerbo: is enim humores præcipuos constringet,& vlcus si quod sit in intestinis, sanabit. F

R. Mos. part. xiij.

a Quidã antiquorũ præceperunt, vt si quis pateretur, colica,acciperet lapillum salis, & eum supponeret sibi: quia sal certò extrahit egestionem : illud idem nitrum cũ supponitur, operatur

R. Mos. part. xiij.

b Clystere factũ ex duabus partibus picis liquida, & ex tribus partibus olei confert mirabiliter colica passioni stomacho existente forti: Cauendũ est tamen ab huius modi clysteri,et ab omni clysteri in eo medicamina fortia ponuntur stomacho debili existẽte: habentem verò stomachũ debilem clysteriza, cum medicinis lenitiuis : ipsa enim cum nõ adunẽt stomacho debilitatẽ aliquã, nec mutant de ægritudine in ægritudinem patientem : & cùm sit clystere ex fortibus medicinis, magnitudine sua fortè peruenit ad stomachum & ascendit in linguam.

Veteres autem nobis reliquerunt medicamenta quædam vulgaria huic morbo propria, vti sunt sumach,grana myrti,eiusque cortex, radices arboris mali punicæ, eiusque rasuræ,è quibus hoc modo licet clysterem parare.Accipe ramenta mali punicæ,coquantur in aqua probè, depurentur;sicque eis vtere. Idem sentiendum est de arbore hele (*specie rube*) cum eius ramentis, vt alia complurima omittam,quorum ab ijs mentio fit;quæ omnia hic recésere superuacuum videtur;sufficiant ea quæ expertus ipse sum. a Fuerunt porrò inter veteres, qui colicis doloribus vexato præceperunt vsum lapilli salis,ex quo clysterem fieri iubent, quem leui & facili negocio excrementa edocere asseruur. Verùm idem præstat nitrum adhibitum.

Sunt & alij qui mel eousque incrassant, donec resinæ consistentiam referat: quod elychnio sive filo intorto circumijciunt,hoc ano indunt,clysterisq; loco vtuntur nec infeliciter: soluit enim placidè. Accedunt alij qui filum in mel immergunt, illudque postea nitro inuoluunt. hoc quo G magis demergitur,eo fortius soluit.Idem efficit lac mororum sumptum,lanæque immissum,sicque clysteris in modum alio inditum; debitè enim eam prouocat. Item & raphanus idem præstat,hoc modo paratus: Accipe raphanum;eum cortice priua, hunc filo intorto similem efformans indas ano:soluet ex animi sententia.

Cepa quoque in eundem hunc vsum trahi potest:idque hoc modo: Sumas cepam, probè cõminuas,hinc exprimito,expressum linteo molli spongiave excipiatur, eoque æger clysteris vice vtatur; laxabit certò aluum.

Eodem modo & Allium sumitur, hocque ritè contusum exprimitur, in expressionem spongia immergatur (aut simile quid) qua æger clysteris loco ad laxandam aluum vtatur. Porrum quoque mundatum contundito, ex eoque quid ellychnio simile conficito, quod æger sibi subdat, ut uentrem soluat. Stercus muris idem præstabit. Hæcque simplicia medicamenta acrimonia sua & mordicatione aluum proritant. Obseruandum autem ut cùm acria admodum fuerint, ut lac mororum, assa fœtida & similia, ut inquam tunc lac ijs adijcere noris, ut frenetur eorum acrimonia,neue dum inijciuntur, auum exulcerent: pars enim exquisiti est sensus. hinc nonnunquam accidit ut ab acri aliquo uellicata, apostema postulasue incurrat. quod interdum fit, ubi lagiter bilem flauam natura sua acrem & mordicantem excernit homo: & sanè quod res naturales,idem & externas & alienas efficere quis dubitet? Hoc autem quoties euenit, multo peius quam in principio oritur malum;ut pote maior podicis ratione; constrictio, nam idem hic quod in pulmonis & cordis uitijs sentiendum. ueluti enim cor participat continuò pulmonis mala; sic & uenter doloris natium particeps fit: ambo enim eiusdem naturæ membrana donata sunt. H Hæc ideò recenseo, ut innotescat mirus ille consensus doloris coli cum uentriculo, utpote hoc intestinum illi arctè iungitur. Colica uerò quandoque ex pituita frigida & uitrea ortum trahit, eaque nonnunquam sua sponte euanescit, quando nempe excernitur à natura magna eiusmodi pituitæ frigidæ,quam sentit æger copia;tunc enim paulatim subsistet dolor.

b Colicæ non parùm etiam conducit Asphaltum,si nempe uentriculo robusto fuerit æger:sin debili,abstineatur ab eius usu.Idem de reliquis omnibus medicamẽtis dictum sit, ut nempe quoties ventriculus robustus, medicamentis utaris ualidioribus: sin contrà debilis existat, molliora in usum trahantur, ne uentriculi imbecillitas augeatur magis, sicque ex uno morbo in aliũ conijciatur æger. Formula autem clysteris ex asphalto talis sit: Recip. Asphalti particul. duas, ol. oliuarum